

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

LX.A
S. O. U.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950: 46
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTBILDNINGEN AV
LÄRARINNOR INOM DET
HUSLIGA OMRÅDET

STOCKHOLM
1950

Statens offentliga utredningar 1950

Kronologisk förteckning

1. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. Beckman. 44 s. K.
2. Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvärenden. Victor Petterson. 157 s. H.
3. Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel m. m. Kihlström. 137 s. E.
4. Skolöverstyrelsens utlåtande angående beskäring av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Statens Reproduktionsanstalt. 105 s. E.
5. Ortsavdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala orsavsdrag m. m. Beckman. 199 s. Fi.
6. Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens rörelse till en statlig affärsbank m. m. Marcus. 64 s. Fi.
7. 1949 års uppbördsakkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. Marcus. 112 s. Fi.
8. Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. Beckman. 155 s. Ju.
9. Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska avtalssystemet. Katalog och Tidskriftstryck. 74 s. H.
10. Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. Marcus. 175 s., 1 pl. H.
11. Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. Beckman. 64* s., 515 s. S.
12. Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. Marcus. 445 s. E.
13. Skyddsrum för civilbefolkningen. Nordisk Rotogravyr. 154 s., 1 pl. I.
14. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. De smalspåriga västgötabanorna. Gummeson. 99 s. K.
15. 1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförsörjning och därmed sammanhängande problem. Kihlström. 55 s. S.
16. Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. Av I. Strahl. Victor Petterson. 168 s. Ju.
17. Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket m. m. Victor Petterson. 151 s. K.
18. Elkraftutredningens redogörelse nr 2:19. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Västmanlands län. Beckman. 37 s. K.
19. Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. Kihlström. 235 s. S.
20. Undersökning rörande brukningskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. Gernandt. 276 s. Jo.
21. 1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd, m. m. samt av utdelning å svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. Marcus 170 s. Fi.
22. Statsbidrag för ålderdomshem. Beckman. 61 s. S.
23. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhusvätterierna och möjligheterna att rationalisera densamma. Kihlström. 201 s. I.
24. Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. Norstedt. 62 s. Ju.
25. Det statliga utredningstrycket. Trycksakskommitténs betänkande. Idun. 43 s. Fi.
26. Kommittésvenska. En undersökning och ett försök till riktlinjer av E. Wellander. Bilaga till trycksakskommitténs betänkande. Idun. 88 s. Fi.
27. Betänkande med förslag till ny lag om flottning i allmän flottled, m. m. Beckman. 220 s. Ju.
28. Länsstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. Idun. VI, 680 s. I.
29. Betänkande angående arbets- och kapitalkostnaderna i jordbrukskalkylen. Idun. 369 s. Jo.
30. Partsgorgan inom yrkesinspektionens distrikt. Marcus. 39 s. S.
31. Betänkande med förslag till lag om prästmöte och stiftsmöte m. m. Av H. Ljungberg. Katalog och Tidskriftstryck. 93 s. E.
32. Arbetstidsutredningens betänkande. Del 4. Tre veckors semester. Beckman. 92 s., 128* s. S.
33. Allmän pensionsförsäkring. Principbetänkande. Norstedt. 329 s. H.
34. Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1945 års allmänna fastighetstaxering. Norstedt. VI, 174 s. Fi.
35. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående avdrag vid taxering för utländska skatter. Beckman. 149 s. Fi.
36. Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Beckman. IX, 287 s. Fö.
37. Försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Bildbilaga. Beckman. 89 s. Fö.
38. Utredning rörande frivilligt försvarsarbete. Beckman. 311 s. Fö.
39. Maskinell täckdikning. Almqvist & Wiksell, Uppsala. 135 s. Jo.
40. Förslag till ändringar i jaktlagstiftningen. Marcus. 197 s. Jo.
41. Betänkande angående vissa med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattepörsåmål. Katalog och Tidskriftstryck. 57 s. Fi.
42. Förslag till ändrad lagstiftning om avbetalningsköp. Idun. 89 s. Ju.
43. Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster, m. m. Del 2. Idun. 214 s. E.
44. Statsbidragsgrunder för det kommunala och enskilda yrkesskolväsendet. Beckman. 72 s. E.
45. Planväsendets uppgifter och organisation. Gernandt. 184 s. K.
46. Utbildningen av lärarinnor inom det husliga området. Kihlström. 385 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1950: 46
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTBILDNINGEN AV
LÄRARINNOR INOM DET
HUSLIGA OMRÅDET

STOCKHOLM 1950
EMIL KIHLSSTRÖMS TRYCKERI-A.-B.
501264

STANDARD ELECTRIC LIGHT BULB CO. 1900

THE BIRMINGHAM
LABORING OR INOM. DET.
THE BIRMINGHAM

THE BIRMINGHAM
LABORING OR INOM. DET.
THE BIRMINGHAM

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet</i>	9
UTREDNINGSUPPDRAGET	12

AVD. A. LÄRARINNEUTBILDNINGEN.

Kap.	I. DE NUVARANDE ANSTALTERNA FÖR UTBILDNING AV LÄRARINNOR INOM DET HUSLIGA OMRÅDET	15
	Statens skolköksseminarium och hushållsskola s. 15. — Ateneums skolköksseminarium s. 21. — Göteborgs skolköksseminarium s. 23. — Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala s. 24. — Umeå skolköksseminarium s. 33. — Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium vid Rimforsa s. 34. — Föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium s. 37. — Föreningen Handarbetets vänner vävskola s. 40. — Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning s. 42. — Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning s. 45. — Johanna Brunssons vävskola s. 47. — Slöjdföreningens skola i Göteborg s. 50. — Katrineholms stads praktiska skolor s. 52. — Institutioner för utbildning av förskolelärarinnor s. 54.	
Kap.	II. LÄRARINNEUTBILDNINGEN INOM DET HUSLIGA OMRÅDET I ÖVRIGA NORDISKA LÄNDER	55
	Hushållsgöromål s. 55. — Kvinnlig slöjd s. 60. — Vävning s. 64. — Barnavård s. 66.	

	Sid.
Kap. III. DE HUSLIGA ÄMNE NAS FÖREKOMST INOM OLIKA SKOLFORMER	69
<i>Hushållsgöromål s. 69. — Kvinnlig slöjd s. 76. — Vävning s. 85. — Barnavård s. 88. — Trädgårdsskötsel och djurvård s. 91.</i>	
Kap. IV. BRISTER I FRÅGA OM DEN NUVARANDE UTBILDNINGEN AV LÄRARINNOR INOM DET HUSLIGA OM RÅDET	93
<i>Organisationen s. 93. — Undervisningen s. 96. — Lärarna s. 99. — Ekonomiska förhållanden s. 100. — Lokaler och utrustning s. 100.</i>	
Kap. V. VISSA TIDIGARE UTREDNINGAR OCH FÖRSLAG BE TRÄFFANDE LÄRARINNEUTBILDNING	102
<i>1. Officiella utredningar s. 102. — 2. Skrivelser från enskilda organisationer s. 109.</i>	
Kap. VI. LÄRARINNEBEHOVET	112
<i>1. Lärarinnekategorierna s. 112. — Utredningens synpunkter: Barnavårdslärarynnor s. 115. — Hushållningslärarynnor s. 116. — Lanthushållningslärarynnor s. 117. — Sömnadslärarynnor s. 118. — Yrkeslärarynnor i sömnad s. 119. — Vävlärarynnor s. 119. — Hushållnings sömnadslärarynnor s. 121. — Slöjdlärarynnor s. 123. — 2. Antal erforderliga lärarynnor: Barnavårdslärarynnor s. 124. — Hushållningslärarynnor s. 126. — Lanthushållningslärarynnor s. 127. — Sömnadslärarynnor s. 128. — Yrkeslärarynnor i sömnad s. 129. — Vävlärarynnor s. 133. — Hushållnings-sömnadslärarynnor och slöjdlärarynnor s. 134.</i>	
Kap. VII. REMISSINSTANSERNAS INSTÄLLNING TILL 1941 ÅRS BEFOLKNINGSUTREDNINGS FÖRSLAG RÖRANDE LÄRARINNEUTBILDNINGENS ORGANISATION	134

Kap. VIII. UTREDNINGENS FÖRSLAG BETRÄFFANDE UTBILDNINGEN AV DE OLIKA LÄRARINNEKATEGORIerna	140
<i>Allmänna synpunkter på utbildningen s. 140. — De olika lärarinnekategorierna: Barnavårdslärarinnor s. 148. — Hushållningslärarinnor s. 157. — Lanthushållningslärarinnor s. 165. — Sömnadslärarinnor s. 170. — Yrkeslärarinnor i sömnad s. 175. — Vävlärarinnor s. 179. — Hushållnings-sömnadslärarinnor s. 187. — Slöjdlärarinnor s. 193. — Övningsundervisningen s. 197. — Vissa frågor rörande tentamina och examina s. 198.</i>	
Kap. IX. DEN TEORETISKA FÖRUTBILDNINGEN	199
Kap. X. VISSA FRÅGOR RÖRANDE ELEVERNA	203
<i>Central uttagning av elever s. 203. — Studiehjälp s. 204. — Elevbostäder s. 209.</i>	
Kap. XI. UTBILDNINGSANSTALTERNA	210
<i>1. Regionplanering av seminarierna s. 210. — 2. Frågan om förstatligande av lärarinneutbildningen s. 215. — 3. Vissa frågor vid seminariernas upprättande s. 219. — Seminariernas styrelse s. 220.</i>	
Kap. XII. FÖRLÄGGNINGSPLATSER FÖR DE FÖRBEREDANDE LÄRARINNEKURSERNA	221
Kap. XIII. ANORDNANDE AV YRKESKURSER I ANSLUTNING TILL SEMINARIerna	224
<i>Seminariet i Stockholm s. 226. — Seminariet i Göteborg s. 231. — Seminariet i Lund s. 231. — Seminariet i Umeå s. 232. — Fackskolan i Uppsala s. 232.</i>	
Kap. XIV. NYBYGGNADER OCH ANDRA LOKALFRÅGOR	232
<i>Seminariet i Stockholm s. 233. — Seminariet i Göteborg s. 241. — Seminariet i Lund s. 244. — Seminariet i Umeå s. 246. — Fackskolan för huslig ekonomi: Huvudanstalten i Uppsala s. 247. — Fackskolans lantgård Brogård s. 249.</i>	

	Sid.
Kap. XV. PERSONALEN	251

1. *Lärarpersonalen vid de föreslagna seminarierna*: Rektorer s. 251. — Biträdande föreståndarinnor och huvudlärarinnor s. 255. — Lektorer s. 257. — Ämneslärarinnor s. 257. — Övriga lärare s. 261. — Timlärararvoden s. 262. — Kallelse av lärare s. 263. — Ledighet för studier s. 263. — Studiestipendier s. 264. — 2. *Lärarpersonalen vid de förberedande lärarinnekurserna*: A. Kurserna vid Rimforsa och Brogård. Rektorer s. 265. — Ämneslärarinnor s. 266. — Övriga lärare s. 267. — B. Kurser, anordnade vid lanthushållsskolor s. 267. — 3. *Övrig personal* s. 268. — 4. *Övergångsfrågor rörande lärarpersonalen vid de nuvarande lärarinneutbildningsanstalterna* s. 272.

Kap. XVI. CENTRAL LEDNING AV LÄRARINNEUTBILDNINGEN	273
--	-----

AVD. B. FORTBILDNING.

Kap. XVII. SPECIALUTBILDNING OCH ALLMÄN FORTBILDNING	280
--	-----

Kap. XVIII. KONSULENTUTBILDNING	281
---------------------------------------	-----

1. *Den nuvarande konsulentverksamheten* s. 281. — 2. *Konsulentverksamhet i övriga nordiska länder* s. 284. — 3. *Vissa tidigare utredningar och förslag rörande konsulentutbildningen* s. 286. — 4. *Utredningens förslag*: A. Olika slag av konsulenter. Hemkonsulenter s. 294. — Hemslöjdskonsulenter s. 294. — Sömnadskonsulenter s. 295. — Barnkonsulenter s. 295. — Bosättningskonsulenter s. 296. — B. Konsulentkurser. Barnkonsulentkurs s. 297. — Hemkonsulentkurs s. 299. — Sömnadskonsulentkurs s. 302. — Hemslöjdskonsulentkurs s. 303.

Kap. XIX. HÖGRE HUSLIG UTBILDNING	305
---	-----

AVD. C. KOSTNADSBERÄKNINGAR M. M.

Kap.	XX. KOSTNADSBERÄKNINGAR	310
------	-------------------------------	-----

1. *Engångskostnader* s. 310. — 2. *Årliga kostnader* s. 314.
— Sammandrag s. 321.

Kap.	XXI. SAMMANFATTNING OCH HEMSTÄLLAN	323
------	--	-----

<i>Bilaga 1.</i>	P. M. beträffande det framtida behovet av årligen utexaminerade hushållningslärarinnor och sömnadslärarinnor	333
------------------	--	-----

<i>Bilaga 2.</i>	Beskrivning av ämnena i de olika seminariekursernas timplaner	345
------------------	---	-----

И. П. КОСТЯКОВИЧ

Классификация

1. Классификация по...

Классификация по...

Влияние...

Влияние...

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

Genom beslut den 31 juli 1945 förordnade Kungl. Maj:t ledamoten av överstyrelsen för yrkesutbildning, dåvarande inspektrisen över undervisningen vid lanthushållsskolorna, numera byråchefen i nämnda överstyrelse Ingrid Maria Osvald att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området och därmed sammanhängande utbildnings- och lokalfrågor.

För att såsom ämnesrepresentanter stå till den sakkunnigas förfogande för överläggningar och samråd har chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallat dels den 18 mars 1946 konsulenten för husligt arbete i skolöverstyrelsen Ebba Virgin och konsulenten för kvinnlig slöjd därstädes Greta Davidson, nuvarande konsulenten för barnavårdsundervisningen i överstyrelsen för yrkesutbildning Anna-Lisa (Lisa) Smedberg, rektorn vid lanthushållsskolan i Tollarp Ruth Norup, vävläraryninnan Signild Wiklund samt nuvarande hemkonsulenten hos Stockholms läns och stads hushållningssällskap Ester Jonzon-Eliasson, dels den 25 maj 1946 nuvarande konsulenten för sömnadsundervisningen i överstyrelsen för yrkesutbildning Bertha Lundberg och hemslöjdskonsulenten hos Gävleborgs läns hushållningssällskap Märta Brodén och dels den 23 september 1946 vävläraryninnan Anna Beata (Ann-Beat) Carlson.

Till sekreterare åt den sakkunniga förordnades den 27 januari 1947 numera förste byråsekreteraren i överstyrelsen för yrkesutbildning Thorsten Sjöberg.

Den sakkunniga har antagit benämningen Utredningen rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området.

I syfte att studera lärarinneutbildningen i våra nordiska grannländer ha den sakkunniga och ämnesrepresentanter eller enbart ämnesrepresentanter med vederbörligt tillstånd företagit studieresor till Norge (den 2—den 7 juni 1946), Finland (den 22 september—den 2 oktober 1946) och Danmark (den 24—den 31 oktober 1946).

För uppdragets fullgörande ha likaså resor företagits till seminarier, skolor, andra institutioner m. m.

Utredningen har låtit verkställa undersökningar rörande det framtida behovet av vissa lärarinnekategorier. Dessa undersökningar ha utförts beträffande barnavårdslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad av amanuensen i överstyrelsen för yrkesutbildning pol. mag. Bror Larsson och beträffande hushållnings- och sömnadslärarinnor av amanuensen i nämnda överstyrelse fil. kand. Inez Falken.

För att undersöka vissa av de nuvarande lärarinnekategoriernas utbildnings- och anställningsförhållanden m. m. ha frågeformulär utsänts till lärarinnor, utexaminerade från fackskolans i Uppsala B-kurs (skolköks—handarbetslärarinnor), till slöjdlärarinnor och till vävlärarinnor.

Överläggningar ha ägt rum med skilda myndigheter, kommittéer, organisationer och sammanslutningar, skolor m. fl. eller med representanter för dylika. Sålunda har kontakt knutits med socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, medicinalstyrelsen, 1943 års sjukhusutredning, 1944 års lönekommitté för privatläroverken, 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning, 1946 års kommitté för den halvöppna barnavården, 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen, 1946 års skolkommission, 1948 års konstutredning och 1949 års Nääsutredning, städerna Göteborg, Umeå och Lund, Västerbottens läns landsting, samtliga seminarier för utbildning av lärarinnor inom det husliga området, lant-hushållsskolor, yrkesskolor samt kårorganisationer.

Utredningen har även överlagt med åtskilliga enskilda personer, vilkas uppfattning kan ha varit av värde för utredningen.

Den 22 februari 1946 hemställde utredningen hos Kungl. Maj:t om inrättande av en ettårig provisorisk barnavårdslärarinnekurs.

I underdånig skrivelse den 24 oktober 1949 hemställde utredningen om höjning av statsunderstödet till Göteborgs skolköksseminarium för budgetåret 1950/51 för att möjliggöra en dubbling av lärarinnekursen vid nämnda seminarium.

På grund av remisser har utredningen yttrat sig över

1) en av överstyrelsen för yrkesutbildning framlagd utredning med förslag angående utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning (SOU 1947: 55).

2) ett av 1946 års utredning angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning avgivet betänkande (SOU 1949: 18) och

3) ett av 1944 års lönekommitté för privatläroverken avgivet betänkande angående dels lönereglering m. m. för lärarpersonalen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels provisorisk löneförbättring för lärare vid övriga enskilda handarbets- och skolköksseminarier.

Vid utarbetande av kap. XIX om högre huslig utbildning har biträde lämnats av fil. lic. Brita Åkerman Johansson.

Utredningen får härmed överlämna betänkande med förslag angående organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området och anser härmed utredningsuppdraget fullgjort.

Stockholm den 1 december 1950.

INGRID OSVALD

/ Thorsten Sjöberg

UTREDNINGSUPPDRAGET

Direktiven för utredningens arbete innefattas i ett anförande till statsrådsprotokollet den 31 juli 1945 av chefen för ecklesiastikdepartementet.

I anförandet erinras bl. a. om att 1942 års riksdag bifallit ett av Kungl. Maj:t framlagt principförslag rörande omorganisation av statens skolköksseminarium och hushållsskola till ett statens handarbetsseminarium, att 1941 års befolkningsutredning i sitt betänkande angående den husliga utbildningen ansett sig böra ägna en ingående uppmärksamhet åt lärarinneutbildningen samt att även i norrlandskommitténs betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland uppmärksamhet ägnats åt den husliga utbildningens problem med utgångspunkt från speciellt norrländska förhållanden.

Vidare erinras om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1939 anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning rörande frågan om utbildning av lärarinnor för lanthushållsskolor och därmed sammanhängande spörsmål men att det arbete, som dithills verkstälts inom sagda utredning givit vid handen, att svårigheter mötte att utbryta frågan om utbildningen av lärarinnor till lanthushållsskolor ur det stora sammanhanget av lärarinneutbildningen på det husliga området överhuvud taget.

I den del, vari nu ifrågavarande uppdrag närmare angives, har anförandet följande lydelse:

Den nuvarande lärarinneutbildningen är otvivelaktigt behäftad med åtskilliga svagheter. Den är splittrad på ett flertal olika utbildningslinjer. Stora olikheter förefinnas med avseende å utbildningen av de olika kategorierna av lärarinnor, både beträffande de kvalifikationer, som krävas för inträde vid respektive utbildningsanstalter och beträffande själva utbildningens bedrivande. Mera enhetliga regler härutinnan äro önskvärda. Särskilt göra sig nu antydda svagheter gällande beträffande de varandra jämförelsevis närstående yrkesgrupperna skolkökslärarinnor, lanthushållslärarinnor och handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor.

Utbildningsanstalterna äro av skiftande karaktär. Endast en enda statlig anstalt finnes, nämligen statens skolköksseminarium och hushållsskola. I övrigt sker utbildningen i ett flertal kommunala och enskilda anstalter, vilka åtnjuta statsbidrag och stå under statligt överinseende. Vid flera av dessa läroanstalter ha banbrytande insatser gjorts på den husliga ekonomiens och lärarinneutbildningens område. Men otillfredsställande lokaler och bristande teknisk utrustning på många håll försvåra möjligheterna att fullfölja ett gott utbildningsprogram.

Det bör därför bli den sakkunniges främsta uppgift att undersöka förutsättningarna för skapandet av en utbildningsorganisation, vilken samtidigt som den

kan giva en jämn och god utbildning över hela linjen även bevarar möjligheten till självständiga och fruktbara initiativ vid de olika utbildningsanstalterna.

Därvid har den sakkunnige att taga ställning till framför allt två frågor, nämligen dels frågan om de *yttre organisatoriska förutsättningarna* för en förbättrad lärarinneutbildning, dels frågan om *anordnandet och planläggningen av själva utbildningen*.

I förstnämnda hänseende bör klargöras, huruvida det nys antydda målet för utbildningen skulle kunna ernås utan alltför genomgripande ändringar av den nuvarande yttre organisatoriska ramen. Det torde därvid visa sig nödvändigt att i ökad utsträckning ekonomiskt understödja de icke statliga utbildningsanstalterna. Det kommunala och enskilda initiativet är på detta område av så stor betydelse, att ett förstaligande av läroanstalter bör ifrågasättas endast om särskilt påtagliga fördelar därmed skulle vinnas.

Stor uppmärksamhet synes böra ägnas det förslag, som befolkningsutredningen i sitt nyssnämnda betänkande framlagt rörande upprättandet av ett statligt seminarium, som skulle omfatta samtliga linjer av lärarinneutbildning. Ett dylikt seminarium skulle fylla en viktig uppgift icke blott såsom utbildningsanstalt i och för sig utan även och kanske framförallt såsom normgivande och vägledande för all lärarinneutbildning på detta område. Sistnämnda uppgift ter sig särskilt betydelsefull vid ett bibehållande av det nuvarande systemet med även andra än statliga utbildningsanstalter. Den sakkunnige har att för lösande av dessa frågor bilda sig en såvitt möjligt riktig uppfattning av det ungefärliga framtida behovet av lärarkrafter och hur stort antal lärarinnor, som därför årligen bör utbildas, samt med ledning härav ange behovet av utbildningsanstalter ävensom den regionala fördelningen av desamma. Skulle den sakkunnige ur olika synpunkter finna en avveckling eller ett övertagande från statens sida av kommunal eller enskild utbildningsanstalt ändamålsenliga, böra jämväl angivas de riktlinjer, efter vilka sådana åtgärder lämpligen böra vidtagas.

För närvarande handläggas frågor rörande den husliga utbildningen av icke mindre än fyra olika myndigheter, nämligen skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lanthushållningsstyrelsen och kommerskollegium. Denna splittring innebär betydande olägenheter och misshushållning med arbetskraft. Den sakkunnige bör därför i samband med utredningen av de yttre organisationsfrågorna undersöka, huruvida det icke är möjligt att koncentrera dessa ärendens handläggning samt framlägga de förslag som härav föranledas.

Beträffande frågan om anordnandet och planläggningen av själva utbildningen bör den första uppgiften bli att undersöka, om icke de nuvarande lärarinnekategoriernas antal kan något minskas. Sålunda synes exempelvis den av befolkningsutredningen förordade sammanslagningen av utbildningen för skolkökslärarinnor och lanthushållslärarinnor, vara värd att närmare undersökas. I samband härmed bör övervägas möjligheten av en ändring av de nuvarande ämneskombinationerna. Ett önskemål synes även vara att i stället för de nuvarande strängt skilda utbildningsformerna för olika lärarinnor åstadkomma en utbildning, som i vissa grundläggande hänseenden är gemensam för alla eller i vart fall flertalet lärarinnekategorier. Härigenom skulle av allt att döma vinnas förutsättningar för att göra de blivande lärarinnorna i viss utsträckning förtrogna med olika utbildningsområden.

En viktig fråga, som i detta sammanhang möter, är det sätt varpå utbildningen bör bedrivas. Mot det nuvarande systemet har stundom riktats den anmärkningen, att den teoretiska undervisningen är alltför knappt tillmätt samt i vissa avseenden alltför elementärt och skolmässigt driven. Det lär icke kunna förnekas, att visst fog för denna anmärkning finnes. Det kan därför ifrågasättas, om ej en grund-

ligare och allsidigare teoretisk skolning för samtliga lärarinnekategorier skulle vara av behovet påkallad. Befolkningsutredningen har jämväl prövat denna fråga och därvid förordat ett högskolemässigt studiesystem med avläggande av individuella tentamina och prov, sedan föreskrivna föreläsningar, kurser etc. genomgått. Jag vill icke här uttala någon mening om ett sådant system utan vill endast framhålla, att det synes mig angeläget, att strävan efter god teoretisk utbildning icke drives så långt, att den skymmer blicken för även den praktiska eller manuelle utbildningens behov. Man får nämligen icke förbise den stora vikten av att de blivande lärarinnorna lära sig själva praktiskt behärska olika sidor av sin verksamhet. En annan sak är, att utbildningen bör planläggas så, att det praktiska arbetet icke inverkar hindrande och störande på den teoretiska utbildningen.

Det bör givetvis ankomma på den sakkunnige att i anslutning till undersökningarna rörande lärarinneutbildningens planläggning och i samråd med ämnesrepresentanter och andra experter jämväl utarbeta detaljerade kursplaner för densamma. Härvid synes stor uppmärksamhet böra ägnas frågan om övningsundervisningen, vilken för närvarande torde vara mycket olika tillgodosedd vid de skilda utbildningsanstalterna.

En annan viktig fråga är möjligheten att anordna fortsatt utbildning för dem, som vilja erhålla högre kompetens till särskilt kvalificerade tjänster. Lämpliga utbildningsanstalter härför saknas för närvarande. Den sakkunnige bör upptaga även denna fråga till behandling. Därvid bör klargöras, om en differentiering av denna utbildning efter de tre linjer — påbyggnadsutbildning för lärarinnor, utbildning för konsulenter och högre huslig utbildning — som befolkningsutredningen förordat, lämpligen kan och bör genomföras, ävensom hur en sådan utbildning bör anknytas till det ifrågasatta seminariet, till hemmens forskningsinstitut eller andra befintliga högre läroanstalter, t. ex. lantbrukshögskolan.

En omorganisation av lärarinneutbildningen torde med säkerhet ställa krav på nyanskaffning av teknisk utrustning och nybyggnader för läroanstalterna på detta område. Först och främst gör sig härvid behovet av nya lokaler för det ifrågasatta statliga seminariet med styrka gällande. Det nuvarande statens skolköksseminarium disponerar ej några egna permanenta lokaler utan är inrymt i provisoriska sådana. Tiden synes nu vara inne att upptaga denna fråga till omsorgsfull prövning. Jag förutsätter sålunda, att den sakkunnige i anslutning till ett eventuellt förslag om inrättande av ett allmänt seminarium för huslig lärarinneutbildning i samråd med ledningen för statens skolköksseminarium, skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen framlägger utredning rörande de nybyggnadsarbeten, som befinnas erforderliga, samt kostnadsberäkningar. I detta sammanhang bör även lokalfrågan för det nyssnämnda forskningsinstitutet upptagas till prövning, varvid bör beaktas önskvärdheten av att dessa båda institutioner med hänsyn till önskvärdheten av ett intimt samarbete dem emellan förläggas i anslutning till varandra.

Jag förutsätter, att den sakkunnige vid förslagets utarbetande kommer att eftersträva så kostnadsbesparande lösningar som möjligt, utan att därför utbildningens intressen skjutas åt sidan.

Förslagen böra åtföljas av beräkningar rörande såväl anläggnings- som driftkostnader ävensom av de uppgifter i övrigt, som må befinnas erforderliga för en fullständig överblick av förslagets ekonomiska konsekvenser.

Kap. I. De nuvarande anstalterna för utbildning av lärarinnor inom det husliga området

Statens skolköksseminarium och hushållsskola. På hösten 1892 anordnades för första gången undervisning i huslig ekonomi vid statens normalskola genom att där inrättades en särskild *fortsättningsklass*. Undervisningen i denna var inriktad på att giva teoretisk och praktisk utbildning i huslig ekonomi. Den obligatoriska undervisningen omfattade en praktisk kurs på tre månader och var förlagd till en enskild matlagningsskola. För att frigöra sig från matlagningsskolan beslöts redan i oktober 1893 inrättandet av en högre lärarinneseminariums egen utbildningsanstalt i huslig ekonomi, kallad *högre lärarinneseminariums hushållsskola*. Någon egentlig lärarinneutbildning ägde ännu ej rum. Vårterminen 1894 anordnades emellertid för ett fåtal elever försöksvis en *lärarinnekurs* i huslig ekonomi på fyra månader. Från och med läsåret 1894/95 igångsattes en särskild kurs för dem, som önskade utbilda sig till lärarinnor i ämnet. Kursen var ettårig och hade till att börja med åtta elever. Nu förekom för första gången hospitering för eleverna och denna ägde rum i fortsättningsklassen. Demonstrationer och övningslektioner voro även inlagda på kursens arbetsprogram. Från år 1909 utsträcktes utbildningstiden till att omfatta tre terminer. Från läsåret 1916/17 började benämningen *statens skolköksseminarium* att användas.

Skolans verksamhet hade intill budgetåret 1926/27 uppehållits genom ett till högre lärarinneseminarium anvisat extra anslag. Från och med sagda budgetår överfördes emellertid hushållsskolan på ordinarie stat under namn av *statens skolköksseminarium och hushållsskola*. Genom beslut den 4 juni 1926 fastställde Kungl. Maj:t bestämmelser angående styrelse och förvaltning, organisation m. m. av läroanstalten.

Sedan 1942 års riksdag fattat beslut om nedläggandet av högre lärarinneseminarium m. m., förordnade Kungl. Maj:t den 30 juni samma år, att vid den tidpunkt, som framdeles bestämdes, skulle upprättas ett statens skolköks- och handarbetsseminarium samt att statens skolköksseminarium i avbidan härpå skulle från och med budgetåret 1943/44 vara provisoriskt organiserat. Den 5 februari 1943 fastställde Kungl. Maj:t med tillämpning från och med den 1 juli samma år bestämmelser för provisorisk omorga-

nisation av statens skolköksseminarium och hushållsskola. Lärarinne-kursen utökades och blev nu 2-årig. En obligatorisk förberedande lärarinne-kurs på ett år infördes genom omläggning av den vid hushållsskolan anord-nade husmoderskursen, vars föregångare varit den för normalskolan av-sedda fortsättningsklassen.

Förutom ovan nämnda fortsättningsklass eller husmoderskurs har allt-sedan slutet av 1800-talet ett stort antal specialkurser anordnats, t. ex. för sjuksköterskor 1898, 1899, 1905 och åtskilliga följande år, för arbeterskor från läsåret 1901/02 under många år, fortbildningskurser för skolkökslä-rarinnor år 1908 och även senare, demonstrationskurser m. fl. Läsåret 1918/19 inrättades en permanent utbildningskurs för ekonomiförestånda-rinnor eller husmödrar vid större anstalter och från och med läsåret 1923/24 en fast kurs för utbildande av hemföreståndarinnor.

Den nuvarande *skolkökslärarinnekursen* har till ändamål att utbilda lärarinnor i hushållsgöromål för olika högre och lägre läroanstalter. Kursen omfattar två arbetsår, vardera på 36 veckor, fördelade på en höst- och en vårtermin.

De fordringar på skolunderbyggnad m. m., som uppställts för tillträde till skolkökslärarinnekursen vid statens skolköksseminarium, äro i stort desamma som inträdesvillkoren till övriga skolköks- och lanthushållnings-seminarier. Jämlikt ovan nämnda kungl. brev den 5 februari 1943 med vid-tagna ändringar den 14 juli 1944 och den 3 september 1948 gälla såsom inträdesfordringar:

a) att genom läkarintyg enligt formulär, som användes vid sökande av anställning i statens tjänst, styrka sig vara fri från sjukdom och lyte, som göra den sökande för lärarkallet olämplig,

b) att hava uppnått eller före slutet av det kalenderår då inträde sökes, uppnå 20 år.

c) att hava förvärvat godkänt avgångsbetyg från kommunal flickskolas teoretiska linje eller högre flickskola med normalskolekompetens och där-vid eller i vederbörlig fyllnadsprövning hava erhållit högre vitsord än godkänd i förmåga att skriftligen behandla modersmålet samt i svenska språket och litteraturen, matematik, biologi, hälsolära och fysik-kemi, eller

att hava förvärvat godkänt avgångsbetyg från kommunal flickskolas praktiska linje och därvid eller i vederbörlig fyllnadsprövning hava erhållit kvalificerade betyg enligt vad därom är i föregående stycke stadgat, eller

att hava avlagt realexamen eller praktisk realexamen på hushållslinje och därvid eller i vederbörlig fyllnadsprövning erhållit högre vitsord än godkänd i svensk skrivning, svenska språket och litteraturen, matematik, fysik och kemi samt att hava genom särskild prövning vid kommunal flickskola styrkt sig äga insikter i biologi, motsvarande högre vitsord än godkänd vid avgång från den teoretiska linjen, eller

att på annat sätt styrka sig äga ovan angivna kunskaper,

d) att hava med godkända vitsord genomgått förberedande skolkökslärarinnekurs samt att hava förvärvat vana vid praktiskt arbete genom praktikanttjänst — såväl i stads- som lanthushåll — helst anvisad och under ett år kontrollerad av skolköksseminariets ledning.

De i *skolkökslärarinnekursen* ingående ämnena och antalet veckotimmar framgå av följande av Kungl. Maj:t fastställda timplan.

Timplan för skolkökslärarinnekursen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola.

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal			
	1:a arbetsåret		2:a arbetsåret	
	Höst-termin	Vår-termin	Höst-termin	Vår-termin
a. Teoretiska ämnen:				
Näringslära	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1	1
Födoämnslära	2	2	1	1
Psykologi	2	2	—	—
Pedagogik och metodik (allmän)	1	1	—	—
Speciell metodik	1	1	—	2
Fysik	—	—	1	1
Kemi	2	2	2	2
Fysiologi och hälsolära	—	—	3	3
Hemsjukvård	—	—	—	2
Barnvård	—	—	—	1
Ekonomi- och samhällslära	—	—	1	1
Hemmets skötsel och bokföring	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	—	—
Kalkylering	—	—	—	1
Hemvårds- och bostadslära	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	—	—
Tvättlära	1	—	—	—
Matlagningslära	1	—	—	—
Material- och verktygslära	1	—	—	—
Talteknik	—	1	—	—
Summa	15$\frac{1}{2}$	13$\frac{1}{2}$	9	15
b. Praktiska ämnen:				
Matlagning m. m.	13	14	12	7
Sömnad	—	—	—	1
Tvätt och strykning	5	—	—	—
Hemvård	—	4	4	—
Matlagnings- och hemvårdsdemonstrationer	2	2	—	—
Elevföredrag	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Besök å anstalter	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
Gymnastik	2	2	2	2
Summa	23	23	19	11
Totalsumma	38$\frac{1}{2}$	36$\frac{1}{2}$	28	26

Den praktiska lärarinneutbildningen tillgodoses dels genom planmässigt ordnad undervisning i pedagogik, didaktik och hushållsundervisningens metodik, dels genom hospitering och undervisningsövningar. De senare omfatta:

- a) demonstrationer i matlagning, bakning och hemvård;
- b) övningslektioner i praktiskt hushållsarbete och i närings- och födoämneslära, hemvårdslära och hemmets ekonomi;
- c) tjänstgöring som biträdande lärarinna vid den förberedande skolkökslärarinnekursens eller hemföreståndarinnekursens praktiska undervisning, varvid praktisk undervisning meddelas, men även teoretisk i närings- och födoämneslära, hemvårdslära, hemmets ekonomi och kemi.

Auskultering och övningsundervisning omfattar minst 230 timmar per elev. Övningskolor för lärarinnekursen äro de vid läroanstalten anordnade kurserna i hushållsgöromål för elever vid statens normalskola samt stadens folkskolor. Dessutom sker auskultering inom andra skolformer.

I lärarinnekursen ha till och med läsåret 1946/47 årligen intagits 16 elever. Höstterminen 1947 anordnades en parallellavdelning, vilket innebar en intagning av 24 elever. Avsikten är enligt uppgift att intaga detta antal vartannat år och 16 elever vartannat. Av de under läsåren 1941/42—1945/46 utexaminerade 80 lärarinnorna hade 17 avlagt studentexamen, 48 erhållit betyg med normalskolekompetens och 15 avlagt realexamen.

Av de vid lärarinnekursen läsåret 1946/47 tjänstgörande ordinarie, extra ordinarie och extra lärarinnorna i hushållsgöromål voro samtliga utexaminerade skolkökslärarinnor, som genomgått fortbildningskurser av olika slag. Vissa av dem ha företagit studieresor till utlandet och en har undergått tentamen i kemi för betyget berömlig i fil. ämbetsexamen. Härjämte tjänstgjorde en lärarinna i kvinnlig slöjd med ordinarie anställning med utbildning vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning (högre kursen) och med åtskilliga fortbildningskurser, utrikes studieresor m. m. Vidare funnos anställda timlärare med olika utbildning, såsom gymnastikdirektörsexamen, barnavårds-, lärarinne- och sjuksköterskeutbildning, akademiska examina m. m.

Den *förberedande skolkökslärarinnekursen* (statens husmoderskurs) har till ändamål att förbereda utbildningen av skolkökslärarinnor samt att i övrigt meddela undervisning i hemmets skötsel.

Såsom inträdesfordringar gälla:

att genom läkarintyg styrka sig vara frisk och stark,

att ha uppnått eller före slutet av det kalenderår, då inträde sökes, uppnå 18 år samt

att ha förvärvat godkänt avgångsbetyg från teoretisk eller praktisk linje vid kommunal flickskola eller högre flickskola med normalskolekompetens eller avlagt realexamen eller praktisk realexamen på hushållslinje eller styrka sig äga motsvarande kunskaper.

Kursen omfattar ett arbetsår om 36 veckor, fördelade på en hösttermin och en vårtermin. Undervisningen bedrivs enligt av Kungl. Maj:t fastställd timplan, som upptager teoretiska och praktiska ämnen på tillsammans 41 veckotimmar.

Timplan för den förberedande skolkökslärarinnekursen vid statens skolköksseminarium och hushållsskola.

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	
	Höst-termin	Vår-termin
a. Teoretiska ämnen:		
Svenska	2	2
Näringslära	1	1
Födoämneslära	1	2
Kemi	2	2
Yrkesräkning	1	1
Hemmets ekonomi och bokföring	1	1
Hemsjukvård	1	—
Barnavård	1	1
Hemvårds- och bostadslära	1	1
Matlagninglära	1	—
Material- och verktygslära (sömnad)	1	—
Mönsterritning	—	1
Summa	13	12
b. Praktiska ämnen:		
Matlagning m. m.	17	17
Sömnad	6	6
Tvätt och strykning	2	1
Hemvård	1	2
Matlagnings- och hemvårdsdemonstrationer	—	1
Gymnastik	2	2
Summa	28	29
Totalsumma	41	41

Under femårsperioden 1941/42—1945/46 ha från den förberedande lärarinnekursen (husmoderskursen) utgått 155 elever eller i genomsnitt 31 elever per läsår.

Förutom ovannämnda tvenne kurser anordnas vid läroanstalten, som tidigare antytts, en kurs för ekonomiföreståndarinnor vid större anstalter och en kurs för utbildande av hemföreståndarinnor. Den förra kursen, som omfattar ett arbetsår på 36 veckor, fördelade på två terminer, har till ändamål »att giva bildade kvinnor med god praktisk erfarenhet i hushållsarbete den ytterligare utbildning, som erfordras för att sätta dem i stånd att med insikt, ordning och sparsamhet sköta hushållningen i en större anstalt». Den senare kursen har till ändamål »att giva bildade kvinnor med god praktisk erfarenhet i hushållsarbete den ytterligare utbildning, som erfordras för att sätta dem i stånd att med insikt, ordning och sparsamhet förestå hem och större hushåll eller att vinna inträde i kursen för utbildande av ekonomiföreståndarinnor vid större anstalter». Jämväl denna kurs omfattar ett arbetsår om 36 veckor, fördelade på två terminer.

Till statens skolköksseminarium och hushållsskola har anslaget till avlöningar för budgetåren 1945/46—1949/50 i riksstaten uppförts med följande belopp: 95 400, 98 400, 108 600, 110 000 resp. 114 000 kronor. Till omkostnader ha för samma budgetår anvisats 18 800, 18 800, 22 900, 22 000 resp. 26 000 kronor — varjämte tillkommer hyra för lokaler, som erlægges av byggnadsstyrelsen— samt till elevstipendier 1 200, 1 200, 3 000, 3 000 resp. 3 000 kronor. Undervisningen i lärarinnekursen är avgiftsfri under det att en terminsavgift på 150 kronor erlægges i den förberedande lärarinnekursen. En framställning från skolan om befrielse för eleverna från sistnämnda avgift har tillstyrkts av skolöverstyrelsen men ännu ej föranlett något Kungl. Maj:ts beslut. Eleverna betala för måltider i samband med undervisningen för närvarande för termin 150 kronor i den förra kursen och 100 kronor i den senare kursen.

Statens skolköksseminarium och hushållsskola, som ligger i Stockholm, disponerar för sin verksamhet en förhyrd lokal i gårdshuset Götgatan 32. Lokalen utgöres av två större kök, ett provkök, ett demonstrationskök, tre matsalar, två lektionsrum, ett kemirum, ett elevrum, ett lärarinnerum och två expeditionsrum, dessutom källare och diverse andra förvaringsrum. Dessutom förhyres vid Katarinavägen 9 A, 9 B och 11, 6 tr., en lokal bestående av ett stort och ett mindre kök jämte skafferi samt toaletterum för eleverna, en matsal, ett sömnadsrum, ett expeditionsrum samt strykrum och tvättstuga. Gymnastikundervisningen är förlagd till Katarina brandstation. I kap. IV redogöres för det synnerligen otillfredsställande skick, vari lokalerna befinna sig. För övningsundervisningen utnyttjas skolor på olika håll i staden.

Rektor för statens normalskola är tillika rektor vid seminariet. Vid sin sida har han en biträdande föreståndarinna, som sköter det löpande arbetet vid seminariet.

Statens skolköksseminarium och hushållsskola står under tillsyn av skolöverstyrelsen.

Utbildning av barnavårdslärarinnor. Med hänsyn till den rådande bristen på barnavårdslärarinnor gjorde utredningen den 22 februari 1946 en framställning om utverkande av visst anslag för budgetåret 1946/47 till anordnande av en provisorisk ettårig kurs för utbildning av barnavårdslärarinnor. Framställningen föranledde proposition till 1947 års riksdag, som anvisade ett anslag av 34 000 kronor för ändamålet.

Kursen kom till stånd 1948 och förlades till Stockholm. Den omfattade sammanlagt 40 veckor med såväl praktisk som teoretisk undervisning. Till teoretiska ämnen voro anslagna 585 timmar, till praktiska 936 timmar samt till besök på institutioner 35 timmar. Härjämte tillkommo cirka 20 timmars undervisningsövningar för varje elev. Undervisningen var i stor utsträck-

ning förlagd till spädbarns- och daghemsavdelningar vid olika barnavårdsinstitutioner.

Den korta utbildningstiden kompensterades i viss mån med höga inträdesfordringar. Sålunda fordrades bland annat att ha genomgått barnsköterskurs, att ha genomgått en husmoderkurs av minst en termins längd eller annan hushållskurs av motsvarande omfattning, att under 6 till 12 månader ha varit elev vid barnsjukhus, varvid minst 3 månader av nämnda praktik borde ha varit förlagda till spädbarnsavdelning, att under 3 månader ha varit elev vid förlossningshem och att under 3 månader ha tjänstgjort vid socialvårdsbyrå eller barnavårdscentral. Tjänstgöring vid epidemisjukhus ansågs också som merit.

Antalet kursdeltagare var 12. Undervisningen var avgiftsfri och vissa möjligheter att erhålla stipendier funnos. I administrativt hänseende var kursen förlagd till statens skolköksseminarium och hushållsskola. Skolöverstyrelsen hade överinseendet över kursen. Särskild kursledarinna var förordnad.

Ateneums skolköksseminarium. Verksamheten vid Ateneums skolköksseminarium nedlades med utgången av läsåret 1947/48. Här lämnas emellertid en kortfattad redogörelse över seminariets organisation m. m.

Ateneum för flickor upptog hösten 1891 undervisning i huslig ekonomi såsom frivilligt ämne på timplanen för sjunde elementarklassen. Den första kursen för utbildning av lärarinnor i huslig ekonomi anordnades vid Ateneum hösten 1893. Kursen räckte en termin och avsåg att utbilda lärarinnor för såväl högre flickskolor som folkskolor. De praktiska undervisningsövningarna förlades till skolans högsta klass. Från första kursen utexaminerades tre elever. Från och med läsåret 1895/96 kom kursen att omfatta två terminer. Nu började även hospitering i Stockholms folkskolors skolkök. Lärarinnekursen, som från början arbetade som en avdelning inom flickskolan, kom snart att betraktas som en i viss mån från skolan fristående avdelning. Från och med läsåret 1898/99 upptogs den som en självständig avdelning. Denna erhöll egen föreståndarinna från och med läsåret 1907/08. År 1909 förlängdes utbildningen med en termin till tre terminer och avdelningen erhöll samma år benämningen *skolköksseminariet*. Från och med år 1922, då kursen utökades med ytterligare en termin, har lärarinnekursen varit 2-årig. Lsåret 1943/44 inrättades en ettårig *förberedande lärarinnekurs*, som var obligatorisk för inträde till skolköksseminariet.

Såsom en direkt utbyggnad av den högre flickskolan inrättades året 1901/02 en fortsättningskurs, som fick namnet *husmoderskursen* och var »närmast att betrakta som en kurs i den allmänna praktiska bildning, som varje möjligen blivande husmoder har gott av att inhämta».

Lärarinnekursen var, som framgår av ovanstående redogörelse, 2-årig. Varje läsår uppdelades på en hösttermin och en vårtermin om sammanlagt 36 veckor. Enligt timplanen till den av skolöverstyrelsen fastställda undervisningsplanen meddelades undervisning i teoretiska och praktiska ämnen, varjämte undervisningsövningar förekommo. Undervisningsplanen överensstämde i stort sett med motsvarande undervisningsplan för statens skolköksseminarium.

Den praktisk-pedagogiska utbildningen ägde rum genom teoretiska övningslektioner och praktiska undervisningsövningar. Enligt den fastställda undervisningsplanen omfattade de praktiska övningslektionerna följande:

»Under första terminen auskultera eleverna vid undervisningen i seminariets övningsklasser.

Andra terminen biträda de vid undervisningen inom mindre grupper av klassen.

Tredje terminen övertaga eleverna den praktiska undervisningen av hela klassen.

Fjärde terminen anordnas 2—3 serieprov för varje elev. Serien omfattar 3—4 på varandra följande undervisningsgångar, varvid eleven självständigt utför den samordnade teoretiska och praktiska undervisningen.

Alla övningslektioner utföras under respektive lärarinnors ledning och kritik.»

Övningsklasser voro dels klasser vid Norrmalms kommunala flickskola och dels husmoders- och hemföreståndarinnekurserna vid seminariet. Under en termin fingo eleverna dessutom hospitera vid Stockholms folkskolors skolkök.

Från de senaste tre kurserna — ny kurs började vartannat år — ha 45 lärarinnor utexaminerats, av vilka 5 avlagt studentexamen, 28 erhållit betyg med normalskolekompetens och 12 avlagt realexamen.

I lärarinnekursen tjänstgörande lärinnor voro under seminariets sista år timlärare. Samtliga hade lärarinneutbildning, akademisk utbildning eller annan specialutbildning.

Från läsåret 1894/95 bidrog staten med medel till lärarinnekursens verksamhet. För budgetåren 1943/44—1947/48 beviljades statsunderstöd med följande belopp: 6 500, 9 500, 9 500, 7 500 resp. 11 000 kronor. Av vart och ett av dessa anslag utgjorde ett belopp av 1 000 kronor bidrag till kostnaderna för lokalhyra. Något statsbidrag till byggnadskostnader har aldrig utgått.

Eleverna erlade en terminsavgift av 150 kronor samt betalade själva sina måltider i skolan till självkostnadspris.

Den förberedande lärarinnekursen hade till ändamål att förbereda utbildningen av skolköklärarinnor samt att giva en grundläggande allmän övning i hemmets skötsel.

Kursen omfattade ett läsår om 36 veckor, uppdelade på två terminer.

Undervisningen meddelades enligt en timplan, som i stort sett följde timplanen för motsvarande kurs vid statens skolköksseminarium. Sammanlagda antalet veckotimmar uppgick till 38 under höstterminen och 39 under vårterminen.

Den vid seminariet anordnade *husmoderskursen* bestod av två avdelningar, en A-kurs, som avsåg att giva en grundläggande allmän övning i hemmets arbeten, samt en B-kurs, vars ändamål var att giva en fortsatt träning i husligt arbete med sömnad och som var en förberedande kurs för yrkesutbildning i husligt arbete. Vardera kursen omfattade en termin.

Förutom ovannämnda kurser anordnades vid seminariet dels en sex månaders yrkeskurs för *tvättföreståndarinnor* (från 1931) och dels en ettårig yrkeskurs för *hemföreståndarinnor* (från 1932). Sistnämnda kurs förordades för den, som sökte vinna inträde i ekonomiföreståndarinnekurs. Tvättföreståndarinnekursen övertogs 1943 och hemföreståndarinnekursen 1948 av Stockholms stad.

Ateneums skolköksseminarium, som ägdes av en stiftelse med samma namn, hyrde för den praktiska undervisningen lokaler i fastigheten Pipersgatan 16, Stockholm. Dessa bestodo av två kök (ett större och ett mindre), matsal, ett omklädningsrum samt två förrådsrum. För den teoretiska undervisningen och delvis även för den praktiska disponerades undervisningslokaler i Norrmalms kommunala flickskola.

Skolans styrelse bestod av fem ledamöter med två suppleanter. Rektorn vid Norrmalms kommunala flickskola och föreståndarinnan för Ateneums skolköksseminarium voro självskrivna ledamöter av styrelsen. Av de tre övriga leda-

möterna skulle en utses av styrelsen för Stockholms kommunala flickskolor, de två övriga av stiftelsens styrelse, vilken även valde suppleanter. Föreståndarinnan tillsattes av styrelsen. Beslut härom underställdes Kungl. Maj:ts prövning.

Hemföreståndarinnekursen sorterade under överstyrelsen för yrkesutbildning under det att överinseendet över läroanstalten i övrigt utövades av skolöverstyrelsen.

Göteborgs skolköksseminarium. Sedan Göteborgs stad år 1891 påbörjat undervisning i hushållsgöromål med en grupp flickor i folkskolan, insåg man mer och mer nödvändigheten av särskild utbildning för lärarinnor i ämnet. År 1893 startade därför Göteborgs folkskolestyrelse den första *utbildningskursen för skolkökslärarinnor* i Göteborg med fyra elever. Kurstidens längd, som från början bestämts till tre månader, utökades 1895 till fem månader, 1897 till två terminer, 1909 till tre terminer samt slutligen 1921 till fyra terminer eller två läsår, som den alltjämt omfattar.

Från början omfattade undervisningen praktiska övningar i matlagning och bakning, tillvaratagande av slakt, tvätt och rengöring samt teoretiska lektioner i hälso-, närings- och födoämneslära samt hushållskemi. Efter hand fingo allt flera ämnen plats på schemat. Så tillkommo t. ex. redan 1900 de för en lärarinna erforderliga ämnena psykologi och pedagogik med metodik.

Ehuru skolköksseminariet alltsedan 1910 stått under ledning av en särskild styrelse, har det emellertid alltsedan dess tillblivelse sorterat både administrativt och ekonomiskt under stadens folkskolestyrelse.

Skolkökslärarinnekursen är, som ovan nämnts, 2-årig med intagning av elever vartannat läsår. Den senast (1947) för kursen fastställda timplanen överensstämmer i stort sett med planen för statens skolköksseminarium. Eleverna hospitera i skolkök tre dagar i veckan under tio veckor (150 timmar) samt deltaga i undervisningsövningar sju timmar i veckan under 36 veckor (250 timmar; varje elev leder själv undervisningen 8 à 10 gånger). De praktiska undervisningsövningarna äro förlagda till yrkeskola och barnklasser. Teoretiska undervisningsövningar hållas dels inför kamraterna och omfatta demonstrationer i hemvård eller tvätt, receptgenomgång samt matdemonstrationer och dels med barn och vuxna.

Från och med läsåret 1948/49 har vid seminariet inrättats en *förberedande lärarinnekurs* motsvarande den vid statens seminarium.

Antalet utexaminerade lärarinnor från de under läsåren 1941/42—1946/47 anordnade kurserna har uppgått till 47 eller cirka 16 per kurs. Av dessa hade 6 avlagt studentexamen, 26 erhållit betyg med normalskolekompetens och 15 avlagt realexamen.

Av skolans lärarpersonal innehar en lärarinna, som tillika är föreståndarinnan, ordinarie och en lärarinna, som är skolkökslärarinna, extra ordinarie tjänst. Övriga lärare, till antalet cirka åtta, äro timlärare med varierande tjänstgöringsskyldighet. Ordinarie lärarinnan har lantshålls-

lärarinneexamen och vissa fortbildningskurser (näringslära, hemvård och hushållsekonomi). Bland timlärarna är en examinerad sjuksköterska med undervisning i hemsjukvård och barnavård, en utexaminerad skolkökslärarinna under det att de övriga, med undantag av en sångpedagog, ha akademisk examen.

Seminarier har från och med år 1897 åtnjutit bidrag av statsmedel, första året med 1 300 kronor och därefter med växlande belopp. Under budgetåren 1945/46—1949/50 ha i riksstaten uppförts bidrag med 5 400, 6 200, 6 200, 10 800 resp. 11 400 kronor. Härtill kommer särskilt lönetillägg, som under budgetåret 1949/50 uppgick till 2 600 kronor.

Eleverna erlägga en terminsavgift av 125 kronor samt betala sina måltider i skolan till självkostnadspris.

Från början hade lärarinnekursen gemensamma lokaler med de folkskolans elever, som erhöilo undervisning i hushållsgöromål. Först år 1906 fick kursen egna lokaler i den då nyuppförda Götabergrsskolan. Samma lokaler användas ännu, ehuru de under de gångna åren undergått genomgripande förändringar. De bestå av ett större kök, ett mindre provkök, matsal, som samtidigt utnyttjas som lektionsrum, samlingsrum för eleverna och ett mindre kontor. För kemiundervisningen disponeras kemirum i ett av stadens läroverk. Tvättavdelning finnes i närbelägen byggnad. Några bidrag av staten för byggnadskostnader ha ej erhållits.

Den allmänna tillsynen och ledningen över seminarier utövas av en styrelse, bestående av fem ledamöter och två suppleanter, valda av allmänna folkskolestyrelsen i Göteborg. Föreståndarinnan tillsättes av folkskolestyrelsen på förslag av seminarierets styrelse. Beslutet underställes dock Kungl. Maj:ts prövning.

Seminarier är ställt under skolöverstyrelsens överinseende.

Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Den 21 maj 1892 konstituerades aktiebolaget Uppsala enskilda läroverk. Detta var från början en mellanskola med samundervisning, där all undervisning i praktiska ämnen blev obligatorisk. Träslöjd, metallslöjd och huslig ekonomi fingo en stor plats på schemat. Undervisning i huslig ekonomi tog dock sin början först hösten 1894. Redan den 10 december samma år beslöt styrelsen att i skolköket också anordna *kurser för utbildning av lärarinnor i huslig ekonomi*. Vid samma tillfälle antogs för kurserna benämningen »Uppsala enskilda läroverks fackskola för utbildning av lärarinnor i huslig ekonomi» förkortat till »Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala». I verkligheten skapades nu en helt ny institution, som ej hade något annat gemensamt med enskilda läroverket än styrelse och ekonomi.

År 1898, samma år som mellanskolan utökades med ett gymnasium, upplöstes aktiebolaget Uppsala enskilda läroverk och en förening bildades

under namn av Sällskapet Uppsala enskilda läroverk, under vilket namn skolornas verksamhet alltjämt bedrives.

Den 7 februari 1895 började den första lärarinneutbildningen med sammanlagt tio elever. Utbildningen uppdelades från början på två linjer, en lägre och en högre. Den lägre, omfattande två terminer, var avsedd för tjänstgöring i folkskolan, och den högre, omfattande tre terminer, för tjänstgöring även vid högre skolor (*A-kursen*). År 1944 blev sistnämnda kurs 2-årig.

År 1898 infördes i fackskolan en frivillig kurs i handarbete, till en början kallad »metodiken för kvinnliga handarbeten». Nämnda kurs utgjorde grunden till en höstterminen 1905 inrättad ny lärarinnelinje, den s. k. *B-kursen*, som skulle ge full kompetens som lärarinna i både *huslig ekonomi och handarbete*. Kursen kom att omfatta fyra terminer, d. v. s. en termin mer än ovannämnda *A-kurs*. År 1912 utökades kursen till fem och 1944 till sex terminer.

Den lägre kursen visade sig vara alltför kort och nedlades därför år 1910. Samma år inrättades en kurs för utbildning av lanthushållslärarinnor, den s. k. *C-kursen*. Denna omfattade från början fyra terminer och har alltjämt samma längd. Den första och den sista terminen tillbringas i Uppsala, de två övriga å skolans egendom Brogård, vilken år 1910 förvärvades av fackskolan.

Utbildning av lärarinnor i barnavård, den s. k. *D-kursen*, påbörjades först år 1916 med en elev men redan år 1918 var elevantalet uppe i tio. Den teoretiska undervisningen, som tidigare var gemensam med en av de övriga lärarinnelinjerna, delgives i fackskolan och här undervisas eleverna också i praktiskt hushållsarbete. De arbeta vidare två månader som elever i fackskolans barnhem (upprättat år 1911), genomgå en kurs i barnsjukvård, till en början förlagd till Akademiska sjukhusets i Uppsala barnklinik men 1930 förflyttad till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn i Stockholm. Praktisk utbildning i barnavård få de i övrigt på barnbördshus, upptagningshem för småbarn med lekskoleundervisning, på barnavårdscentral och på epidemisjukhus. De sista fyra månaderna av sin utbildningstid tjänstgöra de som biträdande lärarinnor vid av fackskolan anordnat daghem, där de få sin pedagogiska slututbildning. År 1920 utökades kursen till omkring 17 månader och år 1934 till omkring två år. Från och med år 1946 omfattar utbildningen omkring tre år.

Från och med höstterminen 1943 inrättades en *förberedande skolkökslärarinnekurs*, som är avsedd att ingå som ett obligatoriskt led i skolkökslärarinneutbildningen.

Fackskolan har på sitt program upptagit ej blott ovannämnda lärarinnekurser utan även åtskilliga andra utbildningskurser av olika slag. Bland dessa kunna nämnas följande, som alltjämt finnas kvar. Höstterminen 1897 inrättades sålunda en särskild s. k. *husmoderskurs* på två terminer. En

högre husmoderskurs på en termin, kallad specialkursen, började sin verksamhet höstterminen 1902 och en termin senare tillkom en *praktisk yrkeskurs i matlagning*. En ettårig kurs för utbildning av föreståndarinnor för storkök, sedermera kallad kurs för *ekonomiföreståndarinnor*, startade hösten 1918.

Nedanstående tablå torde i någon mån belysa skolans utveckling från dess grundläggande till läsåret 1945/46. Deltagare i skolans kortare kurser ha ej medtagits.

Elever	Ht 1895	Ht 1905	Ht 1915	Ht 1925	Ht 1935	Ht 1945
Antal lärarinneelever	8	37	85	102	109	120
Antal övriga vuxna elever	1	64	65	86	88	146

Vid skolan finnas sålunda anordnade följande lärarinneutbildningslinjer: lärarinnekurs i huslig ekonomi (A-kurs) för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål vid olika skolformer;

lärarinnekurs i huslig ekonomi och handarbete (B-kurs) för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål och handarbete vid olika skolformer;

lärarinnekurs i huslig ekonomi och lantushållning (C-kurs) för utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål företrädesvis vid folk- och fortsättningskolor på landsbygden, vid lantushållsskolor och av hemkonsulenter; lärarinnekurs för utbildning av barnavårdslärarinnor (D-kurs).

A-kursen pågår två läsår, vardera om 36 veckor, fördelade på en hösttermin och en vårtermin. Kursplanen överensstämmer i stort sett med den vid statens skolköksseminarium.

Eleverna hålla provlektioner och leda undervisning i hushållsgöromål samt biträda vid praktisk undervisning inom olika skolformer såsom folk- och fortsättningsskolor, högre folk- och flickskolor, yrkesskolor m. m. Varje elev håller 12 och auskulterar vid 47 teoretiska lektioner, biträder vid cirka 50 praktiska undervisningstimmar och leder arbetet självständigt under samma timantal. Dessutom håller varje elev demonstrationer eller åhör kamraters demonstrationer under cirka 100 timmar.

B-kursen omfattar tre läsår, vart och ett om 36 veckor, fördelade på en vårtermin och en hösttermin. Timplanen nedan visar de ämnen, vari undervisning i kursen meddelas, och ämnenas fördelning på antal veckotimmar.

I likhet med A-kursens elever hålla B-kursens elever provlektioner, leda undervisningen i hushållsgöromål samt biträda i olika kurser. Härtill komma övnings- och provlektioner (närmare 70) i kvinnlig slöjd i fackskolans kurser samt i folkskola och högre folkskola.

För både A- och B-kursen gäller, att, för att kunna åstadkomma mera samlad tid åt de olika läroämnena och för att kunna ordna samundervisning inom olika årskurser, periodläsning skall anordnas, där så prövas

Timplan för B-kursen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal					
	1:a läsåret		2:a läsåret		3:e läsåret	
	Vår- termin	Höst- termin	Vår- termin	Höst- termin	Vår- termin	Höst- termin
a. Teoretiska ämnen:						
Näringslära	2	2	—	—	—	1
Födoämneslära	2	2	1	1	—	—
Psykologi	—	2	2	—	—	—
Pedagogik och metodik (allmän) ...	—	1	1	—	—	—
Speciell metodik (hushållsgöromål)	—	1	1	—	—	2
Fysik	1	1	—	—	—	—
Kemi	—	—	2	2	2	2
Fysiologi och hälsolära	—	—	—	3	3	—
Hemsjukvård	—	—	—	1	—	—
Barnavård	—	—	—	1	—	—
Ekonomi- och samhällslära	—	—	—	1	2	—
Hemnets ekonomi och bokföring ...	—	—	2	1	—	1
Hemvårds- och bostadslära	—	1,5	0,5	—	—	—
Tvättlära	1	—	—	—	—	—
Matlagninglära	1	—	—	—	—	—
Material- och verktyglära	1	—	—	—	—	—
Talteknik	—	—	1	—	—	—
Konsthistoria	—	—	—	2	2	1
Textil materiallära	—	—	1	—	1	—
Fackteckning	—	2	2	—	1	—
Mönsterritning, linnesöm	3	—	1	—	1	—
» klädsöm	3	1	1	—	—	1
Vävnadslära	—	—	—	2	2	—
Speciell metodik (handarbete)	—	1	1	—	—	—
Växtfärgning ¹	—	—	—	1 ¹	—	—
Summa	14	14,5	16,5	15	14	8
b. Praktiska ämnen:						
Matlagning m. m.	7	10	7	16	—	6
Tvätt och strykning	5	—	—	—	—	—
Hemvård	—	—	—	—	2	2
Matlagnings- och hemvårds- demonstration	—	—	—	—	2,5	2,5
Elevföreläsning	—	0,5	0,5	—	0,5	0,5
Linnesömnad	4	4	5	—	5	—
Klädsömnad	6	5	6	—	—	4
Konstsömnad	5	5	—	—	5	5
Vävning	—	—	—	5	6	—
Växtfärgning ¹	—	—	—	3,5 ¹	—	—
Metodisk slöjd	—	2	2	—	—	—
Summa	27	26,5	19,5	24,5	21	20
Totalsumma	41	41	37	39,5 —4,5	35	28

Auskultering och undervisningsövningar, c:a 350 st., delvis utom timplanen.

¹ Växtfärgning (1+3,5) 4,5 tim. koncentreras till 2 v. före ord. läsår.

lämpligt. Olika ämnen kunna då växelvis under viss eller vissa delar av kurstiden beredas ett större timantal och under andra delar av kurstiden ett mindre antal timmar eller helt nedläggas.

För inträde i B-kursen tillkommer fordran på kvalificerat betyg i teckning i skolbetyget samt någon vitsordad färdighet i sömnadsarbeten av olika slag och vävning.

C-kursen är 2-årig. Första terminen, en hösttermin, tillbringas vid skolan i Uppsala, därefter följer ett helt år — med fyra veckors ferier under sommaren och tre veckors ferier vid jul — vid skolans lantgård å Brogård samt slutligen följande vårtermin i Uppsala. Undervisningen meddelas enligt följande timplan.

Timplan för C-kursen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Ä m n e n	Höstt. i Uppsala, timmar per vecka	Under hela året å Brogård	Vårt. i Uppsala, timmar per vecka	Summa
Pedagogik och metodik	2 t.	—	2 t.	60 tim.
Födoämnslära (+ dietyl)	4 t.	—	4 $\frac{1}{2}$ t.	128 »
Näringslära	—	—	1 t.	14 »
Fysik och kemi	2 t.	—	2 $\frac{1}{2}$ t.	65 »
Samhällslära	1 $\frac{1}{3}$ t.	—	—	20 »
Hemmets ekonomi o. bokföring	1 t.	10 lekt.	1 t.	40 »
Hälso- och sjukvårdslära	2 $\frac{1}{2}$ t.	—	2 t.	70 »
Barnavård	1 t.	—	—	14 »
Hushållsgöromål: prakt.	3 dag. ¹	65 dag. ²	2 dag. ¹	140 dag.
» teor.	3 t.	40 lekt.	2 t.	115 tim.
Mjölkhushållning: prakt.	—	25 dag. ²	—	25 dag.
» teor.	—	42 lekt.	—	42 tim.
Husdjurskötsel: prakt.	—	70—75 dag. ²	—	70—75 dag.
» teor.	—	70 lekt.	—	70 tim.
Jordbruks- o. trädgårdsskötsel:				
prakt.	—	36 dag. ²	—	36 dag.
teor.	—	68 lekt.	—	68 tim.
Kvinnlig slöjd: prakt.	4 $\frac{2}{3}$ t.	24 dag. ²	—	235 »
» » teor.	1 $\frac{1}{3}$ t.	13 lekt.	1 $\frac{1}{3}$ t.	38 »
Hemvård: prakt.	—	32 dag. ²	—	32 dag.
» teor.	1 t.	15 lekt.	1 t.	45 tim.

¹ Praktiska arbetsdagar i staden äro beräknade till i medeltal 6 timmar.
² Praktiska arbetsdagar å Brogård äro beräknade till i medeltal 8 timmar (timantalet växlar här från 6—10 timmar).

Den praktisk-pedagogiska utbildningen erhålla jämväl C-kursens elever genom auskultering och undervisningsövningar inom samma skoltyper som A- och B-kursens elever, vartill kommer, att teoretiska lektioner samt demonstrationer i matlagning, lanthushåll och hemvård hållas med eleverna i den på Brogård årligen anordnade lanthushållskursen om tre månader. Den närbelägna lanthushållsskolan Kumlan anlitas på liknande sätt. Sålunda håller varje elev under vistelsen vid skolans huvudanstalt

Timplan för D-kursen vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.

Undervisningens förläggning:	Fackskolans huvudanst.	Fackskolans barnhem	Barnsjukhus	Epidemi-sjukhus	Barnbörds-hus	Upptagn.-hem f. småb.-m. lek-skol.-undervisn.	Barnavårds-central
Undervisningstidens längd:	1 v.årterm. (=20 veckor) 18 v.	6 mån.	12 mån.	3 mån.	2 mån.	2 mån.	1 mån.
Veckotimmar i medeltal							
L ä r o ä m n e n							
a. Teoretiska ämnen:							
Psykologi	4,5	0,5 (16 lekt.)	—	—	—	—	—
Pedagogik	0,5	—	—	—	—	—	—
Metodik	2	0,5 (16 lekt.)	—	—	—	—	—
Fysiologi och hälsolära	4	—	—	—	—	—	—
Epidemiologi	—	—	—	0,5 (6 lekt.)	—	—	—
Barnavårdslära	1	0,5 (16 lekt.)	0,25 (16 lekt.)	—	—	—	—
Näringslära, födoämneslära	2	—	—	—	—	—	—
Hemnets ekonomi och bokföring	1	—	—	—	—	—	—
Ekonomi och samhällslära	2	—	—	—	—	—	—
Socialvård och författningsskuns-kap	2	—	—	—	—	—	—
Bostads- och hemvårdslära	1	—	—	—	—	—	—
Matlagningslära	1	—	—	—	—	—	—
Material- o. verktygslära (sömnad)	0,5	—	—	—	—	—	—
b. Praktiska ämnen:							
Matlagning m. m.	16	—	—	—	—	—	—
Sömnad	5	—	—	—	—	—	—
Hemvård	—	—	—	—	—	—	—
Praktisk barnavård	—	—	—	—	—	—	—
Spädbarnsvård	—	46,5	—	—	48	—	—
Småbarnsvård	—	—	—	—	—	48	—
Barnsjukhus	—	—	47,75	—	—	—	—
Epidemisjukvård	—	—	—	47,5	—	—	—
Summa	42,5	48	48	48	48	48	42

i Uppsala 6 teoretiska lektioner, biträder 7 å 8 gånger vid undervisningen i det praktiska arbetet i olika avdelningar samt leder självständigt 5 arbetsdagar praktisk undervisning. Under vistelsen å Brogård är övningsundervisningen följande: 1 teoretisk lektion med eleverna i Kumlans lanthushållsskola, 6 demonstrationslektioner, därav 2 med kamraterna, 3 med eleverna i skolans lanthushållskurs och 1 med eleverna i nämnda lanthushållsskola, samt slutligen praktisk undervisning. Den sistnämnda omfattar 4 dagars arbetsledning i kök och mejeri samt 7 provdagar å Kumlan med ansvar för vissa sysslor varje dag.

Beträffande den praktiska förutbildningen kräves formellt att ha genomgått minst fem månaders kurs i lanthushållsskola, att ha förvärvat vana vid praktiskt arbete inom lanthushåll och dess olika grenar under minst ett år samt att ha genomgått aspirantkurs vid lanthushållningsseminarium. Den praktiska förutbildningen kräver numera i verkligheten åtminstone tre år.

D-kursen är 3-årig. Den första terminen tillbringas på fackskolans huvudanstalt i Uppsala, övrig tid på fackskolans daghem för späda barn (6 mån.), barnsjukhus (12 mån.), epidemisjukhus (3 mån.), barnbördshus (2 mån.), upptagningshem för småbarn med lekstundundervisning (2 mån.) samt barnavårdscentral (1 mån.). Beträffande kursens ämnen, timantal m. m. se timplan på föregående sida.

Eleverna hålla under första terminen förberedande provlektioner.

Kurstiden vid fackskolans daghem varar sex månader. De två första månaderna erhålla eleverna praktisk undervisning. Under den övriga tiden vid daghemmet fungera eleverna som biträdande lärarinnor för barnsköterskeelever och andra elever vid daghemmet. Som biträdande lärarinna får varje elev dels giva 20 demonstrations- och instruktionslektioner och dels leda det praktiska arbetet med övriga elever. Dessutom håller varje elev åtta teoretiska provlektioner. Övningsobjekt utgöras av klasser inom folkskola, fortsättningsskola, högre folkskola, högre flickskola samt fackskolans husmoders- och barnsköterskekurser. Demonstrationer ingå även i denna undervisning.

Vad skolutbyggnaden beträffar äro samma krav uppställda som för skolköks- och lanthushållslärarinnor. Såsom praktisk förutbildning fordras att ha genomgått barnsköterskekurs, att ha genomgått en husmoderskurs eller på annat sätt styrka sig äga någon vana vid hushållsarbete samt att ha förvärvat praktik i barnavård inom hem under minst tre månader.

Under femårsperioden 1941/42—1945/46 ha från fackskolans olika utbildningslinjer 249 lärarinnor utexaminerats. De fördela sig på de olika linjerna och åren på sätt som framgår av tablån på nästa sida.

På grund av för litet antal inträdessökande till B-kursen vårterminen 1949 påbörjades ej någon utbildning denna termin av skolköks-handarbets-

Läsår	A-kurs	B-kurs	C-kurs	D-kurs	Summa
1941/42	16	15	17	9	57
1942/43	15	14	18	6	53
1943/44	16	14	17	7	54
1944/45	— ¹⁾	14	18	4	36
1945/46	16	13	18	2 ²⁾	49
Summa	63	70	88	28	249

¹ Övergång från tre terminers till fyra terminers kurs.
² Övergång från fyra terminers till sex terminers kurs.

lärarinnor. I stället antogos nämnda termin 14 elever för utbildning av enbart handarbetslärarinnor.

Från och med läsåret 1946/47 har i fackskolans C-kurs anordnats en parallellavdelning, varvid elevantalet i denna kurs höjts från tidigare 18 till 30. Läsåret 1949/50 ha åter intagits endast 18 elever. I D-kursen ha intagits 12 elever från läsåret 1946/47.

Av de under nämnda femårsperiod antagna 279 lärarinneeleverna hade 41 avlagt studentexamen, 122 erhållit betyg med normalskolekompetens, 104 avlagt realexamen samt 12 annan utbildning utöver folkskolan (folkhögskola med komplettering, en eller ett par ringar i gymnasium m. m.).

Vid fackskolan äro, förutom rektor, anställda 28 lärarinnor med full tjänstgöring. En av dem har avlagt fil. ämbetsexamen och genomgått provår. De övriga ha samtliga lärarinneexamen inom det husliga området och dessutom genomgått olika fortbildnings- eller påbyggnadskurser. Cirka 65 procent av dem ha bedrivit studier i utlandet. Timlärarna (cirka 25) ha skiftande utbildning, såsom akademiska examina av olika slag, agronomexamen, lärarinneexamina, påbyggnadsutbildning, studieresor i utlandet m. m.

Förutom ovan berörda lärarinnekurser omfattar fackskolans organisation även följande yrkeskurser:

kurs för utbildning av ekonomiföreståndarinnor (ettårig),
förberedande skolkökslärarinnekurs (ett år), som är avsedd att ingå som ett obligatoriskt led i skolkökslärarinneutbildningen eller att ge grundlig utbildning för blivande hemföreståndarinnor,

husmoderskurs på ett år, som avser att ge teoretisk och praktisk utbildning i ämnen, som äro av vikt för en husmoder,

specialkurs (högre husmoderskurs om en termin), avsedd för den, som genomgått husmoderskurs och som önskar vidare utbildning i husliga ämnen,

kortare husmoderskurs om en termin,

praktisk yrkeskurs i matlagning, omfattande en termin, för utbildning av husmödrar, hembiträden och kokerskor,

kurs i barnavård för barnsköterskor (sex månader),

lanthushållskurs (tre månader) å Brogård, avsedd för den, som önskar få en kortare tids utbildning i för lanthushåll viktiga ämnen, eller som förberedande kurs till C-kursen,

kurs i trädgårdsskötsel å Brogård (cirka sex månader).

Skolan anordnar även andra typer av kurser. Så voro t. ex. under läsåret 1945/46 i gång kurser i husligt arbete, avsedda för husmödrar, för studenter, för föreståndare för charkuteriaffär och för biträden i livsmedelsaffärer. Tidigare ha också kurser för läkare och sjuksköterskor samt för militärer anordnats.

Skolan äger ett flyttande skolkök samt disponerar även över Uppsala läns landstings flyttande skolkök. Köken utlånas till kommuner och andra.

För uppehållande av undervisningen vid de skilda utbildningslinjerna och kurserna upptager fackskolan vissa termins- eller kursavgifter samt åtnjuter bidrag från staten, Uppsala läns landsting och Uppsala stad. Härjämte disponeras räntemedel av Knut och Alice Wallenbergs donationsfond. Statsbidraget för budgetåret 1945/46 uppfördes i riksstaten med ett belopp av 96 500 kronor, vilket bidrag ökats för de efterföljande åren. För budgetåret 1949/50 anvisades sålunda 140 000 kronor, vartill kommo vissa lönetillägg på tillsammans omkring 82 000 kronor. I landstingsmedel utgå från och med år 1946 5 000 kronor och från Uppsala stad utgick under sistnämnda år tillsammans 21 450 kronor. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 24 november 1932 tillerkändes skolan ett belopp av 100 000 kronor i statligt byggnadsbidrag, som utgick av lotterimedel och var avsett att användas för avbetalande av en del av de skulder, som åsamkats genom uppförandet av en större nybyggnad vid skolan. Dessutom har vid ett par tidigare tillfällen statsbidrag till byggnadsändamål utgått med mindre belopp. I ett den 22 januari 1948 avgivet yttrande över en av fackskolans styrelse gjord underdånig framställning tillstyrkte skolöverstyrelsen bidrag till ett belopp av 260 000 kronor att utgå av lotterimedel för uppförande å Brogård av en byggnad, innehållande bland annat 19 elevrum och diverse undervisningslokaler. Framställningen är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Skolavgifterna för de olika lärarinnekurserna belöpa sig i A-kursen sammanlagt till 735 kronor, i B-kursen till 1 080 kronor, i C-kursen till 705 kronor och i D-kursen till 450 kronor, vartill komma i kristillägg 20 kronor per termin samt i inskrivningsavgift 5 kronor. Eleverna i D-kursen erhålla under sin vistelse å barnsjukhuset fritt vivre och därjämte under tre månader c:a 50 kronor per månad kontant.

Fackskolan disponerar för sin undervisning tre fastigheter i Uppsala och en lantgård, Brogård i Tensta socken. Lokalförhållandena behandlas mera ingående i kap. XIV.

Sällskapet Uppsala enskilda läroverks styrelse tjänstgör som fackskolans styrelse. Sistnämnda styrelse utser skolans föreståndarinna. Beslutet härom underställes Kungl. Maj:ts prövning.

Fackskolan är underkastad inspektion av skolöverstyrelsen samt, beträffande lärarinnekursen i huslig ekonomi med lanthushållning, jämväl av lantbruksstyrelsen.

Umeå skolköksseminarium. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1948/49 föreslog skolöverstyrelsen, då det för dåvarande vore brist på lärarinnor i hushållsgöromål, anordnandet av en provisorisk utbildning av dylika lärarinnor. Kursen borde förläggas till Norrland, lämpligen till Umeå, och omfatta två arbetsår. Om kursen skulle komma till stånd hösten 1948, kunde för vinnande av inträde icke fordras förberedande lärarinnekurs utan ettårig kurs vid lanthushållsskola eller ettårig husmoderkurs. Arbets-tiden i den provisoriska kursen föreslogs utökad till 40 veckor under vart-dera av de båda utbildningsåren, varigenom eleverna skulle kunna delgivas de kunskaper, som inhämtas vid de förberedande kurserna utöver dem, som inhämtas vid lanthushålls- och husmoderkurserna. I övrigt föreslogs samma inträdesfordringar som till statens skolköksseminarium, dock med utelämnande av det villkoret, att inträdessökande, som avlagt realexamen, genom särskild prövning vid kommunal flickskola skulle styrka sig äga insikter i biologi motsvarande högre vitsord än godkänd vid avgång från den teoretiska linjen.

Kursens läroämnen skulle vara desamma som upptagas på kursplanen till statens skolköksseminarium. Antalet veckotimmar skulle uppgå till i medeltal 36 första året och 26 andra året. Dessutom skulle tillkomma auskultering och övningsundervisning under omkring 230 timmar per elev. Elevantalet beräknades till 16.

Kursen föreslogs anknuten till folkskoleseminariet i Umeå med seminariets rektor såsom kursens rektor. Särskild föreståndarinna borde förordnas. Några kursavgifter skulle ej utgå. Ett visst belopp till stipendier förordnades.

Som proposition i ämnet ej förelades 1948 års riksdag, beslöt Västerbottens läns landsting, med hänsyn till det särskilt för Norrland trängande behovet av skolkökslärarinnor och i avvaktan på statsmakternas beslut rörande den husliga utbildningen, att ställa sig som huvudman för en till Umeå förlagd provisorisk kurs för utbildning av skolkökslärarinnor samt att ikläda sig ansvaret för samtliga de kostnader, som under ett första utbildningsår, 1948/49, kunde bli erforderliga. Skolöverstyrelsens ovan angivna förslag beträffande inträdesfordringar samt kursens omfattning och innehåll skulle tillämpas.

Kursen påbörjades höstterminen 1948, varvid 16 elever intogos. För budgetåret 1949/50 utgick statsbidrag till kursen med tillhoppa 9 000 kronor. Ny kurs påbörjades höstterminen 1950.

En förberedande lärarinnekurs motsvarande den, som anordnas vid statens skolköksseminarium, har från och med höstterminen 1949 även inrättats i Umeå.

Västerbottens läns landsting har innevarande år beslutat uppföra en byggnad för skolköksseminariet under förutsättning att bidrag med 50 procent av byggnadskostnaderna erhålles av statsmedel eller andra medel samt att fri tomt upplåtes på folkskoleseminariets tomt.

Fredrika-Bremer-Förbundets lantushållningsseminarium vid Rimforsa. Seminariet öppnades den 1 november 1907 på Fredrika-Bremer-Förbundets initiativ med ekonomiskt stöd av en enskild person, som ställde en jordbruksfastighet till seminariets disposition. Efter det att skolhusbyggnaden våren 1910 nedbrunnit, skänktes fastigheten till Fredrika-Bremer-Förbundet, som lät uppföra den nuvarande seminariebyggnaden. År 1935 uppfördes en tillbyggnad till fastigheten med bidrag av statsmedel i form av lotterimedel å 75 000 kronor. Andra anslag för byggnadskostnader ha ej lämnats av staten.

Lärarinnekursen är sedan 1909 2-årig. Den börjar årligen den 1 oktober och pågår 24 månader, varav 12 veckor äro ferier. Kursen är organiserad på tre speciallinjer. För dessa är all undervisning gemensam under första året. Under andra året inriktas undervisningen för en linje på skolkök och djurvård (lantushållslinjen), en linje på skolkök (skolkökslinjen) och en linje på trädgårdsskötsel och kvinnlig slöjd (trädgårds- och slöjdlinjen).

För inträde fordras, förutom fyllda 20 år och god hälsa, att med goda betyg ha avlagt realexamen eller avslutat flickskola eller äga däremot väl svarande kunskaper och att genom grundlig praktik ha förvärvat färdighet i de arbeten, som på landsbygden utföras av kvinnor. Med goda betyg avses överbetyg i modersmål, fysik, kemi, biologi och matematik. Sökande, som ej kan förete nämnda avgångsbetyg, bör ha genomgått folkhögskolas andra teoretiska kurs och skall genom betyg över undergången tentamen styrka sig äga kunskaper, motsvarande överbetyg på realexamens kurs i ovan nämnda fem ämnen. Praktiktiden beräknas kräva minst tre år och föreslås enligt skolans prospekt fördelad på 5 månaders kurs vid lantushållsskola, 6 å 7 månaders trädgårdspraktik, $\frac{1}{2}$ års djurvårdspraktik, $\frac{1}{2}$ års hushållspraktik i lanthem, förberedande kurs vid lantushållningsseminarium samt utvidgad praktik i de ämnen, man ämnar välja till huvudämnena.

Såsom framgår av efterföljande timplan ha de olika linjerna i stort sett samma antal undervisningstimmar i de teoretiska ämnena. Elevernas undervisningsövningar omfatta: hospitering vid olika slag av lektioner; uppgörande av förslag till kurser, demonstrationer, föredrag och lektioner; teoretiska och praktiska lektioner samt demonstrationer för barn och vuxen ungdom; föredrag. Varje elev håller i regel under första året 1 föredrag och 2 demonstrationer; under andra året 1 föredrag, 6 demonstrationer och

12 teoretiska lektioner, fördelade i serier om 3 lektioner på 4 olika undervisningsämnen, samt praktiska lektioner. De sistnämnda bruka pågå i form av arbetsledning i serier om 2—7 dagar, sammanlagt i regel 26 dagar. Övningsundervisningen försiggår företrädesvis vid kommunens fortsättningskola, vid den närbelägna lanthushållsskolan och vid seminariets förberedande kurser. Såväl under första som under andra året hållas övningar även med kurskamrater som elever.

**Timplan för lärarinnekursen vid Fredrika-Bremer-Förbundets
lanthushållningsseminarium å Rimforsa.**

L ä r o ä m n e n	Antal undervisningstimmar under		
	skolköks- lärarinne- kursen	lanthushålls- lärarinne- kursen	trädgårds- lärarinne- kursen
Teoretiska ämnen:			
Födoämnes- och näringslära	105	105	61
Matlagningslära	40	40	40
Bakteriologi	17	17	17
Kemi	60	60	60
Fysik	11	11	11
Fysiologi och hälsolära	43	43	43
Hemsjukvårds- och barnvårdslära	33	33	33
Hemvårdslära	30	30	30
Hushållsekonomi med bokföring	60	60	60
Samhälls- och ekonomilära	26	26	26
Mjölkhushållning	50	50	25
Husdjurslära	82	82	82
Jordbruks- och trädgårdslära	110	110	157
Planritning	28	28	28
Verktögs- och materiallära	11	11	11
Mönsterritning	17	17	17
Vävt teori	25	25	47
Pedagogik, metodik och psykologi	45	45	45
Summa	793	793	793
Praktiska ämnen:			
Hushållsgöromål	1 960	1 660	500
Hemvård	290	175	175
Mejeriarbeten	160	190	115
Husdjurskötsel	395	865	395
Lantbruksarbeten och trädgårdsskötsel	540	650	1 285
Vävning och sömnad	270	270	634
Summa	3 615	3 810	3 104
Assistering och undervisningsövningar	400	400	400

Till de lärarinnekurser, som avslutades under åren 1942—1946, antogos 82 elever, av vilka 79 eller i genomsnitt 16 varje år fullföljde utbildningen. Nämnda 82 elever fördela sig med avseende å skolunderbyggnaden sålunda, att 7 avlagt studentexamen, 19 erhållit betyg med normalskolekompetens,

28 avlagt realexamen och 28 genomgått folkhögskola med tentamen i föreskrivna ämnen.

Vid seminariet tjänstgöra, förutom rektor, åtta ämneslärarinnor. Rektorn har skolkökslärarinneexamen samt har dessutom studerat vid lantbruks-högskolan och vid universitetet i Aarhus. De övriga ha, med undantag av en, som utexaminerats från The Horticultural College vid universitetet i London, avlagt lantushålls- eller skolkökslärarinneexamen. Vissa av dem ha dessutom genomgått fortbildnings- eller påbyggnadskurser eller bedrivit studier vid utländskt universitet.

Vid seminariet anordnas *förberedande lantushållskurs* för dem, som ämna söka inträde i seminariets lärarinnekurs. Tvenne dylika kurser anordnas årligen, den ena om 26 veckor med början i mitten av januari och den andra om 20 veckor med början i mitten av juli. Undervisningen omfattar teoretiska lektioner och praktiskt arbete i matlagning, hemvård, husdjursskötsel med mjölkhus-hållning (cirka tre veckor), trädgårdsskötsel (cirka tre veckor), sömnad och vävning.

Seminariet har alltsedan början av sin verksamhet årligen åtnjutit bidrag av statsmedel. För budgetåren 1945/46—1949/50 har i riksstaten uppförts bidrag med 43 000, 47 700, 67 200, 83 500 resp. 79 400 kronor.

Bidragen äro avsedda som avlöningsmedel till rektor och ämneslärarinnor. Statsbidrag för driftkostnader utgick för första gången för budgetåret 1947/48 (högst 11 000 kronor). Under samma budgetår finge till kostnader för nyinredning av vissa undervisningslokaler utgå högst 5 300 kronor, dock endast under förutsättning att lantbruksstyrelsen godkände ifrågasvarande nyinredningsarbeten. Seminariet erhöll år 1933 för tillbyggnad statsanslag av lotterimedel till ett belopp av 75 000 kronor.

Elev erlägger varje år för undervisningen en avgift av 300 kronor, för kost och bostad 1 100 kronor, bekostar läroböcker och material för slöjd-undervisningen, tillhandahåller sig själv sängkläder, linne och tvätt. De utförda slöjdarbetena behållas av eleven.

Seminariet, som är ett internat, är beläget vid sjön Åsunden och disponerar en jordbruksfastighet om cirka 12 hektar, därav 8 hektar öppen jord. Undervisningsträdgården omfattar cirka 1 1/2 hektar. Seminariebyggnaden innehåller sex kök, tre lärosalar, expeditionsrum, matsal, tre samlingsrum, 40 sovrum (varav 27 enkelrum), tre badrum, ett rum för trädgårdsarbete, ett rum för kycklingkläckning jämte ett antal källare, rensier, handkammare och övriga behövliga utrymmen. »Småbrukets» bostadshus innehåller två kök, tre sovrum samt expeditionsrum. Härjämte finnas ladugård, hönshus, hus för kycklingar och övrigt fjäderfä, fårhus, svinhus, en bagarstuga, tvättstuga med maskinell utrustning, stryk- och mangelrum samt övriga ekonomibyggnader.

Seminariets styrelse består, förutom av rektor, som är självskriven ledamot, av fem ledamöter, varav två utses av lantbruksstyrelsen och tre av

Fredrika-Bremer-Förbundet. Rektorsbefattningen tillsättes av seminariets styrelse, som till befattningen har att antaga någon av de tre, som av lantbruksstyrelsen uppföras på förslag.

Seminariet sorterar under lantbruksstyrelsen men inspekteras jämväl av skolöverstyrelsen.

Föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium. Ifrågavarande seminarium räknar sin tillkomst från år 1930, då Andrea Eneroths seminarium sammanslogs med föreningen Handarbetets vänner slöjdseminarium samtidigt med att det med sistnämnda seminarium förenade Hulda Lundins seminarium nedlades.

Hulda Lundin grundade år 1882 en *slöjdlärläroverk*, som hon år 1905 överlät till ett par enskilda personer. En av föreningen Handarbetets vänner anordnad sykurs ombildades år 1911 till en *högre lärarinnekurs*, omfattande en termin. År 1913 träffades en överenskommelse mellan ägarna av Hulda Lundins slöjdseminarium och föreningen Handarbetets vänner om organiserat samarbete med avseende å föreningens kurser för slöjdlärläroverutbildning och Hulda Lundins seminarium. Enligt denna överenskommelse skulle arbetet inom seminariet, som fick namnet föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium, så fördelas, att undervisningen i metodiskt och direkt slöjd-pedagogiskt hänseende ävensom i linne- och klädsömnad skulle meddelas vid Hulda Lundins slöjdseminarium medan Handarbetets vänner avdelning av seminariet skulle bibringa eleverna konsthistoriska kunskaper och färdighet i konstnärligt textilt arbete.

Andrea Eneroths seminarium grundades år 1907 med dels en *lärarinnekurs på ett år* och dels en *lärarinnekurs på en termin*, vilken sistnämnda kurs emellertid nedlades efter några år (1911). Vid sidan om den obligatoriska ettåriga utbildningen inrättades en valfri ettårig kurs med en termins linne- och klädsömnad m. m. och en termins konstsoömnad. Samtidigt med att seminariet år 1930 sammanslogs med Handarbetets vänner seminarieavdelning utökades den obligatoriska utbildningstiden med ett år till två år eller fyra terminer, men redan från år 1922 begagnade sig de flesta av eleverna av en 2-årig utbildning. Utbildningen vid de båda avdelningarna av seminariet fick vid nämnda sammanslagning den organisation, som den alltjämt har. Samma år startades vid seminariet en *förberedande kurs*, som 1936 ställdes under skolöverstyrelsens inseeende.

Den vid seminariet anordnade *lärarinnekursen*, som är 2-årig, utgöres av en första årskurs med pedagogisk och praktisk utbildning vid Andrea Eneroths avdelning av seminariet, samt en andra årskurs, som är delad i två etapper, en praktisk vid Andrea Eneroths avdelning och en konstnärlig vid Handarbetets vänner avdelning. Vardera årskursen omfattar 36 veckor, fördelade på två terminer.

För inträde fordras att ha fyllt eller under det kalenderår, då inträde vinnes fylla 19 år, att ha avlagt godkänd realexamen eller erhållit godkänt avgångsbetyg från högre flickskola med normalskolekompetens eller teoretisk linje vid kommunal flickskola ävensom, i den mån Kungl. Maj:t så bestämmer, praktisk linje vid dylik skola eller eljest styrka sig ha motsvarande utbildning.

Såsom framgår av timplanen för den 2-åriga kursen (se nedan) meddelas undervisning i teoretiska och praktiska ämnen, varjämte ett visst antal veckotimmar äro anslagna till undervisningsövningar. I första årskursen håller varje elev 5 demonstrationer med kamrater och hospiterar vid olika skolformer omkring 85 gånger, de flesta vid Stockholms folk-skolor men även vid seminariets förberedande kurs och vid stadens högre flickskolor. Eleverna i andra årskursen hålla var och en minst 10 undervisningsövningar, varjämte hospitering vid olika slag av skolor och jämväl vid första årskursen tillkommer i ungefär samma utsträckning som under första året.

**Timplan för Handarbetets vänner och Andrea Eneroths
högre handarbetsseminarium.**

L ä r o ä m n e n	Första årskursen		Andra årskursen	
	Höst-termin	Vår-termin	18 veckor v. A. Eneroths avd.	18 veckor v. Handarb. vänner avd.
Psykologi och pedagogik	2	1	—	—
Hygien (varannan vecka)	0,5	—	—	—
Allmän konsthistoria	1,5	1,5	—	—
Kostymhistoria	—	—	2	—
Textil konsthistoria	—	—	—	3
Materiallära	1	1	1	—
Metodiska arbeten:				
a. Skolarbeten	10	—	—	—
b. Småbarnsarbeten	—	3	—	—
Linnesömnad med mönsterkonstruktion	10	10	6	—
Klädsömnad	6	10	10	—
Mönsterkonstruktion	—	—	4	—
Vävteori, vävning och västfärgning	—	—	6	—
Undervisningsövningar	—	5	3	—
Konstsömnad med undervisningsövningar	—	—	—	26
Fackteckning	3	3	3	4
Färglära	—	—	—	0,5
Bokföring	—	—	1	—
Summa	34	34,5	36	33,5

Under femårsperioden 1941/42—1945/46 utexaminerades 94 elever från lärarinnekursen, varav 24 komma på läsåret 1941/42 och 17 å 18 på de övriga läsåren. Från och med läsåret 1942/43 begränsades elevantalet till

18 efter att under ett 10-tal år ha uppgått till 24. Läsåren 1946/47 och 1947/48 medgavs intagning av 24 elever. Från och med höstterminen 1948 har seminariet medgivits rätt att antaga 28 elever.

Av de under ovan nämnda femårsperiod utexaminerade lärarinnorna ha 8 avlagt studentexamen, 63 erhållit betyg med normalskolekompetens och 23 avlagt realexamen.

De vid Andrea Eneroths avdelning av seminariet fem anställda lärarinnorna ha samtliga handarbetslärarinneutbildning och åtskilliga fortbildningskurser. En av dem (föreståndarinnan) har företagit studieresor till utlandet. Vid Handarbetets vänner avdelning finnas föreståndarinnan, som genomgått högre konstindustriella skolan och bedrivit studier i utlandet och en lärarinna med handarbetslärarinneexamen. Vid seminariet tjänstgöra dessutom tio timlärare med olika utbildning såsom teckningslärarexamen, ämneslärarinneexamen, akademiska examina m. m.

För uppehållande av sin verksamhet åtnjuter seminariet bidrag av statsmedel. Till Andrea Eneroths avdelning av seminariet ha för budgetåren 1945/46—1949/50 i riksstaten uppförts 12 850, 13 130, 11 880, 15 830 resp. 16 970 kronor och till Handarbetets vänner avdelning 3 250, 4 490, 3 240, 3 240 resp. 4 200 kronor. Härtill kommer särskilt lönetillägg m. m., som för budgetåret 1949/50 uppgick till omkring 13 700 resp. 3 300 kronor.

Andrea Eneroths avdelning förhyr sina lokaler, vilka äro belägna i fastigheten Biblioteksgatan 12, Stockholm, samt bestå av fyra klassrum, ett vävrum, ett provrum, lunchrum, kokvrå, mottagningsrum, hall och kapprum. Handarbetets vänner avdelning har sina lokaler i föreningens hus, Djurgårdsslätten 82—84 (ett klassrum och en med Handarbetets vänner vävskola delad föreläsningssal).

I inskrivningsavgift erlägges 10 kronor samt i terminsavgift 250 kronor i första årskursen och 300 kronor i andra årskursen. Materialkostnaden per elev för arbeten under hela utbildningstiden uppgår för närvarande till cirka 1 000 kronor.

Vid Andrea Eneroths avdelning anordnas en *förberedande kurs*, som, enligt prospektet, lämpar sig för såväl fortsatt seminarieutbildning som för hemmets arbeten eller som förberedelse till annan yrkesutbildning. Enligt seminariets prospekt är kursen synnerligen meriterande för inträde till seminariet under förutsättning, att full kompetens för övrigt finnes. Kursen omfattar en termin med omkring 14 veckors arbete. Antalet undervisningstimmar i veckan uppgick till och med läsåret 1946/47 till 24 men har från och med höstterminen 1947 utökats till 30. Statsbidrag till kursen utgår från och med budgetåret 1948/49. Terminsavgiften är 200 kronor.

Den allmänna tillsynen över seminariet handhaves i vad avser Handarbetets vänner avdelning av föreningen Handarbetets vänner styrelse och i vad avser Andrea Eneroths avdelning av en styrelse, som utses av denna avdelnings ägarinna. Föreståndarinnan anställs för vardera av semi-

nariets båda avdelningar av vederbörande avdelnings styrelse. Besluten härom underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Såväl seminariets båda avdelningar som den förberedande kursen äro ställda under skolöverstyrelsens överinseende.

Föreningen Handarbetets vänners vävskola. Föreningen igångsatte i avsikt att utbilda vävlärlarinnor en kortare vävkurs år 1880, ur vilken den nuvarande skolan så småningom utvecklats. Redan ett par år efter starten var elevantalet uppe i 16. Några år därefter (omkring år 1896) hade kursen antagit en sådan form, att man kan tala om att en vävskola tillkommit. År 1928 ställdes denna under skolöverstyrelsens inseende.

Enligt skolans år 1929 fastställda reglemente, som alltjämt gäller, har skolan till uppgift att bereda kvinnlig ungdom tillfälle till utbildning som arbetsledare och yrkeslärlarinnor i vävning.

Skolans verksamhet omfattar en *lägre avdelning (lärlingskurs)* och en *högre avdelning (yrkeskurs för utbildande av vävlärlarinnor)*. Därjämte anordnas extra kurser i vävning m. m. i mån av behov.

För inträde i lärlingskursen, som omfattar ett arbetsår om 36 veckor, fördelade på en höst- och en vårtermin, fordras att ha fyllt 18 år och fullgjort fortsättningsskolplikt. Antalet veckotimmar vardera terminen uppgår till i medeltal 38, fördelade på vävning (32), vävteori (2), materiallära ($\frac{1}{2}$ under vårterminen) och fackteckning (4 resp. $3\frac{1}{2}$). Ny kurs börjar varje termin.

För inträde i kursen för utbildande av vävlärlarinnor gälla såsom villkor att ha fyllt 19 år, äga god skolbildning med goda vitsord särskilt i övningsämnen, att, enligt skolans prospekt av år 1948, ha »godkänt betyg från realskola, 7-årig flickskola eller 2-årig folkhögskola».

Vävlärlarinnekursens arbetsår omfattar 38 veckor, fördelade på en hösttermin och en vårtermin. Kursens läroämnen och antalet veckotimmar framgår av timplanen på nästa sida. Omkring tre teoretiska och åtta praktiska övningslektioner hållas av varje elev, varjämte förekomma två veckors assistering i lägre kursens praktiska arbete samt provvävning och demonstrationer av föreningens verkstadsarbete.

Under femårsperioden 1941/42—1945/46 ha 58 vävlärlarinnor utbildats, av vilka 4 avlagt studentexamen, 30 erhållit avgångsbetyg från kommunal flickskola, 10 avlagt realexamen samt 14 genomgått kurs vid folkhögskola.

Av de vid skolan anställda vävlärlarinnorna (heltidsanställda eller timlärare) har föreståndarinnan utbildning vid högre konstindustriella skolan i Stockholm och vid ett italienskt institut, en har utbildning vid Johanna Brunssons vävskola och övriga (fyra till antalet) utbildning vid Handarbetets vänners vävskola. Av de sistnämnda har en genomgått föreningens syskola och deltagit i ett par fortbildningskurser, en har genomgått en ettårig dessinatörskurs samt en erhållit specialutbildning i England,

**Timplan för yrkeskurs för utbildning av vävlärarinnor vid föreningen
Handarbetets vänners vävskola.**

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal under 36 veckor ¹	
	1:a termin	2:a termin ²
Vävning	27	24,5
Vävteori	4	2
Fackteckning	3	4
Kompositionsövningar	—	2
Materiallära	1,5	—
Färglära och färgningslära	0,5	0,5
Textil konsthistoria	1	2
Bokföring	1	—
Pedagogik och psykologi	—	1
Övningslektioner	—	2
Summa	38	38
	Antal undervisningstimmar under 2 veckor	
Spånad av ull		
Materiallära	20	
Spånad	16	
Tvätt	6	
Spånad av lin		
Materiallära	21	
Spånad	14	
	¹ Dessutom meddelas undervisning i textil ortslöjd under 10 timmar. ² Därutöver den tid, som eventuellt ytterligare erfordras för utförande av samtliga till kursen hörande vävslag.	

vid linlaboratoriet i Svalöv och vid textilinstitutet i Borås. För övrigt tjänstgöra vid skolan timlärare med företrädesvis akademisk utbildning.

Till kurserna ifråga utgår statsbidrag enligt kungörelsen angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Kursavgifter uttagas för lärlingskursen med 425 kronor och för yrkeskursen med 550 kronor. Kostnaderna för material belöpa sig på omkring 200 kronor per termin och elev. Elevstipendier kunna erhållas av statsmedel enligt stipendiekungörelsen nr 572/1945.

Övriga av anstalten anordnade kurser äro *kurser för textila yrkesutövare* (en ettårig och en på en termin) samt *kurser i hemvävning* om 6—9 veckor.

Skolan, som äges av föreningen Handarbetets vänner, har sina lokaler i föreningens fastighet Djurgårdsslätten 82—84 i Stockholm. De bestå av en föreläsningssal, som delas med Andrea Eneroths seminarium, samt tio andra rum.

Föreningen erhöi år 1918 av lotterimedel ett belopp av 500 000 kronor för inköp av den fastighet, vari vävskolans lokaler äro inrymda.

Skolans vård och ekonomiska förvaltning handhaves av föreningens styrelse, som även tillsätter föreståndarinna. Tillsynsmyndighet är överstyrelsen för yrkesutbildning.

Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning. Läroanstalten grundades omkring år 1890 av Maria Nordenfelt, som då började anordna *kortare kurser för utbildning av handarbetslärarinnor*. Kurserna utökades år 1911 till att omfatta tre terminer. Den nuvarande utbildningstidens längd, fyra terminer, tillkom 1928. Läroanstalten fick sina första yrkeskurser redan omkring 1905. Reglementet för den högre kursen för sömnadsyrket, där utbildning av yrkeslärarinnor i sömnad sker, fastställdes 1921. Utbildning av vävlärarinnor påbörjades omkring 1930.

För närvarande omfattar läroanstalten i organisatoriskt avseende dels ett seminarium, som genom sin *högre handarbetslärarinnekurs* utbildar handarbetslärarinnor, och dels en skola för annan yrkesutbildning med bl. a. *kurser för utbildning av vävlärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad*.

Seminariets lärotid är, som ovan nämnts, 2-årig, varje år om 36 veckor. Antalet veckotimmar och dessas fördelning på de olika läroämnena framgår av nedan intagna timplan. Det praktiska arbetet löper jämsides med den teoretiska undervisningen. Övningslektioner hållas inom den egna seminarietklassen och varje elev får hospitera i folkskolor och flickskolor cirka 30—40 lektioner.

Timplan för Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium.

L ä r o ä m n e n	1:sta årskursen		2:dra årskursen	
	Veckotimmar i medeltal			
	Höst-termin	Vår-termin	Höst-termin	Vår-termin
Psykologi och pedagogik	1,5	1	1	—
Hygien	0,5	—	—	—
Allmän konsthistoria	—	—	1	—
Textil konsthistoria	}	1	—	1
Kostymhistoria				
Materiallära	1	1	1	—
Fackteckning	3	6	4	3
Ekonomilära	—	—	—	1
Konstsömnad. Knyppling	3	3	9	—
Vävning med vävteori	—	—	12	—
Mönsterkonstruktion	1	1	1	—
Linnesömnad	6	4	—	10
Klädsömnad	10	3	—	17
Metodiska skolarbeten	6	6	—	—
Praktiska undervisnings- övningar	—	6	3	—
Summa	32	32	32	32

antingen ha uppfyllt de i yrkesskolstadgan givna villkoren för inträde i till yrkesskola hörande yrkeskurs samt ha mångsidig och omfattande praktik på ateljé eller också ha genomgått handarbetslärarinnekurs och fullgjort två års verkstadsarbete. Lärotiden omfattar två terminer om 35 veckor med 39—40 veckotimmar, inberäknat det praktiska undervisningsarbetet.

Timplan för högre kurs för sömnadsyrket vid Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning.

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal
Klädsömnad	12
Mönsterritning och tillskärning	2
Fackteckning	3
Material- och verktygslära	1
Kostym- och stillära	1
Ekonomilära }	2—3
Samhällslära }	
Hygien	
Pedagogik och metodik	2
Praktiskt undervisningsarbete	16
Summa	39—40

Vid skolan anordnas en ettårig yrkeskurs på två terminer, *högre kurs i sömnad*, som är avsedd som en fortbildningskurs för utexaminerade handarbetslärarinnor för vinnande av anställning som lärarinnor i sömnad vid lärlings- och yrkesskolor för husligt arbete. Genomgången kurs medför emellertid ej kompetens för undervisning i verkstadsskolor. Eleverna i denna kurs och i ovannämnda högre kurs för sömnadsyrket undervisas gemensamt men för eleverna i sistsagda kurs tillkomma dessutom en del lektioner i teoretiska ämnen.

Från sistnämnda båda kurser ha under åren 1942—1946 utexaminerats 48 lärarinnor, av vilka ej mindre än 33 tidigare genomgått handarbetsseminariet.

Både seminariets och yrkesskolans elever erlägga vissa terminsavgifter. Av seminariets elever uttages en terminsavgift på 225 kronor, av vävskolans elever 175 kronor och av de båda yrkeskursernas elever 150 kronor. Endast yrkesskolans elever erhålla stipendier.

De vid anstalten tjänstgörande ordinarie lärarinnorna äro fem, av vilka fyra äro utexaminerade handarbets-, väv- eller yrkeslärarinnor samt en är utexaminerad teckningslärarinna. En av dem tjänstgör som föreståndarinnan. Härjämte finnas åtskilliga timlärare med varierande utbildning.

Staten lämnar bidrag för uppehållande av läroanstaltens verksamhet. Till seminariet har för budgetåren 1945/46—1949/50 anvisats i grundbelopp m. m. 11 900, 13 180, 11 680, 12 130 resp. 12 130, vartill kommer

särskilt lönetillägg m. m. för budgetåret 1949/50 uppgående till 10 750 kronor. Till ifrågakvarande yrkeskurser utgår statsbidrag enligt kungörelsen om statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Något statligt anslag för byggnadsändamål har ej utgått.

Förutom ovan nämnda lärarinnekurser finnas en 2-årig *verkstadsskola för ateljésömmerskor*, som avser att giva en grundläggande utbildning i yrkesarbete, *lärlingskurs i vävning* på två terminer, *kurs i växtfärgning och spinning* på två veckor (70 timmar) samt *särskild kurs för äldre i hushovsömnad (hemsömnadskurs)* på en termin, som även utgör en förberedande kurs för inträde till handarbetsseminariet.

Läroanstalten, som är förlagd till Göteborg och äges av ett aktiebolag, förhyr till lokaler två bostadsvåningar innehållande en ritsal, tre arbetsrum för klädsöm, ett arbetsrum för lannesöm, ett arbetsrum för konstsoöm och skolarbete, ett arbetsrum för vävteori och förarbeten till vävning, två vävsalar, expeditionsrum, frukostrum för elever, hall med provrum etc.

Seminariets styrelse utgöres av föreståndarinnan och bolagets styrelse samt dessutom de personer denna styrelse utser jämte suppleanter. Föreståndarinnan anställs av seminariets styrelse. Beslutet skall godkännas av Kungl. Maj:t. Yrkeskolans styrelse består av föreståndarinnan samt ett antal ledamöter och suppleanter, utsedda av skolans ägare. I verkligheten ha seminariet och yrkeskolans samma styrelse.

Handarbetsseminariet står under inspektion av skolöverstyrelsen under det att anstaltens yrkeskolor inspekteras av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning. Stockholms stad började år 1912 inrätta skolor för yrkesundervisning, för flickornas vidkommande med skolor och kurser för klänningssömmerskor. Med hänsyn till att dessa kurser stodo öppna blott för flickor från Stockholms folkskolor, tillsatte Fredrika-Bremer-Förbundet år 1916 en kommitté, som fick i uppdrag att utarbeta förslag till en särskild yrkeskola för beklädnadsyrket, avsedd att giva även från flickskolor utgångna elever möjlighet att lära sig yrkesmässig sömnad. Kommittén uppdrog även riktlinjerna till en högre yrkeskola med ändamål att utbilda yrkeslärarinnor och arbetsledare.

Skolan startade i oktober 1917 under namn av Fredrika-Bremer-Förbundets kvinnliga högre yrkeskola med en lägre, 2-årig kurs för att giva flickorna bland annat en gedigen utbildning i klänningssömnad samt en högre kurs för utbildning till arbetsledare och yrkeslärarinnor. Kursernas namn och de yttre riktlinjerna för dem äro alltjämt desamma.

Den vid läroanstalten anordnade *högre kursen för sömnadsyrket* har som ovan nämnts till ändamål att utbilda yrkeslärarinnor i klädsömnad och arbetsledare till sömnadsateljéer. För inträde fordras att vara frisk, att

ha avlagt realexamen eller styrka sig äga motsvarande kunskaper, att med goda vitsord ha genomgått 2-årig verkstadsskola eller styrka sig på annat sätt ha erhållit motsvarande kunskaper samt att ha mångsidig och omfattande yrkespraktik. Undervisningstidens längd är ett arbetsår om 38 veckor (37 effektiva arbetsveckor), fördelade på en höst- och en vårtermin.

I kursens timplan ingå övningslektioner, som tillsammans med metodik omfatta en veckotimme. Varje elev håller tränings- och övningslektioner i mönsterkonstruktion, yrkesteknik, verktygs- och materiallära dels med kurskamraterna och dels med eleverna i lägre kursen.

Timplan för högre kurs för sömnadsyrket vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning.

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal
Sömnad med mönsterkonstruktion	24
Fackteckning	6
Kostymhistoria	1
Verktygs- och materiallära med teknologi	2
Ekonomilära	3
Hygien	1
Psykologi och pedagogik	1
Metodik och övningslektioner	1
Samhällslära	1
Summa	40

Hospitering och praktisk övningsundervisning äger rum i lägre kursen. Utöver timplanen har varje elev två gånger i veckan under cirka tio veckor (tillhoppa 60 timmar) övningsundervisning i praktiskt arbete i skolans aftonkurser i sömnad för hemmets behov.

Med undantag av en 10-årsperiod (1926—36), då lärarinnekurser anordnades endast vartannat år, ha elever antagits till kursen varje år.

Från kursen ha under femårsperioden 1941/42—1945/46 utexaminerats 57 lärarinnor med lägsta antalet (10) vårterminen 1942 och högsta antalet (13) vårterminen 1944. Av dessa ha 10 genomgått endast folkskola, 17 folkhögskola, klasser i kommunal mellanskola o. dyl., 8 avlagt realexamen, 20 erhållit betyg med normalskolekompetens och 2 avlagt studentexamen.

Av de vid lärarinnekursen tjänstgörande lärarinnorna har endast rektorn, som är yrkeslärarinna i sömnad, fast anställning. Övriga lärare vid kursen ifråga (sju till antalet) äro timplärare med varierande utbildning såsom teckningslärarexamen, fil. ämbetsexamen med provår, socialinstitut, högre lärarinneexamen jämte fil. kand.-examen m. m.

Till kursen utgår bidrag av statsmedel enligt kungörelsen angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Eleverna erlägga en kursavgift av 450 kronor. Statsstipendier utgå till eleverna enligt kungörelsen angående stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Förutom lärarinnekursen anordnar läroanstalten, som ovan berörts, en *lägre kurs för sömnadsyrket* (lärlingskurs). Genomgång av denna kurs eller någon annan motsvarande verkstadsskola har uppställts såsom önskvärt för tillträde till lärarinnekursen. Den lägre kursen sträcker sig över två arbetsår, vardera om 38 veckor (37 effektiva arbetsveckor) med 39 undervisningstimmar i veckan. Yrkesarbetet utgöres huvudsakligen av beställningar till skolans kundkrets samt teoretisk yrkesteknik. Dessutom upptager timplanen 12 veckotimmar teoretiska lektioner första året, 6 timmar andra året. Statsbidrag utgår till denna kurs enligt samma grunder som till den högre kursen. Kursavgiften är 400 kronor.

Samtidigt med skolans start 1917 anordnades och anordnas alltjämt med bidrag av Stockholms stad kvällskurser i hemsömnad. Alltsedan 1921 har skolöverstyrelsen under flera somrar intill 1939 förlagt sina 6-veckors sommarkurser för lärarinnor i sömnad vid lärlingskolor för husligt arbete till skolans lokaler. Då dessa kurser under några somrar på 1930-talet nedlades, har skolan själv från 1934 anordnat 6-veckors *fortbildningskurser för handarbetslärarinnor*. Sedan 1939 anordnas slutligen *dagkurser i hemsömnad* av varierande längd.

Skolan, som förhyr lokaler i fastigheten Biblioteksgatan 12 i Stockholm, har ej åtnjutit något som helst statsbidrag till byggnadskostnader. Skolan, vars styrelse utses av förbundet, står under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Johanna Brunssons vävskola. Skolan grundades år 1873 i Tängelanda, Älvsborgs län, av Johanna Brunsson, som också givit skolan dess namn, men flyttades sedermera till Uppsala och år 1889 till Stockholm.

Vid den utbildning till vävlärarinnor, som redan från grundandet förekom, erhöles eleverna intill år 1920 undervisning endast i praktisk vävning och vävteori. Utbildningstidens längd uppgick då till en å två terminer. Efter 1920, då den nuvarande ägaren (föreståndarinnan) övertog ledningen av skolan, har till utbildningen tid efter annan lagts ämnen, som ansetts nödvändiga för en vävlärling. Så tillkom 1922 textil konsthistoria, 1923 mönsterritning och provlektioner i vävteori, 1925 växtfärgning, 1928 provlektioner i praktisk vävning, 1934 materialkunskap och bokföring samt 1935 psykologi och pedagogik samt spinning. Under de sista 20 åren har varje lärarinneelev biträtt vid undervisningen i vävsalarna under en sammanlagd tid, som för närvarande uppgår till cirka 14 dagar.

Enligt skolans prospekt har skolan till uppgift »att väcka och underhålla intresset för handvävning, sådan den kan förekomma i hem, skolor och anstalter. I detta syfte anordnas kurser i hemvävning samt praktiska och

teoretiska kurser för utbildning av vävlärlarinnor och yrkesutövare för såväl nybörjare som inom området kunniga».

Vid skolan anordnas bland annat en *vävlärlarinnkurs*, som enligt fastställd undervisningsplan har benämningen 2-årig yrkesutbildning i vävning. Enligt planen är kursens ändamål att utbilda yrkesväverskor, textila konsthantverkare, arbetsledarinnor och vävlärlarinnor. Såsom inträdesfordringar uppställas 17 års ålder samt att ha fullgjort fortsättningsskolplikt. Undervisningstiden omfattar två arbetsår, vardera om nio månader. För elev med förkunskaper kan tiden eventuellt avkortas, för nybörjare bli eventuellt längre. De i kursen ingående ämnena och timantalet för varje ämne framgår av timplanen på föregående sida.

Timplanens läroämnen utgöra dessutom särskilda kurser, efter vars genomgång med godkända betyg jämte praktiska övningslektioner och provlektioner lärlarinnebetyg även kan erhållas.

Antalet avgångna elever från lärlarinnkursen under femårsperioden 1941/42—1945/46 har uppgått till 74 eller i genomsnitt 15 per år. Av dessa elever ha 7 avlagt studentexamen, 13 erhållit betyg med normalskolekompetens, 5 avlagt realexamen, 17 genomgått några klasser i flickskola eller realskola, 19 folkhögskola samt 13 enbart folkskola. För närvarande utbildas 20 lärlarinnor per år.

Skolans lärare ha erhållit utbildning vid skolans lärlarinnkurs, högre konstindustriella skolan eller högre lärlarinneseminariet. Vissa av dem ha kompletterat sin utbildning med diverse påbyggnadskurser, en har studerat allmän konsthistoria vid Lunds universitet och ett par ha företagit studieresor till åtskilliga europeiska länder.

Förutom ovan berörda särskilda kurser anordnas vid skolan *hemvävningskurser* om fyra och åtta veckor.

Sammanlagda kursavgifterna för vävlärlarinnkompetens beräknas för närvarande belöpa sig till 1 075 kronor och materialkostnaderna till omkring 750 kronor. Eleverna få behålla de arbeten de utföra. Stipendier utgå enligt kungörelsen angående stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Skolan erhåller bidrag av statsmedel enligt bidragskungörelsen för yrkes-skolorna. Kommunalt bidrag utgår till ett mindre belopp. Största inkomsterna härröra från inflytande elevavgifter.

Skollokaler, som äro belägna i Stockholm, Kungsgatan 70, och hyras, bestå av fyra vävsalar, ett rum gemensamt för mönsterritning, vävteori och föreläsningar, ett ritrum, ett utställningsrum, ett växtfärgningskök, ett förvaringsrum för garner, en hall även använd som lektionsrum, ett kontorsrum samt ett omklädnings- och toaletterum.

Styrelsen utses av skolans ägarinna, som samtidigt är skolans föreståndarinna.

Överstyrelsen för yrkesutbildning är tillsynsmyndighet.

Slöjdföreningens skola i Göteborg. Skolan, som startade år 1848, har alltsedan år 1914 utbildat vävlärarinnor. Den är organiserad i högre konsthantverksskolan, lägre konsthantverksskolan, aftonskolans konstyrkesavdelningar, skolan för bokindustri samt aftonskolans tekniska avdelning.

Till och med läsåret 1946/47 omfattade vävlärrinneutbildningen två särskilda utbildningslinjer, en kortare om två år och en längre om fem år. Vid den senare har vävlärrinnekompetens givits vid sidan om en mycket omfattande, rent konstnärlig utbildning. Arbetsårens längd har varit ungefär 6 veckor kortare än vanliga läsår.

Såsom villkor för tillträde till den *2-åriga utbildningslinjen*, som anordnats inom lägre konsthantverksskolan och enligt fastställd undervisningsplan benämnts vävkurs för utbildande av vävlärarinnor och textila konsthantverkare, ha uppställts att ha fyllt 14 år samt visat sig äga kunskaper, motsvarande godkänt avgångsbetyg från fullständig folkskola. Avgångsbetyg från vävkurs utdelas dock först efter fyllda 19 år. Timantalet och dettas fördelning på de olika ämnena framgår av timplanen nedan.

Timplan för vävkurs för utbildning av vävlärarinnor och textila konsthantverkare vid Slöjdföreningens skola i Göteborg.

L ä r o ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	
	Årsklass I	Årsklass II
Frihandsteckning	4	4
Mönsterritning (fackteckning)	5	5
Konstruktionsritning	4	—
Ornamentalslära	—	1
Vävning	23	23
Vävteori	2	2
Materiallära	1 ¹	—
Bokföring och kalkylation	—	1 ¹
Övningslektioner	—	2 ¹
Psykologi och pedagogik	—	1 ¹
Summa	38 à 39	35 à 39

1 1 termin.

Tiden för ovannämnda *5-åriga utbildning* har fördelat sig på antingen en 3-årig mönsterritningskurs och en 2-årig utbildning vid högre konsthantverksskolans avdelning för textil konst eller också genomgången lärlingsskola och en 3-årig utbildning vid nämnda avdelning.

För inträde till mönsterritningskursen har gällt samma fordringar som för inträde till den 2-åriga vävkursen. Till högre konsthantverksskolans avdelning för textil konst ha föreskrivits såsom inträdesvillkor att den sökande antingen med godkänt avgångsbetyg genomgått lärlingsskola eller ock fyllt 17 år och under minst två år ägnat sig åt praktiskt yrkesarbete, ävensom

genom betyg eller avlagda prov styrkt sig äga nödiga förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen.

Beträffande veckotimmarnas antal och de olika läroämnena i mönsterritningskursen och den högre konsthantverksskolans avdelning för textil konst hänvisas till timplanerna nedan.

Timplan för mönsterritningskursen vid Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Läroämnena	Veckotimmar i medeltal		
	Årsklass		
	I	II	III
Frihandsteckning	14	8	8
Mönsterritning	12	12	12
Konstruktionsritning	4	4	—
Ornamentslära	—	1	—
Stillära	—	—	1
Vävning och vävteori	—	9	14
Konstsömnad	4	4	—
Keramik, batik eller läderornering	4	4	4
Modellering	—	—	4
Summa	38	42	43

Timplan för avdelning för textil konst för utbildning av vävlärarinnor och textila konsthantverkare vid Slöjdföreningens skola i Göteborg.

Läroämnena	Veckotimmar i medeltal		
	Årsklass		
	I	II	III
Frihandsteckning	5	5	5
Figurteckning (valfritt)	(2)	(2)	(2)
Vävning	16 ¹ / ₂	16 ¹ / ₂	16 ¹ / ₂
Vävteori	2	—	—
Materiallära	1 ¹	—	—
Bokföring och kalkylation	—	1 ¹	—
Konstsömnad	3	3	3
Knyppling eller batik	3	3	3
Komposition	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂
Stillära	1	1	—
Övningslektioner	—	2 ¹	—
Psykologi och pedagogik	—	1 ¹	—
Summa	42 à 44	41 à 43	38 à 40

1 1 termin.

Anm. Elever, vilka endast önska avgångsbetyg som konsthantverkare, behöva ej deltaga i övningslektionerna och ej heller i psykologi och pedagogik.

Varje elev både i den 2-åriga vävkursen och i avdelningen för textil konst har brukat hålla tre teoretiska och åtta praktiska övningslektioner i såväl

vävteori och materiallära som praktisk vävning. Den som tänkt utbilda sig till textil konsthantverkare, har ej deltagit i övningslektionerna liksom ej heller i psykologi och pedagogik.

Under femårsperioden 1941/42—1945/46 har utbildats omkring 30 vävlärarinnor.

Från och med läsåret 1947/48 är utbildningen av vävlärarinnor under omorganisation. Utbildningen skall äga rum vid en 4-årig textilkurs, uppdelad i två olika avdelningar, dagskolans textila grundkurs (ett läsår) och högre konsthantverksskolans avdelning för textil konst (tre läsår). Som den närmare utformningen är under utarbetande, ha några kursplaner ännu ej fastställts. De inom dessa avdelningar för närvarande tjänstgörande lärarinnorna ha samtliga genomgått den högre textila utbildningen vid slöjdföreningens skola eller vid konstfackskolan i Stockholm samt ha därutöver en omfattande praktisk verksamhet.

Skolan åtnjuter statsunderstöd enligt statsbidragskungörelsen för kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Stipendier till eleverna kunna utgå enligt stipendiekungörelsen, avseende sagda skolor.

Förutom textilkursen för vävlärrinneutbildningen äro vid skolan som ovan berörts, inrättade ett flertal yrkesavdelningar med åtskilliga kurser inom varje yrkesavdelning.

Skolbyggnaden, som är ett stenhus i fem våningar, uppfördes för ändamålet år 1904.

Göteborgs slöjdförening äger läroanstalten, vars styrelse, som utser rektor, utgöres av föreningens styrelse. Överinseendet över anstalten utövas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Katrineholms stads praktiska skolor. Katrineholms stads praktiska skolor är en gemensam benämning på av Katrineholms stad anordnade yrkesskolor. Dessa omfatta en teknisk skola, en handelsskola, en vävskola och en hushållsskola.

Vävskolan synes ha startats 1906 under namn av slöjdskolan eller slöjd-lärrinneavdelningen, senare ändrad till högre och lägre slöjdskolan. I denna form bedrevs skolan till 1928, då skolan övertogs av Katrineholms stad tillika med övriga avdelningar.

Vävskolan är organiserad i lärrinnekurs, kortare vävkurs, lägre vävkurs samt hemslöjdskurs i vävning och sömnad.

Enligt prospekt för vävskolan har *lärrinnekursen*, som omfattar 35 veckor, till uppgift att utbilda arbetsledare och lärarinnor i vävning. För inträde i kursen erfordras att ha fyllt 18 år och därjämte genomgått lägre vävkursen eller hemslöjdskursen. För inträde i de två sistnämnda kurserna fordras genomgången folkskola och fyllda 17 år.

Kursens olika ämnen och veckotimmarnas fördelning på dessa framgår av timplanen nedan. Hospitering och undervisningsövningar, såväl praktiskt som teoretiskt, äga rum i vävskolans lägre avdelning.

Timplan för lärarinnekursen vid Katrineholms stads praktiska skolor.

Läroämnen	Veckotimmar i medeltal		
	Undervisningstimmar		Föreläsningstimmar
	under 22 veckor	under 13 veckor	under 35 veckor
Vävning	30	20	—
Vävteori	3	2	—
Materiallära	1	—	—
Fackteckning	4	3	—
Textil konsthistoria	—	—	1
Yrkesekonomi	2	3	—
Yrkeshygien	—	1	—
Undervisningslära	1	—	—
Hospitering och undervisningsövningar	—	10	—
Summa	41	39	1

Under läsåren 1941/42—1945/46 ha från lärarinnekursen utexaminerats 49 lärarinnor eller i genomsnitt 10 per år. De flesta av dessa ha som skolunderbyggnad haft folk- och fortsättningsskola, några ha avlagt realexamen eller ha någon ytterligare skolunderbyggnad.

Till kursen utgår statsbidrag i enlighet med bestämmelserna i gällande kungörelse angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Kursavgift erlægges med 200 kronor, vartill kommer inskrivningsavgift på 25 kronor. För material o. dyl. beräknas cirka 225 kronor. Elev kan erhålla statsstipendium och nedsättning i terminsavgiften.

Av de vid vävlärarinnekursen anställda tre ordinarie lärarinnorna, som ha vävlärarinneutbildning, har en genomgått fortbildningskurser (yrkespedagogiska centralanstalten).

Förutom lärarinnekursen omfattar vävskolan, som ovan nämnts, *kortare vävkurs* (4 eller 6 veckor), *lägre vävkurs* (13 veckor) samt *hemslöjdskurs i vävning och sömnad* (22 veckor). Elever, som genomgått den lägre vävkursen eller hemslöjdskursen, kunna vinna inträde i lärarinnekursen.

Vävskolan, som är inhyst i förhyrda lokaler, har ej erhållit bidrag av statsmedel till byggnadskostnader.

I enlighet med gällande stadga för den kommunala yrkesundervisningen väljes skolornas styrelse av stadsfullmäktige. Rektor förordnas av överstyrelsen för yrkesutbildning, sedan skolstyrelsen därom avgivit förslag. Tillsynsmyndighet är överstyrelsen för yrkesutbildning.

Institutioner för utbildning av förskolelärarinnor. Med anledning av att Sveriges barnträdgårdslärarynnors riksförbund i sitt yttrande över befolkningsutredningens betänkande angående den husliga utbildningen föreslagit, att utbildningen för barnavårds- och barnträdgårdslärarynnor borde göras gemensam, lämnar utredningen här nedan en kort redogörelse för den nuvarande utbildningen av förskolelärarinnor (barnträdgårdslärarynnor). Utredningen har ej för avsikt att taga upp frågan om förskolelärarynnornas utbildning, då denna fråga är föremål för särskild utredning.

Utbildning av förskolelärarinnor, vars uppgift är att vårda och pedagogiskt handleda småbarn, äger rum vid sex olika förskoleseminarier, samtliga sorterande under socialstyrelsen, nämligen *Göteborgs förskoleseminarium*, *Fröbelinstitutet i Norrköping*, *Södra K.F.U.K:s pedagogiska institut* och *socialpedagogiska seminariet*, båda i Stockholm, *pedagogiska institutet i Uppsala* samt *Örebro socialpedagogiska institut*.

Såsom villkor för inträde i seminarium föreskrives, att ha fyllt 20 men ej 30 år, att ha undergått realexamen eller högre examen eller genomgått högre folkskola eller bevistat första och andra årskurs vid folkhögskola eller på annat sätt inhämtat motsvarande kunskaper, att ha tillfredsställande förutbildning i barnavård samt att ha praktik vid institution för halvöppen eller sluten barnavård. Undantagsvis kunna elever, som icke uppnått 20 år eller överskridit 30-årsåldern, vinna inträde. Annan praktisk förutbildning, än nyss nämnts, såsom sjukvård, ungdomsarbete, färdighet i pianospelning, kurser i trädgårds- eller djurskötsel m. m. äro goda meriter för den inträdessökande.

Utbildningstiden är 2-årig. I stort sett är undervisningen planlagd likartad vid de olika anstalterna. Eleverna erhålla både praktisk utbildning och teoretisk undervisning. Vid t. ex. *Fröbelinstitutet i Norrköping* är utbildningen ordnad på följande sätt.

Praktiken är förlagd till daghem och barnträdgårdar, där eleverna få deltaga i arbetet och så småningom mera självständigt leda mindre och större grupper barn. I barnträdgårdarna omfattar praktiken under större delen av elevernas utbildningstid närmare fyra timmar om dagen under fyra dagar i veckan. I daghemmen tjänstgöra eleverna 4—6 veckor åtta timmar om dagen, under vilken tid inga lektioner förekomma men däremot seminarieövningar. Mödrasamkväm anordnas var fjortonde dag hela arbetsåret, varvid eleverna alltid deltaga. Varje elev tjänstgör minst tre veckor i eftermiddagshem eller i klubbar. Under andra året leda eleverna skolbarnsamkväm en gång i månaden. Eleverna deltaga flera gånger i anordnande av lekaftnar. Teoretisk undervisning meddelas i pedagogik, psykologi, medicinsk barnavård och hälsovård; samhällslära och social barnavård; stilistik och muntlig framställning; bokföring; barnträdgårdslära; fritidssysselsättningar för skolbarn; barnlitteratur; tonbildning och sång; musikundervisning; sånglekar och rytmik, teckning, modellering och klippning; natur-

studium och trädgårdsskötsel. Dessutom förekomma småbarnsslöjd, träslöjd, tillverkning av lek- och sysselsättningsmateriel, materielvård och gymnastik.

Vid var och en av de olika utbildningsanstalterna utexamineras för närvarande mellan 25—30 elever. Från och med budgetåret 1945/46 har staten anvisat bidragsmedel till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården. Såsom villkor för erhållande av statsbidrag gäller bland annat att i terminsavgift till seminarierna få uttagas högst 150 kronor per elev och att ett visst antal friplatser skall finnas. Elever kunna komma i åtnjutande av stipendier enligt kungörelsen den 21 december 1945 (nr 861) angående stipendier åt elever vid statsunderstödda förskoleseminarier.

Socialstyrelsen har under de senaste åren anordnat och anordna fortfarande särskilda kurser för utbildning av förskolelärarinnor. Kurserna, som pågått omkring ett år, ha varit avsedda för personer med flerårig praktik vid barnavårdande institution. Under åren 1945—1947 utbildades vid dessa kurser 105 lärarinnor.

Utredningen har övervägt ovannämnda förslag om gemensam utbildning för barnavårds- och barntädgårdslärarinnor men slutgiltigt funnit, att dessa båda lärarkategorier i sin verksamhet ha så väsentligt olika arbetsuppgifter, att en uppdelning på två olika utbildningslinjer även i fortsättningen är önskvärd.

Kap. II. Lärarinneutbildning inom det husliga området i övriga nordiska länder

Som utredningen funnit det värdefullt att erhålla närmare kännedom om den nuvarande lärarinneutbildningen inom det husliga området i våra nordiska grannländer, har kontakt knutits med utbildningsanstalter, myndigheter och andra på området ifråga i dessa länder genom av utredningen där företagna studieresor eller på annat sätt.

Här nedan lämnas en summarisk översikt över ifrågavarande förhållanden inom Danmark, Finland, Island och Norge.

Hushållsgöromål

Danmark. Hushållsundervisningen handhaves av två olika typer lärarinnor, skolkökslärarinnor (skolekøkkenlærerinder) för undervisning å barnstadiet och hushållningslärarinnor (husholdningslærerinder) för den vuxna ungdomens undervisning.

Skolkökslärarinnorna utgöras av folkskollärarinnor med utbildning i hushållsgöromål. Denna utbildning, som är statlig, kan äga rum efter tre linjer:

1. Under två år av folkskollärarytbildningen erhålles utbildning i hushållsgöromål en dag i veckan, varefter följer fem månaders utbildning vid seminarium i Ribe.

2. Utbildning under två somrar med en sex veckors kurs varje sommar och därefter fem månaders kurs vid seminarium i Ribe.

3. Utbildning under tio månader vid statens lærerhøjskole eller vid Ankerhus hushållningsseminarium.

Med hänsyn till sin utbildning undervisa skolkökslärarinnorna i både teoretiska och praktiska ämnen med samma lön för undervisningen i båda ämnesgrupperna. Under utbildningstiden erhålles stipendium.

Utbildningen av *hushållningslärarinnor* handhaves av tre privata seminarier (Ankerhus seminarium, den Suhrske husmorskole och Birgitte Berg-Nielsens seminarium). Ett av dessa, Ankerhus, är beläget på landet vid Sorø, de övriga äro förlagda i Köpenhamn. För inträde i seminarierna fordras — förutom god hälsa, uppnådda 20 år och intyg omandel — att efter fyllda 17 år genomgått fem månaders kurs vid godkänd hushållsskola eller ha annan häremot svarande utbildning, att ha avlagt skriftligt prov i modersmål och matematik samt att under minst 12 månader ha praktiserat i främmande hem, helst i såväl stads- som lanthem. I vissa fall kan elev med realexamen, flickskoleexamen eller »Almindelig Forberedelse-examen» fritagas från proven i modersmål och matematik och elev med mellanskoleexamen från provet i matematik.

Vid Ankerhus seminarium lämnas utöver hushållsutbildningen undervisning i trädgårds- och smådjurskötsel. Denna är dock avsevärt mindre än den, som lanthushållslärarinnorna i Sverige erhålla.

Utbildningen vid seminarierna är 2-årig.

Seminarierna erhålla statsunderstöd. Elevstipendier utgå efter behovsprövning med högst 400 kronor första året och högst 600 kronor andra året.

Hushållningslärarinnor erhålla anställning vid hushållsskolor, folkhögskolor, ungdoms- och aftonskolor, lantbruksskolor, fortsättningsskolor, ungdoms- och uppfostringshem samt som hemkonsulenter.

Finland. Utbildning av lärarinnor i huslig ekonomi äger rum vid fyra anstalter, två statliga, statens institut för lärare i huslig ekonomi vid Järvenpää och Jyväskylä, och två enskilda, den ena belägen vid Hindhår, nämligen Högvalla seminarium, och den andra belägen i Helsingfors, nämligen pedagogiska hushållsskolan. Dessa båda enskilda seminarier äro statsunderstödda.

Vid den statliga *utbildningsanstalten i Järvenpää* finnas två avdelningar, den ena för utbildning av lärare i huslig ekonomi och den andra för utbild-

ning av lärare i trädgårdsskötsel. Vid *institutet vid Jyväskylä* finnes endast en avdelning för utbildning av lantushållslärarinnor. Instituterna ha goda lokaler.

För att vinna inträde som elev vid dessa institut skall sökanden, som vid läsårets början bör ha uppnått 20 års ålder, förete, förutom frejdebevis, intyg om god hälsa, genomgått åtminstone mellanskolekurs (motsvarar realexamen) samt ett års lärokurs vid någon av lantbruksstyrelsen godkänd läroanstalt i huslig ekonomi. Dessutom fordras, att inträdessökande till läraravdelningen för huslig ekonomi i ett års tid under kontroll praktiserat å praktikanthem för huslig ekonomi samt att inträdessökande till läraravdelningen för trädgårdsskötsel under ett år praktiserat å »trädgårdsövningslägenhet». Av dem, som söka inträde såsom elever vid instituten, kallas de, som uppfylla inträdesfordringarna, före arbetets början till inträdesexamen, vars program lantbruksstyrelsen fastställer på framställning av lärarkåren.

Lärokursen vid instituten är 2-årig.

För vinnande av lärarkompetens fordras dessutom, att lärarkandidaten efter minst ett halvt års lärarpraktik avlägger undervisningsprov, varöver utfärdas lärarbetyg. Hela studietiden varar således 4½ år.

Med instituten är som övningsskola för blivande lärarinnor förenad en ettårig husmodersskola så organiserad, att den motsvarar de skolyper, till vilka instituten utbilda lärare. Till instituten hör jämväl ett mindre lantbruk, som användes för åskådningsundervisning.

Lärarpersonalen vid institutet i Järvenpää och dess husmodersskola består dels av fem lektorer i följande ämnen: pedagogik och didaktik, naturkunnsighet och näringslära, mathushållning, agrikultur-ekonomiska och sociala ämnen samt trädgårdsskötsel, och dels av nio lärarinnor, nämligen fyra i huslig ekonomi, en i hemvård, tre i trädgårdsskötsel och en i handarbete. Lärarpersonalen vid seminariet i Jyväskylä består även av fem lektorer i samma ämnen som vid institutet i Järvenpää, dock med den skillnaden, att det i stället för en lektor i trädgårdsskötsel finnes en i hemvård, samt fem lärarinnor, tre i huslig ekonomi, en i trädgårdsskötsel och en i handarbete. Av vissa lektorer och lärare fordras vid universitet eller högskola avlagda examina. Samtliga lärare böra vid universitetet eller pedagogiska högskolan ha avlagt examen i pedagogik.

Vid dessa institut utbildas främst lärarinnor för landsortens skolor i huslig ekonomi. Dessutom vinna dessa lärarinnor anställningar som konsulenter, föreståndarinnor för större kosthåll m. m.

Ovan berörda praktikantinstitution i huslig ekonomi står under ledning av lantbruksstyrelsens hemekonomiavdelning. För den lokala övervakningen är landet indelat i distrikt. Föreståndarinnor vid ettåriga husmodersskolor utöva den lokala övervakningen och besöka för den skull minst två gånger om året varje praktikant. Under praktiktiden skall praktikant göra

anteckningar rörande sina arbeten, vilka anteckningar granskas av praktikanthemmets husmor och övervakare. I början av praktikanttiden anordnar varje distrikt för praktikanterna förberedande instruerande kurser samt i slutet av sagda tid praktiska arbetsprov i form av tävlingar. Härjämte ålägges praktikant skriftliga uppgifter, varvid ämnena handla om husligt arbete. Efter avslutad praktikanttid erhåller praktikant betyg, som underskrives av husmodern och övervakaren. På lantbruksstyrelsens hemekonomiavdelning föres praktikantregister och där granskas praktikanternas dagböcker.

På motsvarande sätt som praktiken i huslig ekonomi ordnas även praktiken i trädgårdsskötsel för dem, som önska inträde till trädgårdslärlinjen.

Seminariekurserna vid *Högvalla seminarium* avse att utbilda lantushålls- och skolkökslärlarinnor för det svenskspråkiga Finland. Kurserna äro 2-åriga. Första årskursen meddelar grundläggande såväl praktiska som teoretiska kunskaper. Elever med fallenhet för lärarinnekallet kunna fortsätta i andra årskursen, som omfattar jämväl pedagogisk utbildning. Under andra årskursen specialisera sig eleverna på endera av linjerna lantushåll med skolkök eller skolkök.

För att vinna inträde fordras att ha fyllt 19 år, att ha genomgått minst mellanskola och helst någon av skolans kortare kurser samt att ha praktiserat i främmande hushåll under ett år eller att kunna genom intyg styrka motsvarande grad av praktisk kunskap. Skolans ledning inhämtar omdöme om sökandens lämplighet för lärarinnekallet. Sökande, som genomgått endast folkskola och folkhögskola, kunna dock vinna inträde för att utbilda sig till instruktiser, d. v. s. assistenter till hemkonsulenterna (instruktisutbildning finnes även vid Jyväskylä). Anvisning på lämpliga praktikantgårdar lämnas åt elever, som först genomgått någon av skolans kortare kurser.

Elever, som genomgått seminariets lärarinnekurser, kunna erhålla platser vid folkskolor, folkhögskolor, husmodersskolor, lantushållsskolor och högre läroverk, likaså som konsulenter i de svenska Marthaföreningarnas och lantbrukssällskapens tjänst.

Utbildningen vid Järvenpää och Högvalla överensstämmer i stor utsträckning med utbildningen vid de svenska lantushållningsseminarierna. Mellan utbildningen vid *pedagogiska hushållsskolan* och vid de svenska skolköksseminarierna kan likaså en parallell dragas upp. Denna sistnämnda skola är den äldsta av lärarinneutbildningsanstalterna i Finland. Den startade sin verksamhet på privat initiativ år 1891. Skolan har såväl lärarinnekurser som hushållskurser. De senare tjäna som förberedande seminariekurser eller som utbildningskurser för blivande husmödrar och utnyttjas som övningsgrupper för lärarinneeleverna. Samma skolunderbyggnad fordras för inträde som vid institutet vid Järvenpää. Dessutom fordras hushållsskole-

kurs och praktik. Sjelva lärarinnekursen är 2-årig. De, som genomgått detta seminarium, vinna företrädesvis anställning vid folk- och »lärdoms-skolor» samt vid folkhögskolor och yrkesskolor.

En utredning har framlagt förslag om att detta seminarium och Helsingfors handarbetsseminarium skola sammanslås och förstärkas. Riksdagen torde ännu ej ha tagit ställning till frågan. Bland de nyheter, som föreslås av utredningen, kunna följande nämnas. Vid det nya institutet skulle eleverna genomgå ett ettårigt preliminärinstitut, vilket föreslås få två linjer. Den ena skulle giva ungdomar, som minst genomgått mellanskola, undervisning i handarbete respektive huslig ekonomi. Den andra skulle vara en teoretisk linje, avsedd för sådana ungdomar, som erhållit preliminär yrkesutbildning men icke genomgått mellanskolan. Därefter skulle genom institutet ordnas en minst nio månaders praktik på respektive områden, som senare skulle följas av en ettårig yrkesklass. Slutligen skulle sjelva seminarietiden, de s. k. specialklasserna, vara 2-årig. Folkskollärare skulle under vissa förutsättningar kunna snabbare genomgå institutet. Olika specialkurser skulle inrättas. Merkantila linjer skulle finnas vid institutet.

Island. Utbildning av lärarinnor för undervisning i hushållsgöromål påbörjades först år 1942 vid det då nyupprättade Husmædrakennarskoli Islands. Utbildningstiden är 2-årig med undervisning jämväl på den mellanliggande sommaren (mitten av maj—mitten av september), då huvudvikten lägges på trädgårdsskötsel och lanthushåll. Någon undervisning i sömnad förekommer ej, varemot ämnena räkning och modersmål ingå i kursplanen. Övningsundervisning förekommer. Första gången examen ägde rum (1944), avlades denna av 10 elever, år 1946 utexaminerades 14 elever. Samarbete äger rum med universitetet, vars lokaler jämväl disponeras av seminariet på så sätt, att undervisningen i kemi meddelas av lärare vid universitetet och dess laboratorier användas av seminarieeleverna. Inträdesfordringar till seminariet äro genomgångna sådana skolor, som motsvara vår realskola eller flickskola med normalskolekompetens, tre å fyra månaders husmodersskola (praktisk kurs) och ett års praktik i hem. De utbildade lärarinnorna erhålla anställning i hushållsskolor (undervisning i ämnet förekommer ej i de allmänna skolorna; däremot är det mycket vanligt, att flickorna efter slutad skolgång genomgå någon ettårig hushållsskola).

Norge. Utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål äger rum vid norska statens lärarinneseminarium i husligt arbete vid Stabekk. Samma lärarinnekategorier som i Danmark utbildas här: skolkökslärarinnor (skolekøkkenlærerinder) för undervisning på barnskolans stadium och hushållslärarinnor (husstellærerinder) för vuxen ungdom.

Skolkökslärarinnorna äro utexaminerade folkskollärarinnor med en ettårig kurs i husligt arbete.

Hushållslärarynnornas utbildning är 2-årig. För inträde fordras, förutom bl. a. viss ålder och god hälsa, såsom teoretiska förkunskaper genomgången fortsättningskola och sex månaders eller två vintrars ungdomsskola eller också middelskoleexamen (realexamen) eller motsvarande kunskaper samt såsom praktiska förkunskaper fem eller tio månaders husmodersskola jämte ett års hushållspraktik i främmande hem.

Vid tillsättning av elevplatserna tages hänsyn till elevernas bostadsort, så att platserna fördelas över hela landet. Statsstipendier lämnas efter behovsprövning. Seminariet har goda lokaler, är väl tillgodosett med undervisningsmateriel samt har ett välförsett bibliotek. Vid seminariet är förlagt statens avdelning för undersökning av födoämnen. Denna samarbetar med vetenskapliga institutioner vid universitetet och Norges Landbruks-högskole. Som några lanthushållslärarynnor ej utbildas i landet, erhålla hushållslärarynnorna i sin utbildning viss kännedom om den egna produktionen inom jordbruket och produktionens användning. Trädgårdsundervisningen är väl tillgodosedd.

Vid seminariet finnas dessutom fem och tio månaders husmoderskurser, vilka jämväl tjäna som förberedande skolor till seminariet. Härjämte anordnas fortbildningskurser för lärarynnor och instruktionskurser för konsulenter m. fl.

Av stort intresse är den undervisning i lanthushåll, som meddelas vid *statens småbrukslärarynnhögskola*, Hvalstad. Här utbildas lärare och lärarynnor för småbruk, enär binäringarna trädgårds-, fjäderfä-, får- och kanin-skötsel m. m. anses vara av största betydelse för det mindre jordbrukets ekonomi. Skolan, som är 2-årig, står öppen för såväl manliga som kvinnliga elever.

Som inträdesfordringar gälla — utöver viss ålder, god hälsa, god moral och god nationell hållning under kriget — *antingen* genomgången folkskola, av staten godkänd lanbruks-, småbruks- eller trädgårdsskola samt en tio månaders specialkurs (leder fram till realexamens kunskapsmått i tyska och engelska samt till studentexamens kunskapsmått i norska och matematik) *eller* också studentexamen eller däremot svarande kunskaper. Som praktiska förkunskaper erfordras minst två års jordbruks- eller trädgårdspraktik eller jordbruks- och trädgårdspraktik tillsammans. Av praktiktiden bör ett år användas för hempraktik, ett halvt år för bortapraktik och likaledes ett halvt år för skolpraktik.

De utexaminerade eleverna kunna taga anställning som småbrukslärarynn vid lanbruksskola och husmodersskola eller som vandringslärarynn.

Kvinnlig slöjd

Danmark. Undervisningen i kvinnlig slöjd i de danska skolorna handhaves av folkskollärarynnorna. I utbildningen till folkskollärarynn ingår även

viss utbildning i sömnadsämnet. Folkskolans serie genomgås, hospitering och provlektioner förekomma. Både teoretiska och praktiska prov avläggas. Vid t. ex. *Zahles folkskoleseminarium* omfattar undervisningen i ämnet i fråga två veckotimmar under första, andra och fjärde läsåren samt en veckotimme under tredje året. Under sista året användes av timantalet på sina håll en veckotimme till praktik. Vid många seminarier är dock en extra timme anslagen därtill, liksom denna del av undervisningen redan börjar i tredje klass.

Emellertid förekommer utbildning jämväl på privat väg, som leder till den s. k. *facklärarinneexamen i slöjd*. Denna utbildning är 2-årig med åtta timmars undervisning i veckan. Under denna tid förfärdigas ett 100-tal arbeten, som bedömas av censorer.

Vid *Haandarbejdets Fremme* anordnas kurser för utbildning av lärarinnor till hushållsskolor, ungdoms- och aftonskolor, liksom en ettårig kurs för hushållningslärarinnor, som önska utbilda sig till handarbetslärarinnor.

I statlig regi anordnas fortbildningskurser, som före kriget omfattade tio veckor men som för närvarande omfatta sex veckor.

Något seminarium för utbildning av yrkeslärarinnor i sömnad finnes ej. Denna utbildning sker därför på privat väg och omfattar en lång och grundlig yrkespraktik, förvärvad icke blott inom landet utan även genom utlandsstudier (Paris), avlagda gesäll- och mästarprov i yrket samt i regel långvarig anställning som direktis i modehus.

Finland. Utbildning av handarbetslärarinnor äger rum vid *Helsingfors Handarbetsinstitut*, som äges av en stiftelse med både statligt och kommunalt understöd. Vid läroanstalten finnas fyra olika avdelningar, nämligen handarbetsskolan (grundad 1881), handarbetsseminariet (grundat 1886), vävnadsavdelningen (grundad 1889) och sömnadsateljén (grundad 1928).

För inträde till seminariet, vid vilket utbildning av *handarbetslärarinnor för folk- och lärdomsskolor samt yrkesskolor för flickor m. m.* sker, fordras bl. a. att ha fyllt 18 år samt att ha genomgått minst realskola och en förberedande kurs om ett år eller också ha motsvarande utbildning.

Ett noggrant urval av eleverna äger rum genom att första terminen är en provtermin. Jämväl »kvarsittning» kan under seminarietiden förekomma.

Som ovan nämnts fordras visserligen i teoretiska förkunskaper endast realskola men med hänsyn till den uppskattning, som praktiska yrken röner i Finland, är ett stort antal inträdessökande studenter. Sålunda hade hösten 1946 av den förberedande kursens 48 elever ej mindre än 40 avlagt studentexamen och av seminariekursens 54 elever nästan hälften.

Själva seminarietiden är 2-årig med 36 arbetsveckor om året. Utbildningen sker i arbetsgrupper om 18 elever. Självständiga arbeten, som äro

synnerligen omfattande och påminna om akademiska uppsatser, utföras av eleverna. Antalet veckotimmar under första årskursen utgör 38 $\frac{1}{2}$, under andra årskursen 40 $\frac{1}{2}$. Några elevstipendier finnas. Staten betalar dessutom $\frac{2}{3}$ av lärarlönerna. Handarbetsseminariet samt handarbets- och vävskolan inspekteras av skolstyrelsen. Det är ej ovanligt, att handarbetslärarinnorna komplettera sin utbildning med en vid vävnadsavdelningen anordnad ettårig vävkurs.

För att erhålla behörighet som seminarielärarinna i klädsömnad fordras, förutom handarbetslärarinneexamen, genomgången kurs om två år vid institutets sömnadsateljé; av lärarinnor i andra ämnen fordras motsvarande utbildning.

Vid institutets sömnadsateljé utbildas *yrkeslärarinnor*. Utbildningstiden härtill är efter avlagd handarbetslärarinneexamen 2-årig. Första terminen är provtermin. Endast beställningsarbeten utföras. Eleverna erhålla en del (40—50 %) av de därigenom intjänta arbetslönerna. Efter erforderlig utbildning kunna gesäll- och mästarprov avläggas.

I en 2-årig kurs vid sömnadsateljén utbildas även yrkessömmerskor. Jämväl kurser för hemmets behov anordnas.

Island. Undervisning i handarbete meddelas i folk- och småskolor samt husmodersskolor. Något seminarium för utbildning av handarbetslärarinnor finnes emellertid ej inom landet utan de, som önska tillägna sig denna utbildning, genomgå i allmänhet något handarbetsseminarium i de skandinaviska länderna. Emellertid har i Island tidvis anordnats ettåriga kurser i handarbete för utbildning av handarbetslärarinnor. En förutsättning för tillträde till en dylik kurs är emellertid, att den sökande har långvarig praktik. Undervisningen i de i kursen ingående ämnena pedagogik, psykologi, räkning och modersmål äger rum vid småskoleseminarium. Genom dessa ettåriga kurser har dock endast ett fåtal lärarinnor erhållit utbildning.

Norge. Undervisning i handarbete i folkskolan handhaves av folkskollärarinnor, som härför genomgått en 4-månaders kurs, samt i ungdomsskolorna av utbildade handarbetslärarinnor. Utbildningen sker vid *Statens kvinnelige industriskole*.

Vid denna skola meddelas en mycket allsidig och delvis olikartad undervisning. Följande avdelningar äro anordnade:

en avdelning för vävning, som omfattar bl. a. årskurs för utbildning till vävlärarinnor,

en avdelning för sömnad,

en avdelning för handarbetslärarinnor, omfattande ovannämnda 4-månaders kurs för handarbetslärarinnor med lærerskoleeksamen samt årskurs för handarbetslärarinnor,

en avdelning för prydnadssöm, knyppling m. m. samt
en avdelning för teckning (mönsterkomposition m. m.).

Nämnda 4-månaders kurs, som är avgiftsfri, omfattar bland annat metodisk genomgång av de mest använda handarbetsteknikerna i folk- och realskolan, undervisningsövningar med barn och vuxna m. m. Undervisningsprov inför censorer avläggas. Materialkostnaderna betalas av eleverna. I mån av plats intagas i kursen jämväl sökande, som tidigare genomgått ettårig kurs i linne- och klädsömnad eller som avlagt gymnastik- eller skolköksläroinneexamen.

För att vinna inträde till den ettåriga handarbetsläroinnekursen fordras att ha fyllt 20 år, avlagt realexamen eller inneha däremot svarande kunskaper samt genomgått skolans ettårskurs i linne- och klädsömnad. Särskild hänsyn tages till goda betyg i norska, räkning och teckning samt till för läroinneyrket viktiga egenskaper. Kursen är avgiftsfri. Kostnaderna för av eleven använt material betalas av eleven. En del stipendier finnas. Ej sällan komplettera handarbetsläroinnorna sin utbildning med ett halvt eller ett års vävkurs.

Särskilda utbildningsanstalter för *yrkesläroinnor i sömnad* finnas ej. De som äro verksamma som yrkesläroinnor ha lång praktik från ateljéer, ha bedrivit studier i utlandet samt avlagt gesäll- och mästarprov (mästersyerske).

Gesällprovet (svenneprøve) föregås av en lärlingstid på 3—5 år för sömmerskor och damskräddare. De tre första månaderna äro prøvotid, varefter ömsesidigt bindande kontrakt tecknas.

En fri hantverkare har rätt att avlägga gesällprov efter tre år, för övriga beräknas fyra års lärotid. Gesällprovet består av en långärmad klänning i siden och en dräkt, som ej är skräddarsydd. För provet har eleven till sitt förfogande 100 timmar, av vilka 10 timmar äro avsedda för teckning av modellen och 90 timmar för förfärdigande av mönster, tillklippning, sömnad och provning. Mästarprovet, som kan avläggas två år efter gesällprovet, fullgöres genom muntlig examen i bokhålleri och kalkylation.

En omorganisation av Statens kvinnelige industriskole planeras. Enligt ett av en härför tillsatt kommitté framlagt förslag skall skolan ombildas till en Statens Høgskole i håndarbeid. Denna kommer att omfatta Statens lærerinneskole i håndarbeid, en avdelning för klänningssömnad, en forsknings- och experimentavdelning, en avdelning för finare handarbete, en avdelning för teckning och komposition m. m., en vävavdelning samt en avdelning för utbildning av handarbetsläroinnor för folkskolan.

Statens lærerinneskole i håndarbeid skall enligt förslaget utbilda *läroinnor för undervisning i såväl sömnad som vävning* i ungdomsskolor, husstellsskolor, husflidsskolor och framhaldsskolor. För inträde i skolan fordras i teoretisk förutbildning genomgång av framhaldsskole, ungdomsskole eller realskole. I förskolor kräves genomgång av både sömnads- och

vävavdelningen i fylkenes husflids- och handarbeidsskoler. Vid sidan av undervisningen i sömnad och vävning i dessa skolor skall också meddelas undervisning i allmänbildande ämnen såsom norska, räkning, stillära m. m. Då de båda nämnda avdelningarna äro ettåriga, blir förutbildningen sålunda 2-årig. Efter en eventuell praktik vinnes sedan inträde i Statens lærerinneskole, som är 2-årig. Jämsides med undervisningen i fackämnena fästes här stor vikt vid vidare utbildning i allmänna ämnen, i psykologi och pedagogik samt konst- och kulturhistoria.

Med en dylik utbildning har man ansett det vara möjligt att få en lärarinnekategori i handarbetsämnen, som både fackligt och allmänt skulle tillfredsställa kraven. Härigenom skulle dessa lärarinnor rent ekonomiskt jämföras med lärarinnor i allmänna ämnen och den »unaturlige» skillnaden mellan facklärarinnor och »almen lærerne» skulle upphöra.

Den som genomgått den 2-åriga lärarinneutbildningen kan vidareutbilda sig i andra avdelningar vid högskolan såsom i forsknings- och experimentavdelningen, som avses bli av avgörande betydelse för smakbildningen och där nya materialier och metoder kunna prövas.

Utbildningen i handarbete av lärarinnor för folkskolan föreslås utökad till ett halvt år och gör lärarinnorna behöriga att undervisa i både folk- och realskolan.

Vid högskolan skola även anordnas kortare kurser i nya tekniker och metoder.

Vävning

Danmark. Utbildningen i vävning är huvudsakligen avsedd för självständiga konsthantverkare. Som husbehovsvävningen i Danmark försvann redan på 1800-talet, går man nu mycket försiktigt fram med undervisning i denna gren av det husliga arbetet. Några facklärarinnor i vävning ha ej utbildats och finnas sålunda ej. Slöjdskolan i Askov, Vejen, som drives av Det Danske Husflidselskab, anordnar vävkurser på en månad, till vilka komma husmödrar och unga flickor från hela Danmark.

Folkhögskolornas kvinnliga sommarkurser pågå tre månader med två timmar slöjd om dagen. På grund av det låga timantalet är det ej möjligt att ha speciallärarinnor, utan undervisningen ledes ofta av gymnastiklärarinnor, som genomgått slöjdkursen vid Askovs folkhögskola. Dylika kurser hållas varje år.

Finland. Lärarinnorna i vävning, som i Finland kallas *hemslöjdslärarinnor*, erhålla sin utbildning inte enbart i vävning och spinning utan jämväl i sömnad, ehuru i mindre omfattning.

Utbildningen äger rum vid tvenne anstalter, *hemslöjdsinstitutet*

(Fredrika Wetterhoffs arbetsskola) i *Tavastehus* (finskspråkig), som grundades 1885, äges av en stiftelse och är den ledande anstalten av detta slag, samt *Åbo kvinnliga hemslöjdsskola* (svenskspråkig), som sedan 1933 haft rätt att efter behov utbilda lärarinnor. Sistnämnda anstalt äges av Åbolands Marthadistriktsförbund. Båda anstalterna erhålla statsanslag såväl för lärarlöner som för driftkostnader. De inspekteras av hemslöjdsavdelningen vid lantbruksstyrelsen. Anstalternas lärare förordnas av lantbruksstyrelsen.

Utbildningstidens längd är fyra år och uppdelas i ettårig hemslöjdsskola och 3-årigt institut. Arbetsårets längd är nio månader. Inträdesfordringar till institutet äro 18 års ålder, genomgången mellanskola (motsvarande svensk realexamen) eller också folkskola med avlagda prov i vissa ämnen (modersmål, räkning, naturvetenskap), svarande mot mellanskolans kunskapsfordringar, samt ettårig hemslöjdsskola. Förpraktik fordras ej.

Undervisningen är skolmässigt ordnad med det praktiska arbetet förlöpande jämsides med den teoretiska undervisningen. Bland de teoretiska undervisningsämnena förekommer jämväl modersmål under de två första åren vid institutet. Modersmålsundervisningen har till ändamål att giva eleven övning icke blott i språkbehandling utan även i framträdande och demonstration. Ett annat ämne är arbetsledning, som förekommer både i sömnad och vävning och innebär övning i ledning av en klass. Mellan andra och tredje året utför eleven en självständig undersökning av slöjden eller något närliggande ämne i sin hembygd. Övningslektionernas antal (klass III) är vanligen sex för varje lärarkandidat och provlektionerna äro två, i vävteori och sömnadsteori. Eleverna vid hemslöjdsskolan äro övningsobjekt vid övnings- och provlektionerna. Tentamina och slutprov anordnas.

Med avsikt att utbilda fackkunnig arbetskraft för hemslöjdsaffärerna påbörjades vid hemslöjdsinstitutet hösten 1947 undervisning vid en affärslinje, vars elever ej deltaga i undervisningen i pedagogik utan erhålla i stället undervisning i affärsbranschens ämnen.

Vid hemslöjdsinstitutet utbildas årligen 15—20 lärarinnor och vid Åbo kvinnliga hemslöjdsskola 3—10.

Eleverna erlägga avgifter, som fastställas av lantbruksstyrelsen, och kunna erhålla statsstipendier.

För att bereda hemslöjdlärarinnor tillfälle till praktik i sömnad grundades vid hemslöjdsinstitutet år 1947 en syateljé för beställningsarbeten.

Hemslöjdlärarinnorna finna sin verksamhet i fasta och ambulerande hemslöjdsskolor (år 1947 inalles 62), husmodersskolor, folkhögskolor, hemslöjdsföreningar, som konsulenter i affärsverksamhet m. m. De erhålla också kompetens att undervisa i handarbete vid folkskolorna på landet. Hemslöjdlärarinnor med särskilt konstnärlig begåvning fortsätta ofta sina studier i centralskolan för konstflit (motsvarande konstfackskolan i Sverige) och bli då textilkonstnärinnor.

Med hänsyn till den rådande bristen på hemslöjdlärarinnor anordnas alltsedan läsåret 1946/47 vid institutet i Tavastehus en ettårig kurs för s. k. instruktörer med uppgift att i hemslöjdsfrågor hjälpa husmödrarna i hemmen och att hålla kortare vävkurser (4—6 veckor) på landsorten på uppdrag av hemslöjdsföreningarna, lantbrukarkvinnornas organisationer m. fl. Inträdeskravet är genomgången ettårig hemslöjdsskola.

Den nämnda ettåriga hemslöjdsskolan har till uppgift, förutom att förbereda till inträde vid lärarinneseminiarierna, att meddela kunskaper i vävning för hemmets behov och för yrkesvävning. Undervisningen är huvudsakligen praktiskt lagd. Arbetsåret omfattar 36 veckor med en undervisning av 42 timmar i veckan. Eleverna få, liksom eleverna vid de ovan nämnda instituten, i ganska stor utsträckning utföra beställningsarbeten.

Island. Utbildning av vävlärarinnor äger ej rum.

Norge. Vid *Statens kvinnelige industriskole* är, som ovan nämnts, vid avdelningen för vävning en årskurs för utbildning av vävlärarinnor inrättad. För inträde fordras genomgång av skolans årskurs i vävning och goda allmänna kunskaper. För inträde i den ettåriga kursen i skaftvävning, teori och analys fordras en kurs om ett halvt år i praktisk vävning, teckning och färgövningar eller motsvarande kunskaper. Undervisningsövningarna för lärarinnekursens elever äro så anordnade, att varje elev under 14 dagar, samtidigt som hon sköter sitt eget arbete, följer en lärning. Dessutom leder hon en hel lärningsklass (sex lärningar) en vecka två gånger per termin, varjämte komma två teorilektioner i ovan nämnda årskurs. Kursen är avgiftsbelagd men stipendier och friplatser finnas.

Utbildningen är huvudsakligen hantverksmässig och står i sådant avseende på ett högt plan. Goda resultat uppnås, vilka emellertid delvis torde få tillskrivas den hårda konkurrensen bland de sökande. Till 24 elevplatser i nämnda årskurs konkurrerade ett år ej mindre än 110 sökande.

Barnavård

Danmark. Någon barnavårdslärarinneutbildning motsvarande den vi har i Sverige finnes ej. En utbildning av barnsköterskor (Barneplejersker), vilka erhålla anställningar som »fasta Medhjælpere eller Ledere» vid spädbarnshemmen och »Vuggestuerne», har börjat anordnas från läsåret 1947/48. Utbildningstiden är 3-årig. En del av den teoretiska utbildningen och den övervägande delen av den praktiska äger rum vid nämnda institutioner.

Till kurserna antagas flickor, som fyllt 18 år men ej 30 år, som äga allmänbildning, goda skolkunskaper och färdighet i praktiskt husligt arbete,

helst tillägnad under ett år utanför det egna hemmet. Vidare fordras god hälsa samt anlag och håg för att sköta barn.

Det första årets utbildning, som äger rum vid ett spädbarnshem eller en »Vuggestue», börjar med en provotid på tre månader. Efter provotidens slut betraktas eleven som bunden och kan således ej avbryta utbildningen, förrän första året gått till ända. Den praktiska utbildningen under detta år omfattar vård och passning av barn i ålder upp till två (tre) år, rengöringsarbeten, tillagning av mjölkblandning, småbarnskost m. m. Till den teoretiska undervisningen, vari ingå ämnena anatomi, barnavård och sjukdomslära, barnpsykologi, skötsel av småbarn samt etik, äro anslagna tillsammans 54 timmar.

Förutsättningen för att få delta i den vidare utbildningen under andra och tredje året är, att elev består ett avslutningsprov efter första året.

Elev kan tillåtas ett års bortovaro från utbildningen mellan första och andra året.

Under andra och tredje året skall den praktiska utbildningen omfatta antingen ett års tjänstgöring på en »Vuggestue» och ett års på ett spädbarnshem eller två års tjänstgöring på ett spädbarnshem. Nämda tjänstgöring under tredje året kan utbytas mot ett halvt år på ett barnsjukhus och ett halvt år i en barnträdgård.

Eleverna delta i alla vid sagda institutioner förekommande arbeten, även nattvakter och avlösning under ferier.

Den teoretiska undervisningen under andra året förekommer i ämnena pediatri, barnpsykologi, barnlagstiftning, etik och barnskötsel (tillsammans 48 timmar) samt under tredje året i sociallagstiftning, bokföring, etik och sömnad av barnkläder (tillsammans 34 timmar).

På platser, där den teoretiska undervisningen under andra året ej kan genomföras på grund av brist på lärarkrafter, kan denna överflyttas till tredje året.

Efter genomgång av den 3-åriga utbildningen och efter avlagda prov får elev diplom och emblem, som berättiga henne att kalla sig »statsautorisert Barneplejerske».

Alla danska husmodersskolor meddela teoretisk undervisning i barnavård och en del av dem (9 av 34) har jämväl upptagit praktisk barnavårdsundervisning. Här handhaves den teoretiska undervisningen av barnavården först och främst av hushållningslärarinnan, som får utbildning häri på seminarierna, och undantagsvis av handarbetslärarinnan.

Finland. Utbildning av barnavårdslärarinnor saknas. Barnavårdsundervisningen handhaves av sjuksköterskor, hälsosystrar och gymnastiklärarinnor.

Hälsosystemen är en sjuksköterska, som fått specialutbildning på den sociala hälsovårdens område. Till hennes verksamhet hör hälsovård för barn av olika åldrar, motarbetande av tuberkulos och epidemier samt över

huvud förebyggande av sjukdomar. Detta sker genom upplysningsarbete rörande hälsovård med syfte att grundlägga hälsosamma vanor hos medborgarna, förbättra hälsoförhållandena i hemmen och i övrigt höja folkhälsan.

Utbildningen av hälsosystrar äger rum vid det år 1931 grundade *statliga institutet för undervisning i hälsovård i Helsingfors*. Numera tager utbildningen till hälsosyster utöver den 3-åriga sjuksköterskeutbildningen i anspråk en tid av 8 månader. För några år sedan (1940) åstadkoms genom en överenskommelse mellan finska staten, Rockefeller-stiftelsen och Helsingfors landskommun ett mönster- och övningsfält för institutets elever i nämnda kommun. För detta ändamål uppbyggde kommunen med bidrag av stiftelsen en tidsenlig hälsovårdsbyrå i Malm, till vilken den praktiska undervisningen koncentrerats. Undervisningen är någorlunda jämnt fördelad mellan teoretisk och praktisk utbildning. Av utbildningstiden användes 3 à 4 månader för hospitering i undervisningsdistrikten och en månad för skötsel av friska barn.

Sedan ett par år utbildas hälsosystrar därjämte vid *Uleåborgs och Björneborgs* hälsosysterskolor, där under tre år meddelas till stor del jämsides löpande undervisning i allmän sjukvård och hälsovård. Utbildningen leder till såväl sjuksköterske- som hälsosysterkompetens.

Med hänsyn till hälsosystrarnas många arbetsuppgifter blir deras undervisning i barnavård eftersatt. Anordnande av föredrag och kurser i barnavård ligger vid sidan av deras arbetsuppgifter, som huvudsakligast äro av konsulterande art. Vid de husmodersskolor, där barnavårdsundervisning meddelas, finnes i allmänhet en hälsosyster anställd, som i regel handhar den praktiska undervisningen i barnavård, medan den teoretiska i allmänhet åligger hushållningslärarinnorna.

Island. Utbildning av barnavårdslärarinnor förekommer ej men däremot utbildning av barnträdgårdslärarinnor.

Norge. Någon utbildning av barnavårdslärarinnor finnes ej anordnad.

Den första pedagogiska utbildningen av »barnevernsarbetare» påbörjades 1935 vid Barnevernsakademiet i Oslo. Skolan erhåller nu understöd av staten. Från 1947 utgå även statsstipendier. Utbildningen vid Barnevernsakademiet har efterhand utvecklats till en utbildning av barnträdgårdslärarinnor (»barnehagelærerinner»).

Vid alla norska husmodersskolor lämnas en teoretisk undervisning i barnavård. Tre husmodersskolor ha jämväl tagit upp praktisk barnavårdsundervisning, i det att spädbarnshem knutits till skolorna. Spädbarnshemmen förestås av husställererinner med specialutbildning i barnavård, vilka handha denna barnavårdsundervisning.

Kap. III. De husliga ämnenas förekomst inom olika skolformer

I detta avsnitt ha ej medtagits de olika lärarinneutbildningsanstalterna inom det husliga området, då en redogörelse däröver lämnats i kap. I.

Hushållsgöromål

Folkskolorna. Undervisningen i hushållsgöromål har till mål att »bibringa lärjungarna grundläggande insikt och färdighet i de inom ett hem vanligen förekommande hushållsgöromålen, vänja dem vid ordning, renlighet och sparsamhet och såmedelst utveckla deras praktiska begåvning och håg för husligt arbete».

Ämnet hushållsgöromål är icke obligatoriskt i folkskolan men kan förekomma i sjätte, sjunde och åttonde klasserna. Eleverna ha då hunnit upp i en åldersmognad mellan 12 till 15 år. Ofta, särskilt i skoldistrikt med mindre skolor, är undervisningen förlagd till fortsättningsskolan. Ej sällan förekommer emellertid undervisning såväl i folkskolan (i klasserna 6 och 7 eller i klass 7) som i fortsättningsskolan. Undervisningen i folkskolan kan vara av mycket olika omfattning. Ibland bedrives undervisningen endast ett år, vanligen i klass 7, ibland två år och, om åttonde klassen är införd, kan under tre år tid vara anslagen därtill. Sammanlagda antalet veckotimmar under skoltiden kan fördenskull uppgå till 5, 10 eller 15, i undantagsfall upp till 25. I folkskolor med åttonde klass uppdelas i regel — åtminstone i större skolor — undervisningen i denna klass på olika valfria linjer. I den husliga linjen brukar undervisningen i hushållsgöromål meddelas två dagar i veckan i klass 8 och bygger då på undervisningen i klass 7. I andra linjer brukar hushållsgöromål förekomma en dag i veckan.

Ämnet hushållsgöromål är egentligen ett ämneskomplex, som omfattar de teoretiska ämnena närings- och födoämneslära, hemvårds- och bostadslära med tvättlära samt hemmets och den enskildes ekonomi ävensom de praktiska ämnena matlagning med enkel bakning och konservering samt hemvård med tvätt och rengöringsarbeten av olika slag.

Om undervisning endast pågår under ett år med en dag i veckan kan ungefär följande medhinnas.

Teoretisk undervisning: Betydelsen av en lämpligt sammansatt kost vid olika åldrar och under olika förutsättningar, varukännedom beträffande

de viktigaste födoämnen, deras näringsvärde, pris och förvaring, elementär matlagninglära. — Val av bostad, dess praktiska inredning, dess vård och rengöring, olika rengörings- och tvättmedel. — De olika utgiftsposterna för en enskild eller ett hem, olika inköpsätt, enkel bokföring. — Hemarbetets organisation. — Hushållsarbetets hygien.

Praktisk undervisning: Tillagning av enkla för ett hem lämpliga rätter, huvudsakligen typrätter. Bakning, speciellt för vardagens bruk. Någon enkel konservering. I ett hem förekommande rengöringsarbeten — även enkel tvätt.

Vid mera omfattande undervisning i hushållsgöromål skall undervisningen fortfarande främst anpassas efter vardagen i hemmet och bör komma att omfatta de flesta i ett hem förekommande göromålen. I matlagningen medtages, förutom ett större antal rätter för friska vuxna, även exempelvis småbarnskost; några anvisningar rörande sjukkost lämnas. Hemvårdsundervisningen med tvätt kan få en avsevärt större omfattning. Eleverna få utföra relativt omfattande uppgifter självständigt. Den grundläggande undervisningen måste givetvis läggas så, att det inte blir onödig repetition i högre klasser — liksom i andra ämnen bygger man vidare på i lägre klasser inhämtade kunskaper.

Det kan emellertid i folkskolan med nuvarande skolor och kursplaner endast bli fråga om att giva eleverna en god grund att bygga vidare på, att väcka deras förståelse för vikten av 1) en riktigt sammansatt kost, 2) kloka inköp, 3) en trevlig, vacker, praktisk hemmiljö, 4) goda kunskaper om värdet av hemmets inventarier, 5) att organisera hemarbetet och att få olika arbetsmoment att foga sig in i varandra, överhuvudtaget att väcka deras förståelse för vad det betyder för ett hem, att husmodern har goda kunskaper. Där huslig linje inrättats i åttonde klass, kan undervisningen bli rätt omfattande.

Fortsättningsskolorna. Hushållsgöromål är ej heller i fortsättningsskolan obligatoriskt och är till sin omfattning där synnerligen varierande.

Kurser på 120, 180, 240, 300 och 540 timmar finnas sålunda. 120 timmar förekomma endast, då eleverna redan haft undervisning i folkskolan. Det vanligaste timantalet är 180 timmar, fördelade på 6 veckor.

Om eleverna först i fortsättningsskolan få undervisning i hushållsgöromål, kommer undervisningen där att i stort sett överensstämma med den i folkskolan. Den praktiska undervisningen kan ofta på grund av elevernas högre ålder — 14 à 15 år — få något större omfattning än den grundläggande undervisningen i folkskolan. Undervisningens omfattning blir naturligtvis beroende på undervisningstidens längd.

Om undervisningen i fortsättningsskolan är påbyggnadsundervisning, kommer den att överensstämma med den mera omfattande undervisningen i folkskolan.

Högre folkskolorna. Dessa kunna vara 2-, 3- eller 4-åriga och organiserade antingen med allmän linje eller med olika praktiska linjer: huslig linje, teknisk linje eller handelslinje. Vilken omfattning utbildningen i hushållsgöromål får, blir i stor utsträckning beroende på utbildningstidens längd vid skolorna och på deras inriktning. Sålunda förekommer i vissa skolor ej någon undervisning i hushållsgöromål, under det att i andra skolor undervisning meddelas under ett, två, tre eller fyra år med sammanlagt 5, 10, 15 resp. 19 veckotimmar.

I den husliga linjen har ämnet ej längre karaktär av övningsämne utan benämnes praktiskt läroämne eller yrkesämne. Förutom de under redogörelsen för folkskolan omnämnda ämnena äro ej sällan hemsjukvård och barnavård upptagna i kursplanerna. På grund av det större timantalet och elevernas ålder — 13—16 år — kan undervisningen bli icke endast av allmänbildande karaktär utan verkligt yrkesinriktad.

I de allmänna högre folkskolorna och i dem med handelsundervisning förekommer hushållsundervisning vanligen under ett år och överensstämmer med den grundläggande inom folkskolan.

Realskolorna. Hushållsgöromål är ej obligatoriskt men förekommer dock i ett mycket stort antal skolor, i den 4-åriga realskolans tredje klass och i den 5-åriga realskolans fjärde klass. Elevernas ålder är 14 à 15 år.

Målet för undervisningen är detsamma som för den grundläggande undervisningen i folkskolan. Undervisningen överensstämmer också med den elementära inom folkskolan.

Fr. o. m. läsåret 1950/51 gäller ny undervisningsplan för realskolorna. Enligt denna skola eleverna i nämnda klasser obligatoriskt ha undervisning i hemkunskap. Praktisk undervisning i hushållsgöromål skall stå öppen för alla elever.

Kommunala mellanskolorna och praktiska mellanskolorna utan huslig linje. Undervisning i hushållsgöromål i dessa skolformer överensstämmer till alla delar med denna undervisning i den 4-åriga realskolan.

Praktiska mellanskolor med huslig linje. Ämnet har här benämningen hushållsgöromål med hushållslära. Såsom undervisningens mål är angivet: »Undervisningen i hushållsgöromål med hushållslära har till uppgift att bibringa lärjungarna kunskap och färdighet i hushållsgöromål och andra till hemmets vård hörande ämnen, att därvid utveckla deras praktiska begåvning och ekonomiska omdöme, skärpa deras eftertanke och ansvarskänsla samt hos dem befordra aktning och håg för husligt arbete.»

Hushållsgöromål med hushållslära är i denna skolform praktiskt läroämne och skall leda fram till såväl teoretiskt som praktiskt prov vid realexamen. Därför meddelas en jämförelsevis grundlig undervisning i mat-

lagning med bakning och konservering, i tvätt och andra hemvårdsarbeten, i närings- och födoämneslära, i hemvårdslära och i hushållsekonomi.

Undervisning i ämnet förekommer i samtliga klasser. De olika skolorna ha emellertid ej enhetliga undervisningsplaner. När timantalet i hushållsgöromål är lågt — sammanlagda antalet veckotimmar utgör 10 eller 20 — är timantalet för naturvetenskapliga ämnen jämförelsevis högt och vissa moment av hushållsläran behandlas i samband med dessa.

Kommunala flickskolorna. Vid denna skolform finnas två utbildningslinjer: en teoretisk och en praktisk. Den praktiska linjen förekommer dock endast vid ett fåtal skolor. Uppdelningen i de båda linjerna sker först efter klass 5.

Undervisningen i hushållsgöromål börjar i klass 4 med 4 1/2 veckotimmar.

Efter uppdelning i de båda linjerna har till den teoretiska linjens klass 6 förlagts 4 1/2 veckotimmars undervisning. Denna undervisning kan bli jämförelsevis omfattande dels på grund av att det här blir andra årets hushållsundervisning, dels på grund av att eleverna i klass 6 äro 16 à 17 år och därför genom sin mognad ha möjlighet att väl tillgodogöra sig undervisningen. Särskild vikt lägges vid hemvårdsundervisningen.

I den praktiska linjens klass 6 meddelas praktisk undervisning 9 veckotimmar och i klass 7 4 1/2 veckotimmar. Teoriundervisningen i klasserna ifråga förlägges till särskilda timmar med en veckotimme vartdera året.

Undervisning meddelas även i sjukkost och småbarnskost, likaså i en betydligt mera omfattande hemvård än i de flesta andra allmänna skolor.

I kommunala flickskolan äro två veckotimmar i klass 7 anslagna till ekonomiundervisning. Ej sällan delas denna undervisning på två lärarinnor, varvid den ena undervisar i den mera nationalekonomiska delen av ämnet och den andra — skolkökslärarinnan — i den del, som direkt har samband med hemmets och den enskildes ekonomi.

Fr. o. m. läsåret 1949/50 gäller ny undervisningsplan för dessa skolor. Undervisningstiden är 5 veckotimmar i klasser 4 och 6. Skolkökslärarinorna undervisa i hemekonomi en veckotimme i klass 7. Även vissa ändringar i den praktiska linjen ha vidtagits.

Folkhögskolorna. Liksom undervisningen överhuvud vid folkhögskolorna i regel är av allmänbildande karaktär och icke direkt yrkesutbildande, så är förhållandet detsamma beträffande undervisningen i hushållsgöromål. Undervisningsplanerna för de olika folkhögskolorna kunna vara mycket olika, vilket även gäller ämnet hushållsgöromål. Sammanlagda timantalet är därför också mycket varierande. Ibland är hushållsgöromål inlagt i första årskursen och ibland, men mera sällan, i andra årskursen. Ofta anordnas en kvinnlig sommarkurs på 16 veckor med huvudsakligen praktisk undervisning men dessutom med allmänna ämnen. Undervisning meddelas

då i matlagning, hemvård och ibland i trädgårdsskötsel. Vid några få folkhögskolor finnas kurser, som giva en allsidig husmodersutbildning.

Folk- och småskoleseminarierna. Undervisningen i hushållsgöromål inom denna skolform har till ändamål att giva de blivande lärarinnorna en rätt insikt om kostens betydelse för hälsan, samt att giva dem kunskaper i tillagning av enkel, nyttig mat. Dess uppgift är vidare att stödja undervisningen i hembygdskunskap samt väcka förståelse för skolmältidsverksamhetens betydelse. Elevernas ålder varierar mellan 16 och 28 år. Sammanlagda antalet veckotimmar under seminarietiden utgör fyra.

Lanthushållsskolorna. Dessa skolor äro landsbygdens yrkesskolor beträffande undervisning inom de olika områden, som i allmänhet tillhöra lanthusmödrarnas verksamhet. Enligt gällande stadga för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter har lanthushållsskola »att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lanthushåll». På grund av geografiska förhållanden och allmänna sedvänjor äro husmödrarnas arbetsområden olika i skilda landsändar, särskilt vad beträffar kvinnornas deltagande i jordbruksarbeten och husdjurskötsel. Kursplanerna utformas därför delvis efter förhållandena i den bygd, där skolan är belägen. Samtliga dessa skolor äro internat.

De vid lanthushållsskolorna förekommande kurserna (huvudkurser) äro *halvårskurs* om 154 dagar och *årskurs* om 308 dagar. Vid skolor med halvårskurs hållas i regel två sådana per år. Vissa skolor ha en årskurs och två halvårskurser löpande bredvid varandra.

I den ovan lämnade redogörelsen beträffande folkskolorna har framhållits, att ämnet hushållsgöromål egentligen är ett ämneskomplex, omfattande olika specialämnena. Vid lanthushållsskolorna är just detta ämneskomplex uppdelat i skilda ämnen: närings-, födoämnes- och matlagningslära, hemmets ekonomi samt hemvård. Med hänsyn till att vissa födoämnen särskilt produceras inom ett lanthushåll, ha lanthushållsskolorna på sitt undervisningsprogram upptagit ett par ämnen, som stå hushållsgöromål nära, nämligen husdjurslära och mjölkhushållning samt trädgårdsodling, varom mera nedan.

I ifrågavarande ämnen kan vid *halvårskurs* undervisning meddelas under följande antal timmar:

<i>Teoretisk undervisning</i>	Antal timmar	
	högst	lägst
Närings- och födoämneslära	112	68
Hemmets ekonomi	35	11
Hemvård	49	18
Husdjurslära och mjölkhushållning	63	30
Trädgårdsskötsel	57	15

Praktisk undervisning

	Antal högst	timmar lägst
Matlagning och slakt	408	125
Bakning	80	36
Konservering (sommarkurs)	90	17
Hemvård	210	97
Husdjursskötsel	192	42
Mjölknings och mjölkhushållning	78	7
Jordbruksarbete och trädgårdsskötsel (sommarkurs)	166	11

Vid *årskurs* omfattar undervisningen samma ämnen som vid halvårskurs men vid årskursen fördjupas och utvidgas såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen.

Skolor för yrkesundervisning. Undervisning i hushållsgöromål förekommer vid såväl längre som kortare kurser.

De *längre kurserna* äro avsedda att giva en allsidig utbildning i alla göromål, som förekomma i ett hem. Kurserna, som ofta förläggas till internat, äro i regel heldagkurser. I en del större städer är undervisningen dock förlagd till kvällarna för att bereda förvärvsarbetande möjlighet att delta i dessa kurser. De viktigaste längre kurserna äro följande.

Husmoderskurs om fem månader med cirka 400 timmars praktisk undervisning i hushållsgöromål. Kursen är ämnad att giva eleverna kunskap i rationell matlagning och sammansättning av fullvärdig kost för olika åldrar och under olika förhållanden. Matlagningsarbetet omfattar tillredning av enklare och finare maträtter och åtföljes alltid av prisberäkning. Undervisningen omfattar även bakning, konservering, hemvård och tvätt.

Jämsides med den praktiska undervisningen hållas teoretiska lektioner ofta i anslutning till vad som samtidigt förekommer ifråga om det praktiska hushållsarbetet.

I *husmodersskolan* om tio månader upptager undervisningen i hushållsgöromål 21 veckor. Undervisningen blir här mera allsidig än i ovan nämnda husmoderskurs men omfattar huvudsakligast samma ämnen.

Yrkeskurs för internatföreståndarinnor finnes numera på två håll i landet. Undervisningstidens längd är 44 veckor med 48 timmar i veckan. Inträdesfordringarna äro bl. a. att ha fyllt 23 år, att ha genomgått husmoderskurs om minst 22 veckor samt att ha praktik i hushållsarbete, därav minst sex månader i storhushåll. Undervisningen i matlagning avser tillagning av mat för större hushåll. Finare matlagning, bakning och konservering förekommer även liksom övning i skötseln av olika maskinella anordningar i ett storkök samt i arbetsledning. Olika slag av hemvårdsarbeten ingå i kursen. Undervisningen i denna kurs omfattar utom de praktiska ämnena beträffande kost och hemvård också sådana ämnen som direkt skola inriktade eleverna på deras blivande yrke som internatföreståndarinnor, nämligen

samhälls- och familjekunskap samt psykologi — särskilt ungdomspsykologi.

Bland de *kortare kurserna* kan nämnas *lärlingskurs i hushållsgöromål* med ett timantal varierande mellan 180 och 200. Den är ämnad som en grundläggande kurs, varpå senare kunna följa kortare kurser i speciella delar av ämnet. Såsom exempel härpå kunna nämnas servering, fisktillagning, bakning, konservering, tvätt, bostadslära m. m.

Kurser för äldre i hushållsgöromål om 72—90 timmar anordnas vid de flesta yrkesskolorna. Undervisningen uppdelas i tvenne kurser (A och B), vardera omfattande 18 veckor. I kurs A lägges huvudvikten vid tillagning av enkla typrätter, sammansatta till ur närings- och ekonomisk synpunkt lämpliga måltider. Bakning av matbröd och enklare småbröd ingår även i denna kurs samt konservering, tvätt och rengöring. Den teoretiska undervisningen meddelas under 18 timmar och omfattar närings- och födoämneslära samt bostadsvård.

Kurs B är avsedd som fortsättningskurs till kurs A. Matlagningen omfattar här även tillredning av finare maträtter samt barnkost och sjukkost.

En del kortare specialkurser, *yrkesskolans ämneskurser*, ligga på en högre nivå. Till dessa höra t. ex. tillagning av lunch- och supéerätter, finare middagsmat samt kurs i rationell matlagning.

Hemvårdarinneutbildningen. Utbildning till hemvårdarinna äger rum vid vissa yrkesskolor, de s. k. *hemsysterskolorna*. En likartad utbildning gives också vid en del husmoders- och lanthushållsskolor. Utbildningen pågår under cirka 15 månader och omfattar både teori och praktik, sistnämnda bland annat i form av tjänstgöring under fem månader på barnhem, sjukhus och ålderdomshem. Kursplanerna för hemsysterskolorna föreskriva som regel en minimiålder av 19—20 år. Inträdessökande skall ha praktisk läggning, kunnsighet i husligt arbete samt framför allt personlig lämplighet för hemvårdarinneyrket.

Vid en enstaka lanthushållsskola anordnas en fem månaders utbildning, som bygger på lanthushållskurs om likaledes fem månader eller på husmoderskurs samt på fem månaders praktik i barnavård, sjukvård m. m.

Undervisningen i dessa skolor, som avser att giva unga kvinnor en grundlig huslig utbildning, ställer stora krav på lärarinnan, då det är av utomordentligt stor betydelse, att eleverna, samtidigt som de få gedigna kunskaper, även erhålla en rätt inställning till den levnadsbana de valt. Vid undervisningen i kostlära måste eleverna bli väl insatta i enkel matlagning samt sjukmatlagning och tillredning av kost för småbarn och skolbarn. I samband med bostadsvård och hemvård skall vikt läggas vid reparationsarbeten, särskilt beträffande kläder och sängkläder. Rationella arbetsmetoder måste givetvis inövas. Ekonomiska synpunkter dominera vid undervisningen. I övrigt förekomma alla vanliga hemarbeten.

Förutom nyssnämnda utbildning till hemvårdarinna anordnas vid lant-hushållsskolor, folkhögskolor och skolor för yrkesundervisning *3-månaders prov- och kompletteringskurser*, som avse att giva äldre och i hemarbete erfarna kvinnor den speciella utbildning, som fordras för att i svåra situationer kunna gripa in vid skötsel av andras hem. Utbildningen har i stor utsträckning samma inriktning som hemsysterutbildningen. Undervisning i djurvård och mjölkning samt köksväxtodling ingår vid vissa skolor som ett led i utbildningen.

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Dessa skolor äro av tre slag, skolhem, yrkesskolor och hemsolor. I de för flickor avsedda skolorna undervisas i allt slags husligt arbete. I skolhemmen meddelas endast praktisk utbildning, som är av ungefär samma omfattning som i folkskolan. I yrkesskolorna och hemsolorna däremot erhålles såväl teoretisk som praktisk utbildning.

Då olika slags klientel intagas i skolorna, blir undervisningens omfattning beroende av detta. I yrkesskola med normalklientel ombesörjes hela skolans hushåll av eleverna. Då intagningstiden i yrkesskolor är cirka två år, erhålles i dessa skolor en ganska fullständig huslig utbildning. Undervisningen där påminner i mycket om den, som meddelas i en lant-hushållsskola. I skolor med hjälpklassklientel och skolor med abnormklientel måste utbildningen ske i långsammare takt och med mera begränsad målsättning.

Undervisningen i hushållsgöromål bedrives i vanliga i ett hem förekommande göromål såsom matlagning, bakning, konservering, tillvaratagande av slakt, dukning och servering m. m.

Abnormundervisningen. Blinda, dövstumma, vanföra och även sinnesslöa undervisas i hushållsgöromål i sina skolinternat.

För blindas är undervisningen av mindre omfattning men tillmätas stor betydelse. De få lära sig utföra de mera elementära sysslorna men kunna ibland uppnå verkligt goda resultat.

Undervisningen av dövstumma har i vissa skolor endast allmänbildande karaktär, ungefär som vid ettårig undervisning i folkskolan. I andra skolor däremot erhålles en ganska allsidig yrkesutbildning i skötseln av ett hem.

Beträffande vanföra föreligger likartat förhållande.

Sinnesslöa erhålla, i den mån undervisningen i hushållsgöromål kan anpassas efter deras utvecklingsstadium, vissa kunskaper i ämnet.

Kvinnlig slöjd

Folkskolorna. Ämnet är ej obligatoriskt för folkskolan men förekommer dock allmänt. I de två första klasserna äger undervisningen oftast rum i samband med arbetsövningar utan att utgöra ett särskilt ämne på skolschemat.

Ibland är dock timantalet bestämt och omfattar då i regel två timmar i veckan. Från och med tredje klassen och sedan genom hela folkskolan ha till slöjdundervisningen anslagits 4 veckotimmar. Flera veckotimmar kunna dock förekomma i folkskolans åttonde klass.

Undervisning meddelas i sömnad, stickning, virkning och prydnadssöm. Under det att på lägre stadium vikten lägges på det pedagogiska inlärandet, ingår på högre stadium undervisning i kostnadsberäkningar, materiallära samt någon mönsterritning och mönsterformning. Teori och praktiskt arbete löper i allmänhet jämsides. På det högre stadiet kan emellertid enbart teori förekomma och då under ett i regel ej fastställt timantal.

Undervisningen vill giva till resultat förmåga att sköta den personliga klädedräkten, att förfärdiga olika klädesplagg samt att kunna vårda hemmets textilier. Slöjden har en viktig uppgift i att fostra eleverna till god smak, till ordning och till självverksamhet. Den är även viktig som ett allmänt utvecklande ämne. Dess målsättning, i synnerhet på det högre stadiet, är det praktiska kunnandet.

Fortsättningsskolorna. Eftersom undervisning i slöjd förekommer allmänt i folkskolan, är undervisningen i fortsättningsskolan påbyggnadsundervisning. Linnesömnad och klädsömnad liksom ofta materiallära ingå i kursen. Prydnadssöm upptages i kursplanen men medhinnas sällan. Två plagg per elev förfärdigas oftast. Kursplanen kan i regel ej hållas, beroende på förfå anslagna timmar (oftast 60 timmar). Men även den undervisning, som stundom meddelas flickorna i folkskolan, kan ibland vara anledning härtill, enär den kan ha handhäfts av en i sömnad ej pedagogiskt utbildad med synnerligen knapphändig kunskafer i ämnet.

Högre folkskolor med huslig linje. Kvinnlig slöjd kan förekomma i t. ex. två klasser med 8 veckotimmar i varje klass. Den utgör här i likhet med hus-hållsgöromål praktiskt läroämne. Kursen omfattar linne- och klädsömnad, renoveringar, lappning, lagning, tyg- och kostnadsberäkningar, material- och verktygslära. Jämväl enklare vävning kan ingå i kursen.

Realskolorna. Undervisning i kvinnlig slöjd meddelas under 2 veckotimmar i var och en av den 5-åriga realskolans tre första klasser. I de två sista klasserna förekommer däremot ej ämnet. Undervisningen motsvarar i stort sett den, som förekommer i klasserna 5, 6 och 7 i folkskolan, där dock timantalet är dubbelt så stort, av vilken anledning arbetet i realskolan ofta utmärkes av alltför mycket jäkt. I de två första klasserna är kursplanen i regel utformad såsom motsvarande klasser i den kommunala flickskolan. Handsömnad, enklare prydnadssöm, stickning och stoppning förekomma bland annat. Maskinsömnad påbörjas redan i första klassen. I tredje klassen får eleven bl. a. sy en skolköksutstyrsel eller underkläder. Även en bomullsklänning kan medhinnas.

I den 4-åriga realskolan förekommer kvinnlig slöjd i de två första klasserna med två veckotimmar i varje klass och motsvarar folkskolans undervisning i klasserna 7 och 8. Undervisningen här bygger i högre grad på undervisningen i folkskolan än vad undervisningen i den 5-åriga realskolan gör. Sålunda förekommer mera sällan sömnad av en skolköksutstyrsel i andra klass, då eleverna i regel sytt en dylik i folkskolan.

Kommunala mellanskolorna. Här följer undervisningen i stort sett den 4-åriga realskolans kursplan.

Praktiska mellanskolor utan huslig linje. Undervisningen i dessa skolor är av varierande omfattning, 2—6 veckotimmar, ofta förlagd till första året. Ämnet kan vara både obligatoriskt och frivilligt eller också finnes möjlighet att välja mellan detta ämne och hushållsgöromål. Den 4-åriga realskolans kursplan följes i stort sett.

Praktiska mellanskolor med huslig linje. Det finnes fem praktiska mellanskolor av denna typ samt en realskola med inbyggd huslig linje vid ett högre allmänt läroverk för flickor. Ämnet är här praktiskt läroämne och benämnes sömnad med material- och verktygslära. Skolorna ha skilda undervisningsplaner med olika timantal, oaktat undervisningen skall leda till samma mål. Det totala timantalet är sålunda under de fyra åren vid en skola 12 veckotimmar, vid en annan 13 veckotimmar, under det att vid de övriga fyra skolorna timantalet går upp till 16 veckotimmar.

I den praktiska realexamen ingår examensarbete i sömnad, som består i t. ex. förfärdigandet av en blus, arbetsrock, nattdräkt o. dyl. Provet, till vilket är anslaget en tid av 25 timmar, skall utföras på egen hand.

Kommunala flickskolorna. Såsom framgår av redogörelsen under hushållsgöromål finnas vid en del kommunala flickskolor både teoretisk och praktisk linje. Undervisningen är gemensam t. o. m. femte klass, varefter uppdelningen äger rum. Av de fem första klasserna har klass 4 en veckotimme i ämnet samt var och en av de övriga klasserna 2 veckotimmar. Den teoretiska linjens sjätte klass har en veckotimmes undervisning i kvinnlig slöjd och dess sjunde klass har tilldelats tre timmar. Den praktiska linjens klasser 6 och 7 ha 6 respektive 9 veckotimmar, av vilka till praktiskt arbete anslagits $4\frac{1}{2}$ respektive $7\frac{1}{2}$ timmar, till teoretisk undervisning $\frac{1}{2}$ timme i vardera klassen samt till teckning en timme, likaså i båda klasserna.

Enligt kursplanen för den teoretiska linjen ingå i ämnet stickning, virkning, praktisk sömnad och prydnadssöm, varjämte såväl knyppling som vävning kan förekomma. Som fyllnadsarbete utföres i regel något, som är en tillämpning på förut inlärd färdighet men av större svårighetsgrad. Klädsömnaden når på grund av åldersstadiet i högsta klassen relativt långt.

Överhuvudtaget vill man genom undervisningen tillgodose sömnaden för hemmets behov.

Enligt kursplanen för den praktiska linjen ingå i klädsömnaden måtttagning, mönsterritning och mönsterformning, tygberäkning och kostnadsberäkning, tillklippning och sömnad av klädesplagg för barn och vuxna, ändring och renovering av kläder samt materiallära. Ehuru kursplanen är gemensam, utformas slöjden vid den praktiska linjen något olika vid olika skolor.

Vid en kommunal flickskola bygger slöjden vidare på folkskolans grund, och arbetets stegrade svårighetsgrad växer fram naturligt. Jämsides med det praktiska inlärandet löper teorin. Visserligen förekommer enligt kursplanen i sista klassen av den teoretiska linjen mönsterritning, men man har kommit till insikt om att det är viktigare att lära eleven använda ett givet mönster riktigt och få känsla för dess rätta utformning än att undervisa eleven i mönsterritning.

Folkhögskolorna. Vid dessa skolor är timantalet i kvinnlig slöjd synnerligen varierande. Vid en del skolor förekommer överhuvudtaget ej ämnet.

Vid sommarkurserna förekommer i regel undervisning i slöjd, timantalet där är ofta högt, varierande mellan 7—24 veckotimmar under de perioder, då slöjdundervisningen pågår. Om vävning och hushållsgöromål jämväl ingå i kurserna, fördelas den totala undervisningstiden ungefär lika mellan de tre ämnena. Emellertid förekommer ej någon fastslagen norm.

Vid mer än hälften av de folkhögskolor, där vinterkurs anordnas, ingår kvinnlig slöjd i vinterkursens första årskurs. Timantalet, som i regel ej är så högt som vid sommarkurserna, är även där synnerligen varierande.

Folk- och småskoleseminarierna. Undervisningen i kvinnlig slöjd har till mål att bibringa eleverna sådana insikter och färdigheter, som göra dem skickade att undervisa i ämnet i folkskolan.

Vid 4-årigt *folkskoleseminarium* förekommer slöjd 2 veckotimmar under första och tredje åren samt 4 veckotimmar under andra året. Under första och tredje åren undervisas uteslutande i textilslöjd, medan av andra årets timantal 20 timmar äro anslagna åt pappslöjd. Under fjärde året förekommer ej ämnet på schemat, men undervisningsövningar kunna dock förekomma. Studentlinjen har tillsammans 6 veckotimmar, varav 4 veckotimmar under andra året. Pappslöjden, som förlagts till detta år, är av samma omfattning som det 4-åriga seminariets. Med det relativt ringa timantal, som slöjden har vid folkskoleseminarierna, kan någon mera ingående kunskap i ämnet ej förvärfvas. Avsikten är att taga fasta på det väsentliga av folkskolans slöjd.

Undervisning i speciell metodik har ungefär samma omfattning och innehåll å båda linjerna. Här framhäves slöjdens betydelse som uppfostringsmedel samt dess hygien, slöjdens metodiska behandling i folk- och fortsättningsskolan, grunderna för uppläggning av övningsserier. I den mån tiden medgiver, må å båda linjerna övningar i materialslöjd anordnas, varvid undervisningsmateriel för olika ämnen, exempelvis räkning och geometri, geografi, hembygdsundervisning och fysik, förfärdigas. Detta sker i samband med grundläggande övningar i enkel trä- och metallslöjd.

På det 2-åriga *småskoleseminariets* timplan upptager slöjden 3 veckotimmar i vardera klassen. Jämväl papp- och materialslöjd förekommer liksom samma undervisning i metodik som vid folkskoleseminariet.

Det 3-åriga småskoleseminariet har samma kurs som det 2-åriga.

Lanthushållsskolorna. I likhet med hushållsgöromål förekommer ämnet sömnad i varierande omfattning vid lanthushållsskolorna. Vid halvårskurserna kan den praktiska sömnadsundervisningen omfatta högst 223 och lägst 70 timmar. Vid den teoretiska undervisningen benämnes ämnet slöjdteori, vari ingår även vävteori. Härtill har anslagits högst 42 och lägst 14 timmar.

Undervisningen avser att giva eleverna färdighet i att för hemmets behov förfärdiga hushålls- och sänglinne, kläder för barn och vuxna, liksom i omsömnad, reoveringar, lagningsarbeten, m. m. Underhåll av hemmets inventarier, kläder o. dyl. ingår jämväl i undervisningen.

Vid årskurs åsyftar undervisningen i sömnad liksom i övriga förekommande ämnen fördjupning och utvidgning av elevernas kunskaper.

Skolor för yrkesundervisning. Sömnadsundervisning förekommer i mer eller mindre utsträckning i åtskilliga av dessa skolor. Ämnets omfattning är beroende av kursernas längd och art. I samband med sömnadsundervisningen genomgås vanligtvis symaskinens konstruktion, användning och skötsel. Materialläran i anslutning till sömnaden omfattar i regel de vanligast förekommande textila råämnena och deras beredning samt undersökning av materialet med hänsyn till ursprung, kvalitet och färgäkthet, även olika materials egenskaper samt tygval för olika ändamål. Här nedan följer en redogörelse för sömnadsundervisningen i några kurser, som kunna anses såsom typiska.

I *5-månaders husmoderskurs (hushållsskola)* omfattar sömnadsundervisningen i medeltal 10 veckotimmar eller i allt omkring 200 undervisningstimmar. Den är avsedd att lämpa sig efter hemmets behov i vad det gäller framställning av hushålls- och sänglinne, spädbarnsutrustning, enkla modeller av barn- och damkläder, omsömnad, reoveringar och lagningsarbeten för hand och på maskin.

I undervisningen ingå även måttagning, förstoring och förminskning av givna mönster samt utformning av enkla klänningsmodeller efter inprovat mönster. Mönsterritning förekommer för framställning av enkla grundmönster för linnesömnad.

Sömnadsundervisningen i *10-månaders husmodersskola* omfattar i medeltal 39 1/2 veckotimmar och pågår under cirka 10 veckor av de 40—44 veckor, skolan omfattar. Under kursen förfärdigas ett hushållsförklåde, en omgång underkläder, klänningar, blusar o. s. v. samt barnkläder. Eleverna underhålla och förnya skolans linneförråd, lära sig stoppa och lappa på maskin samt madrassstoppning. Varje elev syr en mindre madrassmodell.

I undervisningen ingår även mönsterritning och mönsterformning, tygberäkning och kostnadsberäkning.

I samband med den praktiska barnavården förekommer sömnad av en modellserie spädbarnskläder samt skötsel av barnens sängkläder (tvättning av filter, tvättning och omstoppning av madrasser och kuddar).

Enligt timplanen för *åtta månaders husmodersskola (-kurs)* upptager sömnadsundervisningen 7 veckotimmar eller tillsammans under hela kursen omkring 240 undervisningstimmar.

I linnesömnad utföras förklåde, underkläder, utstyrsel för spädbarn, stoppning och lappning på maskin, samt i klädsömnad blus, kjol, enkel klänning, omsyning och renovering av kläder. Som fyllnadsarbete utföres någon enkel prydnadssöm.

I samband med sömnaden meddelas undervisning i mönsterritning och mönsterformning, varjämte tyg- och kostnadsberäkningar göras. Grunderna för textil materiallära inhämtas.

Klädvårdsundervisningen omfattar klädedräktens ändamålsenlighet, prydlighet och rengöring, dess priser och hållbarhet.

Kurser för äldre i husligt arbete, avseende sömnad, äro särskilt anpassade efter hemmets behov. Här förekomma dels kortare kurser, omfattande 90 timmar, och dels längre kurser på 120 timmar.

De kortare kurserna utsträckas ofta över ett arbetsår om 30 veckor, fördelade med 15 veckor på vardera höst- och vårtermin, och med tre timmars undervisning i veckan. Klädsömnad med mönsterformning har tilldelats 80 timmar samt verktygs- och materiallära 10 timmar. Enkla dam- och barnklänningar samt blusar ävensom omsömnads-, renoverings- och lagningsarbeten utföras. Måttagning, förstoring och förminskning av givna mönster samt mönsterformning av enkla klänningsmodeller efter inprovat fodermönster ingå även i kursplanen, likaså klädvård och uppläggning av enkel klädbudget.

I de längre kurserna har sömnad med mönsterformning utökats till 110 timmar. Kursfördelningen är densamma som vid de kortare kurserna men ökningen gäller mönsterritning av enkla grundmönster för linnesömnad,

sömnad av hushålls- och sänglinne samt dam- och barnunderkläder. Materialläran har samma timantal som i de kortare kurserna, men här ingår jämväl förslag till linneutstyrlar i olika storlekar samt kläders vård och förvaring.

Kurser för äldre i sömnad av barnkläder äro även de avsedda för sömnad till hemmets behov. Kursen omfattar i likhet med den kortare kursen ovan oftast ett arbetsår med 15 veckor på hösten och lika många veckor på våren och med 3 timmar per vecka. Enligt timplanen upptager verktygs- och materiallära 8 timmar, mönsterritning och mönsterformning 12 timmar samt sömnad 70 timmar.

Till verktygs- och materiallära tillkommer här tvättning av ylleplagg (demonstration) samt enkel fläckurtagning.

Mönsterformning för klädsömnad sker i dessa kurser efter mallar i normalstorlek för olika åldrar. Även i dessa kurser ingå förstoring och förminskning av givna mönster samt tyg- och kostnadsberäkningar.

Sömnaden gäller uteslutande barnkläder såsom underkläder till flickor och gossar, flickklänningar av olika slag, enkla flickkappor, kläder för pojkar upp till 12 år, lagning, lappning, renovering och omsömnad samt eventuellt sömnad av spädbarnsutstyrlar, barnmadrass och sängutstyrlar.

Yrkesskolans ämneskurser i klädsömnad omfatta vanligen ett arbetsår på 30 veckor, fördelade på två terminer med 3 timmars undervisning i veckan. Till verktygs- och materiallära äro anslagna 10 timmar, till mönsterformning likaledes 10 timmar och till sömnad 70 timmar eller tillsammans 90 timmar.

Eftersom inträdesfordringarna till kurserna äro antingen att med goda betyg ha genomgått lärlingsskola för husligt arbete eller ock att ha fyllt 17 år och under minst två år ha ägnat sig åt husligt arbete ävensom genom intyg eller avlagda prov styrka sig äga kunskaper, motsvarande lärlingsskolans kurs i sömnad, är undervisningen mer omfattande än i förut nämnda kurser. En del repetitioner förekomma. Således upptager verktygläran symaskinens historik, olika typer av symaskiner samt användning av en del symaskinsapparater. Efter repetition av textila råvaror och konstfibrer samt materialundersökningar genomgås beredning av garn och tyger samt blekning, färgning och appretering. Tygval för olika ändamål, kläders vård och förvaring samt klädbudget för olika medlemmar i en familj ingå i kursen.

Mönsterformningen är utökad till olika klännings-, kjol- och blusmodeller, förändring av mönster samt tyg- och kostnadsberäkningar. Sömnadsundervisningen ägnas åt viktiga detaljer inom klädsömnaden såsom sprund, fickor, kragar och enkla garneringar samt ny- och omsömnad av dam- och flickkläder ävensom renoveringar och lagningsarbeten i olika material för hand och på maskin.

Vid en del centrala verkstadsskolor (tre skolor) finnas inrättade *yrkesavdelningar för klänningssömmerskor*, vilka avse att giva en grundläggande yrkesutbildning. Undervisningstiden är två årskurser, vardera om 11 månader. De tre första månaderna äro provotid.

Timplanen upptager 37 veckotimmar yrkesarbete med verktygslära, 2 veckotimmar mönsterkonstruktion och mönsterformning samt en veckotimme textil materiallära. Undervisningen i teoretiska ämnen, dit bl. a. mönsterkonstruktion och materiallära höra, pågår under 35 veckor per läsår. Under den tid, dylik undervisning ej anordnas, utökas timantalet i yrkesarbete till 45 veckotimmar (omkring 12 veckor).

Verktygsläran, vari undervisning meddelas i samband med sömnaden, omfattar konstruktionen, användningen och skötseln m. m. av symaskiner och specialmaskiner samt övriga verktyg, som användas i klänningssömnadsyrket.

Yrkesarbetet stegras från de enklaste övningar på maskin och för hand på så sätt, att klänningssömnaden inläres alltefter sin svårighetsgrad. Från och med första årets vårtermin är arbetet huvudsakligen lagt på beställningar, som få anpassas efter elevernas kunskaper, från enkla kjolar, blusar och barnklänningar till finare damklänningar. Omsyningar och renoveringar förekomma mestadels under första året, tyg- och kostnadsberäkningar alltid i samband med yrkesarbetet under hela lärotiden.

I mönsterkonstruktion och mönsterformning inläres ritning av mönster och uppsättning (mönsterformning på provdocka). I materiallära meddelas undervisning rörande de textila råvarornas bearbetning till garn och tyger, färgning och tryckning m. m. av tyger till de färdiga tygernas användning och vård, fintvätt och fläckurtagning, samt sytråd och silke, garneringsartiklar, kvalitetsundersökningar m. m.

Varje elev utför ett självständigt sömnadsprov, som under första året består av en bomullsklänning och under andra året av en ylleklänning.

Bland yrkesskolorna märkes slutligen *högre kurs för sömnadsyrket*, som har till ändamål, förutom att utbilda yrkeslärarinnor i sömnad, att jämväl utbilda arbetsledare för sömnadsateljéer och upptages därför i detta sammanhang. Den vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning anordnade kursen omfattar ett arbetsår på 38 veckor, fördelade på en höst- och en vårtermin. Sömnad med mönsterkonstruktion omfattar i medeltal 24 veckotimmar, verktygs- och materiallära med teknologi 2 veckotimmar. Det förra ämnet är mera omfattande än samma ämne i verkstadsskolorna och ligger på ett högre plan i metodiskt ordnad följd för en blivande undervisning. Även en serie hushållslinne, underkläder, dam- och barnkläder m. m. för hemmets behov utföras. Arbetsbeskrivningar och klädvård ingå jämväl i undervisningen. Varje elev har dessutom 60 timmars övningsundervisning vid skolans aftonkurser i sömnad för hemmets behov.

Verktogs- och materialläran repeteras och ägnas mera ingående studier. Studier av fysiska och kemiska företeelser, som äro av betydelse för ämnet, ingå även i kursplanen.

Hemvårdarinneutbildningen. Hemsysterskolornas timplan upptager sömnad med mönsterritning under 360 timmar och materiallära under 10 timmar. Sömnadsundervisningen vid lanthushållsskolor med hemvårdarinneutbildning är av ungefär motsvarande omfattning.

I llnnesömnaden ingå dels förfärdigande av hushållsförkläde, underkläder, hushålls- och sänglinne, goss- och herrskjortor samt spädbarnsutstyrsel, dels ock stoppning och lappning av sänglinne och handdukar. I klädsömnaden utföras en blus, en kjol och en enkel klänning, varjämte tillkommer omsyning av kläder för vuxna och barn. Lagning och lappning göres för hand och på maskin. Någon klädvård förekommer.

Mönsterritning och mönsterformning, tygberäkning och kostnadsberäkning ingå i sömnadsundervisningen.

I samband med barnvårdsundervisningen förekommer tvätt och lagning samt någon sömnad av barnkläder.

Vid de *3-månaders prov- och kompletteringskurserna* (se sid. 76) förekommer praktiskt arbete bl. a. lappning, lagning och sömnad under 50 timmar. Deltagarna undervisas i vad som vanligtvis förekommer i ett hem i sömnadsväg såsom sömnad av enkla kläder, särskilt för barn, ändring av kläder, lagning av kläder och linneförråd m. m.

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. I de tre olika slagen av ungdomsskolor, avsedda för kvinnliga elever, förekommer undervisning i slöjd, även om den är av olika omfattning i de skilda slagen skolor. Såsom ovan framhållits lämnas såväl teoretisk som praktisk undervisning i yrkesskolorna och hemskolorna men endast praktisk utbildning i skolhemmen, där undervisningen i sömnad, liksom ifråga om hushållsgöromål, är av ungefär samma omfattning som i folk- och fortsättningsskolorna. Utförande av olika slags handarbeten, lappning, lagning m. m. förekomma, liksom även klädsömnad.

I skolorna förekomma jämväl i viss utsträckning renoveringsarbeten, t. ex. omstoppning av madrasser.

Abnormundervisningen. Vid *blindinstitutets* förskola, som omfattar fyra klasser, ingår i undervisningen slöjdarbete med 6 veckotimmar. Arbetet kan karakteriseras som handövningar. Både flickor och pojkar deltaga i undervisningen. Arbetet är för övrigt lagt på att utveckla känseln och stärka handens muskler. För själva blindinstitutets första och andra klasser gälla likartade förhållanden. I institutets därpå följande tre klasser omfattar undervisningen i regel 12 veckotimmar. Timantalet kan dock va-

riera något. Institutets fem första klasser äro ettåriga. I den sjätte klassen, som är 3-årig, ingår så gott som enbart praktiskt arbete med huvudsakligast stickning och vävning. Sömnad förekommer obetydligt. Eftersom de arbeten, som förfärdigas, äro avsedda för försäljning, inverkar detta i viss mån på undervisningen.

Vid *läroanstalter för dövstumma* har den kvinnliga slöjden till uppgift att hos lärjungarna »utbilda praktiskt omdöme, allmän händighet och god smak samt att öva dem i slöjd och i lämpligt yrkes- och handarbete såsom förberedelse till den kommande yrkesundervisningen i fortsättningsskolorna». Undervisningen omfattar i allmänhet under de tre första skolåren liksom under sjunde och åttonde skolåret 5 veckotimmar samt under det fjärde, femte och sjätte skolåret 8 veckotimmar. Vid fortsättningsskolans båda årskurser är timantalet 8 respektive 9 veckotimmar, fördelade på sömnad och vävning samt stickning.

Eleverna erhålla en förhållandevis grundlig utbildning.

Härjämte förekommer specialutbildning i sömnad eller vävning med 24 timmar i veckan.

Slöjdundervisningen i *sinnesslöskolan* har »en fundamental betydelse för lärjungens hela utveckling och för hans möjlighet att i framtiden reda sig i det praktiska livet. Det fostrande momentet i slöjddövningen är viktigare än det rent hantverksmässiga». Med hänsyn härtill har slöjden fått stor omfattning vid dessa skolor. Virkning, stickning och sömnad m. m. ingå i undervisningen. Till den egentliga skolavdelningen, som är uppdelad i tre avdelningar, ha 10 veckotimmars slöjd förlagts. I samtliga tre avdelningar ingå sysslöjd och dessutom småslöjd i första avdelningen och vävning i tredje avdelningen. Även undervisning i knyppling meddelas. I fortsättningskursen, som är 2-årig, kan slöjd förekomma under 18 eller 22 veckotimmar.

Vävning

Undervisning i vävning vid de skolformer, där ämnet förekommer, avser huvudsakligen att meddela kunskaper i vävning för hemmets behov. Vissa kurser ha dock en sådan omfattning, att undervisningen där mera tager sikte på utbildning av yrkesväverskor och arbetsledare. Den yrkesmässiga vävningen är till största delen deltidsarbete, som utföres i hemmet. Så t. ex. bygga hemslöjdsföreningarna, som svara för den ojämförligt största produktionen av handvävda textilier, sin verksamhet nästan uteslutande på väverskor, som arbeta i sina hem.

Kursplanerna i vävning för de olika skoltyperna äro synnerligen varierande och även inom samma skoltyp finnas stora olikheter. Ämnesfördelningen inom kurser, som beträffande timantal ligga varandra mycket nära,

uppvisa också ganska stora olikheter. Dessa mycket skiftande kursplaner synas ha tillkommit, åtminstone delvis, med hänsyn till olika traktors behov och traditioner.

Folkskolor, högre folkskolor och kommunala flickskolor. I dessa skolor förekommer vävning någon gång men ej som självständigt ämne utan ingår i slöjdämnet.

Folkhögskolorna. Med hänsyn till dessa skolors arbetssätt har vävningen här tillmätts olika betydelse, beroende på skolornas utformning och den uppfattning, som respektive skolors ledning har om vävningens värde och de textila traditionerna i bygden. Ett timantal på omkring 150 till 200 är tämligen vanligt, men högre timantal förekommer också. Undervisningen i vävning är vid dessa skolor inriktad på bruksvaror, inredningstextilier o. dyl.

Lanthushållsskolorna. Liksom i övriga ämnen, som förekomma vid dessa skolor, varierar omfattningen av undervisningen i vävning högst betydligt. Sålunda förekommer praktisk undervisning i vävning i huvudkurserna under högst 268 timmar och lägst 70 timmar. Den teoretiska undervisningen i slöjdteori, ansluten till vävning och sömnad, varierar mellan 42 och 14 timmar i samma kurser. Nämnas kan, att vid ett fåtal skolor jämväl växtfärgning och spånad förekomma. Undervisningen är i första hand avsedd att meddela kunskaper i vävning av nyttovaror.

Textilinstitutet i Borås. Här förekommer en av de mest omfattande kurserna med tydlig yrkesinriktning, nämligen en ettårig kurs för hand- och konstvävnad om sammanlagt 1 538 undervisningstimmar, fördelade på följande ämnen: textil materiallära, handvävnadsteknik, konstvävnadsteknik, bindningslära, vävnadslära, mönsterritning för jacquard, yrkesräkning, mönster- och färgkomposition, textil konsthistoria samt i anslutning härtill praktisk undervisning. Kursen är avsedd för kvinnliga elever, vilka senare önska utöva självständig verksamhet inom textil hemindustri (hemslöjd).

Skolor för yrkesundervisning. Här förekomma både kortare och längre kurser i vävning såväl vid fasta som ambulerande skolor och både som dagkurser och kvällskurser. De kortare ambulerande kurserna ha vanligen ett timantal på 150—180 timmar, fördelade på fem å sex veckor, men 200—240 timmar är ej heller ovanligt. Läroämnena i en 180-timmars kurs äro vävteori med för det mesta materiallära (20 tim.) och vävning (160 tim.). Enligt kursfördelningen omfattar vävningen uppsättning av vävar, vävning av slätvävnader i lärft- och kypertbindning till handdukar, vävning av gardiner, trasmattor, klännings- och kostymtyger m. m. samt mönstrade väv-

nader till duktyger, möbeltyger och mattor. Härjämte ingå tids- och kostnadsberäkningar. Som synes lägges huvudvikten på bruksvaror.

De längre kursernas timantal varierar betydligt. Vid de fasta skolorna finnas kurser, vars omfattning växla mellan 225 timmar upp till omkring 1 500 timmar. Ämnesfördelningen är också varierande. Vävning och vävteori äro huvudämnena men sådana ämnen som yrkesritning eller fackteckning, yrkesekonomi, materiallära, växtfärgning, hemslöjds kunskap, konstsömnad samt textilkonstens historia förekomma i växlande omfattning. Bland dessa kurser kan nämnas en kurs om 540 timmar, där eleverna få utföra betydligt svårare vävslag, än vad som är möjligt vid de kortare kurserna. Enligt timplanen för denna kurs fördelas timantalet på de olika ämnena på följande sätt: vävning (390 tim.), vävteori (60 tim.), fackteckning (60 tim.) och materiallära (30 tim.).

Utom ovan nämnda vävkurser anordnas vid yrkesskolorna, såväl vid de kommunala som vid de enskilda, särskilda kurser i *växtfärgning*, *spånad* och *stickning*, vilka i vanliga fall ledas av vävlärlarinnor.

I en del *husmodersskolor* förekommer vävning, som ibland, i likhet med sömnad, utgör ett självständigt ämne. I kursernas timplaner äro vävning och sömnad emellertid ofta sammanförda under benämningen *slöjd*, vars timantal varierar starkt.

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. Undervisning i vävning förekommer endast i yrkesskolorna och är där av olika omfattning. Härvid utföras olika slag av vävnader såsom handdukar, mattor, gardiner m. m.

Abnormundervisningen. I skolor för blinda och döva m. fl. liksom vid statens sinnessjukhus har vävning plats på arbetsprogrammet. Här får vävning betraktas dels som arbetsterapi och dels som yrkesutbildning.

Annan vävundervisning. De olika hemslöjdsföreningarna bedriva en omfattande undervisningsverksamhet och ha både fasta och ambulerande kurser i vävning. Undervisningen i de fasta skolorna finansieras genom anslag från stat, landsting, hushållningssällskap och genom elevavgifter. De ambulerande kurserna begäras ofta av organisationer, och i så fall finansieras de förutom genom ovan nämnda anslag genom bidrag, som organisationen ifråga eller kursdeltagarna skjuta till. Detta bidrag kan utgöras av t. ex. fri lokal, lyse och värme, bostad till lärarinnan eller dylikt. Ej sällan användes en del av vinsten av föreningarnas affärsrörelse till kursverksamheten. Denna verksamhet är av mycket olika omfattning, beroende på respektive hemslöjdsföreningars ekonomiska resurser och möjlighet att erhålla anslag. Kursernas omfattning är tämligen varierande, men i allmänhet pågå de mellan 160 och 300 timmar. Läroämnena äro vävning, huvudsakligen avseende bruksvaror, samt vävteori och materiallära. Här-

jämte anordnas kurser, som i regel hållas av vävlärlarinnor, i spånad, växtfärgning, stickning och halmflätning samt rådgivningsdagar, vilka finansieras på motsvarande sätt som ovannämnda vävkurser.

Här torde även kunna nämnas den undervisning i vävning, som meddelas i av enskilda personer, ofta vävlärlarinnor, innehavda *vävateljeer*. Förekomsten av denna undervisning beror säkerligen därpå att intresset för vävkurser är mycket stort men att de mera reguljära skolorna eller hemslöjdsföreningarna ej överallt kunna tillmötesgå detta.

Barnavård

Folk- och fortsättningsskolorna. I dessa skolor förekommer undervisning i barnavård i samband med undervisningen i hushållsgöromål. I regel är det endast fråga om ett par lektioner i späda barns vård. Målet med dessa lektioner är i huvudsak att väcka elevernas förståelse för den stora betydelsen av kunskaper i barnavård och att stimulera dem till att skaffa sig dylika.

I åttonde klassen av folkskolan kan barnavårdsundervisningen ibland bli mera omfattande.

Högre folkskolor med huslig linje och praktiska mellanskolor. Dessa skolor ha icke enhetliga undervisningsplaner. Undervisningen i barnavård har oftast ringa omfattning. Den kan exempelvis omfatta en halv veckotimme under ett läsår. En undervisningsplan anger, att »undervisningen i barnavård har till uppgift att väcka lärjungarnas intresse för och förståelse av ett litet barns kroppsliga och andliga vård». Enligt samma plan har undervisningen följande omfattning: »Elementär kurs i barnpsykologi. Demonstrationskurs i barnavård».

I samband med undervisningen i näringslära behandlas kost för barn.

I ett par högre folkskolor med huslig linje förekommer barnavårdslära som yrkesämne med en timme i veckan under tredje (sista) året. Undervisningen omfattar här såväl spädbarns- som småbarnsvård.

Kommunala flickskolorna. I den teoretiska linjen förekommer icke barnavård som självständigt ämne. I kursen i hälsolära skall i klass 6 ingå: »Grunddragen av fosterutvecklingen och några viktigare synpunkter i fråga om barnets kroppsliga och andliga utveckling under de första levnadsåren och i samband därmed viktigare företeelser inom själslivet.»

I den praktiska linjen kan barnavård vara ett självständigt ämne. Undervisningen omfattar då barnets kroppsliga och andliga utveckling, dess dagliga skötsel och vård, kort redogörelse för de vanligaste barnsjukdomarna och barnavårdslagstiftning.

Folkhögskolorna. Undervisningen i barnavård är vid dessa skolor upplagd på olika sätt. Vid vissa skolor ingår barnavård i ämnet hälsovård och omfattar då ett fåtal lektioner. Vid andra skolor åter meddelas undervisningen genom Svenska socialvårdsförbundets verksamhet eller på annat sätt anordnade kurser under ledning av barnavårdslärlarinna.

Antalet föreläsningar eller lektioner varierar mellan ett fåtal upp till 15-talet. Vid en skola har emellertid under en följd av år praktisk undervisning i barnavård meddelats varje elev tre veckor av kurstiden men denna undervisning är numera nedlagd. Det är dock ej alla folkhögskolor som upptagit barnavårdsundervisning. Sålunda hade endast 28 av landets 66 skolor läsåret 1945/46 ämnet i fråga på sitt arbetsprogram. Två skolor redovisa undervisning i barnpsykologi.

Lanthushållsskolorna. I allmänhet ingår i kursplanerna teoretisk undervisning i hälsolära med barnavård, omfattande lägst 20 och högst 52 timmar. Liksom vid folkhögskolorna meddelas ofta undervisningen av Svenska socialvårdsförbundet genom dess ambuleraande kurser eller av någon barnavårdslärlarinna. På vissa håll gives en kort kurs i praktisk barnavård.

Skolor för yrkesundervisning. Förutom vid husmodersskolor förekommer vid dessa skolor undervisning i barnavård dels i särskilt i barnavård anordnade kortare kurser och dels i olika kurser för husligt arbete. Sålunda förekomma kurser för äldre i barnavård, omfattande 16 timmar, som huvudsakligast anordnas för blivande mödrar i form av demonstrationskurser. Jämväl barnavårdskurser för män finnas. I dessa meddelas under 12 timmar teoretisk undervisning med demonstrationer och praktiska övningar. I en kurs för äldre om 40 timmar är barnavårdslära med demonstrationer samt barnuppfostran kombinerad med familjekunskap, där undervisning ibland meddelas i form av fristående föreläsningar. Vidare förekomma kurser för äldre i barnavård samt hälsolära och hemsjukvård (32 timmar).

Som ovan nämnts ingår barnavårdsundervisningen ibland i vissa kurser i husligt arbete. I lärlingskurs om ett arbetsår (30 veckor) meddelas undervisning en termin under en veckotimme i grunderna för barnavård. I en 18-veckors kurs för äldre i hushållsgöromål är viss tid anslagen åt teoretisk barnavård.

För närvarande finnas under statlig inspektion omkring 17 *husmodersskolor (-kurser) med barnavård*. De flesta omfatta 40—44 veckor, i ett fall är kurstidens längd två år.

Tiden för den praktiska barnavårdsundervisningen är synnerligen varierande, beroende av barnavårdsinstitutionernas storlek och förekomst. En del skolor ha egna barnavdelningar, andra åter använda för sin undervisning i närheten förlagda daghem, spädbarnshem och barnträdgårdar. Den teoretiska undervisningen är för närvarande synnerligen växlande vid de

olika skolorna men det föreligger en strävan att göra kursplanerna vad beträffar såväl barnavårds- som uppfostringslära enhetliga både i avseende å timantalet och ämnenas innehåll.

I *lärlingskurs i husligt arbete med barnavård* om 42—44 veckor ingår 14 veckors praktisk barnavård (från spädbarn upp till barn på sju år), som omfattar alla med spädbarns och småbarns personliga vård förbundna göromål, skötsel av barnens kläder, säng och sängkläder m. m., tillagning av deras mat, sysselsättning av barn och övningar i att iakttaga deras beteenden och lekar, tillverkning och underhåll av leksaker m. m. I kursen ingår barnavårdslära om 20—25 timmar, omfattande bl. a. moderns vård och skötsel under havandeskapet, barnets fysiska utveckling och vård, bröstuppfödningens och avvänjningens betydelse ur närings- och psykologisk synpunkt, mjölkblandningar och småbarnskost, barnsjukdomar, epidemiska sjukdomar och vaccination. Samma timantal, 20—25 timmar, har tilldelats uppfostringslära, som omfattar barnets psykiska utveckling och uppfostran, miljöns påverkan på barnen, missanpassade barn m. m.

Även *5-månaders husmoderskurser med barnavård* förekomma med 40 timmars barnavårds- och uppfostringslära samt någon praktisk barnavård.

Hemvårdarinneutbildningen. I redogörelsen ovan beträffande ämnet hushållsgöromål i skolor, som anordna hemvårdarinneutbildning, har framhållits, att eleverna med hänsyn till deras blivande ansvarsfulla arbete böra er hålla gedigna kunskaper. Av undervisningstiden i hemsysterskolorna har barnavård tilldelats ungefär en fjärdedel. Härav har praktisk barnavård erhållit huvuddelen eller 300—380 timmar, medan timantalet till barnavårdslära och uppfostringslära uppgår till 15 timmar för vardera ämnet. I ämnet barnavård ingår undervisning även i ungdomspsykologi (5 timmar). Praktisk barnavård omfattar, förutom utförande av alla med ett spädbarns vård förbundna göromål m. m., även vård och sysselsättning av koltbarn och äldre barn. Vid lanthushållsskolorna med hemvårdarinneutbildning förekommer barnavård av växlande omfattning.

Vid de tidigare omnämnda *3-månaders prov- och kompletteringskurserna* förekommer praktisk barnavård på 150 timmar, som fullgöres på barnbördshus, daghem, barnhem och dylika institutioner. Praktiken skall avse barnens skötsel, barnmat och barntvätt. Teoretisk undervisning förekommer i barnavårdslära.

Barnsköterskekurser. Enligt Kungl. Maj:ts stadga om barnavårdsanstalter (nr 506/1945) får barnavårdsanstalt ej utan socialstyrelsens tillstånd bedriva utbildning av elever. För närvarande anordnas vid 19 kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning barnsköterskekurser med en kurstid vanligen om 26 veckor. Vid fyra anstalter är utbildningstiden 11

månader och vid två anstalter 8 månader. Härjämte anordnas vid andra barnavårdsinstitutioner (8) kurser, av vilka tre ha 26-veckors kurser och de övriga längre kurser.

Enligt fastställd minimiplan har 26-veckors kursen 45 undervisningstimmar i veckan. Den praktiska undervisningen omfattar tillsammans 1 014 timmar med spädbarns- och småbarnsvård, sömnad samt hemvård. Till den teoretiska undervisningen, tillsammans 150 timmar, höra bland annat barnavårdslära, uppfostringslära och besök på institutioner.

Skolor tillhörande barna- och ungdomsvården. I hemskolorna, där väntande mödrar och mödrar med späda barn intagas, meddelas självfallet undervisning i barnavård. Undervisningen omfattar praktiskt hemarbete under fyra å fem timmar om dagen. För moderns vård och amning av det egna barnet åtgå dessutom omkring fem timmar dagligen. För undervisningen i praktisk barnavård beräknas ungefär 90 timmar. Den teoretiska undervisningen, som meddelas i barnavårdslära, omfattar 20 timmar. Vid en skola förekommer barnavårdsundervisning under ett år.

Annan kursverksamhet i barnavård. Svenska socialvårdsförbundet anordnar ambulerande kurser om 8 timmar. De ha till ändamål att lämna någon kunskap i den blivande moderns vård under havandeskapet, spädbarnets skötsel och vård, dess uppfödning m. m. Av samma längd och innehåll anordnas vid mödravårdscentraler kurser för blivande mödrar.

Vidare anordnas av olika slags föreningar och sammanslutningar kurser i barnavård och barnuppfostran av olika omfattning och längd.

Trädgårdsskötsel och djurvård

Lanthushållsskolorna. I dessa skolor förekomma både trädgårdsskötsel och djurvård men i olika omfattning vid olika skolor.

Ämnet *trädgårdsskötsel* är en viktig gren av skolornas undervisningsverksamhet, eftersom den sammankopplas med närings- och födoämneslära. Varje skola har till förfogande en för skolans behov avsedd trädgård med köksväxter, bärbuskar, fruktträd och prydnadsväxter. På grund av geografiska och klimatiska förhållanden äro trädgårdarna av varierande storlek och undervisningen i ämnet av växlande omfattning. Skolorna i södra delarna av landet ha stora trädgårdsanläggningar och en skola, Apelryd, som tidigare varit trädgårdsskola, har en fruktträdsodling av stora mått och där spelar fruktodlingen stor roll för skolans ekonomi.

Den teoretiska undervisningen omfattar vid en 5-månaders kurs vanligen 20—30 timmar och inriktas speciellt åt köksväxtodlingen. I 10-måna-

derskurserna förekommer i vissa fall en grundligare teoretisk trädgårdsundervisning.

Den praktiska undervisningen är företrädesvis koncentrerad till 5-månaders sommarkurser och 10-månaderskurser. Vid 5-månaders vinterkurser förekommer praktiskt trädgårdsarbete i mycket ringa utsträckning. Den tid, som i 5-månaderskurserna ägnas åt den praktiska undervisningen, varierar i olika skolor något, beroende på skolornas belägenhet och trädgårdens storlek. Undervisningens inordnande på skolschemat är olika för olika skolor men sammanlagda tiden torde i flertalet fall röra sig om två till tre veckor (lägst 11 och högst 166 timmar). Vid 10-månaderskurserna uppgår den praktiska trädgårdsundervisningen till fyra à sex veckor.

I anslutning till köksväxtodling förekommer en mycket omfattande konservering. Vid skolor med ett större antal timmar kan elev deltaga i visst jordbruksarbete, såsom sättnings och upptagning av potatis, skötsel av rotfrukter samt höbärgning och sädesskörd. Vid vissa skolor anordnas speciella kurser i trädgårdsskötsel om sex månader med företrädesvis praktisk undervisning, avsedda för ett mindre antal elever (som trädgårdselever). Dessa kurser utnyttjas i stor utsträckning av lärarinneaspiranter.

Vid varje lanthushållsskola skall *djurvård*, som här är ett viktigt ämne, förekomma. I samtliga skolor förekommer både teoretisk och praktisk undervisning i smådjursskötsel men det är endast de norrländska skolorna och en del skolor i mellansverige, som upptagit den praktiska nötkreaturskötseln i undervisningen. Däremot förekommer teoretisk undervisning i nötkreatursskötsel vid alla skolor. De flesta skolorna producera själva sitt behov av fjäderfäprodukter och vid en hel del hållas får för ull- och köttproduktion. Även svin uppfödas vid de flesta skolorna. Nötkreatursbesättningen är vid de skolor, som hålla sig med sådan, relativt liten. Vid 5-månaderskurserna omfattar den teoretiska husdjursläran med mjölkhushållning vanligen 35 à 40 timmar. En del 10-månaderskurser giver en grundligare undervisning i såväl teoretisk som praktisk djurvård. Den praktiska undervisningen i husdjursskötsel, vari inräknas även mjölkning och mjölkhushållning, växlar från ett 50-tal timmar upp till över 200.

Övriga skolformer. Undervisning i både trädgårdsskötsel och djurvård meddelas, ehuru i mindre omfattning, i skolor för barna- och ungdomsvården samt i vissa fall i hemvårdarinneutbildningen. Trädgårdsskötsel förekommer, ehuru i olika omfattning i ytterligare några skolformer, nämligen folkskolor, folkhögskolor, folk- och småskoleseminarier samt yrkesskolor.

Undervisning i hushållsgöromål, sömnad, vävning och barnavård förekommer i mer eller mindre omfattning i vissa andra, ovan ej särskilt upptagna skolformer. Här kunna nämnas internat- och hemföreståndarinnekurser, kurser för utbildning av kokerskor för storhushåll, för utbildning av skolmåltidspersonal m. fl.

Kap. IV. Brister i fråga om den nuvarande utbildningen av lärarinnor inom det husliga området

De vid olika tillfällen företagna utredningarna rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området liksom upprepade framställningar i ärendet från officiella myndigheter, enskilda organisationer m. fl. synas ådagalägga, att utbildningen ifråga är behäftad med vissa brister. I direktiven för nu föreliggande utredningsuppdrag framhåller också departementschefen, att »stora olikheter förefinnas med avseende å utbildningen av de olika kategorierna av lärarinnor, både beträffande de kvalifikationer, som krävas för inträde vid respektive utbildningsanstalter och beträffande själva utbildningens bedrivande. Mera enhetliga regler härutinnan äro önskvärda. Särskilt göra sig nu antydda svagheter gällande beträffande de varandra jämförelsevis närstående yrkesgrupperna skolkökslärarinnor, lantushållslärarinnor och handarbetslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor.»

Organisationen. För tillträde till de olika lärarinneseminarieerna finnas vissa fordringar uppställda på skolunderbyggnaden, praktiken m. m. Dessa krav visa stora olikheter de skilda typerna av utbildningsanstalterna emellan. Under det att seminarierna för utbildning av skolköks-, lantushålls-, barnavårds- och handarbets- (slöjd) lärarinnor sålunda i stort sett uppställt samma fordringar på den teoretiska förutbildningen — realexamen eller genomgången högre flickskola med normalskolekompetens — ha de olika vävlärarinnekurserna och kurserna för utbildning av yrkeslärarinnor i sömnad olika krav på skolunderbyggnaden. Sålunda är realexamen inträdesfordring vid Handarbetets vänner vävskola och Fredrika-Bremer-Förbundets skola under det att vid övriga nyss nämnda kurser formellt god skolbildning eller fullgjord fortsättningsskolplikt kräves. Då utbildningen i vissa avseenden ligger på ett högt plan måste elever med endast folkskola som teoretisk förutbildning i allmänhet ha svårt att tillgodogöra sig undervisningen, i synnerhet som ofta ganska lång tid förflutit mellan barnomskolans slut och lärarinnekursens påbörjande. Av svaren med anledning av en enquête, som utredningen företagit bland de under åren 1936—1945 utexaminerade vävlärarinnorna, framgår, att omkring 55 % av de svarande påbörjat sin lärarinneutbildning minst tre år efter slutad skolgång, omkring 46 % minst fyra år och omkring 32 % minst fem år. Det var ej mer än cirka 8 %, som omedelbart efter skolans slut påbörjade sin

lärarinneutbildning. Emellertid visar det sig, att eleverna i allmänhet ha teoretisk utbildning utöver folkskola, vilket också framgår av redogörelserna i kap. I.

Vad den praktiska förutbildningen beträffar ligger denna ej genomgående under fortlöpande kontroll och är därför i många fall ej effektiv. Såsom en följd härav äro kunskaperna ofta otillfredsställande, ehuru lärarinneaspiranterna i regel kunna uppvisa lång praktiktid. Långvarig och dyrbar tid kan sålunda ha gått till spillo. Anstalterna för vävlärlarinneutbildningen föreskriva ej några villkor för den inträdessökande i avseende på praktik, vilket haft till följd, att allsidig praktisk förutbildning merendels saknas. Av bland annat denna anledning ha vävlärlarinnornas arbete under tiden närmast efter examen mången gång närmast motsvarat praktik. De platser de fått under denna tid ha därför ofta varit oavlönade eller dåligt betalda. I övrigt variera de uppställda kraven på praktisk förutbildning för tillträde till de olika utbildningslinjerna ganska väsentligt. Under det att skolköks- och lanthushållningsseminarierna allmänt fordra minst omkring ett års förpraktik och i realiteten mera, fordras för inträde till handarbetsseminarierna i regel »att hava förvärvat någon vitsordad färdighet i sömnadsarbeten av olika slag och vävning». För tillträde till de olika handarbetsseminarierna fordras emellertid förkurser av olika slag. Vid Brunssons vävskola fordras enligt skolans prospekt för inträde i de mera avancerade kurserna att ha genomgått skolans lärlingskurs i vävning om 13 veckor eller att ha motsvarande kunskaper. Slöjdföreningens skola i Göteborg har tidigare uppställt krav på två års praktiskt yrkesarbete, om ej den vid skolan anordnade lärlingskolan genomgåts. Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning fordrar för tillträde till kursen för utbildning av yrkeslärlarinnor i sömnad mångsidig och omfattande yrkespraktik, vilket i verkligheten innebär i regel tre à fyra års ateljépraktik. Som synes äro för tillträde till de olika utbildningslinjerna högst olika krav uppställda beträffande förpraktiken, varierande från ingen alls upp till några år. Emellertid redovisa lärarinneaspiranterna ofta en betydande praktik, delvis beroende på konkurrensen.

I avseende på den skolbundna utbildningstidens längd visa de olika utbildningslinjerna förhållandevis stora skiljaktigheter. Linjerna för skolköks- och lanthushållslärlarinnorna liksom för handarbetslärlarinnorna och yrkeslärlarinnorna i sömnad redovisa ungefär samma längd på ifrågasvarande tid (tre år), varvid dock är att märka, att arbetsåret vid lanthushållningsseminariet vid Rimforsa är betydligt längre än vid de övriga seminarierna. Detsamma gäller arbetsåret vid fackskolans avdelning vid Brogård. För den kombinerade skolköks- och handarbetslärlarinnan samt för barnavårdslärlarinnan är samma tid fyra år. För vävlärlarinnornas del har, före den nu pågående omläggningen av utbildningen vid slöjdföreningens skola i Göteborg, tiden varierat från drygt ett år ända upp till fem år.

Tablån nedan visar förskolornas och seminarietidens längd för den nuvarande lärarinneutbildningen inom det husliga området.

Tablå över förskolornas och seminarietidens längd för den nuvarande lärarinneutbildningen.

Lärarinne-kategori	Utbildnings-anstalt	Förskolor	Sem.-tidens längd	Skolbundna utb.-tidens ungefärliga längd
Skolköks-lärarinna	Statens skolk.-sem. } Göteborgs » } Umeå » } Facksk. A-kurs }	Förb. lärarinnek. (2 t)	2 år	3 år
	Facksk. B-kurs	» » (2 t)	3 år	4 år
	Facksk. C-kurs	Lanthush.-sk. (5 mån.) och aspirantkurs vid lanth.-sem. (3 mån.)	2 år	3 år
Skolköks-handarbets-lärarinna	Rimforsa sem.	Lanthush.-sk. (5 mån.) och förberedande lant- hush.-kurs vid sem. (20 å 26 v.)	2 år (89 v)	3 år
Lanthush.-lärarinna	Handarbetets vänners och A. Eneroths sem.	Förb. kurser i sömnad (1 t) o. vävning (1 t); förb. lär.-kurs (1 t) är ej oblig. men meriterande	2 år	3 år
	M. Nordenfelts sem.	Förb. kurser i sömnad och vävn. (2 t)	2 år	3 år
Väv-lärarinna	Handarbetets vänners vävskola	Lärl.-kurs (2 t) el. lärl.- kurs (1 t) jämte vävkurs på 3 1/2 mån. vid Säter- gläntans vävskola	1 år	2 år
	M. Nordenfelts sem.	Lärl.-kurs (36 v), kurs i växtfärgning och spinning (2 v)	1 år	2 år
	J. Brunssons vävsk. Slöjdföreningens skola ¹	— Lärl.-skola (2 år) eller mönsterritn.-kurs (3 år) —	2 år 3 år å 30 v. 2 år å 30 v. 2 år å 30 v.	2 år 5 år 5 år 2 år
	Katrineholms stads praktiska skolor	Vävkurs (13 v) eller hem- slöjdskurs (22 v)	35 v.	48 å 57 v.
Barnavårds-lärarinna	Facksk. D-kurs	Barnsköterskekurs (omkr. 6 mån.), husmoderskurs (omkr. 5 mån.)	3 år	4 år
Yrkeslär. i sömnad	M. Nordenfelts yrkesskola	Lärlingsskola eller annan verkstadsskola (2 år)	1 år	3 år
	Fredrika-Bremer- Förb:s yrkesskola	Lärlingsskola eller annan verkstadsskola (2 år)	1 år	3 år

¹ Vävlararinneutbildningen ligger f. n. under omorganisation.

Vad särskilt vävlärarinnorna beträffar finna dessa till stor del sin utkomst inom produktions- och affärlivet. Åren närmast efter examen föra många en mycket ambulerande tillvaro och arbeta ömsom med undervis-

ning, ömsom i produktion och affärer. En del ägnar sig senare uteslutande åt produktionen, medan andra tidvis arbeta som lärarinnor, tidvis i en hemslöjdsförenings affär. Utbildning för affärslivet sakna de emellertid. Med hänsyn härtill borde alla vävlärlarinnor ha någon sådan utbildning, att de också med framgång kunde ägna sig åt sådan verksamhet inom hemslöjden och hantverket.

Undervisningen. Undervisningen vid de olika seminariernas olika utbildningslinjer är som bekant uppdelad på teoretiska och praktiska lektioner. Utan undantag ha de förra tilldelats en betydligt mindre andel av timantalet än de senare. Att så skett skulle synas vara naturligt, då det här gäller att utbilda lärarinnor för undervisning inom ett område, där det manuella arbetet är det förhärskande. Emellertid anser utredningen, att betydligt större vikt än hitintills bör läggas på den teoretiska undervisningen under seminarietiden och att det praktiska arbetet i viss mån bör minskas till förmån för de teoretiska studierna. Härmed avses ej, att eleverna skola få sämre praktisk utbildning, men denna borde kunna tillgodoföras eleverna på ett mera ändamålsenligt sätt än nu, t. ex. genom en mera systematiskt ordnad förutbildning. Genom en sådan minskning av det praktiska arbetet under seminarietiden skulle eleverna få mera tid för självständiga studier.

Med hänsyn till den vikt, som bör läggas på inblick i sociala förhållanden, erhålla eleverna ofta alltför bristfälliga kunskaper häri. Vidare har vid utbildningen av de olika lärarinnekategorierna ej tillräcklig hänsyn tagits till arten av de arbetsuppgifter, som i framtiden kunna bli deras, ej allenast i skolverksamheten utan även i allmän upplysningsverksamhet, i forskningsverksamheten, hos pressen samt såsom sakkunniga rådgivare åt industrin, affärsvärlden m. m. Men ej endast för alla dessa viktiga uppgifter sakna de nuvarande lärarinnorna en tillräckligt grundlig utbildning utan även om allmänna samhälleliga problem.

Vad övningsundervisningen beträffar är denna mycket olika tillgodosedd vid de olika utbildningslinjerna. Särskilt när det gäller de textila lärarinnornas utbildning bör övningsundervisningen byggas ut och förbättras.

Åtskilliga ämnen äro även dåligt företrädade på seminariernas timplaner. Kursplanerna behöva på sina håll betydligt utökas och ämnena därmed tilldelas flera timmar. Sålunda förekommer ej barnpsykologi i tillräckligt stor omfattning i barnavårdslärlarinnornas utbildning. Kemi, näringslära, bostads- och hemvårdslära m. fl. ämnen behöva större utrymme på hushållslärlarinnornas schema liksom mera utrymme bör givas i specialämnen för de lärarinnor, som ägna sig åt trädgårdsskötsel och djurvård. Vävlärlarinnorna behöva djupare insikter i bland annat textil konsthistoria och färgning. För färg- och formsinnets utveckling bör timantalet för mönsterritning ökas betydligt. Undervisning bör även meddelas i sömnad, framför-

Förekomsten av ämnena psykologi, pedagogik och metodik.

Utbildningsanstalt	Psykologi		Pedag. och metodik		Psykol. och pedagog.		Psyk., ped. och metodik		Pedag. och metodik (allm.)		Speciell metodik			S:a	
	Årskurs		Årskurs		Årskurs		Årskurs		Årskurs		Årskurs				
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	3		
	Antal veckotimmar														
Statens skolköksseminarium	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
»	1 ^{1/2}	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5 ^{1/2}
»	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Fackskolan A-kursen	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
» B-kursen	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
» C-kursen	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
» D-kursen ¹	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Rimfors lantbruksskolasseminarium ² ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
H. V. och A. E. seminarium	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
M. Nordenfelts handarb.-sem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» vävl.-utb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» yrkesl.-utb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fred.-Bremer-F.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Joh. Brunssons vävsk. ⁴	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Handarbetets vänners vävskola ⁵	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Slöjdföreningens skola	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Katrineholms stads praktiska skola ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Under vistelsen vid fackskolans huvudanst. (en termin) 2 1/2 vtr i psyk., 1/2 vte i psyk., 1/2 vte i pedagog. och 2 vtr i metodik samt vid fackskolans barnhem (6 mån.), 1/2 vte i psyk. och 1/2 vte i metodik.

² Totala antalet timmar 45 (psyk., ped. och metodik).

³ Psyk. och ped. 1 vte, met. 0, övningslektioner 1 vte.

⁴ Totala antalet timmar under 2:a arbetsåret 32=ej fullt 1 vte.

⁵ Totala antalet timmar under 2:a arbetsåret 20.

ser i Stockholm. Den praktiska utbildningen är ensidigt inriktad och i synnerhet praktiken på barnsjukhus är ej upplagd efter bestämd plan. Under hela den ettåriga vistelsen där, som dock utgör ett av de tre seminarieåren, äro endast 16 lektioner anslagna åt teoretisk undervisning. Det säger sig självt, att eleverna under så få lektioner ej hinna få erforderlig teoretisk inblick i de olika ämnena. Det vore önskvärt, att särskild instruktions-sköterska hade tillfälle att handleda eleverna och att sjukhusets läkare svarade för deras utbildning under denna tid.

Det torde vara allmänt känt, att en undervisning, huru goda lärarkrafter än stå till buds, ej rätt kan bedrivas och bli fullt effektiv, om ej läroböcker och i varje fall kompendier i de skilda ämnena finnas. Sämst ställda i detta avseende äro utbildningslinjerna i handarbete och vävning, där eleverna endast ha tillgång till läroböcker i ett fåtal ämnen men huvudsakligen få lita sig till egna anteckningar efter lärarinnans diktamen och undervisning. Understundom är det lärobokens salupris, som lägger hinder i vägen. Beträffande vävskolorna anskaffa dessa den facklitteratur, som utkommer på svenska, och bibliotek i egentlig mening ha vävskolorna ej, då de sakna erforderliga medel för anskaffning av såväl svensk som utländsk litteratur.

En annan fråga, som har stor betydelse för undervisningen, är seminariernas tillgång på undervisningsmateriel. Brist på lämplig undervisningsmateriel torde i allmänhet föreligga vid lärarinneutbildningsanstalterna. Detta beror i första hand på att dylik materiel på dessa områden är synnerligen knapphändig. För den konstnärliga utbildningen av handarbetslärarinnor vid Handarbetets vänner avdelning finnes emellertid synnerligen förnämlig materiel. Likaså ha Johanna Brunssons vävskola och Handarbetets vänner vävskola dels i sina verkstäder och dels i sina museala förvärv synnerligen värdefulla samlingar av både äldre och nyare textilier, vilka blivit en mycket stor tillgång för undervisningen. Genom kontakt med själva verkstaden få eleverna tillfälle att vidga sina vyer och kunna på nära håll följa en tillverkning, inriktad på allmänna marknadens behov. Det arbete, som utförts och alltjämt utföres vid verkstäderna, står på en mycket hög nivå.

Lärarna. För att på ett tillfredsställande sätt kunna sköta sin undervisning är det nödvändigt att kontinuerligt följa utvecklingen inom undervisningsområdet. Vissa fackmoment ha kanske icke alls eller endast ofullständigt ingått i utbildningen. För närvarande finnas ytterst begränsade möjligheter härtill. Vissa fortbildningskurser ha visserligen anordnats, ibland med bidrag av statsmedel, men möjligheter till regelbunden fortbildning saknas. För närvarande saknas dessutom tillräckliga stipendiemedel eller andra medel för att bereda lärarinnor och speciellt seminarielärarinnor möjlighet till studieresor vare sig inom eller utom landet för att på så sätt låta dem skaffa sig vidgade kunskaper inom sina arbetsområden. För att locka de

mest kvalificerade lärarkrafterna till utbildningsanstalterna bör seminarielärarinnornas lönefråga bringas till en tillfredsställande lösning.

Ekonomiska förhållanden. Av redogörelsen i kap. I framgår, att de icke-statliga seminarierna uppbära vissa bidrag av statsmedel för uppehållande av sin utbildningsverksamhet. För att täcka huvudparten av kostnaderna för denna äro seminarierna emellertid tvingade att av sina elever upptaga dryga terminsavgifter. Frånsett Fredrika-Bremer-Förbundets seminarium, Rimforsa, som för budgetåret 1947/48 för första gången erhållit statligt bidrag (högst 11 000 kronor) för sina driftkostnader, har till seminarierna för nämnda ändamål statsbidrag utgått endast med mindre belopp. Med undantag av till fackskolan i Uppsala, Fredrika-Bremer-Förbundets seminarium vid Rimforsa och föreningen Handarbetets vänner ha några som helst byggnadsbidrag ej heller utgått av statsmedel. Med hänsyn härtill och då terminsavgifterna ej kunna hållas alltför höga, ha seminarierna städse lidit av ett ekonomiskt tryck. Detta har haft till följd att skolornas lokaler och utrustning i allmänhet kommit att befinna sig i bristfälligt skick och att en god rekrytering av lärarpersonalen försvårats, vilket allt inverkat menligt på undervisningen. Understundom har utbildningstiden ej rätt kunnat utnyttjas, då på eleverna, i synnerhet vid lanthushållningsseminarierna, som äro internatskolor, samt vid sjukhus och barnhem lagts arbete, som bort utföras av biträdespersonal.

Som ovan antydningssvis berörts, erlägga eleverna terminsavgifter, vilka i regel äro av en sådan storleksordning, att de måste ha visat sig avskräckande för många, som önskat utbilda sig till lärarinna. Med undantag av eleverna vid statens skolköksseminarium samt eleverna vid de under överstyrelsen för yrkesutbildning ställda lärarinneutbildningsanstalterna ha eleverna vid övriga nu ifrågasvarande seminarier dessutom ej möjlighet att få bidrag till sin utbildning i form av statsstipendium. I detta sammanhang vill utredningen peka på de särskilt för blivande handarbets- och vävlärarinnor mycket dryga kostnaderna för material.

Lokaler och utrustning. Vad som i mycket hög grad hämmat undervisningen vid utbildningsanstalterna äro lokalförhållandena och seminariernas utrustning. Med undantag av Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminariums och en del av fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala lokaler, vilka kunna betecknas som godtagbara, äro övriga seminariers lokaler liksom de tekniska utrustningsdetaljerna synnerligen bristfälliga och i många avseenden till direkt hinder för undervisningens rätta bedrivande. Vid flera tillfällen och från skilda håll ha påtalats anstalternas otillfredsställande skick.

Särskilt dåligt ställt i dessa avseenden är statens skolköksseminarium. Rektorn för seminariet har i en underdånig skrivelse år 1943 påpekat, att skolköksseminariet under sin mer än 50-åriga tillvaro varit hänvisat till

provisoriska lokaler, som nödtorftigt inretts för dess räkning och förhyrts av statsverket, varvid icke mindre än sex olika fastigheter under tidernas lopp fått tjänstgöra som tillfälliga uppehållsplatser för seminariet. De allvarliga brister av såväl hygienisk som praktisk-pedagogisk art, vilka vidlåda lokalerna, kunna icke, fortsätter rektorn, avhjälpas genom mer eller mindre tillfälliga ingrepp av växlande slag. I yttrande över rektorns skrivelse underströk skolöverstyrelsen angelägenheten av att åtgärder med det snaraste måtte vidtagas.

Under framhållande av att den i princip godkända omorganisationen av statens skolköksseminarium skulle innebära en utbyggnad av seminariet med ett statligt handarbetsseminarium, instämde Sveriges slöjdläroverstyrelse i skrivelse till skolöverstyrelsen i rektors ovan nämnda skrivelse och underströk samtidigt vikten av att lokalfrågan gäves en tillfredsställande lösning.

I en till skolöverstyrelsens ovan berörda yttrande fogad P. M. har skolöverläkaren delgivit sina iakttagelser rörande de hygieniska förhållandena vid seminariet. Såsom sammanfattande omdömen om lokalerna Götgatan 32 framhåller skolöverläkaren: »Lokalerna äro synnerligen trånga och dåligt ventilerade. De äro delvis att beteckna såsom direkt olämpliga för den verksamhet av förebildlig art, som här avses bedriven. — — — Förbättringar av väsentlig betydelse stå säkerligen icke att vinna genom reparationer och förbättringar. Behovet av andra lokaler är stort och brådskande.» Beträffande lokalerna Katarinavägen 9 B påpekas i sagda P. M., att de äro »synnerligen trånga, kalla (på grund av husets byggnadssätt och emedan vind saknas) och illa ventilerade. De synas delvis olämpliga för sitt ändamål. Reparationer och förbättringar synas icke kunna avhjälpa väsentliga brister. Behovet av nya lokaler stort och brådskande».

I tillämpliga delar gäller det nu sagda jämväl övriga lärarinneutbildningsanstalter.

Utredningen har här ovan berört de mest påtagliga och väsentliga bristerna i den nuvarande lärarinneutbildningen på det husliga området. I sådana fall, där önskvärd enhetlighet utan svårighet skulle kunna uppnås, framträda emellertid stora olikheter. Utredningen vill här endast erinra om att olika seminarier ha i olika avseenden varierande betygskalor. Under det att i avgångsbetyget från Andrea Eneroths seminarium kunskaperna i konsthistoria och färglära betygsättas, anges i betyget från Maria Nordenfelts seminarium endast, att elev bevistat föreläsningar i ämnena ifråga. Vidare har t. ex. ett seminarium fem olika betygsgrader för »fallenhet» under det att ett par andra endast ha tre och åter andra sakna detta betyg. Då dessutom undervisningstidens längd och undervisningens innehåll samt vissa ämnen vid skilda seminarier för samma slag av utbildning väsentligt variera vid de olika utbildningslinjerna, uppstå ibland ej obetydliga svårigheter att rättvist avvåga och bedöma värdet av en utbildning vid anstalter av samma slag.

Kap. V. Vissa tidigare utredningar och förslag beträffande förbättrad lärarinneutbildning

1. Officiella utredningar

1936 års lantbruksundervisningskommitté. Enligt direktiven för kommitténs arbete borde vid utredningen utbildningen av lärarna vid de olika lantbruksundervisningsanstalterna bliva föremål för uppmärksamhet, såvitt anginge ifrågavarande lärares behov av praktisk-pedagogisk insikt.

Kommittén (SOU 1937: 33) uttalade då som sin mening, att särskilda åtgärder icke för dåvarande syntes böra vidtagas för en utökning av den vid lanthushållningsseminarier meddelade pedagogiska undervisningen. Kommittén ansåg emellertid att hela frågan om utbildningen av lanthushållslärarynnorna borde göras till föremål för särskild utredning samt att delvis ganska ingripande reformer i denna utbildning vore av behovet påkallade. Eleverna i lanthushållningsseminarierna borde äga bättre teoretiska förkunskaper och deras praktiska förutbildning borde omfatta tillräcklig tid för erhållande av kunnighet i allehanda praktiska arbeten, såsom i husdjursskötsel, trädgårdsskötsel, lanthushåll m. m. Undervisningen borde i viss utsträckning omläggas efter nya principer, t. ex. med tillämpad näringslära i matlagning. En grundligare teoretisk undervisning syntes vara påkallad.

Kommittén ifrågasatte vidare, huruvida ej utredningen borde sammanföras med en utredning om skolkökslärarinneutbildningen.

Sedan kommittén redogjort för de med statsmedel anordnade fortbildningskurserna för lanthushållslärarynnorna, ansåg kommittén, att jämförbar kursverksamhet även i fortsättningen borde bedrivas, i synnerhet som lantbruksundervisningen stode inför en viss reformering.

Genom beslut den 30 juni 1939 anbefalldes Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen, att — med beaktande av vad lantbruksundervisningskommittén anfört i ämnet — verkställa utredning rörande frågan om utbildning av lärarinnor för lanthushållsskolor och därmed sammanhängande spörsmål. Under utredningsarbetets gång har emellertid lantbruksstyrelsen, enligt uttalande i direktiven till nu ifrågavarande utredningsuppdrag, funnit, att svårigheter möta att utbryta frågan om utbildning av lanthushållslärarynnor ur det stora sammanhanget av lärarinneutbildningen på det husliga området överhuvud. Lantbruksstyrelsen, som ej framlagt något förslag i ämnet, har i sitt den 6 december 1946 avgivna utlåtande över utredning-

ens angående den husliga utbildningens centrala ledning avlämnade förslag ansett sig, då nu ifrågavarande utredningsuppdrag även innefattade utbildningen av lärarinnor för lanthushållsskolorna, skild från berörda den 30 juni 1939 åt styrelsen givna uppdrag.

1936 års yrkesskolsakkunniga. I den skrivelse, varmed 1936 års yrkesskolsakkunniga till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnade sitt betänkande med förslag angående utbildningen av lärare i teckning och i slöjd samt för yrkesundervisningen (SOU 1938: 49), framhöllo de sakkunniga, att »eftersom undervisningen i slöjd har mycket gemensamt med undervisningen i teckning och undervisningen i teckning mycket ofta utövas av kvinnlig lärare, ha de sakkunniga icke kunnat undgå att beröra även frågan om utbildning av lärare i kvinnlig slöjd».

De sakkunniga ansågo det synnerligen önskvärt, att teckningslärare i lämplig utsträckning bereddes möjlighet att förvärva kompetens att undervisa även i slöjd. Såsom skäl härför anförde de sakkunniga bland annat följande.

»Då det i slöjden liksom i teckningen gäller att uppöva öga och hand, att utveckla form-, färg- och skönhetssinnet och bibringa lärjungarna en god smak, torde teckningsläraren efter förvärvande av slöjdskicklighet kunna bli väl skickad att undervisa även i slöjd. Hans insikter och färdigheter i konstekniskt arbete skulle verka berikande, och överhuvudtaget skulle en befruktande växelverkan mellan teckning och slöjd kunna förväntas.

Även med hänsyn till önskvärdheten att bereda teckningsläraren full tjänstgöring är en förening av undervisningen i teckning och slöjd på en hand att förorda. Såsom i olika sammanhang framhållits, skulle även de mindre skolorna härigenom lättare kunna erhålla fullt kompetenta lärare och dessa en bärning, som tvenne lärare i var sitt ämne ej skulle få på grund av de låga timantalen och därmed följande ringa inkomst.»

Ifrågavarande dubbelutbildning ansågo de sakkunniga skulle kunna beredas genom särskilda kompletteringskurser vid det av de sakkunniga förordade slöjdlärarseminariet ej blott ifråga om manlig slöjd utan även beträffande kvinnlig slöjd.

Ifrågavarande kompletteringskurs föresloges omfatta ett läsår om 280 dagar, fördelade på två terminer, vardera om 19 veckor med 40 veckotimmar. Som inträdesfordringar uppställdes bland annat att hava genomgått teckningslärarinstitutet samt att under minst ett år deltagit i yrkesmässigt arbete av lämplig art. Den korta praktiktiden motiverades bland annat med att teckningsläraren nått större åldersmognad och en icke ringa insikt i olika slag av konstekniskt arbete. Kursen uppdelades i tvenne avdelningar, en för manlig och en för kvinnlig slöjd, båda avdelningarna öppna för både manliga och kvinnliga teckningslärare. De båda avdelningarnas

första termin skulle omfatta systematiska arbetsövningar i slöjd och verktygsskötsel och andra terminen fortsatt slöjdarbete m. m. samt slöjdmotodik jämte seminarieövningar och undervisningsövningar. Härtill komme under båda terminerna fria studier och enskilt arbete. Antalet elever i vardera avdelningen beräknades till fem per år.

Om ett statens skolköks- och handarbetsseminarium komme till stånd, ansågo de sakkunniga, att kompletteringskurser i kvinnlig slöjd skulle kunna förläggas dit.

Ovannämnda förslag till kompletteringskurser har ej lett till någon åtgärd.

1936 års lärarutbildningssakkunniga. I betänkande angående utbildningen av lärare vid de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter (SOU 1938: 50) delade 1936 års lärarutbildningssakkunniga den allmänna uppfattningen om övningsämnenas personlighetsbildande förmåga och deras betydelse ur uppfostringssynpunkt och för lärjungarnas utveckling. De sakkunniga ansågo därför bland annat, att övningslärarna borde få en pedagogisk utbildning, likvärdig med ämneslärarnas och med varandra inbördes.

De sakkunniga erinrade om att för lärarinnor i kvinnlig slöjd ej funnes någon statlig anstalt motsvarande den statliga utbildningsanstalten för lärarinnor i hushållsgöromål samt höllo före, att en dylik olikhet med avseende på utbildningsmöjligheterna för dessa båda ämnen uteslutande berodde på tillfälligheter. De anförde flera skäl för upprättande av en dylik anstalt för slöjdlärarinnor samt ansågo, att ämnena kvinnlig slöjd och hushållsgöromål hade åtskilliga beröringspunkter. De föreslogo därför inrättande av en statlig utbildningsanstalt för lärare i kvinnlig slöjd, som borde sammanföras med statens skolköksseminarium och hushållsskola till en institution, benämnd statens skolköks- och handarbetsseminarium.

I ifrågavarande statliga seminarium beräknade de sakkunniga årligen skulle kunna intagas 24 elever i handarbetslinjen och lika många i hushållslinjen. Läraraspiranternas antal borde ej vara för begränsat med hänsyn till bland annat att lärarinnorna komme att finna ett rikt verksamhetsfält även utanför läroanstalterna. Övningsskolan borde ligga i omedelbar närhet av seminariet, vilket krav förverkligades, om högre lärarinneseminariets övningsskola ombildades till ett högre allmänt läroverk, förenat med en flickskolelinje och en folkskola. Beträffande lokalfrågan ansågo de sakkunniga lyckligast med en nybyggnad men funno sig ej befogade att framlägga utarbetat förslag härom.

Såväl handarbets- som skolköksseminariet borde göras 2-åriga och föregås av praktik på likaledes omkring två år. Den praktiska förutbildningen för inträde till handarbetsseminariet borde omfatta praktisk utbildning i llnesöm, klädsöm och vävning vid någon husmodersskola med kvinnlig

slöjd och sömnadslinje eller dylikt. För skolkökslärarinneaspiranterna borde fordras minst ettårig husmodersskola samt praktik i såväl stadshushåll som lanthushåll. Husmodersskolans föreståndarinna borde avgiva intyg om lämplighet för utbildning till lärarinna.

Enligt ett till betänkandet fogat utkast till undervisningsplan ha de sakkunniga tänkt sig för båda nu ifrågavarande seminarielinjer vissa gemensamma kurser och gemensamma läroämnen. Sålunda skulle samtliga elever deltaga dels i de för filosofisk ämbetsexamen anordnade kurserna i uppfostringspsykologi (40—50 tim.) och talteknik (12 tim.), dels också i den kurs i allmän pedagogik och metodik, som skulle anordnas under den praktiska lärarutbildningens egentliga lärarkurs för ämneslärare (10 tim.). Såsom gemensamma läroämnen föreslogs fysiologisk hälsolära (114 tim.), barnavård (40 tim.), hemvårdslära och tvättlära (75 tim.), hemmets ekonomi med bokföring (57 tim.), affärsräkning (38 tim.), allmän och ekonomisk samhällslära (38 tim.), hemsjukvård (36 tim.) och gymnastik (152 tim.), eller sammanlagt 550 timmar per elev och linje. Den speciella undervisningen på de olika båda linjerna var delad på teoretiska och praktiska ämnen. De förra upptogs på skolköksseminarielinjen till 491 tim. och de senare till 1 270 tim. samt på handarbetsseminarielinjen 590 tim. respektive 1 702 tim. Härtill komme föredrag, vissa besök samt auskultering och övningsundervisning, för vilket allt beräknades tagas i anspråk 305 respektive 134 tim.

De sakkunniga berörde också möjligheten av dubbelutbildning av lärarinnor och ansågo, att sådan kunde äga rum i fråga om kvinnlig slöjd och hushållsgöromål samt i fråga om kvinnlig slöjd och teckning. Vad beträffar den sistnämnda kombinationen ha de sakkunniga, då denna kombination komme att undersökas av yrkesskolsakkunniga, ej närmare ingått härpå men uttryckt en förhoppning om att sagda dubbelutbildning skulle kunna äga rum genom särskilda vid teckningslärarinstitutet anordnade kurser, avsedda för handarbetslärarinnor.

För teckningslärare borde nedan omnämnda kurs på tre terminer giva erforderlig utbildning. Beträffande den förstnämnda kombinationen ansågo de sakkunniga, att en dylik dubbelutbildning borde kunna medhinnas på tillsammans 11 terminer: en 2-årig förberedande utbildning, varav ett år i en husmodersskola med såväl matlagning som sömnad på dess undervisningsplan och ett års praktik i hushållsgöromål respektive sömnad, sedermera den 2-åriga seminarietutbildningen vid endera av de båda linjerna, samt slutligen en utbildning på tre terminer i fråga om det andra ämnet. Denna utbildning skulle giva full kompetens för lärarinneverksamhet i båda ämnena.

Vad beträffar ämnet barnavård ansågo de sakkunniga, med hänsyn till detta ämnes begränsade omfattning vid de läroanstalter, som berördes av sakkunniguppdraget, ej behöva framlägga något förslag om utbildning av

barnavårdslärarinnor. Skulle emellertid frågan bli aktuell, funno de sakkunniga, att lärarinnorna i barnavård borde få en sådan praktisk-pedagogisk utbildning, som komme andra lärarkategorier till del.

I fråga om utbildning av lärare i trädgårdsskötsel för sådana kommunala flickskolor, där undervisning i ämnet förekomme, funnes enligt de sakkunniga intet särskilt att anföra, då detta ämnes förekomst där vore obetydligt. Beträffande utbildningen av lärare i ämnet vid folkskoleseminarierna påyrkade de sakkunniga ej någon ändring.

Slutligen framhöllo de sakkunniga den stora vikten av att regelbundna fortbildningskurser anordnades i vart och ett av de olika övningsämnen.

I proposition till 1942 års riksdag angående nedläggandet av högre lärarinneseminariet anförde departementschefen bland annat att åtgärder i god tid borde vidtagas för att på ett ändamålsenligt sätt ordna utbildningen av lärarinnor i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd samt tillstyrkte i princip, att statens skolköksseminarium och hushållsskola omorganiserades till ett statens skolköks- och handarbetsseminarium. Detta blev också riksdagens beslut. Några ytterligare åtgärder härutöver ha ej vidtagits. Bestämmelser om provisorisk omorganisation av statens skolköksseminarium och hushållsskola fastställdes av Kungl. Maj:t den 5 februari 1943 att tillämpas från och med den 1 juli samma år, vilka bestämmelser alltjämt i stort sett gälla.

1941 års befolkningsutredning. I sitt betänkande angående den husliga utbildningen (SOU 1945: 4) föreslog befolkningsutredningen fyra huvudtyper lärarinnor inom den husliga undervisningen: hushållslärarinnor, sömnadslärarinnor, vävlärarinnor och barnavårdslärarinnor. Härjämte föreslogos kombinerade typer för hushåll—sömnad och trädgårdsskötsel—djurvård.

Som teoretisk förutbildning för alla de olika lärarinnekategorierna ställde befolkningsutredningen krav på realexamen eller normalskolekompetens. Hela utbildningstiden efter avslutad skolgång för de fyra huvudtyperna lärarinnor komme enligt förslaget att taga en tid av ungefär fem år. Härav skulle ett år falla på en förberedande lärarinnekurs med en allsidig utbildning i hemarbetets samtliga grenar, kompletterad med praktik under två år. De egentliga seminariestudierna skulle taga återstående två år i anspråk.

Den förberedande lärarinnekursen skulle vara förlagd till en internatskola på landsbygden. Kursen, som borde sammanfalla med ett kalenderår, föreslogs omfatta 44 veckor, varav 29 veckor till en gemensam grundkurs, där eleverna skulle erhålla undervisning i samtliga ämnen (hushållsarbete 8 veckor, mejeriarbete 1 vecka, hemvård 3 veckor, sömnad 3 veckor, vävning 3 veckor, djurvård 4 veckor, trädgårdsskötsel 5 veckor och barnavård 2 veckor) samt 15 veckor till de olika utbildnings-

linjernas fackämnen. Genomgång av den förberedande kursen borde giva en utbildning, närmast motsvarande husmodersskolans. Redan i denna kurs skulle pedagogiska prov anordnas genom demonstrationer för kamraterna. För tillträdet till den egentliga seminarieutbildningen komme höga krav att ställas, varför en gallring av de elever, som genomgått denna kurs, komme att äga rum.

Befolkningsutredningen föreslog, som ovan nämnts, en *praktiktid* för de blivande lärarinnorna på två år. Väsentligt längre tid ansågs ej lämpligt och borde ej räknas som merit. Skolbetygen, betygen från den förberedande kursen och den normerande praktiken borde bli utslagsgivande vid konkurrens. Redan före den förberedande lärarinnekursen, som antoges börja i januari, borde en praktik på cirka $\frac{1}{2}$ år medhinnas. Därefter beräknades ytterligare omkring $1\frac{1}{2}$ års praktik före den egentliga seminarietidens början. Praktiktiden beräknades i genomsnitt till 22 månader för samtliga lärarinnekategorier och föreslogs uppdelad på olika sätt för de skilda lärarintyperna. Samtliga lärarinnor borde emellertid ha 2 månaders praktik som hemvårdarinna. Hempraktik av olika omfattning och art föreslogs för samtliga med undantag för sömnads- och vävlärarinnorna. Hushållslärarinnan borde sålunda ha denna praktik förlagd till både lanthem och stadshem med allsidigt arbete under kompetent ledning, under det att hushålls-sömnadslärarinnan därjämte borde söka sig till hem med uppgifter på det textila området. Trädgårds-djurvårdslärarinnans praktik borde vara helt förlagd till lanthushåll. För övrigt borde uppdelningen av praktiktiden ordnas på följande sätt:

hushållslärarinnan: hempraktik 14 mån., storhushåll 4 mån., social institution 2 mån., hemvårdarinna 2 mån.;

hushålls-sömnadslärarinnan: hempraktik 12 mån., sömnadsateljé eller sömnadskurs 6 mån., hemvårdarinna 2 mån.;

trädgårds-djurvårdslärarinnan: hempraktik 10 mån., trädgårdsskötsel 6 mån., fjäderfäskötsel 2 mån., ladugårdsskötsel 2 mån., hemvårdarinna 2 mån.;

sömnadslärarinnan: syateljé, sömnadsskola 14 mån., kollektivtvätt, textilvård och tvätt inom storhushåll 6 mån., hemvårdarinna 2 mån.;

vävlärarinnan: yrkesvävning 8 mån., hemslöjdsaffär eller biträde till hemslöjdskonsulent 6 mån., industrier 6 mån., hemvårdarinna 2 mån.;

barnvårdslärarinnan: hempraktik 6 mån., barnsjukhus 6 mån., barnbördshus 2 mån., barnhem, daghem etc. 6 mån., hemvårdarinna 2 mån.

Efter genomgången förberedande lärarinnekurs och fullgjord praktikanttid skulle *seminariestudierna* följa, som beräknades taga en normal tid av två år i anspråk. Studiesystemet skulle vara högskolemässigt med föreläsningar, försöksseminarier, praktiska övningar m. m. samt tentamina och prov individuellt.

Såsom för samtliga utbildningslinjer gemensamma ämnen, de grundläggande, föreslogs samhällskunskap, familjekunskap, psykologi, pedagogik med metodik, ekonomi, arbetsteknik och arbetsorganisation, fysiologi och hälsolära, fysik och kemi. Sedan av dessa ämnen en grundläggande kurs genomgåts, skulle ämnena utbyggas alltefter de speciella fackens behov.

Förutom dessa grundläggande ämnen skulle de olika lärarinnekategorierna studera var och en sina fackämnen: hushållsläraryrken kostlära och hemvård, barnavårdsläraryrken barnavård samt kostlära och hemvård, ehuru i mindre omfattning än nyssnämnda lärarinnor, sömnadsläraryrken textil materiallära, mönsterkonstruktion, allmän och textil konsthistoria, kostymhistoria och aktuell klädkunskap samt hemvård, vävläraryrken textil materiallära, allmän och textil konsthistoria, vävteori, kalkylation och hemvård.

Förutom nyssnämnda fyra typer lärarinnor föreslog befolkningsutredningen, som tidigare omnämnts, ytterligare två: hushålls-sömnadsläraryrken och trädgårds-djurvårdsläraryrken. Dessa två typer borde erhålla sin utbildning genom ett års studier ovan hushållsläraryrkenutbildningen.

Norrlandskommittén. I ett den 25 maj 1945 avgivet betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland (SOU 1945: 33) har norrlandskommittén redovisat sina synpunkter och framlagt förslag, som berör den lägre yrkesundervisningen i Norrland. Kommittén ansåg sig ej ha funnit anledning att syssla med den högre utbildningen, på vilken helt andra än lokala eller provinsiella synpunkter måste läggas. Motiv skulle dock, enligt kommittén, ej saknas för att exempelvis till Norrland förlägga högre lärdomsanstalter.

Kommittén vidrörde emellertid verksamhetsområden för och i viss mån även kompetenskrav på personer med högre yrkesutbildning.

Genom förslaget om nödvändig centralisering av undervisningen i husligt arbete med hänsyn till av kommittén föreslagen utökning av denna undervisning i folk- och fortsättningsskolan syntes enligt kommittén vissa svårigheter komma att uppstå, då det gällde att anskaffa lärarkrafter. Med hänsyn till att undervisningen i husligt arbete borde omfatta icke blott hushållsgöromål utan även sömnad, hälsovård och barnavård och då vid centralisering varje lärarinna borde bli fullt utnyttjad, borde enligt kommitténs mening samma lärarinna i vissa fall kunna undervisa både i hushållsgöromål och sömnad. I barnavård och hälsolära skulle i många fall i orten bosatt sjuksköterska kunna anlitas som lärarinna.

För undervisning i lantbruk för kvinnliga elever förordade kommittén bland annat, att, där lärlingskolor för jordbruksutbildning inrättades, dessa kombinerades med motsvarande skolor för undervisning i lantbruk för kvinnliga elever. Dessa sistnämnda skolor kunde betraktas som förberedande lantbruksskolor.

Förslaget har ej föranlett proposition till riksdagen.

2. Skrivelser från enskilda organisationer

I underdånig skrivelse den 2 juli 1928 gjorde *Sveriges slöjdläraryrkesförening* en framställning om utredning rörande inrättande av ett statens handarbetsseminarium. I skrivelsen framhålles inledningsvis, att skolornas målsmän kommit att i högre grad värdesätta det praktiska arbetet ur såväl undervisningens som uppfostrans synpunkt samt att detta arbete fått en allt större plats på skolans arbetsordning. Men skulle undervisningen i praktiskt arbete nå sitt mål, måste ökade krav ställas på lärarutbildningen. Dessa krav borde bestämmas av staten icke endast i vad avsåge utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål, vilken ägde rum vid statens skolköksseminarium, utan även rörande utbildning av handarbetslärarinnor genom att staten inrättade ett seminarium härför. Sömnaden hade nämligen stor betydelse ur ekonomisk, praktisk och etisk synpunkt. Kunighet i sömnad vore av värde ej blott ur individens och hemmets synpunkt utan även ur nationalekonomisk. Den pedagogiska utbildningen för en handarbetslärarinna borde ligga på samma nivå som den för en ämneslärarinna, utbildad vid ett seminarium.

I en senare underdånig skrivelse (den 26 augusti 1935) upprepade föreningen sin ovan berörda framställning och framförde ungefär samma synpunkter som tidigare. Föreningen erinrade samtidigt om de olägenheter, som en handarbetslärarinna måste dragas med genom att hon för sin allsidiga utbildning måste genomgå olika specialkurser på skilda håll (kläd-sömnad, vävning, teckning m. m.). Föreningen har även i senare skrivelser ivrat för en förbättrad utbildning för handarbetslärarinnor.

Svenska skolkökslärarinnornas förening gjorde i skrivelse den 28 juni 1941 till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet en framställning rörande undervisning i hushållsgöromål vid olika skolformer. I framställningen berördes jämväl utbildning av lärarinnor i hushållsgöromål. Föreningen framhöll i sistnämnda avseende bland annat följande.

1936 års lärarutbildningssakkunnigas förslag innebure ej en fullt tillfredsställande lösning av frågan om utbildningens omfattning. Den föreslagna 2-åriga utbildningstiden vid seminarium vore för knappt tilltagen. Undervisningen under de båda första utbildningsåren av den föreslagna 4-åriga utbildningstiden borde ingå som ett led i seminarieutbildningen. Det första för lärarinneutbildningen obligatoriska läroåret borde enligt föreningens mening förläggas till seminariet och benämnas lägre seminariekurs med en fast utformad kursplan. Det andra obligatoriska läroåret borde användas för praktik i hem, vars husmödrar hade vissa kvalifikationer. Arbetet i hemmen borde övervakas av en av statsmyndigheterna utsedd och avlönad person, varigenom ett samarbete mellan hemmen ifråga och seminarierna kunde komma till stånd. Efter de obligatoriska två åren

skulle så den högre seminariekursen på två år följa. Utbildningen skulle alltså omfatta obligatoriska fyra år, varav till seminarieutbildningen skulle anslås tre år, fördelade på ett års lägre och två års högre seminariekurs. Året mellan den lägre och högre kursen skulle ägnas åt praktikanttjänst.

Föreningen underströk kraftigt, att regelbundna, av staten bekostade fortbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål borde anordnas, och att dessa kurser borde göras så grundliga som möjligt. Slutligen framhöll föreningen, att för undervisning i seminarierna och även inom andra arbetsområden behövdes lärarkrafter med högre huslig utbildning. En seminarieutbildad lärarinna i hushållsgöromål borde tillerkännas rätt att studera vid universitet och högskolor, där särskilda lärostolar för högre utbildning inom här ifrågakommande område borde upprättas.

Sedan 1941 års befolkningsutredning avlämnat sitt betänkande angående den husliga utbildningen, framhöll föreningen i underdånig skrivelse den 20 februari 1945 angående tillsättande av en kommitté för utarbetande av förslag till organisation m. m. för det i princip redan beslutade skolköks- och handarbetsseminariet i huvudsak följande.

Undervisningen i hushållsgöromål hade, alltsedan den år 1887 införts i svenska skolor, undergått en ständig utveckling. Undervisningsmomenten hade fördjupats och blivit alltmer omfattande för att hushållsundervisningen skulle kunna motsvara de krav, som måste ställas på en god utbildning för hemarbetet. För skolkökslärarinnekåren vore det ett stort behov, att en statlig utbildningsanstalt för skolkökslärarinnor funnes, vilken kunde ha möjlighet att bereda lärarinnorna en förstklassig utbildning, att anordna fortbildningskurser, om sådana behövdes, och att över huvud vara vägledande för undervisningen på hemarbetets område.

Utbildningen vid statens skolköksseminarium kunde, trots den av 1942 års riksdag beslutade provisoriska omorganisationen av seminariet, dock icke till fullo fylla de krav, som måste ställas på utbildningen av lärarinnor i hushållsgöromål. Detta berodde huvudsakligen på seminariets lokala förhållanden, vilka voro sådana, att de verkade allvarligt hämmande på arbetet inom utbildningsanstalten och därför icke blott inverkade menligt på lärarinneutbildningen utan även förorsakade, att seminariet vore urståndsatt att verka vägledande för redan utbildade lärarinnor. Det vore otänkbart, att vid seminariet anordna någon som helst fortbildning.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund redovisade i ett i oktober 1941 framlagt betänkande benämnt Hem och familj i vår medborgarfostran sina synpunkter på bland annat utbildning av lärarinnor inom det husliga området.

Inledningsvis berörde förbundet beträffande *skolköks- och lanthushållslärarinnor*, att förutsättningen för en reform av den praktiska hushållsundervisningen i skolorna vore, att lärarinnorna finge en utvidgad och

förbättrad utbildning. Denna kår borde också få samma trygghet i anställningsvillkor och löneförmåner som övriga lärare i de skolor, där de arbetade. En omprövning av lärarinneutbildningen i syfte att stärka de teoretiska studierna motiverades bland annat med att utvecklingen i de vetenskaper, som sysslade med näringen och dess betydelse för hälsan, hade gått hastigt framåt under de senaste åren. Den låga värdesättningen av ämnet hushållsgöromål framträdde icke blott däri att det räknades som ett övningsämne utan även i bestämmelserna om ämnets förekomst vid olika skolformer. För att nå en förbättring i utbildningen för ifrågavarande lärarinnekategorier föreslog förbundet upprättandet av ett statens utbildnings- och forskningsinstitut. Detta skulle vara organiserat såsom en fristående institution med huvudsakligen utbildningsuppgifter men med samtidig möjlighet till bedrivande av vetenskaplig forskning. Anknätningsmöjligheter borde finnas mellan institutet samt universitet och högskolor. »Fördelarna med koncentration av utbildningen till en enda statlig anstalt skulle främst vara att man lättare kan tillfredsställa höga krav på specialutbildad personal, på undervisningsmaterial och övningskolor, samt att man lättare kan verkställa urval bland dem som önska ägna sig åt lärarbanan.» Undervisningen skulle bli avgiftsfri.

För inträde till institutet skulle fordras, förutom viss skolunderbyggnad (kunskaper motsvarande studentexamen i vissa ämnen och för övrigt realexamen eller normalskolekompetens), en förberedande kurs vid något av de nuvarande seminarierna och därefter praktik, förlagd till av utbildningsanstalten kända och kontrollerade arbetsplatser. Undervisningen vid institutet skulle bedrivas högskolemässigt. Stommen i utbildningen skulle utgöras av obligatoriska kurser i vissa ämnen, som avsåge att giva en allmän orientering över hushållningens ämnesområden. Därefter skulle vissa ämneskombinationer kunna väljas, varigenom bland annat följande utbildningsmöjligheter skulle finnas, nämligen till hushållningslärarinna, lanthushållningslärarinna, lärarinna vid specialiserade yrkesskolor samt konsulenter för hemvårds- och bostadsfrågor ävensom för lanthushållets och stadshushållets näringsfrågor.

Jämväl utbildning av *barnavårdslärarinnor* och konsulenter för barnavård skulle med fördel kunna förläggas till institutet. Starka skäl ansåg förbundet talade för att barnavårdslärarinnornas utbildning borde förläggas till ett institut, där alla de angränsande hemarbetsuppgifterna hörde hemma. I denna lärarinneutbildning borde ingå ett väsentligt större mått av psykologisk kunskap. Till halva sin gärning måste barnavårdslärarinnorna betraktas som barnuppfostringsexperter.

Efter att ha framhållit hemslöjdens betydelse såväl ur ekonomisk, estetisk och social synpunkt som för fritidssysselsättning, ansåg förbundet, att utbildningen och skolningen av lärare för detta område, *vävlärarinnorna*, vore en för landet synnerligen viktig och angelägen sak. Staten borde taga

hand även om denna utbildningsgren och härför inrätta ett hemslöjdsinstitut, där undervisningen skulle bli kostnadsfri. Härvid kunde tänkas inrättas en lägre grundläggande kurs på ett år eller mera för alla kategorier av hemslöjdens funktionärer. Därefter borde komma ett par års praktik hos hemslöjdsföreningar, såsom assistent åt hemslöjdskonsulent m. m. Den högre kursen borde främst utbilda textilkonstnärer, lärare och konsulenter samt försäljningsexperter för hemslöjds- och inredningsaffärer. Beträffande lärarna borde dessa erhålla en god pedagogisk utbildning. För övningsundervisningens anordnande borde en särskild övningsskola inrättas med olika typer av kurser.

Även *handarbetslärarinornas* utbildningsmöjligheter samt deras anställnings- och löneförhållanden borde förbättras, varjämte slöjden borde uppvärderas som obligatoriskt ämne bland övriga skolämnena. Utbildningen borde ske vid ett statligt seminarium och utbildningstiden beräknas till fyra år genom att de förberedande kurserna droges in under seminarietiden. Undervisningen skulle vara avgiftsfri.

I en skrivelse av den 29 november 1944 till befolkningsutredningens delegation för hem- och familjefrågor har *svenska barnavårdslärarynnors förening* framhållit, att kunskap i barnavård vore nödvändig för varje kvinna, vare sig hon komme att vårda egna eller andras barn, och att därför stora krav måste ställas på undervisning i ämnet. Då det vore viktigt, att nämnda kunskap kunde spridas till alla samhällsgrupper, vore det önskvärt, att inom varje län en eller flera barnavårdslärarynnor anställdes som konsulenter för undervisning i barnavård.

Kap. VI. Lärarinnebehovet

1. Lärarinnekategorierna

Av den i kap. I lämnade redogörelsen framgår, att det för närvarande inom det husliga området utbildas sju olika lärarinnekategorier, nämligen skolkökslärarynnor, lantushållslärarynnor, handarbetslärarynnor, vävlärarynnor, barnavårdslärarynnor, yrkeslärarynnor i sömnad samt kombinerade skolköks- och handarbetslärarynnor. Lantushållslärarynnornas utbildning är vid Rimforsaseminarier uppdelad på tre olika speciallinjer: lantushåll med huslig ekonomi, lantushåll med huslig ekonomi och djurvård samt lantushåll med trädgårdsskötsel och kvinnlig slöjd.

Utredningen kommer nu närmast att i korthet redogöra för 1941 års befolkningsutrednings förslag och däröver avgivna remissyttranden, varefter

framläggas utredningens synpunkter över vilka lärarinnekategorier inom det husliga området, som kunna finnas nödvändiga för undervisningens bedrivande.

1941 års befolkningsutrednings förslag och remissyttranden däröver. I betänkandet angående den husliga utbildningen framförde 1941 års befolkningsutredning några synpunkter på slöjd- och hushållsämnenas omfattning på olika stadier och inom olika skoltyper. Utredningen förutsatte sålunda, att inom folkskolan slöjdämnet skulle förekomma på alla stadier och vara obligatoriskt. Undervisningen i hushållsämnet borde påbörjas under åtminstone det sjätte eller sjunde skolåret för att under det åttonde skolåret vara obligatorisk för flickorna. Under sistnämnda läsår borde emellertid jämväl pojkbarna meddelas viss undervisning. Inom de högre skolorna vore det önskvärt, att hushållsundervisning meddelades i realskolor, kommunala flick- och mellanskolor samt enskilda flick- och samskolor. Undervisningen inom dessa högre skolformer borde vara obligatorisk för flickorna och även för pojkbarna borde viss undervisning anordnas.

Om den husliga yrkesutbildningen konstaterade befolkningsutredningen, att brist på enhetlighet i kursformerna rådde vid de flesta skoltyper, vilket medförde betydande olägenheter. Med anledning härav framlade utredningen förslag till normalkurser för den husliga yrkesutbildningen, nämligen en grundkurs, hushållsskola om 800 timmar, samt en längre kurs, husmodersskola om 1 600 timmar. Grundkursen liksom husmodersskolan skulle kunna byggas ut med olika specialämnena.

För den undervisning i hushåll och sömnad, som enligt befolkningsutredningens synpunkter borde bedrivas i de allmänna skolorna, fordrades enhetligt utbildade lärarinnor. Någon skillnad mellan högre och lägre skolformer eller mellan stad och landsbygd torde ej behöva göras under förutsättning, att lärarinnorna under sin utbildning finge en inblick i olika befolkningsgruppers förhållanden. Utredningen föreslog därför två typer: *hushållslärlarinna* och *sömnadslärlarinna*. Hushållslärlarinnan skulle erhålla en sådan utbildning, att hon skulle vara lämpad att handha undervisningen både för stads- och landsbygdsförhållanden. Särskild utbildning till lanthushållslärlarinna skulle sålunda ej förekomma. Hushållslärlarinnan skulle även bestrida den undervisning i barnavård, som förekommer inom barndomsskolorna och inom sådana hushållsskolor, där denna undervisning ej är av större omfattning. Nämnda tvenne lärarinnetyper borde emellertid kompletteras med en lärarinnekategori med möjlighet att inom vissa skolformer undervisa i såväl hushåll som sömnad: den kombinerade *hushålls-sömnadslärlarinnan*, vilken skulle vara utbildad hushållslärlarinna med en utökad kurs i sömnad. Dessa för de allmänna skolorna erforderliga lärarinnorna, hushållslärlarinnan och sömnadslärlarinnan, förutsattes äga sådana kunskaper, att de skulle kunna undervisa även på hushålls-

skolans och husmodersskolans stadier. Undervisningen i hushållsskolans grundkurs skulle således bestridas av nyssnämnda lärarinnor. För undervisningen i olika specialämnen skulle behov finnas av särskilt utbildade lärarinnor: *barnvårdslärarinnor* och *trädgårds-djurvårdslärarinnor*. Den förstnämnda typen borde ha en allsidig hushålls- och barnsköterskeutbildning samt praktik och därefter under seminarietiden få en god teoretisk utbildning speciellt på barnpsykologiens och hälsolärans område. Trädgårds-djurvårdslärarinnan skulle vara utbildad hushållslärarinna med en påbyggnadsutbildning i djurvård och trädgårdsskötsel. På husmodersskolans stadium liksom för undervisningen i specialämnet vävning vid de fasta skolorna och för speciella vävkurser erfordrades dessutom *vävlarinnor*. För de mera specialiserade stadierna inom husmodersutbildningen borde sömnadslärarinnorna ha en viss påbyggnadsutbildning.

Samtliga ovannämnda lärarinnekategorier borde genom påbyggnadsutbildning kunna förvärva högre kompetens var och en inom sitt område för undervisning inom den specialiserade yrkesutbildningen, vid seminarierna och för föreståndarinnebefattningar vid de fasta husliga skolorna samt för konsulentverksamhet.

Över befolkningsutredningens betänkande ha yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter skolor, föreningar och andra organisationer m. fl. Behovet av lärarinneutbildning inom det husliga området har varit så självklart, att någon diskussion i de avgivna yttrandena häröver ej förts. Likaså synas samtliga vara ense om nödvändigheten av en förbättrad lärarinneutbildning. Ej heller synas i de flesta yttrandena några erinringar ha framförts emot de olika lärarinnetyper, som av utredningen föreslagits.

Emellertid framföras dock i vissa yttranden invändningar emot de föreslagna lärarinnekategorierna och i främsta hand emot kombinationen hushålls-sömnadslärarinna. Så anse t. ex. *skolöverstyrelsen*, *rektorn vid statens skolköksseminarium*, *fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala*, *Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning*, *Örebro stads skolor för yrkesundervisning* och *svenska skolkökslärarinnors förening* att möjligheter till komplettering böra anordnas för sömnadslärarinnor likaväl som för hushållslärarinnor och således kombinationen sömnadshushållslärarinna medgivnas med kompetens för det lägre skolstadiet vad beträffar det kompletterade facket. Däremot uttala sig *svenska yrkesskolföreningen* och *Sveriges slöjdlärarinneförening* bestämt emot att kombinationen hushålls-sömnadslärarinna skall förekomma. Sistnämnda förening anför härom bland annat, att »då befolkningsutredningen i sitt förslag i övrigt går in för en uppdelning och specialisering bör ovannämnda ämneskombination uteslutas, om icke sömnaden helt skall eftersättas och kanske leda till en avfolkning från sömnadslärarinnebanan. Sedd mot bakgrunden av förslaget till vidareutbildning på lärarinneområdet (t. ex. yrkeslära-

rinna) skulle hela sömnadslärrinneutbildningen från början komma i en mycket underlig mellanställning.» Om emellertid kombinationen hushålls-sömnadslärrinna trots allt skulle bibehållas, anser föreningen det »minst lika genomförbart att kombinationen sömnads-hushållslärrinna införas».

Från en del håll föreslås även andra kombinationer med sömnadsämnet. Sålunda synes det *skolöverstyrelsen*, som erinrar om att 1936 års lärarutbildningssakkunniga föreslagit dubbelkompetens för undervisning i kvinnlig slöjd och teckning, en sådan ämneskombination i vissa fall ändamålsenlig. *Rektorn vid statens skolköksseminarium* ifrågasätter, om icke vävlärrinnorna kunde erhålla gemensam grundläggande utbildning tillsammans med sömnadslärrinnorna. Dessa båda kategorier lärarinnor skulle erhålla beteckningen textillärrinnor i analogi med hushållslärrinnor. Efter den gemensamma grundutbildningen skulle en för olika fack direkt utformad specialisering ske. Kombinationen sömnads-vävlärrinna föreslås även av *länsstyrelsen i Hallands län, hushållningssällskapet i samma län* och styrelsen för *lanthushållsskolan i Katrineberg*, vilka även ha uttalat sig emot den omfattande utbildning, som av utredningen föreslagits beträffande trädgårds-djurvårdslärrinnan. De föreslå, att lärrinneutbildningen, i stället för de av utredningen föreslagna fyra huvudlinjerna, delas på följande: hushållslärrinnor, sömnads-vävlärrinnor, barnavårdslärrinnor och trädgårds-djurvårdslärrinnor. Däremot har styrelsen för *Bräkne-Hoby lanthushållsskola* ifrågasatt lämpligheten av kombinationen trädgårds-djurvårdslärrinna med hänsyn till att tjänstgöringen för dylik lärarinna under våren och sommaren skulle bli alltför krävande men däremot ej giva henne full sysselsättning under vintern.

Behovet av lärrinneutbildning även för andra områden än de rent pedagogiska framhålles av *föreningen Sveriges vävlärrinnor* i fråga om utbildningen av vävlärrinnor. Föreningen erinrar sålunda om att vävlärrinnor i stor utsträckning rekryteras »rent tekniska och merkantila tjänster inom detta fack, t. ex. hemslöjdsföreståndarinnor, arbetsledare för handväveri, biträden i hemslöjdsaffärer, heminredning och konsulterande verksamhet på dessa områden. Icke sällan övergår en person från lärartjänst till merkantil befattning eller omvänt, varför dessa banor icke ens efter examen äro helt skilda. Denna kombination mellan fackets pedagogiska och merkantila sidor är säkerligen till ömsesidig fördel, och därtill kommer att man knappast kan tänka sig att för så begränsade yrkesområden ha särskilda utbildningsanstalter för yrkets olika grenar.»

Utredningens synpunkter

Barnavårdslärrinnor. Barnavårdsundervisningens förekomst i olika skolformer visar den tidigare lämnade redogörelsen. Därav framgår, att barnavård kan förekomma antingen som ett självständigt ämne eller i samband

med undervisningen i annat ämne. Såsom självständigt ämne förekommer barnavård ej i större omfattning i de allmänna skolorna utan i vissa yrkesskolor eller yrkeskurser eller motsvarande. Med den vikt, som utredningen anser, att samhället måste lägga på barnuppfostran, är det synnerligen otillfredsställande, att undervisningen och upplysningen på barnavårdens område ej sällan handhaves av personer utan erforderlig fackutbildning eller pedagogisk utbildning. Detta inträffar ej endast i skolor, där barnavård förekommer som specialämne, utan även inom den rådgivnings- och upplysningsverksamhet, som av samhället bedrivs inom området. Denna verksamhet handhaves nämligen i stor omfattning av personal, som utbildats i sjukvård och ej i hälsovård eller i barn- och ungdomspsykologi. Pedagogisk utbildning torde vara sällsynt bland denna personal, oaktat dess verksamhet ligger just på undervisningens och upplysningens fält. I alla de skolformer, där barnavårdsundervisning förekommer, liksom i rådgivnings- och upplysningsverksamheten bör en *barnavårdslärlarinna* ha sin givna plats.

Hushållningslärlarinnor. Skolkökslärlarinnornas verksamhetsområden omfatta bland annat de allmänna skolorna, olika slag av yrkesskolor, folkhögskolor, abnormundervisning, folk- och småskoleseminarier, fackseminarier m. m. Lanthushållslärlarinnornas utbildning är närmast avsedd för lanthushållsskolorna men deras verksamhet omspannar även åtskilliga av de skolor, som sysselsätta skolkökslärlarinnorna, såsom folk- och fortsättningskolor, högre folkskolor, folkhögskolor, yrkesskolor, abnormundervisning, fackseminarier m. m. Utredningen anser därför i likhet med befolkningsutredningen, att för undervisningen i hushållsgöromål inom olika skolformer erfordras mera enhetligt utbildade lärlarinnor. Lanthushållsskolorna ha till specialuppgift att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lanthushåll. Härigenom har också lanthushållslärlarinnornas utbildning fått en något annan inriktning än skolkökslärlarinnornas. Emellertid anser utredningen en dylik skillnad i utbildningshänseende mellan de båda ifrågakvarande lärlarinnetyperna ej längre erforderlig. De blivande hushållningslärlarinnorna böra i stället få en sådan utbildning, att de inom sitt område ej stå främmande för skötseln av vare sig ett producent- eller ett konsumenthushåll.

Befolkningsutredningen framhåller härom i sitt betänkande angående den husliga utbildningen, att »var man än kommer att undervisa är det synnerligen betydelsefullt att känna till hur ett lanthushåll fungerar, att följa produktionsprocessen för de olika födoämnen och träna upp färdigheten i deras handhavande under alla olika beredningsstadier». Hushållslärlarinnorna böra emellertid, anser befolkningsutredningen vidare, icke endast få en viss inblick i lanthushållets olika produktionsgrenar utan även studera städernas hushållningssystem och den industriella produktionen

av konsumtionsvaror och sålunda bli rustade för att lämpa undervisningen både efter stads- och landsbygdsvförhållanden.

Vad beträffar benämningen på lärarinnan i hushållsgöromål finner utredningen, att den nuvarande formen skolkökslärarinna för tanken närmast på undervisningen i ett skolkök. Befolkningsutredningens förslag hushållslärarinna synes ej heller vara riktigt tillfredsställande. Utredningen anser benämningen *hushållningslärarinna* vara lämpligare, då alla ämnen, vari dessa lärarinnor undervisa, ha ekonomisk inriktning. Även hemmets ekonomi utgör ett undervisningsämne. I Danmark användes motsvarande benämning.

Lanthushållningslärarinnor (trädgårdsskötsel och djurvård). Vid lanthushållningsseminariet vid Rimforsa finnes en linje inrättad för utbildning i lanthushåll med trädgårdsskötsel och kvinnlig slöjd, den s. k. trädgårds- och slöjmlinjen. Denna kombination synes ha tillkommit för att lämna dessa lärarinnor full tjänstgöring för både sommar- och vinterhalvår men har emellertid ej varit lockande. Ehuru avsikten varit att utbilda några få lärarinnor av denna typ varje år, har det ibland inträffat, att lärarinneaspiranter saknats. Befolkningsutredningen föreslår i stället en annan kombination med trädgårdsskötsel nämligen djurvård och anser, att en lärarinna med specialutbildning i dessa ämnen behöves, när det gäller att meddela undervisning i landsbygdens hushållsskolor i sådana ämnen, som äro speciellt avsedda för jordbrukarhushåll, såsom trädgårdsskötsel och konservering, ladugårds- och fjäderfäskötsel samt mjölkhushållning. Denna specialutbildning bör emellertid enligt befolkningsutredningens synpunkt ej vara differentierad från början utan givas i form av en påbyggnadsutbildning ovanpå hushållslärrinneutbildningen.

Vad först beträffar den nuvarande kombinationen trädgårdsskötsel-slöjd, anser utredningen, att denna ej bör upprätthållas. Dessa ämnen äro av så olika slag, att det torde vara sällsynt att samma person har ett levande intresse för båda. Det har också visat sig, att under de tider (sommarmånaderna), då undervisning förekommer samtidigt i båda ämnena, antingen det ena eller andra ämnet blir eftersatt med en dylik dubbel utbildning, som för övrigt ej kan medhinnas på rimlig tid. Båda ämnena äro nämligen så omfattande, att vart och ett kräver sin lärarinna.

Vad åter angår kombinationen trädgårdsskötsel-djurvård med tyngdpunkten lagd på trädgårdsskötsel anser utredningen i likhet med befolkningsutredningen, att lärarinnor med specialutbildning i dessa ämnen äro nödvändiga för undervisningen i lanthushållsskolor och vissa ungdomsvårdsskolor. Men även folkhögskolor, vissa husmodersskolor samt folk- och småskoleseminarier böra kunna få användning av dessa lärarinnors kunskaper i trädgårdsskötsel. I olikhet med befolkningsutredningen anser utredningen det ej vara nödvändigt med en så lång utbildning som hus-

hållningslärarinnans med den ifrågasatta påbyggnaden, enär en sådan utbildning trots längden synes ha vissa brister. Utredningen håller därför före, att trädgårds-djurvårdslärlarinnorna ej böra rekryteras från hushållningslärarinnornas led utan erhålla specialutbildning för sitt område på motsvarande sätt som övriga huvudtyper av lärarinnor. De böra erhålla en sådan utbildning, att de bliva kompetenta att undervisa i den trädgårds-skötsel och djurvård, med vilken en husmor och då särskilt en husmor för ett jordbrukarhushåll i vanliga fall tager befattning. Men utbildningen bör dessutom göras så omfattande, att lärarinnan lär känna alla en lanthushållsskolas arbetsområden och under kortare tider kan övertaga en kamrats tjänstgöring samt avancera till föreståndarinna.

Åtskilliga fördelar äro förbundna med kombinationen trädgårdsskötsel-djurvård. Den skulle, enligt vad som är känt för utredningen, locka åtskilliga sökande bland unga kvinnor, som önska ägna sig åt undervisningsverksamhet inom endast dessa speciella områden men som ej nu ha möjligheter härtill. Dessutom kan en tillfredsställande utbildning uppnås på rimlig tid. Det kan visserligen anmärkas, att för dessa lärarinnor undervisningen under vårmånaderna blir ansträngande, men detta kan kompenseras dels med biträdes hjälp och dels av lugnare tider under andra delar av året.

Vad dessa lärarinnors benämning beträffar finner utredningen den av befolkningsutredningen föreslagna benämningen trädgårds-djurvårdslärlarina vara något tung. I Norge kallas ungefär motsvarande för »smaabrugslærere». Detta leder emellertid tanken närmast på undervisning i skötsel av ett småbruk överhuvud och är därför ej fullt tillfredsställande. Inom ett lanthushålls arbetsområde intaga trädgårdsskötsel och djurvård en framskjuten plats. Utredningen är därför närmast böjd för att kalla nu ifrågasatt lärlarinnor *lanthushållningslärarinnor*. Visserligen finnes en liknande benämning redan nu, men någon förväxling med de nuvarande lanthushållslärlarinnorna torde ej behöva befaras.

Sömnadslärlarinnor. Ämnet handarbete eller kvinnlig slöjd förekommer i de flesta skolformerna. Det synes vara en allmänt omfattad åsikt, att behov föreligger av en specialutbildad lärlarina för denna undervisning. Så gott som samtliga av de organ, som yttrat sig över befolkningsutredningens betänkande, ha ej heller ifrågasatt något annat. Ett litet fåtal har ansett, att särskilda sömnadslärlarinnor ej behövas utan har föreslagit en kombination sömnads-vävlärlarina, dock utan att närmare motivera detta. Till denna kombination återkommer utredningen nedan.

Det framgår av föregående redogörelse, att den kvinnliga slöjden förekommer i stor utsträckning å alla stadier inom olika skolformer från begynnelseklassen i folkskolan upp till avslutningsklassen i den kommunala flickskolan. Ändamålet med undervisningen i sömnad liksom i andra

ämnen inom det husliga arbetets område är, att så vitt möjligt genom anknytning till verkliga livet meddela sådana kunskaper, som tillgodose hemmets behov. Därför behövas för att på ett tillfredsställande sätt kunna sköta undervisningen i ämnet på stadium utöver småskoleklasserna lärarinnor med grundlig utbildning. De böra även bli kompetenta att handha undervisningen i kortare kurser inom yrkesskolornas verksamhetsområden utom då det gäller utbildning av verkliga yrkesutövare.

Vad benämningen på dessa lärarinnor angår föreslår befolkningsutredningen sömnadslärarinnor och anför härom följande.

»Handarbetslärarinnor synes olämpligt, då detta för tanken till den traditionella prydnadssömmen. Slöjdlärarinnor avböjes också, när man då måste fasthålla vid den traditionella uppdelningen av slöjdamnet på skolstadiet i kvinnlig och manlig slöjd. Eftersom man önskar att pojkar skola få övning i såväl textilkunskap som textilvård och sömnad och flickorna i allmän materialkunskap och träslöjd skulle en dylik uppdelning bli oegentlig. Sömnadslärlarinna är icke heller en fullt tillfredsställande benämning, då ju sömnaden utgör endast en del av ämnet.

Befolkningsutredningen anser, att dessa lärarinnor böra kallas lärarinnor i textilkunskap och sömnad, men då denna benämning ju är för lång för daglig användning, bör den förkortade formen kunna vara sömnadslärarinnor.»

Utredningen är av samma uppfattning som befolkningsutredningen och anser sålunda *sömnadslärlarinna* vara en lämplig benämning på denna lärarinnekategori.

Yrkeslärarinnor i sömnad. Såsom utredningen ovan framhållit föreligger stort behov av kategorien sömnadslärarinnor, vilkas utbildning skulle medföra kompetens att handha all undervisning i sömnad med undantag av den, som är avsedd för den verkliga yrkesutbildningen inom sömnadsfacket. För denna sistnämnda undervisning få ej de blivande sömnadslärarinnorna tillräcklig utbildning utan härför erfordras flerårig yrkespraktik före seminarieutbildningen. Vid den egentliga yrkesutbildningen kommer tyngdpunkten att ligga på klädsömnadens område med dess rikliga skiftningar och stora krav på en allsidig yrkeskunskap. Visserligen komma sömnadslärarinnorna att erhålla utbildning i klädsömnad men deras kunskap inom detta speciella område blir alltför begränsad för att de skola kunna handha nämnda undervisning. Härför erfordras särskilt utbildade lärarinnor, *yrkeslärarinnor i sömnad*, vilkas verksamhet närmast kommer att förläggas till verkstadsskolorna.

Vävlärarinnor. Undervisning i vävning meddelas vid folkhögskolor, yrkeskolor, lanthushållsskolor, husmodersskolor, anstalter för abnormundervisning m. m. Undervisningen handhaves vid lanthushållsskolorna i regel

av lärarinnor, som utexaminerats från trädgårds-slöjdlinjen vid Rimforsa lanthushållningsseminarium eller andra icke specialutbildade vävlärlarinnor, under det att specialutbildade vävlärlarinnor för det mesta ombesörja undervisningen vid övriga skolor. Sistnämnda kategori vävlärlarinnor anlitas också i stor utsträckning inom andra verksamhetsfält, såsom hemslöjden, för heminredning och fritidsverksamhet m. m. I de allmänna skolorna har vävning ej införts i någon nämnvärd omfattning.

Beträffande vävningens betydelse för de svenska hemmen framhåller befolkningsutredningen i sitt betänkande angående den husliga utbildningen, att »vävning är ett arbete, som i hög grad intresserar kvinnor i olika åldrar och samhällsklasser och att den textila hemproduktionen alldeles oavsett dess ekonomiska lönsamhet, vilken givetvis för vissa grupper är betydande, spelar stor roll för arbetstrivseln och för höjandet av heminredningens standard i talrika hem såväl på landsbygden som i samhällena. Som specialämne vid de fasta skolorna bör därför vävningen uppmuntras, och likaledes betraktar befolkningsutredningen de speciella vävkurser, som hållas för ungdomar och husmödrar, såsom synnerligen önskvärda. För att bestrida denna vävundervisning behövas vävlärlarinnor, vilka ju dessutom — — — ha ett stort verksamhetsfält på det merkantila området, på heminredningsområdet etc.»

Utredningen vill understryka vad befolkningsutredningen anfört men samtidigt framhålla, att vävlärlarinnans yrke ej är, liksom ej heller sömnadslärlarinnans, ett rent praktiskt hantverk utan har en viktig smakfostrande betydelse. Det har dessutom en stor kulturell mission att fylla genom att stärka den hembygdskänsla, som finnes bland landsbygdens ungdom och som ofta är knuten till slöjden och textilierna, till vad som är karakteristiskt för trakten inom hemslöjdens område.

Utredningen vill särskilt framhålla husbehovsvävningens stora ekonomiska betydelse för många hem. En hemproduktion är ofta enda möjligheten att för ett överkomligt pris skaffa förstklassiga kvaliteter av nödvändiga textilvaror.

Det synes sålunda vara ådagalagt, att behov av lärarinnor för undervisning i vävning föreligger. För att kunna handha yrkesväverskornas utbildning och för övrigt undervisningen i mera avancerade kurser är det enligt utredningens mening nödvändigt med *specialutbildade vävlärlarinnor*. Samma utbildning bör också krävas för de vävlärlarinnor, som arbeta inom hemslöjdens område eller som bedriva konsulterande verksamhet. För att däremot inom vissa folkhögskolor, lanthushållsskolor, ett stort antal vävkurser i yrkesskolor, hemslöjdsföreningarnas ambulerande kursverksamhet m. m. bestrida undervisning i ämnet föreslår utredningen en kombinerad utbildning av sömnads-vävlärlarinnor, benämnda slöjdlärlarinnor. Till denna kombination återkommer utredningen nedan.

Hushållnings-sömnadsläraryrket. För närvarande anordnas vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala en lärarinnekurs i huslig ekonomi och handarbete. Genomgång av denna kurs, som är 3-årig och alltså ett år längre än skolkökslärarinnekursen, giver full kompetens både som skolkökslärarinna och som handarbetslärarinna. Befolkningsutredningen föreslår för undervisningen i vissa skolformer bibehållande av kombinationen hushålls-sömnadsläraryrket. Denna lärarinnetyp skulle erhålla sin kompetens genom att bygga ut hushållslärarinneutbildningen med cirka ett års sömnadsutbildning. Vissa av de över befolkningsutredningens betänkande hörda remissorganen anse, vilket framgår av den ovan lämnade redogörelsen, att även sömnadsläraryrket böra medgivas påbyggnadsutbildning i hushållsgöromål med kompetens att i sistnämnda ämne undervisa på det lägre stadiet.

Utredningen vill här redogöra för en enquête, som gjorts bland 135 skolköks- och handarbetslärarinna, utexaminerade från fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala B-kurs. Av de tillfrågade ha 80 besvarat frågorna helt eller delvis. Av dessa äro 73 i aktiv tjänst, de flesta vid folk- och fortsättningskolor, en del vid vissa yrkesskolor och andra vid samrealskolor, verkstadsskolor, hemsystemskolor, husmodersskolor m. m. I tätorter äro 56 anställda och på ren landsbygd 10. Flertalet har innehaft befattning både som skolköks- och handarbetslärarinna. 57 ha haft sin huvudsakliga sysselsättning som skolkökslärarinna, 4 som handarbetslärarinna under det att 16 haft ungefär lika stor tjänstgöring i båda ämnena.

På en fråga vad de anse om den kombinerade skolköks- och handarbetsutbildningen ha 68 svarat, att de tycka den vara lämplig, under det att 10 uttalat tvivel om dess värde. De förra ha såsom motivering för sin uppfattning framfört, bl. a., att en dylik utbildningsform giver flera arbetsmöjligheter de första åren, att mindre skolor oftast söka lärarinna med denna kombination, att även folkskoleeleverna på medelstora orter kunna få undervisning i slöjd av specialutbildad lärarinna. En lärarinna skriver: »Då på somliga platser småskolelärarinna ha full tjänstgöring inom småskolan, måste för handarbetsundervisningen extra lärarkraft anställas, varvid en såsom skolkökslärarinna anställd B-kursare ofta bör och kan komma i fråga, då antalet handarbetstimmar ej är tillräckligt för att anställa särskild examinerad handarbetslärarinna. Följden blir att outexaminerade, oftast till undervisningens förfång, anställas, och att den handarbetsundervisning, som delges folkskolans elever, blir undermålig.» En annan lärarinna uttalar, att det kan vara svårt att hålla båda ämnesområdena aktuella men att det samtidigt är en avkoppling med omväxlingen i arbetet. De, som ställt sig avvisande till kombinationen, framhålla, bl. a., att en kombinerad tjänst i många fall är alltför krävande med hänsyn till nödvändiga fortbildningskurser, att löneförmånerna genom kombinationen ej bliva bättre, trots den dyrbarare utbildningen, att utbildningen är för vitt-

omfattande utan att bliva tillräcklig, varför få känna sig kompetenta att handha mera avancerad slöjd.

Utredningen har tidigare framhållit, att för en tillfredsställande undervisning i sömnad i de allmänna skolorna i klasser utöver folkskolans lägre stadium behov finnes av härför särskilt fackutbildade sömnadslärarynnor. Varken genom den nuvarande utbildningen vid fackskolans B-kurs eller genom den av befolkningsutredningen föreslagna dubbelutbildningen i hushåll-sömnad erhåller lärarinnan sådana kunskaper i sömnad, att hon kan förutsättas behärska detta ämne på tillfredsställande sätt. I regel går intresset över på det ena ämnet och oftast på hushållsämnnet. Svaren på ovanstående enquête giver också belägg för detta, i det att drygt 70 % av de svarande haft sin huvudsakliga sysselsättning som skolkökslärarynnor. Härtill kommer, att den förlängda utbildningstiden ställer sig för dyrbar utan att lämna däremot svarande ekonomisk gottgörelse. Samma skäl som nu anförts gälla även mot en utbildning i hushållsämnnet, förlagd ovanpå sömnadslärarynneutbildningen. En kombinerad utbildning åter, där en för undervisningen på olika stadier tillräckligt gedigen fackutbildning erhålles i båda ämnena, kommer att kräva en alltför lång utbildningstid och kostnaderna härför komma ej att kompenseras av en häremot svarande lön. Med hänsyn till de nu framlagda synpunkterna kan utredningen ej förorda någon av ovan nämnda utbildningsformer.

Inom folk- och fortsättningsskolan handhaves ofta undervisningen i slöjd för flickor av folk- och småskollärarynnor huvudsakligast på orter, där timantalet hindrar anställande av fackutbildade lärarynnor. I städer och större samhällen kan timantalet i ämnet ifråga ofta vara tillräckligt stort för anställning av en eller flera facklärarynnor. Detta hindrar ej att på sina håll folkskolans lärarynnor handha jämväl denna undervisning. I den mån det i schematekniskt hänseende är möjligt, borde kommunerna vara skyldiga att vid tillräckligt timantal anställa fackutbildade lärarynnor både med hänsyn till undervisningens krav och till lärarynnornas anställningsförhållanden.

Undervisning i hushållsgöromål i folk- och fortsättningsskolan meddelas av skolköks- och lanthushållslärarynnor. Dessa lärarynnors tjänstgöringsförhållanden äro på landsbygden på sina håll synnerligen besvärliga genom korta tjänstgöringstider på olika orter och därav betingade resor.

För att i någon mån rätta till dessa missförhållanden och även med tanke på den planerade omorganisationen av skolväsendet föreslår utredningen, att såsom försöksverksamhet anordnas utbildning av *hushållnings-sömnadslärarynnor huvudsakligast avsedda för folk- och fortsättningsskolor*. Denna utbildning avses dock ej för undervisning på så högt stadium som i enhetsskolans klass 9 y med huslig inriktning. Såvitt utredningen nu kan bedöma, synes det för undervisningen i sistnämnda klass vara erforderligt med specialutbildade lärarynnor både för sömnad och för hus-

hållsgöromål. Skulle emellertid tillräckligt antal timmar i ämnena ifråga finnas i enhetsskolan överhuvud, böra facklärarinnor anställas i stället för den kombinerade typen.

Skulle det framdeles visa sig, att någon av dessa lärarinnor skulle vilja uteslutande ägna sig åt någotdera av dessa ämnen, bör en kompletterande utbildning för erhållande av full kompetens kunna ordnas för vederbörande i samband med pågående seminariekurser.

Slöjdlärarinnor (kombinationen sömnad-vävning). Av det ovan anförda torde framgå, att undervisningen i de olika ämnena inom det husliga arbetsområdet kräver lärarinnor med gedigna fackkunskaper. Omfattningen av ämnenas förekomst i olika skolor eller kurser, liksom dessas längd inverkar på möjligheten att anställa väl kvalificerade lärare. Följden har blivit, att, där ett ämne förekommer i mindre omfattning, personer med otillräcklig utbildning ofta måst anställas som lärarinnor. Detta gäller alldeles särskilt för kurser i sömnad för hemmets behov och i viss utsträckning också för motsvarande kurser i vävning. Speciellt på mindre orter, där en kursverksamhet bedrivs inom yrkesskolans ram, är det knappast tänkbart med särskilt utbildade lärarinnor i såväl sömnad som vävning. För att tillgodose undervisningens krav i bland annat här avsedda fall finner utredningen den lämpligaste utvägen vara med en kombinerad utbildning i de båda ämnena. I ämnet vävning skulle kompetens erhållas för undervisning i skolor och kurser, där ej ren yrkesutbildning i ämnet meddelas. En lärarinna med dylik dubbelutbildning skulle erhålla kompetens att undervisa i t. ex. lantushållsskolor, vissa folkhögskolor, vissa kurser inom yrkesskolans ram, andra kurser av motsvarande slag, anstalter för abnormundervisningen m. fl. För verksamhet inom hemslöjden och inredningsbranschen, för konsulterande verksamhet m. m. dyl. skulle, vilket framhållits ovan, specialutbildade lärarinnor erfordras.

Såsom lämplig benämning på denna lärarinnekategori finner utredningen *slöjdlärarinna* vara.

En motsvarande kompletterande utbildning som för hushållnings-sömnadslärarinnor bör för nu ifrågavarande lärarinnor kunna ordnas.

En annan ämneskombination, som från vissa håll föreslagits, bl. a. av skolöverstyrelsen, är *teckning—kvinnlig slöjd*. Likaså ha 1941 års lärarlönesakkunniga i sitt betänkande rörande lönereglering för övningslärare (SOU 1947: 15) föreslagit inrättande av tjänster med nämnda kombination. De framhålla, att särskilt å mindre orter, där övningslärarnas tjänstgöring icke kan ordnas tillfredsställande på annat sätt, bör bland annat en dylik kombination vara av värde.

Utredningen anser, att en utbildning med denna ämneskombination bör få förekomma endast som en nödfallsutväg. Då båda ämnena äro mycket vittomfattande, fordrar vardera flerårig utbildning, och att sammanföra dem torde knappast vara lämpligt. Utredningen vill erinra om att utbildningen av lärarinnor i hushållning och sömnad eller sömnad och vävning endast avser lågstadiet. En framkomlig väg är att giva sömnads- och teckningslärarinnorna en kortare utbildningskurs i respektive teckning och sömnad. Denna påbyggnadsutbildning skulle i så fall endast avse lågstadiet.

2. Antal erforderliga lärarinnor

Barnavårdslärarinnor. Vid sådana skolor, institutioner m. m., där barnavårdsundervisning förekommer, funnos vårterminen 1948 33 utbildade barnavårdslärarinnor med heltidstjänstgöring anställda. En ej oväsentlig brist av utbildade barnavårdslärarinnor finnes emellertid vid dessa skolor. Utredningens ämnesrepresentant för barnavård uppskattar behovet av examinerade barnavårdslärarinnor för heltidstjänstgöring med undervisning i både spädbarnsvård och småbarnsvård till omkring 108 lärarinnor, varför en brist på cirka 75 kompetenta lärarinnor föreligger. För närvarande upprätthållas omkring 50 heltidstjänster med undervisning i barnavård av sjuksköterskor, barnsköterskor, barnträdgårdslärarinnor m. fl.

Vad beträffar det *framtida behovet* av utbildade barnavårdslärarinnor har utredningen låtit verkställa vissa undersökningar, vilka utförts av amanuensen i överstyrelsen för yrkesutbildning pol. mag. Bror Larsson. Undersökningarna, vilka vila dels på en över samtliga utbildade barnavårdslärarinnor till och med år 1947 befintlig sammanställning och dels från vissa skolor och institutioner hopsamlat material, ha givit följande resultat.

Vid beräkningarna har ej hänsyn kunnat tagas till en eventuell utvidgning av barnavårdsundervisningen utan barnavårdslärarinnorna ha förutsatts komma att i framtiden liksom hittills sysselsättas vid ett relativt litet antal skolor och institutioner, vid vilka endast en obetydlig del av befolkningen får undervisning i barnavård. Med hänsyn härtill och som åldersfördelningen hos det klientel, som barnavårdslärarinnorna undervisa, är mycket varierande, kan det framtida behovet ej bygga på befolkningsutvecklingen.

Antalet utexaminerade barnavårdslärarinnor till och med år 1947 (åren 1916—1947) har uppgått till 169. Av dessa voro (våren 1948) endast 33 yrkesverksamma med heltidstjänstgöring samt 3 med deltidstjänstgöring. Bortfallsprocenten, icke mindre än drygt 80 %, är exceptionellt stor (hänsyn har ej tagits till de deltidsanställda). Orsaken härtill synes främst vara, dels att sådana barnavårdslärarinnor, som ingå äktenskap, med få

undantag upphöra att vara yrkesverksamma, dels ock att många utexaminerade barnavårdslärarinnor ägna sig åt annan barnavårdsverksamhet än undervisning.

Nedanstående tablå visar de hitintills utexaminerade barnavårdslärarinnornas civilstånd, sysselsättning m. m. under år 1947.

Tidsperiod	Antal utexaminerade	Genomsnittsålder vid examen	Gifta	Änkor, frånskilda	Döda	I tjänst som barnavårdslärarinnor	Annan befattning	Okänd sysselsättning
1916—1919 ..	17	25	11	1	—	3	—	3
1920—1923 ..	18	25	6	2	1	3	3	3
1924—1927 ..	20	24	9	—	2	4	5	—
1928—1931 ..	17	26	8	—	1	2	6	—
1932—1935 ..	23	24	13	—	2	4	5	—
1936—1939 ..	30	24	20	—	—	7	4	—
1940—1943 ..	29	25	14	—	—	6	11	—
1944—1947 ..	15	26	4	—	—	7	4	1
Summa	169	25	85	3	6	36¹	38	7

¹ Därav tre deltidanställda.

Efterföljande tablå utvisar åldersfördelning och civilstånd hos de under år 1947 heltidanställda lärarinnorna med undervisning i barnavård.

	Civilstånd	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	Obekant	Summa
	Med barnavårdslärarinneexamen	ogift	1	6	7	7	4	5	1		
	gift	—	1	—	—	—	—	—	—		
Utan barnavårdslärarinneexamen	ogift	6	6	10	5	7	5	2	2	2	50
	gift	2	—	—	1	—	—	1	1		

Ovan har det nuvarande behovet av examinerade barnavårdslärarinnor med heltidstjänstgöring uppskattats till omkring 108 lärarinnor. Härtill kommer behovet av vikarier vid semester, sjukdom, tjänstledighet o. s. v. Detta behov torde emellertid fyllas utan svårighet, då erfarenheten visat, att i övrigt icke yrkesverksamma barnavårdslärarinnor i ganska stor omfattning äro villiga att under kortare tid tjänstgöra som vikarier. Det synes därför vara försvarligt, att för sistnämnda ändamål endast räkna med ett behov av ytterligare 5 lärarinnor. Omkring 113 barnavårdslärarinnor

synas sålunda böra vara tillgängliga för barnavårdsundervisningen, såvida denna i framtiden kommer att meddelas i ungefär samma utsträckning som hitintills.

Om man begränsar en undersökning av bortfallsprocentens storlek för de utexaminerade barnavårdslärarinnorna till att endast omfatta 20-årsperioden 1928—1947 finner man, att av de under perioden utexaminerade 114 lärarinnorna vid utgången av år 1947 återstodo 26 heltidsanställda. Bortfallsprocenten för perioden blir sålunda omkring 77, vilket, under förutsättning av samma bortfallsprocent, skulle innebära, att cirka 445 barnavårdslärarinnor måste utexamineras till utgången av år 1967 för att 113 lärartjänster under tiden 1948—1967 skola kunna besättas. Detta innebär en utbildning av omkring 22 lärarinnor per år under perioden. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till de 33 heltidsanställda lärarinnor, som funnos vid periodens början samt till att ett antal (10 heltidsanställda i åldern lägst 40 år) lärarinnor före utgången av år 1967 kommer att uppnå pensionsåldern.

Enligt ovan gjorda beräkningar skulle med en utbildningskapacitet av 22 lärarinnor per år först om 20 år komma att finnas 113 kompetenta lärarinnor disponibla för heltidstjänster inom barnavårdsundervisningen. Det är naturligtvis önskvärt, att bristen på barnavårdslärarinnor täckes betydligt snabbare, varför siffran 22 måste höjas. Med hänsyn till undersökningsmaterialet blir en beräkning över utbildningsbehovet för att täcka bristen på t. ex. 10 år ej tillförlitlig. Men som med all sannolikhet barnavårdsundervisningen ej obetydligt kommer att utvidgas inom olika skolformer samt barnavårdslärarinnor i stor utsträckning böra komma att tagas i anspråk inom övrig undervisnings- och upplysningsverksamhet, finner utredningen en utbildning av närmare ett 40-tal lärarinnor årligen nödvändig. Med hänsyn till den lämpliga storleken på en undervisningsgrupp bör till en början 36 lärarinnor per år utbildas.

Hushållningslärarinnor. Under de senaste åren ha omkring 96 lärarinnor för undervisning i hushållningsgöromål årligen utbildats. De fördela sig på 48 skolkökslärarinnor, 34 lanthushållslärarinnor och 14 skolköks-handarbetslärarinnor. Från och med höstterminen 1946 och några år framåt har fackskolan i Uppsala medgivits rätt att i sin C-kurs ytterligare intaga 12 elever, varför antalet utbildade lärarinnor för hushållsundervisningen under åren 1948—1950 skulle uppgå till 108 lärarinnor årligen. Att det under några år dock förelegat och alltjämt föreligger en märkbar brist på skolkökslärarinnor har visat sig bland annat däri, att ledigförklarade skolkökslärarinnetjänster i många fall ha varit synnerligen svåra att få besatta. Med den kännedom utredningen har om denna brist, borde ett antal av omkring 110 lärarinnor på nu ifrågavarande område för närvarande årligen utbildas. Då så icke sker, kommer bristen att ytterligare öka. Det

nyttillkomna Umeå-seminariet endast kompenserar det nedlagda Ateneums skolköksseminarium.

Vad beträffar det *framtida behovet* av hushållningslärarinnor har på uppdrag av utredningen amanuensen i överstyrelsen för yrkesutbildning fil. kand. Inez Falken verkställt vissa undersökningar, vilka redovisas i en P. M., som finnes fogad som bilaga 1 till detta betänkande. Undersökningarna ha givit följande resultat.

Behovet av årligen nytexaminerade lärarinnor framgår av följande uppställning.

Läsåret	Antal	Läsåret	Antal
1945/46	116	1957/58	143
1946/47	114	1958/59	150
1947/48	112	1959/60	156
1948/49	111	1960/61	161
1949/50	110	1961/62	163
1950/51	111	1962/63	163
1951/52	112	1963/64	160
1952/53	114	1964/65	158
1953/54	117	1965/66	156
1954/55	122	1966/67	153
1955/56	128	1967/68	151
1956/57	136	1968/69	149

Beräkningarna äro gjorda med utgångspunkt från att omfattningen av den nuvarande undervisningen i hushållsgöromål i våra olika skolformer ej undergår förändring. Av uppställningen framgår, att redan år 1955 skulle det behövas drygt 120 nya lärarinnor och ett par år därefter 136, vilket antal sedan årligen stiger för att kulminera åren 1962 och 1963. Härvid har ej hänsyn tagits till den brist, som för närvarande föreligger och måste täckas. Om utredningens förslag till omorganisation genomföres, måste utbildningskapaciteten redan från början vara så stor, att åtminstone 132 lärarinnor (11 grupper om 12 elever per grupp) för undervisning i hushållsgöromål utexamineras 1955. Intill dess viss erfarenhet vunnits rörande den föreslagna kombinerade typen hushållnings-sömnadslärarinnor, anser utredningen, att 24 av denna kategori årligen böra utbildas. Härav beräknas 12 bli ett tillskott för undervisning i hushållsgöromål och 12 för sömnadsundervisningen. Av typen hushållningslärarinna böra därför till en början 120 lärarinnor varje år utbildas.

Lanthushållningslärarinnor. Undervisning i såväl trädgårdsskötsel som djurvård förekommer huvudsakligast i lanthushållsskolorna. Av de 40 lärarinnor, som undervisa i trädgårdsskötsel, äro endast omkring hälften specialutbildade härför (genomgått trädgårds-slöjdlinjen vid Rimforsa seminarium). Omkring 25 % av samtliga dessa lärarinnor komma att uppnå pensionsåldern inom de närmaste åren.

Undervisning i trädgårdsskötsel och djurvård meddelas även i andra skolor, huvudsakligast i skolor för barna- och ungdomsvården. Trädgårdsskötsel förekommer dessutom i ett par husmodersskolor och i ytterligare några skolformer ehuru i mindre omfattning.

Såsom tidigare ovan framhållits, föreligger behov av en lärarinnetyp med kombinationen trädgårdsskötsel-djurvård. Denna lärarinnetyp kommer att bli kompetent att undervisa i ämnena ifråga i åtskilliga skolformer och kommer att finna även andra verksamhetsområden. Att nu göra en beräkning av det årliga utbildningsbehovet har ej låtit sig göra men att utexaminera en grupp på 12 lärarinnor vart annat år synes vara påkallat.

Sömnadslärarinnor. På uppdrag av utredningen har jämväl beräkningen av behovet av antalet sömnadslärarinnor utförts av amanuensen Inez Falken. Resultatet redovisas i ovannämnda P. M. (bilaga 1).

Enligt tabellen till sagda P. M. ha under åren 1923—1927 utexaminerats sammanlagt 778 handarbetslärarinnor eller i genomsnitt omkring 155 lärarinnor årligen. Anledningen till den kraftiga ökningen dessa år var bl. a., att vid Maria Nordenfelts handarbetsseminarium inrättats den s. k. B-linjen, som jämväl kallades hemslöjdlärarinne-linjen, varifrån handarbetslärarinnor utbildades. Då emellertid denna utbildning ej gav tillräcklig kompetens, nedlades kursen efter några år. Nedgången i antalet utbildade efter år 1929 berodde på att H. Lundins seminarium år 1930 upphörde med sin verksamhet. För att vidtaga besparingsåtgärder ålades folk- och småskolelärarinnorna omkring år 1940 en viss fyllnadstjänstgöring genom att i större utsträckning än tidigare handha undervisningen i kvinnlig slöjd. Efter framställning av Sveriges slöjdlärarinneförening begränsades därpå utexamineringen under några år och kom att hålla sig till omkring 30 lärarinnor per år men har därefter ökats och är för närvarande cirka 42.

Det årliga ersättningsbehovet av sömnadslärarinnor för läsåren 1950/51—1965/66 blir enligt beräkningarna följande.

Läsåret	Antal	Läsåret	Antal
1950/51	60	1958/59	75
1951/52	65	1959/60	75
1952/53	65	1960/61	75
1953/54	70	1961/62	75
1954/55	75	1962/63	75
1955/56	75	1963/64	75
1956/57	75	1964/65	70
1957/58	80	1965/66	70

Utbildningsbehovet håller sig konstant under läsåren 1954/55—1963/64 med undantag av läsåret 1957/58. Den akuta brist på lärarinnor, som har

uppstått läsåren 1946/47—1949/50, kan beräknas uppgå till 20 å 25 lärarinnor årligen. Denna brist synes böra täckas med ökad utexaminering, förslagsvis ett tiotal lärarinnor årligen under några år, varför utbildningsbehovet synes böra uppskattas till cirka 85 lärarinnor varje år. Som emellertid av de kombinerade typerna — se nedan — cirka 35 lärarinnor kunna beräknas för sömnadsundervisningen, böra således cirka 50 specialutbildade lärarinnor utbildas årligen. Utredningen föreslår 4 grupper om 12 elever i varje grupp, alltså 48 lärarinnor.

Yrkeslärarinnor i sömnad. På uppdrag av utredningen har amanuensen Bror Larsson även gjort beräkningarna av det framtida behovet av utbildade yrkeslärarinnor i sömnad. Beräkningarna grunda sig på dels elevmatriklarna för åren 1919—1946 vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning, dels årsredogörelserna för åren 1921—1946 från Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning och dels från yrkeskolorna införskaffat material. Undersökningarna ha resulterat i följande.

En prognos beträffande det framtida behovet av yrkeslärarinnor måste byggas på andra förutsättningar än befolkningsstatistiska, emedan endast en del av befolkningen, liksom hittills, kan tänkas genomgå de skolor (yrkesskolorna), vid vilka dessa lärarinnor huvudsakligast sysselsätts, och åldersfördelningen hos det klientel, som härvid undervisas, är mycket varierande.

Enligt ovan nämnda material ha vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning under åren 1919—1946 samt vid Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning under åren 1921—1946 utexaminerats tillsammans cirka 260 yrkeslärarinnor i sömnad. Genomsnittsåldern vid examen har visat sig vara cirka 26 år. Åldern vid examen är dock i de enskilda fallen ganska varierande inom gränserna 19—40 år.

Det framgår av ovan nämnda material, att under kalenderåret 1947 funnos vid de undersökta skolorna cirka 201 heltidsanställda och cirka 357 deltidsanställda lärarinnor i sömnad och med växlande utbildning. Härvid ha samtliga lärarinnor med minst 600 undervisningstimmar under kalenderåret betraktats som heltidsanställda och samtliga lärarinnor med mindre än 600 undervisningstimmar som deltidsanställda.

Dessa lärarinnor ha i tabell I fördelats efter arten av deras utbildning.

I tabellerna II—V har en fördelning skett efter ålder och civilstånd.

Såsom framgår av tabell I återstå av cirka 260 utbildade yrkeslärarinnor endast 73 yrkesverksamma lärarinnor med heltidstjänstgöring vid utgången av 1947. Bortfallsprocenten för perioden blir alltså relativt hög eller omkring 73 %.

Tabell I.

Under kalenderåret 1947 anställda lärarinnor i sömnad, fördelade efter arten av deras utbildning.

Anställning	Yrkeslärarinnor i sömnad	Handarbetslärarinnor	Handarb.-lär. m. fortbildn.-kurs v. F-B-F el. M. Nordenfelt	Sömmerskor	Skolköks-handarbetslärarinnor	Övrig utbildning	Uppgift saknas	Summa
Heltid ...	73	49	18	50	10	—	1	201
Deltid ...	45	125	24	149	12	1 ¹	1	357
Summa	118	174	42	199	22	1	2	558

¹ Utländsk utbildning.

Tabell II.

Under kalenderåret 1947 heltidsanställda lärarinnor i sömnad, fördelade efter ålder och civilstånd.

Civilstånd	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	Över 64 år	Summa
Gifta	1	7	8	13	15	7	5	5	—	—	61
Ogifta	6	22	28	21	22	14	8	10	3	3	137
Summa	7	29	36	34	37	21	13	15	3	3	198¹

¹ Uppgift saknas beträffande tre lärarinnor.

Tabell III.

Under kalenderåret 1947 deltidanställda lärarinnor i sömnad, fördelade efter ålder och civilstånd.

Civilstånd	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	Över 64 år	Summa
Gifta	—	25	34	32	35	17	9	7	3	1	163
Ogifta	22	44	24	26	29	14	10	7	5	—	181
Summa	22	69	58	58	64	31	19	14	8	1	344¹

¹ Uppgift saknas beträffande 13 lärarinnor.

Tabell IV.

Under kalenderåret 1947 heltidsanställda yrkeslärarinnor i sömnad, fördelade efter ålder och civilstånd.

Civilstånd	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	år 40—44	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	Över 64 år	Sum- ma
Gifta	1	4	1	4	6	3	—	1	—	—	20
Ogifta	1	11	17	9	10	1	—	3	—	1	53
Summa	2	15	18	13	16	4	—	4	—	1	73

Tabell V.

Under kalenderåret 1947 deltidanställda yrkeslärarinnor i sömnad, fördelade efter ålder och civilstånd.

Civilstånd	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	Över 64 år	Sum- ma
Gifta	—	4	9	5	3	3	—	—	—	—	24
Ogifta	2	7	5	4	2	—	—	—	—	—	20
Summa	2	11	14	9	5	3	—	—	—	—	44 ¹

¹ Uppgift saknas beträffande en lärarinna.

Tabell VI.

Under kalenderåret 1947 deltidanställda lärarinnor i sömnad, fördelade efter antal undervisningstimmar.

Antal timmar	1—99	100—199	200—299	300—399	400—499	500—599	Uppgift saknas	Summa
Antal lä- rarinnor	71	111	82	45	33	11	4	357

Av tabellerna II—V framgår, att av 198 lärarinnor med heltidstjänst äro 61 eller cirka 31 % gifta och 137 eller cirka 69 % ogifta. Av de deltidanställda lärarinnorna äro av 344 fall 163 eller cirka 47 % gifta medan 181 eller cirka 53 % äro ogifta. Motsvarande undersökning beträffande de utbildade yrkeslärarinnorna visar, att av 73 heltidsanställda äro 20 eller cirka 28 % gifta och 53 eller cirka 72 % ogifta samt att av 44 deltidanställda äro 24 eller cirka 55 % gifta och 20 eller cirka 45 % ogifta. Som framgår av ovannämnda siffror äro heltidsanställda lärarinnor i de flesta fall ogifta. Det torde vara skäligt att antaga, att den höga bortfallsprocenten till väsentlig del beror på att det övervägande flertalet av de utexaminerade

lärarinnorna inom ifrågavarande yrkesområde, som ingå äktenskap, upphör att vara yrkesverksamma.

Den omständigheten att ett stort antal yrkeslärarinnor i sömnad ha funnit det fördelaktigare att ägna sig åt annan verksamhet, framför allt i form av egen rörelse inom sömnadsbranschen, måste även anses vara av största betydelse i detta sammanhang. Sagda omständighet kan emellertid på grundval av föreliggande material icke statistiskt belysas.

Vid beräkning av bortfallsprocentens storlek har icke hänsyn tagits till antalet utexaminerade yrkeslärarinnor med deltidstjänstgöring. Som ovan anförts och som framgår av tabell V äro över hälften av sagda lärarinnor gifta. Av samtliga ogifta utbildade yrkeslärarinnor med deltidstjänstgöring, d. v. s. 20, innehade 15 eller 75 % annan stadigvarande anställning. Det torde alltså vara ganska sannolikt, att endast ett fåtal av sistnämnda lärarinnor kunna beräknas vara villiga att antaga heltidstjänster.

Som förut nämnts kan man räkna med att cirka 201 lärarinnor i sömnad för närvarande inneha heltidstjänster vid yrkesskolorna. Samtliga dessa tjänster ha förutsatts bära besättas med utbildade yrkeslärarinnor i sömnad. Härtill kommer behovet av vikarier vid semester, sjukdom, tjänstledighet o. s. v. Behovet av vikarier torde emellertid i viss utsträckning kunna fyllas av i övrigt icke yrkesverksamma lärarinnor. Uppskattningsvis torde man kunna räkna med att 220 lärarinnor bära finnas tillgängliga för yrkesundervisningen i sömnad, såvida denna i framtiden bedrives i ungefär samma utsträckning som hittills.

Om man begränsar en undersökning av bortfallsprocentens storlek för de utexaminerade yrkeslärarinnorna i sömnad till att endast omfatta 20-årsperioden 1927—1946 finner man, att av cirka 200 under ifrågavarande period utexaminerade lärarinnor återstå cirka 65 (vid beräkningen har bortsetts från de sommaren 1947 och senare under året utexaminerade lärarinnorna, vilka knappast kunna ha hunnit med 600 undervisningstimmar under resten av året och alltså ej gärna kunna tänkas blivit redovisade som heltidsanställda). Bortfallsprocenten för perioden blir alltså cirka 67,5 %, vilket — under förutsättning av oförändrad bortfallsprocent under 20-årsperioden 1948—1967 — skulle innebära att cirka 600—610 yrkeslärarinnor i sömnad måste utexamineras till utgången av år 1967 för att 220 lärarinnetjänster skola kunna besättas. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till de 73 utbildade lärarinnorna med heltidstjänst, som funnos vid periodens början (1 januari 1948). Tages härjämte hänsyn till att ett antal nu tjänstgörande lärarinnor (25 heltidsanställda utbildade yrkeslärarinnor över 40 år) före utgången av år 1967 komma att ha uppnått pensionsåldern, torde man få räkna med att cirka 32 lärarinnor per år måste utbildas för att täcka behovet.

Slutligen kan framhållas en konsekvens av ovan gjorda resonemang. De beräkningar som gjorts, d. v. s. att cirka 32 yrkeslärarinnor i sömnad

skulle behöva utbildas per år för att täcka ett behov av 220 lärarinnetjänster, innebära, att det — om man på grundval av gjorda erfarenheter under den undersökta perioden kan förutsäga utbildningsbehovet i framtiden — först om 20 år kommer att finnas 220 utbildade yrkeslärarinnor i sömnad disponibla för heltidstjänster inom yrkesundervisningen vid yrkesskolorna. Härvid har förutsatts att för närvarande fast anställda lärarinnor med annan utbildning än yrkeslärarinneexamen icke annat än på lång sikt kunna ersättas med utbildade yrkeslärarinnor. Siffran 32, som i detta sammanhang får betraktas som minimisiffra, innebär alltså, att sådana lärarinnor med heltidstjänster, som icke ha erforderlig utbildning, under loppet av 20 år successivt komma att ersättas med kompetenta befattningshavare. Utredningen föreslår en årlig utbildning av 36 (3 x 12) yrkeslärarinnor i sömnad.

Vävlärarinnor. Stora svårigheter äro förbundna med en beräkning av behovet av vävlärarinnor. Detta sammanhänger med att de utbildade vävlärarinnorna till stor del gå till affärsverksamheten och hemslöjdens produktionsverksamhet, där behovet av vävlärarinnor allt efter konjunkturläget växlar.

De allmänna skolorna upptaga ej ämnet vävning på sitt arbetsprogram. Inom andra skolformer, där vävundervisning förekommer, är denna merendels av så ringa omfattning, att heltidsanställda specialutbildade vävlärarinnor endast till ett förhållandevis ringa antal kunna anställas. De flesta av de vävlärarinnor, vars huvudsakligaste sysselsättning ligger på undervisningens område, återfinnas inom yrkesskolorna och hemslöjdsföreningarnas kursverksamhet. Denna är emellertid starkt fluktuerande och är till största delen förlagd till vissa årtider. Under andra tider av året äro därför många av dessa lärarinnor tvingade att för sin utkomst söka arbete på annat håll, såsom inom affärsverksamheten, som väverskor m. m.

Av en av utredningen företagen undersökning bland under åren 1936—1945 utexaminerade vävlärarinnor framgår, att drygt 20 % av de svarande (193 svarande av 507 tillfrågade) lämnat yrket på grund av dess dåliga ekonomiska förhållanden. I yrket har då inräknats jämväl anställning som väverskor, okvalificerat arbete inom ateljé o. dyl. Medräknas de, som stodo kvar i sistnämnda anställningar, stiger procenten till närmare 30. Den förhållandevis höga procent, som på grund av ekonomiska förhållanden ej äro verksamma som vävlärarinnor eller som övergått till väverskeyrket, torde med all sannolikhet tidigare ha stått i samband med bland annat ett för stort antal utexaminerade vävlärarinnor. Sammanlägges samtliga de svarandes tid, under vilken de varit yrkesverksamma, varmed då avses tiden från första anställningsdagen till slutdatum för sista redovisade anställningen, har under drygt en femtedel av denna tid arbetslöshet rått. Så kort tid som mindre än en vecka har därvid ej medräknats.

Med hänsyn till ovan framförda förhållanden anser utredningen, att behovet av specialutbildade vävlärlarinnor är mindre än det antal, som hitintills årligen utbildats. Under femårsperioden 1941/42—1945/46 ha vid de olika vävskolorna utbildats tillsammans närmare 50 lärlarinnor årligen. Tidigare utbildades omkring 65 lärlarinnor. Nedgången torde sannolikt ha stått i samband med osäkerheten under kriget. För närvarande är antalet åter uppe i ett 60-tal.

Med hänsyn till vad som framgått av ovannämnda undersökning och till att utredningen framlägger förslag om en utbildning av slöjdlärlarinnor (med kombinationen sömnad-vävning), anser utredningen, att behovet av specialutbildade vävlärlarinnor under ett antal år framåt bör kunna tillgodoses med en utbildning årligen av omkring 36 (3 x 12).

Hushållnings-sömnadslärlarinnor och slöjdlärlarinnor. Vid den slutliga beräkningen av behovet av kategorierna hushållnings-, sömnads- och vävlärlarinnor har hänsyn tagits till en utbildning av de kombinerade typerna hushållnings-sömnadslärlarinnor och slöjdlärlarinnor. Utredningen har därvid utgått ifrån en årlig utbildning av 24 lärlarinnor av den förra och 48 lärlarinnor av den senare typen. I samband med genomförandet av det av 1946 års skolkommision framlagda förslaget om en enhetsskola bör man följa utbildningsbehovet av dessa lärlarinnekategorier för att konstatera, hur utvecklingen bör ledas i framtiden.

Kap. VII. Remissinstansernas inställning till 1941 års befolkningsutrednings förslag rörande lärlarinneutbildningens organisation

Utredningen har i kap. I redogjort för hur lärlarinneutbildningen inom de olika utbildningsanstalterna för närvarande är organiserad. Av redogörelsen framgår att utbildningstiden i stort sett uppdelas i förskolor, praktik och egentliga seminariestudier. Längden på de olika utbildningsmomenten varierar dock mellan de olika utbildningslinjerna, vilket också framgår av redogörelsen i kap. IV.

Befolkningsutredningen föreslår i betänkandet angående den husliga utbildningen samma uppdelning av utbildningstiden. Efter ett års förskolor (internatår) och två års praktik borde följa ett 2-årigt seminarium. Denna fördelning av studietiden skulle vara lika för alla de av befolkningsutredningen föreslagna lärlarinnekategorierna med undantag av de kombinerade typerna. En kortfattad redogörelse över befolkningsutredningens förslag har lämnats i kap. V.

De över sagda betänkande hörda remissorganen synas i stort sett vara

ense om att en förbättrad lärarinneutbildning är behövlig och ansluta sig i princip till förslaget uppdelning av utbildningstiden. Däremot göras vissa erinringar eller invändningar mot tidslängden på utbildningsmomenten, utbildningens innehåll m. m.

Från några håll uttalas farhågor för att den föreslagna sammanlagda utbildningstiden på fem år blir för lång. Sålunda har *statskontoret* ej kunnat finna övertygande skäl anförda för den nuvarande utbildningstidens otillräcklighet samt varnar för uppställandet av överdrivna kompetensfordringar inom detta undervisningsområde, vilka måste medföra en betydande ökning av utbildningskostnaderna och ökade lönekrav. *Medicinalstyrelsen*, som anser förslaget om barnavårdslärarinneutbildningen vara i och för sig tilltalande, finner det angeläget att utbildningstiden om möjligt nedbringas. *Handarbetets vänners vävskola* uttrycker sina farhågor för en alltför lång utbildningstid och anser, att en obligatorisk, väl planlagd slöjd-undervisning i bottenskolorna och hushållsskolan skulle väl förbereda eleverna och göra dem skickade till mera inträngande textilstudier under seminarietiden.

Förskolor. För tillträde till de nuvarande olika seminarierna inom det husliga området kräves merendels genomgången kurs av något slag. Sålunda fordras för närvarande för inträde till de olika skolköksseminarierna liksom till den kombinerade skolköks- och handarbetslärarinneinlinjen vid fackskolan i Uppsala att ha genomgått en förberedande lärarinnekurs på ett år. Denna förberedande kurs infördes så sent som läsåret 1943/44 vid statens skolköksseminarium efter förslag av 1936 års lärarutbildningssakkunniga genom ett kungl. brev den 5 februari 1943. Såsom obligatoriska förskolor äro vidare fem månaders kurs vid lanthushållsskola och aspirantkurs vid lanthushållningsseminarium för tillträde till fackskolans lanthushållslärarinneinlinje och Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium, barnsköterskekurs för tillträde till fackskolans barnavårdslärarinneinlinje, lärlingskurs på två terminer för inträde i den egentliga lärarinnekursen vid Handarbetets vänners vävskola (genomgången godkänd terminskurs vid Sätergläntans vävskola godtages som första lärlingskurs) samt slutligen för att erhålla tillträde till vävlärarinnekursen vid Katrineholms stads praktiska skolor den vid samma skola anordnade vävkursen eller hemslöjdskursen.

Understundom är kravet på genomgången förberedande kurs ej obligatoriskt utan den inträdessökande medgives rätt att styrka sig äga motsvarande kunskaper. Dylika kurser äro husmoderskursen för tillträde till barnavårdslärarinneinlinjen vid fackskolan i Uppsala, lärlingskurserna i vävning, växtfärgning och spinning för vävlärarinneaspiranterna vid Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning samt den vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning anordnade lärlingskur-

sen eller annan 2-årig verkstadsskola för yrkeslärarinnorna i sömnad. Vid Handarbetets vänners och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium lämnas företräde för de inträdessökande, som genomgått förberedande kurser i klädsömnad, linnesömnad och vävning, speciellt seminariets egen förberedande kurs. Den för tillträde till Fredrika-Bremer-Förbundets lant-hushållningsseminarium föreskrivna lant-hushållspraktiken på ett år till-rådas de inträdessökande förvärva delvis vid lant-hushållsskola (och del-vis på en lantgård). En förteckning över de olika typerna av förskolor finnes intagen på sid. 95.

Befolkningsutredningen föreslår en förberedande ettårig lärarinnekurs såsom utgångspunkt för de egentliga lärarinnestudierna för samtliga de av befolkningsutredningen föreslagna lärarinnekategorierna (se kap. V).

De över befolkningsutredningens betänkande hörda myndigheter, organi-sationer m. fl., som i sina yttranden berört befolkningsutredningens för-slag på denna punkt, ha på ett par undantag när tillstyrkt inrättandet av en dylik förberedande lärarinnekurs. Bland dessa märkas *skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, slöjdkonsulenternas förening, föreningen Sveriges vävlärlarin-nor, svenska yrkesskolföreningen, svenska skolkökslärarinnors förening* och *svenska lant-hushållslärarinnors förening. Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning* uttalar tvivel om att den föreslagna in-ternatskolan över huvud taget är en lämplig form för en förberedande lä-rarinneutbildning och anser särskilt för sömnadslärarinnornas del det vara lämpligare med först en 2-årig verkstadsskola och sedan ett års praktik på syateljé eller som hemsömmerska före inträde på seminariet. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* kan ej tillstyrka, att kursen ifråga göres obligatorisk för de elever, som skola utbildas till vävlärlarinnor.

Gentemot förslaget att låta den förberedande lärarinnekursen samman-falla med kalenderår göras vissa erinringar. Så framhåller *överstyrelsen för yrkesutbildning*, att en följd av denna anordning skulle bl. a. bli, att ett halvt år från skolavslutningen på försommaren till nästföljande janu-ari kunde komma att bli utnyttjat för vissa lärarinneaspiranter, då svå-righeter skulle kunna uppstå att under denna tid erhålla lämplig praktik. *Johanna Brunssons vävskola* och *Sveriges slöjdlärlarinneförening* fram-föra samma synpunkter.

Invändningar beträffande arbetsveckornas fördelning framföras från vissa håll t. ex. *skolöverstyrelsen, vissa seminarier, föreningen Sveriges vävlärlarinnor, svenska yrkesskolföreningen* och *Sveriges slöjdlärlarinne-förening*.

Skolöverstyrelsen, Ateneums skolköksseminarium och Svenska skol-kökslärarinnors förening bland andra framhålla, att den förberedande kur-sen måste stå under seminariets ledning och bedrivs i intimt samarbete med denna med hänsyn till bl. a. den erforderliga utgallringen av elever.

Praktik. Med hänsyn till att lärarinnorna inom det husliga området i icke ringa utsträckning måste besitta praktisk färdighet inom sina respektive områden, ha vissa seminarier, förutom den praktiska erfarenhet de blivande eleverna erhålla i de olika slagen förskolor, uppställt fordringar på praktiskt arbete i förvärvslivet före tillträdet till de egentliga seminariestudierna. Skolköksseminarierna kräva sålunda praktikanttjänst — såväl i stads- som lanthushåll — helst anordnad och under ett år kontrollerad av seminariernas ledning. För tillträde till fackskolans C-kurs fordras praktiskt arbete inom lanthushållets olika grenar under minst ett års tid, under det att en inträdessökande till Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium helst bör ha skaffat sig 7 månaders trädgårdspraktik, 1/2 års djurvårdspraktik och lika lång hushållspraktik i lanthem samt dessutom utvidgad praktik i de ämnen, som väljas till huvudämnena. Av barnavårdsläraryrkesseminarierna vid fackskolan i Uppsala fordras praktik i barnavård inom hem under minst tre månader. Med undantag av fackskolans B-kurs, som kräver någon vitsordad färdighet i sömnadsarbeten av olika slag och vävning, ha både handarbetsseminarierna och skolorna för vävläraryrkesutbildningen nöjt sig med de kunskaper, som erhållas i vederbörliga förskolor. Enligt prospekt från Handarbetets vänner vävskola är dock vävpraktik önskvärd. De, som önska utbilda sig till yrkeslärarinnor i sömnad, måste däremot äga mångsidig och omfattande yrkespraktik. En utbildad handarbetslärarinna vinner dock inträde vid den vid Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning anordnade högre kursen för sömnadsyrket, om hon fullgjort två års verkstadsarbete.

Befolkningsutredningen har i sitt betänkande angående den husliga utbildningen föreslagit, att samtliga lärarintyper före inträdet till seminariet borde ha sammanlagt två års praktik (i genomsnitt 22 mån.), av vilken ett halvt år borde medhinnas före den förberedande lärarinnekurser. Hem och arbetsplatser, dit praktiken förlades, borde kontrolleras av seminariet. Ifrågavarande hems husmödrar borde helst ha lärarinneutbildning. Beträffande den föreslagna omfattningen av de olika lärarinnekategoriernas praktik se kap. V.

Av de över nämnda betänkande hörda remissorganen synes endast en mindre del ha uttalat sig om praktiktidens längd. *Svenska yrkesskolföreningen*, *Sveriges slöjdläraryrkesförening* och *svenska skolkökslärarinnors förening* tillstyrka uttryckligen förslaget 2-åriga praktik men sistnämnda förening ifrågasätter, om det ej vore lämpligt med en förkortning av praktiktiden i vissa fall, dock ej till kortare tid än ett år. *Överstyrelsen för yrkesutbildning* finner två års praktik önskvärd men anser sig ej kunna taga slutlig ståndpunkt till förslaget i denna del, då praktiktidens längd hänger samman med seminarietutbildningens uppläggning och någon närmare detaljutformning härav ej gjorts i betänkandet.

De erinringar, som framställas mot den föreslagna praktiktidens längd, in-

nebära i regel en förkortning av tiden och komma huvudsakligast från representanter för vävningen. Sålunda föreslås en praktiktid på ett år av *statens instruktör i hemslöjd, svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, slöjdkonsulenternas förening* och föreningen *Sveriges vävlärlarinnor*. *Allmänna folkskolestyrelsen i Göteborg* önskar likaledes ett års praktik för hushållslärlarinnorna. *Skolöverstyrelsen* anser ej, att tiden för praktikanttjänstgöringen bör sättas så lång som till två år men bör bestämmas till minst ett år samt framhåller, att en avsevärd förlängning av praktikanttiden ej bör tillmätas alltför stor betydelse vid meritberäkning. Likaså anser *föreningen Handarbetets vänner vävskola* en praktiktid på två år väl lång.

Befolkningsutredningens förslag att låta praktikanttjänstgöringen omfatta olika slag av arbeten tillstyrkes i princip, ehuru åsikterna skifta beträffande praktikens innehåll. *Skolöverstyrelsen* framhåller, att med en praktikanttid på ett år, som förordats av överstyrelsen, kunna ej alla de typer av arbeten medhinnas, som befolkningsutredningen föreslagit. Samtliga elever böra emellertid praktisera inom social institution och som hemvårdarinna. *Skolöverstyrelsen* förmodar dock, att det kan visa sig svårt för en del praktikanter att erhålla sistnämnda praktik. Såsom lämplig social institution nämner ämbetsverket jämväl hemgårdarna med dess skiftande verksamhet bland barn, ungdomar och vuxna, likaså arbetsstugor och skolehem.

Beträffande hushållslärlarinnorna föreslår *allmänna folkskolestyrelsen i Göteborg* hempraktik 6 månader, storkök 2 månader samt socialt arbete och hospitering 3 månader. *Svenska yrkesskolföreningen* vill reducera den föreslagna 14 månaders hempraktiken för hushållslärlarinnorna till 8 à 10 månader.

Vad de blivande sömnadslärlarinnornas praktik angår framhåller *Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning* bl. a. svårigheten för en elev utan förkunskaper i sömnad att få lära sig något på en syateljé, då denna ofta har varken råd, tid eller förmåga att ge en god undervisning utan sysselsätter praktikanten med enformigt rutinarbete. Skolan anser, att den av befolkningsutredningen föreslagna tiden till kollektivtvätt, textilvård och tvätt inom storhushåll (6 månader) och som hemvårdarinna (2 månader) tager för lång tid till förfång för sömnadpraktiken men finner det värdefullt, att i praktiken upptagas ämnen med social inriktning. Likaså önska *svenska yrkesskolföreningen* och *Sveriges slöjdlärlarinneförening*, att tiden för nyssnämnda praktikområde om 6 månader bör minskas till förmån för sömnadsutbildningen, som bör utökas till 18 månader.

Beträffande vävlärlarinnornas praktiktid föreslår *slöjdkonsulenternas förening* denna uppdelad i yrkesvävning 6 månader, hemslöjdsaffär och biträde till hemslöjdskonsulent 3 månader, textilindustrier 1 månad och som hemvårdarinna 1 månad. *Föreningen Sveriges vävlärlarinnor* föreslår

samma praktikområden med undantag av hemvårdarinna men önskar tiden fördelad på så sätt, att till yrkesvävning anslås 4 månader, till hemslöjdsaffär och biträde åt hemslöjdskonsulent 6 månader samt till textilindustri 1 månad. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* anser likaså, att praktiken bör omfatta yrkesvävning och tjänstgöring inom hemslöjden men finner ej anställning inom industri ha något större värde såsom förberedelse till seminariestudier.

I fråga om barnavårdslärarynnornas praktik vilja *svenska barnavårdslärarynnorföreningen* och *svenska yrkesskolföreningen* minska hempraktiken till 4 månader men öka praktiken på barnsjukhus till 12 månader med tjänstgöring på såväl medicinska och kirurgiska avdelningarna som polikliniken. I stället för praktik på barnhem, daghem etc. föreslår förstnämnda förening en barnavårdskurs på 6 månader samt anser 2 månaders epidemivård vara av större betydelse än praktik som hemvårdarinna.

De egentliga seminariestudierna. I kap. I har framlagts en redogörelse över de nuvarande lärarynneutbildningsanstalterna. Härav framgår, att seminarietidens längd varierar starkt mellan de olika linjerna, från knappt ett år upp till tre år. Befolkningsutredningen föreslår två år såsom normalt för de egentliga seminariestudierna för samtliga linjer. Denna tid skall kunna utsträckas över ytterligare en termin för dem, som arbeta i långsammare takt. Befolkningsutredningen har ej ansett det möjligt att uppgöra kursplaner för de olika ämnena utan endast i största korthet gjort en översikt över de ämnen, som borde förekomma för de olika lärarynnekategorierna.

Vad seminarietidens längd beträffar synas med få undantag de hörda myndigheterna m. fl. intet ha att erinra mot en 2-årig utbildningstid. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* ifrågasätter emellertid, om ej en viss reduktion av seminarietiden för barnavårdslärarynnorna kunde ernås genom att till de praktiska åren förlägga en hel del av studierna rörande barndomsårens fysiologi, hälso- och sjukdomslära samt psykologi. Å andra sidan föreslår *Göteborgs skolköksseminarium* en 3-årig seminariekurs för hushållslärarynnorna med differentiering efter andra året i tre linjer, en linje för utbildning av lärarynnor för barndomsskolor, en linje för utbildning av lärarynnor för yrkesskolor och av hemkonsulenter i städerna samt en linje för utbildning av lärarynnor för lant-hushållsskolor och av hemkonsulenter på landet.

Med hänsyn till att befolkningsutredningen i sitt betänkande endast framlagt ett skisserat förslag till själva seminarieutbildningen, ha remissorganen i allmänhet ej, även om från vissa håll instämmanden gjorts i befolkningsutredningens allmänna synpunkter, ingått på någon detaljgranskning av detsamma. I sammanhanget ha emellertid vissa önskemål framförts. Sålunda framhåller *Sveriges småskollärarynnorförbundet*, att undervisningen i psykologi, framför allt barn- och ungdomspsykologi, bör väsent-

ligt utökas. *Föreningen Sveriges vävlärlarinnor* betonar betydelsen av formsinnets utveckling och smakens fostran för de textila yrkena. *Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund* anser bl. a., att vissa av de s. k. grundläggande ämnena såsom fysiologi, hälsolära, kemi och fysik ej böra tynga undervisningen i seminariet utan mera tid bör i stället användas för utbildning i fackämnena, bland vilka böra upptagas jämväl de viktiga ämnena komposition och färglära. I utbildningen bör jämväl ingå övning i planläggning av kurser och organisation i övrigt. *Johanna Brunssons vävskola* påpekar, att så viktiga ämnen som växtfärgning, spinning, heminredning och fackteckning uteslutits från utbildningen.

Sveriges barnträdgårdslärlarinnors riksförbund fäster uppmärksamheten på att utbildning av barnträdgårdslärlarinnor ej berörts i betänkandet angående den husliga utbildningen och framhåller önskvärdheten av att all utbildning i barnavård göres enhetlig. Förbundet föreslår därför, att utbildningen göres gemensam för barnavårds- och barnträdgårdslärlarinnor samt bör omfatta en 2-årig grundkurs, under vilken grundlig insikt gives i allt som rör barnens vård och fostran från 0—7 år. Efter denna kurs, där undervisningen skulle omfatta såväl teori som praktik, böra lärlarinnorna skaffa sig vidare erfarenheter genom praktiskt arbete i institutioner av olika slag. Som påbyggnad på kursen föreslås en ettårig kurs med tre linjer, en för dem, som önska meritera sig för befattningar som instruktionslärlarinnor vid t. ex. seminarier, hushålls- och yrkesskolor, en för dem, som önska ägna sig åt konsulentverksamhet, samt en för dem, som önska skaffa sig mera fördjupade teoretiska kunskaper på området än vad grundkursen kunnat giva. Såväl instruktionslärlarinnor som konsulenter böra ha egna erfarenheter från det praktiska arbetet och äga grundlig kännedom om vissa problem och möjligheter.

Kap. VIII. Utredningens förslag beträffande utbildningen av de olika lärlarinnekategorierna

Allmänna synpunkter på utbildningen

Av olika utredningar, organisationer, föreningar m. fl. har tid efter annan framhållits den undanskymda ställning, som de husliga ämnena vanligen intaga på de allmänna skolornas arbetsordning, en ställning, som ej motsvarar hemundervisningens betydelse för ungdomens fostran. Bland andra har befolkningsutredningen i sitt betänkande angående den husliga utbildningen samt utredningen för hem- och familjefrågor i betänkandet rörande familjeliv och hemarbete ganska ingående behandlat undervis-

ningen rörande hemfrågor. Utredningen ämnar därför här nedan endast helt kortfattat beröra hemundervisningens värde.

Grundvalen för vårt samhälle har alltid varit och är allttjämt familjen. Ansvaret för det arbete, som utföres inom hemmet, åvilas i regel husmodern. Arbetsuppgifterna äro mångahanda och skiftande och huru dessa uppgifter lösas, har bl. a. inverkan på familjens ekonomi och därmed även på samhällets. Det är då ganska självklart, att ju grundligare och gedignare utbildning inom ett hems arbetsområden den unga kvinnan kan erhålla, desto bättre står hon rustad, när hennes insikter och kunskaper om hemhushållningen och vad allt därtill hör tagas i anspråk. Det är stora fordringar, som ställas på den, som på rätt sätt skall sköta allt det arbete, som förekommer i ett hem. Det oaktat har undervisningen inom alla dessa områden hittills i regel erhållit en relativt undanskymd plats på de allmänna skolornas arbetsprogram. Detta missförhållande har också påtalats från flera håll i olika sammanhang. I motioner till 1930 års riksdag (I: 124 och II: 178) framhöllo motionärerna bl. a., att det icke torde »kunna förnekas, att den nuvarande folkundervisningen trots alla förbättringar och all rikedom på utbildnings- och fortbildningsmöjligheter i otillräcklig utsträckning beaktat den praktiska utbildning, som kvinnorna med fog kunna kräva för att rätt gå i land med sina samhällseliga plikter». Befolkningsutredningen har i sitt betänkande angående den husliga utbildningen ganska ingående behandlat betydelsen av en god utbildning för hemarbetet och framhåller bl. a., att en dylik utbildning är ett samhällsintresse, enär stora delar av nationalinkomsten gå genom kvinnornas händer. »Deras sätt att utnyttja tid, arbetskraft, varor och pengar bli för hemmen direkt värdeskapande eller motsatsen.»

I en år 1947 av svenska skolkökslärarinnornas förening utgiven broschyr angående värdet av hemundervisningen skriver föreningen bl. a.: »En viss hushållsundervisning bör varje modern människa ha för att kunna klara sin egen livsföring samt bli en god familjemedlem och samhällsmedborgare. Man kan knappast i ett samhälle med så stora krav på allas energi och arbetsglädje som det nuvarande överskatta betydelsen av goda kunskaper om rätt sammansatt kost, välordnad ekonomi och kännedom om olika material, för att taga några exempel på de skiftande ämnen, som hushållsundervisningen omfattar. Hemmets funktioner spelar en allt större roll i allas liv och kunskapen om dessa blir avgörande även för trivseln i samhället.»

För den, som är kunnig i olika grenar av husligt arbete, blir hemarbetet — om också krävande — intresseväckande bl. a. genom den rika omväxlingen av olika arbetsmoment. För den, som däremot saknar sådana kunskaper, blir hemarbetet ofta betungande. Vissa ständigt återkommande arbeten, t. ex. rengöringsarbeten, som onekligen i stor utsträckning äro enahanda, kunna synas alltför dominerande.

Den hemarbetande kvinna, som äger goda kunskaper i utförandet av

hemmets arbeten, har stora förutsättningar att kunna sköta sitt hem rationellt. I vissa fall torde goda kunskaper ge henne möjlighet att ägna sig åt sina speciella intressen inom eller utom hemmet, att deltaga i samhällsarbete, föreningsliv etc. Dylika kunskaper ge även möjlighet för många att kunna ägna sig åt förvärvsarbete utom hemmet.

Från flera andra synpunkter äro goda hemkunskaper av största betydelse. De äro en förutsättning för att kunna göra kloka inköp vare sig det gäller textilier, livsmedel, redskap eller inventarier. Men kunskaper fordras också för att rätt kunna utnyttja och vårda det inköpta. Vetskapen om hur kosten skall vara rätt sammansatt och tillagad, hur klädedräkten skall befrämja hälsan och vilka övriga betingelser, som äro nödvändiga för ett sunt liv, är ovärderlig för den, som har ansvar för familjemedlemmarnas hälsovård och skötseln av ett hem.

Yrkesskickligheten skänker trygghet och tillfredsställelse. Den, som är yrkesskicklig vad beträffar hemarbete och sålunda vet, att hon sköter sitt hem på ett ur alla synpunkter förnuftigt sätt, den har stora möjligheter att skapa trivsel i hemmet, en av förutsättningarna för ett harmoniskt familjeliv.

Syftet med undervisning i hemarbete är sålunda bl. a. att bibringa eleverna ett visst mått av kunskaper, som senare skola komma hemmet till godo. Särskilt må framhållas, att denna undervisning bör meddelas icke blott flickorna utan även gossarna på alla de områden, där detta lämpligen bör ske.

Genom undervisningen i hushållsgöromål erhållas kunskaper i matlagning, bakning, konservering, hemvård, kostens riktiga sammansättning, hemhygien, ekonomiska frågor m. m.

Slöjdundervisningen avser att giva eleverna förmåga bl. a. att förfärdiga olika klädesplagg, att vårda hemmets textilier, att sköta den personliga klädedräkten. Slöjdundervisningen är dessutom ett medel att fostra eleverna till god smak, till ordning, sparsamhet och självverksamhet.

Vad sist anförts beträffande slöjdundervisningen är även tillämpligt på vävundervisningen och gäller för övrigt i stort sett all praktisk undervisning. Vävningens betydelse ur ekonomisk synpunkt bör ej heller förbises. Genom tillverkning i hemmen av bruksvaror kunna goda varor erhållas för små penningmedel, särskilt om hemmen själva kunna frambringa materialet. Dessa varor kunna användas ej blott för eget bruk utan även till avsalu. Härigenom ernås ej obetydliga tillskott i inkomster, detta särskilt värdefullt i hem, där det råder brist på kontanter. Genom en rätt lagd undervisning övas känslan för form, färg och kvalitet och man får kännedom om gamla mönster och olika symboler samt dessas betydelse för forna tiders människor. Vävningen blir då ej endast ett praktiskt hantverk utan får även en rent kulturell uppgift att fylla.

Särskilt värdefull för jordbrukets husmödrar är dessutom kunskap i träd-

gårds- och smådjurskötsel, eftersom produkter från trädgårdar och av smådjur bidraga till en god koststandard samt dessutom lämna behövliga biinkomster.

Vad barnvårdsundervisningen beträffar ligger dess utomordentligt stora betydelse i öppen dag. Hitintills ha emellertid alltför få kvinnor genom skolor eller kurser fått någon utbildning i skötsel och fostran av barn. Såsom ett önskemål framstår också, att även männen erhålla sådan utbildning. I barnvården är det synnerligen angeläget att ej endast den fysiska utan även den psykiska vården av barn ingår.

Av det ovan sagda framgår, att lärarinnorna inom hemundervisningens olika grenar ha verkligt betydelsefulla uppgifter att fullgöra. Utredningen har visserligen ovan framhållit hemundervisningen såsom ett medel att bibringa eleverna vissa färdigheter och kunskaper. Utredningen vill emellertid särskilt betona, att tyngdpunkten på nu ifrågavarande lärarinnors uppgifter bör, i likhet med vad som bör gälla för andra lärarkategorier, läggas på uppfostringsmomenten utan att därför kunskapsmeddelandet skall eftersättas.

När det gäller lärarinnornas ställning som uppfostrare och undervisare, är det av största betydelse för familjen och därmed för samhället, att lärarinnan erhåller en så gedigen utbildning som hennes egna och samhällets resurser tillåta. I kap. IV har utredningen pekat på vissa brister, som vidlåda den nuvarande lärarinneutbildningen på det husliga området. Utredningen kommer att framlägga förslag, som siktar mot att såvitt möjligt avhjälpa dessa brister och höja utbildningens kvalitet i såväl pedagogiskt som i kunskapshänseende. Härvid spelar emellertid utbildningtidens längd en stor roll. Det gäller nämligen att med hänsyn till befolkningsutvecklingen och kostnaderna göra utbildningen så kort som möjligt.

Vissa krav på lärarinnorna få emellertid ej eftersättas. De måste vara goda fostrare och pedagoger. Pedagogik och psykologi måste därför intaga en framskjuten plats på deras utbildningsprogram. God allmänbildning är även en förutsättning härför liksom ett rent allmänt intresse för människor och förmåga att leva sig in i andras problem och sätt att tänka. En lärarinna på det husliga området måste ha gott omdöme och förmåga till kritisk gallring och eftertanke. Hon måste vaket följa samhällets utveckling och sträva att på sin ort och efter sin förmåga arbeta för det värdefulla i det nya, som kommer fram. Hon får emellertid ej isolera sig inom sitt speciella område utan ha fullt klart för sig, att andra grenar av området ifråga äro lika viktiga som hennes egna. Hon bör därför så långt som möjligt är intressera sig för även andra arbetsområden i ett hem, sociala frågor etc. och skall förstå att placera in sin del av undervisningen i det stora hela. Genom förläggning av olika utbildningslinjer till en och samma anstalt och genom att vissa moment i lärarinneutbildningen göras gemensamma för olika

lärarinnetyper böra möjligheter till och förståelse för ett gott samarbete ökas. Utredningen anser därför att, i den mån det låter sig göra, flera utbildningslinjer böra förläggas till samma seminarium.

Förutom teoretiska kunskaper kräves av den som undervisar i ett hantverksmässigt yrke framstående skicklighet. Särskilt stora fordringar i detta avseende måste ställas på den, som skall undervisa blivande yrkesutövare. Den manuella yrkesskickligheten bör vara lika stor som en kunnig hantverkares. För att vara en god lärarinna måste hon kunna omsätta och variera kursmomenten på olika sätt, trots att hon skall hålla sig inom ramen av en viss undervisningsplan. Inhämtande av teoretiska kunskaper och manuell färdighet samt utbildning till undervisare och uppfostrare måste således pressas in under utbildningstiden.

Utredningen har ovan framhållit, att förmåga till självständigt tänkande och kritiskt bedömande är av grundläggande betydelse för en lärarinna. För att bibringas denna förmåga är det av vikt, att hennes utbildning bedrivs under friare studier än för närvarande. Men vad som är värdefullt i den nuvarande utbildningen bör bevaras. Seminarieövningar äro mången gång att föredraga framför rena föreläsningar. Vid inlärandet av den manuella färdigheten och vid den praktisk-pedagogiska utbildningen måste en helt annan kontakt upprätthållas mellan lärare och elever än den, som uppnås mellan föreläsare och åhörare. Av praktiska skäl är det ej heller möjligt vid utbildning av lärarinnor inom det husliga området att göra studierna helt högskolemässiga. Koncentrationsläsning bör användas i sådana fall, då det synes pedagogiskt lämpligt och då det schematekniskt kan genomföras.

Förutsättningar för att genomföra en sådan omdaning av lärarinneutbildningen och föra in eleverna på fria studier äro bl. a., att seminarierna få tillgång till välordnade bibliotek, och ej minst att det framkommer lämpliga läroböcker. Bland de brister, som vidlåda den nuvarande lärarinneutbildningen, har i kap. IV framhållits, att läroboksbeståndet är magert, att kompendier saknas och att elevernas anteckningar kunna bli av tvivelaktigt värde. Tillsynsmyndigheten samt seminarierna och lärarpersonalen böra i samarbete lösa dessa spörsmål på lämpligt sätt.

Utredningen har ovan berört, att en lärarinna i ett praktiskt yrke måste besitta tillräcklig erfarenhet och träning i manuellt hänseende. Dessa moment i utbildningen böra till stor del ha inhämtats genom förskolor av olika slag och praktik på olika områden före påbörjandet av de egentliga seminariestudierna. En ledande princip för utredningen har varit den, att nämnda förutbildning bör vara så utformad, att den skall kunna bilda grunden även för andra yrken. Detta är särskilt betydelsefullt dels av den anledningen, att utbildningen före seminarieåren ej nödvändigtvis behöver avse lärarinneyrket, och dels därigenom, att före inträdet till seminariet lämplighet för lärarinneyrket bör konstateras. För en lärarinneaspirant,

som ej önskar fortsätta utbildningen, är på detta sätt den tilländalupna utbildningstiden ej tillspillogiven. För att taga ett exempel kommer sålunda en barnavårdslärlarinnaspirant att efter genomgången förutbildning vara färdigutbildad hembarnsköterska och institutionsbarnsköterska.

I kap. VI har framhållits, att det för undervisning i hemarbete vore önskvärt med följande olika typer av facklärarinnor, nämligen barnavårds-, hushållnings-, lantushållnings-, sömnads- och vävlärarinnor samt yrkeslärarinnor i sömnad ävensom de kombinerade typerna hushållnings-sömnadslärarinnor för folk- och fortsättningskolan samt slöjdlärarinnor.

Samtliga lärarinnekategorier, med undantag av yrkeslärarinnan i sömnad, skola sålunda undervisa i olika grenar av hemarbetet. Men utredningen vill framhålla, att vid uppläggningsen av förslagen till de olika utbildningslinjerna den principen varit rådande, att — i den mån fackutbildningen icke härav menligt påverkats — de olika lärarinnetyperna böra om möjligt, för att erhålla en vidare syn på hemproblemen och hemarbetet, erhålla åtminstone vissa elementära kunskaper i alla de arbetsgrenar, som förekomma i ett hem. En sådan inblick i hemarbetet över huvud taget bör, som tidigare antytts, befrämja samarbetet vid skolorna mellan ifrågasvarande lärarinnor. För de lärarinnor, som komma att inneha rektorsbefattning vid skolor med husligt arbete, måste sådana kunskaper bli särskilt värdefulla.

Utredningen kommer att i det följande framlägga förslag om en i stort sett enhetlig utbildningsgång inom de olika utbildningslinjerna. Efter inhämtandet av de teoretiska förkunskaperna, motsvarande lägst realexamen, följa de olika utbildningsmomenten: förskolor av olika slag och praktik på olika områden samt de egentliga seminariestudierna. Hela utbildningstiden efter slutad skolgång är för samtliga lärarinnekategorier med undantag av lantushållningslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad beräknad att vara cirka 5-årig, för lantushållningslärarinnorna cirka 5 1/2-årig och för yrkeslärarinnorna 6 à 7-årig. Samtliga utbildningslinjer med undantag av yrkessömnaden komma enligt utredningens beräkningar att i stort sett omfatta en 4-årig skolbunden utbildning och ett års praktik (för lantushållningslärarinnor omkring 1 1/2 år) i produktivt arbete, då eleverna helt eller delvis kunna försörja sig själva. Yrkessömnadslinjens skolbundna utbildning blir 3-årig.

Vad beträffar den praktiska förutbildningen föreslog befolkningsutredningen i betänkandet angående den husliga utbildningen, att samtliga däri föreslagna lärarinnekategorier borde inhämta en allsidig hushållsutbildning vid en förberedande ettårig lärarinnekurs, som borde ha form av en välutrustad internatskola på landsbygden. Härom anförde befolkningsutredningen bl. a. följande.

»Var man än kommer att undervisa är det synnerligen betydelsefullt att känna till hur ett lantushåll fungerar, att följa produktionsprocessen för

de olika födoämnen och träna upp färdigheten i deras handhavande under olika beredningsstadier. Internatskolan ger även bättre möjligheter än andra undervisningsformer att inplanta hos eleverna begrepp om ordning, hygien och regelbundna vanor i hemlivet. Det är också betydelsefullt att de få vistas i en harmonisk miljö och få se väl valda bohagsting i daglig användning.»

Utredningen önskar understryka det värdefulla med en dylik förberedande lärarinnekurs, förlagd till en internatskola på landsbygden. Den stora betydelsen av ett förberedande seminarieår har för övrigt kunnat konstateras alltsedan statens skolköksseminarium 1943 och övriga skolköksseminarier successivt därefter infört förberedande lärarinnekurser. Vid dessa kurser, där elevmaterialet, vad förkunskaperna beträffar, är tämligen enhetligt, kan undervisningen givetvis läggas på ett effektivt sätt. Den kan direkt taga sikte på lärarinneutbildningen. Från själva seminariekursen kan en del ämnen eller ämnesmoment helt eller till största delen avlastas.

Även om fallenhet för lärarbanan och förmåga att undervisa företrädesvis bedömes under seminarietiden finnas möjligheter att, särskilt under en förberedande lärarinnekurs, bedöma eleverna och giva dem, som ej lämpa sig för den pedagogiska banan, råd, huru de skola utnyttja sina redan vunna kunskaper på sätt, som bättre passar deras förutsättningar.

För vissa lärarinnekategorier anser emellertid utredningen, att ett dylikt internatår ur utbildningssynpunkt ej är effektivt, då det otillräckligt kommer att tillgodose den fackliga utbildningen. Detta gäller utbildning av barnavårdslärarinnor, sömnadslärarinnor, yrkeslärarinnor i sömnad, vävlärarinnor och slöjdlärarinnor. För barnavårdslärarinnornas vidkommande är det omöjligt att få till stånd lämpliga barnavårdsinstitutioner på de platser, där internaten böra förläggas. För denna linje föreslås ett förberedande år motsvarande internatåret men av annan typ. Vad de övriga här nämnda lärarinnetyperna beträffar skulle ett internatår, som naturligtvis i och för sig är givande, förlänga utbildningstiden, om man som utbildningsmål vill inom rimlig tid ha fram, förutom en god pedagogisk utbildning, även en god facklig sådan. Utredningen anser nämligen, att detta mål ej kan nås på så kort tid som den tänkta, om ett internatår inlägges i utbildningstiden. I hushållnings-, lantbrukshushållnings- och hushållnings-sömnadslärarinnornas utbildning har en förberedande lärarinnekurs i form av en ettårig internatkurs inlagts.

Tablån på nästa uppslag utvisar den tänkta utbildningsgången vid de olika linjerna från studiernas början intill examens avläggande.

Förskolorna och den planlagda praktiken böra föra fram eleverna till ungefär samma kunskaps- och träningsnivå, så att utgångsläget blir likartat för eleverna vid inträdet till de förberedande lärarinnekurserna respektive seminarierna.

Förutbildningen har byggts upp så, att i allmänhet en tidigare genom-

gången kurs eller erhållen praktik skall vara grundläggande för nästa utbildningsetapp. Omedelbart efter den teoretiska skolunderbyggnadens avslutande bör lärarinneaspiranten vända sig till något seminarium, gärna vid personligt besök, för att erhålla plan över lämplig utbildningsgång. Samarbete mellan seminarierna och befintlig yrkesvägledning bör i detta avseende äga rum.

De olika förskolorna komma att giva grundläggande teoretiska och praktiska kunskaper men även umgänget med dessa skolors elevklientel, som de blivande lärarinnorna sedermera komma att undervisa, kan vara av värde. Det bör också vara till gagn för dem att i egenskap av elever taga del av uppläggning av dylika kurser.

I samtliga lärarinnekategoriernas utbildning ingår viss praktik. För att den tid, som anslagits härtill, skall kunna utnyttjas effektivt och för att seminarierna skola kunna ha kännedom om praktikens värde, bör praktiken förläggas till av seminarierna godkända praktikantplatser. Det är nödvändigt, att dessa liksom praktikanterna stå i nära kontakt med seminarierna. Det är särskilt värdefullt, om en utbildad lärarinna inom någon gren av det husliga arbetet, då en sådan bör ha förståelse för undervisningens krav, är ledare för praktikanterna. I möjligaste mån böra seminarierna se till att praktikantplatserna ej äro flera, än att dessa under överenskommen tid erhålla praktikanter. Skulle träffad överenskommelse ej kunna upprätthållas, bör meddelande härom göras i god tid.

Praktikanten bör under praktiktiden föra dagbok, vari antecknas nya lärdomar eller gjorda iakttagelser, som kunna vara av nytta att ha noterade för den fortsatta utbildningen.

Efter avslutad praktikanttjänstgöring skall betyg lämnas enligt av den centrala skolmyndigheten fastställt formulär. Fastställda betyg ha redan kommit till användning och visat sig vara en god vägledning för betygsättningen och vid intagningen till seminarierna.

Den förutbildning, som framgår av tablån och närmare behandlas i det följande, bör räknas som obligatorisk. Dispensmöjlighet via den centrala myndigheten bör dock finnas. I nedanstående förslag rörande utbildning av de olika lärarinnekategorierna framhålles dessutom såsom meriterande viss annan utbildning, som de blivande lärarinnorna under ferietid eller i väntan på inträde till de förberedande lärarinnekurserna eller seminarierna kunna genomgå. Här må ytterligare framhållas såsom merit för samtliga kategorier sådant arbete, som kan utföras inom folkbildningen, fritidsverksamheten, scoutrörelsen samt på det sociala området, om detta ej obligatoriskt ingår i förutbildningen. Kunnighet i maskinskrivning är av värde såväl under studietiden som senare. Även vistelse utomlands kan här nämnas.

Tablå över utbildningsgången vid

Barnavårdslärarynner	Hushållningslärarynner	Lanthushållningslärarynner	Sömnadslärarynner
Husmoders- eller lanthushållsskola 5 mån. Barnsköterskekurs 6 mån.	Husmoders- eller lanthushållsskola 5 mån. Trädgårdskurs med smådjursskötsel 6 mån.	Lanthushållsskola 5 mån. Trädgårdskurs med smådjursskötsel 6 mån.	Verkstadsskola I
Hempraktik 2 mån. Assisterande hemvårdarinna 2 mån. Praktik på barnsjukhus 6 mån. Praktik på BB-avdelning 2 mån.	Praktik i hem (stads- och lanthushåll) 10 mån. Socialpraktik 2 mån.	Praktik i lanthem 6 mån. Ladugårdspraktik 3 mån. Fjäderfäpraktik 2 mån.	Verkstadsskola II
Förberedande år (övervägande praktisk utbildning) 44 v.	Förberedande lärarynnerkurs 44 v.	Praktik i handelsträdgård 6 mån. Social praktik 2 mån.	Vävkurs 3,5 m Praktik på sömnadsat 7 à 8 m
Seminarium I	Seminarium I	Förberedande lärarynnerkurs 44 v.	Seminarium I
Seminarium II	Seminarium II	Seminarium I	Seminarium II
		Seminarium II	

Här nedan följer utredningens förslag rörande utbildningen av de olika lärarynnerkategorierna, varvid dessa behandlas var för sig i följande ordning:

- Barnavårdslärarynner
- Hushållningslärarynner
- Lanthushållningslärarynner
- Sömnadslärarynner
- Yrkeslärarynner i sömnad
- Vävlärarynner
- Hushållnings-sömnadslärarynner
- Slöjdlärarynner.

De olika lärarynnerkategorierna

Barnavårdslärarynner

Den nuvarande utbildningen av barnavårdslärarynner gör dessa kompetenta att *undervisa* i vård av spädbarn och av barn upp till två à tre år. För övriga barnåldrar finnas ej utbildade krafter för undervisning om småbarn. Barntädgårdslärarynnerorna utbildas till att vårda och pedagogiskt handleda småbarn. Utbildningen är avsedd för *arbete bland*

a lärarinneutbildningslinjerna.

Ämneslärarinnor i sömnad	Vävlärlarinnor	Hushållnings-sömnads-lärlarinnor	Slöjdlärlarinnor
Verkstadsskola I	Vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden 8,5 mån.	Husmoders- eller lantushållsskola 5 mån. Praktik i hem (stads- och lantushåll) 6 à 7 mån.	Sömnadskurs 9 mån.
Verkstadsskola II	Specialkurs i vävning 9 mån.	Praktik i hem (forts.) 1 à 2 mån. Social praktik 1 à 2 mån. Sömnadskurs 9 mån.	Vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden 8,5 mån.
Praktik på sömnadsateljé 1 år	Praktik hos hemslöjdsförening 5 (ev.) 7 mån. Biträdande vävlärlarinna 5 (ev.) 3 mån.	Förberedande lärlarinnekurs 44 v.	Praktik på sömnadsateljé 3 mån. Praktik hos hemslöjdsförening 3 mån. Biträdande lärlarinna i sömnad och vävning 5 mån.
Praktik på sömnadsateljé 1 år	Seminarium I	Seminarium I	Seminarium I
Praktik på sömnadsateljé 1 år	Seminarium II	Seminarium II	Seminarium II
Seminarium			

barnen i barnträdgårdar, på daghem och liknande. Att undervisa elever i praktisk och teoretisk småbarnsvård är utbildningen däremot ej upplagd för. Utredningens förslag syftar därför till bland annat att göra barnavårdslärlarinnorna kompetenta att *undervisa i vård och skötsel av barn från spädbarnsåldern upp till skolåldern*. Denna undervisning, som skall kunna handhavas på alla åldersstadier — i skolor, barnavårdsinstitutioner, allmän kurs- och upplysningsverksamhet m. m. — skall omfatta såväl daglig vård och skötsel av barn som barnens beteenden och psykiska utveckling, handledning, sysselsättning och fostran. Med hänsyn härtill äro grundliga studier och omfattande teoretisk utbildning påkallade. Hitintills har barnens fysiska vård, även om den är av största vikt, fått alltför framträdande plats på bekostnad av den mentala vården. Föreliggande förslag syftar till en ändring i detta avseende.

Den nuvarande utbildningstiden till barnavårdslärlarinna uppgår till omkring 4½ år (förskolor, praktik, seminariekurs). För att nå det ovan uppställda målet anser utredningen en utbildningstid på cirka fem år vara nödvändig. En begränsning till fem år har kunnat göras genom att praktiken på sjukhus förkortats och dessutom flyttats till tiden före seminarieutbildningen. Detta möjliggör ett annat och bättre utnyttjande av studietiden och överhuvud ett grundligare inträngande i problemen.

Förutbildning. Förskolor. Säsom tidigare framhållits har utredningen strävat efter att i görligaste mån utforma de olika lärarinnekategoriernas förutbildning så, att den även kan leda till andra yrken.

För att erhålla en för dessa lärarinnor nödvändig och grundläggande kunskap om hemmets skötsel böra lärarinneaspiranterna genomgå en *hushållsutbildning* om minst fem månader vid yrkesskola med dagundervisning eller vid något internat, förslagsvis husmoders- eller lanthushållsskola. Härigenom tillägnar hon sig den praktiska erfarenhet i hushållsarbete, som är ett villkor för inträde till föreslagen fordrad barnsköterskekurs. Sådana internatskolor finnas spridda över hela landet, en eller flera i varje län. Särskilt för ungdomar från stad är lanthushållsskola att rekommendera, då de vid en sådan få kontakt med naturen, med växter och djur och överhuvud taget kännedom om hur livet på landet gestaltar sig. Internatskoleformen är önskvärd bland annat därför att många i framtiden få arbete på internat. För att tillgodose detta utbildningskrav har utredningen övervägt möjligheten att i barnavårdslärarinnornas utbildning liksom i vissa andra lärarinnekategoriernas förlägga en förberedande lärarinnekurs till en internatskola på landet. Tanken härpå har emellertid måst övergivas med hänsyn till svårigheterna att i nuvarande läge vid internatskolorna få till stånd de olika barnavårdsinstitutioner, som äro nödvändiga för undervisningen. Något större behov av dylika institutioner finnes ej heller på landsbygden.

Efter hushållskursen fortsättes utbildningen med en *barnsköterskekurs* enligt befintlig plan. Under denna få de blivande lärarinnorna kontakt med den slags yrkesutbildning, som de själva sedermera skola handha, samt med en del olika barnavårdande institutioner, som ingå i vårt lands organisation av barnavården. Utbildningen pågår minst sex månader och omfattar både praktisk och teoretisk undervisning i spädbarns- och småbarnsvård. Timplanen för en dylik minimikurs är intagen på nästa sida.

Praktik. Efter genomgången barnsköterskeutbildning följer praktik, fördelad på ungefär nedanstående sätt och med de angivna tiderna som minimikrav.

Hem (i staden eller på landet)	2 mån.
Assisterande hemvårdarinna	2 »
Barnsjukhus	6 »
B. B.-avdelning	2 »

Praktik i hem. Denna, som skall förläggas till hem med barn, är av synnerligen stor vikt för den blivande barnavårdslärarinnan för att hon skall få den rätta blicken för »barnet i hemmet». Under seminarietiden kommer hon huvudsakligast i beröring med barnen, då de äro utom hemmet och skilda från modern. Som undervisningen i barnavård ej kan förläggas till barnets hem, den naturligaste platsen för barnet, är det av stor be-

Timplan för barnsköterskekurs.

Läroämnen	Antal veckor under kursen	Antal vecko- timmar i medel- tal	Antal timmar under kursen
<i>Praktisk undervisning</i>			
Spädbarnsvård (0—1 år)	12 (—14) ¹		468
Småbarnsvård (1—4 år)	(4—) 5 ¹		195
Småbarnsvård (4—7 år)	(4—) 5 ¹	39	195
Sömnad	2		78
Hemvård	2		78
			1 014
<i>Teoretisk undervisning</i>			
Barnvårdslära			40
Uppfostringslära			40
Hälsolära			20
Kostlära		6	15
Hemvårdslära			10
Samhälls- och familjekunskap			10
Allmänna föreläsningar			5
Besök på institutioner			10
			150
Summa	26	45²	1 164
¹ Veckornas inbördes fördelning beroende av barnvårdsinstitutionernas beskaffenhet m. m. ² Därjämte tjänstgöring på institutionerna viss annan tid.			

tydelse vid utbildningen under seminarietiden, att eleven har erfarenhet av praktik från hem med barn. Praktiken bör fullgöras i ett hem på landet, om ej lanthushållsskola ingår i förutbildningen.

Gentemot den anslagna praktikanttiden kan den invändningen komma att riktas, att det kan bli svårt att anskaffa platser för så kort tid som två månader. Det torde emellertid finnas åtskilliga hem, som önska hjälp under endast någon kortare tid, t. ex. under semester, vid inträffade sjukdomsfall, efter B. B.-vistelse eller liknande.

Assisterande hemvårdarinna. Av ovan nämnd anledning bör praktiken som hemvårdarinna förläggas till hem med barn. Genom denna praktik erhålles inblick i hem- och sociala förhållanden, som för den blivande lärarinneelevan är utvecklande och värdefull. Med barnsköterskeutbildningen och den tidigare erhållna hushållsutbildningen bör praktikanten ha möjlighet att genomföra henne ålagda arbetsuppgifter. Det är emellertid viktigt, att praktikanten hänvisas till för ändamålet lämpliga hem och att handledningen av praktikanterna överlämnas till särskilt utsedda hemvårdarinnor, som ha till uppgift att giva dem råd och hjälp.

Praktik på barnsjukhus. Genom sin tidigare utbildning som barnsköterska har lärarinneelevan erhållit en någorlunda god erfarenhet av hur ett friskt barn skall skötas. Hon bör emellertid även få en viss inblick i skötseln av sjuka barn. Hon bör lära sig förstå nödvändigheten av att iakttaga ett sjukt barn och vad ett snabbt ingripande och en given ordination av läkare betyder för barnets tillfrisknande. Hon bör inhämta

sådana kunskaper om barnsjukvården, att hon i samarbete med barnläkare rätt kan utföra hans ordinationer.

Önskvärt vore, att alla barnavårdslärlarinneelever finge praktisera på barnsjukhus med speciella avdelningar, såsom medicinska, kirurgiska och polikliniska. Dessa äro emellertid rätt få och de flesta dessutom koncentrerade till Stockholm. Arbete vid barnavdelningen vid länslasaretten giver emellertid även en god inblick i barnsjukvården.

För att praktikanterna skola få största möjliga nytta av sin vistelse vid sjukhusen, är det nödvändigt, att läkare eller instruktionsköterska åtager sig ansvaret för deras undervisning. För praktikanterna böra barnens olika sjukdomar demonstreras, vilket kan ske genom att de regelbundet få deltaga i ronder. Vidare böra de få en inblick i förekommande behandlingar av sjuka barn (olycksfall, akuta infektioner m. m.), t. ex. olika prov, omslag, medicinering, tillredning av speciellt medicinska mjölkblandningar m. m. Praktikanten bör, genom avläggande av prov eller på annat sätt, visa, att hon fått vissa insikter inom den barnsjukvård, som hon sedermera kan komma i kontakt med i sitt arbete, exempelvis skötsel av vissa enkla hudutslag, infektioner av olika slag, näringsrubbingar m. m.

I jämförelse med tiden för barnsjukvården i den nuvarande barnavårdslärlarinneutbildningen har den här nedskurits till hälften. Om praktikanttiden tillvaratages väl och undervisningen intensifieras med demonstrationer och på annat sätt och en särskild läkare eller instruktionsköterska har på sitt ansvar elevernas utbildning, böra eleverna kunna erhålla de nödvändiga kunskaperna på den angivna tiden. Elevplatserna vid barnsjukhusen äro dessutom begränsade. Detta bör observeras, då det nu föreslås en ökad utbildning av barnavårdslärlarinnor. På seminariet kommer sedan den teoretiska undervisningen rörande barnsjukdomar och epidemiologi att meddelas, varvid utbildningen fullständigas.

Praktik på B. B.-avdelning. Denna tid avser att giva praktikanten viss insikt i vården av såväl moder som barn under deras vistelse på barnbördshuset. Det gäller sålunda förvården och eftervården av modern samt vården av det nyfödda barnet. Varje praktikant bör närvara vid ett visst antal förlossningar. Demonstrationer och instruktioner lämnas av läkare eller barnmorska. Prov eller dylikt avlägges.

Barnavårdslärlarinneelevens förutbildning kommer sålunda att omfatta:

<i>Husmoders- eller lanthushållsskola</i>	5 mån.
<i>Barnsköterskekurs</i>	6 »
<i>Hempraktik</i> (hem med barn)	2 »
<i>Praktik som assisterande hemvårdarinna</i>	2 »
<i>Praktik på barnsjukhus</i>	6 »
<i>Praktik på B. B.-avdelning</i>	2 »

Den sammanlagda tiden är alltså omkring två år.

Efter dessa båda år har den blivande barnavårdslärarinnan fått en god grund att bygga sin vidare utbildning på. Denna skall omfatta tre år. Det första året, som är övervägande praktiskt, motsvarar därvid närmast den förberedande lärarinnekursen för vissa andra lärarinnekategorier. Här-efter följa så de båda egentliga seminarieåren.

Den som väntar på inträde i seminariet kan ytterligare meritiera sig på många olika sätt: genom tjänstgöring på barnavårdscentral, barnkoloni, socialvårdsbyrå, som barnsköterska i hem eller på barnavårdsinstitution m. m.

Av olika anledningar kanske någon ej önskar fullfölja utbildningen till lärarinna och många olika möjligheter till yrkesverksamhet stå därvid som synes till hands.

Det förberedande året. Detta år med sin övervägande praktiska utbildning beräknas omfatta 44 veckor med en sammanlagd undervisningstid av cirka 42 timmar i veckan. Hemuppgifterna under detta år bli ej särskilt be-tungade.

Förslag till timplan för förberedande år för blivande barna-vårdslärarinnor — 44 veckor.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar
Psykologi	35
Anatomi och fysiologi	40
Socialmedicinsk barnavård	40
Närings-, födoämnes- och matlagningslära	100
Bostads- och hemvårdslära (även tvätt)	60
Material- och redskapslära	20
Teckning och modellering	25
Natur- och djurstudier m. m.	30
Litteratur för barn	15
Sång, musik och rytmik	35
	400
 <i>Praktiska ämnen</i>	
Spädbarnsvård	245
Småbarnsvård 1—2 åringar	245
» 2—4 »	245
» 4—7 »	245
Barnslöjd (sy- och träslöjd)	100
Matlagning	200
Hemvård	80
Föräldrasamkväm och diskussioner	10
	Summa timmar 1 770

Arbetsåret uppdelas i teoretiska och praktiska perioder, förslagsvis 16 teoretiska veckor med 25 timmar i veckan och 28 praktiska veckor med 48 timmar i veckan. Eleverna få härigenom möjlighet till sammanhängande praktik på de olika barnvårdsinstitutionerna. Stora svårigheter skulle med en annan anordning också möta att från de spridda institutioner, med vilka man måste samarbeta, dagligen bereda eleverna gemensam teoretisk undervisning. Under de praktiska perioderna skall eleven under hela dagen följa barnen och arbetets gång med skötningar, måltider och sömn samt lekar både ute och inne. Vidare skall hon göra observationer över barnens beteenden, lekar m. m.

Den teoretiska undervisning, som meddelas under detta år, skall i första hand tjäna till att belysa och berika den praktiska undervisningen. I de flesta ämnen — både teoretiska och praktiska — ha eleverna tidigare fått undervisning, och praktiken på sjukhus och i hem har givit kunskaper och ökat deras erfarenhet. Vid uppgörande av de slutgiltiga kursplanerna måste allt detta tagas med i beräkningen, så att lärostoffet i samtliga ämnen blir väl avpassat och infogat i sitt sammanhang som ett mellanled mellan den mera elementära förutbildningen och den högre utbildningen under seminarieåren.

Under de praktiska perioderna anordnas för alla elever gemensamma diskussioner angående iakttagelser, som göras under det praktiska arbetet på institutionerna, men dessutom bör varje avdelningslärarinna på de olika institutionerna ha diskussioner med de elever, som tjänstgöra på respektive avdelningar.

Den praktiska undervisningen i barnslöjd, matlagning och hemvård bör kunna placeras in antingen med en dag i veckan under praktikperioderna eller jämsides med den teoretiska undervisningen.

Vid läsårets slut bör varje elev kunna ha slutfört någon speciell arbetsuppgift, t. ex. förfärdigat några olika slag av leksaker.

Efter avslutningen av detta förberedande år bör eleven, om hon fullgjort allt, som fordras för inträde vid seminariet, kunna direkt fortsätta med den 2-åriga utbildningen vid själva seminariet. Detta arbetsår bör därför avslutas så tidigt på sommaren, senast i slutet av juni, att eleverna hinna rekreera sig, innan lärarinnekursen, vars arbetsår beräknas till 39 veckor, påbörjas.

På grund av rådande konkurrens eller av andra skäl kan det emellertid dröja något år innan vederbörande kan komma in vid seminariet. Denna tid bör då användas för att få ytterligare meriter och som sådana kunna nämnas praktik på epidemisjukhus och på skolhem eller vid någon av de många olika institutioner som tidigare nämnts i samband med förutbildningen.

Seminarieutbildningen. Den plan för barnavårdslärarinnornas seminarieutbildning, som föreslås, avviker väsentligt från den, som tillämpas i den nuvarande utbildningen. Den teoretiska undervisningen har här kunnat få ett stort utrymme och den praktiska däremot inskränkas, när förutbildningen rymmer praktisk utbildning i övervägande grad. Av de blivande barnavårdslärarinnorna, som dels skola vara undervisare, dels svara för vården av barn, måste det alldeles särskilt krävas grundliga kunskaper, varvid de teoretiska ämnena psykologi och pedagogik spela en framträdande roll. Detta framgår också av timplanen.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av barnavårdslärarinnor — 2 år

<i>Teoretiska ämnen</i>	<i>Antal timmar</i>	
Psykologi	156	+ 78
Barnaårens mentalhygien och psykopatologi	78	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	117	
Samhälls- och familjekunskap	78	+ 39
Hälsolära	39	
Sjukvårdslära och epidemiologi	39	+ 39
Socialmedicinsk barnavård	39	+ 39
Ekonomikunskap	78	
Teckning och modellering	58,5	+ 39
Naturstudier	39	
Sång, musik, rytmik, lekar	78	
Litteraturstudier	19,5	
Arbetsteknik och arbetsorganisation	39	
Tal- och röstvård	39	975—1 209
	<hr/>	
<i>Praktiska ämnen</i>		
Assistenttjänstgöring på barnavårdsinstitutioner	702	
Sömnad	117	819— 819
	<hr/>	
	Summa timmar 1 794—2 028	

Anm. Timtalen före plustecken angiva för eleverna obligatoriska timmar, timtalen efter plustecken timmar för enskild handledning, då elever, som önska hjälp av läraren, kunna erhålla sådan. Även i andra ämnen kan undervisningen tänkas ordnad på detta sätt. Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Observationer på barn (c:a 115 timmar)

Varje elev skall, innan hon deltagar i den praktiska undervisningen på en barnavdelning, göra observationer på barnen och tiden härför har beräknats till i genomsnitt ungefär tre veckotimmar.Handledning skall före observationerna givas till systematiska studier av barnens utveckling, lekar

och beteenden samt reaktioner i olika situationer tillsammans med andra barn och vuxna.

Observationerna göras i särskilda observationsboxar, så att barnen ej veta sig vara iakttagna. Erfarenheterna diskuteras sedermera på lärosalen i samband med den teoretiska undervisningen i psykologi. Vederbörande lärarinnor deltaga i dessa diskussioner, även barnläkaren bör om möjligt närvara.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10— 15	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering på olika institutioner	130—150	
Praktisk undervisning	150—175	300—350

Föräldrasamkväm med diskussioner (c:a 35 timmar)

Föräldrar, som ha sina barn på barnvårdsinstitutionerna och i vissa fall även andra föräldrar, samlas ibland till diskussioner om barnen och andra aktuella ting. I sådana sammankomster böra eleverna deltaga genom att på något sätt sköta underhållningen: hålla korta anföranden, leda sång och lekar m. m., inleda diskussioner i olika ämnen, besvara frågor o. s. v.
Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen.
Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök bör ordnas till skolor, barnvårdsinstitutioner, industrier och andra företag av intresse för barnvårdslärarynnornas utbildning.

Frivilligt ämne

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas, äro följande:

Undersökning i hemorten av barns lekar och leksaker, barnvisor, barnramsor och sagoböcker.

Större barns lekar och sysselsättning inom ett visst antal familjer.

Undersökning av syskons förhållande till varandra i ett visst antal familjer.

Barnteckningar — utvecklingen i olika åldrar, belyst genom insamlade teckningar.

Barn i städerna och barn på landet — jämförelse mellan deras olika möjligheter till lek och sysselsättning och hur dessa påverka deras utveckling.

Sång och musik i hemmet och hur det påverkar barnens utveckling.

Ensamma barn — en undersökning av hur många barn på en ort, som ej ha tillfälle att vara tillsammans med andra barn och vad föräldrarna göra för att giva barnen tillfälle att träffa andra barn.

Undersökning på en ort eller i en stadsdel av hur många barn, som besöka daghem och barntädgårdar, hur många timmar om dagen, de äro från hemmet och hur lång tid om dagen de äro tillsammans med modern, respektive fadern och eventuellt syskonen.

Bostadsförhållanden för familjer med många barn inom ett visst område och en redogörelse för sov- och lekplatser m. m. för barnen.

Utvecklingen inom två familjer sedan 75 år tillbaka i en landskommun.

Skrock och sedvänjor om barn från äldre tid inom någon landsända (ex. Jämtland).

Barnkoloniverksamheten i Sverige.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas barnavårds-lärarynnor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de flesta skolformer och annan upplysningsverksamhet, där de kunna få sin verksamhet.

Psykologi, elementär undervisning

Samhälls- och familjekunskap

Hälsolära, elementär undervisning

Ekonomikunskap, vissa avsnitt

Socialmedicinsk barnavård

Sång och lekar, elementär undervisning

Teckning, målning och modellering, elementär undervisning

Naturstudier, elementär undervisning

Arbetsteknik och arbetsorganisation, vissa avsnitt.

Hushållningslärarynnor

Dessa lärarynnor skola vara kompetenta att undervisa i hushållsgöromål på såväl elementärt som högre stadium och således kunna undervisa inom alla åldersstadier. De skola även undervisa såväl i städer och andra tätorter som på landsbygden. Detta medför, att de måste ha grundlig fackutbildning men även en sådan psykologisk-pedagogisk utbildning, som giver dem förutsättning att kunna anpassa sin undervisning efter elevernas utvecklingsstadium och miljö.

Det är vidare en stor grupp av ämnen, i vilka hushållningslärarynnor skola meddela undervisning: matlagning med bakning, konservering och

s. k. slaktgöromål, hemvård med tvätt och rengöringsarbeten samt trädgårdsskötsel, detta senare dock endast på elementärt stadium t. ex. inom folkskolans skolträdgårdsverksamhet. Till dessa praktiska läroämnen ansluter sig direkt en teoretisk undervisning om bl. a. kostfrågor, bostaden och hemmets vård, trädgårdsskötsel samt organisation och arbetsledning. Även undervisning i hemmets och den enskildes ekonomi, ekonomikunskap, hör intimt samman med den praktiska undervisningen.

Som i kap. I meddelats är den nuvarande minimitiden för utbildning till skolköks- eller lanthushållslärlarinna fyra à fem år: förberedande kurser av olika slag, praktik, lärarinnekurs. I realiteten är för de flesta utbildningstiden fem år. På grund av att enligt här framlagt förslag samtliga hushållningslärlarinnor skola bli kompetenta att undervisa inom alla skolformer, måste å ena sidan vissa ämnen, som tidigare endast förekommit i lanthushållslärlarinneutbildningen, tagas med och å andra sidan få vissa ämnesmoment, som varit utförligare behandlade vid skolkökslärlarinne- än i lanthushållslärlarinneutbildningen, ej förbises.

Sådana ämnen som trädgårdsskötsel och djurvård måste i viss utsträckning ingå i utbildningen, då de äro ett värdefullt komplement för förståelse av kvinnornas arbete i lanthemmen och för de möjligheter till goda kostvanor, som denna produktion giver. För en utvidgad skolträdgårdsverksamhet böra hushållningslärlarinnorna vara rustade. De få genom denna kunnighet i trädgårdsskötsel möjlighet att sammanknyta den med matlagningsundervisningen i skolköket.

Under sådana omständigheter och då den förutvarande utbildningstiden för de båda lärarinnekategorierna varit nödvändig för att kunna utbilda goda lärarkrafter är det ej möjligt att framlägga förslag för utbildning av hushållningslärlarinnor, som omfattar kortare tid än fem år. Under minst ett av dessa år kunna de blivande lärlarinnorna dock ha avlönad praktik.

Som ytterligare motivering för att utbildningstiden ej göres kortare kan följande anföras. Hemhushållningen spelar en betydande roll i vårt lands ekonomiska liv och påverkar i hög grad nationalekonomin. Intresset för hem och familj är i ständigt växande och särskilt frågor, som röra de sociala och ekonomiska förhållandena inom hemmen. Utvecklingen inom de arbets- och ämnesområden, som beröras av hushållningslärlarinnornas undervisning, är därför mycket stark. Som exempel kan nämnas, att forskningen på näringslärans område är livlig. Detsamma gäller bostadens inredning samt möbler och andra bosättningsdetaljer. Rationaliseringsfrågor stå även i brännpunkten, när det gäller diskussioner om hemarbetet. Redskapsundersökningar och undersökning av olika metoders ändamålsenlighet pågå. Tvättmedelskemin är föremål för forskning. Likartade torde förhållandena bli under lång tid framåt. Under tider av utveckling pågår alltid vid sidan av den vederhäftiga, grundliga forskningsverksamheten en mera ytlig undersökningsverksamhet, från vilken otillförlitliga »resul-

tat» offentliggöras. Det är därför av utomordentligt stor betydelse, att lärarinnorna vid sin utbildning få en så god grund att de kunna skilja vederhäftighet från ovederhäftighet, vetenskap från kvasivetenskap.

Förutbildning. Förskolor. Vid genomgång av de allmänna skolor, vilka fordras för inhämtande av de teoretiska förkunskaperna, har det stora flertalet av de blivande lärarinneeleverna i någon mån som lärjungar kommit i kontakt med undervisning i hushållsgöromål på det grundläggande stadiet. Detta anser utredningen vara av värde, även om eleverna vid så tidigt åldersstadium, som det här är fråga om, givetvis icke kunna förstå den pedagogiska sidan av undervisningen.

Av större betydelse blir det för elevernas vidare utbildning, om de efter avslutad skolgång genomgå en av de för vuxna lärjungar gängse kurserna. Såsom lämplig typ av kurs vill utredningen föreslå en minst *5-månaders kurs vid husmoders- eller lanthushållsskola.*

För de blivande hushållningslärarinnorna är det av vikt, att de få god kännedom om sådana arbeten, som förutom de rent husliga sysslorna utföras av lanthemmens kvinnor, såsom trädgårdsskötsel och djurvård. De, som ej genom sin uppväxtmiljö tidigare ha sådana kunskaper, kunna i en lanthushållskurs erhålla den grundläggande utbildningen häri.

Undervisningen i dessa ämnen är emellertid även i lanthushållsskolan av ganska ringa omfattning, eftersom de dominerande ämnena äro matlagning, hemvård och slöjd. Utökade kunskaper i *trädgårdsskötsel och smådjursskötsel* äro nödvändiga. Kurser å sex månader, cirka 22 veckors trädgårdsskötsel och fyra veckors smådjursskötsel, finnas redan nu vid några lanthushållsskolor och bruka taga sin början i mitten av april eller början av maj. Denna kursverksamhet torde med fördel kunna utvidgas vid dessa skolor och eventuellt upptagas vid andra typer. Önskvärt är, att flera dylika kurser komma till stånd, speciellt i Norrland.

Praktik. Genom den ovan föreslagna hushållsutbildningen erhålla eleverna goda grundläggande kunskaper i olika slag av hushållsgöromål såsom matlagning, bakning, konservering, slaktgöromål, mjölkhushållning och hemvård med tvätt. Denna grund är lämplig att bygga vidare på genom *praktik i hem*, vilken bör omfatta 10 å 12 månader och, för att giva praktikanterna övning i lagrings- och inköpsförhållanden samt inblick i olika yrkesgruppers levnadsförhållanden, vara fördelad på såväl stads- som lant-hushåll.

Hempraktiken spelar i hushållningslärarinnans utbildning en stor roll. Möjlighet att under utbildningstiden inhämta kunskaper, som sedan kunna bli till nytta vid undervisningen, är i stor utsträckning beroende av en ingående kännedom om hur ett hem med alla dess olika arbeten skötes. Utan en sådan ingående kunskap om hur ett välordnat hem fungerar, löper

den blivande hushållningslärarinnan risken att ej kunna anpassa sin undervisning efter aktuella behov. Därför måste lärarinneeleven för att rätt utnyttja sin seminarietid ha grundliga kunskaper från hempraktiken att falla tillbaka på.

Hemmen böra få noggranna instruktioner om de olika slag av hushållsarbeten, som praktikanterna skola lära. Den husmoder, som tager emot praktikanter, bör vara praktiskt kunnig och god organisatör samt själv handha hemmets organisation och skötsel ävensom själv undervisa samt kontrollera arbetet. Det får alltså ej vara ett elevens självständiga arbete på egen hand. Detta förutsätter, att husmodern ej har någon heltidstjänst utom hemmet eller annat arbete, som hindrar henne att deltaga i hemmets direkta skötsel. Men lika viktigt är å andra sidan, att praktikanten får sig vissa uppgifter förelagda att självständigt utföra och ej användes för enbart handräckning.

Hemmens utrustning bör vara sådan, att arbetet kan bedrivas rationellt. Bostaden bör vara så inredd, att den liksom förvaringslokaler och redskap kan utnyttjas på ett fullt ändamålsenligt sätt. Värdefullt är givetvis, om viss teknisk utrustning finnes, t. ex. kylanordning och tvättmaskin i eller utom hemmet. Eleverna skulle givas en rikare erfarenhet, om praktiken fullgjordes i ett par olika typer av hem, dels sådana med olika moderna hjälpmedel för hushållsarbetet och dels sådana, som ha mindre modern utrustning. I båda fallen bör emellertid hemmet vara välorganiserat.

För att praktiken skall bli tillfredsställande böra hemmen helst ej vara små varken ifråga om utrymme eller ifråga om familjemedlemmarnas antal. Så är t. ex. ett stadshem om två rum och kök med de biutrymmen, som följa en sådan bostad, ett alltför litet arbetsområde, likaså ett hem, bestående av endast husfader och husmoder, i synnerhet om dessa ej ha representationsplikter av något slag. Bostaden bör helst vara så stor och hushållsmedlemmarna böra vara så många, att hemarbetet tvingar fram rationalisering av arbetet. Praktiken bör helst förläggas till hem med barn.

Praktikanttiden bör utsträckas så, att den omfattar olika årstider och åtminstone vad avser lanthushåll helst räcka om möjligt sex månader i ett och samma hushåll. Råvarutillgången och råvarornas användning blir därigenom mera mångsidig. Arbetets rytmen inom ett lanthushåll är så olika under olika årstider, att det är av vikt särskilt för en stadsflicka att lära sig förstå, hur sådd och skörd, regn och solsken inverka på densamma.

Ett par månaders *social praktik* bör ingå i varje hushållningslärarinnans utbildning. Den bör vara ägnad att giva lärarinnorna en god inblick i och förståelse för olika hemförhållanden. Lämpligast är, om denna förutbildning kan fullgöras såsom medhjälpare till eller vikarie för hemvårdarinna. Eleverna ha visserligen icke den utbildning, som hemvårdarinnorna ha, men de böra dock, om denna tjänstgöring förlägges till slutet av praktikanttiden, kunna göra god nytta i många hem, där hemvårdarinna är behövlig.

Praktikanttjänstgöringen kan antingen tagas i ett sammanhang eller förläggas före och efter trädgårdsutbildningen. Eventuellt kan någon del därav fullgöras efter nedan nämnda internatår.

Före inträdet i den förberedande lärarinnekursen, vilken beräknas ingå som ett obligatoriskt led i hushållningslärarinnornas utbildning, kan förutbildningen efter fullgjord skolgång således lämpligen gestalta sig på följande sätt:

<i>Husmoders- eller lanthushållsskola</i>	5 mån.
<i>Trädgårdskurs med smådjurskötsel</i>	6 »
<i>Praktik i hem</i> (stads- och lanthushåll)	10 »
<i>Social praktik</i>	2 »

Sammanlagt blir det sålunda 23 månaders eller två års förberedelse, var-efter utbildningen fullföljes med förberedande lärarinnekurs på internat på landet och två seminarieår.

Förberedande lärarinnekurs. Utredningen har i annat sammanhang redogjort för motiven för att förlägga den förberedande lärarinnekursen till internat, vilka äro fristående från seminarierna och belägna på landsbygden. Den hittillsvarande anordningen vid statens skolköksseminarium och andra skulle alltså upphöra.

Den invändningen kan eventuellt resas häremot, att det är värdefullt, att eleverna redan under det förberedande året kunna bedömas av seminariets lärarinnor, så att bästa möjliga klientel kan uttagas. Om man emelertid utgår ifrån att ett intimt samarbete skall äga rum mellan seminarierna och internatskolorna samt att eleverna genom enkla undervisningsövningar i någon mån få visa sin förmåga till undervisning, torde resultatet av uttagningen till seminarierna kunna bli lika gott som för närvarande.

Det synes utredningen ovedersägligt, att en lärogång enligt utredningens förslag kan giva väsentligt vidgade vyer för den blivande lärarinnan till gagn för hennes kommande verksamhet vare sig den kommer att förläggas till staden eller landsbygden och vilken skolform det än gäller.

Förslag till timplan för förberedande lärarinnekurs för hushållningslärarinnor — 44 veckor.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar
Näringslära	40
Födoämnes- och matlagningslära	70
Bakteriologi med mjölkhushållning	40
Bostads-, hemvårds- och tvättlära	60
Trädgårdslära	40
Husdjurslära	70
Hemmets ekonomi och bokföring	40

Arbetsorganisation, yrkesräkning och kalkylation	40	400
<i>Praktiska ämnen</i>		
Matlagning, bakning, konservering, slakt m. m.	525	
Mejeriarbeten	35	
Hemvårdsarbeten och tvätt	210	
Sömnad och vävning	210	
Trädgårdsskötsel	210	
Husdjursskötsel (nötkreatur 70 — fjäderfä 100)	170	1 360
		Summa timmar 1 760

Under sammanlagt tre veckor — en vecka åt gången — beräknas eleverna efter hand befriade från det praktiska arbetet. Dessa veckor skola av eleverna utnyttjas på följande sätt: studier av viss angiven litteratur, förberedelse av demonstrationer och andra övningar, tentamensläsning m. m.

Sammanlagt minst en vecka bör användas till studieresa och kortare studiebesök.

Med en timplan efter ovanstående beräkningar skulle den teoretiska undervisningen omfatta 9 à 10 veckotimmar och den praktiska i genomsnitt 34 veckotimmar per elev.

Tid för sång, lek och idrott ingår ej i dessa beräkningar men böra alltid vara en viktig del av livet på en skola av detta slag.

Efter genomgången internatkurs bör eleven, om hon fullgjort allt, som fordras för inträde vid seminariet, kunna direkt fortsätta med den 2-åriga utbildningen vid själva seminariet. Den 44 veckor långa förberedande kursen bör därför avslutas så tidigt på sommaren, senast i slutet av juni, att eleverna hinna rekreatera sig, innan lärarinnekursen, vars arbetsår beräknas till 39 veckor, påbörjas.

På grund av rådande konkurrens eller av andra skäl kan det emellertid dröja något år, innan vederbörande kan komma in vid seminariet. Denna tid bör då användas för att få ytterligare meriter och som sådana kunna nämnas arbete i storkök och större internathushåll t. ex. vid skolmåltidsverksamhet, skolhem, koloni, hemgård, vidare arbete vid socialbyrå, arbetsstuga m. m.

Som god merit bör även räknas auskultering vid undervisning i hushållsgöromål i olika skolformer.

Seminarieutbildningen. Den timplan, som nedan framlägges, visar att de teoretiska ämnena upptaga ungefär två tredjedelar av timantalet i jämförelse med de praktiska. Till det teoretiska kan dessutom övningsundervisningen föras. Denna förändring från nuvarande förhållanden, där det praktiska arbetet omfattar proportionsvis mera tid, har kunnat ske genom den uppläggning av förutbildningen som föreslagits. Särskilt betydelsefull är därvidlag den förberedande lärarinnekursen med sin starka betoning av

det praktiska arbetet i alla dess olika former. På detta sätt fullföljd böra de blivande lärarinnorna vara väl förberedda för sitt arbete vare sig det blir förlagt till barndomsskolan eller yrkesskolan, till landsbygden eller staden.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av hushållningslärarinnor — 2 år.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Psykologi	117	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	78	
Samhälls- och familjekunskap	78	
Hälsolära och barnavård	117	
Ekonomikunskap	156	
Näringslära	195 + 39	
Födoämneslära	39 + 39	
Kemi	195 + 78	
Fysik	39	
Bostads- och hemvårdslära	39 + 39	
Tvättlära och klädvård	39	
Trädgårdslära	39	
Arbetsteknik och arbetsorganisation	39 + 39	
Teckning	78	
Tal- och röstvård	39	1 365—1 599

Praktiska ämnen

Matlagning m. m.

a) Lärarinnedemonstrationer	78	
b) Praktiska övningar med prov och utprovningar	429 + 39	

Hemvårdsarbeten med tvätt

a) Lärarinnedemonstrationer	39	
b) Praktiska övningar med prov och utprovningar	234	780— 819

Summa timmar 2 145—2 418

Beträffande timal med plustecken se anm. sid. 155.
Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10— 15	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30— 50	
Praktisk undervisning	150—175	200—250

Då serierna av undervisningsövningar börja t. ex. från och med andra terminen, böra dessa vara förlagda till barnklasser och först senare även gälla vuxna elever, så att svårighetsgraden stegras. Av vikt är att alla elever erhålla erfarenhet av undervisning av pojkar och elever i särklasser.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas till skolor, livsmedelsindustrier och andra företag och institutioner av intresse för hushållningslärarinnornas utbildning och belysande verksamhet både i stad och på landsbygd.

Frivilliga ämnen

Sång.

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas äro följande:

Kostvanorna i min hembygd.

Brödsorter, typiska för olika delar av landet.

Hemkonservering och industriell konservering — en jämförande undersökning.

Hemproduktion och industriell produktion av slaktvaror — en jämförande undersökning.

Trädgårdsodlingen och trädgårdsalstrens användning i en viss given trakt.

Studier inom något område av dietetiken.

Undersökning av vatten- och tvättförhållanden på en viss given plats.

Olika tvättmedel och deras inverkan på olika stoffer.

Redskapsutrustningen i en serie hem.

Kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Hushållsundervisning bland flickor och pojkar, psykologiska iakttagelser.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas hushållningslärarinnor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de flesta skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Hälsolära

Ekonomikunskap, dock ej nationalekonomi

Näringslära

Födoämneslära

- Bostads- och hemvårdslära
- Tvättlära och klädvård
- Trädgårdslära, elementär undervisning
- Arbets teknik och arbetsorganisation i anslutning till hemarbetet.

Lanthushållningslärarinnor

Vid lanthushållsskolorna, yrkesskolor för lanthemmens kvinnliga ungdom, har undervisningen i vissa av jordbrukarhemens produktionsgrenar sin givna plats. Trädgårdsodlingen och fjäderfäodlingen äro viktiga produktionsgrenar och utnyttjas både för egen konsumtion och till avsalu. I stor utsträckning handhaves denna produktion av kvinnorna. Även för många andra hem än jordbrukarhem spelar särskilt trädgårdsodlingen stor roll.

För att eleverna skola få en god undervisning och för att produktionen av trädgårdsalster och animalieprodukter vid skolorna skall giva goda resultat fordras lärarinnor med grundlig utbildning såväl i pedagogiskt avseende som i fackämnen. Utredningen räknar därför med att utbildningen till lanthushållningslärarinna, som omfattar två så stora områden som trädgårdsskötsel och djurvård m. m., kan komma att taga något längre tid än för de flesta övriga lärarynnekategorier eller sammanlagt 5 1/2 å 6 år.

Förutom anställning vid lanthushållsskolorna och andra internatskolor av motsvarande slag böra dessa lärarinnor kunna anlitas för skolträdgårdsverksamheten, i seminariernas trädgårdsundervisning och, vilket även gäller övriga lärarynnekategorier, för klubbarbete bland ungdom m. m.

Förutbildning. Förskolor. Med hänsyn till bl. a. att de flesta lanthushållningslärarinnor få sin verksamhet vid lanthushållsskolorna, är det av stort värde, att dessa lärarinnor erhålla sin grundläggande utbildning vid en dylik skola. De få därigenom också en allmän kunskap i hemarbetets olika grenar. Utredningen vill därför föreslå genomgång av minst *5-månaders kurs vid lanthushållsskola*. Det är särskilt värdefullt med en skola, som har eget jordbruk, varigenom vinnes en grundligare utbildning i djurvård och mjölkhushållning än eljest är fallet. Med hänsyn till den föreslagna studiegången kan vinterkurs väljas, oaktat trädgårdsskötseln vid en sådan kurs är ringa.

Efter genomgången lanthushållsskola bör följa en *kurs i trädgårdsskötsel och smådjurskötsel* om sex månader. Utredningen erinrar om att i förslaget ovan (sid. 159) har i hushållningslärarinnornas utbildning inlagts en dylik kurs.

Praktik. Efter genomgång av de nu föreslagna kurserna böra goda grundläggande kunskaper i ett hems skötsel samt i trädgårds- och fjäderfäskötsel ha inhämtats. För att giva lärarynneaspiranterna ytterligare övning och färdigheter inom området bör *praktik i lanthem* ingå i utbildningen. Denna föreslås omfatta sex månader och förlagd till gård, där husmodern

själv arbetar med. Viktigt är, att praktikanten deltager såväl i arbetet inom hus som i skötseln av ladugård, fjäderfä och trädgård. Den som vuxit upp i ett lanthem och från barndomen deltagit i där förekommande göromål, bör i viss mån kunna få tillgodoräkna sig detta.

Vidare föreslås tre månaders *praktik i ladugårdsskötsel*. Därvid rekommenderas antingen någon av de kurser för utbildande av ladugårdsskötare, som finnas på flera olika håll i landet, eller arbetsanställning vid en större, välskött gård.

Ytterligare *praktik i fjäderfäskötsel* är även erforderlig. Den bör helst infalla under vårvintern och omfatta cirka två månader. Ett större hönseri med uppfödning av olika slag av fjäderfä är lämpligt härför.

Erfarenhet av affärsdriven växtodling under glas erhålles genom *praktik i handelsträdgård* och för detta kan lämpligen ett vinterhalvår anslås.

Ett par månaders *social praktik* bör även ingå i en lant-hushållnings-lärarynnas utbildning. Om den fullgöres som hemvårdarinnearbete i en landsbygds-kommun, bör den vara ägnad att giva en god inblick i och förståelse för olika hemförhållanden på landet.

Praktikanttjänstgöringen bör till en del kunna förläggas före de föreslagna förskolorna, om detta för utbildningsgången blir mest lämpligt.

Förutbildningen kommer sålunda före inträdet i den förberedande lärarinnekursen att omfatta:

<i>Lant-hushållsskola</i>	5 mån.
<i>Trädgårdskurs med smådjursskötsel</i>	6 »
<i>Praktik i lanthem</i>	6 »
<i>Ladugårdspraktik</i>	3 »
<i>Fjäderfäpraktik</i>	2 »
<i>Praktik i handelsträdgård</i>	6 »
<i>Social praktik</i>	2 »

Den effektiva utbildningstiden kommer sålunda hitintills att ha omfattat sammanlagt två och ett halvt år.

Förberedande lärarinnekurs. Utredningen har tidigare framhållit betydelsen av en förberedande lärarinnekurs. En dylik kurs föreslås obligatoriskt ingå även i lant-hushållningslärarynnornas utbildning och förläggas till lant-hushållsskolan Apelryd i Båstad, där goda möjligheter för deras utbildning finnas. Skolan har eget jordbruk med nötkreatursbesättning, fjäderfä och andra smådjur. Välordnade trädgårdsanläggningar med stora frukt-, bär- och grönsaksodlingar samt blommor finnas. Närbelägna trädgårdar ut-göra utmärkta studieobjekt. För att kunna taga emot erforderligt antal lärarinneaspiranter bör skolan eventuellt utvidgas.

Förslag till timplan för förberedande lärarinnekurs för lanthushållnings-
lärarinnor — 44 veckor.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Närings-, födoämnes- och matlagningslära	60	
Bakteriologi med mjölkhushållning	40	
Trädgårdslära	90	
Husdjurslära	70	
Bostads-, hemvårds- och tvättilära	60	
Ekonomi och bokföring	40	
Arbetsorganisation, yrkesräkning med kalkylation	40	400
<hr/>		
<i>Praktiska ämnen</i>		
Matlagning, konservering, mejeriarbeten m. m.	204	
Trädgårdsskötsel	680	
Nötkreatursskötsel m. m.	102	
Fjäderfäskötsel	170	
Hemvårdsarbeten och tvätt	204	1 360
		<hr/>
	Summa timmar	1 760

Under sammanlagt tre veckor — en vecka åt gången — beräknas eleverna efter hand befriade från det praktiska arbetet. Dessa veckor skola av eleverna utnyttjas på följande sätt: studier av viss angiven litteratur, förberedelse av demonstrationer och andra övningar, tentamensläsning m. m.

Sammanlagt minst en vecka bör användas till studieresa och kortare studiebesök.

Med en timplan efter ovanstående beräkningar skulle den teoretiska undervisningen omfatta 9 å 10 veckotimmar och den praktiska i genomsnitt 34 veckotimmar per elev.

Tid för sång, lek och idrott ingår ej i dessa beräkningar men böra alltid vara en viktig del av livet på en skola av detta slag.

Om efter den förberedande lärarinnekursens slut inträde till seminariet ej omedelbart vinnes, kan väntetiden liksom i viss utsträckning även ferierna utnyttjas för vidare förkovran. Såsom goda meriter kunna här ytterligare nämnas genomgång av lantmannaskola, klubbarbete bland ungdom, t. ex. med trädgårdsodling och djurvård, m. m.

Seminarieutbildningen. Före inträdet till seminariet har utbildningen huvudsakligen varit inriktad på praktiskt arbete och praktiska ämnen både under den egentliga förutbildningen och den förberedande lärarinnekursen. Undervisningen under seminariekursen kan därför till största delen tillgodoföras de teoretiska ämnena, vilket också framgår av den föreslagna timplanen, vars timantal till två tredjedelar är anslaget härtill.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av lanthushållnings-
lärarinnor — 2 år.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Psykologi	117	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	78	
Samhälls- och familjekunskap	78	
Hälsolära	39	
Ekonomikunskap	156	
Närings- och födoämneslära	39 + 39	
Kemi	156 + 78	
Fysik	78	
Trädgårdslära och botanik	195 + 39	
Husdjurslära	78	
Bakteriologi med mjölkhushållning	78	
Bostads- och hemvårdslära (även tvätt)	39 + 39	
Arbetsteknik och arbetsorganisation, verktygs- och materiallära	39 + 39	
Teckning	78 + 39	
Tal- och röstvård	39	1 365—1 638

Praktiska ämnen

Trädgårdsskötsel

a) Lärarinne demonstrationer	39	
b) Praktiska övningar och prov	351 + 39	

Konservering och matlagning

a) Lärarinne demonstrationer	39	
b) Praktiska övningar med prov och utprovningar	156	

Husdjursskötsel och mjölkhushållning

a) Demonstrationer	39	
b) Praktiska övningar och prov	156	780— 819

Summa timmar 2 145—2 457

Beträffande timtal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10— 15	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30— 50	
Praktisk undervisning	150—175	200—250

Lanthushållningslärarinnorna skulle enligt förslaget utbildas vid seminariet i Stockholm. Vid detta seminarium beräknas trädgårdsanläggningar finnas tillgängliga i den utsträckning, som kan anses erforderlig för dessa lärarinnors utbildning.

Däremot komma möjligheter för undervisning i djurvård att saknas. Utredningen har utgått ifrån att, då det gäller en så relativt liten grupp elever, seminariet skulle i denna sak kunna samarbeta med institutionerna vid Ultuna och för vissa perioder placera eleverna där. Undervisningen skulle då handhavas av där befintliga lärare i respektive ämnen. Det bör sedermera ankomma på den centrala myndigheten och seminariets styrelse, att i samarbete med vederbörande vid Ultuna närmare utforma undervisningsprogrammet.

För övningsundervisningen kan internatkursen liksom barnsköterskekursen vid seminariet tagas i anspråk. Kamrater i hushållningslinjen kunna även utgöra övningsobjekt. Samarbete bör även ske med andra skolor med skolträdgårdar. När det gäller övningsundervisning i husdjurs- och fjäderfäskötsel, bör samarbete sökas med närbelägna lanthushållsskolor.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas till skolor, livsmedelsindustrier, trädgårdar, gårdar och andra företag och institutioner av intresse för lanthushållningslärarinnornas utbildning.

Frivilliga ämnen

Sång.

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas, äro följande:

Kostvanorna i min hembygd, särskilt med hänsyn till användningen av vegetabilier.

Hemkonservering och industriell konservering — en jämförande undersökning.

Trädgårdsodling för hemmakonsumtion i min hemtrakt.

Det ekonomiska utbytet av en välskött kolonilott (viss given).

Fjäderfäskötselns ställning — undersökning i en viss given bygd.

Mejerihanteringens utveckling och nuvarande status.

Kvinnornas arbete i ladugård och jordbruk — en undersökning på gårdar av olika storlek och standard.

Småbruk med specialodlingar.

Trädgårdsundervisningens ställning på lanthushållsskolorna.

Undervisningen i husdjursskötsel på lanthushållsskolorna.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas lanthushållningslärarinnor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Ekonomikunskap, vissa avsnitt

Närings- och födoämneslära, vissa avsnitt

Trädgårdslära

Husdjurslära och mjölkhushållning

Bostads- och hemvårdslära

Arbetsteknik och arbetsorganisation i anslutning till lanthushålls- och hemvårdsarbeten.

Sömnadslärarinnor

Utredningen framlägger här nedan ett förslag om sömnadslärarynnornas utbildning, vilket syftar till att fullfölja befolkningsutredningens tankegång i dess betänkande angående den husliga utbildningen, nämligen att för undervisning i skolor skulle erfordras en lärarinneutbildning, som dels vore grundligare än den nuvarande utbildningen till handarbetslärarinnor och dels lade tyngdpunkten mera än nu på den pedagogiska utbildningen, textilkunskapen och nyttosömnaden. Dessa sömnadslärarinnor skola bli kompetenta att inom olika skolformer och åldersstadier handha all ifrågasvarande undervisning med undantag av den, som är avsedd för yrkesutbildningen av sömmerskor. De undantagna skolformerna tillhöra således i huvudsak yrkesskolorna.

För att meddela kunskaper inom det mångskiftande område, som sömnaden och därtill hörande arbeten representerar, måste sömnadslärarynnan ha kunskaper om yrkets olika manuella grenar. Som sömnaden tillhör det husliga arbetets område, bör hon ej stå främmande för andra grenar av hemarbetet, sociala frågor etc., vilket bör komma till uttryck i utbildningen. Genom en så upplagd utbildning bör hon lättare förstå att placera in sin gren av undervisningen i det stora hela.

All slags textil slöjd ställer stora krav på utövaren, om ett gott resultat skall vinnas. På en fackutbildad person, som dessutom skall vara lärare, bli kraven än större. En sömnadslärarynna bör därför vara så skicklig, att hon har förmåga att omsätta och variera kursmomenten på olika sätt, även om hon måste hålla sig inom ramen av en viss undervisningsplan.

Hon måste sålunda ha en god facklig utbildning för att kunna utföra det rent tekniska arbetet riktigt.

Genomgående ha krav också uppställts på att kunskaperna särskilt i klädsömnad måste ökas. Av svaren på ett frågeformulär, som tillställts handarbetslärarinnor, framgår, att dessa lärarinnor synnerligen ofta anse sig nödsakade att gå på fortbildningskurser i klädsömnad, enär den tid, som kan anslås härtill i seminarieutbildningen, är alltför kort.

Som tidigare meddelats är de nuvarande handarbetslärarinnornas utbildningstid i verkligheten 3-årig: förberedande kurser i sömnad och vävning (ett år) samt lärarinnekurs (två år). Med hänsyn till de brister, som således föreligga i den nuvarande utbildningen, och för att tillgodose de krav, som framkommit från olika håll, särskilt från lärarinnorna själva, framlägges ett förslag, som ökar den skolbundna utbildningstiden till något mer än fyra år, varjämte inlägges obligatorisk praktik under sju à åtta månader.

Förutbildning. F ö r s k o l o r. Efter ingående överväganden och diskussioner med ämnesrepresentanterna och eljest har utredningen stannat för att föreslå genomgång av en 2-årig verkstadsskola i sömnad för de blivande sömnadslärarinnorna för att därigenom giva dem en gedigen grundläggande utbildning i sömnad, vilket måste bli av stort värde för deras kommande arbetsuppgifter.

Vid ett tiotal kommunala och enskilda yrkesskolor samt tre centrala verkstadsskolor finnas för närvarande dylika skolor inrättade. Att emellertid enbart bygga på de nu nämnda skolorna synes ej vara möjligt. Dessa äro organiserade för att tillgodose arbetsmarknadens behov av yrkesutbildad arbetskraft och för de blivande sömnadslärarinnorna komma att erfordras ett ganska stort antal elevplatser. För att i möjligaste mån trygga antalet dylika platser för lärarinneaspiranterna synes det därför lämpligt att till vissa seminarier, förslagsvis Stockholm och Göteborg, knyta 2-åriga

Timplan för 2-årig verkstadsskola i sömnad.

Läroämnen	Antal veckotimmar i medeltal	
	Årskurs I	Årskurs II
Yrkesarbete	27	33
Mönsterkonstruktion och mönsterformning	3	2
Fackteckning	3	3
Material- och verktygslära	1	—
Yrkesekonomi	2	—
Hygien	1	—
Gymnastik	1	1
Samhällslära	1	—
Summa veckotimmar	39	39

verkstadsskolor, organiserade som övriga verkstadsskolor i sömnad. Dessa komma dessutom att tjäna som övningsskolor för såväl de blivande sömnadslärarynnorna som de blivande yrkeslärarynnorna i sömnad.

Elever, som genomgått denna förskola men av någon anledning ej fullfölja sin utbildning till lärarinna, komma härigenom att ha erhållit en sådan utbildning, att de kunna arbeta vidare på öppna arbetsmarknaden.

Genom att inlägga en 2-årig verkstadsskola i förutbildningen har det blivit möjligt att från seminariekursen avlasta en del av det rent manuella inlärandet och i stället dit förlägga helt nya ämnen, som böra ingå i lärarinneutbildningen. Härigenom vinnes även tid för att fördjupa kunskaperna i vissa redan i den nuvarande utbildningen ingående ämnen samt gives utrymme för en väsentligt utökad övningsundervisning.

I vissa av de allmänna skolorna, såsom folkskolan, högre folkskolan och högre flickskolan, förekommer ibland undervisning i vävning och även den faller inom ramen av slöjdundervisningen. Denna vävning ligger alltid på ett elementärt stadium. Antalet veckotimmar är alltför lågt för att en fackutbildad vävlärarynna som regel skall kunna anställas. I t. ex. en flickskola, där vävundervisning förekommer, löper denna parallellt med sömnadsundervisningen på så sätt, att en grupp elever arbetar med sömnad och en annan grupp med vävning under samma lärarinna. En vävlärarynna kan ej heller i sådana fall anställas.

Vid en del folkhögskolor omfattar vävningen endast få veckotimmar, medan sömnaden däremot har ett högre antal timmar och ligger på ett ganska högt stadium. Även i detta fall erfordras för slöjdundervisningen en sömnadslärarynna med någon kunnighet i vävning. Sömnadsundervisningens omfattning får vara avgörande för om eventuellt en slöjdlärarynna kan anses lämplig för denna undervisning. Denna fråga upptages till ytterligare behandling i avsnittet om slöjdlärarynnorna.

I den nuvarande utbildningen av handarbetslärarynnor meddelas viss undervisning i vävning under andra utbildningsåret. Denna utbildning har emellertid visat sig vara alltför knapp för att göra lärarynnorna någorlunda skickade att undervisa ens på det stadium, det här kan vara fråga om. Genomgång av en vävkurs på ungefär en termin har därför i realiteten blivit en fordran för inträde i handarbetsseminarium.

Även i de blivande sömnadslärarynnornas förutbildning bör ingå *en vävkurs*. I den nedan föreslagna seminariekursen på sömnadslinjen äro omkring 230 timmar anslagna för vävning med vävteori och växtfärgning, vilket är något mera än vad som i regel ingår i den nuvarande utbildningen. Denna undervisning är avsedd att bygga vidare på en obligatorisk vävkurs för att därigenom giva lärarynnorna en bättre utbildning i ämnet, vilket måste anses vara erforderligt. Vävkursen ifråga föreslås till 15 veckor, delvis densamma som i förutbildningen för väv- och slöjdlärarynnorna. Beträffande förslaget till vävkurs se sid. 182.

Praktik. För att komma i kontakt med verkligt yrkesarbete och er- hålla en viss rutin i sömnad bör i förutbildningen ingå *praktik på söm- nadsateljé*. Praktiken måste förläggas till året efter verkstadsskolan, för att lärarinneaspiranten därigenom skall draga största möjliga nytta av vistelsen på ateljén. Med den färdighet i sömnad, som erhållits i verkstads- skolan, bör aspiranten under praktiktiden kunna erhålla någorlunda kvali- ficerade arbetsuppgifter till gagn för sin blivande verksamhet. Då såväl väv- kursen som praktiken i normala fall bör förläggas till samma utbildningsår (det tredje), kan praktiktiden komma att omfatta omkring sju månader och eventuellt utsträckas något längre.

Den obligatoriska förutbildningen före inträdet till seminariet kommer sålunda att bestå av

2-årig verkstadsskola	18 mån. (ev. 22)
15-veckors vävkurs	3 1/2 »
Praktik på sömnadsateljé	7 à 8 »

Sammanlagt blir detta närmare tre år.

Inledningsvis har nämnts, att sömnadslärarynnans uppgifter falla inom det husliga arbetets område. Hon bör av denna anledning intressera sig också för andra grenar och genom olika slag av arbete skaffa sig vidgade kunskaper inom detta område. Olika slag av social verksamhet är likaledes värdefull.

Då det i många fall ej kan tänkas att vederbörande aspirant omedelbart efter fullgjord praktik vinner inträde vid seminariet, bör mellanliggande tid utnyttjas för detta ändamål. Även ferierna kunna i viss utsträckning tagas i anspråk. Praktik i hem, arbete i barnkoloni eller liknande, ävensom genomgång av husmoders- eller lanthushållsskola liksom specialkurser i växtfärgning och vävning kan alltsammans beräknas giva goda meriter för en blivande sömnadslärarynna.

Seminarieutbildningen. I sömnadslärarynnornas utbildning bör stor vikt läg- gas vid de praktiska färdigheterna. I förutbildningen har huvudparten av tiden sålunda anslagits åt det praktiska yrkesarbetet. På den grundläggande utbildning, som lämnas i förutbildningen, bör undervisningen i seminariet bygga vidare. Huvudvikten skall nu läggas på att skapa goda lärare.

Seminarie tiden beräknas till två år à 39 veckor.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av sömnadslärarynnor — 2 år.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar
Psykologi	117
Pedagogik och metodik (allmän)	78
Metodik, speciell	39
Samhälls- och familjekunskap	78

Hälsolära	39	
Ekonomikunskap	39	
Teckning	195 + 39	
Mönsterkonstruktion och mönsterformning	117 + 39	
Vävteori	39	
Materiallära med textilkemi	117 + 39	
Bostadslära och heminredning	39	
Tvättlära och klädvård	39	
Konsthistoria	195 + 39	
Tal- och röstvård	39	1 170—1 326
<hr/>		
<i>Praktiska ämnen</i>		
Pedagogiskt arbete med metodik	312 + 78	
Konstsömnad	312 + 78	
Klädsömnad	234 + 39	
Linnesömnad m. m.	117 + 39	
Vävning och växtfärgning	156 + 39	
Tvätt och klädvård	39	1 170—1 443
<hr/>		
Summa timmar		2 340—2 769

Beträffande timal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10— 15	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30— 50	
Praktisk undervisning	150—175	200—250

Övningarna böra omfatta dels serier om ett visst antal lektioner i en bestämd klass, dels ock lektioner enligt en lärarinns schema under en dag, för att lärarinneeleven skall föras in i det dagliga arbetssättet i ämnet.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas utöver vad som obligatoriskt ingår i undervisningen enligt läroplanen.

Frivilliga ämnen

Sång

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något allmänt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas, äro följande:

Husbehovssömnadens ekonomiska betydelse.

Klädedräktens utveckling intill nuvarande tid, allmän översikt.

Individen, klänningsmodellen, materialet, modet.

Konstsömnadstekniker och deras användning i olika delar av landet.

Linneförrådet i hem av olika storlek och standard.

Sängutrustningens utveckling.

Undersökning av textilbeståndet i t. ex. en socken.

Förslag till skolmodeller för viss klass eller viss skoltyp.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas sömnadslärarinnor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de flesta skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Ekonomikunskap, vissa avsnitt

Mönsterkonstruktion och mönsterformning

Vävt teori, i elementära kurser

Materiallära

Heminredning, vissa avsnitt

Fintvätt och klädvård.

Yrkeslärarinnor i sömnad

Utbildning av dessa lärarinnor tager sikte på att göra dem kompetenta att handha den undervisning, som avser den verkliga yrkesutbildningen i sömnad. Denna förekommer i första hand inom yrkesskolväsendet, nämligen i verkstadsskolor samt i yrkes- och ämneskurser för sömmerskor. Med hänsyn härtill kommer deras kompetens att sträcka sig även till alla de skolor och skolformer, där undervisning i klänningssömnad förekommer.

Vad som sagts om sömnadslärarinnans handskicklighet gäller i ännu högre grad om yrkeslärarinnans. Hon behöver därför vidgade kunskaper rörande sömnadsyrkets alla manuella grenar. För att hon skall kunna undervisa i yrkessömnad kräves, att hon behärskar yrkets alla detaljer. Som lärarinna skall hon rätt kunna meddela sina kunskaper åt både vuxna och ungdom, vilken senare hon skall handleda och uppfostra samtidigt som den får sin yrkesutbildning. Som lärarinna är hon ofta även arbetsledare och måste då såväl vara skicklig sömmerska, tillskärerska, uppsätterska och proverska som äga ateljévana.

Av det ovan sagda torde framgå, att utbildningen till yrkeslärarinna i sömnad måste taga ganska lång tid i anspråk. För att vinna inträde till seminariet bör därför lärarinneaspiranten vara fullt kunnig i sömnads-

yrket samt ha avlagt gesällprov. Härigenom kan den tid, som för närvarande anslås till den praktiska utbildningen i sömnad under seminarie-tiden, i stället komma den teoretiska och pedagogiska utbildningen tillgodo. Genom en sådan rationalisering och uppläggning av utbildningsgången bör en god utbildning till yrkeslärarinna i sömnad kunna nås på rimlig tid. Seminarieutbildningen har därför begränsats till att allttjämt vara ettårig.

Förutbildning. Förskolor. Enligt utredningens mening är den 2-åriga verkstadsskolan i sömnad den bästa och snabbaste vägen för en grundläggande utbildning. Även om förutsättningar skulle finnas för privata företagare att giva en god elevutbildning, kunna vissa värdefulla utbildningsmoment komma att utelämnas, varjämte eleverna komma att sakna en pedagogiskt upplagd grundskolning, vilken utredningen anser nödvändig för den blivande lärarinneverksamheten. För privata företagare måste affärsverksamheten helt naturligt dessutom komma i första hand. Beträffande verkstadsskolans timplan m. m. hänvisas till avsnittet om utbildning av sömnadslärarinnor.

Praktik. Då utredningen tänkt sig, att full kunnighet i sömnadsyrket bör uppnås före seminarieutbildningen, måste praktik följa efter genomgången verkstadsskola.

Yrkespraktiken bör förvärfvas vid syateljéer. Dessa skola vara godkända av seminariet, varigenom eleverna böra erhålla garanti för att praktiken blir god och att de ej utnyttjas som billig arbetskraft. Arbetet på syateljéer är ofta mer eller mindre säsongbetonat. Praktikanten får därför räkna med både långa arbetsdagar och ett tålmodsprövande och tråget arbete. Genom verkstadsskolan få eleverna en så omfattande grund i yrket att bygga på, att de dock relativt snart inhämta den hastighet och tillägna sig den handaskicklighet, som fordras i yrkeslivet.

För att kunna visa att hon behärskar sömnadsarbetet, bör lärarinneaspiranten före inträde till seminariet ha avlagt gesällprov. Detta innebär nämligen, att vederbörande uppnått en erkänd grad av skicklighet på sitt yrkesområde och bör därför ingå i fordringarna på en yrkeslärarinna. Den praktiktid, som åtgår för att kunna avlägga gesällprovet, kommer naturligtvis an på vederbörandes förutsättningar men torde i allmänhet uppgå till minst tre år.

För den, som väntar på inträde vid seminariet eller av någon anledning ej tänker fullfölja lärarinneutbildningen, finnas många möjligheter att förkovra sig eller erhålla goda anställningar. Såväl språkkurser, tillskärningskurser och andra specialkurser i yrkesarbete som studier och praktik utomlands måste betraktas som goda meriter för en blivande lärarinna, likaså arbete med social inriktning, t. ex. som biträdande arbetsledare vid sjuksjukhus, fångvårdsanstalt m. m. För den, som önskar förvärvsarbete, stå

olika befattningar i sömnadsateljéerna till buds. Med praktik från konfektionsindustrin eller efter specialutbildning vid t. ex. textilinstitutet i Borås eller Lennings textilt tekniska institut i Norrköping kunna goda anställningar erhållas även inom konfektionsindustrin.

Före inträdet till seminariet kommer förutbildningen alltså att bestå av

2-årig verkstadsskola ..... 2 år

Praktik, som avslutas med gesällprov ..... 3 »

Förutbildningen kommer sålunda att pågå omkring fem år.

Seminarieutbildningen. Efter genomgången förutbildning följer den ettåriga seminarieutbildningen, omfattande 39 veckor enligt följande förslag.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av yrkeslärarinnor i sömnad — 1 år

<i>Teoretiska ämnen</i>	<i>Antal timmar</i>	
Psykologi	117	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	39	
Samhälls- och familjekunskap	78	
Hälsolära	78	
Ekonomikunskap	117	
Fackteckning	195 + 39	
Mönsterkonstruktion och mönsterformning	39 + 39	
Uppsättning	39 + 39	
Textil materiallära	117 + 39	
Yrkesteknik och verktygslära	117	
Allmän konsthistoria och kostymhistoria	117	
Tal- och röstvård	39	1 170—1 326
<hr/>		
<i>Praktiskt ämne</i>		
Klädvård	39—	39
<i>Praktiskt sömnadsprov</i>		100— 100
	Summa timmar	1 309—1 465

Beträffande timtal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner och demonstrationer	15	
Auskultering och praktisk undervisning	135—180	150—195

Undervisningsövningarna föreslås omfatta 150—195 timmar per elev. De fördelas på 15 teoretiska undervisningstimmar (lektioner och demonstrationer) och 135—180 praktiska (auskultering och praktisk undervisning) samt hållas i kurser i husbehovssömnad, specialkurser och verkstadsskolor för klänningssömmerskor, både första och andra årsklassen.

Föredrag (2 per elev)

Varje elev bör under året hålla minst två föredrag i något ämne, som ligger den praktiska eller teoretiska utbildningen nära.

Studiebesök (c:a 25 timmar)

En del studiebesök böra eventuellt ordnas utöver vad som obligatoriskt ingår i undervisningen enligt läroplanen.

Frivilliga ämnen

Sång

Gymnastik.

Under seminarieutbildningen bör en *självständig arbetsuppgift* i form av en uppsats slutföras. Såsom exempel på lämpliga ämnen för en dylik uppsats kunna följande nämnas.

Sömnaden som hantverk och industri.

Husbehovssömnadens ekonomiska betydelse.

Skräväsendet.

Klädedräktens utveckling intill nuvarande tid, allmän översikt.

Klädedräkten under olika stilepoker (snitt, material, utsmyckning m. m.).

Individen, klänningsmodellen, materialet, modet.

Sybehör och garneringsartiklar.

Spetsar och broderier.

Ull, dess framställning till garn och tyg.

Lin, dito.

Bomull, dito.

Silke, dito.

Konstfibrer som textilt material.

Tygberedning och kvalitetsundersökningar.

Litteratur för sömnadsundervisningen (i sömnadsteknik, tillskärning, verktyglära, materiallära, kostymhistoria m. m.).

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas yrkeslärarin-
nor i sömnad kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de
flesta skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Hälsolära, vissa avsnitt

Ekonomikunskap, vissa avsnitt

Fackteckning i vissa fall

Mönsterkonstruktion och mönsterformning

Uppsättning

Textil materiallära

Yrkesteknik och verktyglära

Kostymhistoria.

Av timplanen framgår att utbildningsåret för yrkeslärarinnorna blir mycket arbetsbelagt. Med hänsyn till att undervisningen är så gott som uteslutande teoretisk kommer mycket hemarbete att krävas.

Utredningen har noga övervägt möjligheten att göra seminarieutbildningen 2-årig men med tanke på den långa praktiktiden dock slutgiltigt stannat för att nu föreslå ett år. Någon avlastning skulle kunna vinnas genom att förlägga arbetet med det praktiska sömnadsprovet utanför det ordinarie skolåret, t. ex. mellan de båda terminerna eller omedelbart efter kursens slut. Utredningen räknar emellertid med att det framdeles kan visa sig nödvändigt att utöka seminarietiden till 3 eller eventuellt 4 terminer.

Vävlärarinnor

Ämnet vävning förekommer endast i undantagsfall i de allmänna skolorna. Det återfinnes nästan uteslutande i skolor och kurser, vars arbetsformer äro betydligt mera skiftande och i många fall också friare än den obligatoriska skolans. Med hänsyn härtill och till att utbildning av vävlärarinnor bedrivs uteslutande vid enskilda skolor utan att någon av dessa skolor varit normgivande för utbildningen ifråga, ha några bestämda kompetenskrav ej kunnat uppställas för dessa lärarinnor. Hittills har man endast haft en allmän uppfattning om hur vävlärarinnornas utbildning i verkligheten gestaltar sig, i vad mån de genomgå förutbildning och praktik och i vilken utsträckning de gå till olika arbetsområden. För att erhålla närmare kännedom om dessa förhållanden har därför den undersökning, som utredningen företagit bland de nuvarande olika lärarinnokategorierna, gjorts betydligt fylligare beträffande vävlärarinnorna än övriga lärarintyper. De sistnämnda ha nämligen för sin utbildning betydligt fastare former, vilka också äro väl kända. Till 507 vävlärarinnor, utexaminerade åren 1936—1945, utsändes frågeformulär. Av de tillfrågade svarade 193 eller cirka 38 %.

Av undersökningen framgår, att vävlärarinnorna huvudsakligen gå till följande arbetsområden:

- a) vävskolor, folkhögskolor, husmodersskolor och andra yrkesskolor samt kursverksamhet;
- b) ungdomsvård, anstaltsvård och abnormundervisning;
- c) produktions- och affärliv vid hemslöjdsföreningar och enskilda företag som arbetsledare, expediter och väverskor;
- d) egen rörelse, oftast innebärande vävning i hemmet till avsalu.

Av följande tablå framgår de olika arbetsområdenas inbördes förhållande i avseende å den sammanlagda arbetstidens längd under nämnda år för samtliga svarande.

	Skolor o. kurser	Anstalter av olika slag	Konsu- lentarbete	Produktions- och affärliv			
				Affärsan- ställning	Ateljéer	Väverskor	Egen rörelse
Antal veckor ...	8 180	5 320	950	5 380	5 030	2 354	2 800
» personer .	98	52	5	77	67	49	15

Antal personer (363) är som synes betydligt större än antal svarande (193), beroende på att samma person haft anställning inom flera olika områden.

På grundval av dessa siffror finner utredningen det lämpligt, att alla vävläraryrinnor även i fortsättningen få en och samma utbildning och sådan, att de kunna arbeta inom vilket som helst av dessa fack och i förekommande fall förena dem, vilket också kan vara önskvärt. En grundligare utbildning för det ena eller andra facket bör kunna givas vid fortbildningskurser.

För en vävläraryrinnor gäller i mycket hög grad vad som tidigare sagts om handskicklighet. Hennes verksamhet skall också verka smakuppfostrande, vare sig hon arbetar som lärarinna eller inom produktionen. Om ett föremål tillverkats på en kurs, har det för den stora allmänheten fått ett slags hallstämpel för kvalitet och utseende. De varor, våra hemslöjdsföreningar föra fram och de råd, som där givas åt allmänheten, betraktas också på ungefär samma sätt.

Vävläraryrinnorna ha alltså ett stort ansvar såsom ledare av en omfattande vävundervisning och som rådgivare till de kunder, som besöka hemslöjdsföreningarnas affärer. Dessa råd gälla inte bara sammanställningen av färger och mönster, utan äro i minst lika hög grad praktiska anvisningar rörande lämpligt material och lämpliga kvaliteter för hemvävning.

Vävläraryrinnorna måste också ha förståelse för den rent kulturhistoriska sidan av sin verksamhet. Vi ha i vårt land ett arv av folklig konst av betydande värde. Denna har också levat längre och starkare hos oss än i andra industrialiserade västeuropeiska länder, och det ortstypiska spelar ännu en mycket stor roll för landsbygdens folk. Denna konst skiftar mycket starkt mellan olika landsdelar och det gäller alltså för den, som arbetar inom detta område, att i sin undervisning eller produktion taga vara och bygga vidare på det som är karaktäristiskt för trakten.

För att kunna fylla de stora krav, som ställas på vävläraryrinnorna, måste dessa ha goda teoretiska och praktiska kunskaper samt en väl skolad smak.

För att kunna tillägna sig dessa kunskaper och insikter är den nuvarande utbildningstiden alltför kort. En ökning är ofrånkomlig och betingad av de brister, som vidlåda den nuvarande utbildningen. Vävläraryrinnorna själva ha också i olika sammanhang framfört önskemål om förbättringar. Men

ej endast lärarinnorna utan även deras arbetsgivare av olika slag ställa krav på en förbättrad utbildning.

Förutbildning. Förskolor. Den nuvarande utbildningen för vävlärlarinnor är som synes i kap. I till sin utformning väsentligt varierande. Största utbildningskapaciteten ha Johanna Brunssons och Handarbetets vänners vävskolor, där utbildningstiden omfattar två läsår. Några krav vare sig formella eller reella på förutbildning av något slag finnas ej även om de allra sista årens stora ökning av sökande har möjliggjort en hälsosam utgallring av otillräckligt förutbildade elever. Visserligen betecknas vid Brunssons vävskola den första kursen i vävning på 13 veckor och Handarbetets vänners vävskola hela första året som lärlingskurs. Det är dock allmänt vedertaget att benämna hela den utbildning, som innefattas i dessa två år, för lärarinneutbildning.

Vävlärlarinnorna skaffa sig emellertid frivilligt i allmänhet någon utbildning utöver den obligatoriska. Denna frivilliga utbildning utgöres av vävkurser o. dyl. före lärarinnekursen, praktik före, under eller efter lärarinnekursen samt fortbildningskurser efter examen. Den tidigare nämnda undersökningen bland vävlärlarinnor visar, att endast drygt 7 % av de svarande nöjt sig med enbart lärarinnekursen. Omkring 78 % ha en frivillig utbildning, omfattande mer än 10 veckor och cirka 55 % mer än 30 veckor. Medianen för tiden ligger vid 31—40 veckor eller cirka ett läsår. Närmare 75 % av de svarande ha genomgått någon kurs före lärarinnekursens påbörjande. Kurserna äro i allmänhet vävkurser men kurser vid folkhögskola, lanthushållsskola och husmodersskola, i vilka vävning ingår, förekomma också.

Då som nämnts 75 % av alla vävlärlarinnor redan nu frivilligt gå på något slags kurs före lärarinnekursen, anser utredningen att några vägande skäl mot en obligatorisk förutbildning genom kurser inte kunna anföras. För andra lärarinnegrupper finnes redan nu en omfattande dylik förutbildning, som antingen är föreskriven eller i verkligheten nödvändig.

Undersökningen har också klarlagt, att värdet av den förutbildning, som vävlärlarinnorna nu skaffa sig, är synnerligen skiftande. För att åstadkomma en enhetlig och god grund att bygga den vidare utbildningen på föreslår utredningen, att ett första läroår användes till en grundläggande utbildning i vävning och annat, som tillhör hemslöjdens arbetsområden. För denna första utbildning föreslås genomgång av *vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden* om 37 veckor, fördelade på en hösttermin om 15 veckor (kurs A) och en vårtermin om 22 veckor (kurs B). Dylika kurser äro sedan höstterminen 1949 anordnade på ett par håll i landet och förutsättningar finnas för att dylika kurser skola kunna inrättas även på andra håll. Vissa förberedelser ha vidtagits för att med det snaraste åstadkomma sådana kurser. Timplanen har följande utseende.

Kurs A.

	Antal timmar
Vävning	435
Vävteori	45
Materiallära	15
Mönster- och färgövningar	30
Svensk ortsslöjd	15
	Summa 540

Kurs B.

Vävning, garnberäkning, mönsterindelningar m. m.	735
Bindningslära med mönsteranalys	42
Inrednings- och möbelkonstens historia m. m.	21
Bokföring och kalkylation	63
Försäljningsteknik m. m.	42
Växtfärgning	40
	Summa 943

Första delen (kurs A) av vävkursen finnes såsom en fristående kurs genomförd på flera håll i landet.

De nu pågående vävkurserna för affärsanställda kunna betecknas som försökskurser. Det är möjligt, att kursplanerna måste omarbetas något såväl för hemslöjdens syften som för vävlärlarinneutbildningen. I kursen synes sålunda kunna inläggas viss undervisning i stickning och virkning samt montering av vävnader.

Avsikten med denna kurs är att de blivande vävlärlarinnorna skola dels erhålla de första kunskaperna i yrket och dels komma i nära kontakt med sådant elevklientel, som de sedermera komma att undervisa. De unga flickor, som söka sig till vävlärlarinnebanan, få därigenom på ett tidigt stadium någon erfarenhet av vad yrket kräver av sina utövare.

Som elevernas materialkostnader komma att bli ganska dryga, böra eleverna i kurs B, om de så önska, få utföra beställningsarbeten men beställningarna måste alltid underordnas undervisningens krav. De elever, som ämna utbilda sig till lärarinnor, måste dock behålla modeller av de vävslag, som enligt kursplanen äro obligatoriska.

Denna vävkurs ingår även i förslaget rörande förutbildning av slöjd-lärlarinnor. Valet mellan vävlärlarinne- och slöjdlärlarinnebanan kan därför uppskjutas till efter detta första läroår.

Utredningen har tidigare framhållit, att yrkesskicklighet bör uppnås före seminarietidens början för att därigenom frigöra tid för studier under denna tid. Efter första årets grundläggande utbildning i vävning m. m. bör därför följa en *specialkurs i vävning*, förslagsvis om ett läsår, avsedd att giva de blivande vävlärlarinnorna rutin i vävarbete och erfarenhet i för-

färdigande av olika slag av vävnader. Undervisningen under detta år bör huvudsakligen läggas på det praktiska manuelle arbetet, så att seminarie-åren kunna ägnas åt självständiga försök, teoretiska studier och pedagogisk utbildning. Ha seminarieeleverna en god grund av praktiska kunskaper och är deras manuelle färdighet väl uppövad, böra studierna vid seminariet kunna läggas på ett högt plan.

Specialkursen föreslås omfatta 40 veckor med i medeltal 40 veckotimmar enligt följande timplan.

Förslag till timplan för specialkurs i vävning.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Bindningslära med mönsteranalys	75	
Mönsterritning	55	
Materiallära, tygberedning	25	
Textil konsthistoria	20	
Psykologi och arbetsledning	20	
Samhällslära	10	
Yrkesekonomi	25	
Yrkeshygien	10	240
<hr/>		
<i>Praktiska ämnen</i>		
Vävning		1 280
<i>Gymnastik</i>		80
		<hr/>
	Summa timmar	1 600

Om vävlärlarinnornas utbildning i hantverkets alla grenar skall på något väsentligt sätt förbättras, är det nödvändigt, att största delen av detta år ägnas åt deras specialämnen. Textil konsthistoria har medtagits i kursen, då det är viktigt, att yrkesväverskor ha en god textil allmänbildning. Då man kan räkna med att dessa yrkesväverskor i viss mån bli arbetsledare, ha ämnena psykologi, arbetsledning och samhällslära ansetts nödvändiga. Av samma skäl har en kortfattad undervisning i yrkesekonomi och yrkeshygien lagts in i kursen.

Under denna kurs böra eleverna få utföra såväl arbeten åt sig själva som beställningsarbeten.

Kursen kan utnyttjas icke blott som en etapp i vävlärlarinnornas utbildning utan även för att utbilda yrkesväverskor. Med den omorganiserade vävlärlarinneutbildningen kan man nämligen förmoda, att vävlärlarinnorna ej längre komma att rekrytera väverskekåren. Det är därför synnerligen önskvärt, att kursen av denna anledning tages upp av yrkesskolor på olika hålla.

Genom de båda första årens utbildning böra lärlarinneaspiranterna ha erhållit goda fackkunskaper inom sitt yrkesområde och en god grund att bygga vidare på. För den, som önskar avbryta utbildningen till väv-

lärarinna, öppna sig efter denna förutbildning olika möjligheter att välja annan bana, t. ex. befattningar inom hemslöjden (affärsverksamhet, yrkesvävning), som arbetsledare vid anstalter av olika slag.

Praktik. För den nuvarande utbildningen av vävlärlarinnor finnas ej, som tidigare påpekats, några vare sig formella eller reella krav på praktik. Emellertid ha vävlärlarinnorna frivilligt och i stor utsträckning skaffat sig praktik av ett eller annat slag. Den tidigare omnämnda undersökningen bland vävlärlarinnor visar, att praktiken är både till sin omfattning och till sitt värde synnerligen skiftande. Av de svarande redovisa omkring 72 % praktik i samband med utbildningen, fullgjord före, under eller efter lärlarinnekursen. Praktiktiden varierar från ett fåtal veckor upp till flera år.

Praktik *före* lärlarinnekursen ha omkring 37 % av de svarande. Praktikens art är tämligen likartad och består av vävning i hemmet för egen del eller till avsalu eller som yrkesväverska, av arbete vid hemslöjd eller andra liknande affärer, praktik som hospitant eller biträdande vävlärlarinna vid skolor m. m.

Praktik *under* lärlarinnekursen redovisas av drygt 30 % av de svarande. Den tid, som här står till förfogande, är ganska kort: ett eller två sommarlov, beroende på om vederbörande börjat lärlarinnekursen på en vår- eller en hösttermin. Arbetsområdena äro ungefär desamma som beträffande praktiken före lärlarinnekursen. De flesta ha praktiserat vid skolor och hemslöjden eller liknande.

Praktik *efter* lärlarinnekursen, varmed här avses oavlönat arbete, är lika vanlig som praktik före lärlarinnekursen. Arten av praktiken efter lärlarinnekursen är densamma som tidigare men helt naturligt är den mera kvalificerad än förut. Man kan sålunda förutsätta, att praktiken vid t. ex. skolor och kurser inneburit hjälp med undervisningen. Att så stor procent av de nyblivna lärlarinnorna praktiserat efter kursens slut har säkerligen ej endast berott på stora svårigheter att få arbete utan även till stor del på att utbildningen ej varit tillfredsställande.

Som praktikens värde torde stå över all diskussion, föreslås att ett års praktik skall ingå i vävlärlarinnornas förutbildning och omfatta

praktik hos hemslöjdsförening: vävning, affärsarbete	
samt med hemslöjdskonsulent	5—7 mån.
biträdande vävlärlarinna vid internatskola på landet	5—3 »

Genom denna fördelning av tiden synas de blivande vävlärlarinnorna böra få en god inblick i sitt framtida arbete och tämligen goda kunskaper samt inte minst viktigt utföra ett nyttigt produktivt arbete.

Praktik hos hemslöjdsförening. Under denna tid skall den blivande vävlärlarinnan lära känna hemslöjdens speciella arbetsformer: yrkesmässig vävning på verkstad, det dagliga arbetet i en affär samt de uppgifter, som

falla på en hemslöjdskonsulent. I sistnämnda avseende bör hon deltaga t. ex. vid hemslöjds- och rådgivningsdagar, bedömning av tävlingar, ordnande av utställningar, hospitering vid kurser samt kursavslutningar. Inom utredningen har också den möjligheten diskuterats, att praktikanten skulle följa med hemslöjdskonsulenten under en sammanhängande period. Med hänsyn till konsulenternas arbetsförhållanden har det emellertid ej varit möjligt att finna någon tidsperiod, som skulle passa bägge parter. Utredningen har därför stannat inför ovanstående förslag.

Biträdande vävlärlarinna vid internatskola på landet. En yrkesutövande vävlärlarinna får under sitt arbete både som pedagog och som produktionsledare en synnerligen intim kontakt med landsbygden. En stor del av undervisningen i vävning är förlagd till ambulerande kurser, folkhögskolor och dylikt. Hemslöjdens och hantverkets väverskor äro också merendels bosatta på landet. Vävlärlarinnorna måste därför känna till landsbygdens speciella levnadssätt, och i hur hög grad det är betingat av produktionsformen och årstidens växlingar. Det är dessutom av största betydelse, vilket redan i annat sammanhang påpekats, att lärlarinnorna på det husliga arbetets område få en så god inblick som möjligt i hemmets hela arbetsliv. Utredningen anser därför, att lärlarinneaspiranterna böra tjänstgöra som biträdande vävlärlarinnor vid internatskola, som är belägen på landet och är i huvudsak självförsörjande ifråga om arbetskraft.

Förutbildningen kommer sålunda att gestalta sig på följande sätt.

<i>Vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden</i>	8 1/2 mån.
<i>Specialkurs i vävning</i>	9 »
<i>Praktik hos hemslöjdsförening</i>	5—7 »
<i>Biträdande vävlärlarinna vid internatskola på landet</i>	5—3 »

Omkring tre år komma sålunda att anslås till förutbildningen.

Under ferietid eller i väntan på inträde till seminariet får det anses som meriterande, om lärlarinneaspiranten tjänstgör som biträdande arbetsledare eller skaffar sig lämplig social praktik vid någon social inrättning t. ex. inom anstaltsvården eller vid skolor för ungdomsvård m. m. Såsom annan god merit kan framhållas spånadskurs, klädsömnadskurs och hushållsutbildning. Av stort värde är utbildning i fåravel och fårskötsel samt linodling och linberedning.

Seminarieutbildningen. De grundliga kunskaper i vävning och annat, som genom förutbildningen inhämtats, göra det möjligt att, i förhållande till nuvarande utbildning, reducera tiden för det praktiska arbetet till förmån för det teoretiska och pedagogiska. Förslaget till timplan upptar teori och praktik i ungefär samma omfattning och därtill kommer så övningsundervisningen. Det bör vara möjligt att med denna utbildning giva eleverna en mycket gedigen vävlärlarinneutbildning.

Seminarietiden beräknas till två år à 39 veckor.

*Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av
vävlärarinnor — 2 år*

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Psykologi	117	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	39	
Samhälls- och familjekunskap	78	
Hälsolära	39	
Ekonomikunskap	117	
Fackteckning med komposition	234 + 39	
Syntetisk färgning med kemi	39	
Textil materiallära och spinning	78 + 39	
Bostadslära och heminredning	78	
Konsthistoria	78 + 39	
Vävteori	117 + 39	
Tygberedning	39	
Tal- och röstvård	39	1 170—1 326
<hr/>		
<i>Praktiska ämnen</i>		
Vävning	1 053 + 117	
Växtfärgning	78	
Monteringsarbeten	39	1 170—1 287
		<hr/>
	Summa timmar	2 340—2 613

Beträffande timtal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30—50	
Praktisk undervisning	150—180	200—250
		<hr/>

Då möjligheterna till varierad övningsundervisning bli tämligen små vid seminariet i Stockholm, bör samarbete sökas med de nuvarande vävskolorna därstädes. Vid slöjdföreningens skola i Göteborg blir det också ett problem att ordna en så omfattande övningsundervisning som föreslås. I någon mån kunna vävkurserna vid det blivande seminariet tagas i anspråk, men dessa äro också avsedda för de övningslektioner i vävning, som böra ingå i sömnadslärarinnornas utbildning. Angeläget är att nya vävkurser komma till stånd t. ex. inom yrkesskolans ram och att dessa få utnyttjas för övningsundervisning.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas utöver vad som obligatoriskt ingår i undervisningen enligt läroplanen.

Frivilliga ämnen

Sång

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas, äro följande:

Husbehovsvävningens ekonomiska betydelse.

Gamla och nya vävnader i min hembygd (län, landskap e. d.).

Gamla och nya spånads- och vävredskap i vårt land (museistudier).

Inhemskt spånadsmaterial före 1900-talets början.

Linodling och lintillverkning i norra Sverige (eller annan del av landet).

Vävslag och bindningar typiska för olika delar av landet.

Studier av gamla, svenska vävböcker.

Dräll och damast under 1800-talet.

Rosengångar från Dalarna.

Daldräll, dess uppkomst, utveckling, utbredning och användning.

Färgval av vävnader i södra Sveriges olika landskap.

Hemslöjdsföreningarnas utveckling och betydelse.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas vävlärarynkor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de flesta skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Ekonomikunskap, vissa avsnitt

Textil materiallära och spinning

Heminredning, elementär undervisning

Vävteori.

Hushållnings-sömnadslärarynkor

Den nuvarande utbildningen av skolköks-handarbetslärarynkor, som äger rum vid fackskolan i Uppsala, giver lärarynkorna full kompetens för undervisning i både hushållsgöromål och handarbete. I kap. VI har utredningen framhållit vissa skäl för och emot en dylik utbildning samt funnit sig böra föreslå en kombinerad utbildning i hushållning-sömnad,

huvudsakligen avseende folk- och fortsättningsskolan och framdeles enhetsskolan. Med hänsyn till att kompetensområdet sålunda föreslagits begränsat, framlägges en utbildningsplan med en utbildningstid av samma längd som för övriga lärarinnekategorier. Den, som framdeles så önskar, bör kunna givas möjlighet att komplettera sin utbildning och därigenom erhålla full kompetens i ämnena.

Vad som ovan sagts om utbildning av hushållnings- och sömnadslärarinnor i vad avser förskolor och praktik gäller här i tillämpliga delar.

För dessa lärarinnor beräknas liksom för hushållningslärarinorna en förberedande lärarinnekurs på internat på landet ingå i lärarinneutbildningen.

Förutbildning. Förskolor och praktik. Till denna utbildning böra två år anslås, det ena till hushållsutbildningen och det andra till sömnadutbildningen. Vilket ämnesområde, som väljes först, är beroende på vederbörande själv.

Liksom för hushållningslärarinorna föreslås här, att lärarinneaspiranten börjar sin utbildning med genomgång av *en fem månaders hushållskurs*, som kan vara förlagd till en *lanthushållsskola eller husmodersskola* med eller utan internat.

Efter denna grundläggande utbildning bör åtta månaders *praktik i hem*, helst där barn finnas, följa. Praktiken fördelas på såväl stads- som lant-hem. Denna kan med fördel också innefatta sådana arbeten som sammanhänga med textilvården i hemmet: stoppning, lappning, lagning, omsömnad och andra renoveringsarbeten.

En å två månaders *social praktik* (hemvårdarinneverksamhet el. dyl.) är av stort värde och bör därför ingå i utbildningen. Den kan förläggas till lämpliga tillfällen under utbildningstiden.

För sömnadutbildningen föreslås genomgång av *sömnadskurs* (c:a 40 veckor), som bör kunna upprättas vid landets yrkesskolor och även tjäna ett allmänt syfte. Sömnadskursen ifråga kan förslagsvis ha en timplan som nedanstående.

Samma sömnadskurs beräknas för de blivande slöjdlärarinorna.

Förslag till timplan för sömnadskurs för blivande lärarinnor i hushållning-sömnad och slöjdlärarinnor m. fl. — 40 veckor.

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar
Mönsterformning	70
Materiallära	50
Yrkesteknik och verktygslära	45
Yrkesekonomi och kalkylation	25
Yrkeshygien	10
	200

Praktiska ämnen

Klädsömnad	1 040	
Linnesömnad	200	
Renoveringsarbeten	80	1 320
Gymnastik		80
		<hr/>
	Summa timmar	1 600

Grunden till kunnighet i sömnad skall läggas i denna kurs, då man måste räkna med att eleverna ha mycket ojämna förkunskaper inhämtade i skolslöjden, i vissa fall kanske inga alls.

För att tillgodose behovet av elevplatser måste dylika kurser komma till stånd på flera olika håll i landet. Det är då viktigt, att kursplanerna bliva så vitt möjligt likartade för att den fortsatta undervisningen i den förberedande lärarinnekursen och i seminariet skall kunna bygga därpå.

Efter avslutad sömnadskurs vore det värdefullt med en tids praktik på syateljé, om detta kan hinnas med och i övrigt låta sig ordna på ett för eleven lärorikt sätt.

Förutbildningen före inträdet i den förberedande lärarinnekursen kommer sålunda att utgöras av:

Husmoders- eller lanthushållsskola	5 mån.
Praktik i hem (stads- och lanthushåll)	8 »
Social praktik	1 à 2 »
Sömnadskurs	9 »

Denna förutbildning kommer sålunda att draga en tid av omkring två år.

Beträffande annan meriterande frivillig förutbildning under ferietid m. m. hänvisas till vad som nämnts i förslagen om hushållnings- och sömnadslärarinnornas utbildning.

Förberedande lärarinnekurs. Med hänsyn till dessa lärarinnors utbildning för undervisning i både hushållsgöromål och sömnad måste timplanen även för den förberedande kursen sammanställas, så att båda arbetsområdena bliva tillgodosedda. En proportionsvis något längre tid beräknas därvid för hushållsgöromål samt trädgårdsskötsel och djurvård, enär den tidigare sömnadskursen varit relativt lång och vissa veckor dessutom i husmodersskolan ägnats åt sömnad och andra textilarbeten.

Följande timplan föreslås.

Förslag till timplan för förberedande lärarinnekurs för lärarinnor i hushållnings-sömnad — 44 veckor.

Teoretiska ämnen	Antal timmar
Näringslära	40
Födoämnes- och matlagningslära	70
Bostads-, hemvårds- och tvättlära	60

Sömnadsteori m. m.	40	
Trädgårdslära	40	
Husdjurslära med mjölkhushållning	70	
Hemmets ekonomi och bokföring	40	
Arbetsorganisation, yrkesräkning och kalkylation	40	400
<i>Praktiska ämnen</i>		
Matlagning, bakning, konservering m. m.	476	
Hemvårdsarbeten och tvätt	170	
Sömnad och vävning	476	
Trädgårdsskötsel	170	
Husdjursskötsel	68	1 360
		Summa timmar 1 760

Under sammanlagt tre veckor — en vecka åt gången — beräknas eleverna efter hand befriade från det praktiska arbetet. Dessa veckor skola av eleverna utnyttjas på följande sätt: studier av viss angiven litteratur, förberedelse av demonstrationer och andra övningar, tentamensläsning m. m.

Sammanlagt minst en vecka bör användas till studieresa och kortare studiebesök.

Med en timplan efter ovanstående beräkningar skulle den teoretiska undervisningen omfatta 9 à 10 veckotimmar och den praktiska i genomsnitt 34 veckotimmar per elev.

Tid för sång, lek och idrott ingår ej i dessa beräkningar men bör alltid vara en viktig del av livet på en skola av detta slag.

Efter genomgången internatkurs bör eleven, om hon fullgjort allt, som fordras för inträde vid seminariet, kunna direkt fortsätta med den 2-åriga utbildningen vid själva seminariet. Den 44 veckor långa förberedande kursen bör därför avslutas så tidigt på sommaren, senast i slutet av juni, att eleverna hinna rekreera sig, innan lärarinnekursen, vars arbetsår beräknas till 39 veckor, påbörjas.

På grund av rådande konkurrens eller av andra skäl kan det emellertid dröja något år, innan vederbörande kan komma in vid seminariet. Denna tid bör då användas för att få ytterligare meriter och som sådana kunna nämnas arbete vid skolmåltidsverksamhet, skolhem, koloni, hemgård, socialvårdsbyrå, arbetsstuga, praktik på syateljé, auskultering vid undervisning i hushållsgöromål och handarbete i folk- och fortsättningskolan eller motsvarande skolformer.

Seminarietutbildningen. Dessa lärarinnors utbildning omfattar två olika, i väsentliga delar artskilda arbetsområden. Ämnenas mångfald och det begränsade timantalet fordrar en grundlig genomarbetning av kursplanen och lärostoffet, så att största vikten kommer att läggas vid de moment, som ha direkt tillämpning på barnundervisningen.

Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning av hushållnings-sömnadslärarinnor — 2 år

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar	
Psykologi	117	
Pedagogik och metodik (allmän)	78	
Metodik, speciell	78	
Samhälls- och familjekunskap	78	
Hälsolära och barnavård	97,5	
Ekonomikunskap	117	
Närings- och födoämneslära	117 + 39	
Kemi	117 + 39	
Fysik	39	
Teckning	156	
Mönsterkonstruktion och mönsterformning	39 + 39	
Textil materiallära	39 + 39	
Bostads- och hemvårdslära	58,5	
Tvättlära och klädvård	39	
Arbetsteknik och arbetsorganisation	39	
Konsthistoria	78	
Tal- och röstvård	39	1 326—1 482

Praktiska ämnen

Matlagning m. m.

a) Lärarinne-demonstrationer	39	
b) Praktiska övningar med prov och utprövningar	195 + 39	

Hemvårdsarbeten med tvätt

a) Lärarinne-demonstrationer	39	
b) Praktiska övningar med prov och utprövningar	78 + 39	
Pedagogiskt arbete med metodik	156 + 39	
Sömnad (konstsömnad, klädsömnad, linnesömnad)	312 + 78	819—1 014

Summa timmar 2 145—2 496

Beträffande timal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10—15	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30—50	
Praktiska lektioner	150—175	200—250

Undervisningsövningarna för eleverna i denna kurs förläggas helt till barnklasser och anordnas efter samma principer, som allmänt gälla och skola avse undervisning i hushållsgöromål och sömnad till lika delar. Om möjligt böra alla elever få erfarenhet av undervisning av pojkar och elever i särklasser.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen, varvid två böra gälla hushållningen och två sömnaden.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas utöver vad som obligatoriskt ingår i undervisningen enligt läroplanen.

Frivilliga ämnen

Sång

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas, äro följande:

Kostvanorna i min hembygd.

Brödsorter, typiska för olika delar av landet.

Hemkonservering och industriell konservering — en jämförande undersökning.

Hushållsundervisning bland flickor och pojkar, psykologiska iakttagelser.

Skolmältidsverksamheten i min hemstad.

Husbehovssömnadens ekonomiska betydelse.

Klädedräktens utveckling intill nuvarande tid, allmän översikt.

Linneförrådet i hem av olika storlek och standard.

Förslag till skolmodeller för viss klass eller viss skoltyp.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas hushållnings-sömnadslärarinnorna kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de skolklasser, där de få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

Hälsolära

Ekonomikunskap

Näringslära

Födoämneslära

Mönsterkonstruktion och mönsterformning

Textil materiallära

Bostads- och hemvårdslära
Tvättlära och klädvård
Arbetsteknik och arbetsorganisation.

Slöjdläraryrket

Föreliggande förslag till utbildning av lärarinnor med kombinationen sömnad-vävning framlägges med tanke på de speciella förhållandena i vårt land. I många olika skolformer förekommer undervisning såväl i sömnad som i vävning. Ämnenas omfattning i förhållande till varandra i de olika skolorna är varierande, men ej sällan är de båda ämnenas timantal ungefär detsamma. På grund av att ämnena ibland förekomma i mindre omfattning, ha svårigheter uppstått att få utbildade lärarkrafter. Personer med otillräcklig kompetens ha ofta fått anlitas för undervisningen.

En utbildning av lärarinnor med kombinationen sömnad-vävning anser utredningen kommer att fylla ett stort behov, särskilt i sådana skolor, där båda ämnena förekomma. Lämpliga verksamhetsfält ha angivits i kap VI.

Den plan för utbildningen, som utredningen här framlägger, går ut på att till vardera av de båda ämnena halva utbildningstiden kommer att anslås. I vissa avsnitt sammanfaller slöjdläraryrket utbildning med den föreslagna vävläraryrket utbildningen, i andra avsnitt åter med utbildningen till hushållnings-sömnadsläraryrket. Utbildningen lämpar sig särskilt för dem, som ha ett allmänt intresse åt det textila området utan att vara speciellt inriktade åt det ena eller andra av de båda områdena. Då utbildningen avser två så stora ämnen som de ifrågavarande, kommer den att bli ganska intensiv, i synnerhet som utbildningstiden föreslås bli av samma längd som för de specialutbildade lärarinnorna. Slöjdläraryrket kompetensområden komma därför också att bli begränsade. Möjligheter böra emellertid beredas dessa lärarinnor i likhet med lärarinnorna i hushållning-sömnad, att erhålla kompletterande utbildning i ämnena.

Förutbildning. F ö r s k o l o r. Utredningen föreslår, att av de två första åren det ena ägnas åt sömnad och det andra åt vävning. Huruvida det ena eller andra ämnet tages först, är utan betydelse ur utbildningssynpunkt.

För sömnadsutbildningen föreslås genomgång av *sömnadskurs* (om 40 veckor), densamma som enligt förslaget ingår i utbildningen för hushållnings-sömnadsläraryrket. Den föreslagna timplanen återfinnes på sid. 188.

Som ovan nämnts skulle ettdera av de första två åren anslås till vävutbildning. Härvid föreslås samma grundkurs, som för vävläraryrket utbildningen, d. v. s. *vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden*. I avsnittet om vävläraryrket utbildning återfinnes timplanen till kursen ifråga. Vad som där sagts om värdet av grundkursen, kontakt med elevklientelet och materialkostnaderna gäller i samma grad här. Som denna kurs även ingår i vävläryrket

rinneutbildningen, kan lärarinneaspiranten, om hon så önskar, välja denna utbildning i fortsättningen.

Praktik. Efter genomgång av ovannämnda grundkurser i sömnad och vävning bör den blivande lärarinnan ägna ett år till praktik för att förkovra sig på de båda ämnesområdena ifråga.

För rutinmässig träning i sömnad föreslås tre månaders *praktik på sömnadsateljé*.

Det är särskilt viktigt, att slöjdlärarynnorna i likhet med vävlärarynnorna få kännedom om hemslöjdens verksamhet. Utredningen föreslår därför tre månaders *praktik hos hemslöjdsförening* av motsvarande slag som vävlärarynnornas.

En stor del av slöjdlärarynnorna beräknas få sin tjänstgöring förlagd till internatskolor, där undervisning meddelas i både sömnad och vävning. Det hade då varit önskvärdt, om dessa lärarynnor haft tillfälle att tillbringa ett förberedande läroår vid en internatskola på landet. Utredningen har övervägt möjligheterna härför men funnit, att stora svårigheter möta vid realiserandet av dessa önskemål, samt att en förlängning av utbildningstiden i så fall kunde ifrågasatts. Utredningen har därför stannat vid att föreslå en omkring fem månaders *tjänstgöring på en internatskola* (t. ex. lanthushållsskola, husmodersskola eller folkhögskola) såsom biträde åt lärarynna i sömnad och vävning. Tillsammans med vävlärarynnorna, som föreslås ha motsvarande tjänstgöring beträffande enbart vävning, kommer det att bli ett relativt stort antal aspiranter, som för ändamålet kommer att fördelas på skolorna ifråga. Med tanke på de många internatskolor, som finnas över hela landet, böra några svårigheter härvidlag emellertid ej uppstå. Utredningen har också inhämtat, att intresse bland skolorna finnes att emottaga praktikanter.

Enligt förslaget här ovan kommer förutbildningen att bestå av:

<i>Sömnadskurs</i>	9 mån.
<i>Vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden</i>	8 1/2 »
<i>Praktik på sömnadsateljé</i>	3 »
<i>Praktik hos hemslöjdsförening</i>	3 »
<i>Biträdande lärarynna i sömnad och vävning</i> vid internatskola	5 »

Förutbildningen kommer på detta sätt att taga en tid av omkring tre år.

Såsom meriterande arbetsuppgifter under ferietid m. m. hänvisas till vad som i detta avseende nämnts i avsnitten om sömnads- och vävlärarynnornas utbildning. Genomgång av hushållskurs på internatskola måste därvid räknas som en särskilt god merit.

Seminarietutbildningen. Med den förutbildning, som ovan föreslagits, böra goda förkunskaper ha inhämtats för den vidare seminarietutbildningen, vilken beräknats tillkomma sömnaden och vävningen till ungefär lika delar.

I beskrivningen av fackämnena är i huvudsak samma innehåll medtaget för slöjdlärarinnorna som för sömnads- och vävlärarinnorna. Det ankommer på de lärarkrafter, som skola handha undervisningen i specialämnena, som avse både sömnad och vävning (t. ex. teckning och mönsterritning samt textil materiallära), att med hänsyn till dessa lärarinnors verksamhetsområden noga avväga de olika avsnitten och tillse att varje ämne blir tillgodosett.

Seminarietiden beräknas till två år å 39 veckor.

*Förslag till timplan för seminariekurs för utbildning
av slöjdlärarinnor — 2 år.*

<i>Teoretiska ämnen</i>	Antal timmar
Psykologi	117
Pedagogik och metodik (allmän)	78
Metodik, speciell	39
Samhälls- och familjekunskap	78
Hälsolära	78 + 39
Ekonomikunskap	78
Teckning	156 + 78
Mönsterkonstruktion och mönsterformning	78
Vävteori	78
Textil materiallära	117 + 39
Bostadslära och heminredning	78
Tvättlära och klädvård	58,5
Konsthistoria	78 + 39
Tal- och röstvård	39
	1 150,5—1 345,5
 <i>Praktiska ämnen</i>	
Pedagogiskt arbete med metodik	156 + 39
Sömnad (konstsömnad, klädsömnad, linnesömnad)	351 + 78
Vävning	585 + 78
Tvätt och klädvård	78
	1 170 —1 365
	Summa timmar 2 320,5—2 710,5

Beträffande timal med plustecken se anm. sid. 155.

Beskrivning av timplanens ämnen återfinnes i bilaga 2.

Undervisningsövningar (c:a per elev)

Teoretiska lektioner	10	
Praktiska demonstrationer	10	
Auskultering	30— 50	
Praktisk undervisning	150—180	200—250

Den tid, som är anslagen till undervisningsövningar, bör liksom övrig undervisningstid så vitt möjligt delas lika mellan sömnad och vävning.

Enligt förslaget skulle denna typ av lärarinnor utbildas i Uppsala och Lund. Möjligt är att svårigheter komma att möta, när det gäller att realisera programmet för den relativt omfattande övningsundervisningen, särskilt bland vuxna elever. För att vidga möjligheterna bör samarbete sökas inte bara med det ordinarie skolväsendet utan också med respektive hemslöjders vävskolor och med föreningar och organisationer, som kunna ha sömnads- och vävkurser på sitt program.

Föredrag (4 per elev)

Varje elev bör under utbildningstiden hålla minst fyra föredrag i något ämne, som sammanhänger med den praktiska eller teoretiska utbildningen, varvid två böra gälla sömnaden och två vävningen.

Studiebesök (c:a 50 timmar)

En del studiebesök böra ordnas utöver vad som obligatoriskt ingår i undervisningen enligt läroplanen.

Frivilliga ämnen

Sång

Gymnastik.

En *självständig arbetsuppgift* bör obligatoriskt ingå i varje elevs utbildning och kan antingen vara en uppsats i något aktuellt ämne eller en undersökning av något slag och en redogörelse härför.

Arbetet härmed kan lämpligen utföras under ferietid t. ex. på sommaren mellan de båda seminarieåren.

Exempel på ämnen, som därvid kunna behandlas äro följande:

Husbehovssömnadens ekonomiska betydelse.

Linneförrådet i hem av olika storlek och standard.

Sängutrustningens utveckling.

Undersökning av textilbeståndet i t. ex. en socken.

Ull och lin och dess framställning till garn och tyg.

Husbehovsvävningens ekonomiska betydelse.

Gamla och nya vävnader i min hembygd (län, landskap ed.).

Gamla och nya spånads- och vävredskap i vårt land (museistudier).

Vävslag och bindningar typiska för olika delar av landet.

Sömnad och vävning i husmodersutbildningen på internatskolorna.

Hemslöjdsföreningarnas utveckling och betydelse.

Litteratur för sömnads- och vävundervisningen.

Av de i timplanen ovan angivna teoretiska ämnena beräknas slöjdlärarinnor kunna åtaga sig undervisning i nedanstående ämnen i de flesta skolformer, där de kunna få sin verksamhet.

Samhälls- och familjekunskap

- Hälsolära
- Ekonomikunskap, vissa avsnitt
- Mönsterkonstruktion och mönsterformning, i elementära kurser
- Vävteori, i elementära kurser
- Textil materiallära
- Heminredning, vissa avsnitt
- Fintvätt och klädvård.

Övningsundervisningen

Det är av synnerligen stor vikt, att eleverna beredas rikliga tillfällen till auskultering och undervisningsövningar inom olika skolformer.

Redan från början av seminarietiden bör *auskultering* äga rum. Denna bör försiggå flera gånger efter varandra i samma klass. Före auskulteringen böra eleverna erhålla noggranna instruktioner, så att de väl iakttaga såväl lärarinnans uppläggning av ämnet som övnings elevernas arbete. Psykologiska iakttagelser böra göras. Vid en efterföljande diskussion böra auskultanterna framlägga sina iakttagelser.

Den *grundläggande övningsundervisningen* bör ske i form av *demonstrationer*. De böra gälla olika undervisningsområden, ha olika omfattning och vara inriktade på olika typer av åskådare. Till en början kan den egna kamratgruppen vara övningsklass. Men så snart som möjligt böra grupper av barn eller vuxna närvara vid demonstrationerna. För demonstrationer inför husmödrar bör kontakt sökas med intresserade organisationer.

Auskultering och demonstrationer efterföljas av teoretiska *övningslektioner* och *praktisk övningsundervisning*, som företrädesvis bör förläggas till seminariekursens andra år och anordnas så, att lärarinneeleven med hänsyn till hennes framtida verksamhetsfält får en viss inblick i och överblick av undervisningen i olika skol- och kursformer. Övningarna böra ordnas så, att de blivande lärarinnorna erhålla en så allsidig och grundlig pedagogisk utbildning, som tillgängliga övningsklasser kunna giva möjlighet till. Övningslektionerna, liksom även demonstrationerna, böra för varje elev omfatta så många ämnen som möjligt. Detta är särskilt betydelsefullt för hushållningslärarinnorna med deras många arbetsområden.

Undervisningsövningarna böra omfatta vissa serier, ej alltför korta, samt läggas så, att varje elev beredes tillfälle att under en sammanhängande period följa undervisningen i klass eller kurs. Eleverna kunna även sammanföras i grupper om fem eller sex, vilka i tur och ordning handha lektionerna, varvid de övriga i gruppen äro åhörare. Efter lektionernas slut diskuteras dessa gemensamt av handledare och elevgrupp. Genom att på så sätt i en klass eller kurs följa arbetet, blir undervisningen där mera hel. Lärarinneeleven kommer också härigenom att få se ett resultat av sitt arbete på ett annat sätt, än om hon endast har enstaka lektioner i klassen.

Övningsskolornas lärare böra handleda eleverna. I de fall, då seminariernas lärare icke direkt handleda eleverna vid övningsundervisningen, böra emellertid följa ett visst antal lektioner per elev för att gemensamt med handledarna kunna bedöma eleverna ur undervisningssynpunkt. Även läraren i psykologi bör i den utsträckning det är möjligt närvara vid elevernas undervisningsövningar och den därmed sammanhängande kritiken.

För de olika seminarierna och de olika linjerna kommer det att visa sig mer eller mindre lätt att ordna övningsundervisningen. I timplanerna har timantalet angivits inom lägre och högre tal. Önskvärt är att det lägre talet ej underskrides. Kan däremot ett seminarium för någon av linjerna eller för samtliga ordna mera övningar än som angivas, är detta givetvis värdefullt.

Vissa frågor rörande tentamina och examina

I inledningsavsnittet av detta kapitel har framhållits, att de olika lärarinnornas utbildning under seminarietiden bör bedrivas under så fria former som möjligt och att studierna, så långt det går, böra läggas individuellt.

Bestämda tentamensperioder böra anordnas för de olika utbildningslinjerna. Det bör dock vara obetaget för seminariets lärare att förlägga tentamen å tid mellan tentamensperioderna. Sedan föreskrivna föreläsningar, övningar m. m. genomgått i ett ämne, bör elev få undergå tentamen individuellt. Såväl skriftliga som muntliga prov kunna förekomma. Vid muntlig tentamen kunna eleverna i vanliga fall sammanföras i smärre grupper. I stora ämnen, i vilka undervisningen meddelas i lektionsform, kunna förhör tänkas hållna under lektionerna och individuell tentamen ske endast på vissa partier av kursen.

Elev bör, i den mån det är möjligt, själv få reglera sin arbetstakt och sålunda få bestämma den tentamensperiod, under vilken hon vill undergå tentamensförhör. Det normala bör emellertid vara, att elev avslutar ett ämne med tentamen under den tentamensperiod, som infaller omedelbart efter ämneskursens slut. Med den frihet, som sålunda skulle stå eleverna till buds, följer också, att studietiden bör kunna utsträckas utöver den angivna seminarietiden. Det normala bör dock vara, att studietiden ej förlänges.

Udgergångna godkända tentamina och genomförda praktiska prov skola inskrivas i elevens tentamensbok, som hon erhåller vid inskrivningen vid seminariet.

På grundval av de avgivna särskilda vitsorden över elevernas ådagalagda insikter och färdigheter utfärdas avgångsbetyg för varje utexaminerad elev. Ämne av ringa omfattning och i vilket eleven i sin blivande lärarinneverk-

samhet ej blir kompetent att meddela undervisning, bör ej betygsättas utan i avgångsbetyget angivas på så sätt, att elev deltagit däri, varjämte antalet timmar uppgives. För att examen skall godkännas bör fordras, att eleven fullgjort föreskrivna praktiska arbeten och erhållit minst betyget godkänd i alla de ämnen, som skola betygsättas. Givetvis fordras även avslutade pedagogiska prov.

Kap. IX. Den teoretiska förutbildningen m. m.

Här nedan framlägger utredningen sina synpunkter på de krav på den teoretiska förutbildningen m. m., som synas böra uppställas bl. a. i anledning av ovan föreslagna kursplaner för lärarinneutbildningen.

I regel uppställas för tillträde till olika slags lärarutbildningsanstalter vissa villkor, som den inträdessökande måste uppfylla. Frihet från sjukdom och lyte, en lägsta och understundom en högsta inträdesålder samt viss skolunderbyggnad äro oftast angivna som inträdesfordringar. I kap. I har redogörelse lämnats över inträdessvillkoren till de nuvarande anstalterna för utbildning av lärarinnor inom det husliga området.

För att styrka frihet från sjukdom och lyte föreskrives för inträde till statens skolköksseminarium företeende av läkarintyg enligt formulär, som användes vid sökande av anställning i statens tjänst. Enligt formuläret har dels sökanden och dels läkaren att besvara frågor angående sökanden. Läkaren har att besvara bl. a. frågan om andningsorganens tillstånd. Sökanden behöver emellertid ej meddela, huruvida hon lungröntgenfotograferats och läkaren behöver ej grunda sitt utlåtande på dylik fotografering.

I en underdånig skrivelse den 26 juni 1947 har skolöverstyrelsen till behandling upptagit frågan om skärpt tuberkuloskontroll av skolornas personal. I skrivelsen föreslås bl. a., att inträdessökande till folk- och småskoleseminarium böra undergå lungröntgenfotografering i samband med den undersökning, som ligger till grund för läkarredogörelsen. Ärendet i fråga är beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningen vill understryka betydelsen av att skärpt tuberkuloskontroll före tillträdet till nu ifrågavarande lärarinneseminarier genomföres till förebyggande av smittosamma sjukdomar bland kamrater, lärare och övrig skolpersonal. Utredningen föreslår därför, att vid den läkarundersökning, som den inträdessökande måste genomgå, skall sökanden förete intyg rörande lungröntgenfotografering (skärmbildundersökning), som bör ha ägt rum inom de senaste fyra månaderna före inträdet.

Enligt ovannämnda formulär till läkarintyg, som användes för inträde till statens skolköksseminarium, komma ej vissa omständigheter fram,

som synas vara av betydelse för den blivande lärarinnan. Utredningen åsyftar här stämman, talet, händernas tillstånd och färgblindhet. För lärarinnorna i sömnad och vävning vill utredningen fordra normalt färgsinne. Formuläret till det läkarintyg, som kommer att användas vid ansökan om inträde till de olika seminarielinjerna, bör därför utformas så, att utredningens nu framförda synpunkter beaktas. Här vill utredningen även framhålla att utpräglad vänsterhänthet enligt utredningens uppfattning synes utgöra hinder vid undervisningen i sömnad och vävning.

De fordringar på skolunderbyggnad, som för närvarande uppställas för tillträde till de olika lärarinneutbildningsanstalterna äro, med vissa undantag, i stort sett realexamen eller genomgången högre flickskola med kvalificerade betyg i vissa ämnen eller motsvarande kunskaper.

Lärarinnorna i till det husliga området hörande ämnen, vilka återfinnas i en mängd olika skolformer och på olika skolstadier, böra besitta goda kvalifikationer och god allmänbildning. Det plan, på vilket undervisningen bedrives, lärostoffet, utbildningsmålet, utbildningstidens längd med hänsyn till detta mål m. m. äro faktorer, som inverka på de krav, som böra ställas på skolunderbyggnaden. Att släppa efter på de krav, som ovan nämnts och redan uppställas vid nästan alla utbildningsanstalter, kan ej komma ifråga. I verkligheten ha också samtliga redan nu i allmänhet ungefär samma skolunderbyggnad, vilket även framgår av kap. I. Med tanke på den nuvarande skolorganisationen synes någon höjning av dessa fordringar ej böra ifrågasättas, men de böra däremot gälla för samtliga kategorier. Endast ett par mindre ändringar böra lämpligen göras, varjämte en uttrycklig föreskrift om att jämväl studentexamen skall vara kvalifikationsgrund torde böra lämnas. Som emellertid hela vårt skolväsende ligger under ombildning kunna andra fordringar på berörda skolunderbyggnad, än som utredningen nu föreslår, framdeles visa sig böra uppställas. Med hänsyn till betydelsen av undervisningen inom det husliga området böra dessa lärarinnor ha *samma skolunderbyggnad som övriga lärare inom den föreslagna enhetsskolans högre stadium.*

Av redogörelsen i kapitel I framgår, att för inträde till bl. a. statens skolköksseminarium fordras av den, som avlagt realexamen eller praktisk realexamen på hushållslinje, att genom särskild prövning vid kommunal flickskola ha styrkt sig äga insikter i biologi, motsvarande högre vitsord än godkänd vid avgång från den teoretiska linjen. Fordran på en dylik prövning anser utredningen ej bör upprätthållas. För textillärarinnorna däremot böra krävas kvalificerade betyg i historia och geografi.

I de nuvarande inträdesfordringarna i vad avser skolunderbyggnad har kvalificerat betyg i något främmande levande språk ej krävts. Både med hänsyn till allmänbildningen och till möjligheten av studier av ibland nödvändig utländsk litteratur inom vederbörligt fackområde vill utredningen uppställa krav på sådant betyg i ett främmande levande språk.

Ovan har antydningssvis nämnts, att studentexamen bör uttryckligen an-
givas som skolunderbyggnad för tillträde till de olika seminarierna. Detta
skulle synas vara överflödigt, då studentexamen ligger på ett plan ovan
den i övrigt fordrade skolunderbyggnaden. Lärarinnor på det husliga om-
rådet med studentexamen skulle emellertid genom fortsatta högre studier
kunna utbilda sig till experter inom olika fack. Beträffande möjligheten
att bedriva vetenskapliga specialstudier, en möjlighet, som hittills inom
vårt land varit mycket begränsad på det husliga utbildningsområdet, åter-
kommer utredningen i kap. XIX.

Vid Hvilans folkhögskola finns anordnad en särskild kurs med begrän-
sad studentexamen som mål och som berättigar till inträde vid lantbruks-
högskolan. Inom utredningen har diskuterats ett förslag, att vid någon
lämplig folkhögskola på liknande sätt inrätta en särskild kurs, som skulle
kvalificera till inträde vid seminarierna. En dylik kurs skulle då när-
mast vara avsedd för landsbygdens ungdom och särskilt den, som genom-
gått lämpliga kurser vid folkhögskola. Med hänsyn till att skolkommis-
sionen utreder frågan om folkhögskolans framtida ställning och uppgifter,
har utredningen ej funnit tillräckliga skäl att framlägga ett specialför-
slag härom. Här må även erinras om skolkommisionens förslag om fri-
stående gymnasier för vuxna.

Utredningen har ovan utgått från att den vanligaste formen för inhäm-
tande av den teoretiska förutbildningen är genomgåendet av vissa skolor.
Sättet för skolkunskapernas förvärvande bör naturligtvis emellertid ej vara
avgörande härvidlag. Kan en inträdessökande styrka sig äga motsvarande
kunskaper, bör detta vara tillfyllest.

Inträdesåldern till de seminarier, som för närvarande utbilda lärarinnor
för den husliga undervisningen, varierar mellan 19 och 20 år. Minimiåldern
för tillträde till de av utredningen föreslagna lärarinnelinjerna synes böra
bestämmas med hänsyn dels till den ungefärliga levnadsåldern vid avläg-
gandet av realexamen och dels till längden av den fordrade förutbildningen.
Realexamen torde i allmänhet avläggas vid 16 à 17 års ålder. De, som genom-
gå högre flickskola eller avlägga studentexamen, bliva ett par år äldre. Såsom
framgår av kap. VIII blir förutbildningen minst 3-årig. Inträdesåldern bör
då bli 20 år. För yrkessömnadslinjen blir inträdesåldern ett par år högre.
Krav på en högre inträdesålder skulle förmodligen komma att minska till-
strömningen till lärarbanan, vilket med hänsyn till befarad brist på ar-
betskraft överhuvud ej vore lyckligt. I enstaka fall må efter särskilt med-
givande inträde kunna vinnas även av den, som ej uppnått fastställd in-
trädesålder.

För tillträde till de nuvarande anstalterna för lärarinneutbildning fin-
nes ej någon högsta inträdesålder fastställd. Många ungdomar ha ej haft
möjlighet att genom skolor tillägna sig den skolunderbyggnad, som måste
krävas för inträde, utan först under förvärvsarbete genom exempelvis lång-

variga självstudier kunnat skaffa sig sådan. För nu ifrågavarande utbildning intresserade ha måhända ganska sent av olika anledningar påbörjat sina studier och synas ej böra genom en åldersgräns, fixerad uppåt, hindras att nå sitt mål. Utredningen anser emellertid att påbörjande av en lärarbana vid alltför sen ålder menligt kan inverka på möjligheten att tillgodogöra sig undervisningen vid seminarierna.

De av utredningen ovan till seminariekurserna föreslagna inträdesfordringarna beträffande skolunderbyggnad m. m., som avses såsom obligatoriska, böra sålunda, till dess skolkommissionens förslag möjligen kan föranleda ändring vara:

a) att genom läkarintyg enligt fastställt formulär styrka sig vara fri från sjukdom och lyte, som göra den sökande olämplig för lärarbanan,

b) att ha uppnått eller före slutet av det kalenderår, då inträde sökes, uppnå 20 år (samtliga lärarinnekategorier med undantag av yrkeslärarinna i sömnad) respektive 22 år (yrkeslärarinna i sömnad),

c) att ha avlagt studentexamen och därvid erhållit godkända vitsord i ett främmande levande språk, historia¹, geografi¹, matematik, biologi med hälsolära², fysik³ och kemi³, eller vid vederbörlig fyllnadsprövning efter studentexamen ha erhållit sagda vitsord eller visat sig äga kunskaper, motsvarande högre vitsord än godkänd i nämnda ämnen i realexamen, eller

att ha förvärvat godkänt avgångsbetyg från kommunal flickskolas teoretiska eller praktiska linje eller högre flickskola med normalskolekompetens och därvid eller i vederbörlig fyllnadsprövning erhållit högre vitsord än godkänd i förmåga att skriftligen behandla modersmålet samt i svenska språket och litteraturen, ett främmande levande språk, historia¹, geografi¹, matematik, biologi², hälsolära² och fysik-kemi³, eller

att ha avlagt realexamen på allmän linje eller praktisk realexamen på hushållslinje och därvid eller i vederbörlig fyllnadsprövning erhållit högre vitsord än godkänd i svensk skrivning, svenska språket och litteraturen, ett främmande levande språk, historia¹, geografi¹, matematik, biologi², fysik³ och kemi³ eller

att på annat sätt styrka sig äga ovan angivna kunskaper.

Utredningen har ej ovan berört de övningsämnen (skolköksgöromål och kvinnlig slöjd), i vilka vid seminarierna specialutbildning i förekommande fall skall meddelas. Ehuru godkända betyg i dessa övningsämnen ej synas kunna uppställas bland inträdesfordringarna med hänsyn till bl. a. att fyllnadsprövning däri ej kan förekomma, anser emellertid utredningen, att inträdessökande med överbetyg i dessa ämnen bör givas företräde fram-

¹ Textillärarinnorna.

² Barnavårds-, hushållnings-, lantushållnings- och hushållnings-sömnadslärarinnorna.

³ Samtliga med undantag av vävlärarinnorna.

för annan med för övrigt lika kvalifikationer. Jämväl till betyget i teckning bör skälig hänsyn tagas.

Vad beträffar de förberedande lärarinnekurserna (för hushållnings- och lanthushållningslärarinnor samt lärarinnor med kombinationen hushållning-sömnad) och det förberedande året för barnvårdslärarinnor böra ifråga om den inträdessökandes hälsotillstånd samma krav här uppställas som vid tillträde till seminariekurserna.

Genom att bland inträdessvillkoren till detta år ej medtaga kvalificerade betyg i vissa ämnen i skolbetygen, komma eventuella onödiga kompletteringar i dessa ämnen att undvikas. Vad studentexamen angår gäller vad som angivits ovan beträffande tillträde till seminarieutbildningen.

Såsom inträdessfordringar synas sålunda bl. a. böra gälla:

a) att genom läkarintyg enligt faställt formulär styrka sig vara fri från sjukdom och lyte, som göra den sökande olämplig för lärarbanan,

b) att ha uppnått eller före utgången av det kalenderår, då inträde sökes, uppnå 19 år,

c) att ha avlagt studentexamen, eller

att ha förvärvat godkänt avgångsbetyg från kommunal flickskolas teoretiska eller praktiska linje eller högre flickskola med normalskolekompetens, eller

att ha avlagt realexamen på allmän linje eller praktisk realexamen på hushållslinje, eller

att på annat sätt styrka sig äga ovan angivna kunskaper.

Kap. X. Vissa frågor rörande eleverna

Central uttagning av elever. För att erhålla en rättvis fördelning av tillgängliga elevplatser sker uttagning av läraraspiranter till vissa lärarutbildningsanstalter centralt. Detta är fallet beträffande provårsläroverken och studentlinjen vid folkskoleseminarierna, vars elevplatser skolöverstyrelsen fördelar. Vid provårsläroverken är denna anordning träffad sedan gammalt och vid ifrågavarande studentlinjer sedan år 1946. Enligt vad utredningen har sig bekant, har detta förfaringssätt fungerat synnerligen tillfredsställande.

Ju starkare elevtillströmningen är, ju större skäl föreligga för att elevplatserna fördelas av en och samma myndighet. Ur rättvisesynpunkt torde intet vara att erinra mot ifrågavarande anordning och några mera betydande olägenheter torde ej kunna andragas. Visserligen kommer förfarandet att vissa tider under året öka arbetsbelastningen å den myndighet, som

handlägger ärendena, men detta torde ej få tillmätas avgörande betydelse. Utredningen har därför kommit till den uppfattningen, att elevplatserna i de förberedande lärarinnekurserna och i seminarierna böra fördelas från centralt håll, d. v. s. av vederbörande centrala skolmyndighet. För att uppnå enhetlighet böra samtliga utbildningslinjer ifrågakomma. Ehuru fackskolan i Uppsala enligt utredningens förslag alltjämt kommer att fortbestå som enskilt seminarium samt de förberedande lärarinnekurserna vid lanthushållsskolorna och vid Brogård likaså komma att anordnas i enskild regi, synas emellertid några mera vägande invändningar ej kunna göras emot att en central uttagning tillämpas även här.

Studiehjälp. Såsom tidigare framhållits erhålla endast eleverna vid statens skolköksseminarium och vid de under överstyrelsen för yrkesutbildning ställda utbildningsanstalterna statsstipendier. Anslag för ändamålet har sålunda för budgetåret 1949/50 uppförts till statens skolköksseminarium med 3 000 kronor att av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk utdelas till elever vid seminariet i mån av behov. Till elever vid nämnda utbildningsanstalter utgå stipendier enligt kungörelsen den 29 juni 1945 (nr 572, ändr. 383/1947) angående stipendier åt elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Enligt nämnda kungörelse har överstyrelsen för yrkesutbildning att meddela beslut rörande det stipendieanslag, som skall tillkomma varje anstalt, varefter anstaltens styrelse fördelar bland de behövande eleverna det av överstyrelsen tilldelade stipendiebeloppet. Vid bedömning av elevernas behov av stipendier tillämpas en glidande skala med tre behovsgrader, varvid behovsgrad I enligt överstyrelsens anvisningar omfattar stipendiebelopp om högst 30 kronor, behovsgrad II stipendiebelopp om minst 35 och högst 60 kronor och behovsgrad III stipendiebelopp över 60 kronor, allt räknat för månad. Stipendiebelopp kan dock utgå med högst 90 kronor i månaden. Enligt kungörelsen nr 383/1947 skola dock för elev från annan ort än skolorten, som icke kan beredas inackordering i elevhem, och vars kostnader för inackordering mer väsentligt överstiga kostnaderna för inackordering i elevhem, i nämnda behovsgrader beräknas högst respektive 55, 85 och 115 kronor.

Möjligheter för lärarinneeleverna att erhålla stipendier från andra håll äro ytterst begränsade. Allmänna arvsfondens stipendiemedel äro i allmänhet ej avsedda till ifrågavarande elever. Däremot ha från andra håll såsom från Fredrika-Bremer-Förbundets stipendieinstitution stipendier beviljats elever för beivrande av t. ex. skolköks- och lanthushållningsseminarier. Stipendiebeloppen från nämnda institution ha vanligen legat mellan 250 och 600 kronor.

Såsom vissa lättnader, ehuru obetydliga, i ekonomiskt avseende torde kunna räknas exempelvis förmånen för eleverna i skolköksseminarierna

att till självkostnadspris betala de måltider, som intagas i samband med det praktiska arbetet. Här kan även nämnas, att avgiften för elev vid Rimforsa lanthushållningsseminarium för undervisning, kost, logi och lyse vid seminariet icke får överstiga 1 400 kronor för år räknat och att vid fackskolans lantgård Brogård, där lanthushållslärlarinneseleverna vistas under ett av seminarieåren (44 veckor), inackorderingspriset är 115 kronor per månad. Fackskolan i Uppsala, Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium samt föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium äro skyldiga att bevilja befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna — fackskolan endast beträffande lärlarinnekursen i huslig ekonomi och handarbete — till så stor utsträckning, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkommer, utgör vid fackskolan minst 8 % och vid de övriga minst 5 % av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalten skolas utgå, därest samtliga elever erlagt fulla avgifter. Fackskolan är dessutom skyldig att bevilja befrielse från undervisningsavgift åt minst två elever i varje årsklass i lärlarinnekursen i huslig ekonomi med lanthushållning. Vid Rimforsa seminarium befrias årligen fyra elever från undervisningsavgiften. Barnavårdslärlarinneseleverna erhålla under sin vistelse å barnsjukhuset fritt vivre och därjämte under tre månader cirka 50 kronor per månad. Såsom villkor för att kommunalt bidrag skall utgå till lärlarinnekursen vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning stipuleras bl. a., att en elev erhåller hel befrielse och en elev halv befrielse från kursavgifterna.

En annan form för studiehjälp är de räntefria studielånen, som utpräglat studiebegåvade, obemedlade eller mindre bemedlade lärlingar eller in-trädessökande kunna erhålla av allmänna studielånefonden. Studielånen erhållas utan borgensförbindelse eller annan säkerhet och beviljas i regel till belopp av högst 1 500 kronor för varje gång. Vanligaste lånebeloppet uppgår till 1 000 kronor. Vid lånens fördelning skall särskilt beaktas, att till erhållande av dessa utses endast sådana verkligt begåvade lärlingar, som ingiva grundade förhoppningar, att de efter nödig utbildning skola göra en god insats i landets andliga och materiella kultur, samt att lånebeloppets storlek i varje fall bestämmes med hänsyn å ena sidan till den ungefärliga kostnad, sökandens utbildning kan beräknas kräva under det läsår, för vilket lånet är avsett att utgå, och å andra sidan till de övriga medel, över vilka sökanden under samma år må kunna förfoga för ändamålet. Då lånen äro avsedda för lärlingar vid offentliga läroanstalter av skilda slag, är konkurrensen om dem hård.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att möjligheterna att erhålla statlig ekonomisk hjälp för utbildningskostnader äro små. Ett avskaffande av de vid de olika seminarierna utgående kursavgifterna skulle i icke obetydlig grad nedbringa studiekostnaderna, som på sina håll äro förhållandevis dryga. Enligt redogörelsen i kap. I utgå för utbildning till

skolköks- och lanthushållslärlarinna följande kursavgifter vid seminarierna.

	Skolkökslärarinnor				Lanthushållslärarinnor	
	Statens skolk.-sem.	Ateneums sem. ¹	Göteborgs sem.	Fackskolan	Fackskolan	Rimforsasem.
Inskrivningsavgifter	—	—	—	15	5	—
Förberedande lärarinnekursen	300	450	150	465	—	— ²
Lärarinnekursen	—	600	500	815	785	600
Summa kronor	300	1 050	650	1 295	790	600

¹ Seminariet nedlades med vårterminens slut 1948.
² För undervisning, kost och bostad erlägges 21 kronor för vecka.

För utbildning till *handarbets- och vävlärlarinna* har eleven nedanstående utgifter för kursavgifter och materialkostnader. De sistsagda kostnaderna äro högst varierande, varför de angivna beloppen endast äro ungefärliga. Utgifterna för materialen komma emellertid eleverna i viss mån tillgodo, då de av dem förfärdigade klädesplaggen och textilierna tillfalla dem själva. I kursavgifterna för vävlärlarinnorna äro inräknade även avgifter för genomgångna lärlingskurser, som obligatoriskt fordras för tillträde till lärarinnekurserna.

Avgifter m. m.	Handarbetslärarinnor		Vävlärlarinnor		
	H. vänners och A. Eneroths seminarium	M. Nordenfelts seminarium	H. vänners vävskola	J. Brunssons vävskola	M. Nordenfelts skola f. kv. y-utbildn.
Inskrivningsavgifter	10	—	—	—	—
Kursavgifter	1 100	900	1 005	1 075	735
Materialkostnader .	1 000	1 000	850	750	600
Summa kronor	2 110	1 900	1 855	1 825	1 335

Ovanstående kostnader för vävlärlarinneutbildningen vid Handarbetets vänners och Johanna Brunssons vävskolor äro beräknade efter en 2-årig utbildningstid. Som en något längre tid — en eller annan månad — i regel kräves för utbildningen, ökas kostnaderna därför något.

Vid slöjdföreningens skola i Göteborg erlägges en årsavgift av 60 kronor.

Avgiften för lärarinnekursen vid Katrineholms stads praktiska skolor utgör 200 kronor.

Kursavgifterna för utbildning till *yrkeslärarinna i sömnad* utgöra vid Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning 850 kronor (verkstadsskolan 400 kronor och lärarinnekursen 450 kronor) och vid Maria Nordenfelts skola 390 kronor (150 resp. 240 kronor). Härtill komma materialkostnaderna, som kunna uppskattas till 300 å 350 kronor per elev.

Vid den *kombinerade skolköks- och handarbetslinjen* vid fackskolan i Uppsala utgöra inskrivnings- och kursavgifterna vid den förberedande lärarinnekursen och lärarinnekursen tillsammans 1 680 kronor.

Barnavårdslärlarinneelev betalar, förutom inskrivningsavgift å 5 kronor, kursavgifter med tillhoppa 470 kronor.

Till sagda skolavgifter och materialkostnader komma dessutom andra utgifter såsom till läroböcker m. m.

Möjligheterna för lärarinneaspiranterna att försörja sig under den tid, som åtgår till förberedelse för tillträde till de egentliga seminariestudierna, äro olika stora till de olika utbildningslinjerna. Förberedelsetiden användes både till att genomgå obligatoriska förkurser och till praktikanttjänstgöring. Vilka dessa förkurser äro framgår av tablån å sid. 95. Tiden för dessa kurser håller sig merendels omkring ett år men både längre och kortare tid förekommer. Ovan har redogjorts för att kursavgifter utgå för den förberedande lärarinnekursen samt för lärlingskursen för vävlärarinnorna. Men jämväl för övriga förkurser erläggas avgifter av varierande storlek. Under dessa kurser finnas sålunda ej några försörjningsmöjligheter för lärarinneeleverna, utan dessa åsamkas utgifter ej blott för själva kursavgifterna utan även för sitt uppehälle. Däremot torde under praktikanttjänstgöringen lärarinneaspiranterna merendels kunna försörja sig själva.

Elevernas utgifter för sitt uppehälle under seminarietiden äro helt naturligt i första hand beroende på vederbörandes anspråk. Med nuvarande levnadsomkostnader torde man emellertid för mat och husrum ej kunna räkna med mindre än 200—225 kronor i månaden för elev, som ej har sitt hem i utbildningsorten. Kostnaderna (kursavgifter samt mat och husrum) för t. ex. en skolkökslärarinnelev vid statens skolköksseminarium under den 3-åriga seminarietiden (förberedande lärarinnekursen och 2-åriga seminariet, varje läsår 8 1/2 månader) skulle sålunda för närvarande uppgå till omkring 6 000 kronor, vid fackskolans A-kurs cirka 1 000 kronor mera. För en kombinerad skolköks- och handarbetslärarinneexamen (förberedande lärarinnekurs och 3-årigt seminarium) uppgå samma utgifter till omkring 9 250 kronor.

Då kostnaderna för uppehälle m. m. för en cirka 4-årig skolbunden utbildningstid bli dryga, räknar utredningen med att några kursavgifter ej böra uttagas av eleverna varken vid de egentliga seminarierna eller de förberedande lärarinnekurserna. Detta innebär, att elevavgifter vid fackskolan i Uppsala ej böra utgå efter omorganisationen. Härigenom bör rekryte-

ringen till lärarinnebanan i ej obetydlig grad underlättas. Förekommande utgifter för material böra eleverna själva bekosta.

Det vore önskvärt, att de kursavgifter, som utgå vid de nuvarande enskilda utbildningsanstalterna, borttoges. Då emellertid dessa anstalter för uppehållande av sin verksamhet äro beroende av elevernas avgifter, måste staten träda emellan och anslå medel i motsvarande omfattning.

Frågan om studielån och statliga stipendier vid de allmänna läroverken m. fl. statliga och statsunderstödda läroanstalter har nyligen varit föremål för utredning inom studielånenämnden (SOU 1949: 41). Enligt nämndens mening vore bl. a. elevernas ålder, målet för utbildningen och den arbetsinkomst, eleverna kunde beräkna att få omedelbart efter utbildningens avslutande viktiga faktorer vid valet mellan lån och stipendium. För äldre elever med eget ansvar för sin ekonomi borde lånelinjen sålunda användas, likaså för utbildning, som avslutades med en »matnyttig examen». Utbildningstiden borde emellertid ej vara allt för kort för att lån skulle vara den lämpligaste formen för studiehjälp. Om kostnaderna voro stora under och före utbildningen, vore lånet den effektivaste hjälpen. De av nämnden sålunda angivna riktlinjerna borde tillämpas på bl. a. de nuvarande anstalterna för utbildning av barnavårds-, handarbets-, lanthushålls-, skolköks- och vävlärlarinnor samt yrkeslärlarinnor i sömnad. Härav torde man kunna våga draga den slutsatsen, att de nuvarande förberedande lärarinnekurserna vid skolköksseminarierna av nämnden räknades till denna bidragskategori.

Enligt utredningens förslag kommer lärarinneutbildningen inom det husliga området att omfatta förskolor, praktik och 2-årigt seminarium, för yrkeslärlarinnorna i sömnad dock ettårigt seminarium. Utredningen delar studielånenämndens uppfattning att låneformen bör komma till användning för seminarietiden.

De olika förskolor, som enligt förslaget komma att ingå i lärarinnornas utbildning, kunna med undantag av den förberedande lärarinnekursen inordnas i de skolformer, som av studielånenämnden behandlats. Nämnda förberedande kurser med undantag av det förberedande året vid barnavårdslärlarinneutbildningen komma att skilja sig från de nuvarande lärarinnekurserna bl. a. därigenom, att de bli från seminarierna fristående kurser. Det förberedande året för barnavårdslärlarinnorna kommer att till stor del förläggas till olika barnavårds- m. fl. anstalter. Som dessa kurser ej kunna anses tillhöra fackutbildningsanstalterna, bör studiehjälp erhållas i första hand i form av stipendium och enligt utredningens uppfattning enligt stipendietyp A i studielånenämndens betänkande. Som eleverna här kommit till en förhållandevis mogen ålder, synas de även böra vid behov kunna komma i åtnjutande av studielån. Högsta möjliga behovsstipendium bör i så fall ha tillerkänts eleven.

Beträffande resekostnadsbidrag föreslår studielånenämnden, att dylikt

bidrag kan utgå endast med det belopp, som beräknas för resa från elevens hemort till *närmast belägna skola* med avsedd utbildningslinje. Utredningen vill föreslå, att bidrag till resekostnader utgår för resa till *den skola, vid vilken eleven får sin utbildning*.

Under praktikanttiden synes studiehjälp ej böra utgå, då lärarinneaspiranten bör kunna försörja sig själv. Utredningen räknar nämligen med att praktikanten bör erhålla lön, som i det närmaste överensstämmer med den lön, som utgår till motsvarande arbetstagare med likvärdiga kunskaper och färdigheter. Även om byte av praktikanter ofta måste äga rum och dessa under praktiktiden erhålla utbildning, bör det vara en fördel för dessas arbetsgivare att få relativt kunnig, ambitiös och intresserad arbetskraft. Här vill utredningen även framhålla, att praktikantens arbetsdag bör omfatta normal arbetstid och att fritid bör lämnas enligt med dylikt arbete förbunden gängse sed.

Elevbostäder. Den största delen av den studerande ungdomen vid universitet, högskolor, seminarier m. m., som ej ha sitt föräldrahem å studieorten, måste bo i uthyrningsrum. Den nuvarande bostadsmarknaden är emellertid sådan, att konkurrensen om dessa rum är synnerligen hård. Med hänsyn härtill och för att främja studierna vill utredningen framlägga förslag, som syftar till att i viss mån ordna bostadsfrågan under studietiden för elever vid de föreslagna seminarierna.

Den effektivaste åtgärden för att tillförsäkra seminarieeleverna tillräcklig tillgång till bostäder synes vara att uppföra elevbostäder. För att ej hyrorna i dessa bostadshus skola komma att ligga över den allmänna hyresnivån för uthyrningsrum — rummen komma förmodligen att stå uthyrda ett par månader om året — bör vid byggandet av dessa hus statsbidrag av tillräcklig omfattning utgå. Utredningen utgår härvidlag ifrån att kommun eller elevbostadsföretag uppföra bostäderna. Förmånliga byggnadslån böra dessutom erhållas. Även till bostädernas inventarier bör statsbidrag utgå.

Elevbostäder synas lämpligen böra uppföras till så stort antal, att minst omkring 50 % av seminarieeleverna beräknas kunna erhålla rum i dessa. Bostadshusen, som böra vara av samma storleksordning samt uppförda i två våningsplan, synas böra rymma bl. a. 30 enkelrum samt en bostad för uthyrning t. ex. till en av seminariets lärarinnor, som emot ersättning vill åtaga sig en viss tillsyn över elevbostaden. Härav följer att till seminariet i Stockholm kunna beräknas fem bostadshus, till seminariet i Uppsala tre, till vardera av seminarierna i Göteborg och Lund två samt till seminariet i Umeå ett hus. Utredningen vill föreslå följande lokalutrymmen såsom normala för ett dylikt bostadshus:

30 elevrum à 12 m², vart och ett utrustat med garderob, tvättrum och kapprum; ett samlingsrum om cirka 40 m²; två gemensamma mindre kök

om tillsammans cirka 15 m²; två bad- och duschrumbad å 10 m²; två klädvårdsrum med tvättho och torkskåp, varje rum om 10 m²; ett syrum; fyra wc; två städgarderober; en lärarinnebostad om två rum och mindre kök m. m. om cirka 40 m², det ena rummet friliggande för möjlighet till ut-hyrning som enkelrum; städerskebostad om cirka 30 m². Härtill komma förrådsrum för sängkläder, förvaringsrum för kläder, reseffekter m. m. för eleverna; cykelställ, rum för skidor m. m.

Kap. XI. Utbildningsanstalterna

1. Regionplanering av seminarierna

Av redogörelsen i kapitel I framgår, att utbildningen av lärarinnor inom det husliga området äger rum på följande platser, nämligen i Stockholm och Göteborg (skolköks-, handarbets- och vävlärlarinnor samt yrkeslärlarinnor i sömnad), i Uppsala (skolköks-, lantushålls-, kombinerade skolköks-handarbets- samt barnavårdslärlarinnor), i Rimforsa (lantushållslärlarinnor), i Umeå (skolkökslärlarinnor) och i Katrineholm (vävlärlarinnor).

Frågan om de lämpligaste förläggingsplatserna för de anstalter, som skola handha utbildningen av motsvarande lärarinnor i fortsättningen, är beroende av flera faktorer. Bland dessa märkas vårt lands geografiska utbredning, folktätheten, tillgång till övningssskolor, studieobjekt, lokaler, seminarielärlare m. m. Emedan det ej torde vara lämpligt eller görligt att förlägga utbildningen av samtliga lärarinnor till en och samma plats, blir antalet utbildningsanstalter bland annat beroende av behovet av det antal lärarinnor, som inom varje kategori årligen behöver utbildas.

Av flera skäl synes *Stockholm eller dess omedelbara närhet* i första hand böra ifrågakomma. Läget är tillfredsställande rent geografiskt. Lärlarinne-elevernas övningsundervisning, hospitering och auskultering i olika skolformer kan utan större svårigheter ordnas. Här finnes inom olika museer just den åskådningsmateriel, som är så ytterst värdefull för t. ex. sömnads- och vävlärlarinnornas del. Det bör ej heller föreligga några särskilda svårigheter att fylla behovet av speciallärlare för olika undervisningsämnen. För övrigt har 1942 års riksdag vid sitt beslut att omorganisera statens skolköksseminarium och hushållsskola till ett statens skolköks- och handarbetsseminarium uttalat, att det nya seminariet borde anknytas till det nya läroverk, som enligt riksdagens mening borde upprättas i närheten av gymnastiska centralinstitutets nya förläggingsplats. Härigenom skulle seminariet bliva tillgodosett med övningssskola. Med detta nya läroverk avses högre allmänna läroverket statens normalskola.

I detta sammanhang vill utredningen erinra om att befolkningsutredningen i sitt betänkande angående den husliga utbildningen föreslog, att hemmens forskningsinstitut, som vore inhyst i provisoriska lokaler och vars byggnadsfråga snart bleve aktuell, borde förläggas i nära anslutning till det blivande statliga seminariet. Även departementschefen har i utredningsdirektiven framhållit, att med hänsyn till önskvärdheten av ett intimt samarbete mellan de båda institutionerna, dessa förlades i anslutning till varandra. Denna fråga har emellertid upptagits till behandling av utredningen för hem- och familjefrågor, som i sitt betänkande angående familjeliv och hemarbete funnit det önskvärt, om hemmens forskningsinstitut kunde samförläggas med någon av de institutioner, med vilka institutet hade att samarbeta, såsom statens institut för folkhälsan, statens byggnadsinstitut eller statens skolköksseminarium, samt föreslog, att byggnadsstyrelsen skulle få i uppdrag att undersöka möjligheterna till lämplig förläggning av institutet, om möjligt i samband med någon av dessa institutioner. Emedan nämnda institutioner voro förlagda till Stockholm, ansåg utredningen för hem- och familjefrågor det önskvärt, att forskningsinstitutet förlades till Stockholm eller dess omedelbara närhet.

Enligt byggnadsstyrelsen, som biträtt utredningen med de med frågan rörande de olika seminarierna sammanhängande byggnadsproblemen, äro statens markinnehav i Stockholm synnerligen begränsade. Byggnadsstyrelsen har på ett tidigt stadium av utredningen i markfrågan underhandlat med bl. a. Lidingö stad, som förklarar sig intresserad av en förläggning av seminariet till Lidingö. Inför ovissheten om tidpunkten för ett förverkligande av projektet och före statsmakternas ställningstagande till organisationen i stort har byggnadsstyrelsen emellertid icke ansett sig redan nu höra framlägga definitivt förslag rörande seminariets förläggning.

Med anledning av vad ovan framhållits får utredningen föreslå, att ett statligt seminarium upprättas i Stockholm eller dess omedelbara närhet.

Detta statliga seminarium bör vara organiserat för utbildning av samtliga lärarinnekategorier med undantag av hushållnings-sömnadslärarinnor och slöjdlärarinnor.

Såsom skäl för en samförläggning av olika lärarinnetyper får utredningen framhålla, att genom den nära kontakt med varandra, som de olika lärarinnekategorierna kunna vinna i den dagliga samvaron, genom gemensam undervisning och på andra vägar ha de möjligheter att lära känna hemmets hela arbetsområde och därigenom förstå och uppskatta kamraternas verksamhetsområden på ett helt annat sätt än med skilda seminarier för olika lärarinnetyper.

Till stockholmsseminariet böra också förläggas olika slag av yrkesutbildningskurser, fortbildningskurser, konsulentutbildning m. m.

I sina yttranden över befolkningsutredningens betänkande angående den husliga utbildningen ha kommerskollegium, statens hemslöjdsråd, sta-

tens instruktör i hemslöjd, svenska slöjdföreningen, svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och slöjdkonsulenternas förening antingen föreslagit, att utbildning av vävlärlarinnor förlades till konstfackskolan, eller också förordat överväganden härom. Ett par av nämnda remissorgan ha jämväl föreslagit, att utbildning av sömnadslärlarinnor borde förläggas dit.

Såsom skäl härför anförde statens instruktör i hemslöjd, att slöjd- och vävlärlarinneutbildningen torde »höra mera organiskt samman med konstfackskolan, där i många avseenden samma lärarkrafter, undervisningsämnen, materiel och föreläsningar kunde utnyttjas för alla de elever, som studera därstädes. Jag vill blott hänvisa till sådana ämnen som textil materialbehandling, mönsterteckning, studium av folkkonsten m. m.» Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund framhöll, att det skulle vara av betydelse, att utbildningen ägde rum i den miljö, som konstfackskolan erbjöde.

Utöver vad utredningen ovan anført om betydelsen av ett gemensamt seminarium för olika lärarinnekategorier, vill utredningen, som ej kan dela nämnda remissorgans uppfattning, härför lämna närmare motivering.

Konstfackskolans uppgift är dels att utbilda lärare i teckning och välskrifning och dels att utbilda nyskapande nyttokonstnärer, konstnärliga ledare för olika företag inom hantverk och industri samt enskilda konsthantverkare. Skolans huvudsakliga mål är alltså ej att giva en pedagogisk utan en smakfostrande skolning och ett praktiskt kunnande. De av utredningen föreslagna seminarierna komma däremot att som sin egentliga uppgift utbilda lärarinnor, samtliga för undervisning inom ett och samma område, det husliga. För utbildning av pedagoger krävas rikliga möjligheter till undervisningsövningar. Härför måste ett seminarium ha dels nära kontakt med från seminariet fristående skolor, dels egna övningsskolor och kurser. Vidare skola enligt utredningens förslag samtliga lärarinnekategorier före tillträdet till det egentliga seminariet genomgå vissa förskolor och praktisera under viss tid. Denna förutbildning bör i stor utsträckning planeras och kontrolleras av seminariet. Det synes utredningen vara oekonomiskt i flera avseenden, om både konstfackskolan och seminarierna skulle bygga var sin organisation för nämnda ändamål. I såväl sömnads- som vävlärlarinnornas utbildning ingå dessutom åtskilliga moment, för vilka konstfackskolan står främmande.

Även från en annan synpunkt skulle förläggningen av sömnads- och vävlärlarinneutbildningen till konstfackskolan vara olämplig. Konsulentutbildningen och annan vidare utbildning kommer att bygga på lärlarinneutbildningen. Splittras utbildningen av lärarinnor, kan även denna utbildning komma att bli splittrad. Följden härav kunde då bli, att konsulenterna, som måste dels känna väl till hemmens problem och arbetsförhållanden och dels ha ett mycket nära samarbete med varandra, skulle stå främmande för varandra med påföljd, att deras framtida arbete skulle bli li-

dande därav. Ett samarbete mellan konstfackskolan och det statliga seminariet är däremot självfallet av mycket stort värde och bör enligt utredningens mening även komma till stånd.

Enligt tidigare redovisade beräkningar böra årligen utbildas omkring 355 lärarinnor, fördelade på de olika ämnesområdena sålunda: 36 barnavård, 120 hushållning, 12 lanthushållning (tillsvidare vart annat år), 48 sömnad, 36 yrkessömnad, 36 vävning, 24 hushållning-sömnad och 48 sömnad-vävning. Vid stockholmsseminariet böra härav följande antal lärarinnor utbildas årligen, nämligen 36 i hushållning, 24 för var och en av linjerna barnavård, sömnad, yrkessömnad och vävning samt vartannat år 12 i lanthushållning. Hela landets behov av lärarinnor i lanthushållning skulle sålunda tillsvidare tillgodoses genom detta seminarium. För utbildningen av sistnämnda lärarinnor beräknas såsom framgår av förslaget i kap. VIII, visst samarbete ske med institutioner i Ultuna.

Spörsmålet om lämpliga platser för utbildning av återstående antal lärarinnor har varit föremål för ingående överväganden inom utredningen. Med utgångspunkt från vårt lands utbredning geografiskt sett och folktätheten synas dessa anstalter så vitt möjligt böra fördelas på övriga delar av landet. Enligt utredningens uppfattning bör därvid *Göteborg* komma i åtanke. Härför synas i stort sett samma skäl kunna åberopas som för det statliga seminariet i Stockholm. I Göteborg finnas lämpliga skolformer för den praktisk-pedagogiska utbildningen, värdefulla institutioner för undervisningens tillgodoseende, lämpliga lärarkrafter för undervisningen i specialämnena m. m. Staden är dessutom ett kulturcentrum för västra Sverige med goda kommunikationer åt olika håll.

I Göteborg utbildas för närvarande skolkökslärarinnor, handarbetslärarinnor, vävlärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad. Efter genomförandet av lärarinneutbildningen enligt utredningens förslag böra här vid ett nyinrättat seminarium årligen utbildas hushållnings- och sömnadslärarinnor till ett antal av 24 av vartdera slaget samt 12 yrkeslärarinnor i sömnad ävensom vid slöjdföreningens skola cirka ett tiotal vävlärarinnor. Göteborgs skolköksseminarium samt Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning skulle upphöra med sin verksamhet.

Vad byggnadsplats för sagda seminarium beträffar lär sådan kunna ordnas i anslutning till det blivande folkskoleseminariet på östra Guldheden.

Vidare anser utredningen, att i *Uppsala* alltjämt bör bedrivas utbildning av lärarinnor. I Uppsala finnes redan tillgång till förhållandevis goda lokaler (fackskofans), även om vissa renoveringar och tillbyggnader av dem äro nödvändiga, och Uppsala är en lämplig plats även från andra synpunkter. Institutioner, tillgång till lärarkrafter i specialämnena, övnings-skolor m. m. finnas sålunda i staden.

Vid fackskolan i Uppsala intagas årligen 16 elever till skolkökslärarinnelinjen, 18 till lanthushållslärarinnelinjen, 14 till den kombinerade skolköks- och handarbetslärarinnelinjen samt 12 till barnavårdslärarinnelinjen, tillsammans sålunda ett 60-tal lärarinneelever. Utredningen anser, att 24 hushållningslärarinnor och 12 barnavårdslärarinnor årligen böra finna sin utbildning vid skolan. Härjämte räknar utredningen med att där årligen intagas 24 elever för kombinerad utbildning i hushållning-sömnad för folk- och fortsättningsskolor samt 24 elever för utbildning till slöjdlärarinnor.

Vid frågan om förläggning av ytterligare erforderliga utbildningsanstalter har utredningen av flera anledningar i första hand stannat för Norrland och föreslår på nedan anförda skäl, att skolköksseminariet i Umeå får fortsätta sin verksamhet som en fast institution i statlig regi. Befolkningen i denna landsända har med hänsyn till sin isolering och i stor utsträckning i avsaknad av närbelägna utbildningsanstalter alltid haft begränsade möjligheter och ogynnsammare ställning än landets övriga befolkning, när det gällt att skaffa sig högre yrkesutbildning och därigenom förbättrade villkor. För de unga flickor, som önskat utbilda sig till lärarinnor inom det husliga området, ha Uppsala och Stockholm varit de närmaste platserna. Efter avslutad utbildning ha de ofta ej återvänt till Norrland, som härigenom gått förlustig värdefull arbetskraft. Om en lärarinneutbildningsanstalt finnes i Norrland, synes det utredningen föreliggande större förutsättningar för att de därifrån utbildade lärarinnorna söka sin utkomst inom denna landsända, och med de förminskade avstånden torde denna anstalt komma att locka ungdomar, som eljest ej skulle sökt sig till en dylik yrkesutbildning.

Umeås geografiska läge är tillräckligt långt norrut för att ett där förlagt seminarium bör kunna tillgodose de nordligaste delarna av Norrland men ej längre än att seminariet bör kunna frekventeras av elever från de sydligare delarna. Umeå är lämplig förläggningsort även av den anledningen, att i staden och i Västerbottens län i övrigt finnas många olika skolformer, som på olika sätt kunna komma den lärarinneutbildning, varom nu är fråga, till godo. I länet befintliga lanthushållsskolor böra sålunda kunna utnyttjas för förberedande lärarinnekurser, vartill utredningen återkommer senare. I Umeå finnes — förutom folk- och fortsättningsskolor — ett flertal andra skolor såsom folkskoleseminarium, högre allmänt läroverk för såväl manliga som kvinnliga elever, kommunal flickskola och yrkes-skolor. Med hänsyn härtill kan övningsundervisningen tillgodoses, och lärare för undervisningen i sådana ämnen som pedagogik och metodik, fysik och kemi finnas. Seminariet skulle i första hand organiseras med en linje för utbildning av hushållningslärarinnor och bör till en början kunna utbilda 12—16 lärarinnor årligen, men dess kapacitet synes i fram-

tiden böra inrymma möjlighet för utbildning av jämväl barnavårdslärarinnor.

Den nuvarande utbildningen av skolkökslärarinnor i Umeå äger rum i folkskoleseminariets lokaler. På seminariets tomt finnes emellertid utrymme att uppföra nödvändiga byggnader för nu ifrågavarande seminarium. Om sistnämnda seminarium förlägges på denna tomt, som för övrigt äges av staten, kunna vissa av folkskoleseminariets lokaler utnyttjas för lärarinneelevernas undervisning, såsom bibliotek, aula, fysikrum samt dessutom viss undervisningsmateriel. Folkskoleseminariets trädgårdar kunna tillgodose undervisningsbehov i trädgårdsskötsel. Utredningen vill därför föreslå, att seminariet för den husliga utbildningen förlägges på folkskoleseminariets tomt.

Inledningsvis har framhållits, att bland annat vårt lands geografiska utbredning och folktäthet äro faktorer, som påverka frågan om regionplaneringen av seminarierna. Med hänsyn härtill och då utredningen redan föreslagit Stockholm, Göteborg, Uppsala och Umeå såsom lämpliga förläggningsorter, bör Skåne kunna göra anspråk på att en utbildningsanstalt placeras där. Valet av förläggningsort synes stå mellan städerna Malmö och Lund. Utredningen har stannat för *Lund* bland annat på grund av nära tillgång till goda lärare i specialämnena. Detta seminarium bör utbilda återstoden av de lärarinnor, vilka enligt utredningens beräkningar årligen böra utexamineras, nämligen 24 hushållningslärarinnor och 24 slöjd-lärarinnor.

Vid sammanträde med representanter för stadens myndigheter ha dessa förklarat, att staden torde vara villig att för ändamålet ställa mark till förfogande, belägen inom det s. k. Tunaområdet och i omedelbar närhet av det planerade nya folkskoleseminariet, vars tomt jämväl är avsedd att innehålla avsevärd trädgård för undervisningsändamål. Ett visst sambruk av lokaler bör även här kunna komma till stånd.

2. Frågan om förstatligande av lärarinneutbildningsverksamheten inom det husliga området

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen utbildas lärarinnor inom det husliga området för närvarande vid endast *en* statlig läroanstalt nämligen skolkökslärarinnor vid statens skolköksseminarium. Frågan om statliga utbildningsanstalter har emellertid varit föremål för behandling vid olika tillfällen.

Redan år 1922 framhöll den dåvarande skolkommissionen vikten av att en statlig anstalt för utbildning av handarbetslärarinnor upprättades. 1936 års lärarinneutbildningssakkunniga instämde i de framställningar, som vid ett par tillfällen gjorts av Sveriges slöjdlärarinneförening om inrät-

tande av ett statens handarbetsseminarium. 1942 års riksdag biföll ett av Kungl. Maj:t framlagt principförslag rörande omorganisation av statens skolköksseminarium och hushållsskola till ett statens skolköks- och handarbetsseminarium. Tidpunkten för ifrågavarande omorganisation skulle emellertid bli beroende av särskilt beslut framdeles, sedan seminariets lokalfråga ordnats på ett tillfredsställande sätt.

Frågan om statliga lärarinneutbildningsanstalter har även upptagits av 1941 års befolkningsutredning i betänkandet angående den husliga utbildningen. Nämnda utredning ansåg, att ett första statligt seminarium borde omfatta samtliga de av befolkningsutredningen föreslagna lärarinnein- jerna. Beträffande de nuvarande privata utbildningsanstalterna förutsatte befolkningsutredningen, att de skulle fortsätta sin verksamhet tills vidare och erhålla statsbidrag i den mån de tillrättalade sina kurser så, att de motsvarade de fordringar, som kunde komma att ställas på en reformerad lärarinneutbildning. Befolkningsutredningen ansåg emellertid, att det inom en tämligen snar framtid borde övervägas, om icke staten borde taga hand om hela lärarinneutbildningen och därvid eventuellt övertaga vissa av de nuvarande privata undervisningsanstalterna.

Av de olika myndigheter, organisationer m. fl., som avgivit yttrande över befolkningsutredningens betänkande, har endast ett fåtal yttrat sig över förslaget om statlig lärarinneutbildning. Bland dem, som förordat, att staten helt tager hand om utbildningen av samtliga lärarinnekategorier, märkas *allmänna folkskolestyrelsen i Göteborg, rektor vid statens skolköksseminarium, svenska yrkesskolföreningen* och *Sveriges slöjdlära- neförening*. Sistnämnda förening angav såsom motiv härför att åstadkomma enhetlighet i kompetenskrav, då dessa förhållanden ej voro tillfredsställande. Rektorn vid statens skolköksseminarium erinrade om att »lärarutbildningen i övrigt i vårt land numera uteslutande sker genom statens försorg.» Däremot ansåg *skolöverstyrelsen* icke tidpunkten då vara inne att förorda ett förstatligande av samtliga seminarier men instämde i önskemålen att få till stånd en statlig utbildningsanstalt för samtliga kategorier lärarinnor. En dylik statlig utbildningsanstalt förordades även från andra håll såsom från *Maria Nordenfelts skola*, som fann det vara »önskvärt med hänsyn till behovet av enhetliga normer för utbildningen, betygssättningen och kvalifikationerna med därav följande löneförhållanden», *föreningen Sveriges vävlärarinnor, svenska skolköks- lärarinnornas förening* och *svenska lanthushållslärarinnornas förening*.

Även efter tillkomsten av ett större statligt seminarium ansåg *länsstyrelsen i Uppsala*, att redan befintliga utbildningsanstalter borde tillvarata- gas i största möjliga utsträckning och erhålla tillräckligt statligt stöd för att kunna fortbestå. *Styrelsen för fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* varnade för ett alltför stort seminarium, särskilt med hänsyn till svårighe- ten att anordna tillräcklig övningsundervisning. Det vore bättre, att de en-

skilda seminarierna erhöle större statliga understöd. »Fackskolan är i eminent grad ett exempel på vad det enskilda initiativet kan åstadkomma, när det samarbetar med och stödes av det allmänna.»

Utredningens uppfattning. Flera skäl tala för att staten tager hand om hela lärarinneutbildningen på det husliga området. Även om de nuvarande privata lärarinneutbildningsanstalterna för sin verksamhet uppbära vissa bidrag av statsmedel, måste de dock i ekonomiskt avseende i stor utsträckning lita till inflytande elevavgifter. Detta medför betydligt större kostnader för eleverna i jämförelse med de, som åsamkas elever vid statlig anstalt. Seminariernas i ekonomiskt hänseende beträngda läge kan medföra stora olägenheter för utbildningen. Sålunda ha seminarierna svårigheter att anskaffa tillräcklig och lämplig undervisningsmateriel. Deras lokaler bliva mången gång bristfälliga ej endast i pedagogiskt utan även i hygieniskt hänseende. Med hänsyn till lärarnas i regel ogynnsammare anställnings- och lönevillkor söka de mest kvalificerade krafterna sin utkomst på annat håll. I regel ha till privata utbildningsanstalter ej möjligheter funnits att förbinda tillräckliga övningsgrupper för den praktisk-pedagogiska lärarutbildningen. Allt detta verkar hämmande på undervisningen. Den bristande enhetlighet i utbildningen, som i vissa fall föreligger, orsakar svårigheter att bedöma de olika lärarnas kvalifikationer inbördes. Alla dessa olägenheter torde kunna upphöra eller i varje fall minskas väsentligt, om staten svarade för lärarinneutbildningen.

Å andra sidan kan icke den betydelse, som det enskilda initiativet på undervisningens och utbildningens område i alla tider haft inom vårt land, underskattas. Det är ofta enskilda personer, som av intresse för denna utbildning sökt sig fram och utformat den så som bäst lämpat sig för samhällets behov, och de ha därvid gynnats av en frihet, som låtit dem handla efter sitt sinne. Alla de privata seminarier, som hitintills försett de svenska skolorna med lärarkrafter, utgöra talande bevis för vad det enskilda initiativet åstadkommit på området ifråga.

Utredningen vill i detta sammanhang understryka, att det arbete, som nedlagts av enskilda personer på undervisningens område, icke minst inom det husliga, har varit av utomordentligt stor betydelse. Här har i stor utsträckning pionjärbetet utförts från privat håll. Men staten har ej heller förhållit sig helt passiv utan årligen anslagit vissa belopp. Det område, det här gäller, är emellertid så betydelsefullt för hemmen och därigenom för samhället, att betydligt större omvårdnad än tidigare i detta avseende måste krävas av statsmakterna. Då dessutom de husliga ämnena införts i de allmänna skolorna, i åtskilliga fall såsom obligatoriska, samt dessa ämnen i framtiden torde komma att erhålla en starkare ställning än hitintills i skolundervisningen, är det enligt utredningens förmenande statens skyldighet att på lämpligt sätt sörja för att lärarkrafter för denna under-

visning finnas tillgängliga i erforderlig utsträckning. Detta innebär dock ej, att alla de förskolor av olika slag, vars genomgång komma att fordras för tillträde till de egentliga seminarierna, skola vara statliga. I stället böra redan befintliga skolor, som äro lämpliga för ändamålet, utnyttjas.

Med hänsyn till det ovan framförda har utredningen ej velat taga steget fullt ut och föreslå hela lärarinneutbildningens förstatligande. I ett par fall, vartill utredningen återkommer nedan, synes utbildningen i fråga därför alltjämt böra bedrivas i samma enskilda regi som hitintills.

Av förslaget ovan rörande förläggningsplatserna för de olika lärarinneutbildningsanstalterna och dessa senares utbildningskapacitet framgår, att de enskilda anstalterna i Stockholm enligt utredningens mening böra upphöra med sin lärarinneutbildningsverksamhet. Emellertid är det önskvärt, att dessa skolor även framdeles bedriva kursverksamhet i sömnad och vävning, vilket i viss mån också kan komma lärarinneutbildningen till godo. Vad rör utbildning av lärarinnor vid Göteborgs skolköksseminarium samt vid Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning ha enligt under hand inhämtade upplysningar styrelsen för Göteborgs skolköksseminarium och ägarna av Maria Nordenfelts anstalt förklarar sig intet ha att erinra emot statens övertagande av verksamheten ifråga.

Slöjdföreningens skola i Göteborg bör även i fortsättningen handha utbildning av vävlärarinnor. Denna utbildning ligger för närvarande under omorganisation vid skolan (se kap. I). Utredningen förutsätter emellertid, att denna utbildning blir likartad med den övriga vävlärarinneutbildningen. Om så ej skulle bli fallet, anser utredningen, att en vävlärarinneutbildning anordnas vid det statliga seminariet i Göteborg. De föreslagna nya seminarierna i Umeå och Lund föreslås statliga.

Då enligt förslaget den nuvarande utbildningen av lanthushållslärarinnor kommer att nedläggas, upphör den nu bedrivna verksamheten vid Fredrika-Bremer-Förbundets seminarium i Rimforsa. Utredningen har tänkt sig att i stället dit förlägga förberedande lärarinnekurser.

Vad slutligen fackskolan i Uppsala beträffar, har utredningen ovan ansett, att skolans lokaler, efter vissa renoveringar, alltjämt äro i fullt användbart skick. Utredningen har övervägt, huruvida ej staten borde övertaga fackskolans egendom, varefter utbildningsverksamheten vid denna skola helt skulle handhavas av staten. Av olika anledningar är emellertid utredningen ej beredd att för närvarande föreslå detta. Verksamheten vid fackskolan i Uppsala synes i stället även efter en omläggning av lärarinneutbildningen tills vidare böra bedrivas i samma regi som hittills. Statens ekonomiska bidrag till skolan böra då bli så rikliga, att varken elever eller lärarinnor komma i ogynnsammare ställning än övriga seminariers. Fackskolans egendom Brogård, där lanthushållslärarinneeleverna under viss del av sin utbildningstid vistas, bör kunna utnyttjas för förberedande semina-

riekurs på samma sätt som vid Rimforsa. Det vore visserligen önskvärt, att för sistnämnda kurser helt statliga institutioner komme till stånd. Då emellertid ett flertal dylika skulle erfordras, har utredningen ställt förverkligandet av detta önskemål på framtiden och i stället tänkt sig, att de förberedande seminariekurserna tills vidare förläggas, förutom till Rimforsa och Brogård, till vissa lanthushållsskolor.

3. Vissa frågor vid seminariernas upprättande

Såsom framgår av redogörelsen ovan utbildas huvudparten av antalet lärarinnor vid enskilda läroanstalter och endast en mindre del vid det statliga skolköksseminariet i Stockholm. Utredningen anser, att de föreslagna statliga seminarierna böra träda i funktion så snart ske kan med användande av de kursplaner, som förslaget inrymmer. Detta bör ske i den utsträckning, som i varje särskilt fall kan åstadkommas, även om lokalproblemen måste lösas provisoriskt under en övergångstid. Den fullständiga omläggningen av lärarinneutbildningen är i synnerlig grad beroende på lösningen av de olika seminariernas byggnadsproblem och detta gäller i särskilt hög grad beträffande seminariet i Stockholm. Här kräves en snar förbättring. I och med att detta seminarium träder i verksamhet, överflyttas eleverna vid nuvarande statens skolköksseminarium dit. De lärarinneelever, som påbörjat sin utbildning vid övriga utbildningsanstalter i staden, kunna antingen fullborda sin utbildning vid respektive läroanstalter eller under utbildningstiden överflyttas till det statliga seminariet. Hur härmed skall förfaras bör bli föremål för överläggningar i varje särskilt fall.

Vad Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållsseminarium beträffar skall enligt förslaget nedan dit förläggas en förberedande lärarinnekurs (internatår). Med hänsyn till behovet av lärarinnor för hushållsundervisningen bör den nuvarande lärarinneutbildningen även därstädes fortgå för att avsluta påbörjade kurser. Förberedande lärarinnekurser böra i lämplig tid anordnas härstädes och komma således att pågå jämsides med lärarinnekursen. Särskilda överväganden måste göras för sammanjämkning av respektive kursers skolår. Det sist sagda gäller även utbildningen å Brogård.

De lokaler, som Göteborgs skolköksseminarium och Maria Nordenfelts anstalt för närvarande disponera för utbildningsändamål, äro otillräckliga och otidsenliga, varför det statliga seminariets lokalfråga ej kan lösas ändamålsenligt på annat sätt än att nya byggnader uppföras. Stadens representanter ha framhållit stadens villighet att ställa byggnadstomt till förfogande för uppförande av en ny seminariebyggnad. De båda nuvarande

utbildningsanstalterna avsluta sin verksamhet så snart pågående kurser avslutats eller fått tillfälle att överflytta till det nya seminariet.

Vad seminariet i Umeå beträffar föreslår utredningen, att den verksamhet, som Västerbottens läns landsting påbörjat med utbildning av skolkökslärarinnor, och som utexaminerat sin första grupp elever våren 1950, övertages av staten från och med budgetårets början 1951/52. Utbildningen bör bedrivas på sätt nu sker, intill dess omläggning enligt utredningens förslag kommer till stånd. Ny skolbyggnad bör uppföras snarast möjligt, då nuvarande förhållanden måste betraktas som ett provisorium.

Enligt utredningens uppfattning bör ett seminarium inrättas i Skåne (Lund), närmast för att tillgodose denna landsändas behov av utbildning av lärarinnor. Enligt förda underhandlingar kunna provisoriska lokaler för undervisningen eventuellt ordnas men det är av stor vikt att nybyggnader komma till stånd snarast möjligt.

Vid fackskolan i Uppsala med sina relativt goda lokalresurser bör omläggningen av lärarinneutbildningen kunna påbörjas inom den närmaste tiden.

4. Seminariernas styrelser

Den allmänna tillsynen över de nuvarande privata lärarinneutbildningsanstalterna utövas av en styrelse för varje anstalt. Någon enhetlighet beträffande styrelsernas sammansättning eller tillsättning finnes ej. Styrelse kan sålunda utses av anstaltens ägare, som samtidigt även kan vara dess föreståndarinna. Då anstalten äges av en förening eller liknande, utgör i regel föreningens styrelse även anstaltens styrelse. Statens skolköksseminarium och hushållsskola saknar sådan styrelse. I övrigt hänvisas till redogörelsen i kap. I.

Enligt utredningens uppfattning bör vart och ett av de statliga seminarierna ställas under ledning av en styrelse med uppgift att utöva den allmänna tillsynen över seminariet, söka främja dess verksamhet och tillvarata dess intressen. Styrelsen bör bestå av lämpliga personer med god kännedom om lärarinneutbildningen och intresse för den husliga utbildningen över huvud. Såväl styrelsens ordförande som ledamöter böra utses av Kungl. Maj:t efter förslag av olika myndigheter, organisationer m. fl. Ordföranden bör föreslås av vederbörande centrala tillsynsmyndighet. Ledamöterna synas böra utses en efter förslag av den andra centrala skolmyndigheten, en för var och en av de utbildningsgrenar, som finnas vid seminariet, efter förslag av vederbörliga kårsammanslutningar, en efter förslag av husmodersorganisationernas samarbetskommitté, en, som bör vara ledamot av lärarkollegiet, efter förslag av detta samt en efter förslag av den kommun, inom vilken seminariet är beläget. Beträffande seminariet

i Stockholm synes dessutom en ledamot böra utses efter förslag av hemmens forskningsinstitut. Rektor bör vara självskriven ledamot. Önskvärt synes vara, att pedagogisk sakkunskap i största möjliga mån är representerad inom styrelsen. Suppleanter böra föreslås och utses i enahanda ordning.

Till frågan om den centrala ledningen återkommer utredningen i kap. XVI.

Kap. XII. Förelägningsplatser för de förberedande lärarinnekurserna

Såsom en förberedelse för inträde till de egentliga seminariestudierna har utredningen föreslagit genomgång av en förberedande lärarinnekurs för hushållnings-, lanthushållnings- och hushållnings-sömnadsläraryrinnor. Tidigare har framhållits, att dessa förberedande kurser böra förläggas till landsbygden i form av internatskolor.

Antalet erforderliga dylika internat är beroende av bland annat lärarinnebehovet. Utredningen har räknat med ett utbildningsbehov per år av 120 hushållningsläraryrinnor, 6 lanthushållningsläraryrinnor (12 utexamine-ras vartannat år) och 24 hushållnings-sömnadsläraryrinnor eller tillsammans 150 av dessa kategorier. Då man torde kunna räkna med att vissa elever i den förberedande kursen av olika anledningar ej komma att fullfölja lärarinneutbildningen efter kursens slut, synes det därför vara nödvändigt med en viss marginal. Sedan den förberedande lärarinnekursen år 1943 infördes vid statens skolköksseminarium och samtidigt gjordes obligatorisk, ha till och med år 1947 233 elever genomgått dylika kurser, anordnade vid nämnda seminarium och vid fackskolan i Uppsala, samt 212 elever genomgått de förberedande lanthushållskurserna vid Brogård och Rimforsa eller sammanlagt 445 elever. Av dessa ha 92 eller cirka 20 % efter genomgången kurs med visshet ej fortsatt sin lärarinneutbildning. Även om viss osäkerhet råder beträffande detta siffermaterial, torde man kunna räkna med ungefär motsvarande avgång vid nu ifrågavarande kurser, varför omkring 200 elever årligen behöva intagas.

Det är enligt utredningens uppfattning synnerligen önskvärt, om för ändamålet särskilda internat skulle kunna upprättas, belägna på olika platser, spridda över landet. Det ligger då nära till hands att utnyttja de redan befintliga internaten Brogård (tillhörande fackskolan i Uppsala) och Rimforsa (Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium), eftersom den nuvarande utbildningen till lanthushållsläraryrinnor, som äger rum på dessa platser, kommer att nedläggas, såvida en omläggning av lärarinneutbildningen enligt utredningens förslag kommer till stånd.

Egendomen Brogård ligger 24 km norr om Uppsala, 6 km från närmaste järnvägsstation (Vattholma) och med regelbundna bussförbindelser med Uppsala. Ur lägesynpunkt synes i stort sett intet vara att erinra emot att till Brogård förläggas en förberedande lärarinnekurs. Med undantag av vissa reparationer och uppförande av en ny byggnad med undervisningslokaler och elevrum synas några andra åtgärder beträffande skolans lokaler ej behöva vidtagas under de närmaste åren. Härtill återkommer utredningen i ett senare kapitel. Skolan disponerar till egendomen hörande jordareal, som utgöres av cirka 30 hektar öppen jord. Även ur undervisningssynpunkt finner utredningen Brogård lämplig och föreslår därför, att en förberedande lärarinnekurs anordnas där. Utbildning för hushållnings- och den kombinerade hushållnings-sömnadslinjen bör här kunna förekomma. Eftersom fackskolan i Uppsala även efter en omorganisation av lärarinneutbildningen kommer att enligt utredningens förslag fortbestå som enskild skola, bör även utbildningsverksamheten vid Brogård handhas i samma enskilda regi.

Vid Brogård kunna för närvarande emottagas cirka 24 internatelever. Då vissa av de nuvarande elevbostäderna äro synnerligen bristfälliga, fordras emellertid snarast nya elevbostäder. Med hänsyn till bland annat vissa undervisningslokalers storlek kan man dock ej räkna med ett större antal internatelever än omkring 35 på denna plats.

Seminariet vid Rimforsa är beläget vid sjön Åsunden, 2 km söder om den på järnvägslinjen Linköping—Hultsfred belägna Rimforsa järnvägsstation. Seminariets lokaler synas med fördel kunna utnyttjas för nu ifrågavarande ändamål. Här finnas bland annat en väl inredd vävsal, möjligheter till får- och fjäderfäskötsel, växtfärgning, linodling och trädgårdskötsel. Lämpligt synes därför vara, att en förberedande lärarinnekurs här anordnas för linjerna hushållning och hushållning-sömnad. Utrymme finnes för att emottaga omkring 45 elever. Vissa reparationer och andra förbättringar av lokalerna, speciellt ifråga om lärarinnebostäderna, äro önskvärda. Som Fredrika-Bremer-Förbundet förklarar sig villigt att till nu ifrågavarande ändamål försälja seminariets egendom, föreslår utredningen, att staten övertager densamma.

Med hänsyn till vårt lands geografiska utbredning och de föreslagna seminariernas förläggningsplatser samt till återstående antal internatelever, böra lämpligen förberedande lärarinnekurser förläggas till ytterligare 3 å 4 platser. Härvidlag synas södra, västra och norra Sverige böra ifrågakomma. På grund av föreliggande byggnadssvårigheter torde emellertid lokalfrågorna i dessa fall ej kunna lösas inom den närmaste framtiden, i synnerhet som de egentliga utbildningsanstalterna i första hand böra tillgodoses i detta avseende. Utredningen har därför såsom ett provisorium sökt andra utvägar för lösning av internatskolefrågan tills vidare. Det har då gällt att finna några lämpliga skolor, som redan äro anordnade i form

av internat, och där undervisningen är inriktad på husligt arbete. Härvid föres tanken på våra lantushållsskolor.

I det förberedande årets kursplan förekommer bland annat ämnet djurvård. För att tillgodose undervisningen i detta ämne måste tillgång till ladugård med nötkreatur och smådjur finnas. Särskilt med hänsyn härtill synes det utredningen lämpligt att till nämnda skolor förlägga ifrågavarande lärarinnekurser.

Lantushållsskolorna, vars uppgift är att meddela kunskap i grunderna för skötseln av ett lantushåll, äro 40 till antalet, fördelade på samtliga län utom Gotlands. En kortfattad redogörelse över undervisningens art och omfattning vid dessa skolor har lämnats i kap. III. Här må jämväl erinras om att en lantushållsskola skall för undervisningsändamål disponera lämpligt jordbruk eller i varje fall ha »erforderliga anläggningar för åstadkommande av en tillfredsställande praktisk undervisning i trädgårdsskötsel och smådjurskötsel». Endast en del skolor har tillgång till eget skoljordbruk med därtill hörande ladugård.

Vid de nu verksamma skolorna anordnas antingen enbart halvårskurser eller enbart årskurser eller också både halvårs- och årskurser. De vanligast förekommande kurserna äro halvårskurser. Skolorna kunna i regel taga emot 24 à 30 elever samtidigt. Ett par skolor rymma omkring 45 elever.

Åtskilliga av de nuvarande skolorna synas med fördel kunna användas till förlägningsplatser för de förberedande lärarinnekurserna. Vid samtliga skolor, som böra ifrågakomma för nu ifrågavarande ändamål, böra sådana lärarinnekurser kunna anordnas på hushållningslinjen eller den kombinerade hushållnings-sömnadslinjen. Utrymme för de förberedande lärarinnekurserna skulle kunna beredas antingen genom utvidgning av respektive skolors verksamhet eller genom att elevantalet nedsättes eller i vissa fall genom att vid en skola, där flera kurser finnas, en av kurserna utbytes mot en lärarinnekurs. Här vill utredningen erinra om att sistnämnda anordning redan praktiserats, i det att en grupp av fackskolans elever på lantushållslinjen åren 1947—1949 varit förlagd till Vackstanäs lantushållsskola i stället för till Brogård. Ur praktiska synpunkter synes det vara genomförbart att samförlägga lantushållskurser och förberedande lärarinnekurser. Undervisningen vid båda slagen kurser kan sägas i stort sett ha samma inriktning, även om undervisningen ligger på olika plan och en förskjutning i ämnesområdena i ena eller andra riktningen ägt rum i lärarinnekurserna i förhållande till de andra kurserna. Då härtill kommer att en stor del av de utbildade lärarinnorna går till skolor, belägna på landsbygden, vill utredningen föreslå, att förberedande lärarinnekurser anordnas vid härför lämpliga lantushållsskolor. Undervisningen av lärarinneeleverna bör emellertid hållas skild från undervisningen av lantushållskursernas elever. Någon direkt samundervisning bör sålunda ej äga rum. Med hänsyn till tiden för lantushållskursernas förläggning

måste särskilda övertväganden göras för sammanjämkning av de särskilda skolåren. Om ett 80-tal elever kan placeras vid Brogård och Rimforsa, skulle omkring 120 elever beredas plats vid lantushållsskolorna.

Vid val av skolor bör beaktas skolornas läge, lokaler m. m. Vad lokalerna beträffar böra dessa vara goda ur bland annat den synpunkten, att som ovan antytts skild undervisning möjliggöres.

Av olika anledningar har utredningen icke tänkt att här angiva sådana lantushållsskolor, som enligt utredningens uppfattning för närvarande äro lämpliga för ändamålet. Vissa skolor, som nu synas böra ifrågakomma, äro måhända ej användbara vid en senare tidpunkt och tvärtom. Dessutom planeras upprättande av nya skolor, redan existerande skolor äro under ombyggnad, skola ombyggas eller utökas.

Utredningen har under hand varit i förbindelse med en del representanter för vissa lantushållsskolor, vilka varit gynnsamt inställda härtill. Det bör i sinom tid ankomma på vederbörande centrala skolmyndighet att i samråd med lantbruksstyrelsen och vederbörande skolors huvudmän träffa överenskommelse i förevarande avseenden.

Kap. XIII. Anordnande av yrkeskurser i anslutning till seminarierna

För närvarande utbildas ekonomiföreståndarinnor — personer, som handha hushållningen i stor skala i institutioner av olika slag — vid kurser anordnade dels vid två av de anstalter, som utbilda lärarinnor inom det husliga området, nämligen statens skolköksseminarium och fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels ock vid Västkustens ungdomsskolas yrkesavdelningar i Ljungskile.

I olika sammanhang ha såväl från kåren själv som från andra håll önskemål framställt om omläggning av nämnda kurser.

Utredningen är väl medveten om de stora brister, som vidlåda den nuvarande utbildningen. Den teoretiska undervisningen är alltför knapphändig och den praktiska ligger mången gång på ett alltför lågt plan med hänsyn till den förutbildning, som eleverna ha. Maskinell utrustning och rationella arbetsmetoder samt arbetsledning böra studeras mycket mera ingående av blivande storhushållsledare än vad som för närvarande sker. Frågan om ekonomiföreståndarinnornas utbildning hör emellertid intimt samman med frågan om utbildning av annan personal inom storhushållens område.

Storhushållen kunna i stort sett indelas i anstalter, restauranter och livsmedelsindustrier. Personalbehovet för hushållningen inom detta område kan tänkas uppdelat i följande grupper.

1. Köksbiträdespersonal för enklare köksarbete för alla typer av storhushåll.

2. Kokerskepersonal för kvalificerat köksarbete till anstalter och restauranter, kallskänkor.

3. Föreståndare för mindre anstalter, köksmästare, hushållerskor och hovmästare för restauranter, verkmästare för livsmedelsindustrien, förrådsföreståndarinnor m. fl.

4. Föreståndare för större anstalter (sjukhus, regementen m. fl.), restauranföreståndare, högre driftsledare inom restaurantindustrin, driftsledare inom livsmedelsindustrin, livsmedelsingenjörer, konsulterande personal, sysslomän, intendenten m. fl.

5. Vetenskapligt utbildad personal för lärarverksamhet, forskning m. m.

Utbildning av denna personal inom storhushållningens område har ej hittills varit föremål för en allsidig utredning. Behovet av en dylik har vitsordats från olika håll, t. ex. kårorganisationer, statliga och kommunala inrättningar (såsom sjukhus, regementen) m. fl. *Utredningen har ingående övervägt möjligheten av att i detta betänkande framlägga förslag om en omorganisation av ekonomiföreståndarinnornas utbildning och en förläggning av en dylik omorganiserad utbildning till seminarierna i Stockholm, Göteborg och Uppsala. Med hänsyn till, som ovan nämnts, att denna utbildning sammanhänger med utbildning av storhushållens övriga personal, har utredningen slutgiltigt stannat vid att föreslå, att hela detta problemkomplex blir föremål för särskild utredning från statsmakternas sida. Sådan utredning måste anses synnerligen påkallad.*

I avvaktan på resultatet av detta förslag bör den nuvarande utbildningen av ekonomiföreståndarinnor fortsättas och förbättras.

Vid de nuvarande lärarinneutbildningsanstalterna anordnas utöver lärarinnekurserna åtskilliga yrkeskurser av olika slag (se kap. I). Kursernas ändamål är, förutom att utbilda personal, att tjäna som övningskolor för lärarinneeleverna.

Som det råder stor brist på utbildningsmöjligheter inom många grenar av det husliga arbetsområdet, synes det utredningen lämpligt att till seminarierna knyta yrkeskurser av olika slag. Närmast skulle sådana kurser ifrågakomma, varav behovet är särskilt framträdande och som dessutom kunna tjänstgöra för övningsundervisningen vid seminarierna. Utredningen finner med hänsyn härtill att nedanstående kurser böra anordnas. För de föreslagna kurserna med undantag av specialkursen i vävning finnas redan av statlig tillsynsmyndighet fastställda kursplaner, efter vilka undervis-

ningen lämpligen kan meddelas. Kursplan för nämnda specialkurs återfinnes i kap. VIII i avsnittet om vävlärarinnornas utbildning.

Andra kurser av skilda slag inom de olika ämnesområdena kunna tänkas anordnade vid seminarierna, i den mån lokalutrymme giver möjligheter därtill. Härigenom kommer övningsundervisningen att ytterligare tillgodoses.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla önskvärdheten av att den särskilda kursverksamheten vid anstalter, som enligt förslaget kommer att upphöra med sin lärarinneutbildning, fortsättes samt i vissa fall bedrivs i ökad omfattning. Sålunda kunna olika kurser för bland annat förberedelse till seminarieutbildningen anordnas vid dessa anstalter.

Seminariet i Stockholm

Med hänsyn till lokalmöjligheterna och omfattningen av lärarinneutbildningsverksamheten vid detta seminarium böra flera yrkeskurser av olika slag anordnas. Följande kurser föreslås.

Kurs för internatföreståndarinnor. Ändamålet med denna kurs är att utbilda föreståndarinnor för internatskolor och skolhem av olika slag, för semesterhem, kollektivhus m. m.

För närvarande anordnas denna kurs endast på två håll i landet, näm-

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	Antal timmar
A. Praktiskt arbete:	34	
Hushållsgöromål		792
Hemvård		264
Sömnad och vävning		264
Trädgårdsskötsel med trädgårdslära		176
B. Teoretiska lektioner:	9 ¹ / ₂	
Närings-, födoämnes- och matlagningslära		88
Dietlära		44
Hushållsekonomi med bokföring samt organisation		44
Hemvårds- och redskapslära		66
Tvätt- och textillära		22
Hälsovård		44
Samhälls- och familjekunskap		44
Psykologi		44
Allmänna föreläsningar		22
C. Maskinskrivning (friv. ämne)	2	88
D. Sång	1 ¹ / ₂	22
E. Gymnastik	2	88
Summa	48	2 112

ligen vid Väst kustens ungdomsskolas yrkesavdelningar i Ljungskile samt Västerbottens läns landstings kvinnliga yrkes- och verkstadsskola i Umeå. Förutsättning för att kunna anordna kurs för internatföreståndarinnor vid seminariet i Stockholm är, att storkök av något slag upprättas där. Detta kommer också att ske, om förslaget om anordnande av en lunchservering vid seminariet genomföres. Det årliga antalet elever beräknas till 24, vilka vid undervisningen komma att uppdelas på smärre grupper. Kurstidens längd är 44 veckor med i medeltal 48 timmar i veckan. Undervisningens omfattning framgår av timplanen å föregående sida.

Husmodersskola med barnavård. Denna skoltyp finnes endast på några få platser i landet. Undervisningstiden kan här vara ettårig (42 veckor) med det antal veckotimmar och undervisningstimmar, som framgår av nedanstående vederbörligen fastställda timplan. 24 elever torde böra intagas årligen i kursen.

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	Antal timmar
A. Praktiskt arbete:	39	
Hushållsgöromål		
Matlagning och matlagningslära		663
Hemvård och tvätt		156
Sömnad		273
Barnavård		
Spädbarnsvård		273
Småbarnsvård		273
		1 638
B. Teoretiska lektioner:		
Kostlära		40
Hemvårdslära		25
Hemmets ekonomi och organisation		20
Sömnadsteori		10
Hälsolära		15
Hemsjukvård	6	12
Barnavårdslära		25
Uppfostringslära		25
Samhälls- och familjekunskap		20
		192
C. Sång		20
D. Gymnastik, lek och idrott		40
		60
Summa	45	1 890

Yrkeskurs för kokerskor till barnavårdsinstitutioner. Med hänsyn till de många barnavårdsinstitutioner, som finnas upprättade inom landet, föreslås anordnandet av denna kurs, som även kan lämpa sig för utbildning av kokerskor till skolmåltidsverksamheten, där brist på sådan personal råder. Dyliga kurser ha tidigare funnits vid Norrköpings stads skolor för yrkesundervisning. Tvenne kurser synas böra anordnas årligen med ett

elevantal av 12 elever per kurs. I likhet med de tidigare kurserna bör kursen omfatta 24 veckor med 45 timmar i veckan. Kursen vid Norrköpings stads skolor för yrkesundervisning arbetade efter följande timplan.

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	
		Antal timmar
Hushållsgöromål	40	960
Hushållslära		
Närings- och födoämneslära		24
Matlagnings- och portionslära		20
Material- och hemvårdslära		16
Organisation och anstaltsarbete		8
Yrkesekonomi m. uppsats- och affärsskrivning	5	
Yrkesekonomi		20
Uppsats- och affärsskrivning		8
Samhällslära		8
Hälsolära (allmän yrkeshygien)		16
Summa	45	1 080

Kurs för kokerskor till storkök. Vid vissa centrala verkstadsskolor (läsåret 1949/50 vid tre skolor) finnas inrättade yrkesavdelningar för kokerskor i storkök. Kurstiden omfattar där 11 månader med i medeltal 48 timmars undervisning i veckan.

Kursen är avsedd att lämna kompetens för befattningar vid olika slag av anstalter, restauranter, kollektiva bostadshus m. m., där stort behov av här-för utbildade kokerskor finnes, samt dessutom vara övningskola. Ett elevantal av 12—15 elever per kurs föreslås. Ämnena och deras fördelning på timmar framgå av nedanstående, för centrala verkstadsskolorna fastställda timplan.

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	
	Ht	Vt
Yrkesarbete	37	37
Material- och verktygslära	1	—
Matlagningslära	1	1
Närings- och födoämneslära	2	3
Allmän- och yrkeshygien	1	1
Yrkesräkning	1	1
Affärsskrivning	—	1
Yrkesekonomi	1	1
Yrkes- och arbetslagstiftning	1	—
Gymnastik och idrott	3	3
Summa	48	48

Anm.: Undervisningen i ämnena m. und. av yrkesarbete och gymn. skall pågå under en tid av omkring 35 veckor. Den tid, under vilken denna undervisning icke pågår, ökas timantalet i yrkesarbete till 45.

Verkstadsskola för klänningssömmerskor. I den av utredningen föreslagna praktiska förutbildningen för sömnadslärarinnor och yrkeslärarinnor i sömnad ingår en 2-årig verkstadsskola för klänningssömmerskor. För närvarande anordnas vid nio kommunala och två enskilda yrkesskolor sådana verkstadsskolor. Härjämte finnas vid tre centrala verkstadsskolor yrkesavdelningar för utbildning av klänningssömmerskor upprättade. Omkring 200 elever kunna härigenom årligen emottagas för utbildning till yrket ifråga. Enligt vad utredningen erfarit, planeras inrättandet av verkstadsskolor på ytterligare en del håll i landet. Med hänsyn till det beräknade utbildningsbehovet av ifrågavarande lärarinnor (48 sömnadslärarinnor och 36 yrkeslärarinnor i sömnad) och då nu förefintliga verkstadsskolor av detta slag ej ha tillräcklig kapacitet för att kunna tillgodose denna del av lärarinneutbildningen, föreslår utredningen, att en verkstadsskola för klänningssömmerskor upprättas i anslutning till seminariet i Stockholm, närmast avsedd för sådana flickor, som ämna utbilda sig till lärarinnor. Skolan, som även skall tjänstgöra som övningsskola för de linjer, vid vilka ovan nämnda lärarinnekategorier komma att utbildas, bör kunna emottaga cirka 25 elever årligen. Kursplan finnes intagen i kap. VIII.

Kurser för tvättpersonal. Under senare år har utbildning av tvättpersonal börjat bedrivas vid Stockholms läns landstings centrala verkstadsskola i Häggvik, vid de kommunala yrkesskolorna i Stockholm och Göteborg samt vid av Örebro läns landsting för detta ändamål särskilt inrättad skola. Kurserna äro av två slag, kurs A, som har till ändamål att giva en grundläggande utbildning för personal inom tvätteriyrket, samt kurs B, som har till ändamål att giva sådan utbildning, som kan anses erforderlig för blivande tvättföreståndare.

Ä m n e n	Veckotimmar i medeltal	
	Kurs A	Kurs B
Yrkesarbete	37	27
Tvättlära	1	1
Maskinlära	—	1
Kemi och laborationer jämte fysik	2 ¹ / ₂	5
Textillära	—	1 ¹ / ₂
Yrkesräkning	2 ¹ / ₂	4
Organisation och kalkylation	—	1
Bokföring	—	1
Medborgarkunskap och yrkeslagstiftning samt yrkeshygien ...	—	1
Arbetsstudier och arbetspsykologi	—	1 ¹ / ₂
Praktisk uppsatsskrivning	2	2
Gymnastik och idrott	3	3
Summa	48	48

För inträde i kurs A, som omfattar 20 veckor, fordras att ha fyllt 18 år och fullgjort fortsättningsskolplikt samt att tillhöra det arbetsområde, för vilket kursen är avsedd. Inträdesfordringarna till kurs B, som omfattar 24 veckor, äro att ha genomgått kurs A eller ha däremot svarande kunskaper samt minst ett års allsidig praktik inom yrket. Undervisningen medelas enligt timplanen å föregående sida (Stockholms yrkesskolor).

Här må erinras om att överstyrelsen för yrkesutbildning under åren 1948 och 1949 anordnat kurser för föreståndare vid mindre tvätterier. Fem dylika kurser ha anordnats med tillsammans mellan 70 och 80 kursdeltagare. Kurserna voro avsedda för personer, som efter slutad utbildning kunde komma att tjänstgöra såväl vid andels-, bruks- och fabriks- som vid handelstvättier. Kurstidens längd utgjorde 20 veckor.

Utredningen har sig bekant, att behovet av utbildad tvättpersonal är stort. Om dessutom 1941 års befolkningsutrednings förslag i betänkandet angående kollektiv tvätt mera allmänt kommer att genomföras, blir behovet med säkerhet trängande. För att tjäna undervisningen i övrigt och därjämte tillgodose detta behov vill utredningen föreslå, att vid seminariet i Stockholm kurser för utbildning av tvättpersonal anordnas enligt ovan intagna timplan. Utredningen räknar med att en kurs av vardera slaget om 12—15 elever anordnas årligen.

Kurs för utbildning av barnsköterskor. Denna kurs, vars timplan finnes intagen i kap. VIII, skall i första hand tjänstgöra som övningsskola vid barnavårdsläroinneutbildningen. Utrymme för 18 elever bör beräknas per kurs. Två kurser böra anordnas per år.

Kurs i vävning om 540 timmar. Kursen ingår som kurs A i den vävkurs för affärsanställda inom hemslöjden, som föreslagits ingå i vävläroinnornas och slöjdläroinnornas förutbildning. Den anordnas vid yrkesskolor även som en fristående kurs. För vävläroinnornas övningsundervisning föreslås tvenne kurser årligen förlagda till seminariet i Stockholm. 12—15 elever beräknas per kurs. Beträffande timplan se kap. VIII.

För att giva större möjlighet till övningsundervisning och om lokalutrymme finnes, kunna även andra typer av vävkurser anordnas, t. ex. om 240, 180 och 150 timmar.

Specialkurs i vävning. Den undersökning, som utredningen företagit bland vävläroinnor utexaminerade åren 1936—1945 visar, att 70 % under längre eller kortare tid av sin redovisade yrkesverksamhet ha arbetat som väverskor eller med ateljéarbete, 12 % ha aldrig haft annat arbete. Av hela den redovisade arbetstiden utgöra vävning, ateljéarbete och egen rörelse, vilket sistnämnda i stor utsträckning är detsamma som vävning, 34 %.

Enligt utredningens förslag i kap. VI synes det årliga antalet specialutbildade vävläroinnor böra minskas från nuvarande cirka 65 till omkring 35. Härjämte tillkommer emellertid utbildning av slöjd (sömnad-vävning)-läroinnor. Den yrkesvävning, som nu ofta kommer efter examen, har

enligt utredningens förslag arbetats in i den obligatoriska praktiken. Rekryteringen från vävlärrarinneskåren av väl utbildade yrkesväverskor kommer därigenom troligen att upphöra, vilket är en allvarlig fara för handvävningen. Andra typer av kurser med direkt syfte på yrkesvävningen måste därför ökas i motsvarande grad.

Den specialkurs i vävning, som föreslagits ingå i vävlärrarinnornas förutbildning, syftar till att utbilda skickliga väverskor. Utredningen föreslår, att kursen ifråga inrättas vid seminariet i Stockholm.

För genomförande av kursprogrammet bör samarbete ske med seminariets verkstad. Eleverna böra få utföra såväl arbeten till sig själva som beställningsarbeten. För inträde i specialkursen bör genomgången kurs i vävning om 540 timmar fordras.

Utom att tjäna yrkesutbildningen skulle specialkursen också ingå i seminariets övningskola för vävlärrarinnor. De blivande vävlärrarinnorna måste hålla övnings- och provlektioner i de svårare avsnitten av både vävningen och bindningsläran m. m. För att undvika att dessa lektioner hållas med elever, som genomgå första seminarieåret — vilket ur pedagogisk synpunkt är olämpligt — bör en dylik kurs förläggas till seminariet.

Den utbildning, som specialkursen kommer att giva, bör kunna kvalificera bland annat till poster som arbetsledare vid anstalter av olika slag, t. ex. för sinnesslöa. 12—15 elever beräknas per kurs.

Seminariet i Göteborg

Såsom ersättning för den vid Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning anordnade verkstadsskolan för ateljésömmerskor föreslås, att en *verkstadsskola för klänningssömmerskor* inrättas här. Behovet av dylika skolor kommer att bli förhållandevis stort, om utredningens förslag om utbildning av sömnadslärrarinnor och yrkeslärrarinnor i sömnad genomföres. Verkstadsskolan kommer dessutom att tillgodose övningsundervisning vid seminariet. Omkring 12 elever årligen böra kunna emottagas.

Sömnadslärrarinnorna komma enligt förslaget att erhålla viss utbildning i vävning. För elevernas undervisningsövningar i ämnet ifråga måste tillgång till övningsklasser finnas. Med hänsyn härtill föreslår utredningen, att *vävkurser* om t. ex. 540 och 180 timmar anordnas vid seminariet. Förutom att användas för övningsundervisningen ifråga kommer nämnda kurs om 540 timmar att tjäna yrkesutbildningen.

Seminariet i Lund

För slöjdlärrarinnornas övningsundervisning i sömnad och vävning synas tillräckliga övningsobjekt ej för närvarande finnas i Lund. Utredningen föreslår därför att *kurser i vävning* om 540 och 180 timmar samt *kurser i sömnad* om 540 och 120 timmar anordnas vid seminariet.

Seminariet i Umeå

Då omfattningen av utbildningen vid seminariet i Umeå tillsvi vidare är tämligen ringa och tillräckliga underlag för övningsundervisningen torde erbjuda sig med utnyttjande av de olika skoltyper, som där finnas, föreslår utredningen ej inrättande för närvarande av några yrkeskurser där. I den mån utbildningsverksamheten eventuellt utvidgas eller nya utbildningsgrenar upptagas vid seminariet, kan det visa sig erforderligt att upprätta sådana kurser.

Fackskolan i Uppsala

Vid fackskolan i Uppsala anordnas, förutom en del extra kurser, följande vanligen återkommande kurser: husmoderskurs (ett läsår), specialkurs även kallad högre husmoderskurs (en termin), kortare husmoderskurs (en termin), praktisk yrkeskurs i matlagning (en termin) och barnsköterskekurs (sex mån.). Kurserna tjänstgöra som övningsskolor för skolans lärarinneelever.

Även efter en omlagd lärarinneutbildning är det betydelsefullt för övningsundervisningen vid fackskolan, att ovannämnda kursverksamhet där fortsättes. I den mån motsvarande kurser anordnas vid de statliga seminarierna, bör en omarbetning av kursplanerna för fackskolans kurser ske i huvudsaklig överensstämmelse med kursplanerna vid sagda seminarier.

Kap. XIV. Nybyggnader och andra lokalfrågor

Såsom framhållits i kap. IV ha i olika sammanhang påtalats de dåliga lokalförhållanden, som råda vid flertalet anstalter för lärarinneutbildningen inom det husliga området. Anstalternas ekonomiska läge har ej möjliggjort några förbättringar av undervisningslokalerna, ännu mindre uppförandet av nybyggnader. Med undantag av förhållandevis obetydliga belopp till fackskolan i Uppsala och lanthushållningsseminariet vid Rimforsa har staten ej anslagit några medel för lösandet av lokalproblemen vid dessa anstalter, där dock lärarinnor till de allmänna skolorna utbildas. För att kunna genomföra en god lärarinneutbildning enligt det framlagda förslaget är det nödvändigt att för ändamålet lämpliga undervisningslokaler finnas. Utredningen kommer därför att här nedan framlägga förslag om uppförande av byggnader till de olika seminarierna och räknar med att lokalerna under ferietid även kunna utnyttjas för anordnande av kurser av olika slag. Beträffande elevbostäder hänvisas till kap. X.

Med hänsyn till byggnadsproblemens betydande omfattning har byggnadsstyrelsen, som härutinnan biträtt utredningen, på frågans nuvarande stadium icke ingått på en detaljgranskning av de av utredningen till byggnadsstyrelsen överlämnade lokalprogrammen och ej heller funnit lämpligt att före statsmakternas ställningstagande till sättet för den föreslagna organisationens genomförande uppgöra mera fullständiga skissutredningar rörande de olika byggnadsfrågorna.

Seminariet i Stockholm

Enligt utredningens förslag kommer lärarinneutbildningen vid nuvarande statens skolköksseminarium att överflyttas till detta seminarium. Den verksamhet för lärarinneutbildning, som nu handhaves av Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Handarbetets vänner och Johanna Brunssons vävskolor samt Fredrika-Bremer-Förbundets skola för kvinnlig yrkesutbildning kommer att övertagas av seminariet. Nya utbildningsgrenar komma att tagas upp och övningsklasser för lärarinneutbildningen komma att förläggas dit. Den fortbildningsverksamhet, varom förslag framlägges i kap. XVII och XVIII beräknas helt eller delvis förlagd

	Kurstidens längd	Antal utbildade pr år	Antal elever samtidigt
Barnavårdslärarinnor	2 år	24	48
Hushållningslärarinnor	2 »	36	72
Lanthushållningslärarinnor	2 »	12 ¹⁾	12
Sömnadslärarinnor	2 »	24	48
Yrkeslärarinnor i sömnad	1 »	24	24
Vävlärarinnor	2 »	24	48
Barnavårdslärarinnor, förberedande ...	44 veckor	—	30
Internatföreståndarinnor	1 år	24	24
Barnsköterskor	6 mån. (2 kurser pr år)	36	18
Husmodersskola m. barnavård	1 år	24	24
Kokerskor till storkök	1 »	12—15	12—15
» » barnavårdsinstitutioner	5 mån. (2 kurser pr år)	24	12
Verkstadsskola för klänningssömmerskor	2 år	24	48
Specialkurs i vävning	1 »	12—15	12—15
Övriga kurser i vävning	a) 540 timmar (2 kurser pr år)	24—30	} 12—15
	b) 180 timmar (1 kurs pr år)	12—15	
Kurser för tvätteri-personal	a) 20 veckor (A-kurs)	12—15	} 12—15
	b) 24 veckor (B-kurs)	12—15	
Eventuellt: Ekonomiföreståndarinnor	1 år	24—28	24—28

1) Vartannat år.

till detta seminarium. Seminariets normala utbildningskapacitet framgår av tablån å föregående sida över dels de olika kurstyper, som föreslås anordnade, och dels elevantalet.

De anstalter, som äro förlagda till Stockholm, disponera, som ovan framhållits, för sin lärarinneutbildningsverksamhet synnerligen otillfredsställande lokaler, vilket särskilt gäller statens skolköksseminarium (se sid. 100). Även grundliga reparationer av de olika lokalerna skulle ej lösa det föreslagna seminariets byggnadsfråga. Den enda framkomliga vägen är därför att uppföra nybyggnader för institutionen i sin helhet. På frågans nuvarande stadium har som framhållits i kap. XI byggnadsstyrelsen icke ansett sig böra framlägga definitivt förslag rörande seminariets förläggning.

Lokalerna föreslås uppdelade på flera byggnader, en av dem huvudsakligast för administrationsändamål samt var och en av de övriga i huvudsak avseende ett ämnesområde. Följande byggnader föreslås.

- 1) *Byggnad för administration*, samlingsal, föreläsningssalar m. m.
- 2) *Byggnad för hushållningslärarinnor* och en del övriga kurser, som avse hushållsundervisning.
- 3) *Byggnad för sömnadslärarinnor* och *yrkeslärarinnor i sömnad* samt övriga kurser, som avse sömnad.
- 4) *Byggnad för vävlärarinnor* och övriga kurser, som avse vävning.
- 5) *Barnavårdsinstitutioner för barnavårdsundervisningen*.
- 6) *Familjebostad för undervisningsändamål*.
- 7) *Restaurantbyggnad* med lokaler för utbildningsbehov.
- 8) *Byggnad för utbildning av internatföreståndarinnor*. För att redan under utbildningstiden erhålla en grundlig inblick i ett internats skötsel är det nödvändigt med en särskild internatbyggnad för denna kurs.
- 9) *Byggnad för tvättundervisning* och därjämte avsedd för institutionens drift.
- 10) *Gymnastikbyggnad* med simhall m. m. I åtskilliga av de föreslagna kursplanerna ingår gymnastik med lek och idrott som frivilligt ämne, varför det vore önskvärt med en byggnad för detta ändamål.
- 11) *Personalbostäder*.
- 12) *Elevbostäder* (se kap. X).

1) *Administrationsbyggnad*

1 aula, med anordningar, som möjliggöra dess användning som skrivsal samt för teater och film;

1 kollegie- och styrelserum med kapprum och toalettrum;

1 rum för rektors mottagning med väntrum, toalettrum och kapprum;

1 rum för sekreterare (rektors);

- 4 rum för institutionens kansli;
- 1 rum för husmoder;
- 1 skriv- och lärum med kapprum och toalettrum för lärarpersonalen;
- 1 rum för bibliotek med studierum (flera mindre); även mindre fackbibliotek i övriga byggnader äro önskvärda;
- 3 dagrum med tekök för eleverna, om möjligt belägna bredvid varandra;
- 2 rum för läkarens mottagning med väntrum;
- 1 föreläsningssal med materielrum samt med anordning för skioptikon;
- 2 lektionsrum med materielrum; ett av lektionsrummen närmast avsett för konsulent- och fortbildningskurser;
- 1 utställningssal;
- 1 rum för telefonväxel.

Ett centralförråd för böcker och skrivmateriel, med lokalutrymme för försäljning, bör förläggas till denna byggnad.

För textilläraryrinnornas utbildning, särskilt vad avser vävningen, räknar utredningen med att befintliga museer liksom hitintills (t. ex. Nordiska museet) måste utnyttjas. Särskilt beroende på seminariets förläggningsplats kan det emellertid bliva ovärderligt med ett dylikt museum, förlagt till själva institutionen. Även om inredningen av ett museum tager avsevärd tid i anspråk, bör lokalutrymme för ändamålet beräknas, förslagsvis i denna byggnad.

2) *Byggnad för hushållsundervisningen*

- 6 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinna; norna;
- 3 undervisningskök för barnklasser (för övningsundervisning) med tvättavdelning, mindre matsal och kapprum;
- 1 undervisningskök för barnklasser (för övningsundervisning) med hemvårdsrum, tvättavdelning, mindre matsal och kapprum;
- 2 kök för individuell undervisning och prov med mindre matsal;
- 2 kök för individuell undervisning och prov med matplats;
- 2 grovkök (renserier);
- 1 bakrum;
- 1 förrådsrum för daglig distribution av födoämnen m. m.;
- 6 matsalar med serveringsrum;
- 1 hemvårdsrum med materielrum;
- 1 rum för torrförråd (handkammare);
- 1 rum för demonstrationer;
- 1 föreläsningssal med materielrum och med anordningar för skioptikon;
- 1 lektionsrum med materielrum;
- 1 kemilaboratorium, även avsett för textilundervisningen och som kemisal;
- 1 fysiksal;

- 1 teckningssal;
- 1 rum för biträdande föreståndarinna;
- 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
- 6 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;
- 2 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
- 1 sjukrum;
- 1 rum för linneförråd;

Förråd av rotfrukter, potatis, konserver, frukt och övriga matvaror förläggas i källarutrymmen. Här böra även inredas glas- och lådbod, kylrum i olika avdelningar, bod för trädgårdsredskap samt snyggningsrum för elever med direkt ingång utifrån.

3) *Byggnad för sömnadsundervisningen*

- 8 sysalar med utrymme för provning;
- 1 sysal för barnklasser (för övningsundervisning);
- 8 materialrum för sömnad;
- 1 vävsal med biutrymmen för bobining och varpning samt garnförråd;
- 1 lektionsrum med materielrum;
- 1 teckningssal;
- 2 rum för biträdande föreståndarinnor;
- 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
- 5 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
- 1 sjukrum.

4) *Byggnad för vävundervisningen*

- 6 vävsalar, därav 2 större för övningsundervisning;
  - 6 rum för bobining, varpning och dylikt;
  - 1 sal för gobelängvävning;
  - 1 rum för garnlager och övriga förråd;
  - 1 rum för färdiga arbeten;
  - 1 lektionsrum med materielrum;
  - 1 teckningssal;
  - 1 utställningssal, avsedd även för inredningsövningar och som övningsbutik;
  - 1 rum för biträdande föreståndarinna;
  - 2 rum för konstnärlig arbetskraft;
  - 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
  - 3 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;
  - 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
  - 1 sjukrum;
- lokaler för spinning, växtfärgning och annan färgning (förläggas eventuellt i källaren).

Erforderligt centralförråd för garn förlägges i ej uppvärmda lokaler (källarvåningen bör härför användas). Kemilaboratoriet i byggnaden för hushållsundervisning beräknas inrett även för textila laborationer.

Nu ifrågavarande byggnad föreslås inrymma verkstad för yrkesmässig tillverkning med 8—12 anställda väverskor. Verkstadslokalerna böra omfatta 2 vävsalar, varprum, ritrum, rum för förråd, rum för verkstadschef, pentry samt omklädningsrum med duschrum och toaletterum.

5) *Barnavårdsinstitutioner*

För att tillgodose den utbildning i praktisk vård av spädbarn och småbarn upp till skolåldern, som ingår i barnavårdslärarynnornas kursplan, anser utredningen det vara nödvändigt att i anslutning till seminariet uppföra erforderliga barnavårdsinstitutioner. Någon brist på klientel till institutionerna ifråga synes ej behöva befaras.

Följande byggnader föreslås

- a) en byggnad för spädbarnshem,
- b) en byggnad för barnsköterskeelever och personal, belägen i omedelbar anslutning till spädbarnshemmet, innehållande även undervisningslokaler,
- c) en byggnad för daghem, rymmande även undervisningslokaler för utbildning av kokerskor till barnavårdsinstitutioner; kosthållet för barnsköterskeeleverna m. fl. ordnas härigenom ändamålsenligt under den tid kokerskeutbildning pågår,
- d) en byggnad för lekskola.

a) *Byggnad för spädbarnshem*

24 barn

- 6 barnsalar;
- 3 skötrum med observationsboxar;
- 1 isoleringsavdelning med biutrummen;
- 1 mjölkkök i två avdelningar;
- 1 vaskrum;
- 1 tvätt- och torkrum;
- 1 rum för linneförråd;
- 1 läkarrum med toaletterum och kapprum, även avsett för jourhavande barnavårdslärarynnan;
- 1 dagrum för barnen;
- 1 rum för besökande mödrar;
- 1 dagrum med pentry för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toaletterum för eleverna;
- 1 sjukrum för eleverna.

b) *Elev- och personalbyggnad m. m.*

18 barnsköterskeelever

- 3 anställda barnsköterskor
- 2 barnavårdslärarinnor.
- 9 dubbelrum med tvättrum, kapprum och garderober för barnsköterske-
elever;
- 3 enkelrum med tvättrum, kapprum och garderob för barnsköterskor;
- 2 bostadslägenheter för barnavårdslärarinnor, vardera innehållande 2 rum
med kokvrå, badrum, kapprum och garderober;
- 1 isoleringsrum, avsett för två personer;
- 2 mindre sovrum för elever, som haft nattjänstgöring;
- 2 bad- och duschrum;
- 1 dagrum;
- 1 kök (serverings-) med bland annat tillräckligt utrymme för diskning;
- 1 matsal i anslutning till dagrummet;
- 1 klädvårdsrum för eleverna;
- 1 rum för expedition med toalettrum och kapprum;
- 1 lektionsrum med materielrum;
- 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
- 1 omklädningsrum med toalettrum för lärarinnorna.

c) *Byggnad till daghem för barn m. m.*

6—8 barn i åldern 1—2 år

12 » » » 2—4 »

15 » » » 4—7 »

Utbildning av kokerskor till barnavårdsinstitutioner.

- 3 lek- och sovrum;
- 3 lek- och matrum;
- 3 observationsboxar;
- 3 serveringskök med diskrum;
- 3 mottagningsrum, det ena även avsett som läkarrum;
- 1 bad- och sköljrum med toalettrum (för barn i åldern 1—2 år);
- 2 tvätt- och toalettrum (för barn i åldern 2—7 år);
- 3 kapp- och torkrum;
- 3 isoleringsrum;
- 1 lekkök;
- 1 slöjdrum (för barn i åldern 4—7 år);
- 1 materielrum;
- 1 rum för permanent utställning (å vindsvåningen);
- 1 rum för barnvagnar (eventuellt i källarvåningen);
- 1 slöjdrum för elever;
- 1 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarin-
norna;
- 1 kök för individuell undervisning och prov med matrum;
- 1 grovkök (renseri);

- 1 bakrum;
- 1 förrådsrum för daglig distribution av födoämnen;
- 1 matsal med serveringsrum;
- 1 rum för torrförråd;
- 1 rum för biträdande föreståndarinnan;
- 2 omklädningsrum med toaletterum och duschrum för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toaletterum och duschrum för lärarinnorna;
- 1 sjukrum för eleverna.

I källaren förläggas bland annat utrymmen för förvaring av uteleksaker, för förråd av diverse matvaror, glas- och lådbod samt kylrum.

d) *Byggnad för lekskola*

- 2 förmiddagsgrupper à 15 barn
- 2 eftermiddagsgrupper à 15 barn

- 4 lekrum (2 större och 2 mindre);
- 2 lekkök;
- 2 slöjdrum;
- 2 materielrum;
- 1 samlingsrum med anordningar för teater, film m. m. (å vindsvåningen);
- 2 tvätt- och toaletterum;
- 2 kapp- och torkrum;
- 2 mottagningsrum;
- 2 observationsboxar i anslutning till lekrummen;
- 1 omklädningsrum med toaletterum för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toaletterum för lärarinnorna.

Rum för uteleksaker kan lämpligen placeras i källarvåningen.

6) *Familjebostad för undervisningsändamål*

Samtliga lärarinnekategorier med undantag av yrkeslärarinnorna i sömnad komma enligt utredningens förslag att erhålla undervisning rörande bostaden och hemmets vård. För en god utformning av denna undervisning finner utredningen det synnerligen önskvärt med en ändamålsenligt inredd mindre familjebostad såsom övningsobjekt. Bostaden bör helst vara friliggande från övriga byggnader och omgiven av en trädgård för undervisningsändamål. Denna byggnad föreslås även innehålla rum för biträdande föreståndarinnan för lantushållningslinjen.

Lokalerna för undervisningsändamål böra omfatta 2 rum (vardagsrum och sovrum) och kök med matplats, badrum, tambur och garderober.

7) *Restaurantbyggnad med lokaler för utbildningsbehov*

Avsikten med den lunchservering, som föreslås här komma att bedrivas, är förutom att ordna kosthållet för elever och personal att giva de blivande lärarinnorna en rätt förståelse för hur viktigt det är med en god och nä-

rande kost. De böra härigenom, vilket för övrigt är värdefullt för all lärarpersonal men i första hand för hushållningslärarinnorna, få en rätt inställning till kostens betydelse ur näringsfysiologisk synpunkt och sedermera kunna göra god propaganda härför och därvid även kunna stödja skolmåltidsverksamheten. Av samma skäl är det önskvärt, att kosthållet för eleverna vid övriga föreslagna seminarier ordnas genom lunchserveringar anknutna till seminarierna.

Genom den föreslagna restauranten med dess utbildningslokaler har förutsättning skapats för att ordna kurser för utbildning av viss personal för storhushållning, t. ex. för skolmåltidsverksamheten, kokerskor till storkök m. m. Internatföreståndarinneelevernas utbildning liksom lärarinneelevernas övningsundervisning kommer härigenom att tillgodoses I avvaktan på en definitiv lösning av storhushållspersonalens utbildning kan den nuvarande ekonomiföreståndarinnekursen vid statens skolköksseminarium förläggas hit.

Följande lokalutrymmen föreslås.

- 1 undervisningskök med biutrymmen (för utbildning av kokerskor till storkök);
- 1 storkök med biutrymmen och kontor;
- 1 dietkök, även avsett för individuell undervisning och prov;
- 1 konserveringskök, även avsett för lärarinnekurser;
- 1 grovkök (renseri);
- 1 bakrum;
- 1 matsal i anslutning till undervisningsköket;
- 1 större matsal (restaurantens);
- 1 mindre matsal för gäster;
- 1 rum för restaurantens föreståndarinna;
- 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrumbad för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrumbad för anställd personal;
- 1 rum för linneförråd;
- 1 rum för använt linne.

I källarvåningen förläggas centralförråd för födoämnen, glas- och lådbod, kylrum i flera avdelningar m. m.

8) *Byggnad för utbildning av internatföreståndarinnor*

- 1 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinna;
- 1 kök för individuell undervisning och prov med mindre matsal;
- 1 konserveringskök;
- 1 charkuterirum med demonstrationsplats;
- 1 matsal med serveringsrum;
- 1 mejerirum;
- 1 hemvårdsrum med materialrum;
- 1 rum för torrförråd;

- 1 sysal med materialrum;
- 1 vävsal med biutrymmen för bobining och varpning samt garnförråd;
- 1 lektionsrum med materielrum;
- 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
- 1 expeditionsrum;
- 24 elevrum (enkelrum) med garderob, tvättrum och kapprum;
- 1 samlingsrum med bibliotek, förlagt i anslutning till matsalen;
- 1 gästrum (enkelrum);
- 1 sjukrum;
- 2 bad- och duschrum;
- 1 klädvårdsrum för eleverna;
- 1 bostad för föreståndarinnan;
- 2 bostäder för lärarinnor.

I källarvåningen böra finnas utrymmen för förvaring av rotfrukter, potatis, konserver, frukt och övriga matvaror, glas- och lådbod, kylrum, bod för trädgårdsredskap, snyggingsrum för elever, rum för småtvätt, strykning m. m. I vindsvåningen kunna förläggas förvaringsrum för sängkläder, koffert- och klädrum m. m. I något lämpligt källarutrymme bör slöjdrum (för vaktmästare) inredas.

9) *Byggnad för tvättundervisning*

a) Tvättavdelning för lärarinneelever m. fl., innehållande tvättrum, torkrum, strykrum, mangelrum och rum för använt linne samt omklädningsrum med toilettrum och duschrum.

b) Tvättavdelning för tvätteripersonal, innehållande tvätthall, in- och utlämningsrum, torkrum, omklädningsrum med toilettrum och duschrum, expeditionsrum, förrådsrum.

10) *Byggnad för gymnastik med simhall m. m.*

I åtskilliga av de föreslagna kursplanerna ingår som ovan nämnts gymnastik med lek och idrott som frivilligt ämne. Även om det därför är synnerligen önskvärt med en byggnadsanläggning för detta ändamål, framlägger ej utredningen med hänsyn till de nuvarande svårigheterna på byggnadsmarknaden något förslag i detta avseende.

11) *Personalbostäder*

Antalet personalbostäder är beroende av institutionens förläggningsplats. Som något definitivt förslag ej kunnat framläggas, lämnas frågan om dessa bostäder öppen.

Seminariet i Göteborg

Lärarinneutbildningen vid Göteborgs skolköksseminarium och Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbild-

ning kommer enligt förslaget att övertagas av det statliga seminariet i Göteborg. Härjämte föreslås upprättande av i huvudsak de kurser, som bruka anordnas vid Maria Nordenfelts skola.

Seminiariets utbildningskapacitet föreslås bli ungefär följande

	Kurstidens längd	Antal utbildade pr år	Antal elever samtidigt
Hushållningslärarinnor	2 år	24	48
Sömnadslärarinnor	2 »	24	48
Yrkeslärarinnor i sömnad	1 »	12	12
Verkstadsskola för klänningssömmerskor	2 »	12	24
Kurser i vävning	a) 540 timmar (2 kurser pr år) b) 180 timmar (1 kurs pr år ev. flera kurser)	24—30 12—15	} 12—15

För den vidgade utbildning, som sålunda föreslås förlagd till Göteborg, äro de nuvarande lokalerna vid Göteborgs skolköksseminarium och Maria Nordenfelts anstalt ej tillfyllest. De lokaler, vari skolköksseminariet är inrymt, äges av Göteborgs stad. Vid avveckling av detta seminarium kunna lokalerna användas för annan skolköksundervisning. Seminariets inventarier, som befinna sig i förhållandevis gott skick, böra i den mån staden ej själv finner användning för desamma, mot skälig ersättning övertagas av staten. Maria Nordenfelts anstalt förhyr sina lokaler, som för övrigt äro synnerligen bristfälliga. Anstaltens inventariebestånd torde, i den mån det är i underhållet skick, likaledes kunna övertagas av staten. Största delen är emellertid föråldrad och försliten.

Av olika anledningar föreslår utredningen, att det statliga seminariet för huslig utbildning förläggas i nära anslutning till det av 1946 års skolkommission planerade folkskoleseminariet i Göteborg. För ändamålet lämplig tomt finnes disponibel och är belägen å östra guldhedsområdet, cirka 300 m sydost om det planerade folkskoleseminariet. Om det husliga seminariet kommer till stånd och blir förlagt på tomten ifråga, räknar Göteborgs stad med att i anslutning till seminariet eventuellt uppföra en nybyggnad för praktiska hushållsskolan för flickor i Göteborg.

Utredningen beräknar följande lokalutrymmen.

- 2 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinnor;
- 1 undervisningskök för barnklasser (för övningsundervisning) med tvättavdelning, mindre matsal och kapprum. Till ett kök av detta slag är vanligtvis ett hemvårdsrum knutet. För detta ändamål synes den till köket hörande matsalen kunna användas liksom den till seminariet föreslagna familjebostaden;

- 2 kök för individuell undervisning och prov, det ena med mindre matsal och det andra med matplats;
- 1 grovkök (renseri);
- 1 bakrum;
- 1 förrådsrum för daglig distribution av födoämnen m. m.;
- 2 matsalar med serveringsrum, belägna bredvid varandra för att vid vissa tillfällen kunna användas som en större sal;
- 1 hemvårdsrum med materielrum;
- 1 rum för torrförråd (handkammare);
- 1 rum för matdemonstrationer, även avsett för fysikundervisning;
- 5 sysalar med provningsrum eller avbalkning för provning, 3 större salar och 2 mindre;
- 5 materialrum för sömnad;
- 2 vävsalar, 1 större och 1 mindre;
- 2 rum för bobining och varpning samt garnförråd;
- 1 tvättavdelning, innehållande tvättrum, torkrum, strykrum, mangelrum och rum för använt linne;
- 3 lektionsrum med materielrum, ett av dem med anordningar för filmföreläsningar m. m.;
- 1 kemilaboratorium, även avsett för textilundervisningen och som kemisal;
- 1 teckningssal;
- 1 kollegie- och styrelserum med kapprum och försett med pentry för lärarpersonalen;
- 1 rum för rektors mottagning med väntrum, toalettrum och kapprum;
- 1 rum för expedition med arkivrum;
- 1 rum för stencilering;
- 1 rum för huvudlärare;
- 1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;
- 1 rum för bibliotek med studierum;
- 2 dagrum med tekök för eleverna, ett större och ett mindre, belägna bredvid varandra och om möjligt i anslutning till matsalarna;
- 6 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;
- 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
- 1 sjukrum;
- 1 rum för linneförråd.

I källarplanet förläggas lämpligen utrymmen för förråd av rotfrukter, potatis, konserver, frukt och övriga matvaror, glas- och lådbod, slöjdrum (för vaktmästare), bod för trädgårdsredskap, kylrum, snyggningsrum för elever med direkt ingång utifrån.

Denna byggnad bör rymma bostad för vaktmästare.

För anordnande av utställningar är det önskvärt med en särskild utställningssal; byggnadens entréhall kan emellertid möjligen användas för detta ändamål.

Om seminariet förlägges i närheten av det planerade folkskoleseminariet, är en gemensam aula för båda institutionerna möjligen tillräcklig. Förutom som samlings- och räknar emellertid utredningen med att aulan även kommer att användas som skrivsal för nu ifrågakommande seminariums elever. Likaså räknar utredningen med att frågan om rum för skolläkarens mottagning och lokaler för gymnastikundervisningen löses i samband med folkskoleseminariets byggnadsfråga.

I en friliggande byggnad eller eventuellt inom seminariebyggnaden inrymmer familjebostad för undervisningsändamål bestående av vardagsrum, sovrum, kök med matplats, badrum, tambur, garderober m. m.

Som framhållits å sid. 240 finner utredningen det önskvärdt, att lunchservering ordnas gemensamt för de båda seminariernas elever genom inrättande av en restaurang, för vilken i så fall utrymme måste beräknas vid någotdera av seminarierna.

Seminariet i Lund

Vid detta seminarium föreslås utbildning av hushållningslärarinnor och slöjdlärarinnor samt anordnade av en del kurser i sömnad och vävning. Utbildningskapaciteten har tänkts bli följande.

	Kurstidens längd	Antal utbildade pr år	Antal elever samtidigt
Hushållningslärarinnor	2 år	24	48
Slöjdlärarinnor	2 »	24	48
Kurser i sömnad	a) 540 timmar (2 kurser per år)	24—30	} 12—15
	b) 120 timmar (1 kurs pr år)	12—15	
Kurser i vävning	a) 540 timmar (2 kurser pr år)	24—30	} 12—15
	b) 180 timmar (1 kurs pr år)	12—15	

Som i kap. XI meddelats finnes för seminariet lämplig tomtmark disponibel, belägen i nära anslutning till det planerade nya folkskoleseminariet, vars tomt även giver möjligheter till trädgårdsanläggningar för undervisningsändamål.

Följande lokalutrymmen beräknas.

- 2 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinna;
  - 1 undervisningskök för barnklasser (för övningsundervisning) med tvättavdelning, mindre matsal och kapprum; som hemvårdsrum utnyttjas matsalen och nedan föreslagna familjebostad;

2 kök för individuell undervisning och prov, det ena med mindre matsal och det andra med matplats;

1 grovkök (renseri);

1 bakrum, som kan användas även för konservering;

1 förrådsrum för daglig distribution av födoämnen m. m., ev. 2 rum;

2 matsalar med serveringsrum, belägna bredvid varandra;

1 hemvårdsrum med materielrum;

1 rum för torrförråd (handkammare);

3 salsalar med provningsrum eller avbalkning för provning;

3 materialrum för sömnad;

5 vävsalar (1 större och 4 mindre);

3 rum för bobining och varpning samt garnförråd;

1 rum för växtfärgning;

1 tvättavdelning, innehållande tvättrum, torkrum, strykrum, mangelrum och rum för använt linne;

1 rum för matdemonstrationer, även avsett för fysikundervisning;

2 lektionsrum med materielrum, ett av dem med anordningar för filmföreläsningar m. m.;

1 kemilaboratorium, även avsett för textilundervisningen och som kemisal;

1 teckningssal;

1 kollegie- och styrelserum med kapprum och försett med pentry för lärarpersonalen;

1 rum för rektors mottagning med väntrum, toalettrum och kapprum;

1 rum för expedition med arkivrum;

1 rum för stencilering;

1 rum för huvudlärare;

1 skriv- och läsrum för lärarpersonalen;

1 rum för bibliotek med studierum;

2 dagrum med tekök för eleverna, belägna bredvid varandra och om möjligt i anslutning till matsalarna;

5 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;

1 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;

1 sjukrum;

1 rum för linneförråd.

I källarvåningen höra lokaler finnas för rotfrukter, potatis, konserver, frukt och övriga matvaror, centralförråd för garn, glas- och lådbod, slöjdrum (för vaktmästare), bod för trädgårdsredskap, kylrum, snyggningsrum för elever med direkt ingång utifrån.

I byggnaden förlägges bostad för vaktmästare.

För utställningar kan eventuellt entréhallen utnyttjas. Det är dock önskvärt med ett särskilt rum för detta ändamål.

Utredningen räknar med att det planerade folkskoleseminariet och nu ifrågavarande seminarium kunna använda aula, rum för skolläkarens mot-

tagning och gymnastiksal gemensamt, varför utrymmen för dessa lokaler ej här upptagas.

Den familjebostad för undervisningsändamål, som bör finnas, kan tänkas förlagd till samma byggnad som övriga lokaler men bör dock om möjligt anordnas i fristående byggnad.

I likhet med vad utredningen anser beträffande ordnandet av elevernas kosthåll i Göteborg, bör även här utrymme beräknas för ändamålet vid någotdera av seminarierna.

Seminariet i Umeå

Den av Västerbottens läns landsting anordnade utbildningen av skolkökslärarinnor i Umeå bedrivs i provisoriska lokaler i folkskoleseminariet. Vid kursens påbörjande höstterminen 1948 intogos 16 elever. Någon antagning av elever höstterminen 1949 ägde ej rum, varför endast en kurs pågår.

Enligt utredningens förslag böra 12—16 elever antagas årligen. På så sätt komma tvenne kurser att pågå samtidigt med ett elevantal på tillsammans 24—30.

Även med den nuvarande utbildningskapaciteten är skolköksseminariet i behov av egna lokaler. Ökas denna på föreslaget sätt, är det nödvändigt med egna lokaler i nybyggnad. Utrymme för en sådan med erforderliga trädgårdsanläggningar för undervisningsändamål finnes på den staten tillhöriga tomt, på vilken folkskoleseminariet är uppfört.

Följande lokalutrymmen beräknas.

- 1 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinna;
- 1 undervisningskök för barnklasser (för övningsundervisning) med tvättavdelning, mindre matsal och kapprum. Som hemvårdsrum synes den till köket hörande matsalen liksom familjebostaden (se nedan) kunna utnyttjas även här.
- 2 kök för individuell undervisning och prov, det ena med en mindre matsal och det andra med matplats;
- 1 grovkök (renseri);
- 1 bakrum, som även användes vid konservering;
- 1 förrådsrum för daglig distribution av födoämnen m. m., ev. 2 rum;
- 1 matsal med serveringsrum;
- 1 hemvårdsrum med materielrum;
- 1 rum för torrförråd (handkammare);
- 1 tvättavdelning, bestående av tvättrum, torkrum, strykrum, mangelrum och rum för använt linne;
- 1 rum för matdemonstrationer;
- 1 föreläsningssal med anordningar för filmföreläsningar m. m.;

- 1 materielrum, gemensamt för föreläsningssalen och lektionsrummet;
- 1 kemilaboratorium, som även bör användas som kemisal;
- 1 kollegie- och styrelserum med kapprum och försett med pentry för lärarpersonalen;
- 1 rum för rektors mottagning med väntrum, toalettrum och kapprum;
- 1 rum för expedition med arkivrum;
- 1 rum för bibliotek med studierum (även folkskoleseminariets bibliotek bör kunna utnyttjas);
- 1 dagrum med tekök för eleverna i anslutning till stora matsalen;
- 3 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna; ett omklädningsrum har beräknats för eventuella aftonkurser;
- 1 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
- 1 sjukrum;
- 1 rum för linneförråd.

I källaren inredas lokaler för förråd av rotfrukter, potatis, konserver, frukt och övriga matvaror, glas- och lådbod, slöjdrum (för vaktmästare), bod för trädgårdsredskap, kylanordning samt snyggingsrum för elever med direkt ingång utifrån.

Bostad för städerska eller vaktmästare bör finnas i seminariebyggnaden.

För utställningar kan användas entréhallen, om den befinnes lämplig härför, eljest bör en särskild utställningssal finnas.

Utredningen räknar med att vissa av folkskoleseminariets lokaler kunna användas även för hushållningslärarinnornas utbildning, såsom aula, fysiksal, teckningssal, gymnastiksal och rum för stencilering. Rum för skolläkarens mottagning bör kunna ordnas gemensamt för de båda seminarierna.

I en friliggande byggnad eller ev. inom seminariebyggnaden inrymmes familjebostad för undervisningsändamål, bestående av vardagsrum, sovrum, kök med matplats, badrum, tambur, garderober m. m.

Fackskolan för huslig ekonomi

Huvudanstalten i Uppsala. Såsom i kap. I omnämnts disponerar fackskolan för sin undervisning i Uppsala tre fastigheter, Trädgårdsgatan 12 och 14 samt barnhemmet vid Fyrisgatan 1. Av fastigheten Trädgårdsgatan 12 disponeras dock endast två våningar. Fastigheten Trädgårdsgatan 14 består av ett trä- och ett stenhus. Trähuset, som är en byggnad från 1800-talets mitt, förvärvades av skolan i slutet av 1800-talet samtidigt som grundliga omändrings- och reparationsarbeten av byggnaden genomfördes. Huset är en tvåvåningsbyggnad med inredd vindsvåning.

Stenhusets lokaler äro förhållandevis goda och ändamålsenliga. Med hänsyn till fackskolans utveckling och det nuvarande lokalbehovet samt det lokalbehov, som blir nödvändigt vid genomförandet av utredningens förslag,

bör trähuset rivas och ersättas med en nybyggnad med anslutning till stenhuset samt i likhet med detta uppföras i fyra våningar förutom källar- och vindsvåning. Trähusets tomt omfattar cirka 495 m².

De lokaler, som inrymmas i fastigheten vid Trädgårdsgatan 14 och de, som disponeras av fackskolan i fastigheten Trädgårdsgatan 12 äro i huvudsak följande.

15 kök av olika slag, 10 matsalar, 3 handarbets-salar, 1 vävsal med biutrymmen, 1 demonstrationsrum, 1 föreläsningssal, 1 kemilaboratorium, 1 tvättstuga, 1 strykrum, 1 bagarstuga, 1 rum för linneförråd, 1 rum för daglig distribution, 1 rum för husmoderns expedition, 1 skrivrum för lärarpersonalen, 1 samlingsrum för eleverna, 1 rum för rektors mottagning, 1 rum för rektors sekreterare, 1 rum för kassaexpedition, 1 biblioteksrum. Härtill komma omklädningsrum för elever och lärarinnor, utrymmen för förråd av olika slag, försäljningslokal med biutrymmen, bostäder för fem befattningshavare (husmoder, kassörska, vaktmästare, städerska, hembiträde), m. m.

Av nyss nämnda lokaler rymmer trähuset 7 kök, 5 matsalar, 1 handarbets-sal, sekreterarrummet, biblioteket, rum för daglig distribution, två personalbostäder, vissa omklädningsrum, förrådsutrymmen m. m.

Enligt utredningens förslag kommer fackskolans utbildningskapacitet att öka i förhållande till den nuvarande och bli följande

	Kurstidens längd	Antal utbildade pr år	Antal elever samtidigt
Barnavårdslärarinnor	2 år	12	24
Hushållningslärarinnor	2 »	24	48
Hushållnings-sömnadslärarinnor	2 »	24	48
Slöjdlärarinnor	2 »	24	48
Barnavårdslärarinnor, förberedande ...	44 veckor	—	15
Ekonomiföreståndarinnor	1 år	16	16
Husmoderskurs	1 »	24—30	24—30
Specialkurs (högre husmoderskurs)	1 termin	12—15	} 12—15
Kortare husmoderskurs	1 »	12—15	
Praktisk yrkeskurs i matlagning	1 »	24—30	12—15
Barnsköterskekurs	6 mån.	24	12

Under hänvisning till vad utredningen ovan anført beträffande betydelsen av en närande kost för eleverna ur bl. a. propagandasynpunkt föreslås anordnande av lunchservering för fackskolans elever och i mån av utrymme även för andra studerande. Lokalutrymme härför beräknas i den nybyggnad, som föreslås ersätta trähuset och som synes bära inrymma följande nödvändiga lokaler.

3 undervisningskök med biutrymmen och mindre skrivrum för lärarinnorna;

5 kök för individuell undervisning och prov, därav 3 med mindre matsal och 2 med matplats;

- 1 storkök med mindre kontor;
- 1 dietkök;
- 1 konserveringskök, användes även av lärarinnekurserna;
- 1 bakrum;
- 5 matsalar, därav 2 mindre och 1 av dessa avsedd för gäster;
- 1 större matsal för lunchservering;
- 1 rum för daglig distribution av födoämnen m. m.;
- 4 sysalar med avbalkning för provning;
- 2 materialrum för sömnad;
- 1 hemvårdsrum med materielrum;
- 1 familjebostad för undervisningsändamål, bestående av 2 rum (vardagsrum och sovrum) och kök med matplats, badrum, tambur och garderob. Med hänsyn till tomtribrist kan bostaden ej bli friliggande;
- 1 rum för matdemonstrationer; rummet bör även kunna användas för fysikundervisningen;
- 1 föreläsningssal med materielrum och med anordningar för filmförevisning m. m.;
- 2 lektionsrum med materielrum;
- 1 teckningssal;
- 1 rum för undervisningsmateriel, även för sjukvård och barnavård;
- 1 kollegie- och styrelserum med kapprum och försett med pentry för lärarpersonalen;
- 1 rum för sekretariat, eventuellt 2 rum;
- 1 rum för bibliotek med studierum; förlägges lämpligen i anslutning till kollegierummet;
- 2 dagrum med tekök för eleverna, belägna bredvid varandra;
- 5 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för eleverna;
- 2 omklädningsrum med toalettrum och duschrum för lärarinnorna;
- 2 sjukrum;
- 1 rum för linneförråd.

I källarvåningen kunna förläggas charkuterirum, kylrum, omklädningsrum för anstaltens personal, centralförråd m. m.

För barnavårdslärläroinneutbildningen räknar utredningen med att av Uppsala stad planerade barnavårdsinstitutioner få utnyttjas. Ritningar till dylika föreligga, vid vilkas uppgörande hänsyn tagits till att barnavårdsundervisning kan komma att förläggas dit.

Fackskolans lantgård Brogård. De förberedande lärarinnekurser, som enligt utredningens förslag komma att ingå i vissa lärarinnekategoriernas utbildning i form av internatkurser, föreslås i kap. XII bära förläggas till bl. a. fackskolans lantgård Brogård. För att Brogård härvidlag skall kunna utnyttjas erfordras vissa nya undervisningslokaler samt ett antal elevrum.

Redan för den nuvarande utbildningen vid Brogård äro vissa lokaler ej längre användbara utan böra utdömas. Detta framgår även av ett av skolöverstyrelsen den 22 januari 1948 avgivet tillstyrkande yttrande över en framställning från fackskolans styrelse om statsanslag för uppförande av en nybyggnad å Brogård. Enligt denna framställning skulle byggnaden innehålla 19 elevrum, isoleringsrum, samlingsrum för elever, lektionsrum, rum för hemvårdsundervisning, demonstrationskök och undervisningsavdelning för tvätt. Byggnaden skulle ersätta den s. k. storstugan, innehållande omodern tvättstuga, samlingsal, 4 elevrum och 1 rum för hembiträde.

Förutom storstugan finnas vid Brogård

huvudbyggnad med expedition, kollegierum, matsal, samlingsrum, 1 kök, 4 elevrum, vävhall och 1 lektionsrum,

bostadsbyggnad, innehållande bostäder åt inspektor och vaktmästare, 5 elevrum och 1 rum för hembiträde,

det s. k. småbruket, anordnat som ett praktiskt boningshus för småbrukarfamilj, innehållande undervisningslokaler samt lärarinnebostäder och 1 elevrum,

mejeriflygeln med mejeri, konservrum, bagarstuga och lärarinnerum och färgstugan för växtfärgning, slakt m. m.

Utredningen har räknat med att framdeles utrymme bör kunna beredas cirka 35 elever.

Utredningen kan vitsorda, att den s. k. storstugan ej längre är användbar för sitt ändamål. I dess ställe bör uppföras en nybyggnad i två våningar med källar- och vindsvåningar, innehållande sådana lokalutrymmen, som äro nödvändiga för den föreslagna kurverksamheten utöver de utrymmen, som de övriga byggnaderna innehålla. Följande lokaler i nybyggnaden föreslås.

- 1 undervisningskök;
- 1 kök med matplats för individuell undervisning och prov;
- 1 matsal med serveringsrum;
- 1 hemvårdsrum med materialrum;
- 1 rum för torrförråd (handkammare);
- 1 lektionsrum med materielrum;
- 1 rum för matdemonstrationer, förlagt i anslutning till lektionsrummet;
- 1 rum för linneförråd;
- 12 elevrum (dubbelrum) med tvättrum, kapprum och garderober;
- 1 lärarinnebostad;
- 1 dagrum med tekök samt bibliotek i anslutning till matsalen;
- 1 sjukrum;
- 2 toalettrum;
- 1 klädvårdsrum för eleverna;
- 1 förrådsrum för madrasser m. m.

I källarvåningen kunna förläggas bagarstuga, tvättavdelning (tvättrum, mangelrum, strykrum, torkrum, rum för använt linne), charkuterirum med demonstrationsplats, konserveringsrum, förrådsrum för frukt, konserver och övriga matvaror, kylrum, bastu och badrum, snyggingsrum för elever m. m.

Kap. XV. Personalen

1. Lärarpersonalen vid de föreslagna seminarierna

Utredningen vill inledningsvis framhålla, att det för kostnadsberäkningarnas utförande varit nödvändigt att till behandling upptaga personalens lönefrågor. Vad beträffar fackskolan i Uppsala är det betydelsefullt att, för att denna skola skall erhålla tillräckligt kvalificerade lärarkrafter, dessa intaga samma ställning i avseende å undervisningsskyldighet och avlöningsförmåner m. m. som de statliga seminariernas lärare samt inordnas i det statliga löneordningssystemet.

Rektorer

Kompetensfordringar. Enligt utredningens förslag ovan har utbildningen av de olika lärarinnekategorierna utformats så, att den utgöres av vissa bestämda utbildningsmoment: förskolor, praktik och seminarium. Då avsikten är, att elevens utbildning under hela denna tid i viss mån följes från seminariets sida, måste dettas ledning på olika sätt även stå i ständig kontakt med för utbildningen avsedda förskolor, barnsjukhus, praktikant-hem, syateljéer, industrier, hemslöjdsföreningar m. m. På seminarierektorerna komma således att läggas betydande arbetsuppgifter utöver dem, som vanligen åvila rektorer vid andra skolyper. Härjämte tillkommer ledningen av de olika yrkeskurserna, konsulent- och fortbildningskurser m. m., som komma att förläggas i anslutning till seminarierna. Rektor bör dessutom åläggas viss undervisningsskyldighet och åhöra övningslektioner samt därjämte enligt förslaget ovan vara ledamot av seminariets styrelse. De arbetsuppgifter, som därför komma att åläggas rektorerna vid nu ifrågavarande seminarier, bliva sålunda mångahanda och skiftande. Även om vid seminarierna biträdande föreståndarinnebefattningar eller också huvudlärartjänster för olika fackområden inrättas, vilket utredningen i det följande föreslår, kommer emellertid ansvaret för den närmaste tillsynen över utbildningen och seminariet överhuvud att åvila rek-

tor. De vidsträckta arbetsområdena komma sålunda att ställa stora krav på rektors förmåga att administrativt leda utbildningsanstalten.

På innehavaren av en rektorsbefattning brukar uppställas krav på viss pedagogisk erfarenhet. Sålunda fordras t. ex. för behörighet till rektorstjänst vid allmänt läroverk dels att inneha ordinarie ämneslärarbefattning vid någon till statens undervisningsväsende hörande läroanstalt, dels ock, där tjänsten avser högre allmänt läroverk, att inneha behörighet till lektorstjänst vid allmänt läroverk eller, där tjänsten avser realskola, att inneha behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk. Vid kommunal flickskola skall en av skolans ordinarie lärarinnor förordnas till rektor. För behörighet till rektorstjänst vid folkskoleseminarium fordras att inneha behörighet till lektorstjänst vid sådant seminarium.

När det gäller behörighet till rektorstjänst vid förevarande seminarier, bör innehavaren av en sådan tjänst givetvis äga pedagogisk erfarenhet. Be-
träffande kunskapsmeriterna synas dessa ej behöva vara av det slag, som kommer att kvalificera till tjänst som ämneslärarinna vid seminarierna, såvida ej omfattningen av rektors undervisningsskyldighet, i synnerhet vid de mindre seminarierna, skulle nödvändiggöra detta. Det synes utredningen önskvärt att som rektor erhålla en högt kvalificerad kraft. I sådana fall, då en ämneslärarinna inom det husliga området förordnas till rektor, vilket torde bli vanligast, bör hon äga behörighet att inneha ordinarie tjänst vid seminarium av detta slag. Intet hindrar emellertid, att en person med t. ex. lämplig akademisk utbildning och som har möjlighet att meddela undervisning i något ämne, ingående i seminariernas kursplaner, bör kunna förordnas som rektor.

Undervisningsskyldighet. Det är enligt utredningens uppfattning viktigt, att rektor bestrider viss undervisning. Härigenom uppnår man, att rektor kommer i personlig kontakt med undervisningen och eleverna vid seminarierna. Även vid de största seminarierna synes därför en viss undervisningsskyldighet böra åläggas rektor. Undervisningens omfattning blir beroende av seminariernas storlek och den hjälp, som kommer att ställas till rektors förfogande för undervisningens övervakande och seminariets skötsel överhuvud.

Rektor vid ett folkskoleseminarium åligger en undervisningsskyldighet av 10 till 14 undervisningstimmar i veckan. För rektor vid provårseminarium, vilken är föreståndare för provårskursen, samt för rektor vid seminarium med mera än en linje må undervisningsskyldigheten kunna efter omständigheterna minskas till 8 veckotimmar. Rektor vid ett småskoleseminarium har en undervisningsskyldighet av 16 till 20 veckotimmar men denna kan nedsättas vid seminarium med mer än två elevavdelningar. För rektor vid ett högre allmänt läroverk gäller en undervisningsskyldighet av 12 till 16 timmar i veckan men den kan i vissa fall minskas intill 8 vecko-

timmar, om läroverkets lärjungeantal i väsentlig mån överstiger det vid läroverk av samma art vanligen förekommande eller om rektor på grund av särskilda förhållanden fått sig ålagt ett avsevärt drygare arbete m. m. Rektor vid konstfackskolan åligger en undervisningsskyldighet av minst 8 veckotimmar i medeltal för läsår men har av Kungl. Maj:t under skolans omorganisation medgivits nedsättning i undervisningsskyldigheten, senast för läsåret 1949/50 till två veckotimmar.

Det har framhållits, att en mångfald uppgifter komma att tillhöra nu ifrågavarande rektorers arbetsområden. Den föreslagna organisationen av lärarinneutbildningen kommer att kräva stor omsorg och uppmärksamhet. I synnerhet vid de större seminarierna kommer rektor att bli strängt upptagen av handledning av eleverna, av organisatoriska och administrativa problem.

Med hänsyn till de ovan anförda omständigheterna synes undervisningsskyldigheten för rektor vid ett seminarium med en utbildningslinje böra begränsas att omfatta 12 till 16 timmar i veckan. För rektor vid ett seminarium med två eller flera utbildningslinjer bör timantalet kunna nedsättas intill 8 veckotimmar. De arbetsuppgifter, som komma att åläggas rektor för seminariet i Stockholm, synas motivera en ytterligare minskning i undervisningsskyldigheten.

Löneställning. Som rektor vid ett seminarium bör förordnas en person med särskilt goda kvalifikationer. Med hänsyn härtill och då rektor intager en chefsställning bör hon åtnjuta en lön, som överstiger en ämneslärarinnas lön vid seminarierna.

Vid bedömandet av rektorernas avlöningsförmåner bör man taga hänsyn till rektorernas arbetsbörda och ansvar, som i viss mån är beroende av seminariernas storlek. Vid vissa slag av statliga skolor ha rektorsbefattningarna fördelats på lönegrupper alltefter skolornas storleksordning. Olika principer ha därvid kommit till användning. De allmänna läroverken ha sålunda grupperats enligt ett visst poängberäkningssystem innebärande, att varje 25-tal lärjungar räknas som 1 poäng, varje klassavdelning i gymnasiet samt inom realskolans avslutningsklass räknas som 1 1/2 poäng och varje klassavdelning inom realskolans övriga klasser räknas som 1 poäng. Läroverken ha därefter, de högre allmänna läroverken för sig och realskolorna för sig, efter poängsummorna uppdelats i grupper, de förstnämnda i tre och de sistnämnda i fyra grupper. Provårsläroverken ha hänförs till högsta gruppen oavsett deras storlek. Beträffande folkskoleseminarierna har ett annat system kommit till användning innebärande, att gruppindelningen baserats på huruvida seminarierna äro dubbelseminarier eller enkelseminarier. Rektorsbefattningarna vid småskoleseminarierna äro indelade i fyra grupper. Till första gruppen hänföres seminarium med en 2-årig linje, till andra gruppen seminarium med en 3-årig linje, till tredje

gruppen seminarium med två 2-åriga linjer och till fjärde gruppen seminarium med tre eller fyra 2-åriga linjer.

På grund av nu ifrågavarande seminariers olika omfattning föreslår utredningen en gruppindelning även av dessa, och att till grund för avlöningsgrupperingen lägges antalet utbildningslinjer vid varje seminarium, varjämte även hänsyn bör tagas till de vid seminarierna anordnade yrkeskurserna. Om ej nämnda yrkeskurser tagas i betraktande, synes till första gruppen böra hänföras seminarium med en utbildningslinje, till andra gruppen seminarium med två utbildningslinjer o. s. v. På detta sätt kommer seminariet i Umeå att tillhöra första gruppen, seminariet i Lund andra gruppen, seminariet i Göteborg tredje gruppen, fackskolan i Uppsala fjärde gruppen och seminariet i Stockholm sjätte gruppen. Med hänsyn till de vid seminarierna anordnade yrkeskurserna finner utredningen det emellertid skäligt, att seminariet i Göteborg och fackskolan i Uppsala flyttas upp en grupp, sålunda till grupperna fyra respektive fem och seminariet i Stockholm två grupper till en grupp åtta.

Ovan har utredningen framhållit, att rektorslönen bör överstiga en ordinarie ämneslärarinns lön. 1948 års riksdag har godtagit av 1941 års lärarlönesakkunniga (SOU 1947: 15) föreslagen placering av ordinarie lärarinna i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium i Ca 25 statens allmänna avlöningsreglemente. Med anledning härav har utredningen ej funnit sig böra vidare ingå på frågan om ämneslärarinns lönegrads placering utan räknat med att de olika slagen av dessa lärarinnor (ordinarie) placeras i samma lönegrad, d. v. s. lönegrad 25.

Vid bestämmandet av lönerna för rektorsbefattningarna vid de högre allmänna läroverken, folkskoleseminarierna och de tekniska läroverken samt vid realskolorna och småskoleseminarierna, vilka befattningar tillsätts på förordnande för viss tid, är den principen rådande, att skillnaden mellan å ena sidan lektorslön respektive adjunktslön i slutlöneklass och å andra sidan rektorslön i lägsta förekommande avlöningsgrupp utgör fyra löneklasser.

Utredningen föreslår, att rektorsbefattningarna vid seminarierna på det husliga området tillsätts på förordnande för viss tid, vanligtvis för sex år, samt att rektorslönerna bestämmas på det sätt, som kommit till uttryck i ovannämnda princip. Till utgångspunkt härvidlag synes man då böra taga ordinarie ämneslärarinns lön. Rektors lön i lägsta avlöningsgruppen skulle då motsvara lönen i 32 löneklassen löneplan 1 i statens allmänna avlöningsreglemente.

Enligt det nu framlagda förslaget skulle de olika rektorsbefattningarna placeras på följande sätt:

Grupp	I	II	IV	V	VIII
Löneklass	32 (Cb 6)	33 (Cb 7)	35 (Cb 9)	36 (Cb 10)	39 (Cb 13)
Seminarium	Umeå	Lund	Göteborg	Uppsala	Stockholm

Såsom jämförelse och som framgår av ovan berörda princip för vissa rektorlöners bestämmande, kan nämnas, att rektorerna vid realskolorna och småskoleseminarierna avlönas enligt löneklasserna 33—36 (Cb 7—10) samt rektorerna vid de högre allmänna och tekniska läroverken samt folkskoleseminarierna enligt löneklasserna 37—39 (Cb 11—13). Biträdande föreståndarinnan vid statens skolköksseminarium åtnjuter ett arvode av 1 200 kronor årligen.

Rektor vid fackskolan i Uppsala åtnjuter (budgetåret 1949/50) årligen en kontant grundlön på 6 000 kronor, dyrtids- och kristillägg på 1 957 kronor, tillfällig löneförbättring på 1 200 kronor, särskilt lönetillägg på 1 320 kronor. Uppsala stad bidrager med 200 kronor. Härjämte utgå naturaförmåner, värderade till 400 kronor samt bostadsersättning med 1 500 kronor. Sammanlagda löneförmånerna utgöra sålunda 12 577 kronor.

Biträdande föreståndarinnor och huvudlärarinnor

De arbetsuppgifter, som skulle åvila rektorerna, i synnerhet vid de större seminarierna, kunna ej skötas av en enda person. I de fall rektor ej själv är fackutbildad inom någon till seminariet hörande utbildningsgren, bör någon fackutbildad ha speciellt ansvar för att undervisningen inom nämnda område bedrivs ändamålsenligt. Det synes därför nödvändigt, att som rektors hjälp väl kvalificerade krafter finnas för ändamålet ifråga. Utredningen föreslår därför, att beroende på seminariets storlek *biträdande föreståndarinnor* eller också *huvudlärarinnor* tillsätts. Deras arbetsuppgifter skulle bestå i bland annat, förutom viss undervisningsskyldighet och ansvar för undervisningen inom sina respektive områden, att i samråd med rektor och övriga lärare uppgöra arbetsordning och schema för övningslektionerna, bedöma elevernas provlektioner, söka vinna närmare kännedom om eleverna och deras framsteg i studierna, övervaka ordningen inom de lokaliteter, som utnyttjas av olika fackkurser. Inför seminariets styrelse böra de vara föredragande i ärenden, som tillhöra deras fackområden.

Beträffande anställningsformen böra de biträdande föreståndarinnorna tillsättas på förordnande för viss tid, förslagsvis sex år. Huvudlärarinnorna böra vara ordinarie ämneslärarinnor vid seminariet med visst arvode.

Vid *seminariet i Stockholm* har utredningen, vilket flera gånger framhållits, tänkt sig, att utöver lärarinneutbildningen åtskilliga yrkeskurser av olika slag anordnas, såsom barnsköterske-, internatföreståndarinne- och vävkurser, verkstadsskola för klänningssömmerskor m. m. Här bli därför arbetsuppgifterna för nu berörda befattningshavare synnerligen krävande. Det gäller därför att härtill förvärva väl kvalificerad personal. Av denna

anledning vill utredningen föreslå, att biträdande föreståndarinnebefattningar vid detta seminarium inrättas för samtliga fackområden.

Beträffande övriga seminarier komma de olika fackens områden att ej bli så omfattande, åtminstone i början, som vid seminariet i Stockholm. Utredningen vill därför föreslå, att vid dessa seminarier i mån av behov huvudlärarinnor tillsätts. Frågan om inrättande av biträdande föreståndarinnebefattningar även där kan naturligtvis senare bli föremål för omprövning.

Vid *seminariet i Umeå* med endast en utbildningslinje (hushållning) synes någon huvudlärarinna ej böra anställas. Härvidlag utgår utredningen ifrån att rektorn vid detta seminarium är fackutbildad inom hushållningens område.

Seminarierna i Göteborg och Lund beräknas utbilda hushållnings- och sömnadslärarinnor samt yrkeslärarinnor i sömnad respektive hushållnings- och slöjdlärarinnor. För de områden, inom vilka rektor ej själv äger sakkunskap, bör en huvudlärarinna finnas.

Med hänsyn till storleken på *fackskolan i Uppsala* med fyra läraryrkesutbildningslinjer och flera yrkeskurser bör en huvudlärarinna anställas för varje fackområde, även om rektor äger sakkunskap inom något av områdena.

Kompetensfordringar. Ovan har utredningen framhållit vissa arbetsuppgifter, som bör åvila de biträdande föreståndarinnorna och huvudlärarinnorna. Dessa arbetsuppgifter äro av den art, att befattningshavarna ifråga böra besitta, förutom framstående skicklighet inom respektive fackområden, personliga egenskaper, som göra dem väl lämpade att fylla sina uppgifter.

För att kunna anställas som biträdande föreståndarinna bör fordras behörighet till ordinarie ämneslärarinnetjänst vid seminariet. Huvudlärarinna bör utses bland de ordinarie ämneslärarinnorna.

Undervisningsskyldighet. Med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som äro av kameral och administrativ natur, föreslår utredningen, att de biträdande föreståndarinnorna böra åläggas undervisningsskyldighet av 14—20 timmar i veckan.

I förhållande till övriga ämneslärarinnor böra huvudlärarinnorna medgivas en nedsättning i undervisningsskyldigheten med högst sex veckotimmar.

Löneställning. Ovan har utredningen föreslagit, att rektorsbefattningarna i lägsta avlöningsgruppen böra tillhöra Cb 6, motsvarande lönen i 32 löneklassen löneplan 1 i statens allmänna avlöningsreglemente, d. v. s. fyra löneklasser högre än den högsta löneklassen för en ordinarie ämneslärarinna. För att som biträdande föreståndarinnor erhålla personer med

de bästa kvalifikationer, böra de, i likhet med rektorerna, åtnjuta lön, som överstiger ifrågavarande högsta löneklass. Såsom lämplig avvägning härvidlag anser utredningen att lönen bör utgå med två löneklasser över nämnda högsta löneklass eller 30 löneklassen. Då anställningsformen bör, som ovan nämnts, vara förordnande för viss tid, komma de sålunda att placeras i Cb 4. Samtliga biträdande föreståndarinnebefattningar föreslås placerade i en och samma lönegrad. I detta sammanhang kan nämnas, att föreståndaren för teckningslärarinstitutet vid konstfackskolan tillhör Cb 5.

Huvudlärarinnorna föreslås, utöver löneförmånerna som ämneslärarin-
nor, tillerkännas ett visst arvode, förslagsvis 600 kronor om året.

Lektorer

Bland de viktigaste ämnena vid all lärarutbildning äro pedagogik och psykologi. Den blivande läraren behöver grundliga insikter i dessa ämnen, framför allt i barn- och ungdomspsykologi. Av stor betydelse är därför, att så kompetenta lärarkrafter som möjligt användas för denna undervisning. Utredningen vill därför föreslå att, i den mån tillräckligt antal timmar härför finnas, särskilda *lektorstjänster i psykologi* och *pedagogik* samt *allmän metodik* inrättas. Vid seminarierna i Stockholm och Uppsala, där barnavårdslärarinnor utbildas, bör någon av undervisarna i psykologi vara barnpsykolog.

Kursplanerna för de flesta lärarinneutbildningslinjer upptaga ämnet kemi. Med hänsyn till att undervisningen i ämnet i vissa fall kommer att ligga på gymnasiets plan och delvis högre än detta anser utredningen det motiverat, att *lektorstjänster i kemi* inrättas. Dessa lektorers undervisning bör dessutom kunna omfatta delar av näringsläran och fysik. Undervisningsskyldigheten synes böra bestämmas till den för lektorer vanliga eller till 20—24 timmar i veckan.

Ämneslärarinnor

Personalförteckningen till statens skolköksseminarium och hushållsskola upptager två olika kategorier lärarinnor, lärarinna i hushållsgöromål och lärarinna i kvinnlig slöjd. Båda tillhöra i anställnings- och löneförhållanden övningslärarna.

I våra allmänna skolor utgöra hushållsgöromål och kvinnlig slöjd särskilda ämnen, s. k. övningsämnen. I vissa skolformer ha de dock en annan karaktär. Ämnena ifråga bestå egentligen av en grupp av olika ämnen. Detta visar tydligt undervisningsplanerna för de olika lärarinneseminiarierna. Så upptager t. ex. planen för statens skolköksseminarium ej ämnet hushålls-

göromål, utan här förekomma sådana ämnen som näringslära, födoämneslära, ekonomilära, kalkylation, matlagningslära m. m. Detsamma gäller vid övriga olika typer av seminarier. Lärarinnorna vid seminarierna undervisa ej heller i ämneskomplexen utan i något eller några av de särskilda ämnena. Tvekan torde väl ej råda därom, att dessa särskilda ämnen ej böra räknas till de s. k. övningsämnena utan måste anses vara seminariernas läroämnen. Att under sådana förhållanden hänföra dessa lärarinnor till övningslärare är oegentligt. De äro seminariernas ämneslärare. Som benämning på dessa lärarinnor vill utredningen föreslå termen *ämneslärarinna*.

Lärarinnorna vid statens skolköksseminarium och hushållsskola ha sin undervisning förlagd ej endast till själva seminariet utan även till de andra kurser, som anordnas där. Deras undervisningsskyldighet omfattar jämväl övningsklasser vid statens normalskola.

De av utredningen planerade utbildningsanstalterna beräknas anordna, förutom själva seminariekurserna, åtskilliga yrkeskurser, vilket framgår av kapitel XIII. Dessa kurser komma att fylla ett mycket viktigt ändamål vid lärarinneutbildningen genom att vara övningsskolor till seminarierna. Lärarinneelevernas handledning kommer därför att i stor utsträckning åvila yrkeskursernas lärarpersonal, som inte minst av denna anledning bör äga de bästa kvalifikationer. Det synes utredningen därför angeläget, att lärarinnorna vid dessa kurser intaga samma ställning i olika avseenden som seminariernas lärarinnor. På grund av det höga stadium, på vilket undervisningen ligger, är det nödvändigt, att lärarinnorna äro specialutbildade i olika ämnen och handha undervisningen i dessa inom olika kurser. Även i schematekniskt hänseende kan det vara nödvändigt att såväl vid seminariet som vid yrkeskurserna samma lärarinnor tjänstgöra. De olika ämneslärarinnornas verksamhetsområde skulle sålunda ej begränsas till lärarinneutbildningslinjerna utan omfatta även yrkeskurserna.

Kompetensfordringar. För att vinna anställning som lärarinna vid de nuvarande lärarinneutbildningsanstalterna fordras i regel avlagd examen vid vederbörligt seminarium, varjämte viss pedagogisk erfarenhet som lärare i regel kräves. Sålunda föreskrives såsom behörighetsvillkor till ordinarie lärarinnebefattning i hushållsgöromål respektive handarbete vid statens skolköksseminarium bland annat

avlagd avgångsexamen från skolköksseminarium respektive handarbetsseminarium, vilkas genomgående medför rätt till lönetursberäkning vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, dock att lärarinna, som prövas ha på annat sätt förvärvat motsvarande utbildning, må kunna av skolöverstyrelsen förklaras behörig till dylik tjänst;

att under minst två läsår vid någon under skolöverstyrelsens inseeende ställd läroanstalt ha med nit och skicklighet bestritt sådan tjänstgöring, som till omfattning kan anses motsvara den, som enligt gällande bestäm-

melser åligger lärarinna i hushållsgöromål respektive handarbete vid statens skolköksseminarium och hushållsskola.

Det är givetvis nödvändigt, att för behörighet till ämneslärarinnebefattning vid de av utredningen föreslagna anstalterna i första hand fordra avlagd examen vid vederbörlig utbildningslinje eller däremot svarande utbildning jämte praktisk erfarenhet av lärarinneverksamhet. Men det är dock enligt utredningens uppfattning angeläget med ytterligare utbildning utöver den nyss nämnda. Här uppstå emellertid ej obetydliga svårigheter. I vårt land saknas för närvarande så gott som helt och hållet dylika utbildningsmöjligheter. Så länge en dylik utbildning ej anordnas, synes man ej formellt kunna som behörighetsvillkor i utbildningshänseende uppställa högre krav än avlagd examen från vederbörlig utbildningslinje. I sådana fall, då sökande till en lärarinnebefattning förvärvat grundligare utbildning på området, bör detta emellertid räknas henne som merit. I vissa fall kan man tänka sig studier vid hemmens forskningsinstitut, universitet eller högskola i något enstaka ämne (t. ex. kemi, fysik, nationalekonomi, pedagogik), textilinstitut, konstfackskolan, lantbrukshögskolan, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Ericastiftelsens läkepedagogiska institut och eventuellt andra.

Genom studier i utlandet kunna de olika lärarinnekategorierna erhålla vidare utbildning. Så kunna t. ex. hushållningslärarinnorna bedriva studier i Danmark (Aarhus), textillärarinnorna i England, Frankrike och Schweiz, barnavårdslärarinnorna i England, Schweiz och Holland och samtliga kategorier i Amerika. Utredningen anser sig sålunda för närvarande ej kunna framställa annat än som ett önskemål, att en ämneslärarinna efter avlagd lärarinneexamen bör ha bedrivit studier inom sitt fackområde antingen inom landet eller utomlands. Då det är synnerligen viktigt, att ämneslärarinnan på något sätt beredes tillfälle till att fördjupa sina kunskaper och erhålla vidgade vyer inom sitt verksamhetsområde, böra stipendier ställas till förfogande för ändamålet.

Undervisningsskyldighet. Vid våra nuvarande enskilda lärarinneutbildningsanstalter har på de lärarinnor, som ha full tjänstgöring, lagts en förhållandevis stor arbetsbörda. Undervisningsskyldigheten håller sig snarare över än under 30 veckotimmar. Detta sammanhänger delvis med det ekonomiska tryck, varunder dessa seminarier städse måst arbeta.

Enligt stadgan för övningslärare (nr 376/1950), som trätt i kraft den 1 juli 1950, kan lärarinna i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium och hushållsskola uppbära full lön vid en undervisning av 27 veckotimmar, vilket timantal sålunda gäller som full tjänstgöring. Vidare gäller här enligt ett kungl. brev den 17 maj 1935, att en föreläsningstimme i fråga om fullgörande av lärares undervisningsskyldighet samt i avlöningshänseende skall anses motsvara två vanliga undervisningstimmar.

Adjunkter eller ämneslärarinnor vid allmänna läroverk och ämneslärare vid kommunala flick- och mellanskolor ha en undervisningsskyldighet av 24—30 veckotimmar eller i medeltal 27 veckotimmar, varvid dock en nedsättning i undervisningsskyldigheten på visst sätt kan medgivas vid tjänstgöring å gymnasiet, i realskolans eller kommunala flickskolans högsta klasser.

Lektor vid ett högre allmänt läroverk eller folkskoleseminarium är skyldig meddela undervisning 20—24 veckotimmar. För adjunkt vid ett småskoleseminarium är undervisningsskyldigheten bestämd till 22—28 veckotimmar.

Inom de angivna gränserna bestämmes varje särskild lärares undervisningsskyldighet med hänsyn till tjänstgöringens beskaffenhet och de särskilda åligganden, som kunna ingå i sagda skyldighet.

Konstfackskolans facklärarinnor åtnjuta full lön vid 24 veckotimmar.

När det gäller ämneslärarinnorna vid nu ifrågavarande anstalter, vill utredningen föreslå en undervisningsskyldighet av 20—26 timmar i veckan. Som det här gäller lärarutbildningsanstalter, ha lärarinnorna särskilda förpliktelser genom att leda andra, som förbereda sig till läraryrket. Med hänsyn härtill och till bland annat skyldigheten att handleda vid elevernas enskilda arbeten och undervisningsövningar bör dessa lärarinnors undervisningsskyldighet sättas lägre än adjunktens vid allmänna läroverk. Då dessutom elevklientelet's ålder blir förhållandevis hög och undervisningen vid seminarierna ligger över realskolans plan, synes undervisningsskyldigheten böra bestämmas med utgångspunkt från en lektors vid ett högre allmänt läroverk eller folkskoleseminarium. Den nedre gränsen bör därför fastställas till 20 veckotimmar. Den övre gränsen synes böra läggas något över en lektors 24 timmar, enär en ämneslärarinna kan få sin undervisning förlagd till vid seminariet knutna yrkeskurser. Utredningen föreslår därför en maximering av undervisningsskyldigheten till 26 veckotimmar. Mellan dessa gränser bör varje särskild lärarinnas veckotimtal bestämmas med hänsyn till tjänstgöringens art och den tid, som åtgår för fullgörande av andra åligganden, såsom granskning av skriftliga arbeten, handledning av eleverna m. m.

I vissa fall är det för undervisningen av stort värde, att möjlighet beredes en lärarinna att vid sidan av sin lärartjänstgöring kunna vara verksam i produktionslivet för att genom livgivande impulser därifrån kunna berika undervisningen. Som exempel kan nämnas lärarinnan i fackteckning med komposition, som härför bör lämnas möjlighet att få omfattningen av sin undervisningsskyldighet minskad. Utredningen föreslår därför för sagda lärarinna en undervisningsskyldighet av lägst 10 och högst 26 veckotimmar. Här torde erinras om att facklärarnas vid konstfackskolan undervisningsskyldighet bestämts till 9—24 timmar i veckan av nyssnämnd anledning.

För samtliga ämneslärarinnor synes en föreläsningstimme i fråga om undervisningsskyldigheten böra motsvaras av två undervisningstimmar.

Den demonstrationsundervisning, som förekommer i den praktiska undervisningen, kräver mycket förarbete. En demonstrationstimma bör därför jämföras med två undervisningstimmar.

Löneställning. Ordinarie lärarinna i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium är från och med den 1 juli 1950 placerad i lönegrad Ca 25.

På grund av att de olika slagen ämneslärarinnor enligt utredningens förslag komma att i stort sett få likvärdig utbildning och samma tjänstgörings-skyldighet, böra de även erhålla samma löneställning. Detta innebär med hänsyn till nyssnämnda lönegradsplacering av ordinarie lärarinnan i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium en inplacering i lönegrad Ca 25.

För de lärarinnor, som på grund av verksamhet i produktionslivet få sin undervisningsskyldighet nedsatt, bör lönen bestämmas i förhållande till omfattningen av undervisningsskyldigheten på så sätt, att lönen minskas med 1/26 för varje veckotimme, som fattas i 26 veckotimmar, dock med högst 16/26. Vid bestämmandet av denna minskning bör hänsyn tagas till omfattningen av det arbete, som utom lärorummet åvilar lärarinnan i denna hennes egenskap.

Vid den föreslagna lönegradsplaceringen har hänsyn tagits till att ett läsår omfattar 39 veckor eller 37 effektiva arbetsveckor. Emellertid kan det inträffa, att vissa lärarinnor komma att tjänstgöra mera än 39 veckor om året. Så blir fallet för de lärarinnor, som komma att få sin tjänstgöring förlagd till kurser med ett arbetsår längre än det normala om 39 veckor, t. ex. internatföreläsningens kursen, vilken utredningen ovan föreslagit skall komma att omfatta 44 veckor. Som ungefär samma undervisningsskyldighet bör åligga lärarinnor med lika lönegradsplacering, bör för den tjänstgöring, som fullgöres utöver de 39 veckorna, särskild ersättning utgå i någon form. Utredningen förordar härför timlärararvoden, till vilka utredningen återkommer nedan.

Extra ordinarie ämneslärarinna synes böra placeras i lönegrad Ce 23.

Övriga lärare

Förutom de lärare, som ovan föreslagits, och timlärare (se nedan) erfordras för undervisningens meddelande vissa andra lärarkategorier. Utredningen föreslår härför *föreläsare*, *speciallärare* och *övningslärare*.

Dessa lärarkategorier skola handha undervisningen i sådana ämnen, som ej synas böra ingå i lektors- eller ämneslärarintjänsterna. Föreläsare böra anställas i ämnen, i vilka undervisningen meddelas i föreläsningsform.

Huruvida en föreläsare skall anställas i visst ämne, är sålunda beroende av ämnets natur. Såsom exempel på ämne av föreläsningens natur kan nämnas samhälls- och familjekunskap.

Sker undervisningen mera i form av lektioner, böra speciallärare komma till användning t. ex. för undervisning i talteknik.

Åt föreläsare förordar utredningen ett arvode av 35 kronor per timme för föreläsning av återkommande natur och 45 kronor per timme för föreläsning av tillfällig natur. Speciallärare föreslås böra åtnjuta ett arvode av 20 kronor per timme. Föreläsare och speciallärare synas dessutom böra erhålla viss ersättning för examinationsskyldighet, förslagsvis fem kronor per elev och tentamen.

Övningslärarbefattningarna i t. ex. gymnastik böra jämföras med motsvarande befattningar vid de högre allmänna läroverken. 1941 års lärarlönesakkunniga ha föreslagit att Ca 23, motsvarande A 20, må bibehållas för dessa befattningar, vilket också godtagits av riksdagen. Utredningen föreslår alltså samma löneställning för nämnda lärarbefattningar vid seminarierna inom det husliga området.

Timlärararvoden

I sitt den 21 juni 1947 avgivna förslag till arvodesreglering för timlärare vid vissa civila och militära skolor erinrade timlärarsakkunniga om att de i sitt principförslag ansett starka skäl tala för att arvode för undervisningstimme tillämpades. De sakkunniga uttalade bestämda sympatier för denna ersättningsform främst av den anledningen, att den medgäve en direkt anpassning av ersättningen efter den verkliga arbetsprestationen. Med hänsyn till att i remissyttrandena över principförslaget från flertalet håll invändningar rests i olika hänseenden mot ett arvode för undervisningstimme, bland andra administrativa svårigheter, voro emellertid de sakkunniga ej beredda att utesluta veckotimssystemet. Båda systemen ha också kommit till användning.

Undervisningen å seminariestadiet ligger visserligen på ett högre plan än undervisningen i de flesta av de till seminarierna hörande yrkeskurserna men då utredningen ansett, att ämneslärarinnornas tjänstgöring bör förläggas såväl till seminarielinjerna som till yrkeskurserna, varvid samma undervisningsskyldighet ansetts böra åläggas lärarinnorna, oavsett om tjänstgöringen är förlagd till ena eller andra skolformen, synes samma timarvode böra utgå vid såväl seminarierna som yrkeskurserna.

Med hänsyn till bl. a. de vid seminarierna anordnade yrkeskursernas olika längd vill utredningen föreslå, att arvodet till timlärare i läroämnena vid nu ifrågasatt utbildningsanstalter utgår efter undervisningstimme. Med utgångspunkt från den föreslagna undervisningsskyldigheten för äm-

neslärarinnor och till läsårets längd vid seminarierna synes timarvodet för undervisningstimme böra utgå med 1/945 av årslönen för vederbörlig löneklass (beteckning TB). Härvidlag bör en föreläsningstimme liksom en demonstrationstimme motsvara två undervisningstimmar. Timarvode med beteckningen TA kan naturligtvis även förekomma (lektor).

Utredningen föreslår vidare, att i läroämne timarvode efter löneklass 20 skall gälla för lärare, som avlagt examen vid någon av lärarinneutbildningslinjerna inom det husliga området.

För undervisning utöver full tjänstgöring å egen tjänst bör ordinarie och extra ordinarie ämneslärarinna åtnjuta timarvode efter den löneklass, hon tillhör, dock icke högre löneklass än den högsta, som gäller för extra ordinarie ämneslärarinnetjänst.

Kallelse av lärare

Tillsättning av rektors-, biträdande föreståndarinne-, huvudlärarinne- eller ordinarie ämneslärarinnetjänst bör i vanliga fall ske genom brukligt ansökningsförfarande. I enstaka undantagsfall kan det emellertid tänkas att till en ledig dylik tjänst förvärva en person, som med hänsyn till läroanstaltens art och uppgift samt till tjänstens beskaffenhet genom föregående verksamhet eller personliga förutsättningar härför är i särskild grad skicklig och lämplig. En dylik person bör efter Kungl. Maj:ts medgivande kunna kallas till innehavare av tjänsten ifråga utan tjänstens ledigförklarande eller utan att givna föreskrifter rörande behörighet m. m. iakttagas.

Motsvarande kallelseförfarande bör även kunna äga rum, då ingen behörig sökande anmält sig till en ledigförklarad tjänst.

Utredningen vill här erinra om att föreskrifter för tillsättning av tjänster genom ifrågavarande förfarande äro meddelade beträffande vissa skolformer såsom folk- och småskoleseminarier, tekniska läroverk och handelsgymnasier.

Ledighet för studier

Den ständiga utveckling, som pågår på olika håll och områden berör i hög grad vårt undervisningsväsende och ställer höga krav på lärarna. Inför nyheter på kostens, lanthushållningens, textiliernas, bostadens, barnuppföstrans m. fl. områden böra lärarinnorna inom det husliga området ej stå främmande. De ha emellertid svårt för att kunna följa med utvecklingen med hänsyn till den begränsade tid, som står dem till buds. Detta är sär-

skilt olyckligt för en lärarinna vid en läroanstalt, där lärarinnor utbildas. Inom utredningen har därför ingående diskuterats ett förslag om att seminarielärarinnorna inom det husliga området skulle i likhet med vad som medges motsvarande lärarinnor i U. S. A. ha möjlighet att för studieändamål erhålla ledighet med oavkortad lön efter viss tids tjänstgöring, förslagsvis vart sjunde år. Utredningen har emellertid låtit förslaget falla, då de nuvarande bestämmelserna i statens avlöningsreglemente rörande tjänstledighet för studier m. m. för vissa lärare ej synas hindra en dylik återkommande ledighet. Utredningen utgår då ifrån att nyssnämnda bestämmelser skola komma att äga tillämpning jämväl på seminarielärarinnorna inom det husliga området.

För att åtnjuta ledighet med oavkortad lön fordras enligt nämnda föreskrifter, att studierna m. m. på ett påtagligt sätt kunna tjäna undervisningsväsendets intressen. Enligt utredningens uppfattning böra dessa bestämmelser ej tillämpas alltför snävt utan de böra giva lärarinnorna verklig möjlighet att hålla sig i kontakt med den utveckling, som på olika sätt kan ske inom det husliga området.

Studiestipendier

Utredningen har ovan i detta kapitel framhållit, att ämneslärarinnorna vid seminarierna på ett eller annat sätt böra fördjupa sina kunskaper och hålla sig à jour med utvecklingen inom sitt eget eller angränsande arbetsområde. Detta kan för närvarande ske inom landet i begränsad omfattning eller också genom studier i utlandet. De ekonomiska uppoffringar för den enskilde, som härmed bli förbundna, komma med all sannolikhet att i hög grad hindra önskvärda studier. För att minska dessa uppoffringar och därigenom underlätta studierna, bör staten årligen ställa rikliga stipendiemedel till förfogande. Studieleidighet med oavkortad lön eller med lön med B-avdrag bör ej utesluta möjlighet att erhålla stipendium. För nu nämnt ändamål synes ett årligt belopp böra beviljas.

Ovan har framhållits att, såsom behörighetsvillkor till ämneslärarinnetjänst vid seminarierna i kunskapsfordringar för närvarande endast uppställa avlagd examen från vederbörlig utbildningslinje. Samtidigt har emellertid framställts som önskemål ytterligare studier under något år. Som dessa i stor utsträckning tills vidare måste förläggas utomlands och under sådana förhållanden komma att bli särskilt ekonomiskt betungande, anser utredningen det vara nödvändigt att för detta ändamål stipendier finnas tillgängliga. Härför räknar utredningen med ett belopp av omkring 10 000 kronor årligen under några år. Detta belopp återfinnes i kostnadsberäkningarna.

2. Lärarpersonalen vid de förberedande lärarinnekurserna

A. Kurserna vid Rimforsa och Brogård

En förutsättning för att väl kvalificerad lärarpersonal kommer att söka sig till kurserna å Brogård är, att denna personal ej blir missgynnad i förhållande till motsvarande statliga. Bland annat av denna anledning föreslår utredningen, att personalen å Brogård intager samma löneställning m. m. som personalen vid den föreslagna statliga internatskolan vid Rimforsa och inordnas i det statliga lönesystemet.

Rektorer

Kompetensfordringar. Utredningen har föreslagit, att förberedande lärarinnekurser skola tillhöra utbildningsgången för vissa lärarinnekategorier.

Förutom kunskapsmeriter och pedagogisk erfarenhet, dokumenterade genom behörighet att inneha ordinarie ämneslärarinnetjänst vid de egentliga seminarierna bör rektor äga sådana personliga egenskaper, som gör det möjligt för henne att på ett skickligt sätt fullgöra sina arbetsuppgifter. Utöver handhavande av rektorsgöromål och undervisningsskyldighet tillkommer det särskilda ansvar för eleverna, som alltid faller på rektor vid en skola med internatform. Hon bör därvid äga förmåga att skapa trivsel för elever och personal vid skolan.

Undervisningsskyldighet. Utredningen har ovan framhållit, att en viss undervisningsskyldighet bör åläggas rektor vid seminarierna för att hon därigenom skall nå en personlig kontakt med såväl undervisning som elever. I en internatskola kommer rektor dagligen i nära beröring med eleverna. Av denna anledning är viss undervisningsskyldighet sålunda ej motiverad. Däremot kvarstår önskvärdheten av att uppehålla kontakten med undervisningen. Dennas omfattning blir naturligtvis beroende av rektors övriga arbete.

Vid en internatskola faller på rektor en mångfald sysslor, som ej förekomma vid en annan skola och för vilka det ej låter sig i detalj redogöra. Att bestämma undervisningsskyldigheten till ett visst antal veckotimmar är därför knappast möjligt att göra.

Rektor vid internatkursen å Brogård bör i förhållande till fackskolans rektor intaga en självständig ställning. Hon bör sålunda vara föredragande inför styrelsen i ärenden, som berör den egna skolan.

Löneställning. De internatskolor för de förberedande seminariekurserna, som utredningen tänkt sig så småningom böra upprättas på olika platser inom landet, böra var och en rymma ett 40-tal elever eller vara av ungefär

samma storleksordning som de föreslagna å Brogård och vid Rimforsa. Rektorerna vid de skilda skolorna synas i stort sett komma att få samma ansvar och arbetsböda. Någon skillnad i löneställning för rektorerna är därför ej motiverad.

1941 års lärarlönesakkunniga förorda i sitt Betänkande med förslag till löne reglering m. m. för lärarpersonalen vid statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter (SOU 1949: 50), att rektor vid lanthushållsskola hänföres till lönegrad Ca 26. Med hänsyn till att utredningen nedan räknar med en placering av ordinarie ämneslärarinna vid en statlig internatskola av nu ifrågavarande slag i lönegrad Ca 23, finner utredningen det ej oskäligt, att rektor hänföres till lönegrad Ca 28.

Ämneslärarinnor

Kompetensfordringar. Visserligen faller den undervisning det här är fråga om inom området för lärarinneutbildningen men då det dock gäller ett förberedande stadium, vill utredningen ej uppställa andra krav på dessa lärarinnor än avlagd examen från vederbörligt seminarium jämte viss tids lärarinneverksamhet. Lärarinnorna måste vara väl kvalificerade samt även vara lämpade för och intresserade av internatskoleformen.

Undervisningsskyldighet. Tjänstgöringsskyldigheten för lärarinnorna i dessa internatskolor kommer att omfatta ej blott ren undervisning utan även arbetsuppgifter av helt annan art. För att ej hela internatskoleidén skall förfelas, måste lärarinnorna vara rektor behjälpliga med att taga hand om alla de arbetsuppgifter, som alltid finnas i en skola av denna form. Internatet skall under skoltiden vara elevernas hem. Sådana anordningar måste träffas, att såväl elever som lärarinnor och övrig personal trivas och i gemensamt arbete verka för att av skolan skapa ett gott hem för dem alla.

Med hänsyn sålunda till de särskilda förhållanden, som komma att råda vid internatskolorna och de arbetsuppgifter, som med anledning därav åligga lärarpersonalen, synes lärarinnornas undervisningsskyldighet ej böra fastslås till ett visst antal veckotimmar. Som en viss arbetsordning måste fastställas för kurserna, komma lärarinnornas undervisningsskyldighet emellertid att regleras i erforderlig omfattning. I likhet med vad som är vanligt vid en lanthushållsskola, bör man vid nu förevarande internatskolor kunna räkna med en heltidsanställd lärarinna på 7 å 8 elever.

Löneställning. 1941 års lönesakkunniga förorda, att ordinarie ämneslärare vid lanthushållsskolorna hänföras till lönegrad Ca 22 och framhålla därvid bl. a., att undervisningen vid dessa skolor närmast får anses vara av samma karaktär som undervisning i praktiska läroämnen vid högre kommunala

skolor samt att det dessutom är fråga om undervisning av äldre elever. I prop. nr 235 år 1950 anser sig departementschefen av i propositionen angiven anledning icke kunna tillstyrka högre placering än i lönegrad Ca 20.

Den undervisning, som kommer att meddelas vid de förberedande lärarinnekurserna, kan i stort sett anses vara av motsvarande karaktär som undervisningen vid lanthushållsskolorna men kommer att ligga på ett ej oväsentligt högre plan än den sistnämnda. Med anledning härav anser utredningen, att en ordinarie ämneslärarinna vid nu ifrågavarande lärarinnekurser bör placeras i högre lönegrad än en ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskolorna. Som emellertid en ordinarie ämneslärarinna vid seminarierna på grund av lönegradsplaceringen av ordinarie skolkökslärarinna vid statens skolköksseminarium av utredningen hänförts till 25 lönegraden, räknar utredningen med en placering av de ordinarie ämneslärarinna vid dessa internatskolor i lönegrad Ca 23.

För extra ordinarie ämneslärarinna räknas med en placering i Ce 21.

Övriga lärare

För undervisning i vissa av de i de förberedande lärarinnekurserna ingående ämnena äga ämneslärarinna ej tillräcklig kompetens. Här kan som exempel nämnas bakteriologi m. fl. För nämnda ämnen måste särskilda lärare anlitas, i likhet med motsvarande lärare vid seminarierna lämpligen benämnda *speciallärare*. Föreläsare synes ej behöva förekomma.

Som undervisningen i de förberedande lärarinnekurserna ej kan anses ligga på samma höga plan som vid seminarierna, vill utredningen föreslå ett något lägre arvode för nu ifrågavarande speciallärare än för seminariernas. Såsom skäligt arvode föreslås 15 kronor per timme. Såsom ersättning till speciallärarna för examination föreslås ett arvode av fem kronor per elev och tentamen.

B. Kurser, anordnade vid lanthushållsskolor

Undervisningen i de vid lanthushållsskolorna anordnade förberedande lärarinnekurserna skola upprätthållas av skolornas egen lärarpersonal. Jämlikt stadgan för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter består denna personal av en föreståndarinna, benämnd rektor, samt ordinarie och extra ordinarie lärarinnor. Med hänsyn till bl. a. lärarinnornas arbetsuppgifter är i nämnda stadga någon undervisningsskyldighet ej fastslagen till visst antal veckotimmar. Lärarnas antal vid en skola bestämmes i regel i förhållande till antalet elever.

De förberedande lärarinnekurser, som utredningen räknar med bli för-
lagda till lanthushållsskolorna, komma att anordnas jämsides med skolor-
nas grundkurser och till största delen i sådan omfattning, att lärarinnornas
tjänstgöring i de olika skolformerna förmodligen kommer att bli ungefär
densamma. Den undervisning, som lanthushållsskolornas lärarinnor komma
att handha i de förberedande lärarinnekurserna, blir i vissa avseenden mera
ansvarsfull och krävande än den i de vid skolorna förekommande grund-
kurserna. Det är för den skull enligt utredningens mening motiverat, att
särskilda fortbildningskurser anordnas för dessa lärarinnor och att lära-
rinnorna erhålla särskild ersättning, som bör utgå i form av arvode. Ut-
redningen räknar med årsarvoden av till rektor cirka 1 200 kronor och till
lärarinna cirka 600 kronor. För den händelse lärarinnornas tjänstgöring i
de förberedande lärarinnekurserna blir av väsentlig annan omfattning, sy-
nes arvodet böra kunna jämkas i relation härtill.

I likhet med vad som föreslagits beträffande kurserna vid Rimforsa och
å Brogård bör speciallärararvode utgå med 15 kronor.

3. Övrig personal

Utöver ovannämnda lärarpersonal kräves vid seminarierna viss annan
personal. För att kunna skötas på ett rationellt sätt och motsvara de an-
språk, som komma att från olika håll ställas på seminarierna, beräknas där-
för ytterligare följande personal. I den mån den är lönegradsplacerad bör
den inordnas i det statliga lönesystemet.

Under utbildningstiden ställas eleverna inför åtskilliga problem, som
kunna förefalla dem svåra att bemästra, i synnerhet sådana, som gälla
studierna, men även problem av mera privat karaktär. Det vore därför av
stor betydelse, om eleverna med förtroende kunna vända sig till någon,
som kunde bistå dem i dessa avseenden. Detta gäller i särskilt hög grad
under själva seminarietiden.

Med hänsyn till lärarens allmänt fostrande uppgift är det givet, att
eleverna av såväl rektor som seminariernas övriga lärare böra kunna erhålla
råd och hjälp. Med den utökning av ämnet psykologi, som utredningen
föreslagit i seminariernas kursplaner, böra lärarinnorna bli mera skickade
än hittills för denna uppgift. Det vore emellertid särskilt värdefullt, om åt
någon eller några lärarinnor uppdroges att fungera som någon slags studie-
ledare med uppgift att bistå eleverna med råd och upplysningar i olika
spörsmål, såväl vad beträffar studierna som i rent personliga angelägen-
heter. I vissa fall kunde studieledaren vara förmedlare mellan elev och
annan lärare. Utredningen vill därför föreslå, att vid varje utbildningslinje
vid seminarierna en särskild *studieledare* tillsättes. Hon bör uttagas bland

de ordinarie eller extra ordinarie lärarinnorna samt vara för uppgiften intresserad och särskilt lämplig. Något arvode synes ej böra utgå härför utan lärarinnan bör beredas kompensation genom nedsättning i undervisningsskyldigheten.

Inom en institution av här ifrågavarande slag förekomma vissa arbetsuppgifter, som borde åvila en bestämd person, förslagsvis benämnd *husmoder*. Här avses handhavandet av institutionens städerskepersonal, övervakning av den allmänna ordningen, ansvar för befintliga inventarier och deras underhåll, daglig kontroll av institutionens lokaler, värdinneskap för gäster, anordnande av skolfester m. m. Trevnad och trivsel inom en skola är i hög grad beroende av en husmoders arbete och inställning. Vid seminarierna i Stockholm och Uppsala synes arbetenas omfattning motivera en heltidsanställd husmoder med t. ex. internatföreståndarinneutbildning. Arbetets art och det ansvar, som kommer att åvila dem, gör en placering i lönegrad 18 skälig. Utredningen räknar med att befattningarna bli ordinarie. Vid övriga seminarier bör någon av lärarinnorna, helst med hushållsutbildning, härtill kunna utses. Hennes undervisningsskyldighet bör då minskas, beroende på arbetsuppgifternas omfattning. Något arvode bör i så fall ej utgå.

För den omfattande utbildningsverksamhet i hushållsgöromål, som kommer att bedrivas vid seminariet i Stockholm, blir det erforderligt med uppläggning av ett centralförråd av födoämnen, som dessutom kommer att utnyttjas för internatföreståndarinnornas utbildning och lunchserveringen. Handhavandet av detta förråd kommer att kräva en heltidsanställd befattningshavare med lämplig utbildning. Utredningen föreslår därför en *föreståndarinna för centralförrådet* med ekonomiföreståndarinneutbildning. Hennes arbetsuppgifter skulle bland annat omfatta att i samråd med rektor och vederbörande lärarinnor planlägga inköpen och konserveringsarbetet, att svara för inköpen till förrådet, att handha utlämning av varor till samtliga avdelningar, där matlagning sker, att ansvara för lagerbokföringen samt att handleda internatföreståndarinneeleverna och andra storkonstuder under deras tjänstgöring på förrådet. Föreståndarinnan bör med anledning av sistsagda uppgift ha viss pedagogisk utbildning. Med hänsyn till föreståndarinnans arbetsuppgifter, ansvar och utbildning föreslås befattningen placerad i lönegrad 23. Befattningen bör ordinariesättas.

Det tvätteri, som av utredningen föreslås vid seminariet i Stockholm, avses för lärarinneelevernas utbildning och för anordnande av kurser för utbildning av tvätteripersonal men kommer även att utnyttjas för seminariets drift. För att under rektor ansvara för tvätteriets skötsel och leda arbetet där föreslås en *föreståndarinna för tvätteriet*. Som i hennes arbetsuppgifter beräknas ingå även viss undervisningsskyldighet, bör till befattningen väljas en ämneslärarinna, utbildad inom hushållslinjen och med

för ändamålet lämplig påbyggnad. Med hänsyn till föreståndarinnans arbetsuppgifter i denna hennes egenskap synes undervisningsskyldigheten ej böra sättas högre än till 12 veckotimmar, detta även med tanke på att driften vid tvätteriet bör vara igång största delen av året. Som föreståndarinnan med sin undervisningsskyldighet och utbildning även kan betraktas som ämneslärarinna vid seminariet, bör lönen utgå enligt lönegrad Ca 25.

Vid tvätteriet beräknas ett par kollektivanställda *tvätteriarbetare*. Tvätteriets inkomster beräknas täcka bl. a. dessas avlönande.

För vävlärlärlarinnornas utbildning har utredningen av olika anledningar ansett det nödvändigt, att en verkstad för produktion av handvävda textilier anslutes till seminariet i Stockholm. Härvid har beräknats 8—12 anställda *väverskor*. Som chef för verkstaden föreslås en *verkmästare* och som denna även bör kunna leda undervisningen i färdigberedning av ylletyger och i organisation av verkstadsarbetet (tillsammans omkring 30 timmar om året), bör hon äga viss pedagogisk utbildning. Med hänsyn härtill och till de övriga kvalifikationer, som böra fordras av denna befattningshavare, synes en placering i 18 lönegraden vara skälig. För ifrågavarande undervisning bör timlärararvode utgå. Vid verkstaden bör finnas anställd minst en *konstnärlig ledare*. Dennas utbildning kan motivera en placering i 23 lönegraden. Som verkstaden blir ett affärsföretag, böra dess inkomster täcka omkostnaderna för dess drift. I kostnadsberäkningarna medtages endast avlöning för verkmästaren och den konstnärlige ledaren.

Vården av barnen i spädbarnshem handhaves under föreståndarinnans ledning av särskilt anställda barnsköterskor. Vid sådana spädbarnshem, där utbildning av elever bedrives, är det brukligt att beräkna en anställd barnsköterska för 8 å 10 barn. Vid det till seminariet i Stockholm anslutna spädbarnshemmet (24 barn) böra sålunda anställas tre utbildade *barnsköterskor*. Med hänsyn till deras utbildning och arbetsuppgifter synes lönen kunna beräknas efter 7 lönegraden. Två barnsköterskor föreslås uppförda på ordinarie stat och en på extra ordinarie.

Vad fackskolan i Uppsala beträffar räknar utredningen med att av Uppsala stad inrättade barnavårdsinstitutioner få utnyttjas för barnavårdslärrinneutbildningen.

Vid barnavårdsinstitutionerna vid seminariet i Stockholm böra finnas *barnläkare* samt vid de olika seminarierna *seminarieläkare* och *seminariesköterskor*, samtliga anställda mot arvode.

Till barnläkare föreslås arvode per budgetår utgå dels med 25 kronor per besök vid de olika institutionerna och dels med 5 kronor per barn och plats. Därvid beräknas ett besök i veckan vid spädbarnshem, ett besök varannan vecka vid daghem och ett besök i månaden vid lekskolan.

Till seminarieläkarna i Stockholm, Göteborg, Lund och Uppsala föreslås arvode utgå för budgetår räknat dels med ett grundbelopp av 500 kronor, dels med ett belopp av fem kronor för varje under höstterminen närvarande seminarieelev, dels med ett belopp av två kronor 50 öre för varje under höstterminen närvarande elev i vid seminarierna anordnade yrkeskurser av minst omkring ett års längd, dels ock med hälften av sistnämnda belopp för varje elev i övriga kurser. Till seminarieläkare i Umeå föreslås dels ett grundbelopp av 300 kronor, dels ock fem kronor för varje under höstterminen närvarande seminarieelev. Arvode till skolläkare vid de förberedande lärarinnekurserna vid Rimforsa och Brogård föreslås utgå efter samma grunder som arvode till seminarieläkare i Umeå.

Arvode till seminariesköterska samt skolsköterska vid Rimforsa och Brogård beräknas utgå efter samma grunder, som arvode till seminariesköterska vid folkskoleseminarium.

För vardera av de vid seminarierna i Stockholm och Uppsala föreslagna *lunchrestauranterna* föreslås en *föreståndarinna*. Utöver fullgörande av arbetsuppgifterna som chef för restauranten bör denna befattningshavare kunna handleda lärarinneeleverna vid den praktiska övningsundervisningen vid de kurser av olika slag, som komma att anordnas i anslutning till lunchrestauranten. Hon bör av denna anledning vara utbildad ekonomiföreståndarinna med pedagogisk utbildning eller också hushållningslärarinna med lämplig påbyggnadsutbildning för storhushåll. Lönegradsplaceringen föreslås densamma som för föreståndarinnan för centralförrådet vid seminariet i Stockholm eller Ca 23.

Vid restauranterna erfordras dessutom viss annan personal, såsom *kassapersonal*, *serverings- och diskpersonal*. Kostnaderna för dennas avlöning beräknas täckas av restauranternas inkomster.

För att vara rektorerna behjälpliga med *kontors- och skrivbiträdesgörömlen* beräknar utredningen följande befattningshavare:

vid seminariet i Stockholm en kontorsskrivare i Ca 19, ett kanslibitråde i Ce 11 och fyra kontorsbiträden, därav ett biträde med placering vid centralförrådet, ett vid tvätteriet och ett beräknas för telefonväxeln;

vid seminariet i Göteborg ett kanslibitråde i Ca 11 och ett kontorsbiträde med halvtidstjänstgöring;

vid seminariet i Umeå ett kontorsbiträde med halvtidstjänstgöring;

vid seminariet i Lund ett kanslibitråde i Ca 11;

vid fackskolan i Uppsala en kansliskrivare i Ca 15 och ett kontorsbiträde.

För *vaktmästargörömlen* beräknas vid seminarierna följande befattningshavare.

Seminarierna	Lönegrad				Summa
	12	11	10	9	
Stockholm	1 Ca	1 Ca	1 Ca 1 Ce	1 Ce	} 5
Göteborg	—	1 Ca	—	1/2 Ce	
Umeå	—	—	1/2 Ce	—	1 1/2
Lund	—	—	1 Ca	—	1
Uppsala	—	1 Ca	—	1 Ce	2

Utredningen räknar med att lärarinneseminarier och folkskoleseminariet i Umeå ha gemensam maskinist och eldare, varför vid seminariet i Umeå beräknats endast en vaktmästare med halvtidstjänstgöring.

Beträffande Rimforsa och Brogård synes det vara erforderligt med en vaktmästare vid vardera läroanstalten, förslagsvis placerad i Ca 10.

Slutligen erfordras för utförande av *rengöringsarbeten* (städning, diskning m. m.) viss personal, som torde böra anställas enligt kollektivavtal. Vid seminariet i Stockholm beräknas sex sådana befattningshavare, vid seminariet i Göteborg två, vid seminariet i Umeå en, vid seminariet i Lund två och vid fackskolan i Uppsala tre samt vid de förberedande lärarinnekurserna vid Rimforsa och å Brogård vardera en befattningshavare.

4. Övergångsfrågor rörande lärarpersonalen vid de nuvarande lärarinneutbildningsanstalterna

Vid de nuvarande olika anstalterna för lärarinneutbildning inom det husliga området innehar ett flertal lärarinnor sådana anställningar, som kunna betraktas såsom fasta. Frånsett lärarinnorna vid statens skolköksseminarium och vid fackskolans huvudanstalt i Uppsala äro (läsåret 1949/50) ett 30-tal fast anställda. Åtskilliga av befattningarna äro pensionsreglerade och rätt till viss ömsesidig uppsägningstid föreligger stundom. I samband med ett realiserande av de framlagda planerna för lärarinneutbildningen uppstå vissa spörsmål rörande dessa lärarinnors anställningar. Olika möjligheter givas för att på ett tillfredsställande sätt lösa dessa problem med hänsyn till de olika befattningar det här gäller. Följande möjligheter stå härvid i första hand till buds för lärarinnorna:

att överflyttas till de föreslagna statliga seminarierna,

att överflyttas till de förberedande lärarinnekurserna vid Rimforsa eller å Brogård,

att fortsätta tjänstgöra vid vederbörande läroanstalt vid den särskilda kursverksamhet, som där kommer att bedrivas, eller

att förhjälpas till annan liknande sysselsättning.

Med hänsyn till att åtskilliga förändringar i den fasta lärarpersonalen med all säkerhet komma att inträffa intill dess de föreslagna planerna bli aktuella, framlägger utredningen ej något detaljförslag i nu ifrågavarande avseende. Detta torde i sinom tid böra ankomma på vederbörande centrala skolmyndighet.

Vad den ordinarie eller extra ordinarie lärarpersonalen vid nuvarande statens skolköksseminarium beträffar, bör denna överflyttas till det föreslagna nya statliga seminariet i Stockholm.

Kap. XVI. Central ledning av lärarinneutbildningen

I direktiven för utredningsuppdraget framhåller departementschefen bl. a., att frågor rörande den husliga utbildningen handläggas av icke mindre än fyra olika myndigheter, nämligen skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium, att denna splittring innebär betydande olägenheter och misshushållning med arbetskraft samt att den sakkunniga därför i samband med utredningen bör undersöka, huruvida det icke är möjligt att koncentrera dessa ärendens handläggning samt framlägga de förslag, som härav föranledas. Detta uppdrag upphörde emellertid genom ett förordnande av Kungl. Maj:t den 14 december 1945, då chefen för ecklesiastikdepartementet bemyndigades att tillkalla sakkunniga för att utreda och avgiva förslag rörande möjligheterna att åstadkomma en gemensam tillsynsmyndighet för viss yrkesutbildning, särskilt med tanke på den husliga utbildningen.

Sistnämnda sakkunniga, som antogo benämningen utredningen angående den husliga utbildningens centrala ledning, framlade med skrivelse den 7 november 1946 betänkande med utredning och förslag i ämnet. Utredningen utmynnade i att inom överstyrelsen för yrkesutbildning skulle från och med den 1 juli 1947 inrättas en särskild byrå för den husliga undervisningen. Enligt förslaget skulle vidare bland andra följande läroanstalter överflyttas till överstyrelsen, nämligen Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium vid Rimforsa, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, statens skolköksseminarium och hushållsskola, Ateneums skolköksseminarium, Göteborgs skolköksseminarium, föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm samt Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium i Göteborg.

I proposition nr 231 till 1947 års riksdag upptog departementschefen till närmare behandling endast de av nämnda utredning framlagda förslagen,

såvitt de avsåge frågan om inrättande inom överstyrelsen för yrkesutbildning av en byrå för huslig undervisning och om överflyttning till överstyrelsen av den under kommerskollegii tillsyn stående hemslöjdsundervisningen. Beträffande de av sagda utredning framlagda övriga förslagen anförde departementschefen följande.

»Av skilda skäl synes slutlig ställning för närvarande icke böra tagas till föreliggande förslag om överflyttning från lantbruksstyrelsen till överstyrelsen för yrkesutbildning av lanthushållsskolorna, hemkonsulentverksamheten och Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållsseminarium i Rimforsa samt om överflyttning till sistnämnda ämbetsverk av den under skolöverstyrelsens inseende stående verksamheten vid skolköks- och handarbetsseminarier. Vad beträffar skälen för ett uppskov med ställningstagandet till berörda förslag torde jag här kunna inkränka mig till att erinra om att i propositionen 1947: 75 angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m. förordats, att frågan om lantbruksstyrelsens blivande organisation skulle göras till föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, varvid bland annat spörsmålet om en överflyttning till överstyrelsen för yrkesutbildning av frågorna rörande lantbruksundervisningen torde närmare utredas av sakkunniga.»

Genom beslut av riksdagen inrättades från och med den 1 juli 1947 inom överstyrelsen för yrkesutbildning en särskild byrå för huslig undervisning.

Med hänsyn till de av utredningen nu framlagda förslagen rörande organisationen av lärarinneutbildningen inom det husliga området anser sig utredningen, även om uppdraget vad angår frågan rörande de olika lärarinneutbildningslinjernas centrala ledning genom Kungl. Maj:ts ovan nämnda beslut den 14 december 1945 upphört, böra upptaga till prövning denna fråga.

Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, att de nuvarande olika lärarinneutbildningsanstalterna sortera under skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen. Under skolöverstyrelsen ligga skolköks- och handarbetsseminarierna samt utbildningslinjerna för lanthushålls- och barnavårdslärlarinnor vid fackskolan i Uppsala, under överstyrelsen för yrkesutbildning anstalterna för utbildning av vävlärlarinnor och yrkeslärlarinnor i sömnad samt under lantbruksstyrelsen Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium vid Rimforsa.

Befolkningsutredningen föreslog i sitt betänkande angående den husliga utbildningen, att de olika anstalterna för utbildning av lärarinnor inom den husliga undervisningens område skulle läggas under överstyrelsen för yrkesutbildning. Bland skälen härför angav befolkningsutredningen såsom det förnämsta, att överstyrelsen för yrkesutbildning skulle utrustas med sådan arbetskraft, att ett verkligt pedagogiskt nydaningsarbete skulle bli möjligt inom den husliga byrå, som av befolkningsutredningen föreslogs borde upprättas inom överstyrelsen.

Utredningen angående den husliga utbildningens centrala ledning föreslog, som ovan nämnts, att de under skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen sorterande anstalterna för utbildning av lärarinnor på det husliga området skulle överföras till överstyrelsen för yrkesutbildning. Utredningen anförde härvid bland annat följande.

»Av den redogörelse, som tidigare lämnats för lärarinneutbildningens centrala ledning, framgår, att denna ledning är synnerligen splittrad. Den bristande enhetligheten i ledningen framstår ännu mera, om man betänker, att lärarinnor, utbildade vid olika slag av anstalter, sedan i många fall komma att meddela undervisning i samma ämne. Så kan för att nämna ett exempel undervisning i vävning meddelas av såväl de speciella vävlärarinnorna som av slöjdlärarinnor och lantushållslärarinnor. — — —

Nämnda splittring måste medföra betydande olägenheter i många olika hänseenden. Fördelarna med en centralt dirigerad utbildning torde vara uppenbara. Om en överflyttning till överstyrelsen för yrkesutbildning av ovan föreslagna utbildningsgrenar (lantushållsskolorna, hemkonsulenterna, hemslöjdsundervisningen) genomföres, synes den förstärkning av ledningen inom sagda myndigheter av den husliga utbildningen, som därigenom måste vidtagas, motivera en förläggning av de olika utbildningsanstalterna under berörda ledning.»

En av de sakkunniga framhöll i särskilt yttrande att det torde med hänsyn därtill, att frågan om utbildning av lärarinnor på det husliga området vore föremål för utredning, kunna ifrågasättas, om resultatet av denna utredning icke borde först inväntas, innan beslut om ifrågavarande lärarinneutbildningsanstalters eventuella överflyttning fattades.

Över den del av betänkandet, som avser överflyttning av de under skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen sorterande lärarinneutbildningsanstalterna till överstyrelsen för yrkesutbildning, ha yttranden avgivits av skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, lantbruksstyrelsen, statens arbetsmarknadskommision, socialstyrelsen och statskontoret.

Av nämnda remissorgan ha *överstyrelsen för yrkesutbildning* och *socialstyrelsen* anslutit sig till förslaget. Dåvarande *arbetsmarknadskommisionen*, som ansett sig böra bedöma det framlagda förslaget ur rena arbetsmarknadssynpunkter, har ej funnit anledning till erinran däremot. *Statskontoret* har tillstyrkt förslaget vad beträffar skolköks- och handarbetsseminarierna. *Skolöverstyrelsen* som erinrade om vad överstyrelsen framhållit i sitt yttrande över befolkningsutredningens betänkande angående den husliga utbildningen, har föreslagit, att ifrågavarande skolköks- och handarbetsseminarier åtminstone tills vidare, tills pågående utredningar framlagt sina förslag, i oförändrad omfattning måtte sortera under skolöverstyrelsen. Ämbetsverket har anfört bland annat följande.

»Överstyrelsen vill framhålla, att om också alla här nämnda lärarinneutbildningsanstalter överflyttades till överstyrelsen för yrkesutbildning, skulle dock ej all utbildning av lärarinnor i kvinnlig slöjd komma att sortera under en överstyrelse. Den lärarinneutbildning i detta ämne, som äger rum vid folk- och småskoleseminarierna skulle nämligen fortfarande sortera under skolöverstyrelsen. — —

Ett ytterligare skäl för att skolköks- och handarbetsseminarierna fortfarande

skulle stå under överstyrelsens inseeende är, att allmänna skolor, vilka sortera under skolöverstyrelsen, användas och måste användas som övningsskolor för dessa seminarier vid undervisningsövningar på ett lägre stadium. Däremot finnas inom seminarierna kurser för vuxna elever, varför seminaristerna inom utbildningsanstalterna kunna få undervisningsövningar med elever på högre stadium. Ett undantag härifrån utgör Göteborgs skolköksseminarium.

Då för närvarande en utredning om lärarinneutbildningen på det husliga området pågår och då dessutom 1946 års skolkommissions delegation för lärarutbildningen utreder lärarutbildningen över huvud taget, anser överstyrelsen i överensstämmelse med vad överstyrelsen anförde i sitt yttrande över befolkningsutredningens nämnda betänkande, att det starkt kan ifrågasättas, om tidpunkten ännu är inne att taga definitiv ställning till frågan om seminariernas framtida förläggning.»

Lantbruksstyrelsen har, i likhet med skolöverstyrelsen, i sitt remissyttande ansett, att resultatet av den pågående utredningen av lärarinneutbildningen på det husliga området bör inväntas, innan beslut fattas om överförande till överstyrelsen för yrkesutbildning av icke blott lanthushållningsseminariet vid Rimforsa utan även övriga läroanstalter för utbildning av lärarinnor på det husliga området.

Utredningens förslag. Enighet torde väl råda om olägenheten med den nuvarande splittringen av den centrala ledningen av utbildning av lärarinnor inom det husliga området. Denna olägenhet har påtalats från olika håll och, vilket framgår av det tidigare anförda, varit föremål för behandling av bl. a. 1941 års befolkningsutredning och utredningen rörande den husliga utbildningens centrala ledning.

Den första frågan gäller, huruvida nämnda olägenhet efter en genomförd omorganisation av lärarinneutbildningen i enlighet med förevarande utrednings förslag blir så stor, att utbildningen med nödvändighet bör läggas under en och samma centrala myndighet.

Utredningen har tidigare framhållit betydelsen av att största möjliga antal lärarinnekategorier utbildas vid en och samma utbildningsanstalt. Av denna anledning har utredningen föreslagit, att utbildning av samtliga lärarinnetyper med undantag av hushållnings-sömnadslärarinnor och slöjd-lärarinnor bör äga rum vid seminariet i Stockholm.

De olika momenten i lärarinneutbildningen höra intimt samman med varandra. Det egentliga seminariets ledning, som skall planera och kontrollera praktiken, måste stå i ständig kontakt med de olika förskolornas och den förberedande lärarinnekursens ledning. I sistnämnda kurs, som utgör en del av hushållnings-, lanthushållnings- och hushållnings-sömnadslärarinnornas utbildning, liksom i de egentliga seminariestudierna ingå vissa gemensamma kursmoment för de olika lärarinnekategorierna. Härigenom komma lärarinneelever på olika linjer stundom att ha gemensamma lektioner eller föreläsningar samt lärare. Redan med hänsyn till nu nämnda förhållanden är det påtagligt, att en gemensam central ledning för semi-

nariet i Stockholm är nödvändig. Utredningen kan ej i detalj redogöra för alla de olägenheter, som skulle uppstå med olika tillsynsmyndigheter, olägenheter ej enbart för undervisningen utan även i administrativt hänseende.

Olämpligheten med olika tillsynsmyndigheter för en och samma *läroanstalt* synes ha uppmärksammats i ett par tidigare fall. Utbildningen av lanthushållslärarinnor vid fackskolan i Uppsala har sålunda underställts skolöverstyrelsen, även om denna utbildning avses för lärarinnor, som undervisa huvudsakligast i skolor, som sortera under lantbruksstyrelsen. Sistnämnda myndighet äger dock inspektionsrätt över sagda utbildning. Att utbildning av barnavårdslärarinnor skulle kvarligga under skolöverstyrelsen, när överstyrelsen för yrkesutbildning inrättades, får väl ses mot bakgrunden av motsvarande förhållande. Verkstadsskoleutredningen motiverade nämligen i sitt betänkande angående överstyrelse för yrkesutbildning (SOU 1938: 54) sitt förslag om bl. a. fackskolans i Uppsala kvarliggande under skolöverstyrelsen med att utbildningen vid fackskolan vore i huvudsak inriktad på utbildning av lärarinnor för undervisning i läroanstalter, som sorterade under skolöverstyrelsens läroverks- och folkskoleavdelningar. Vad barnavårdslärarinnorna beträffar är emellertid deras tjänstgöring endast till ringa del förlagd till skolor, som sortera under skolöverstyrelsen. De finna i stället sin huvudsakliga sysselsättning i skolor eller inrättningar, som sortera under överstyrelsen för yrkesutbildning eller socialstyrelsen.

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden anser utredningen, att ett seminarium med olika utbildningslinjer bör ställas under en och samma tillsynsmyndighet. Då utbildning av samma lärarinnekategorier vid olika seminarier bör handhavas av samma centrala ledning, bör sålunda överinseendet över hela lärarinneutbildningsverksamheten utövas från ett håll.

Före inrättandet av överstyrelsen för yrkesutbildning sorterade all utbildning av lärarinnor inom det husliga området under skolöverstyrelsen med undantag av den utbildning av lanthushållslärarinnor, som bedrivs vid Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsseminarium vid Rimforsa och ligger under lantbruksstyrelsen. Vid överstyrelsens för yrkesutbildning inrättande överflyttades dit utbildningen av lärarinnor för vävningens och yrkessömnadens områden.

När det gäller att avgöra frågan, vilket ämbetsverk, som bör vara den gemensamma tillsynsmyndigheten över utbildningen ifråga, är det för utredningen uppenbart, att utbildningen bör hänföras till endera av våra båda centrala skolmyndigheter, skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning. Lantbruksstyrelsens befattning med lärarinneutbildningen bör icke blott av denna anledning upphöra utan även därav att den nuvarande utbildningen av lanthushållslärarinnor kommer vid genomförande av utredningens förslag att nedläggas.

Utredningen har sålunda funnit, att den centrala ledningen bör läggas under en och samma myndighet, antingen skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning. Vid förläggning under förstnämnda överstyrelse skulle denna komma att handhava utbildningen av vissa lärarinnekategorier, som icke alls eller endast helt obetydligt tjänstgöra inom skolformer, sorterande under nämnda myndighet. Utredningen syftar här på utbildningen av lärarinnor i barnavård och vävning samt yrkeslärarinnor i sömnad. Däremot komma samtliga lärarinnetyper att kunna tjänstgöra inom skolformer, som äro underställda överstyrelsen för yrkesutbildning. Ett annat skäl mot skolöverstyrelsens ställning som tillsynsmyndighet i nu ifrågavarande avseende är, att ej några av de förskolor, vars genomgång kommer att fordras för tillträde till det egentliga seminariet, ligga under skolöverstyrelsen. Under överstyrelsen för yrkesutbildning sortera däremot de väv- och sömnadskurser, vilka ingå i textillärarinnornas och hushålls-sömnadslärarinnornas utbildning. Vidare blir den yrkesutbildningsverksamhet utöver lärarinneutbildningen, som kommer att anordnas vid de skilda seminarierna, av den art, att den tillhör överstyrelsens för yrkesutbildning verksamhetsområde.

Ett annat viktigt skäl för att överstyrelsen för yrkesutbildningen bör handhava tillsynen av ifrågavarande utbildningsverksamhet är, att de skolor och kurser, som sortera under denna överstyrelse och där huslig undervisning förekommer, äro av mångahanda slag, varför undervisningen där är av synnerligen mångskiftande natur och innehåll. För att kunna anpassa lärarinneutbildningen efter denna undervisnings krav och leda den i rätt riktning är otvivelaktigt överstyrelsen för yrkesutbildning härför den lämpliga myndigheten.

Av stor betydelse i frågan kan även tillmätas den omständigheten, att en huslig byrå inrättats inom överstyrelsen för yrkesutbildning från och med den 1 juli 1947. Överstyrelsen för yrkesutbildning förfogar därigenom för närvarande över pedagogiska krafter med speciell sakkunskap i hushållsgöromål, lanthushållsgöromål, sömnad, barnavård, vävning och trädgårdsskötsel. Skolöverstyrelsen disponerar för sin del över speciell sakkunskap med pedagogisk utbildning i hushållsgöromål och slöjd.

Med utgångspunkt från det ovan anförda anser utredningen, att den centrala ledningen av lärarinneutbildningen inom det husliga området bör handhavas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Vid bifall till utredningens nu framförda förslag bör med tanke på den stora mängd lärarinnor, som framdeles skall komma att tjänstgöra i skolor under skolöverstyrelsen, ett nära samarbete äga rum mellan överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsen. Sistnämnda överstyrelse bör dessutom äga inspektionsrätt över utbildningen av de lärarinnekategorier, som komma att tjänstgöra inom skolor, som sortera därunder.

Inledande synpunkter

Den av utredningen ovan föreslagna lärarinneutbildningen är närmast avsedd att giva kompetens för lärarinnebefattningar inom det allmänna skolväsendet. Utbildningen torde emellertid göra lärarinnorna kompetenta att verka jämväl inom många andra områden än skolor. Här kunna nämnas barnavårdsinstitutioner och barnavårdscentraler, ungdomsverksamhet, fritidssysselsättning, systugeverksamhet, sysselsättnings- och arbetsterapi, anstalter för alkoholister och sinnessjuka, försöks- och forskningsverksamhet, livsmedels- och tvättilaboratorier samt annan industriell verksamhet, affärsverksamhet, bostads- och heminredning, journalistik och radio m. m.

Såväl inom vissa skolformer som inom andra områden finnas emellertid befattningar, för vilka lärarinneutbildning visserligen är nödvändig eller önskvärd men där denna utbildning dock måste kompletteras i ena eller andra avseendet. En ämneslärarinna t. ex. vid ett seminarium inom det husliga området bör ha bedrivit specialstudier inom sitt fack. Den undervisnings- och upplysningsverksamhet, som bedrivs eller kommer att bedrivas av de olika slagen konsulenter, fordrar i vissa avseenden vidare och djupare kunskaper av sina utövare än vad som i regel kräves av en lärarinna i de allmänna skolorna. Bland skolformerna kunna också nämnas skolor för abnormundervisning, skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. fl., som kräva viss specialutbildning. För befattningar såsom experter inom företag, institutioner m. m., som arbeta inom det husliga området, kan en fördjupning i kunskaperna vara nödvändig.

Utredningen upptager nedan i kap. XVII i korthet till behandling den specialutbildning, som, när möjligheter härför komma att finnas, bör kunna lämpa sig som kompetensvillkor för en seminarielärarinna inom det husliga området. I samma kapitel beröras även allmänna fortbildningskurser, varigenom lärarinnorna kunna hålla sig à jour med utvecklingen inom sina verksamhetsområden.

I kap. XVIII kommer att framläggas specialförslag i vad avser utbildning av konsulenter av skilda slag. Förslagen härom bygga på den *nuvarande* lärarinneutbildningen, då utredningen anser det angeläget, att konsulentkurser anordnas under de närmaste åren för att giva möjlighet att utbygga konsulentorganisationen för olika arbetsområden både på landsbygden och

i städerna. Om omorganisation av lärarinneutbildningen blir genomförd efter de principer, som utredningen framlagt, bör vederbörande centrala skolmyndighet se till att konsulentutbildning och annan fortbildning, byggd på den omorganiserade lärarinneutbildningen, också kommer till stånd.

Den högre husliga utbildningen slutligen behandlas kortfattat i kap. XIX.

Kap. XVII. Specialutbildning och allmän fortbildning

Specialutbildning. För att ge möjlighet för lärarinnor att bygga på sina kunskaper inom ett ämne böra seminarierna kunna taga emot dem och ge dem handledning för specialutbildning under $\frac{1}{2}$ à 1 år. Denna bör i regel innebära att en teoretisk påbyggnadskurs läses i ämnet samt att en självständig arbetsuppgift av något slag utföres. Studierna avslutas med tentamen och den genomförda arbetsuppgiften betygsättes likaledes.

Ehuru seminariet bör ha hand om organisationen av denna specialutbildning och vara den som formellt utdelar betygen, behöver elevens arbete dock icke helt förläggas dit utan förutsättes ofta komma att delvis äga rum inom någon specialinstitution. Sålunda kunna barnavårdslärarinnor tänkas arbeta inom Ericastiftelsens läkepedagogiska institut eller vid rådgivningsinstitutioner, hushållningslärarinnor inom hemmens forskningsinstitut, institutet för konserveringsforskning eller liknande, lanthushållningslärarinnor vid lantbrukshögskolan, Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut eller trädgårdsskola, textillärarinnor vid något textilinstitut eller vid hemslöjd etc.

Enär denna specialutbildning icke är avsedd för grupper utan i allmänhet förutsättes organiserad individuellt och eftersom den icke förutsätter speciella föreläsningar eller övningskurser, torde den jämförelsevis lätt kunna organiseras. Förutom att denna utbildning bör, som ovan framhållits, kunna lämpa sig som kompetensvillkor för tjänst som seminarie-lärlarinna inom det husliga området, kan utbildningen vara värdefull för sökande till chefsposter m. m. av olika slag inom området ifråga.

Allmän fortbildning. En lärarinna bör ej betrakta sin lärarinneutbildning som avslutad i och med att hon avlägger sin lärarinneexamen. Hon kommer under sin verksamhet som lärarinna att finna, att kompletterande utbildning eller fortbildning i olika avseenden blir erforderlig. Inom uppfostrans och undervisningens områden pågår nämligen en ständig utveckling. Det gäller att här kunna hålla sig à jour med denna. För dessa ändamål böra fortbildningskurser anordnas för de olika lärarinnekategorierna. Dylika kurser av olika slag, bekostade av statsmedel, ha sedan länge anordnats för olika lärarkategorier.

Kurserna böra anordnas fortlöpande och synas i allmänhet kunna beräknas pågå två å tre veckor och vanligen förläggas till ferietid. Det närmare behovet av sådana kurser synes liksom hittills böra utredas av vederbörande centrala skolmyndighet och statsmedel anslås i förhållande till det beräknade behovet.

Kurserna kunna tänkas anordnade som rent teoretiska eller som praktisk-teoretiska, mera sällan övervägande praktiska. Föreläsningar, laborationer, exkursioner och övningar kunna nämnas som undervisningsformer. De ämnen, i vilka kurser böra anordnas, äro med hänsyn till de olika lärarinnekategorierna givetvis många. Här skola endast nämnas några exempel, varvid en kurs kan omfatta mera än ett av nedannämnda ämnen. Sådana ämnen kunna tänkas, som väl lämpa sig för samtliga eller en del lärarintyper, t. ex. psykologisk-pedagogiska frågor, hem- och familje-frågor, arbetsteknik, röstvård, rationaliseringsfrågor, konsumtionsinriktning och konsumentupplysning, klädvård, sängklädesvård. Andra ämnen åter bli mera inriktade på ren facklig utbildning. Här må nämnas barn-uppfostran, barnpsykologi och barnpsykopatologi, social-medicinsk barnavård, leksaker och barnlitteratur, näringsfrågor, rationell matlagning, bostadskunskap och bostadsvård, modern inredning och utrustning i hemmen, tvättfrågor, skolträdgårdsverksamhet, trädbeskärning, specialodlingar, fjäderfäskötsel, pedagogisk slöjd för barnskolan, klädsömnad, mönsterkonstruktion och mönsterformning, materiallära, uppsättning, finare klänningsgarneringar, heminredning, speciella vävslag och redskap, mönsterövningar, färgsammansättning och provvävning, ullsortering och linhantering.

Den speciella kursverksamhet, som för närvarande bedrivs genom överstyrelsens för yrkesutbildning försorg för att tillgodose det växande yrkeskolväsendet med lärarkrafter på den husliga undervisningens område, bör tills vidare fortgå i den utsträckning, som för varje år beräknas nödvändig, och statsmedel anslås härtill. Kurserna för innevarande budgetår ha kostnadsberäknats till cirka 57 000 kronor. I den mån som de i detta betänkande framlagda förslagen rörande lärarinneutbildningen genomföras, bör bättre tillgång till lärarinnor med grundligare utbildning komma att finnas, varför nyssnämnda kursverksamhet efter hand kan inskränkas.

Kap. XVIII. Konsulentutbildning

1. Den nuvarande konsulentverksamheten

Inom hemhushållningens område arbeta i landet för närvarande olika slag av konsulenter, nämligen hemkonsulenter, hemslöjds konsulenter, sömnadskonsulenter och bosättningskonsulenter. Av dessa förekomma endast de båda förstnämnda i någon nämnvärd omfattning.

Hemkonsulenter. Redan för snart ett 40-tal år sedan började *hemkonsulenter för landsbygden* att anställas men det var först efter en utredning 1938 (hemkonsulentutredningen) som befattningar för dylika konsulenter mera allmänt började inrättas över hela landet. Sedan dess har inom varje hushållningssällskaps område varit verksam en hemkonsulent med undantag för Norrbottens och Västerbottens läns hushållningssällskap, som ha vardera tre samt Västernorrlands och Stockholms län vardera två hemkonsulenter. Inom landets 24 län arbeta för närvarande sålunda 32 hemkonsulenter, av vilka 30 avlönas med bidrag av statsmedel.

För att bli kompetensförklarad till hemkonsulent på landsbygden fordras avlagd lanthushållslärlarinneexamen. Genomgången fortbildningskurs räknas som merit. Dylik kurs har anordnats två gånger, första gången 1938 om två månader och andra gången 1946 om tre månader.

Enligt gällande statsbidragskungörelse åligger hemkonsulent att på »lämpligt sätt lämna husmödrarna på landsbygden, i synnerhet i mindre jordbrukar- samt lantarbetarhem, råd och anvisningar angående hemmets vård och husligt arbete i övrigt samt angående sådana yttre göromål i lant-hushållning, som lämpligen böra utföras av kvinnor». Instruktionen för hemkonsulenterna föreskriver dessutom bl. a. att söka främja ändamåls-enliga arbetsmetoder, rationalisering i arbetet, ävensom ordning och trev-nad i hemmen i samband med en klok ekonomisk hushållning. Detta har i praktiken skett på olika sätt, de första åren företrädesvis genom kurs-verksamhet och föredrag. Av kurser anordnas ofta praktiska sådana om 2—6 dagar i företrädesvis matlagning, slakt och konservering samt säng-klädesvård och annan hemvård. I sådana ämnen som matlagning, bakning och klädvård anordnas oftast demonstrationskurser om 1—3 dagar. För-delen med de sistnämnda kurserna är, att de taga relativt kort tid i anspråk för husmödrarna men ändå kunna ge kunskaper i ämnet, uppslag ifråga om nya arbetsmetoder och redskap samt förslag rörande organisation av arbetet.

Föredragsverksamheten upptar en stor plats på hemkonsulenternas ar-betsprogram. Såväl ideella som ekonomiska och fackliga organisationer kalla gärna hemkonsulenten som föredragshållare i frågor som röra fram-för allt bostaden, hemmet och familjen.

Hemkonsulenterna anlitas ofta för direkt rådgivning till hemmen, särskilt i fråga om inredning av kök samt förråds- och bostadsutrymmen. Många hemkonsulenter nedlägga mycket arbete på att få till stånd andelstvätt-stugor samt ordna semesterveckor och studieresor för husmödrar. Det finns även hemkonsulenter, som anlitas i det sociala arbetet genom att de invalts i styrelser och nämnder av olika slag, exempelvis landstingens hemhjälps-nämnder och undervisningsnämnder. Under krisåren ha de flesta hemkon-sulenterna varit länsarbetsnämnderna behjälpliga med organiserandet av de frågor, som berört kvinnorna inom arbetsblocken, ävensom ordnandet av

beredskapskurser och läger i lantbruk och lanthushåll för ungdom från städer och samhällen.

Under senare år har frågan om hemkonsulentverksamhet för städer aktualiserats. I samband med ovan omnämnda fortbildningskurs 1946 anordnades därför utbildning av *hemkonsulenter för städer och samhällen*. Denna kurs besöktes företrädesvis av skolkökslärarinnor.

För närvarande finnas i stad (Stockholm, Borås och Eskilstuna) fyra hemkonsulenter, vilka avlönas av kommun.

Hemslöjdskonsulenter. För upplysnings- och konsulterande verksamhet på hemslöjdens område ha vissa hemslöjdsföreningar och hushållningssällskap särskilda hemslöjdskonsulenter anställda, för närvarande cirka 25 kvinnliga. Till deras avlöning utgår delvis statsbidrag. Vid nytillsättning av hemslöjdskonsulent fordras för att dylikt bidrag skall utgå, att statens instruktör i hemslöjd förklarar vederbörande kompetent till befattningen.

De flesta konsulenterna ha vävlärrarinneexamen; några ha emellertid annan grundutbildning. En kurs för utbildning av hemslöjdskonsulenter anordnades sommaren 1947 och pågick fem veckor. Tidigare ha de blivande konsulenterna varit hänvisade till att genom praktik och genomgång av kortare kurser i olika ämnen, anordnade av Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund, skaffa sig nödvändiga kunskaper.

Hemslöjdskonsulenterna ha en synnerligen skiftande verksamhet, vilket i hög grad beror på hemslöjdens utbredning och karaktär i olika landsdelar. Deras uppgift är bl. a. att genom föredrag och rådgivningsdagar med utställningar hjälpa särskilt landsbygdens kvinnor med husbehovsvävning, att giva direkta råd för användningen av sådant material, som finnes i gårdarna, att verka som ledare för studiecirkel, att i samarbete med husdjurs- och jordbrukskonsulenterna arbeta för fåravelns och linodlingens utbredning och höjande, att leda kortare kurser i spånad, stickning, växtfärgning och halmarbeten, i vissa fall även vävkurser.

En viktig del av verksamheten är att uppsöka utövare av hemslöjd och sätta dessa i kontakt med hemslöjdsföreningarna. Tillsammans med hemslöjdsutövare utarbeta de ibland förslag till nya modeller. De stå också i kontakt med olika anstalter och hjälpa dessa att organisera slöjden.

Utställningar av husbehovsslöjd liksom bedömning av slöjdtävlingar inom ungdomsorganisationerna ha under senare år anordnats i stor omfattning. I vissa län ha hemslöjdskonsulenter även lett omfattande och synnerligen betydelsefulla inventeringar av den gamla slöjden. Ett annat viktigt arbetsområde är rådgivning rörande bosättning och renovering av bostäder på landsbygden. Det sistnämnda sker i samarbete med intendenten för läns-museet eller annan sakkunnig person.

Sömnadskonsulenter och bosättningskonsulenter. Konsulentverksamheten på dessa områden är ny och bedrivs ännu endast i obetydlig omfattning men

är dock stadd på frammarsch. För närvarande finnas två sömnadskonsulenter, anställda av kommun (Stockholm) och hushållningssällskap (Göteborgs och Bohus läns), samt en bosättningskonsulent (Stockholm). I mindre omfattning bedrivs konsulentverksamhet i bosättningsfrågor även på ett par andra platser.

2. Konsulentverksamhet i övriga nordiska länder

Här nedan lämnar utredningen en kort redogörelse över konsulentverksamheten i våra nordiska grannländer.

Danmark. För närvarande finnes i Danmark ett 60-tal konsulenter — de första anställdes omkring 1920 — som arbeta på hemhushållningens område. De äro anställda hos olika slag av föreningar, såsom De samvirkende danske Husholdningsforeninger, provinsiella Landboforeninger, provinsiella Husmandsforeninger och Amtsforeninger samt provinsiella Husmoderforeninger. De sistnämnda föreningarna finnas endast i städerna, varför deras konsulenter ha sin verksamhet förlagd dit.

För att bli »husholdnings»-konsulent fordras att ha avlagt »husholdnings»-lärarinneexamen eller ha en däremot svarande utbildning. Praktisk från undervisning i aftonskola, »husholdnings»-skola eller dylikt är önskvärd. Som god merit räknas studieresor till utlandet. Konsulenternas verksamhet bedrivs huvudsakligen genom demonstrationskurser, föredrag, studiecirkelarbeta och utställningar. Omfattande räkenskaps- och bostadsundersökningar företagas i hushåll, som anmäla sig såsom intresserade. Undervisningsmateriel kan i viss utsträckning rekvideras från Statens Husholdningsraad.

Ehuru konsulenter ej sortera under eller inspekteras av någon statlig myndighet, kan statsbidrag utgå med 50 % till konsulenternas löner, med 50 % till deras resekostnader och i vissa fall med 25 % till kontorsutgifter.

Finland. Den egentliga hemhushållningsrådgivningen började i Finland på 1890-talet, i det att instruktörer av lantbruks- och hushållningssällskapen och även av Finlands Kvinnoförbund anställdes för matlagningskurser m. m. Så småningom har verksamheten och då i synnerhet i landsorten utvecklats till allt högre plan och utövas för närvarande av sju organisationer, av vilka fem bildat ett gemensamt centralorgan för verksamhetens ledande. Verksamheten sorterar under lantbruksstyrelsen och åtnjuter statsunderstöd.

Konsulentarbetet i städerna är oorganiserat men kommunerna och några Marthaföreningar ha satt upp rådgivningsstationer, vilka förestås av en hushållslärlarinna. Denna håller även kortare kvällskurser och besöker hemmen. Vid Helsingfors kommunala rådgivningsstationer äro anställda fyra hushållslärlarinnor och tre handarbetslärlarinnor. Helsingfors finska Martha-

förenings rådgivningsstation har en hushållslärlarinna anställd. Vissa städer ha även tillsatt hemhushållningsnämnder, som ha flera undervisningskök i olika stadsdelar, t. ex. i Helsingfors fyra, varjämte finnas handarbets-salar, hemvårdsklubbar m. m.

Vad verksamheten på landsbygden beträffar har varje organisation sin egen distriktsledning samt en centralbyrå i Helsingfors, vilken förestås av en kvinnlig verkställande direktör. S. k. centralkonsulenter, vars antal växlar från en till sex, finnas också, såsom för mathushållning, näringskemi, hemmets skötsel, trädgårdsskötsel, husdjursekonomi och handarbete. Centralkonsulenterna ha antingen akademisk examen eller ock hushålls- eller trädgårdslärlarinneexamen. För de olika verksamhetsområdena finnas även mellan en till sex distriktskonsulenter, vilkas utnämningar stadfästas av lantbruksstyrelsen. Dessa ha genomgått en 4 1/2 års lärlarinneutbildning. Förutom dessa konsulenter finnas s. k. grundinstrukturer, vars uppgift är att bistå den lokala instruktisen och igångsätta rådgivningen. De lokala föreningarna, vars verksamhetsområde vanligtvis utgörs av en kommun, ha nämligen instrukturer anställda för sitt eget område. Dessa instrukturers utbildning är 3-årig vid därför särskilt avsedda skolor, folkskolan är skolunderbyggnad. Med hänsyn till bristen på instrukturer ha s. k. biträdande instrukturer måst anställas som assistenter. De biträdande instrukturer ha genomgått husmodersskola.

År 1946 funnos anställda 98 konsulenter, 506 instrukturer och omkring 200 biträdande instrukturer.

Hemhushållsrådgivningen sker på mångahanda sätt, såsom genom anordnande av möten, föredrag, husmodersdagar, utställningar, kurser, tävlingar, trädgårds-, köks- och bostadsplanläggningar, utlåning av arbetsredskap m. m.

Upplysnings- och rådgivningsverksamheten på hemslöjdens område utövas av hemslöjdsföreningarna genom hos dem anställda konsulenter och instruktörer. Ett 20-tal föreningar ha tillsammans 21 kvinnliga konsulenter och 25 kvinnliga instruktörer. Dessa äro utbildade hemslöjds-lärlarinnor. Någon särskild konsulentutbildning finnes ej. Konsulenterna verka för hemslöjdens förkovran genom att hålla kortare kurser. Rådgivningsdagar av den art, som äro så vanliga i Sverige, synas ej förekomma. Där- emot besökas hemmen, där husmödrarna få hjälp med sina vävar. Konsulenterna äro föreningarnas sekreterare och planlägga arbetet för sig och instruktörerna. För övrigt ha konsulenten och instruktören samma arbetsuppgifter. Även denna verksamhet står under inspektion av lantbruksstyrelsen (hemslöjdsavdelningen).

Norge. De första hemkonsulenterna — benämnas i Norge Statens husstellerserinner — anställdes 1937, en i vart fylke. Budgetåret 1946/47 voro 24 dylika konsulenter i verksamhet men önskemålet är, att två konsulenter

Enligt utredningens förslag skulle det anställas minst en hemkonsulent inom varje hushållningssällskaps område. Beträffande Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap borde emellertid minst två hemkonsulenter anställas.

På grundval av denna utredning beslöt 1938 års riksdag om anvisande av statsbidrag till hushållningssällskapen för hemkonsulenters anställande. Visserligen hade långt tidigare hemkonsulenter funnits anställda men deras antal uppgick år 1937 till endast åtta. För närvarande finnas 32 hemkonsulentbefattningar.

Hushållningssällskapsutredningen. Hushållningssällskapsutredningen avgav den 8 juli 1942 betänkande med förslag angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet (SOU 1942:32).

I betänkandet framlades bl. a. vissa förslag rörande olika slag av konsulterande verksamhet inom det husliga arbetsområdet.

Utredningen erinrade om den ungdomsverksamhet, som bedrevs av vissa ungdomsorganisationer under ledning av ungdomskonsulenter. Verksamheten ifråga bedrevs ibland i form av s. k. kursdagar, då flickorna erhöilo teoretisk och praktisk undervisning i hushållsarbeten, främst i konservering och tillvaratagande av trädgårdsprodukter. Utredningen ansåg att denna undervisningsverksamhet borde handhavas av hemkonsulenter, men då många hemkonsulenter mötts av så omfattande och betydelsefulla arbetsuppgifter, att de ej syntes ha möjlighet att medhinna desamma, föreslog utredningen att till hemkonsulenternas hjälp borde ställas i första hand biträdande hemkonsulenter eller heminstruktörer. Av dessa heminstruktörer skulle fordras en väsentligt mindre utbildning än till hemkonsulenter: en ettårig kurs vid lanthushållsskola samt två års praktik i lanthushåll.

Utredningen erinrade vidare om den stora betydelse hemslöjden hade i synnerhet för landsbygdens befolkning men påvisade också behovet av en rationell utveckling av hemslöjden. Härför erfordrades enligt utredningens mening en effektiv och omfattande undervisnings- och upplysningsverksamhet. För att nå detta mål fordrades att verksamheten ställdes under kompetent ledning.

För konsulenten i kvinnlig slöjd — titeln hemslöjdskonsulent ansåg utredningen vara mindre lämplig, när den lätt kunde förväxlas med redan verksamma konsulenter — uppställdes följande kompetensvillkor:

1. Vävlärlarinneexamen vid statsunderstödd, av statens hemslöjdsråd godkänd undervisningsanstalt för utbildning av vävlärlarinnor.
2. Genom praktisk verksamhet ådagalagda goda kunskaper i stickning, virkning och sömnad.
3. Genomgången pedagogisk slöjdkurs eller motsvarande utbildning.
4. Undervisningsvana.

5. God förmåga att genom föredrag och personlig påverkan väcka intresse för ändamålsenlig kvinnlig slöjd.

Utredningen ansåg det önskvärt, att en första konsulent i kvinnlig slöjd, avlönad av statsmedel, anställdes inom varje hushållningssällskaps område. Någon proposition i ämnet har ej förelagts riksdagen.

1941 års befolkningsutrednings förslag och remissyttranden däröver. I sitt betänkande angående den husliga utbildningen konstaterade befolkningsutredningen, att behov av kurs- och konsulentverksamhet inom olika befolkningsgrupper existerade på alla håll, såväl på landsbygden som i städerna och såväl inom större som mindre hem.

Att ett stort behov av *hemkonsulenternas* verksamhet föreläge vore oomtvistligt, framhöll utredningen. Hemkonsulenternas nuvarande uppgift vore nämligen att på lämpligt sätt lämna husmödrarna på landsbygden råd och anvisningar angående hemmets vård och husligt arbete i övrigt samt angående sådana yttre göromål i lantbrukarhem, som lämpligen utfördes av kvinnor. Hitintills hade hemkonsulenternas verksamhet sålunda närmast omfattat landsbygden. Behov av tillgång på dylika konsulenter gjorde sig emellertid starkt gällande även för städer och större samhällen.

Vad beträffar konsulenternas arbete omspunne detta alltför stora ämnesområden, om tillfredsställande grundlighet skulle uppnås. De nuvarande konsulenternas arbete borde därför uppdelas på åtminstone två specialiserade konsulenter, nämligen *kostkonsulenter* och *hemvårdskonsulenter*, av vilka den förra skulle ha hand om kostfrågor m. m. och den senare frågor, som gällde hemvård, tvätt, bohag och bostad.

Efter en erinran om att hushållningssällskapsutredningen påvisat hemslöjdens betydelse för lanthemmen och behovet av en effektiv och omfattande undervisningsverksamhet och föreslagit en särskild konsulent i kvinnlig slöjd i varje län, framhöll befolkningsutredningen, att den i flera sammanhang påpekat betydelsen av att de kvinnor, som hade speciell manuell begåvning, finge möjlighet att utveckla denna. Härtill erfordrades emellertid *hemslöjds konsulenter*, som på olika sätt borde tillhandagå med råd och upplysningar.

Ett annat område för konsulentverksamhet vore sömnaden. Intresset för sömnaden hade stärkts genom de olika klädvårdskommittéernas verksamhet. Särskilt hade detta varit fallet på landsbygden och mindre orter. Med hänsyn härtill skulle enligt befolkningsutredningens åsikt denna verksamhet omhänderhavas av en kvalificerad konsulent, som stode till förfogande för kurser, föredrag m. m. Befolkningsutredningen ansåg därför en *sömnadskonsulent* vara önskvärd i varje län.

Utöver den verksamhet, som redan nu bedreves inom barnavårdens område genom mödra- och barnavårdscentralerna m. fl., funnes, framhöll befolkningsutredningen, ytterligare behov av kursverksamhet på detta område

och ansåg därför lämpligt, att jämsides med de övriga konsulenterna en *barnavårdskonsulent* borde arbeta.

De konsulenter, som enligt befolkningsutredningens åsikt således borde finnas, voro kostkonsulent, hemvårdskonsulent, hemslöjdskonsulent, sömnadskonsulent och barnavårdskonsulent.

Under vissa förhållanden i synnerhet i de större städerna funnes enligt befolkningsutredningen utrymme för flera konsulenter inom samma fack, eventuellt också mera specialiserade än de ovan föreslagna. Befolkningsutredningen tänkte sig sålunda exempelvis särskilda konsulenter för uppfostringsfrågor och kroppslig barnavård, för budgetfrågor, för bosättningsrådgivning, för arbetsrationalisering.

De olika konsulenterna skulle ha lärarinneutbildning, kompletterad med påbyggnadsutbildning. Kostkonsulent skulle vara utbildad hushållslärarinna, hemvårdskonsulent hushålls-, sömnads- eller vävlärlarinna, barnavårdskonsulent barnavårdslärlarinna och hemslöjdskonsulent vävlärlarinna.

Kostkonsulentens specialutbildning borde omfatta närings-, födoämnes- och matlagningsområdets olika grenar. Hemvårdskonsulenten borde specialisera sig på byggnads- och materialteknisk kunskap, konstruktionsritning, köksinredningar, tvätt, klädvård m. m. Barnavårdskonsulenten borde skaffa sig utökade kunskaper i vård av friska barn (både spädbarn och äldre barn). Sömnadskonsulentens specialisering borde avse klädsömnad m. m. Dessutom tillkomme för samtliga konsulenter utökade kurser i ekonomi och samhällslära samt särskilda kurser i propaganda- och utställningsteknik, föreningsteknik m m. Slutligen framhölls, att konsulentutbildningen skulle kunna ligga till grund för arbete inom pressen, reklamen och radion.

De över befolkningsutredningens betänkande hörda remissorganen, som yttrat sig över konsulentverksamheten, äro i sina uttalanden positivt inställda till dylik verksamhet. Meningarna dela sig emellertid ifråga om differentieringen och verksamhetens art. Sålunda ifrågasattes i de flesta yttrandena behovet och lämpligheten av en så långt gående differentiering, som den föreslagna. I detta avseende ha särskilt hushållningssällskapens förvaltningsutskott och landstingen i stort sett framfört likartade synpunkter. I första hand motsätta de sig en uppdelning av befattningen som hemkonsulent i kost- och hemvårdskonsulent men vissa förorda även en förening av hemslöjds- och sömnadskonsulentbefattningarna. Så anför t. ex. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, att genom »specialisering vinnes större yrkesskicklighet, men med tanke på att de husmödrar, som skola undervisas, själva måste behärska alla olika arbetsområden, kan förslaget ej till alla delar tillstyrkas. Utskottet föreslår inrättandet av hemkonsulent, sömnads-vävkonsulent samt barnavårdskonsulent. Uppdelningen kost- och hemvårdskonsulent anses ej motiverad med tanke på att den ständiga kontakten med olika spørsmål förutsätter allsidighet.»

Norrlandskommittén, som erinrar om att den i sitt yrkesbetänkande föreslagit inrättandet av sex nya hemkonsulentbefattningar i Norrland, anser att en »uppdelning av arbetsuppgifterna på flera konsulterande tjänster i allmänhet måste beräknas bliva relativt personalkrävande. — — — Särskilt i lappmarken och andra glesbebyggda trakter i Norrland, där det på grund av de långa avstånden mellan gårdarna under alla omständigheter måste möta svårighet att tillgodose befolkningen med konsulenthjälp, skulle en specialisering av konsulenternas arbetsuppgifter leda till en uppenbar försämring av förhållandena.»

Enligt *Sveriges hemkonsulenters förenings* mening vore det ur alla synpunkter förmånligare, att en uppdelning av de större länen med stora avstånd och långa dyrbara resor skedde i mindre konsulentdistrikt, än att konsulenterna specialiserade sig på olika arbetsområden. En dylik uppdelning i mindre verksamhetsområden förordas från flera håll. *Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser sålunda det vara av väsentligt större betydelse, att erforderliga medel ställdes till förfogande för anställande av tvenne hemkonsulenter för skilda områden inom länet än att anställa en kost- och en hemvårdskonsulent. *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* förordar dessutom att till hemkonsulenternas förfogande ställas särskilda biträden, s. k. heminstruktörer.

Ett flertal av de hörda finner ej behov föreligga för mera än hemkonsulenter och sömnadskonsulenter. En del har ställt sig tveksamma beträffande barnavårdskonsulenterna.

Föreningen socialarbetare inom industri och affärsvärld anser, att en sammanslagning av frågor rörande kost, hemvård och barnavård till en konsulentbefattning bör ske men att sömnads- och hemslöjdsfrågor böra handläggas av speciella konsulenter.

Befolkningsutredningens förslag i sin helhet i vad rör de specialiserade konsulenterna tillstyrkes emellertid från flera håll. *Kooperativa kvinnogillesförbundet*, *Svenska landsbygdens kvinnoförbund*, *slöjd- och yrkesläraryrnas riksförbund m. fl.* biträda sålunda förslaget om specialkonsulenter i olika ämnen.

Det finnes emellertid de, som förorda en ytterligare differentiering av konsulentbefattningarna, detta gäller i synnerhet verksamheten i de större städerna och tätorterna. *Svenska slöjdföreningen* anser sålunda, att det på större orter kan bli nödvändigt att uppdelna hemvårdskonsulentbefattningarna, så att särskilda befattningar för bosättningsrådgivning inrättas. *Svenska yrkesskolföreningen* föreslår, att ytterligare en konsulentbefattning kommer till stånd, nämligen ekonomikonsulent. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* (svenska socialvårdsförbundet) tänker sig i enlighet med vad befolkningsutredningen skisserat i de större städerna flera konsulenter inom samma gren men med olika deluppgifter.

Att konsulentverksamheten bör utövas icke blott på landsbygden utan även i städerna framhålles från flera håll. *Skaraborgs läns husmodersförbund* framhåller sålunda, att verksamheten borde utbyggas och även omfatta städerna, då ju de städer, som ej hade yrkesskolor, stode lika illa rustade som landsbygden. *Kooperativa kvinnogillesförbundet* finner, att det »är av vikt att konsulenter stå till förfogande även i städer och samhällen, emedan det från konsumenthåll föreligger ett stort behov av en kontinuerlig upplysningsverksamhet, intimt förbunden med hemforskningen samt forskning på närliggande områden.»

Utredningen för hem- och familjefrågor, vars ledamöter voro desamma som ledamöterna i befolkningsutredningens delegation för hem- och familjefrågor, redovisade i betänkandet angående familjeliv och hemarbete (SOU 1947: 46) vissa remissyttranden över befolkningsutredningens betänkande angående den husliga utbildningen i vad detsamma avsåg den däri föreslagna konsulentorganisationen. Förstnämnda utredning föreslog »med hänsynstagande till de i remissvaren framkomna synpunkterna och mot bakgrunden av de vidgade perspektiv på frågan om behovet av en allmän upplysningsverksamhet rörande familj och hem som utredningen vunnit i samband med utarbetande av föreliggande betänkande», att kost- och hemvårdsundervisningen även i fortsättningen skulle handhas av en konsulent benämnd *hemkonsulent*. Utredningen ansåg det föreligga skäl för att inordna utöver de av befolkningsutredningen dessutom föreslagna sömnads-, hemslöjds- och barnavårdskonsulenter ytterligare en konsulent i den allmänna konsulentorganisationen, nämligen *bosättningskonsulent*. Beträffande barnavårdskonsulenten föreslog utredningen att för att undvika förväxling med den inom socialvården verkande barnavårdskonsulenten ändra dess benämning till *barnkonsulent*.

Utredningen för hem- och familjefrågor har ingående redogjort för de olika konsulenternas arbetsområden. Beträffande den föreslagna konsulent-typen *bosättningskonsulent* skrev utredningen bland annat följande.

»Bosättningskonsulenterna böra i samarbete med Riksbanken och dess ombud bedriva rådgivningsverksamhet till dem som söka statens bosättningslån. Genom föredrag, kurser, utställningar etc. böra konsulenterna driva en allmän upplysningsverksamhet såväl rörande bosättning som rörande bostädernas utnyttjande i allmänhet. Konsulenterna bör även stå till förfogande för föredrag och lektioner i ungdomsskolor, yrkesskolor etc. Ett nära samarbete bör äga rum med Svenska slöjdföreningen, vilken har att förmedla kontakten mellan å ena sidan konsulenternas upplysningsverksamhet och å andra sidan producenter av möbler och bo-hagsting och de konstnärliga krafter som äro verksamma på området.

Vid sidan av sin verksamhet på upplysningens och undervisningens område bör *bosättningskonsulenterna* kunna stå till landstingens och kommunernas förfogande för vissa inredningsuppdrag t. ex. för inredning av skolor, sjukhus, personalbostäder, semesterhem, samlingslokaler av olika slag. Ofta finnes vid inredningar av dylika lokaler icke tillgång till sakkunskap med marknadskänedom, kvalitetskunskap och konstnärlig blick. *Bosättningskonsulenterna* skulle

därför kunna göra en mycket betydelsefull insats landet runt för förbättrande av den yttre miljön inom allmänna lokaler och inrättningar.»

Vad beträffar bosättningskonsulentens utbildning ansåg utredningen, att denna borde utgöras av en grundläggande fackutbildning på möbelområdet eller på det textila området, förvärvat vid konstfackskolan eller slöjdföreningens skola i Göteborg eller vävläraryrkesseminarium. Grundutbildningen skulle i vissa fall även kunna vara bland annat hushållsläraryrkesutbildning. Ovanpå denna grundutbildning skulle läggas en utbildning vid en särskild konsulentkurs.

Över utredningens för hem- och familjefrågor betänkande ha åtskilliga myndigheter m. fl. hörts. Rörande förslaget om bosättningskonsulenter, i den mån dessa direkt beröras i yttrandena, återfinnas såväl positivt som negativt inställda remissorgan. Bland de förra märkas *överstyrelsen för yrkesutbildning, slöjdföreningens skola i Göteborg, konstfackskolan* och *svenska slöjdföreningen*. Styrelsen för konstfackskolan, som finner förslaget att anordna en bosättningskonsulentverksamhet i den allmänna konsulentorganisationen välbetänkt, anför bland annat, att hittillsvarande »erfarenheter av den stora allmänhetens bosättning samt utnyttjande av bosättningslånen ha givit vid handen, att en starkt ökad rådgivnings- och upplysningsverksamhet är synnerligen önskvärd. De försök med dylik upplysningsverksamhet som hittills verkställt ha givit vid handen, att denna accepterats med stor tacksamhet av dem som stå i begrepp att bilda nya hem och inköpa därför erforderligt bohag.»

Flera remissorgan ha emellertid ställt sig tveksamma eller avvisande gentemot förslaget om bosättningskonsulent. Sålunda framhåller *skolöverstyrelsen*, att lärarinnor i hushållsgöromål borde kunna bli kompetenta att i egenskap av hemkonsulenter vara rådgivande i kost-, hemvårds- och bosättningsfrågor. Skolöverstyrelsens åsikt är, att de konsulenter, som eventuellt kunna komma att anställas, böra få sin verksamhet helt inriktad på frågor, som direkt röra hemmen och ej anlitas även för uppgifter, vilka sakna direkt samband med hemarbetet. Om bosättningskonsulenter tillsätts, anser skolöverstyrelsen det tveksamt, om dessa skola stå till förfogande t. ex. för inredning av skolor, sjukhus, samlingslokaler av olika slag. För rådgivning i dessa avseenden erfordras enligt skolöverstyrelsens mening delvis annan kunskap än som är behövlig för att giva råd beträffande inredning av hem.

Avstyrkande yttranden ha vidare avgivits av bl. a. *lantbruksstyrelsen* och *Sveriges lantbruksförbund*, vilket framhåller bl. a., att intresset för bosättningskonsulenter varit mycket ojämnt fördelat mellan olika orter samt att de olika fackliga organisationerna även i fortsättningen böra omhänderha verksamheten beträffande råd och upplysning om bosättningen. *Svenska skolkökläraryrkesföreningen* önskar hemkonsulent och bosättningskonsulent förenad i en person. *Sveriges hemkonsulenters förening*

ifrågasätter, om ej bosättningskonsulenten är en för landsbygden överflödig konsulenttyp men att den torde kunna behövas i städer och samhällen.

Norrlandskommittén. I sitt betänkande angående yrkesutbildningen i Norrland (SOU 1945: 33) framhöll norrlandskommittén hemkonsulentverksamheten vara en för Norrland särskilt lämpad form för huslig undervisning och påvisade behovet av utökad konsulterande verksamhet. En dylik krävde förstärkning av konsulentorganisationen, i första hand genom ökning av antalet hemkonsulenter. Kommittén fann emellertid skäl föreligga att även pröva den av 1942 års hushållningssällskapsutredning förordade anordningen med heminstruktörer. Kommittén fann emellertid en utökning av antalet hemkonsulenter med det snaraste vara av behovet påkallad och föreslog, att tills vidare hemkonsulenterna i Norrland borde ökas med sammanlagt sex, nämligen med två för Norrbottens län samt en för vart och ett av de övriga länen.

Med hänsyn till befolkningsutredningens förslag om uppdelning av hemkonsulenternas verksamhet på kostkonsulenter och hemvårdskonsulenter höll emellertid kommittén före, att »hemkonsulenterna särskilt i mera avsides belägna orter böra vara beredda att i sin konsulterande verksamhet biträda befolkningen i alla hemfrågor. Konsulenterna böra i förekommande fall även kunna lämna vissa elementära anvisningar av hygienisk natur, bland annat i barnvårdsfrågor».

Förslaget har ej föranlett proposition till riksdagen.

Kommerskollegii utredning av den 30 januari 1947 rörande hemslöjdsverksamheten. I en den 30 januari 1947 avlämnad utredning om organiserandet av undervisnings- och upplysningsverksamheten på hemslöjdens område erinrade kommerskollegium om att det i landet funnes, förutom två deltidsanställda, åtta heltidsanställda kvinnliga hemslöjdskonsulenter. Med anledning av det stora behovet av hemslöjdskonsulenter och den betydelse konsulentverksamheten hade för hemslöjdens utveckling ansåg kollegium, att — bortsett från vissa större län och län, där hemslöjden vore särskilt rikt utvecklad och differentierad, och där mer än en konsulent kunde behövas — det i varje län erfordrades minst en kvinnlig hemslöjdskonsulent för att upplysnings- och rådgivningsverksamheten i fråga om den kvinnliga hemslöjden nöjaktigt skulle kunna tillgodoses. Ytterligare 14 kvinnliga hemslöjdskonsulenter skulle sålunda behövas.

Kollegium framhöll vidare, att det torde vara svårt att fylla behovet av hemslöjdskonsulenter med därtill kompetenta personer och ansåg därför behov föreligga av en fortbildningskurs. Kursen föreslogs pågå minst sex veckor. Programmet för kursen borde omfatta föreläsningar, praktiska övningar och studiebesök. Kursen syntes böra anordnas av svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund i samarbete med överstyrelsen för yrkesutbildning och med statens instruktör i hemslöjd som kursledare.

Genom beslut den 30 juni 1947 anvisades för budgetåret 1947/48 — utöver av riksdagen anvisat understöd till hemslöjdens främjande — av Kungl. Maj:t bidrag att utgå av manufakturlånefonden på 70 000 kronor till anställande av hemslöjdskonsulenter samt 10 000 kronor till anordnande av en fortbildningskurs. Denna kurs kom till stånd sommaren 1947, varvid 29 elever deltog, därav 20 kvinnliga. För närvarande äro 25—30 hemslöjdskonsulenter i verksamhet.

4. Utredningens förslag

A. Olika slag av konsulenter

Hemkonsulenter. Erfarenheten under de gångna åren har visat, att ett stort behov av konsulentverksamhet på hushållningens område finnes. Befolkningsutredningen anför i sitt betänkande härvidlag, att man under en lång tid har »att räkna med att det behövs elementära kurser för sådana kvinnor, som icke nåtts av hushållsundervisningen varken inom de allmänna skolorna eller hushållsskolorna. Men även de jämförelsevis kunniga husmödrarna behöva ha möjlighet till repetition och fortbildning, behöva få del av de nyaste rönen på ett visst område, eller specialisera sig på något ämne, som är särskilt aktuellt för dem.» Även om grundutbildningen skulle bli väl ordnad, framhåller vidare befolkningsutredningen, skulle man kunna räkna med behov av kortare kurser i t. ex. matlagning, bakning, konservering m. m.

Utredningen instämmer i befolkningsutredningens här framförda synpunkter. Skola emellertid konsulenterna i synnerhet för landsbygden kunna fullgöra alla sina uppgifter, måste de nuvarande stora distrikten delas av flera konsulenter, i synnerhet som verksamheten kommit att omfatta så många arbetskrävande områden, t. ex. rörande kollektiv tvätt, köksinredningar m. m. på landsbygden.

Vad städerna beträffar finnas som nämnts för närvarande endast några få konsulenter anställda. För att upplysnings- och undervisningsverksamhet på området skall kunna komma till stånd i önskvärd omfattning, är det nödvändigt, att bidrag av statsmedel lämnas även för detta ändamål.

Hemslöjdskonsulenter. I sin den 30 januari 1947 avlåtna utredning om organiserandet av undervisnings- och upplysningsverksamheten på hemslöjdens område framhåller kommerskollegium, att från flera håll vid olika tillfällen vitsordats »den stora betydelsen hemslöjden har och kan få för vårt land, icke endast kulturellt utan även rent ekonomiskt såsom förvärvskälla, framför allt på landsbygden, samt såsom lämpligt arbete för många partiellt arbetsföra. Härtill kommer den betydelse hemslöjden har såsom lämplig

fritidssysselsättning.» Med undantag av vissa större län och län, där hemslöjden vore särskilt rikt utvecklad och differentierad, ansåg kommerskollegium det vara nödvändigt med minst en kvinnlig hemslöjdskonsulent i varje län för att upplysnings- och rådgivningsverksamheten ifråga om den kvinnliga hemslöjden nöjaktigt skulle kunna tillgodoses.

Utredningen vill understryka vad kommerskollegium och tidigare utredningar framhållit rörande vikten och behovet av den verksamhet, som hemslöjdskonsulenterna bedrivit och bedriva. Men för att denna verksamhet skall ledas i rätt riktning fordras härför väl utbildade krafter. Med dylika krafter till sitt förfogande kommer den kvinnliga hemslöjden att betydligt öka den terräng, som den under de senare årtiondena återvunnit.

Sömnadskonsulenter. Befolkningsutredningen föreslår inrättandet av en konsulenttyp, som ej tidigare funnits inom landet, nämligen sömnadskonsulent, och anser, att dylika konsulenter böra finnas inom varje län. De skola stå till förfogande för kvinnoorganisationer för kurser, föredrag, demonstrationer och andra aktioner på sömnadens område.

I flera av yttrandena över befolkningsutredningens betänkande ha utan närmare motivering förordats en sammanslagning av hemslöjdskonsulenten och sömnadskonsulenten till en konsulenttyp, hemslöjds-sömnadskonsulent. Något remissorgan, som torde kunna betraktas som speciellt sakkunnigt på detta område, har emellertid ej uttalat sig i denna riktning. I stället har t. ex. Sveriges slöjdläraryrkesförening för sin del förordat anställandet av en sömnadskonsulent i varje län.

Enligt *utredningens* åsikt föreligger otvivelaktigt ett stort behov av upplysnings- och rådgivningsverksamhet på sömnadens område. Intresset för de sömnadskurser och den systugeverksamhet, som under kristiden anordnats och bedrivits av de s. k. klädvårdskommittéerna, har varit mycket stort. Intet tvivel råder om att en konsulentverksamhet på området ifråga skulle vara välbehövlig och välkommen. I hemhushållets budget utgöra kostnaderna för kläder en icke obetydlig post och det torde vara allmänt känt, att de flesta av landets husmödrar i stor utsträckning själva sy och laga familjens kläder. Med hänsyn till avsaknaden av sakkunnig ledning och hjälp brister det härvidlag mången gång i skickligheten. Många husmödrar bliva också av denna anledning tvingade att köpa färdigsydda kläder med påföljd att klädkontot blir för stort. Behovet av en rådgivningsverksamhet på området ifråga synes uppenbart. Den undervisningsverksamhet, som bedrivs vid yrkesskolorna, tillgodoser, trots sin stora omfattning, endast en obetydlig del av behovet. Utredningen finner att en sömnadskonsulentbefattning i varje län utan tvivel kommer att fylla sin uppgift.

Barnkonsulenter. Behovet av upplysnings- och rådgivningsverksamhet på barnvårdens område vitsordas i flera av remissyttrandena över befolk-

ningsutredningens förslag om barnavårdskonsulenter. Medicinalstyrelsen finner, att för upplysningsverksamheten fordras krafter med mera pedagogisk och allmänt psykologisk skolning än vad personalen vid barnavårdscentralerna besitter och framhåller, att »barnavårdskonsulenterna på detta område skulle kunna bli av betydelse genom att på ett värdefullt sätt komplettera de övriga åtgärder, som samhället vidtagit för barnen». Svenska socialvårdsförbundet, som i sitt yttrande erinrar om vad samhället redan genomfört och planerat på detta område, framhåller, att den personliga rådgivningen åt mödrarna, som de socialmedicinska organisationerna främst avse att giva, icke kan fylla alla de anspråk, som böra kunna uppställas på en fullgod upplysning och undervisning, utan »det fordras också mera sammanhängande framställningar och demonstrationer för att hos mödrarna giva en grundligare kunskap och djupare förståelse för barnens vård och fostran. — — — Otvivelaktigt förefinnes nämligen alltjämt inom stora lager av vårt folk behov av ökad utbildning i barnavård. — — — Att sätta sådan undervisning i system vid våra centraler eller i våra skolor med den stora arbetsbörda, som redan åvilar hälsovårdspersonalen där, torde emellertid icke vara möjligt. — — — Den allmänna upplysningsverksamhet, som barnavårdskonsulenterna skulle svara för och som onekligen enligt vad som sagts skulle vara av värde, synes förbundet lämpligen kunna avslutas till psykiska barn- och ungdomsvårdens organ.»

I likhet med befolkningsutredningen och utredningen för hem- och familjefrågor samt de sakkunniga remissorganen anser *utredningen*, att behov av särskild konsulentverksamhet på barnavårdens område föreligger.

I detta sammanhang vill utredningen särskilt understryka, att det här gäller en pedagogisk upplysningsverksamhet angående barnens vård och fostran. Upplysningsverksamheten avser här friska barn under det att frågor beträffande sjuka barn handhas av personer med annan utbildning. Verksamheten vänder sig till alla föräldrar och uppfostrare och är ej att förväxla med den sociala verksamhet, som genom andra organ bedrivs på barnavårdens område. Konsulenterna böra därför lämpligen benämnas barnkonsulenter.

Bosättningskonsulenter. Utredningen anser i likhet med utredningen för hem- och familjefrågor konsulentverksamhet erforderlig ifråga om bostäder och heminredning. Befattningar för specialutbildade konsulenter för detta ändamål torde emellertid företrädesvis komma att inrättas i de större städerna, medan däremot hem- och hemslöjdskonsulenter böra kunna handha motsvarande arbetsuppgifter på landsbygden och eljest. Den grundläggande utbildningen för nämnda specialutbildade konsulenter synes böra utgöras av annan än den, som de nuvarande vävlärarinnorna eller hushållslärarinnorna erhålla. Utredningen för hem- och familjefrågor angiver bl. a. utbildning på möbelområdet eller på det textila området förvärvat vid konstfack-

skolan i Stockholm eller slöjdföreningens skola i Göteborg, utbildning vid socialpolitiskt institut, akademisk examen eller liknande. Frågan om utbildning av särskilda bosättningskonsulenter för städer bör därför enligt utredningens mening lösas i annat sammanhang.

B. Konsulentkurser

De förslag till konsulentkurser, som här nedan framläggas, bygga, som ovan framhållits, på den nuvarande lärarinneutbildningen. Kurserna anordnas vid behov men man torde kunna räkna med en kurs för varje år.

Hitintills ha två hemkonsulentkurser om två respektive tre månader samt en hemslöjdskonsulentkurs om fem veckor anordnats. Med hänsyn till omfattningen av kursernas innehåll har tiden för dessa varit alltför knappt tillmätt. Här må erinras om att konsulenterna skola vara verk samma i den allmänna konsumentupplysningens tjänst, varför stora krav måste ställas på dem. Utredningen föreslår därför en utökning av kurs-tiderna till i allmänhet 20 veckor (cirka fem månader) med 20—24 deltagare per kurs, vilka samtliga böra ha en minst 2-årig lärarinnepraktik bakom sig. Tiden anslås dels åt teoretisk undervisning, huvudsakligen anordnad i form av föreläsningar, dels åt praktisk-teoretisk undervisning med demonstrationer och övningar, dels åt undervisning i konsulentverksamhetens bedrivande samt dels åt hospitering och studiebesök. Vad beträffar undervisningen i konsulentverksamhetens bedrivande kommer denna att i stort sett få samma innehåll vid de olika slagen kurser. Hit hör anordnande och planerande av kurser, studiecirkel, föredrag, demonstrationer, utställningar, tävlingar, systugor (sömnadskonsulenterna), vävstugor (hemslöjds-konsulenterna), propaganda, filmvisning. Till kontors- och expeditjonsarbetets ordnande böra några lektioner anslås. Till detta avsnitt av konsulentutbildningen hör vidare samarbete med myndigheter och föreningar, folkrörelser och pressen samt träning i diskussioner och föredragsteknik.

Utbildningskurserna böra ordnas i samarbete med vissa institutioner m. m. Här kunna nämnas statens institut för folkhälsan, aktiv hushållning, hemmens forskningsinstitut, barnträdgårdsläraryrkesseminarier, Erica-stiftelsens läkepedagogiska institut, svenska slöjdföreningen, svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund och textilinstitut i Borås. Bland annat med hänsyn till att de flesta av dessa institutioner äro belägna i Stockholm, synas kurserna i regel böra förläggas dit.

Barnkonsulentkurs. Utredningen har, som framgår ovan, i likhet med befolkningsutredningen och utredningen för hem- och familjefrågor funnit särskild konsulentverksamhet på barnavårdens område nödvändig. Sistnämnda utredning föreslog, att en tillfällig kurs för utbildning av barnkonsulenter borde anordnas under budgetåret 1948/49 och vara tillgänglig

för barnavårdslärarinnor, förskolepedagoger, för dem, som arbetat vid barnavårdscentraler och barnavårdsanstalter etc. Med hänsyn till deltagarnas ojämna underbyggnad borde kursen vara ettårig. Kurstiden borde delas i två hälften, den första omfattande praktiska och teoretiska studier, avpassade efter deltagarnas tidigare utbildning. Under den andra hälften, som borde vara gemensam för samtliga deltagare, skulle »de senaste rönen i fråga om den fysiska vården av barn i olika åldrar genomgå och där, framför allt, en framställning ges av utvecklingspsykologien för barn och ungdom och förutsättningarna klarläggas för en uppfostringsrådgivning för föräldrar.» Vidare borde deltagarna övas i att leda studiecirkel och diskussioner, att hålla föredrag m. m.

Någon proposition i ärendet har ej förelagts riksdagen.

Med hänsyn till arten av barnkonsulenternas verksamhet vore det önskvärt, att som deltagare i barnkonsulentkurs endast förvärva utexaminerade barnavårdslärarinnor men då, som tidigare visats, brist råder på sådana lärarinnor, böra även pedagogiskt skolade personer med annan godtagbar barnavårdsutbildning och som äro verksamma inom barnavårdens område få tillträde till kursen. Som deltagarnas förutbildning härigenom kommer att bli ojämn, synes en komplettering av den föregående praktiska barnavårdsutbildningen vara nödvändig. Härtill föreslås en tid av 20 veckor. Som den egentliga konsulentkursen föreslås även omfatta 20 veckor, kommer sålunda denna konsulentutbildning att fortgå 40 veckor.

Under den 20 veckor långa kompletterande utbildningen föreslås, att undervisning i praktisk barnavård meddelas 900 timmar eller i genomsnitt 45 timmar i veckan. Utbildningen bör förläggas till lämpliga barnavårdsinstitutioner, t. ex. B. B.-avdelning, där undervisning meddelas, spädbarnsavdelning vid barnavårdsskola, småbarnsavdelning vid pedagogiskt seminarium. Kursdeltagarna kunna lämpligen fördelas i sex grupper med fyra deltagare i varje grupp. De böra delta i det praktiska arbetet och biträda vid den praktiska undervisningen samt åhöra de teoretiska lektionerna. Viss litteratur bör läsas. Dispens från den kompletterande utbildningen bör kunna meddelas.

Efter denna utbildning följer den egentliga konsulentkursen enligt följande förslag till kursplan.

<i>Teoretisk undervisning</i>	Antal timmar
<i>Psykologi.</i> Allmän psykologi av betydelse för de blivande barnkonsulenternas verksamhet. Barnets psykiska utveckling. Psykologiska synpunkter på uppfostran, arv och miljö. Vanliga barn och vanliga problem.	50
<i>Barn-psykopatologi.</i> Neuroser hos barn, beteenderubbingar m. m.	30

<i>Testning. Orientering om olika nu använda testningsmetoder</i>	15	
<i>Socialmedicinsk barnavård. Barnets fysiska utveckling. Matvanor och sömn m. m. Mödravårds- och barnavårdscentraler</i>	15	
<i>Barnets tandvård. Allmänna hygieniska regler angående tandvård. Förebyggande åtgärder mot tandröta</i>	10	
<i>Barnsjukdomar. De vanligaste barnsjukdomarna och deras förebyggande. Vaccination mot olika sjukdomar</i>	25	
<i>Kostfrågor. Kosten för olika åldrar</i>	10	
<i>Barnavårdslagstiftning. Allmän översikt över barnavårdslagarna. Barnet och samhället</i>	25	
<i>Litteratur och leksaker för barn</i>	10	
<i>Undervisningsmateriel m. m.</i>	10	
<i>Diverse föreläsningar</i>	10	210

Praktisk-teoretisk undervisning med demonstrationer och övningar

<i>Barnkläder och utrustning. Allmän orientering över lämpliga barnsängar, sängkläder och barnkläder. Mönsterklippning</i>	20	
<i>Tvätt av barnkläder. Praktiska anvisningar och demonstrationer</i>	10	
<i>Barnmat. Demonstration av tillagning av barnmat</i>	20	
<i>Leksaker. För olika åldrar av barn förfärdigande av leksaker i olika material, såsom trä, papp, tyg. Modellering m. m.</i>	50	
<i>Sång, musik, lekar och rytmik. Sångelekar och andra lekar för barn. Enkla barnsånger. Musik och musikinstrument. Rytmiska övningar</i>	35	135

<i>Konsulentverksamhetens bedrivande</i>	140
--	-----

Hospitering och studiebesök

<i>Spädbarnshem, daghem, lekskolor, barnavårdsskolor, pedagogiska seminarier, barnsjukhus, mödrahem. Studieklubb- och tävlingsverksamhet m. m.</i>	170
--	-----

Summa 655

Hemkonsulentkurs. Ovan har erinrats om att hemkonsulentutredningen föreslog anordnande av en särskild utbildningskurs för blivande och redan anställda hemkonsulenter. Kursen avsåg att utbilda hemkonsulenter för landsbygdens behov och skulle omfatta omkring 300 undervisningstimmar (föreläsningar och övningar). För att bereda deltagarna tid för självstudier

borde antalet undervisningstimmar begränsas till fyra per dag. Kursen komme på så sätt att taga en tid av tre månader i anspråk.

Hemkonsulentkursen 1938. Hemkonsulentutredningens förslag om en särskild utbildningskurs resulterade i en av lantbruksstyrelsen år 1938 anordnad tvåmånaders kurs, som förlades till lantbrukshögskolan i Ultuna under tiden från mitten av augusti till mitten av oktober.

Enligt dagbok för kursen meddelades undervisning i näringslära (78 t.), byggnadslära (53 t.), psykologi (23 t.), bokföring (20 t.), samhällslära (10 t.), hemslöjd med materiallära (10 t.), hemmets vård (6 t.), tvätt (3 t.), konservering (4 t.), jordbruksekonomi (4 t.), föreningsteknik (5 t.), höns- husbyggnad och ägghandels ekonomi (5 t.). Härjämte höllos 16 allmänna föreläsningar i olika ämnen, varjämte varje kursdeltagare höll ett föredrag. Under kursen anordnades sex diskussionsmöten, vilka voro förlagda till kvällarna, varvid olika frågor rörande hemkonsulenternas arbetsuppgifter m. m. ventilerades. Studiebesök avlades vid industrier och företag, vid vissa skolor m. m.

Hemkonsulentkursen 1946. Under hösten 1946 anordnade överstyrelsen för yrkesutbildning och lantbruksstyrelsen i förening i Stockholm en tremånaders kurs för utbildning av hemkonsulenter. Kursen anordnades i samarbete med bland andra statens institut för folkhälsan och hemmens forskningsinstitut och var avsedd att utbilda hemkonsulenter såväl till städer och stadslignande samhällen som till landsbygden. Skild undervisning för de båda konsulenttyperna förekom endast under en vecka. Kursdeltagarnas antal uppgick till 40.

Kursen omfattade

föreläsningar (cirka 175 timmar) i närings- och födoämneshygien, matlagningskemi, kostvanor, bostadssociala frågor, bostadsplanering och heminredning, ekonomiska frågor, psykologi, talteknik och materialkänedom,

praktiska övningar och demonstrationer (omkring 115 timmar) i tvätt, sängklädesvård, möblering, redskapsprovning, provning av matlagnings-, konserverings- och hemvårdsmetoder kombinerade med tidsstudier,

studiebesök, övningar i föredragsteknik, diskussioner (tillsammans omkring 110 timmar).

Industrier, företag, utställningar m. m. besöktes. Diskussionerna höllos i regel under kvällssamkväm och berörde olika frågor på hemhushållningens område.

Det förslag till plan för hemkonsulenter, som utredningen nedan framlägger, avser att i likhet med hemkonsulentkursen 1946 utbilda konsulenter såväl till städer och andra tätorter som till landsbygden. Kursdeltagarna böra vara utbildade skolköks- eller lanthushållslärarinnor. Följande kursplan föreslås.

Teoretisk undervisning

Antal timmar

<i>Psykologi.</i> Allmän psykologi av betydelse för de blivande hemkonsulenternas verksamhet	25	
<i>Ekonomiska frågor.</i> Nationalekonomiska och närings-ekonomiska frågor. Hemekonomi för producent- och konsumenthushåll. Jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. Budgetuppställningar, kostnadsberäkningar för olika hushållstyper m. m. Varumarknaden, priser och kvaliteter	20	
<i>Näringslära.</i> Allmän näringslära, nyare rön. Näringsvärdesberäkningar. Livsmedelshygien och vattenhygien. Mattförgiftningar. Varukunskap beträffande födoämnen	30	
<i>Matlagningskemi och rationella matlagningsmetoder</i>	20	
<i>Kostvanor.</i> Kostvanor inom producent- och konsumenthushåll. Olikheter i skilda landsändar. Kostens påverkan genom hushållens utrustning	10	
<i>Bostadssociala frågor.</i> Bostäderna på landsbygden och i tätorter. Minimikrav på standard och åtgärder för dess höjande. Egnahemslån, bosättningslån, barnrikehus m. m. Kollektiva anordningar till hemmens tjänst	30	
<i>Bostadsplanering och heminredning.</i> Planläggningar. Heminredningar i gamla och moderna hus. Bostädernas och heminredningens utnyttjande. Kök och förrådsutrymmen. Renovering och förbättring.	50	
<i>Materialkännedom och redskapsutformning.</i> Olika material för golv, väggar, arbetsbänkar, husgeråd m. m. Olika redskap för olika arbetsmoment i hemarbetet samt deras utformning	25	
<i>Undervisningsmateriel m. m.</i>	10	
<i>Diverse föreläsningar</i>	10	230

Praktisk-teoretisk undervisning med demonstrationer och övningar

<i>Möblering, möbelrenovering, möbelvård</i>	20	
<i>Sängutrustning och sängklädesvård.</i> Tillverkning av en provkollektion för demonstrationsändamål: madrasser, kuddar, täcken, överdrag m. m. Beredning av tagel och tillvaratagande av fjäder. Renovering av använda sängkläder. Tillverkning av arbetsbok	40	
<i>Tvätt och klädvård.</i> Tvättmaskiner och andra hjälpmedel för tvätt, mangling och strykning. Kollektiva tvätterier och deras användning. Tvättmetoder för vit-tvätt samt kemisk tvätt och annan fintvätt. Förvaringsrum samt förvaring och vård av kläder och skodon. Lagning och ändring	30	

<i>Redskapsprovning.</i> Redskap för matlagning, bakning, konservering, diskning, städning och annan rengöring m. m. demonstreras och prövas	15	
<i>Provning av matlagnings-, konserverings- och hemvårdsmetoder med tidsstudier och kostnadsberäkningar</i>	30	135
<i>Konsulentverksamhetens bedrivande</i>		130
<i>Hospitering och studiebesök</i>		
Industrier, affärsföretag, laboratorier, utställningar, kollektiva företag, större och mindre gårdar. Studie-, klubb- och tävlingsverksamhet		170
	Summa	665

Sömnadskonsulentkurs. Utredningen för hem- och familjefrågor ansåg i sitt betänkade angående familjeliv och hemarbete, att en tillfällig kurs för sömnadskonsulenter behövde anordnas under budgetåret 1948/49. Kursen borde omfatta en tid av cirka 5 månader. Beträffande kursens innehåll framhöll utredningen följande.

»Kursen bör ge en utförlig, socialt upplagd orientering rörande familjeekonomi, rörande beståndet av kläder och andra textilier i hemmen, en översikt över marknadens bestånd av olika textilvaror, en översikt över tidsenliga modeller, mönster och sömnadssätt för de vanliga klädesplaggen och för linneförrådets och bäddens utrustning, översikt över metoder för omsömnad, lagning, klädvård och för användning och skötsel av symaskiner m. m. Utrymme bör ges åt pedagogiska övningar för ledande av kurser, föredrag, utarbetande av arbetsbeskrivningar etc.»

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1948/49 fann överstyrelsen för yrkesutbildning det i hög grad påkallat, att en kurs för sömnadskonsulenter komme till stånd med det snaraste och hemställde därför om anslag till anordnande av en dylik kurs, tillgänglig för 24 elever, i regel sådana, vilka tidigare erhållit utbildning till handarbetslärarinnor eller yrkeslärarinnor i sömnad. Kursen beräknades omfatta 20 veckor med 210 föreläsningar och demonstrationer, 260 timmar praktisk undervisning, varvid deltagarna skulle delas på två grupper samt 260 timmar till hospitering, studiebesök m. m. samt kostnadsberäknades till 46 000 kronor.

Proposition i ämnet har ej förelagts riksdagen.

Utredningen biträder de synpunkter, som utredningen för hem- och familjefrågor anfört beträffande sömnadskonsulentkursens innehåll, och framlägger här nedan ett förslag till uppläggning av en dylik kurs. Med hänsyn till befarad brist på sökande, om endast yrkeslärarinnor i sömnad finge tillträde till kursen, har kursen upplagts så, att jämväl handarbets-

lärarinnor med lämplig kompletterande utbildning böra kunna delta. Utredningens förslag till kursplan får följande utseende.

<i>Teoretisk undervisning</i>	Antal timmar
<i>Psykologi.</i> Allmän psykologi av betydelse för de blivande sömnadskonsulenternas verksamhet	25
<i>Ekonomiska frågor.</i> Budgetuppställningar, kostnadsberäkningar m. m. Hemsömnad och konfektion	20
<i>Hemmets textilier.</i> Anskaffning, material, kvaliteter. Kläder, sängkläder, linne och övriga bruksvaror. Prydnadstextilier. Komplettering	20
<i>Textilmarknaden.</i> Hemsömnad och konfektion	25
<i>Textil materiallära.</i> Undersökningar m. m.	25
<i>Vård av textiltförrådet.</i> Daglig och för längre tid. Garderober, malbekämpning. Fintvätt och tvättmedel	5
<i>Undervisningsmateriel m. m.</i>	15
<i>Diverse föreläsningar</i>	15
	150
<i>Praktisk-teoretisk undervisning med demonstrationer och övningar</i>	
<i>Mönsterkonstruktion</i>	30
<i>Sängutrustning och sängklädesvård.</i> Tillverkning av en provkollektion för demonstrationsändamål: madrasser, kuddar, täcken, överdrag m. m. Beredning av tagel och tillvaratagande av fjädrar. Renovering av använda sängkläder. Tillverkning av arbetsbok.	60
<i>Klädvård.</i> Kemisk tvätt och annan fintvätt. Förvaringsutrymmen samt förvaring och vård av kläder och skodon. Omsömnad, lagning och ändring	30
<i>Sömnad av diverse detaljer samt arbeten för terapeutisk verksamhet.</i> Barnkläder, arbetskläder. Stickning, virkning. Leksaker. Helgprydnader	65
<i>Tidsstudier och kostnadsberäkningar</i>	35
	220
<i>Konsulentverksamhetens bedrivande</i>	130
<i>Hospitering och studiebesök</i>	
Industrier, ateljéer, laboratorier, utställningar, systugor. Studie-, klubb- och tävlingsverksamhet	170
	670
Summa	670

Hemslöjdskonsulentkurs. Sommaren 1947 anordnade Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund en kurs för hemslöjdskonsulenter, såväl manliga som kvinnliga. Kursen, som pågick fem veckor och var förlagd till Stockholm, var avsedd dels för konsulenter, som redan voro anställda hos hus-

hållningssällskap eller hemslöjdsföreningar, och dels för sådana lärare, som kunde tänkas komma ifråga med hänsyn till sin tidigare utbildning. Kursen omfattade en serie orienterande föredrag (ett 50-tal), olika praktiska arbetsuppgifter med vävning för de kvinnliga deltagarna, studiebesök till muséer, bosättningsföretag, fritidsgårdar, sjukhus, hemslöjdsföreningar, yrkeskolor m. m. Samtliga kursdeltagare höllo föredrag, upprättade förslag till kursplaner, bygdefester, utställningar m. m.

Ovan har framhållits hur skiftande och vittomfattande hemslöjdskonsulenternas verksamhet är. Alltefter länens karaktär samt slöjdens omfattning och utbredning växlar arbetet. För att på ett rätt sätt kunna fylla den krävande uppgiften att vara hemslöjdskonsulent fordras utom goda kunskaper och färdigheter i vävning stor förmåga att leva sig in i bygdens liv.

Med den nuvarande vävlärlarinneutbildningen som utgångspunkt föreslås följande kursplan för utbildning av hemslöjdskonsulenter.

<i>Teoretisk undervisning</i>	Antal timmar
<i>Psykologi.</i> Allmän psykologi av betydelse för de blivande hemslöjdskonsulenternas verksamhet	25
<i>Ekonomiska frågor.</i> Budgetuppställningar, kostnadsberäkningar m. m. Husbehovsslöjd och saluslöjd	20
<i>Textilier.</i> Till hem, sjukhus, institutioner av olika slag	40
<i>Svensk ortsslöjd och svenskt folkliv.</i> Slöjdens ortskaraktär. Seder och bruk vid helger och fester	20
<i>Inventeringsarbete</i>	25
<i>Bostadssociala frågor.</i> Bostäderna på landsbygden och i tätorter. Minimikrav på standard och åtgärder för dess höjande. Egnahemslån, bosättningslån, barnrikehus m. m. Kollektiva anordningar till hemmens tjänst	30
<i>Bostadsplanering och heminredning.</i> Planläggningar. Heminredningar i gamla och moderna hus. Bostädernas och heminredningens utnyttjande. Möbelkonstruktioner, träslag, ytbehandlingar, stoppning. Stillära, särskilt beträffande möbler	50
<i>Keramik, glas, porslin m. m.</i> Den stilhistoriska utvecklingen. Antikvitetsvärde, märkningar. Nutida tillverkningsmetoder. Det aktuella varubeståndet i marknaden	35
<i>Undervisningsmateriel m. m.</i>	10
<i>Diverse föreläsningar</i>	10
	265
<i>Praktisk-teoretisk undervisning med demonstrationer och övningar</i>	
<i>Möblering, möbelreovering, möbelvård</i>	20

<i>Utarbetande av kvaliteter och mönster till bruksvaror.</i>		
Provvävning. Färgning av trasor. Arbetsbeskrivningar	60	
<i>Förbättring av gamla vävredskap</i>	10	
<i>Tillverkning av helgprydnader. Prydnadernas ursprung och symbolik. Kopiering av gamla föremål. Utarbetande av nya föremål, även efter gamla förebilder</i>		
	40	130
<i>Konsulentverksamhetens bedrivande</i>		80
<i>Hospitering och studiebesök</i>		
Muséer, industrier, affärs- och hantverksföretag, vävstugor. Socialvårdande institutioner med sysselsättnings- och arbetsterapi. Studie-, klubb- och tävlingsverksamhet		170
	Summa	<u>645</u>

En viktig del av hemslöjdskonsulenternas verksamhet är arbete för fåravelns och linodlingens förkovran. Någon nämnvärd utbildning i fåravel och fårskötsel samt linodling och linberedning ha emellertid ej de nuvarande vävlärarynnorna erhållit. En viss utbildning i dessa ämnen bör därför ingå i kursen. Som undervisningen i ämnena ifråga måste förläggas till olika platser i landet och lämpliga tider av året — vår, sommar och höst — kommer det ej att bli möjligt att passa in den i kursplanen. Särskilda kurser om förslagsvis ett par veckor för vardera ämnet synas därför böra anordnas för ändamålet. Denna utbildning bör vara obligatorisk. I den mån kursdeltagare skaffat sig motsvarande utbildning på egen hand, bör detta emellertid vara tillfyllest.

Kap. XIX. Högre huslig utbildning

I och med den stegrade bristen på arbetskraft inom hemmen och att alltfler kvinnor söka sig till förvärvsarbetet utom hemmet ävensom med hänsyn till levnadsstandardens höjning har förståelsen för betydelsen av noggrann analys av hemmens produktionsproblem och av olika sidor av konsumtionsproblemet ökat. Hemhushållningen blir alltmera sammankopplad med den industriella produktionen, hemmens utrustning står i ett ökat beroendeförhållande till den allmänna tekniska utvecklingen, hemmens ekonomiska organisation hänger allt närmare samman med den samhälleliga ekonomin. Denna utveckling har framkallat ett allt starkare behov av personer, vilka, samtidigt som de ha en allsidig och grundlig kännedom

om hemhushållningens praktiska problem och människovården, ha ingående kunskaper om de tekniska, ekonomiska och sociala faktorer, som utifrån påverka hemmen. Industrin efterfrågar dylik expertis, likaså distributionens organ. I olika former av upplysningsverksamhet såsom inom press, film och radio behövas också medhjälpare med dylika kvalifikationer. Inom många sociala organ, inom ämbetsverk och organisationer föreligger ofta behov av sakkunniga, som behärska hemfrågorna. Men först och främst skulle det vara värdefullt för undervisningen vid seminarierna inom det husliga området, om seminariernas lärarinnor hade utbildning vid universitet eller högskola.

Såsom tidigare framhållits användas ofta lärarinnor inom det husliga området för olika uppgifter och de torde i många fall väl kunna fylla de fordringar, som ställas på dem. Men eftersom deras utbildning dock huvudsakligen är avsedd att träna dem för lärarinnekallet, är det dock klart, att den i många fall icke giver det rätta underlaget för verksamhet av helt annan natur än den pedagogiska. Det vore önskvärt med en utbildningsform, som gäve en grundligare och mera specialiserad kunskap än lärarinneutbildningen och som inriktade de studerande på självständiga uppgifter av experimentell och utredande natur. Den bör ligga på en universitetsmässig nivå: fordra en motsvarande teoretisk underbyggnad som de akademiska studierna och leda till examina, som giva en motsvarande kompetens som de akademiska.

Önskemål om en dylik högre huslig utbildning ha i vårt land framförts i flera sammanhang, bl. a. i befolkningsutredningens betänkande om den husliga utbildningen.

I andra nordiska länder har man kommit längre än hos oss vid genomförandet av en högre utbildning.

I *Danmark* har alltsedan slutet av förra århundradet krav rests på upprättande av en statlig hushållningshögskola för vetenskapliga studier inom det husliga området. Det senaste förslaget härom framlades 1942 av en för ändamålet särskilt tillsatt kommitté, vilket förslag väntas bli genomfört så snart byggnadsmöjligheterna tillåta det. Högskolan skulle enligt förslaget vara en självständig institution med egen styrelse, men den skulle på så sätt vara knuten till Aarhus universitet, att dettas lärare och lärosalar i vissa fack skulle kunna utnyttjas för högskolan.

Kommittén räknar med fyra kategorier studerande, nämligen hushållningslärarinnor, skolkökslärarinnor (se sid. 56), »matematiska» studenter samt andra. Hushållningslärarinnor med studentexamen och skolkökslärarinnor med »Kommunelærerinde»-utbildning intagas utan prövning. Andra hushållningslärarinnor avlägga prov i matematik, fysik och språk. Skolkökslärarinnor med förskoleutbildning avlägga prov i matematik, fysik, kemi och språk. »Matematiska» studenter provas i praktiskt arbete, varvid

kräves samma färdighet som vid motsvarande prov till hushållningslärarinneexamen. Den fjärde gruppen, »andra personer», avlägger prov i fysik, matematik, kemi, anatomi, fysiologi, »Plantelære», språk och praktisk färdighet. Som allmänna inträdesfordringar uppställas för denna bl. a. två års praktiskt hushållsarbete utanför eget hem eller ett års dylikt arbete och minst fem månaders elevutbildning vid någon av staten godkänd hushållsskola.

Undervisningen vid högskolan skulle vara 4-årig. Efter avslutade prov skulle den studerande ha rätt till titeln hushållningskandidat, *Candidatus rerum domesticarum* (*Cand. rer. domest.*). Under första året studeras kemi och fysik tillsammans med universitetets övriga studerande i dessa ämnen samt »Bogholderi» och »Samfundsstatistik» tillsammans med »Økonomi»-studerande. Under de tre därpå följande terminerna är huvudämnet biokemi, som studeras tillsammans med medicine studerande. Som biämnen läsas i särskilda kurser anatomi, histologi, fysiologi och bakteriologi. De tre sista terminerna tagas i anspråk för huvudämnena hushållningsteori, hygien och hushållningsekonomi samt biämnet naturhistoria (parasiter och andra skadedjur).

Förutom upprättandet av högskolan har kommittén även föreslagit anordnande av tio månaders specialkurser för skolköks- och hushållningslärarinnor eller personer med motsvarande utbildning i anslutning till högskolan. Specialkurser skulle anordnas i kostlära, hushållningsteknik och hushållningsekonomi. Efter genomgången kurs skulle eleven erhålla intyg härom.

Vid Aarhus universitet anordnas sedan 1946 fem månaders specialkurser i hushållning, varigenom möjlighet finnes till fortsatt utbildning och specialisering. Inträdesfordringarna äro avlagd hushållningslärarinne- eller skolkökslärarinneexamen. En motsvarande utbildning kan emellertid kvalificera för inträde. Sålunda har en ekonomiföreståndarinna, som utexaminerats från fackskolan i Uppsala, vunnit inträde. Tre kurser fortlöpa samtidigt med varandra, nämligen i kostlära, i hushållningsteknik och hushållningsekonomi. Kurserna, som äro avgiftsfria, avslutas ej med examen.

Upptagandet av till det husliga området hörande frågor till vetenskaplig forskning och undervisning har i *Finland* varit föremål för offentlig behandling i 20 års tid. På grundval av åtskilliga förslag har undervisningen i »vetenskapen om hemmets ekonomi» påbörjats vid universitetets lantbruksvetenskapliga fakultet hösten 1946. För denna undervisning ha två nya professurer och en del lärarinnebefattningar inrättats.

Tills vidare kan hemhushållning studeras endast inom ramen för kandidatexamen (och licenciatexamen). Studierna börja med de s. k. grundämnena, vilka äro kemi, botanik, zoologi, fysik och nationalekonomi. Efter genomgåendet av grundkurserna, som beräknas taga en tid av tre terminer, följer under övervakning anordnad arbetspraktik i hem och diverse inrätt-

ningar, som sannolikt kommer att begränsas till omkring ett år. Härefter följa återigen studier vid universitetets institutioner dels i form av s. k. biämneskurser, dels ock inom området för kandidatexamens egentliga ämnen, huvudämnena. Bland de förstnämnda märkes en kurs i allmän mikrobiologi, som även ingår i agronomexamen. Härjämte tillkomma föreläsningar i hemmets hygien och hemmets byggnads- och inredningslära. Huvudämnena äro tre, av vilka det viktigaste fått benämningen näringskemi. Den undervisning, som meddelas häri, fördelar sig på en kurs i tillämpad biokemi samt på klargörande av vetenskapliga synpunkter på kosten. För den praktiska tillämpningen av ämnet givas kurser i matlagningslära och hemvårdslära, vilka anses som biämnen till näringskemin. Det andra huvudämnet benämnes hemmets ekonomilära, omfattande nationalekonomiska, socialpolitiska, privatekonomiska och organisatoriska problem. Det tredje huvudämnet blir relativt valfritt men skall godkännas av den lantbruksvetenskapliga eller den filosofiska fakulteten. Härvid rekommenderas för närvarande t. ex. biokemi, mikrobiologi, husdjurslära, agrarpolitik m. fl.

Det synes utredningen som om de i Danmark anordnade kurserna i Aarhus knappast innebära något väsentligt steg på vägen mot en universitetsmässigt ordnad utbildning. I den form de fått måste de helt räknas som grundliga fortsättningskurser för lärarinnor. De danska planerna på en självständig hushållningshögskola synas å andra sidan vara så stort upplagda, att de måste taga mycket lång tid att genomföra.

Det finska systemet, där man sprängt in en viss del av den högre hushållsundervisningen vid en redan existerande högskola och fått professorer i vissa specialgrenar, synes ha stora fördelar genom att studierna då självklart komma att ligga på akademisk nivå och initialkostnaderna för att inrätta den nya undervisningsformen bli begränsade.

Den senaste vägen synes därför vara den som även för vårt lands del möjligen skulle vara framkomlig.

Det borde vara möjligt att inrätta en speciell akademisk examen, avsedd för sådana, som erhållit lärarinneutbildning från någon linje inom det husliga området. En given förutsättning härför är, att de fylla de kvalifikationer, som kunna bli uppställda. I denna examen skulle lärarinneutbildningen räknas ingå som ett ämne, varjämte vissa ämnen, i vilka akademisk undervisning redan gives, härjämte skulle tillkomma. Såsom exempel på dylika ämnen, som böra kombineras på lämpligt sätt, kunna nämnas psykologi, pedagogik, nationalekonomi, fysiologi, hygien, statistik, sociologi, matematik, fysik, kemi, botanik, zoologi, mikrobiologi, växtodlingslära, konsthistoria, m. fl.

Den här skisserade formen för högre huslig utbildning har den fördelen, att någon ny högskola ej behöver inrättas, till en början knappast ens några nya lärostolar. I vissa fall torde speciallärare böra förordnas, och

en sammankoppling bör ske mellan högskolorna och vissa forskningsinstitut, som äro lämpade att övertaga vissa delar av undervisningen.

Frågan om en kombinerad examen, vari s. k. övningsämne och annat ämne skulle ingå, har tagits upp av 1946 års skolkommision i betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling (SOU 1948: 27). Kommissionen erinrar där om att 1940 års skolutredning i sitt betänkande IV: 1 om skolpliktens skolformer, uttalat, att frågan om utbildning av lärare för kombinerade ämnes- och övningslärartjänster även borde tagas upp i samband med utredning om lärarkompetensen. Likaså erinrar kommissionen om att 1941 års lärarlönesakkunniga i sitt betänkande med förslag till lönereglering för övningslärare (SOU 1947: 15) anslutit sig till denna synpunkt.

Kommissionen anför, att den ej ännu kan framlägga något detaljerat förslag om berörda kombinerade examen, men »ämnar till fortsatt utredning upptaga frågan om inordnande av fackutbildning i ämnena gymnastik, teckning, musik, slöjd och huslig ekonomi i en med filosofisk ämbetsexamen i kompetenshänseende likställd examen».

Enligt utredningens mening bör frågan om möjlighet såväl för lärarinna inom det husliga området som för andra lärarkategorier att bedriva högre studier lösas i ett sammanhang. Utredningen får för den skull föreslå, antingen att denna fråga vad beträffar lärarinna inom det husliga området överlämnas till pågående utredningar eller också att hela detta problemkomplex göres till föremål för särskild utredning.

AVD. C. KOSTNADSBERÄKNINGAR M. M.

Kap. XX. Kostnadsberäkningar

Enligt utredningens förslag komma endast fackskolan i Uppsala och den förberedande lärarinnekursen å Brogård att bedrivas som enskilda utbildningsanstalter. Utredningen föreslår och räknar med att samtliga kostnader, såväl engångs- som årliga kostnader, till dessa båda institutioner helt komma att gäldas av statsmedel. Som utredningen föreslagit, att personalen vid ifrågavarande institutioner böra inordnas i det statliga lönereglementet, böra även statens allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen bliva tillämpliga å dem.

1. Engångskostnader

I. Seminariet i Stockholm

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler, administration m. m.		6 000 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
1) Administrationsbyggnad		
Undervisningslokaler	51 200	
Administrationslokaler	24 500	
Rum för eleverna	11 000	
» » lärarna	2 300	
Övrigt	8 400	97 400
2) Byggnad för hushållsundervisningen		
Undervisningslokaler	171 800	
Rum för lärarna	1 700	
Övrigt	7 400	180 900
3) Byggnad för sömnadsundervisningen		
Undervisningslokaler	68 600	
Rum för lärarna	2 400	
Övrigt	1 300	72 300

4) Byggnad för vävundervisningen		
Undervisningslokaler	78 800	
Rum för lärarna	3 100	
Verkstaden	15 200	
Övrigt	1 400	98 500
	<hr/>	
5) Barnavårdsinstitutioner		
Byggnad för spädbarnshem		
Lokaler för barnen	25 400	
» » eleverna	1 500	
Övrigt	12 000	38 900
	<hr/>	
Elev- och personalbyggnad m. m.		
Undervisningslokaler	7 200	
Administrationslokaler	1 200	
Rum för elever och personal	14 600	
» » lärarna	1 000	
Övrigt	1 000	25 000
	<hr/>	
Byggnad till daghem för barn		
Lokaler för barnen	19 600	
Undervisningslokaler	22 800	
Rum för lärarna	700	
Övrigt	4 200	47 300
	<hr/>	
Byggnad för lekskola		
Lokaler för barnen	13 000	
Undervisningslokaler	300	
Övrigt	2 400	15 700
	<hr/>	
6) Familjebostad för undervisningsändamål		
Familjebostaden	3 700	
Rum för lärarna	700	4 400
	<hr/>	
7) Restaurantbyggnad med lokaler för utbildningsbehov		
Undervisnings- och restaurantlokaler	53 700	
Övrigt	10 500	64 200
	<hr/>	
8) Byggnad för utbildning av internatföreståndarinnor		
Undervisningslokaler	32 500	
Administrationslokaler	1 300	
Elevhemslokaler	28 500	
Rum för lärarna	1 000	
Övrigt	1 800	65 100
	<hr/>	

9) Byggnad för tvättundervisningen m. m.	50 000
c) Kostnader för trädgårdsanläggningar	30 000
d) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning	35 000
	<hr/>
Summa kronor	6 824 700
Avrundat till	6 825 000

II. Seminariet i Göteborg

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler, ad- ministration m. m.		1 250 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
Undervisningslokaler	141 200	
Administrationslokaler	15 900	
Rum för eleverna	7 600	
» » lärarna	1 700	
Övrigt	11 000	177 400
	<hr/>	
c) Kostnader för trädgårdsanläggningar		15 000
d) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		20 000
	<hr/>	
Summa kronor		1 462 400
Avrundat till		1 465 000

III. Seminariet i Lund

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler, ad- ministration m. m.		1 250 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
Undervisningslokaler	136 100	
Administrationslokaler	14 900	
Rum för eleverna	7 300	
» » lärarna	1 700	
Övrigt	8 700	168 700
	<hr/>	
c) Kostnader för trädgårdsanläggningar		15 000
d) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		15 000
	<hr/>	
Summa kronor		1 448 700
Avrundat till		1 450 000

IV. Seminariet i Umeå

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler, ad- ministration m. m.		650 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
Undervisningslokaler	71 700	

Administrationslokaler	8 300	
Rum för eleverna	3 800	
Övrigt	5 900	89 700
		<hr/>
c) Kostnader för trädgårdsanläggningar		5 000
d) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		10 000
	Summa kronor	754 700
	Avrundat till	755 000
		<hr/>

V. Fackskolan i Uppsala

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler, ad- ministration m. m.		650 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
Undervisningslokaler	138 300	
Administrationslokaler	7 200	
Rum för eleverna	7 600	
Övrigt	1 600	154 700
		<hr/>
c) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		15 000
	Summa kronor	819 700
	Avrundat till	820 000
		<hr/>

VI. Den förberedande lärarinnekursen vid Rimforsa

Utredningen har i kap. XII föreslagit, att staten övertager Fredrika-Bremer-Förbundets seminarium vid Rimforsa för att inordnas i den föreslagna lärarinneutbildningen. Förbundet har förklarat sig villigt att till staten försälja seminariet till nedan under a)–c) angivna belopp. Värderingarna av bruksenheter och byggnaderna äro utförda för förbundets räkning av lantbruksnämnden i Östergötlands län respektive Lantbruksförbundets byggnadsförening. Värdet av inventarierna grundar sig på förteckningar, upprättade 1946.

a) Värdet av bruksenheter		20 000
b) Värdet av		
Seminariebyggnaden	425 000	
Tvättstuga	17 000	
Småbruket	26 000	
Växthus	6 000	
Hönshus	9 000	
Vedskjul	5 000	
Fårhus	5 000	

Ladugård	18 000	
Svinhus	10 000	
Jordkällare	500	
Fruktkällare	7 000	
Barack	1 500	530 000
c) Värdet av inventarierna		40 200
d) Kostnader för komplettering av inventarier och inredning		25 000
e) Kostnader för komplettering av böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		10 000
	Summa kronor	625 200
	Avrundat till	625 000

VII. Den förberedande lärarinnekursen å Brogård

a) Byggnadskostnader för undervisningslokaler m.m.		275 000
b) Kostnader för inventarier och inredning		
Undervisningslokaler	28 700	
Rum för eleverna	17 500	
Övrigt	4 000	50 200
c) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		10 000
	Summa kronor	335 200
	Avrundat till	335 000

2. Årliga kostnader

Vid beräkning av kostnaderna nedan har utredningen räknat med en genomsnittlig undervisningsskyldighet för lektorer av 22 veckotimmar, för ämneslärarinnor inom sådana ämnesområden, där yrkeskurser vid seminarierna ej anordnas, av 23 veckotimmar och för övriga ämneslärarinnor av 25 veckotimmar. Omkring hälften av lärartjänsterna har ansetts som ordinarie och hälften som extra ordinarie. Medelsbehovet för de förra ha beräknats efter näst högsta löneklassen och för de senare efter lägsta löneklassen. Föreläsningens arvoden ha beräknats utgå efter 35 kronor per föreläsningstimma. I de fall, då ämneslärarinna samtidigt är husmoder (Göteborg, Lund och Umeå), har undervisningsskyldigheten beräknats nedsatt med omkring 350 timmar. Med hänsyn till svårigheterna härmed har någon beräkning av arvoden till handledare vid externa skolor och till examinatorer (föreläsare, speciallärare) ej gjorts. Eventuella lönekostnader för

lärare i frivillig sång och gymnastik ha ej medtagits i beräkningarna. Kostnaderna för rörligt tillägg tillkomma även.

Vid kostnadsberäkningarnas utförande har hänsyn ej tagits till inkomster, som vid seminarierna, särskilt i Stockholm och Uppsala, kunna tänkas uppkomma, på annat sätt än att några utgifter för t. ex. avlönande av väver-skorna vid väveriet och tvätteriarbetarna vid tvätteriet i Stockholm samt kassa-, serverings- och diskpersonal vid lunchrestauranterna ej beräknats. Inkomsterna synas emellertid ej bliva av större omfattning.

I. Seminariet i Stockholm

a) Avlöningar till rektor och övriga lärare

1 rektor (Cb 13)	18 552	
5 biträdande föreståndarinnor (Cb 4)	69 240	
2 lektorer (Ca 30)	30 048	
16 ord. ämneslärarinnor (Ca 25)	191 808	
1 ord. ämneslärarinna, tillika föreståndarinna för tvätteriet (Ca 25)	11 988	
1 ord. ämneslärarinna i fackteckning med komposition, 14 timmars undervisning i veckan (Ca 25) c:a	6 500	
16 e. o. ämneslärarinnor (Ce 23)	154 944	
Arvode till timlärare i läroämnena	49 000	
Arvode till timlärare i övningsämnen (teckning, gymnastik, sång)	11 000	
Arvode till föreläsare	32 500	
» » speciallärare	27 100	602 680

b) Avlöningar till övrig personal

1 föreståndarinna för centralförrådet (Ca 23)	10 800
1 föreståndarinna för lunchrestauranten (Ca 23)	10 800
1 konstnärlig ledare vid väveriverkstaden (Ce 23)	9 684
1 husmoder (Ca 18)	8 136
1 verkmästare för väveriverkstaden (Ca 18)	8 136
1 kontorsskrivare (Ca 19)	8 628
1 kanslibitråde (Ce 11)	5 556
4 kontorsbiträden (Ce 8)	18 912
1 vaktmästare (Ca 12)	6 336
1 » (Ca 11)	6 084
1 » (Ca 10)	5 820
1 » (Ce 10)	5 280
1 » (Ce 9)	4 992
2 ord. barnsköterskor (Ca 7)	9 984

1 e. o. barnsköterska (Ce 7)	4 476	
6 städerskor	24 500	
Arvode till bibliotekarie	2 000	
» » barnläkare	2 100	
» » seminarieläkare	2 400	
» » seminariesköterska	2 000	
» för nattjänstgöring på spädbarnshemmet (ansvarig personal)	10 000	166 624
c) <i>Sjukvård m. m.</i>		3 000
d) <i>Expenser: bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck- kostnader, renhållning m. m.</i>		60 000
e) <i>Trädgårdarnas underhåll och skötsel</i>		5 000
f) <i>Rese- och traktamentsersättningar (till praktikantplatser)</i>		7 000
g) <i>Böcker, undervisningsmateriel, samlingar, labora- torieutrustning</i>		10 000
h) <i>Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaff- ningar</i>		10 000
i) <i>Övriga, ospecificerade utgifter</i>		10 000
j) <i>Oförutsedda utgifter</i>		5 000
	Summa kronor	879 304
	Avrundat till	880 000

II. Seminariet i Göteborg

a) <i>Avlöningar till rektor och övriga lärare</i>		
1 rektor (Cb 9)	16 128	
5 ord. ämneslärarinnor (Ca 25)	57 900	
5 e. o. » (Ce 23)	46 500	
Arvode till 2 huvudlärarinnor	1 200	
» » timlärare i läroämnena	27 200	
» » » » teckning	430	
» » föreläsare	15 000	
» » speciallärare	11 000	175 358
b) <i>Avlöningar till övrig personal</i>		
1 kanslibitråde (Ca 11)	5 844	
1 kontorsbiträde med halvtidstjänstgöring (Ce 8)	2 268	
1 vaktmästare (Ca 11)	5 844	
1 » med halvtidstjänstgöring (Ce 9) .	2 394	
2 städerskor	8 000	
Arvode till bibliotekarie	1 000	

Arvode till seminarieläkare	1 160	
» » seminariesköterska	1 000	27 510
c) Sjukvård m. m.		500
d) <i>Expenser</i> : bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck- kostnader, renhållning m. m.		14 000
e) <i>Trädgårdarnas underhåll och skötsel</i>		3 000
f) <i>Rese- och traktamentsersättningar</i> (till praktikantplatser)		3 000
g) <i>Böcker, undervisningsmateriel, samlingar, labora- torieutrustning</i>		4 000
h) <i>Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaff- ningar</i>		4 000
i) <i>Övriga, ospecificerade utgifter</i>		4 000
j) <i>Oförutsedda utgifter</i>		3 000
	Summa kronor	238 368
	Avrundat till	240 000

III. Seminariet i Lund

a) <i>Avlöningar till rektor och övriga lärare</i>		
1 rektor (Cb 7)	14 712	
5 ord. ämneslärarinnor (Ca 25)	55 860	
4 e. o. » (Ce 23)	35 616	
Arvode till 2 huvudlärarinnor	1 200	
» » timlärare i läroämnen	20 500	
» » » » teckning	400	
» » föreläsare	4 100	
» » speciallärare	8 200	140 588
b) <i>Avlöningar till övrig personal</i>		
1 kanslibiträde (Ca 11)	5 592	
1 vaktmästare (Ca 10)	5 352	
2 städerskor	7 500	
Arvode till bibliotekarie	1 000	
» » seminarieläkare	1 100	
» » seminariesköterska	1 000	21 544
c) <i>Sjukvård m. m.</i>		500
d) <i>Expenser</i> : bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck- kostnader, renhållning m. m.		14 000
e) <i>Trädgårdarnas underhåll och skötsel</i>		3 000
f) <i>Rese- och traktamentsersättningar</i> (till praktikantplatser)		3 000

g) Böcker, undervisningsmateriel, samlingar, laboratorieutrustning		4 000
h) Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaffningar		4 000
i) Övriga, ospecificerade utgifter		4 000
j) Oförutsedda utgifter		3 000
	Summa kronor	197 632
	Avrundat till	200 000

IV. Seminariet i Umeå

a) Avlöningar till rektor och övriga lärare		
1 rektor (Cb 6)	14 616	
1 ord. ämneslärarinna, tillika husmoder (Ca 25)	11 580	
1 e. o. ämneslärarinna (Ce 23)	9 300	
Arvode till timlärare i läroämnen	7 250	
» » » » teckning	550	
» » föreläsare	350	
» » speciallärare	4 160	47 806
b) Avlöningar till övrig personal		
1 kontorsbiträde med halvtidstjänstgöring (Ce 8)	2 268	
1 vaktmästare med halvtidstjänstgöring (Ce 10)	2 532	
1 städerska	4 000	
Arvode till bibliotekarie	500	
» » seminarieläkare	460	
» » seminariesköterska	750	10 510
c) Sjukvård m. m.		300
d) <i>Expenser</i> : bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryckkostnader, renhållning m. m.		10 000
e) Trädgårdarnas underhåll och skötsel		1 000
f) <i>Rese- och traktamentsersättningar</i> (till praktikantplatser)		1 500
g) Böcker, undervisningsmateriel, samlingar, laboratorieutrustning		2 000
h) Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaffningar		2 000
i) Övriga, ospecificerade utgifter		3 000
j) Oförutsedda utgifter		2 000
	Summa kronor	80 116
	Avrundat till	80 000

V. Fackskolan i Uppsala

a) <i>Avlöningar till rektor och övriga lärare</i>		
1 rektor (Cb 10)	16 224	
1 lektor (Ca 30)	14 208	
9 ord. ämneslärarinnor (Ca 25)	100 548	
9 e. o. » (Ce 23)	80 136	
Arvode till 3 huvudlärarinnor	1 800	
» » timlärare i läroämnen	23 300	
» » » » teckning och musik	4 700	
» » föreläsare	16 200	
» » speciallärare	20 400	277 516
<hr/>		
b) <i>Avlöningar till övrig personal</i>		
1 föreståndarinna för lunchrestauranten (Ca 23)	9 984	
1 husmoder (Ca 18)	7 488	
1 kansliskrivare (Ca 15)	6 564	
1 kontorsbiträde (Ce 8)	4 344	
1 vaktmästare (Ca 11)	5 592	
1 » (Ce 9)	4 596	
3 städerskor	11 200	
Arvode till bibliotekarie	1 500	
» » seminarieläkare	1 700	
» » seminariesköterska	1 500	54 468
<hr/>		
c) <i>Sjukvård m. m.</i>		2 000
d) <i>Expenser: bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck-</i> <i>kostnader, renhållning m. m.</i>		44 000
e) <i>Rese- och traktamentsersättningar</i> <i>(till praktikantplatser)</i>		5 000
f) <i>Böcker, undervisningsmateriel, samlingar, labora-</i> <i>torieutrustning</i>		6 000
g) <i>Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaff-</i> <i>ningar</i>		7 000
h) <i>Övriga, ospecificerade utgifter</i>		7 000
i) <i>Oförutsedda utgifter</i>		4 000
		<hr/>
	Summa kronor	406 984
	Avrundat till	410 000
<hr/>		

VI. Förberedande lärarinnekurs vid Rimforså

a) <i>Avlöningar till rektor och övriga lärare</i>		
1 rektor (Ca 28)	12 624	
3 ord. ämneslärarinnor (Ca 23)	28 728	
3 e. o. » (Ce 21)	22 788	
Arvode till speciallärare	800	64 940
<hr/>		

b) <i>Avlöningar till övrig personal</i>		
1 vaktmästare (Ca 10)	5 124	
1 städerska	3 600	
Arvode till rektors skrivbiträde	1 000	
» » skolläkare	500	
» » skolsköterska	800	11 024
		<hr/>
c) <i>Sjukvård m. m.</i>		200
d) <i>Expenser: bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck-</i> <i>kostnader m. m.</i>		13 000
e) <i>Trädgårdens underhåll och skötsel</i>		2 000
f) <i>Böcker, undervisningsmateriel, samlingar</i>		1 000
g) <i>Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaff-</i> <i>ningar</i>		5 000
h) <i>Övriga, ospecificerade utgifter</i>		3 000
i) <i>Oförutsedda utgifter</i>		1 000
	Summa kronor	101 164
	Avrundat till	100 000
		<hr/>

VII. Förberedande lärarinnekurs å Brogård

a) <i>Avlöningar till rektor och övriga lärare</i>		
1 rektor (Ca 28)	12 624	
3 ord. ämneslärarinnor (Ca 23)	28 728	
2 e. o. » (Ce 21)	15 192	
Arvode till speciallärare	800	57 344
		<hr/>
b) <i>Avlöningar till övrig personal</i>		
1 vaktmästare (Ca 10)	5 124	
1 städerska	3 600	
Arvode till rektors skrivbiträde	1 000	
» » skolläkare	500	
» » skolsköterska	800	11 024
		<hr/>
c) <i>Sjukvård m. m.</i>		200
d) <i>Expenser: bränsle, lyse, vatten, skriv- och tryck-</i> <i>kostnader m. m.</i>		11 000
e) <i>Trädgårdens underhåll och skötsel</i>		1 000
f) <i>Böcker, undervisningsmateriel, samlingar</i>		1 000
g) <i>Underhåll av inventarier och lokaler. Nyanskaff-</i> <i>ningar</i>		4 000
h) <i>Övriga, ospecificerade utgifter</i>		2 000
i) <i>Oförutsedda utgifter</i>		1 000
	Summa kronor	88 568
	Avrundat till	90 000
		<hr/>

VIII. *Förberedande lärarinnekurser vid lant-
hushållsskolor*

Arvode till rektorer	12 000	
» » lärarinnor	30 000	
» » speciallärare	6 000	
		<hr/>
Summa kronor	48 000	
Avrundat till	50 000	

IX. *Studiestipendier*

För lärare (s. 264)	10 000
---------------------------	--------

Sammandrag I

A. *Engångskostnader*

a) Byggnadskostnader m. m.		
Stockholm	6 000 000	
Göteborg	1 250 000	
Lund	1 250 000	
Umeå	650 000	
Uppsala	650 000	
Rimforsa	550 000	
Brogård	275 000	10 625 000
		<hr/>
b) Kostnader (avrundade) för inventarier och inredningar		
Stockholm	760 000	
Göteborg	180 000	
Lund	170 000	
Umeå	90 000	
Uppsala	155 000	
Rimforsa	65 000	
Brogård	50 000	1 470 000
		<hr/>
c) Kostnader för trädgårdsanläggningar		
Stockholm	30 000	
Göteborg	15 000	
Lund	15 000	
Umeå	5 000	65 000
		<hr/>
d) Kostnader för böcker och undervisningsmateriel för teoretisk undervisning		
Stockholm	35 000	
Göteborg	20 000	

Lund	15 000	
Umeå	10 000	
Uppsala	15 000	
Rimforsa	10 000	
Brogård	10 000	115 000
	<hr/>	
	Summa kronor	12 275 000
	Avrundat till	12 250 000

B. Årliga kostnader

a) Avlöningar		
Stockholm	770 000	
Göteborg	205 000	
Lund	165 000	
Umeå	60 000	
Uppsala	335 000	
Rimforsa	75 000	
Brogård	70 000	
Lanthushållsskolor	50 000	1 730 000
	<hr/>	
b) Övriga kostnader		
Stockholm	110 000	
Göteborg	35 000	
Lund	35 000	
Umeå	20 000	
Uppsala	75 000	
Rimforsa	25 000	
Brogård	20 000	320 000
	<hr/>	
c) Studiestipender		10 000
	<hr/>	
	Summa kronor	2 060 000
	Avrundat till	2 000 000

Sammandrag II

A. Engångskostnader

Stockholm	6 825 000
Göteborg	1 465 000
Lund	1 450 000
Umeå	755 000
Uppsala	820 000
Rimforsa	625 000
Brogård	335 000
	<hr/>
Summa kronor	12 275 000
Avrundat till	12 250 000

B. Årliga kostnader

Stockholm	880 000
Göteborg	240 000
Lund	200 000
Umeå	80 000
Uppsala	410 000
Rimforsa	100 000
Brogård	90 000
Lanthushållsskolor	50 000
Studiestipendier	10 000
	<hr/>
Summa kronor	2 060 000
Avrundat till	2 000 000
	<hr/>

Kap. XXI. Sammanfattning och hemställen

Kap. I. Här redogöres för de anstalter, som utbilda lärarinnor inom det husliga området. För närvarande finnas 12 dylika anstalter, varav en statlig, tre kommunala och övriga enskilda. Sju olika lärarinnekategorier utbildas, nämligen *skolkökslärarinnor* vid statens skolköksseminarium, fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Göteborgs skolköksseminarium och i Umeå skolköksseminarium, *lanthushållslärarinnor* vid fackskolan i Uppsala och lanthushållningsseminariet vid Rimforsa, *handarbetslärarinnor* vid Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium samt fackskolan i Uppsala, *skolköks-handarbetslärarinnor* samt *barnavårdslärarinnor* vid fackskolan i Uppsala, *yrkeslärarinnor i sömnad* vid Fredrika-Bremer-Förbundets högre skola för kvinnlig yrkesutbildning och Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning samt slutligen *vävlärarinnor* vid Johanna Brunssons och Handarbetets vänner vävskolor, Maria Nordenfelts skola för kvinnlig yrkesutbildning, slöjdföreningens skola i Göteborg och Katrineholms stads praktiska skolor.

Ateneums skolköksseminarium nedlades 1948. En provisorisk kurs för utbildning av barnavårdslärarinnor anordnades i Stockholm 1948.

Av redogörelsen framgår även, hur den nuvarande lärarinneutbildningen är organiserad. Utbildningstiden för de olika lärarinnekategorierna kan i stort sett uppdelas i förskolor, praktik och seminariestudier. Förskolorna taga i regel 1—1½ år i anspråk (häri ingå i förekommande fall förberedande lärarinnekurser), för yrkeslärarinnorna i sömnad dock två år. I ett par fall äro dylika skolor ej obligatoriska. Praktiktiden för skolköks- och lanthushållslärarinnorna uppgår formellt till minst ett år men drager i verkligheten ungefär dubbla tiden. För barnavårdslärarinnorna krävas tre

månader. Handarbetsseminarierna och skolorna för vävlärlarinneutbildningen fordra formellt ej någon praktik. En blivande yrkeslärlarinna i sömnad måste ha mångsidig och omfattande yrkespraktik. Seminarietidens längd är för skolköks-, lantushålls- och handarbetslärlarinnorna två år, för den kombinerade skolköks- och handarbetslärlarinnan och för barnavårdslärlarinnan tre år. Yrkeslärlarinnorna i sömnad ha slutligen en seminarietid på ett år.

Undervisning under seminarietiden vid de olika anstalterna bedrives i såväl teoretiska som praktiska ämnen. Den praktiska lärlarinneutbildningen tillgodoses genom hospitering och undervisningsövningar vid olika skolformer.

Inträdesåldern till seminarierna är 19 å 20 år. Som teoretisk förutbildning kräves med vissa undantag i stort sett realexamen eller genomgången högre flickskola eller motsvarande kunskaper. Kvalificerade betyg i vissa ämnen krävas.

För närvarande utbildas årligen i genomsnitt sammanlagt omkring 90 hushållslärlarinnor, varav cirka en tredjedel lantushållslärlarinnor. Vidare utbildas omkring 40 handarbetslärlarinnor, ett 10-tal skolköks-handarbetslärlarinnor, omkring 12 barnavårdslärlarinnor, cirka 60 vävlärlarinnor och cirka 20 yrkeslärlarinnor i sömnad.

Kursavgifter uttagas vid de olika utbildningsanstalterna med undantag för seminariekursen vid statens skolköksseminarium. Statsbidrag utgår med varierande belopp och efter olika grunder. Samtliga anstalter stå under statlig inspektion.

Kap. II. En summarisk översikt lämnas över lärlarinneutbildningen inom det husliga området i Danmark, Finland, Island och Norge.

Kap. III. En sammanfattning är gjord rörande de husliga ämnenas förekomst i olika skolformer.

Kap. IV. För vissa tidigare utredningar och förslag beträffande en förbättrad lärlarinneutbildning redogöres.

Kap. V. I detta kapitel redogöres kortfattat för remissinstansernas inställning till 1941 års befolkningsutrednings förslag rörande lärlarinneutbildningens organisation.

Kap. VI. Befolkningsutredningen ansåg det vara nödvändigt med enhetligt utbildade lärlarinnor för undervisning i hushåll och sömnad i de allmänna skolorna och föreslog två huvudtyper: hushållslärlarinna och sömnadslärlarinna. Dessa typer borde kompletteras med en kombinerad lärlarintyp: hushålls-sömnadslärlarinnan, som skulle vara utbildad hushålls-

lärarinna med en utökad kurs i sömnad. För undervisning i olika specialämnen föreslogs typerna barnavårdslärarinna, trädgårds-djurvårdslärarinna, som skulle vara utbildad hushållslärarinna med en påbyggnadsutbildning i djurvård och trädgårdsskötsel, samt vävlärarinna. De flesta remissorganen synas ej ha gjort några erinringar emot de sålunda föreslagna lärarinnetyperna.

Utredningen föreslår följande åtta olika kategorier lärarinnor.

1) *Barnavårdslärarinnor*. Med hänsyn till den vikt, som samhället bör lägga på barnuppfostran, bör undervisningen och upplysningen på barnavårdens område handhas av personer med erforderlig fackutbildning och pedagogisk utbildning.

2) *Hushållningslärarinnor*. För undervisning i hushållsgöromål i olika skolformer föreslås enhetligt utbildade lärarinnor, som ej stå främmande för skötseln av vare sig ett producent- eller ett konsumenthushåll. Utbildning av de nuvarande skolköks- och lant-hushållslärarinnorna skulle då upphöra och ersättas av hushållningslärarinnor.

3) *Lanthushållningslärarinnor* (trädgårdsskötsel-djurvård). Lärarinnor med specialutbildning i trädgårdsskötsel-djurvård äro enligt utredningens uppfattning nödvändiga för undervisning i dessa ämnen i lant-hushållsskolor och vissa ungdomsskolor. Men även andra skolor, där undervisning i trädgårdsskötsel förekommer, kunna få användning för dessa lärarinnor. Som trädgårdsskötsel och djurvård intaga en framskjuten plats inom ett lant-hushåll föreslås benämningen lant-hushållningslärarinnor i stället för den tyngre kombinerade benämningen.

4) *Sömnadslärarinnor*. Det torde vara en allmänt omfattad åsikt, att en specialutbildad lärarinna för undervisning i handarbete eller kvinnlig slöjd erfordras.

Utredningen föreslår för denna lärarinnetyp samma benämning som be-folkningsutredningen gjorde.

5) *Yrkeslärarinnor i sömnad*. För att handha den verkliga yrkesutbildningen i sömnadsfacket föreslås bibehållande av denna lärarinnekategori.

6) *Vävlärarinnor*. För att handha särskilt yrkesväverskornas utbildning och för övrigt undervisningen i mera avancerade kurser samt för att arbeta inom hems-löjdens område eller bedriva konsulterande verksamhet föreslås specialutbildade vävlärarinnor.

7) *Hushållnings-sömnadslärarinnor*. De nuvarande skolköks- och lant-hushållslärarinnornas tjänstgöringsförhållanden äro på landsbygden på sina håll synnerligen besvärliga genom korta tjänstgöringstider på olika orter. För att i någon mån rätta till dessa missförhållanden och även med tanke på den planerade omorganisationen av skolväsendet föreslås, att såsom försöksverksamhet utbildning av denna lärarinnetyp, huvudsakligast avsedd för folk- och fortsättnings-skolor, anordnas. Denna utbildning avses

dock ej för undervisning på så högt stadium som i enhetsskolans klass 9 y med huslig inriktning.

8) *Slöjdlärarynner* (sömnad-vävning). Dessa lärarynner äro bland annat avsedda för husmoders- och lanthushållsskolor, där såväl sömnad som vävning förekommer men där denna undervisnings omfattning kräver endast en lärarynna. Detta gäller även för de korta kurser i sömnad och vävning för hemmets behov, som bedrivs inom yrkesskolans ram. Där undervisning i något av dessa ämnen förekommer i mindre omfattning, har följden blivit, speciellt på mindre orter, att personer utan pedagogisk utbildning anställts som lärarynner. För att tillgodose undervisningens krav i dessa fall föreslås en kombinerad utbildning i sömnad-vävning. Benämningen slöjdlärarynna föreslås.

Beträffande utbildningsbehovet av de sålunda föreslagna olika lärarynnekategorierna beräknar utredningen att följande antal lärarynner tills vidare utexamineras årligen:

barnavårdslärarynner	36
hushållningslärarynner	120
lanthushållningslärarynner (12 vartannat år)	6
sömnadslärarynner	48
yrkeslärarynner i sömnad	36
vävlärarynner	36
hushållnings-sömnadslärarynner	24
slöjdlärarynner	48
Summa	<u>354</u>

Kap. VII. I detta kapitel redogöres för vissa brister ifråga om den nuvarande lärarynneutbildningen.

I de fall, då som teoretisk förutbildning ej uppställts andra krav än genomgången folkskola, komma sådana elever i allmänhet att ha svårt att tillgodogöra sig undervisningen, som i vissa avseenden ligger på ett högt plan.

För tillträde till de nuvarande olika utbildningslinjerna äro högst olika krav uppställda beträffande förpraktiken. Handarbets- och vävlärarynneutbildningen fordrar sålunda formellt ingen dylik praktik. Denna är emellertid betydelsefull, vilket i realiteten visas därigenom, att aspiranterna i regel uppvisa en betydande praktik. I de fall, där en praktisk förutbildning är föreskriven, är denna ofta ej effektiv, då den ej ligger under fortlöpande kontroll.

Den teoretiska undervisningen under seminarietiden är ej tillräckligt tillgodosedd. Den praktiska utbildningen bör ej tillgodoföras eleverna under denna tid i så stor utsträckning, som för närvarande sker, utan genom en mera systematiskt ordnad förpraktik.

Vid utbildningen bör större hänsyn tagas än för närvarande till elevernas framtida arbetsuppgifter även utanför skolverksamheten. Grundligare utbildning i allmänna samhällliga problem bör givas.

Vad övningsundervisningen beträffar är särskilt de textila lärarinnornas ej tillräckligt tillgodosedd.

Ett flertal betydelsefulla ämnen äro svagt företrädda på seminariernas timplaner. Bristande enhetlighet i kursplanerna framträder särskilt beträffande handarbets- och vävlärlarinneseminarium.

Tillgång till läroböcker är oftast knapp och undervisningsmaterielen är i regel knapphändig.

Regelbunden fortbildning saknas för lärarinnorna liksom tillräckliga stipendiemedel för studieresor.

Med ett par undantag ha statsbidrag till byggnadsändamål ej utgått. Seminariernas lokaler och utrustning äro i allmänhet i bristfälligt skick.

Kap. VIII. Kapitlet innehåller utredningens detaljförslag om utbildningen av de åtta lärarinnekategorier, som föreslås i kap. VI.

På sid. 148—149 återfinnes en tablå, som åskådliggör den föreslagna utbildningsgången för de olika linjerna med förskolor, praktik och seminarieutbildning, i förekommande fall förberedande år och förberedande lärarinnekurs.

Kap. IX. Som skolunderbyggnad för tillträde till de olika seminarielinjerna föreslås lägst realexamen eller motsvarande. Kvalificerade betyg böra fordras i vissa ämnen. Inträdesåldern föreslås till 20 år med undantag av för yrkeslärarinna i sömnad, där 22 år föreslås. Med hänsyn till att vårt skolväsende ligger under ombildning, kunna andra fordringar på skolunderbyggnaden framdeles visa sig böra uppställas men dessa lärarinnor böra ha samma skolunderbyggnad som övriga lärare inom den föreslagna enhets-skolans högre stadium.

För tillträde till de förberedande lärarinnekurserna föreslås samma skolunderbyggnad dock utan fordran på kvalificerade betyg; inträdesålder 19 år.

Kap. X. Central uttagning av elever till de förberedande lärarinnekurserna och till seminarierna föreslås. Rättvisesynpunkten har härvidlag fått vara avgörande.

I detta kapitel redogöres för den studiehjälp, som för närvarande utgår till lärarinneaspiranter. Möjligheterna att erhålla statlig ekonomisk hjälp för utbildningskostnaderna äro små, ehuru dessa kostnader äro dryga. Utredningen räknar därför med att kursavgifter ej uttagas varken vid de egentliga seminarierna eller de förberedande lärarinnekurserna. Eleverna föreslås vidare erhålla lån och/eller stipendier av statsmedel under den skolbundna utbildningstiden.

För att i viss mån ordna bostadsfrågan under studietiden för elever vid de föreslagna seminarierna och därigenom främja studierna föreslås, att statsbidrag och förmånliga byggnadslån må utgå t. ex. till elevbostadsföretag och kommun för uppförande av elevbostäder. Förslag till normalutrymmen för ett dylikt bostadshus lämnas.

Kap. XI. Såsom förlägningsplatser för de anstalter, som skola handha utbildning av lärarinnor, föreslås Stockholm, Göteborg, Uppsala, Umeå och Lund.

Med hänsyn till att statens markinnehav i Stockholm är synnerligen begränsat, har byggnadsstyrelsen, som biträtt utredningen med seminariernas byggnadsproblem, icke nu ansett sig böra framlägga definitivt förslag rörande stockholmsseminariets förläggning. Till seminariet i Göteborg räknar utredningen med att Göteborgs stad skall upplåta byggnadstomt å östra guldhedsområdet. I Uppsala föreslås lärarinneutbildningen alltjämt böra handhavas av fackskolan. Seminariet i Umeå föreslås förlagt till folkskoleseminariets tomt. Till seminariet i Lund räknar utredningen med att byggnadstomt ställes till förfogande av staden.

Utbildningskapaciteten per år på de olika platserna föreslås bli följande:

Läraryrketyp	Stockholm	Göteborg	Uppsala	Umeå	Lund
Barnavård	24	—	12	—	—
Hushållning	36	24	24	12(—16)	24
Lanthushållning	6 ¹	—	—	—	—
Sömnad	24	24	—	—	—
Yrkessömnad	24	12	—	—	—
Vävning	24	10(—12)	—	—	—
Hushållning-sömnad	—	—	24	—	—
Slöjd	—	—	24	—	24
Summa	138	70(—72)	84	12(—16)	48

¹12 elever intagas vartannat år.

Utredningen föreslår förstatligande av lärarinneutbildningsverksamheten i Stockholm, Göteborg, Umeå och Lund. Slöjdföreningens skola i Göteborg föreslås dock även i fortsättningen handha utbildning av vävlärarinnor. Verksamheten vid fackskolan i Uppsala bör bedrivas i samma regi som hittills men med rikligt bidrag av statsmedel. Dessa förslag innebära sålunda, att de enskilda skolorna i Stockholm upphöra med sin lärarinneutbildningsverksamhet, att Göteborgs skolköksseminarium och Maria Nordenfels högre handarbetsseminarium och skola för kvinnlig yrkesutbildning upphöra helt med sin verksamhet samt att den nuvarande utbildningen av lanthushållslärarinnor vid seminariet vid Rimforsa nedlägges.

För att utöva den allmänna tillsynen över de statliga seminarierna föreslås, att vart och ett av dessa ställes under ledning av en styrelse.

Kap. XII. Utredningen anser det önskvärt, att särskilda internat för de förberedande lärarinnekurserna upprättas, belägna på olika platser i landet. De redan befintliga internatskolorna Brogård och Rimforsa med utrymme för sammanlagt ett 80-tal elever efter visst tillbygge vid Brogård föreslås utnyttjade för detta ändamål. Rimforsa föreslås övertagen av staten under det att Brogård bibehålles i fackskolans regi.

Det återstående antalet internatelever, cirka 110, borde förläggas till ytterligare 3 à 4 platser i landet. Med hänsyn till föreliggande byggnadsvårigheter föreslår utredningen, att lanthushållsskolorna tills vidare utnyttjas för ändamålet. Särskilda överväganden måste emellertid göras för sammanjämkning med de redan befintliga kurserna.

Kap. XIII. Med hänsyn till de stora brister som vidlåda den nuvarande utbildningen av ekonomiföreståndarinnor har utredningen ingående övervägt möjligheten av att i detta betänkande framlägga förslag om en omorganisation av utbildningen ifråga. Utredningen har emellertid slutgiltigt stannat vid att föreslå, att hela problemkomplexet rörande utbildning av personal till storhushållen blir föremål för särskild utredning från statsmakternas sida.

För att tillgodose övningsundervisningen vid seminarierna föreslår utredningen att till dessa knyts yrkeskurser av olika slag. Närmast ha sådana kurser föreslagits, varav behovet även ur yrkesutbildningssynpunkt är särskilt framträdande.

Kap. XIV. Vid flertalet anstalter för utbildning av lärarinnor inom det husliga området råda synnerligen dåliga lokalförhållanden. För att kunna genomföra en god lärarinneutbildning enligt utredningens förslag är det nödvändigt att för ändamålet lämpliga undervisningslokaler finnas tillgängliga. Förslag framläggas därför om uppförande av byggnader till de olika seminarierna. Seminarierna i Göteborg, Umeå och Lund beräknas kunna i viss utsträckning utnyttja de dit förlagda folkskoleseminariernas lokaler. Förslag framlägges även om en nybyggnad, innehållande undervisningslokaler och elevrum, till fackskolans egendom Brogård.

Kap. XV. Lärarpersonalen vid seminarierna. Även om fackskolan i Uppsala, vilket föreslås, i fortsättningen skall leva kvar som enskilt seminarium, bör dess personal inordnas i det statliga lönesystemet.

Rektorernas undervisningsskyldighet bör bestämmas med utgångspunkt från rektorsgöromålens omfattning. Vid ett seminarium med en utbildningslinje föreslås undervisningsskyldigheten sålunda omfatta 12—16 veckotimmar, med flera utbildningslinjer kan timantalet nedsättas. Rektorsbefattningarna föreslås fördelade på avlöningsgrupper och tillsättas på förordnande för viss tid.

Som rektors hjälp för övervakningen av undervisningen inom olika fackområden föreslås biträdande föreståndarinnor eller också huvudlärarinnor.

Lektorstjänster föreslås inrättade i psykologi och pedagogik samt allmän metodik ävensom i kemi.

Utredningen anser, att seminariernas lärarinnor i de särskilda ämnena ej böra betraktas som övningslärare utan utgöra ämneslärarinnor. Deras verksamhetsområde kommer ej att begränsas till lärarinneutbildningslinjerna utan även omfatta de till seminarierna knutna yrkeskurserna. Undervisningsskyldigheten föreslås ligga mellan 20—26 timmar i veckan. I visst fall föreslås omfattningen av undervisningsskyldigheten nedsatt (lärarinna i fackteckning med komposition).

Beträffande ämneslärarinnornas lönegradsplacering har utredningen räknat med samma lönegradsplacering som lärarinnans i hushållsgöromål vid statens skolköksseminarium (Ca 25). För tjänstgöring utöver 39 veckor bör timplärlararvoden utgå.

Övriga lärare utgöras, förutom av timplärlare, av föreläsare, speciallärare och övningslärare.

I vissa fall bör kallelse av lärare kunna äga rum.

Lärarpersonalen vid de förberedande lärarinnekurserna vid Rimforsa och å Brogård. Personalen vid den i enskild regi bedrivna kursen å Brogård föreslås erhålla samma löneställning som personalen vid den statliga internatskolan vid Rimforsa och inordnas i det statliga löneordnandet.

Skolornas rektorer, vars undervisningsskyldighet med hänsyn till de vid internatskolorna rådande särskilda förhållandena ej kan bestämmas till visst antal veckotimmar, föreslås hänföras till lönegrad Ca 28.

Av nyssnämnda anledning kan ämneslärarinnornas undervisningsskyldighet ej heller fastslås till ett visst antal veckotimmar. Utredningen räknar med en placering av de ordinarie ämneslärarinnorna i lönegrad Ca 23.

Övriga lärare utgöras av speciallärare.

Lärarpersonalen vid de förberedande lärarinnekurserna vid lantbruksskolorna. För undervisningens meddelande vid dessa kurser komma skolornas lärarinnor att huvudsakligen anlitas. Härför böra vissa arvoden utgå till dem. Rektor föreslås erhålla ett arvode per år räknat av 1 200 kronor och ämneslärarinna 600 kronor.

Övrig personal. Bland denna personal må här nämnas följande.

För att bistå seminarieeleverna med råd och upplysningar i olika spörsmål föreslås, att särskilda studieledare tillsättas vid de olika seminarierna.

Vidare föreslås inrättande av husmodersbefattningar vid seminarierna i Stockholm och Uppsala med placering i lönegrad 18. Vid övriga seminarier bör någon ämneslärarinna utses härtill, varvid hennes undervisningsskyldighet då bör nedsättas.

Vid seminariet i Stockholm blir det nödvändigt att upplägga ett centralförråd av födoämnen, vars handhavande föreslås ankomma på en särskild befattningshavare, en föreståndarinna. Hennes arbetsuppgifter komma även att bestå i handledning av storhushållselever under deras tjänstgöring på förrådet. Hennes utbildning bör vara ekonomiföreståndarinnans med viss pedagogisk utbildning. Befattningen föreslås placerad i 23 lönegraden.

För att under rektor ansvara för det till seminariet i Stockholm knutna tvätteriet föreslås en föreståndarinna, i vars arbetsuppgifter även beräknas ingå viss undervisningsskyldighet. Denna befattningshavare bör vara en ämneslärarinna, utbildad inom hushållslinjen och med lämplig påbyggnadsutbildning. Befattningen föreslås placerad i lönegrad 25.

Såsom föreståndarinna för den väveriverkstad, som ansetts nödvändig för vävlärlarinnornas utbildning och ansluten till seminariet i Stockholm, föreslås en verkmästare i lönegrad 18. Till väveriverkstaden föreslås en konstnärlig ledare knuten med placering i lönegrad 23.

Föreståndarinnor föreslås vidare för de till seminarierna i Stockholm och Uppsala knutna lunchrestauranterna. De böra vara utbildade ekonomiföreståndarinnor med pedagogisk utbildning eller också hushållslärlarinnor med lämplig påbyggnadsutbildning för storhushåll. Lönegrad 23 föreslås för dem.

Kap. XVI. Av olika anledningar föreslås, att den centrala ledningen av lärarinneutbildningen inom det husliga området bör handhas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Kap. XVII. I detta kapitel framhålles nödvändigheten av att lärarinnorna givas möjligheter till fortbildning av olika slag — dels som *specialutbildning* inom någon viss gren, dels som *allmän fortbildning* genom kortare kurser inom sitt arbetsområde.

Kap. XVIII. Kapitlet innehåller detaljförslag för utbildning av följande slag av konsulenter.

Barnavårdskonsulenter

Hemkonsulenter

Sömnadskonsulenter

Hemslöjdsconsulenter

Kap. XIX. Här redogöres i korthet för frågan om en högre huslig utbildning och hur denna sak behandlats i övriga nordiska länder. Med hänsyn till bl. a. pågående utredningar om högre utbildning för andra lärarkategorier föreslår utredningen, att denna fråga antingen hänskjutes till dessa eller göres till föremål för särskild utredning.

Kap. XX. Vid ett genomförande av den föreslagna organisationen av lärarinneutbildningen har utredningen räknat med engångskostnader om cirka 12 250 000 kronor, därav till byggnadskostnader m. m. närmare 10 700 000 kronor och kostnader för inventarier och inredning av lokaler m. m. omkring 1 550 000 kronor. De årliga kostnaderna beräknas belöpa sig på omkring 2 000 000 kronor med största posten, omkring 1 700 000 kronor, på avlöningar.

Under hänvisning till föreliggande förslag får utredningen hemställa dels att lärarinneutbildningen inom det husliga området organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen förordat,

dels att med organisationen sammanhängande lokalfrågor lösas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen förordat,

dels att uppdrag lämnas byggnadsstyrelsen att föreslå lämplig byggnadstomt för seminariet i Stockholm,

dels att för budgetåret 1951/52 medel ställas till förfogande för påbörjande av seminarieinstitutionernas uppförande,

dels att för budgetåret 1951/52 till *Studiehjälp för lärarinnor inom det husliga området* anvisa ett belopp av 10 000 kronor,

dels att för budgetåret 1951/52 till *Allmänna fortbildningskurser* anvisa ett belopp av 75 000 kronor,

dels ock att för budgetåret 1951/52 till *Anordnande av en sömnadskon-sulentkurs* anvisa ett belopp av 46 000 kronor.

P. M.

**beträffande det framtida behovet av årligen utexaminerade
hushållningslärarinnor och sömnadslärarinnor
(sammanställd 1948).**

För att beräkna det framtida behovet måste hänsyn tagas till

- 1) antalet årligen utexaminerade lärarinnor,
- 2) antalet icke yrkesverksamma i procent av hela antalet utexaminerade samt
- 3) antalet skolpliktiga barn.

Uppgiften om *antalet årligen utexaminerade lärarinnor* ha lämnats av respektive utbildningsanstalter.

För att få en uppfattning om *bortfallsprocentens* storlek är det av vikt att erhålla uppgifter om antalet tjänstgörande lärarinnor. Beträffande antalet skolköks- och handarbetslärarinnor vid folkskolor och fortsättningsskolor under läsåret 1944/45 samt vissa högre undervisningsanstalter under vårterminen 1942 ha uppgifterna erhållits ur 1941 års lärarlönesakkunnigas betänkande med förslag till lönerreglering för övningslärare (SOU 1947:15, sid. 69 f.). Med anledning av den ifrågasatta omläggningen av lanthushållslärläroinutbildningen utsändes under år 1944 av lantbruksstyrelsen till samtliga lanthushållslärarinnor, som utexaminerats från och med år 1918 till och med år 1943 ett frågeformulär, i vilket vederbörande anmodades att dels uppgiva sina särskilda önskemål beträffande utbildningen och att dels lämna uppgift om dåvarande sysselsättning. Resultaten av denna undersökning har utnyttjats. Ävenså ha resultaten av en utredning, utförd år 1946 av Svenska Skolköklärarinnornas Förening (SSF), ställts till förfogande. Handarbetslärarinnornas tjänstgöringsförhållanden i rikets folkskoledistrikt under läsåret 1940/41 har undersökts av Sveriges Slöjdläroinneförening, som utlånat en redogörelse avseende resultaten av undersökningen. Som komplettering till ovanstående källor ha årsredogörelserna för samtliga kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning genomgått. I dessa sistnämnda finnas angivna respektive lärares namn, titel och antalet undervisningstimmar i respektive ämne under arbetsåret.

Behovet av lärarinnor hänger intimt samman med antalet barn i skolorna. Uppgifter om antalet födda respektive år ha erhållits ur statistisk årsbok.

Närmast lämnas en redogörelse för antalet utexaminerade lärarinnor inom skilda fackområden samt den beräknade bortfallsprocenten.

Skolköklärarinnor. Då de utförligaste och mest användbara uppgifterna rörande skolköklärarinnornas tjänstgöring hänföra sig till läsåret 1944/45, ha förhållandena under detta läsår tagits till utgångspunkt. Därvid ha emellertid vissa antaganden måst göras. På grund av att lanthushållslärarinnor ofta tjänstgöra vid skolkök, behandlas dessa delvis gemensamt med gruppen skolköklärarinnor. Erfarenheten har visat, att genomsnittsåldern vid examen för både skolköks- och lanthushållslärarinnor är 24 år. Pensionsåldern är vanligen 60 år. Därav följer, att under läsåret 1944/45 kvarstå i tjänst i regel icke lärarinnor, examinerade före 1909. Från undantagen, som icke kunna vara många, torde man kunna bortse. Med utgångspunkt härifrån ha lärarinnor, examinerade åren 1909—1944, medräknats. Enligt tabellen å sid. 343 uppgick deras antal till 2 126. En del av dem

kunna beräknas ha avlidit. Dödligheten bland skolkökslärarinnor torde icke väsentligt avvika från dödligheten bland Sveriges kvinnliga befolkning i övrigt, varför de i »Dödlighets- och livslängdstabeller för årtiondet 1931—1940» angivna dödlighetstalen (1936—1940) år för år ha applicerats på materialet. Enligt denna beräkning skulle 1 867 av de 2 126 lärarinnorna vara i livet 1944/45.

Sammanlagt 1 058 skolköks- och lanthushållslärarinnor ha besvarat SSF:s frågeformulär vid ovannämnda utredning, därav 82 lanthushållslärarinnor. Dessa senare ha i detta sammanhang frändragits vid redovisningen av resultaten. Skolkökslärarinnorna fördela sig enligt svaren på följande skolformer

folk- och fortsättningsskolor	540
seminarier, realskolor och läroverk med flera högre läroanstalter	163
skolor för yrkesundervisning	137
	Summa 840

Dessutom har svar inkommit från 126 lärarinnor, vilka övergått till annan tjänstgöring, såsom tjänst hos krisorganen, arbete inom industrien, eller vilka icke längre äro yrkesverksamma överhuvudtaget.

Jämför man ovanstående siffror med övriga, på annat sätt erhållna, finner man, att utredningen torde vara representativ. I förutnämnda betänkande redovisas under arbetsåret 1944/45 655 fastare anställda övningslärare i hushållsgöromål eller både hushållsgöromål och slöjd vid folkskolor och fortsättningsskolor. Uppgifter saknas dock från några skoldistrikt. Med fastare anställning menas då en tjänstgöring av minst 15 veckotimmar vid folkskolan respektive minst 480 timmar om året vid fortsättningsskolan. I ovannämnda summa ingå dock flera lanthushållslärarinnor, enär, vilket senare skall visas, även lanthushållslärarinnor inneha sådan fastare anställning, som ovan nämnts vid folkskolor och fortsättningsskolor. SSF:s siffror, som synas vara något i underkant, torde dock till sin storleksordning vara riktiga. Beträffande skolkökslärarinnor, anställda vid vissa högre läroanstalter, synes SSF:s utredning däremot lämna fullständigare uppgifter än andra källor. I förutnämnda betänkande redovisas nämligen endast 74 lärarinnor vid vissa högre läroanstalter mot 163 i nämnda utredning, som dock avser en senare tidpunkt, nämligen 1945/46 mot vårterminen 1942. Likaså torde den ge en god bild av de verkliga förhållandena beträffande skolkökslärarinnor, anställda vid anstalter för yrkesundervisning. Enligt skolornas årsredogörelser, avseende arbetsåret 1944/45 ha 125 skolkökslärarinnor undervisat minst 600 timmar under året, varjämte ett betydande antal haft färre timmars undervisning. Dessa senare ha dock icke medräknats här för undvikande av dubbelredovisning. Enligt SSF:s utredning tjänstgjorde 137 skolkökslärarinnor vid dylika anstalter 1944/45. I denna summa ingå även lärarinnor med undervisning vid både yrkeskolor och andra skolformer, men med huvudsaklig tjänstgöring vid de förra. På det stora hela taget skulle alltså utredningens siffror vara tillförlitliga.

På grundval av ovanstående resonemang kan man antaga, att av beräknade 1 867 kvarlevande skolkökslärarinnor skulle drygt 840 kvarstå i yrket. Bortfallet på grund av dödsfall, giftermål och andra orsaker skulle då utgöra 60 %.

Lanthushållslärarinnor. För enhetlighetens skull har läsåret 1944/45 blivit föremål för undersökning även rörande lanthushållslärarinnornas tjänstgöring. Samma förutsättningar gälla som för skolkökslärarinnorna, nämligen ålder vid examen 24 år, pension 60 år, samt att kvarlevande av de år 1909 och senare examinerade antagas kunna tjänstgöra. Enligt tabell A ha sammanlagt 1 055 lanthushållslärarinnor utexaminerats under åren 1909—1944. Lantbruksstyrelsens för-

utnämnda frågeformulär utsändes till samtliga lanthushållslärarinnor, utexaminerade mellan åren 1918 och 1943. Dessas antal var 793, av vilka uppgifter erhållits från 418 eller drygt hälften. Lärarinnornas anställningsförhållanden framgå av följande sammanställning.

Tjänstgöring	Antal	
seminarier	9	
lanthushållsskolor	91	
folk- och fortsättningsskolor	94	
folkhögskolor, lantmannaskolor	18	
flickskolor	1	
husmodersskolor	25	
lärlings- och yrkesskolor	12	
ambulerande skolkök	7	
hemkonsulenter	31	288
storkök	5	
skyddshem	17	
lämnat yrket	108	130
	Summa	418

De tillfrågade lärarinnorna utgöra ungefär två tredjedelar av samtliga utexaminerade åren 1909—1944 och de erhållna resultaten kunna försöksvis multipliceras med 1,5. Detta skulle innebära att i runt tal 380 lanthushållslärarinnor av sammanlagt 1 055 utexaminerade skulle tjänstgöra i yrket ($288 \times 1,5$), under förutsättning att de som ej svarat på frågeformuläret lämnat yrket. Detta skulle innebära ett bortfall av 59 %. För att komma fram till detta resultat ha en del antaganden måst göras. Av 549 lanthushållslärarinnor, utexaminerade åren 1912—1944 vid fackskolan för huslig ekonomi, kvarstodo sommaren 1947 189 i arbete. Dessutom kvarstodo 38 gifta lärarinnor i deltidsarbete med mycket kort tjänstgöring, varför de i detta sammanhang kunna räknas ha lämnat yrket. Cirka 35 % av samtliga utexaminerade kvarstodo sålunda i arbetet, vilket skulle innebära ett bortfall av 65 %. Denna siffra är något för hög, då lärarinnor, som avgått under åren 1946 och 1947 medräknats här i motsats till vad som skett beträffande skolkökslärarinnorna, men man torde kunna räkna med ett bortfall av cirka 60 %.

Tilläggas bör, att det stora flertalet lärarinnor, som lämnat yrket, gjort detta i samband med giftermål. Vid lantbruksstyrelsens utredning undersöktes även, hur många år lärarinnorna varit anställda före giftermål, varvid man fann medeltalet vara 5 år. Dessa förhållanden voro kända för 71 lärarinnor, som fördela sig enligt följande:

Antal år mellan examen och giftermålet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	över 10
Antal lärarinnor	5	6	15	10	10	7	5	5	1	3	4 (=71)

Av ovanstående siffror framgår, att cirka hälften av lärarinnorna gift sig inom fyra år och omkring $\frac{2}{3}$ inom fem år efter examen.

Handarbetslärarinnor. Genomsnittsåldern vid examen för handarbetslärarinnorna torde vara 23 år. Pensionsåldern är vid de statliga läroverken 65 år, i övriga fall 60 år. Då antalet tjänster med pensionering vid 65 års ålder är relativt begränsat och utexaminering av handarbetslärarinnor före 1907/08 endast förekom vid Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium, har här bortsetts från

antalet examinerade under tidigare år. Av tabell A framgår antalet årligen examinerade åren 1908—1947. Under åren 1908—1944 utexaminerades sammanlagt 2 499 handarbetslärarinnor. Av dessa kunna 2 160 beräknas vara i livet 1944/45.

Enligt 1941 års lärarlönesakkunniga skulle år 1944/45 480 handarbetslärarinnor varit fastare anställda i folk- och fortsättningsskolor. Av dessa voro endast tre födda 1884 och tidigare. Enligt samma källa voro vid högre skolformer vårterminen 1942 91 lärarinnor i kvinnlig slöjd anställda med minst 15 veckotimmars undervisning. Enligt yrkesundervisningsanstalternas kataloger ha 87 handarbetslärarinnor och slöjdlärarinnor undervisat i minst 600 timmar under arbetsåret 1944/45. Uppgifterna om antalet handarbetslärarinnor vid högre skolformer avse visserligen vårterminen 1942, men förhållandena kunna antagas vara i stort lika 1944/45, vilket skulle innebära att sammanlagt 658 handarbetslärarinnor eller 26,4 % innehaft tjänst av mera fast karaktär under 1944/45. Bortfallet skulle sålunda kunna beräknas till 73 %. Denna siffra förefaller mycket hög, men torde delvis kunna förklaras av den ojämna utexamineringen av lärarinnor. Sedan 1930 ha i regel endast mellan 30 och 40 handarbetslärarinnor utexaminerats per år, medan under tidigare år årskullar på mellan 100 och 200 handarbetslärarinnor förekommit, vilket framgår av tabell A. En överproduktion av handarbetslärarinnor under vissa av åren före 1930 blev följden, varför ett stort antal lärarinnor ej kunde erhålla anställning inom skolväsendet. Under normala förhållanden torde bortfallsprocenten för handarbetslärarinnor ej överstiga motsvarande tal för skolköks- och lanthushållslärarinnor, utan torde hålla sig omkring 60 %.

Såsom framgår av tabell A har utexamineringen av skolkökslärarinnor under åren 1909—1942 hållit sig till årligen omkring 60 lärarinnor, om man undantar åren 1911, 1914, 1917 och 1920, då antalet var cirka 40 per år. Det årliga antalet utexaminerade lanthushållslärarinnor har efter 1915 hållit sig till omkring 30 årligen. Således har den årliga utexamineringen av lärarinnor i hushållsgöromål hållit sig tämligen konstant till cirka 90 lärarinnor. Beträffande handarbetslärarinnor ha däremot siffrorna varierat avsevärt, från 20 per år åren 1908 och 1909 till 210 år 1925. Mellan åren 1923 och 1927 utexaminerades sammanlagt 788 handarbetslärarinnor eller i genomsnitt drygt 150 lärarinnor årligen.

Undervisning i hushållsgöromål lämnas nästan undantagslöst av fackutbildade lärarinnor. Då skolköksavdelningarna ej kunna bli hur stora som helst — i allmänhet undervisas 12 till 16 elever samtidigt i skolkök — bör behovet av lärarinnor i husligt arbete praktiskt taget stiga i direkt proportion till antalet elever i de åldrar, som kunna ifrågakomma vid undervisning i husligt arbete.

Helt annat är förhållandet vid undervisning i sömnad. I folkskolorna undervisas i stor utsträckning i sömnad av folkskollärarinnor och småskollärarinnor. I en del fall behöver vederbörande lärarinna denna undervisning för att erhålla det stadgeenliga antalet undervisningstimmar per vecka för sin ordinarie tjänstgöring. I andra fall har respektive lärarinna åtagit sig undervisningen utöver det ordinarie arbetet. I många fall rör det sig om endast 4 eller högst 8 timmar per vecka, en tjänstgöring, som enbart icke kan ge fullt uppehälle åt en lärarinna. Likaså behöver en viss ökning av elevantalet ej innebära, att antalet läraravdelningar behöver stiga i samma proportion.

Behovet av hushållningslärarinnor

Antalet tjänster, där examen från lanthushållsseminarium är en förutsättning för anställning (vid lanthushållsskolorna och som hemkonsulent hos hushållningssällskapen), är relativt ringa. Vid lanthushållsskolorna tjänstgjorde hösten

1947 cirka 150 lanthushållslärarytor. Hemkonsulenterna uppgingo till 32, alltså sammanlagt cirka 185 tjänster. Den på grund av dödsfall och giftermål erforderliga årliga nyrekryteringen är därför ej särskilt omfattande. Ett betydande antal lanthushållslärarytor erhålla dock plats vid folkskolor och yrkesundervisningsanstalter. Man kan antaga, att vid sistnämnda skoltyper en lanthushållslärarytor lika väl som en skolkökslärarytor kan erhålla anställning. Då bortfallet för båda lärarytorkategorierna håller sig omkring 60 %, torde det framtida behovet av både skolköks- och lanthushållslärarytor kunna beräknas samtidigt.

Sedan 1912 har, som ovan nämnts, utexamineringen av lärarytor för undervisning i hushållsgöromål hållit sig omkring 90 per år. Under denna tid har emellertid antalet barn i skolåldern och därmed även behovet av utbildade lärarytor fluktuerat, dock torde aldrig något betydande överflöd av lärarytor uppstått. Under läsåret 1946/47 synes en viss siffermässigt ej bestämbar knapphet ha rått på utbildade lärarytor, vilken knapphet till en del kan förklaras därav att utexamineringen på grund av förlängd utbildningstid vid vissa seminarier (från 3 till 4 terminer) medfört en temporär nedgång i antalet utexaminerade eller till medeltal 77 lärarytor årligen 1944 och 1945 mot tidigare cirka 90.

Den brist som uppstod genom nedgången av antalet utexaminerade skolköks- och lanthushållslärarytor nyssnämnda år kommer att uppvägas av ett ökat antal nyintagna elever. Sålunda intogos 108 elever hösten 1946 och 116 elever hösten 1947 mot tidigare cirka 95 elever. I fackmannakretsar anses, att för närvarande ett årligt antal av i runt tal 110 lärarytor borde täcka behovet.

I allmänhet undervisas elever i åldern 12—18 år i hushållsgöromål. Under förutsättning, att behovet av skolköks- och lanthushållslärarytor stiger i direkt proportion till antalet barn i de »undervisade» åldrarna, kan man med ledning av antalet födda barn de senaste åren framräkna behovet av lärarytor. Antalet födda barn årligen till och med 1946 har erhållits från den officiella statistiken. För åren 1947 till och med 1957 ha använts de siffror, som professor Wahlund framlagt bl. a. för Seminariesakkunnigas räkning. Då beräkningarna avseende behovet från och med läsåret 1959/60 påverkas av antalet födda 1947 och senare, lämnas här en översikt av beräknat antal födda barn åren 1947—1957.

År	Beräknat antal födda barn
1947	129 000
1948	127 500
1949	126 000
1950	124 500
1951	122 600
1952	120 600
1953	118 700
1954	116 800
1955	114 800
1956	113 700
1957	112 600

I efterföljande tabell har angivits i första kolumnen de årskullar, från vilka tolv- till adertonåringarna komma. I andra kolumnen anges antalet födda barn respektive år. Under förutsättning, att dödligheten ej kommer att undergå väsentliga förändringar de närmaste årtiondena, kan man vid denna relativa jämförelse

nöja sig med antalet födda barn. I tredje kolumnen anges det läsår, under vilket respektive årskullar befinna sig i ifrågavarande ålder samt slutligen har i fjärde kolumnen angivits behovet av årligen utexaminerade lärarinnor i husligt arbete, varvid har antagits, att minimibehovet, som skulle inträffa läsåret 1949/50, är 110 lärarinnor. Under dessa förutsättningar samt under antagandet, att bortfallet även i fortsättningen kommer att utgöra 60 %, skulle behovet av utexaminerade lärarinnor befinna sig i oavbruten stegring fram till början av 1960-talet, då årligen cirka 163 nya lärarinnor skulle behövas. Skulle det verkliga antalet födda barn väsentligt avvika från det beräknade antalet, måste hänsyn härtill tagas och antagandena om lärarinnebehovet justeras i överensstämmelse härmed.

Årskullar	Antal födda	Kvarlevande uppnått åldern 12—18 år läsåret	Behov av nyutexaminerade lärarinnor under läsåren i vidstående kolumn
1927/33	648 816	1945/46	116
1928/34	635 914	1946/47	114
1929/35	623 952	1947/48	112
1930/36	620 029	1948/49	111
1931/37	616 182	1949/50	110
1932/38	619 054	1950/51	111
1933/39	626 655	1951/52	112
1934/40	637 413	1952/53	114
1935/41	652 048	1953/54	117
1936/42	680 103	1954/55	122
1937/43	716 557	1955/56	128
1938/44	761 175	1956/57	136
1939/45	801 022	1957/58	143
1940/46	835 424	1958/59	150
1941/47	868 646	1959/60	156
1942/48	896 419	1960/61	161
1943/49	908 458 max.	1961/62	163
1944/50	907 566	1962/63	163
1945/51	895 175	1963/64	160
1946/52	881 982	1964/65	158
1947/53	868 900	1965/66	156
1948/54	856 700	1966/67	153
1949/55	844 000	1967/68	151
1950/56	831 700	1968/69	149
1951/57	819 800	1969/70	147

Behovet av sömnadslärarinnor

I det föregående har behovet av den årliga utexamineringen av skolköks- och lanthushållslärarinnor uträknats med ledning av den hittillsvarande årliga utexamineringen och med hänsyn tagen till den väntade ökningen av antalet barn i skolåldern. Detta är försvarligt, då utexamineringen varit i stort sett konstant, varför man kan antaga, att åldersfördelningen är normal bland de i tjänst varande lärarinnorna. När det däremot gäller att beräkna det framtida årliga be-

hovet av handarbetslärarinnor, kan man ej komma fram till ett tillförlitligt resultat på samma väg. Som förut visats, har antalet utexaminerade varierat avsevärt olika år. Därför kan man vänta överrepresentation av vissa åldrar. Då cirka tre fjärdedelar av samtliga handarbetslärarinnor undervisa i folk- och fortsättningskolor (480 av 660 år 1944/45), ha de vid dessa skoltyper anställda lärarinnornas tjänstgöringsförhållanden och åldersfördelning utretts.

Samtliga rikets skoldistrikt skola årligen avge vissa statistiska uppgifter till skolöverstyrelsen enligt fastställda formulär. Sålunda skall uppgift lämnas om dels lärarnas namn, födelseår, utbildning och ev. examensår, dels arten och omfattningen av deras tjänstgöring. Med ledning av uppgifterna för redovisningsåret 1/7 1946—30/6 1947 ha vissa beräkningar rörande sådana lärarinnor, som uteslutande undervisa i sömnad, kunnat göras.

Före redogörelsen för ovannämnda undersökning skall här först återges några uppgifter ur den utredning, som Sveriges Slöjdläraryrkesförbund genomförde år 1941 rörande de fackutbildade handarbetslärarinnornas avlönings- och anställningsförhållanden i rikets folkskole-distrikt under läsåret 1940—41. Till denna undersökning inkommo besvarade frågeformulär från 1 638 eller 66,6 % av samtliga 2 459 skoldistrikt i riket. I 1 583 av de 1 638 skoldistrikten förekom undervisning i kvinnlig slöjd. Fördelningen på olika *läraryrkeskategorier* av de i kvinnlig slöjd undervisande lärarinnorna i de 1 583 skoldistrikten framgår av följande sammanställning:

	Antal	%
Fackutbildade handarbetslärarinnor	529	6,5
Folk- och småskollärarinnor	7 316	90,2
Icke fackutbildade handarbetslärarinnor ..	265	3,3
Summa	8 110	100

Enligt denna sammanställning skulle endast 6,5 % av samtliga lärarinnor, som undervisa i kvinnlig slöjd, vara fackutbildade. Denna siffra ger dock en något skev bild av verkliga förhållandet, då medelantalet undervisningstimmar är betydligt högre för de fackutbildade lärarinnorna än för övriga kategorier. Undervisningsskyldigheten för ordinarie facklärarinnor låg vid cirka 30 veckotimmar. De drygt 7 000 folk- och småskolelärarinnorna hade en stor del undervisning i kvinnlig slöjd som utfyllnadstimmar.

I här förevarande undersökning medtogos, som ovan nämnts, ej de lärarinnor, som under arbetsåret undervisat huvudsakligen i läsämnen. Antalet lärarinnor, som hela året 1946/47 undervisat enbart i kvinnlig slöjd, var 1 888, varav 705 med examen, 1 073 utan examen samt 110 med folk- eller småskolläraryrkesexamen. Dessutom fanns ett antal lärarinnor, som vikarierat längre eller kortare tid, vanligen dock kortare tid än 1 termin.

De 1 888 lärarinnorna vid folkskolorna ha uppdelats på antalet undervisade timmar per vecka. Härvid befanns, att av 1 183 icke fackutbildade lärarinnor 1 145 (97 %) hade mindre än 14 veckotimmars undervisning, medan av 705 fackutbildade lärarinnor blott 150 (21 %) undervisade vid folkskolorna i så ringa omfattning. Antalet lärarinnor i olika åldrar med mindre än 15 veckotimmars undervisning 1946/47 framgår av följande tabell.

Av tabellen framgår att de högre åldrarna som väntat äro överrepresenterade. De närmaste tjugo åren kunna i genomsnitt bortåt 20 lärarinnor per år antagas avgå på grund av pension. Om bortfallet av andra orsaker än avgång genom döden ligger vid cirka 55 % och man antager, att avgången sker successivt huvudsakligen de tio åren närmast efter examen (jmf sammanställningen på sid. 335 beträffande vissa lantushållslärarynnors avgång på grund av giftermål), skulle i runt tal 45 lärarinnor behöva examineras varje år för folkskolans behov.

Den väntade ökningen av antalet undervisningsavdelningar vid folkskolorna, beroende på det ökade barnantalet medför även ökat behov av undervisning i sömnad. Man kan antaga, att även i fortsättningen en stor del av undervisningen i sömnad kommer att bedrivas av folk- och småskolelärarinnor med huvudsaklig undervisning i läsåmnen. Likaså kan man antaga, att av totalantalet undervisade timmar i sömnad en relativt minst lika stor del kommer att utgöras av timmar, vid vilken undervisningen kommer att bedrivas av fackutbildade lärarinnor. Behovet av fackutbildade lärarinnor i sömnad kan därför antagas stiga i ungefär samma proportion som antalet läraravdelningar i folkskolestadiet klass 3—7, de klasser, i vilka i regel undervisning i sömnad bedrivs. Antalet läraravdelningar åren 1950/51 till och med 1965/66 i ifrågavarande klasser har beräknats av seminarieakkunniga. Om man antar, att minimibehovet av utexaminerade handarbetslärarinnor för folkskolans del skulle utgöra 45 läsåret 1950/51, erhålles följande behov:

År	Antalet lärar- avdelningar	Behovet av nya lärarinnor
1950/51	17 549	45
1951/52	18 474	47
1952/53	19 621	50
1953/54	20 973	54
1954/55	22 326	57
1955/56	23 439	60
1956/57	23 969	61
1957/58	24 072	62
1958/59	23 781	61
1959/60	23 507	60
1960/61	23 216	60
1961/62	22 908	59
1962/63	22 583	58
1963/64	22 240	57
1964/65	21 881	56
1965/66	21 555	55

Ovanstående behov får anses vara ett absolut minimum för folkskolans del.

Inom andra skolformer än folkskolan ha i runt tal 200 handarbetslärarinnor någorlunda full sysselsättning, varav cirka 100 vid skolor för yrkesundervisning. Dessa senare torde dock ej böra ersättas av handarbetslärarinnor utan av yrkeslärarinnor i sömnad. Om man antager, att åldersfördelningen bland de 100 lärarinnorna inom andra skolformer än folk- och fortsättningsskolor samt yrkesskolor är jämn, att bortfallsprocenten är omkring 60, att antalet avdelningar hålles konstant, och att varje lärarinna kvarstår i tjänst i genomsnitt i 20 år, skulle detta innebära ett årligt ersättningsbehov av 10—12 lärarinnor.

Man skulle sålunda kunna beräkna behovet av årligen nytexaminerade handarbetslärarinnor till:

År	Behov	
	framräknat drygt	rundat
1950/51	50	50
1951/52	52	55
1952/53	55	55
1953/54	59	60
1954/55	62	65
1955/56	65	65
1956/57	66	65
1957/58	67	70
1958/59	66	65
1959/60	65	65
1960/61	65	65
1961/62	64	65
1962/63	63	65
1963/64	62	65
1964/65	61	60
1965/66	60	60

Ovanstående siffror torde vara minimisiffror, då hänsyn ej tagits till att inom folkskolan en förskjutning kan äga rum, så att relativt sett i allt flera fall undervisning i sömnad bedrivs av fackutbildade lärarinnor, dels att behovet av handarbetslärarinnor inom andra skolformer även torde kunna antagas stiga i relation till ett stigande antal barn, dels att bortfallsprocenten kan undergå förändringar exempelvis på grund av konjunkturläget — då högkonjunktur råder torde tendensen att lämna yrket vid giftermål vara större än annars. Giftermålsfrekvensen brukar även vara högre vid en högkonjunktur.

Ovanstående beräkningar om ersättningsbehovet grunda sig på antalet yrkesverksamma med relativt god sysselsättning, d. v. s. minst 15 veckotimmars undervisning. En icke oväsentlig del av handarbetslärarinnorna är dock sysselsatta mindre än 15 veckotimmar vid en och samma skolform. I 1941 års lärarlönesakkunnigas förutnämnda betänkande (sid. 74—75) redovisas bland annat antalet lärare i kvinnlig slöjd vid högre skolformer. Uppgifterna avse, som förut nämnts, vårterminen 1942. Vid dessa skolformer funnos 91 lärarinnor, som innehade huvudtjänster å minst 15 veckotimmar i kvinnlig slöjd. Om lärarinnornas sammanlagda undervisning i olika skolor (alltså även folkskolor) medräknas, kommo 157 lärarinnor i kvinnlig slöjd upp till en tjänstgöring av minst 15 veckotimmar. Dessa (157—91=) 66 lärarinnor, som icke uppnådde en undervisning av minst 15 veckotimmar, om endast huvudtjänsten medräknades, ha icke redovisats i annat sammanhang. Dessutom finnes ett antal lärarinnor med 11—14 veckotimmars undervisning både vid folkskolor och högre skolformer. Enligt tabellen på sid. 340 utgjorde deras antal vid folkskolorna läsåret 1946/47 sammanlagt 81, varav 47 icke voro utbildade vid något handarbetsseminarium. Vid högre skolformer undervisade vårterminen 1942 53 lärarinnor 8—14 veckotimmar. Man kan antaga att cirka hälften av dessa, eller 26 lärarinnor, undervisat mellan 11 och 14 veckotimmar. I så fall skulle i runt tal 170 lärarinnor erhållit relativt god sysselsättning. Härtill komma ett antal lärarinnor vid vissa skolor, som ej ovan berörts, nämligen folkhögskolor, lanthushållskolor, skolor för abnormundervisningen samt skolor för barna- och ungdomsvården. Även för dessa lärarinnor, liksom för

Tabell A

Antal årligen utexaminerade skolköks- och lanthushållslärarinnor
samt handarbetslärarinnor.

1	2	3	4	5
Examensår	Antal lärarinnor, utexaminerade från			
	skolköks- seminarium ¹	lanthushålls- seminarium	kol. 2 + kol. 3	handarbets- seminarium
1908				20
1909	58	18	76	20
1910	60	4	64	60
1911	43	24	67	62
1912	62	24	86	59
1913	68	24	92	58
1914	39	25	64	122
1915	65	24	89	100
1916	65	28	93	64
1917	43	30	73	110
1918	66	30	96	86
1919	66	30	96	64
1920	45	30	75	58
1921	64	30	94	79
1922	57	33	90	65
1923	60	32	92	182
1924	59	34	93	136
1925	60	32	92	20
1926	61	32	93	134
1927	57	30	87	116
1928	60	29	89	77
1929	56	30	86	69
1930	60	33	93	28
1931	63	31	94	33
1932	66	32	98	37
1933	58	32	90	41
1934	62	31	93	38
1935	62	35	97	41
1936	61	32	93	37
1937	61	31	92	42
1938	64	28	92	37
1939	61	34	95	42
1940	62	32	94	39
1941	63	32	95	41
1942	63	35	98	36
1943	61	33	94	27
1944	45	31	76	29
Summa	2 126	1 055	3 181	2 499
1945	44	34	78	30
1946	58	34	92	28
1947	62	31	93	30

¹ Utexaminerade från fackskolans i Uppsala B-kurs ha hänförs till denna kolumn.

lärarinnor med undervisning ett lägre antal veckotimmar torde ett ersättningsbehov föreligga. Likaså torde en reserv av examinerade lärarinnor för kortare eller längre vikariat erfordras. Det är försvarligt att beräkna behovet av nyutexaminerade lärarinnor av denna anledning till cirka 10 per år. Det årliga ersättningsbehovet skulle under dessa förutsättningar bli

1950/51	60	1958/59	75
1951/52	65	1959/60	75
1952/53	65	1960/61	75
1953/54	70	1961/62	75
1954/55	75	1962/63	75
1955/56	75	1963/64	75
1956/57	75	1964/65	70
1957/58	80	1965/66	70

Behovet av examinerade lärarinnor läsåren 1947/50 torde vara cirka 60 per år. Utexamineringen av lärarinnor ligger vid i genomsnitt 40 dessa år. Därför torde en akut brist på minst 60 lärarinnor föreligga. Denna brist torde böra täckas genom ökad utexaminering de närmaste åren, varför mellan 70 och 85 lärarinnor per år borde utexamineras åren 1950/65.

BESKRIVNING AV ÄMNENA I DE OLIKA SEMINARIEKURSERNAS TIMPLANER.

Barnavårdslärarinnor.

Psykologi (156 + 78 t.)

Med hänsyn till barnavårdslärarinnornas i de flesta fall dubbla uppgifter som vårdare av barn och undervisare av ungdom måste psykologin liksom pedagogiken givas en större omfattning än för övriga lärarinnekategorier. Det erforderliga kunskapsstoffet nödvändiggör detta.

Under det förberedande året ha eleverna fått en grundläggande kurs i psykologi till hjälp för deras praktiska övningsarbete på barnavårdsinstitutionerna under detta år. Denna kurs skall under seminarieåren starkt utbyggas och fördjupas. Med den omfattning undervisningen beräknas få, bör den för de blivande lärarinnorna kunna giva en god inblick i de psykologiska problem, som gälla olika åldrar och särskilt barnen.

Efter en repetition av grunddragen av den allmänna psykologin bör undervisningen sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi samt barn- och ungdomspsykologi. Detta är den ojämförligt viktigaste delen och bör ingående belysas.

Personlighets- och socialpsykologi bör också höra till kursen, varvid frågor, som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet diskuteras.

Demonstrationer av testning kunna ingå i kursen. Anvisningar för observationer på barn måste delgivas, innan eleverna börja sina observationer, så att de få ut mesta möjliga av denna tid. Observationerna diskuteras senare under seminarieövningar, och det är därvid värdefullt, om de på barnavdelningarna tjänstgörande lärarinnorna kunna närvara.

Barnaårens mentalhygien och psykopatologi (78 t.)

I anslutning till psykologiundervisningen och som en utvidgning och avslutning av denna bör under sista seminarieåret komma en tämligen grundlig kurs i psykopatologi, varvid bl. a. följande ämnen behandlas: de vanligaste psykiska sjukdomsformerna, beteenderubbningar genom konstitutionella orsaker och miljöpåverkan; neuroser, olika slag, deras uppkomst, förebyggande och behandling; lekterapi; allmänna synpunkter på och möjlighet för att genom en god uppfostran förebygga en sjuklig och felaktig utveckling hos barn; psykiska rådgivningsbyråer, deras förekomst och arbetssätt.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika ideriktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning, genomgås. Vidare avhandlas nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik ge-

nomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling, sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (117 t.)

Undervisning i speciell metodik delgives eleverna både i samband med det praktiska arbetet och på lärosalen. Vad barnavårdslärarinnorna beträffar måste undervisningen på lärosalen få en tämligen stor omfattning och inrymma föreläsningar, lektioner, diskussioner och frågestunder.

Genom sitt omfattande arbete bland barn i olika miljöer både före och under seminarietiden ha eleverna många olika erfarenheter och upplevelser, som kunna berika undervisningen. Under dessa timmar skola många olika ämnen avhandlas: barnavårdsundervisningens uppgift, förekomst och organisation; författningar och undervisningsplaner, som reglera undervisning och anställning; inredning och anordning av olika slags barnavårdsinstitutioner; undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker; anordnande av husliga sysslor och andra praktiska arbeten för barnen t. ex. slöjd, målning och modellering.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna och den gemensamma kritiken av dessa genomgås i vissa fall under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 + 39 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya, och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisning ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elevér från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stödåtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familje-frågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagsstiftning och bostads-föreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirk-
lar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna.
Kvinnorna och samhället. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer
och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Barnavårdslärarinnorna ha för detta ämne tilldelats ett större antal timmar än
övriga kategorier. För dem är nämligen beräknat en grundligare undervisning
om den sociallagstiftning, som avser samhällets barnavård och ungdomsskydd,
barnavårdsnämnderna, fosterbarnsvården och barnhemmen. Även lagen om fat-
tigvård samt fattigvårdsnämndernas uppgifter behandlas grundligare än för öv-
riga.

Hälsolära (39 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och för-
rättningar för att därefter gå in på personlig hygien, närings-, bostads-, arbets-
och skolhygien samt mental- och sexualhygien.

Sjukvårdslära och epidemiologi (39 + 39 t.)

Efter en kort allmän orientering om sjukas dagliga vård och första hjälpen vid
olycksfall skall undervisningen företrädesvis avhandla vården av sjuka barn i
hem och på sjukhus. Undervisningen bör omfatta bl. a. följande: för tidigt födda
och debila barn; sjukdomar hos nyfödda barn; medfödda utvecklingsrubbnings-
sockersjuka, blodsjukdomar, mag- och tarmsjukdomar, lung- och hjärtsjukdomar,
njur- och urinvägssjukdomar; rachitis och spasmodi; infektionssjukdomar; tu-
berkulos; epidemiska sjukdomar och allmänna bestämmelser för sjukdomar, som
falla under epidemilagen; förebyggande av sjukdomar samt smitta och isolering.

Vad ett husapotek bör innehålla diskuteras i samband med den allmänna sjuk-
vårdsläran.

Socialmedicinsk barnavård (39 + 39 t.)

Den tidigare utbildning, som de blivande barnavårdslärarinnorna fått genom
skolor och praktik, är särskilt när det gäller den dagliga vården av barn för-
hållandevis grundlig. Det timantal, som upptagits för socialmedicinsk barnavård,
är därför tämligen lågt och studierna i detta ämne beräknas vara rätt självstän-
diga. I stor utsträckning är det här fråga om repetition av tidigare inhämtat läro-
stoff, och undervisningen kan därför givas formen av diskussioner.

Vad som bör genomgås är följande: nativiteten och barnadödligheten genom
tiderna; den blivande moderns vård under havandeskapet; fosterutveckling och
eftervård; det nyfödda barnets vård och näring; bröstuppfödning och avvänjning
ur psykologisk synpunkt och näringssynpunkt; uppfödning med mjölkbland-
ningar; blandad kost; spädbarnets kläder och bädd m. m.; fysisk utveckling;
småbarnens och skolbarnens allmänna vård med mat, sömn, bädd, kläder m. m.;
tandvård; dagordning för barn i olika åldrar; vården av barn i hem, barnhem,
daghem och på barnkolonier.

Ekonomikunskap (78 t.)

Inledningsvis gives en översikt av den allmänna ekonomiska utvecklingen och
frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sam-
manhänger. Den offentliga hushållningen och hemhushållningen samt deras be-

roende av varandra belyses. Utgiftsposterna i ett hem diskuteras i samband med budgetförslag för olika typer av hushåll (producent- och konsumenthushåll), även institutioner.

Kalkylering och bokföring är en del av detta ämne. Undervisningen bör därvid gälla både hem- och barnavårdsinstitutioner.

Barn och pengar bör diskuteras.

Teckning och modellering (58,5 + 39 t.)

Teckningsundervisningen är ett värdefullt led i barnavårdslärarinnornas utbildning, även om den tid, som kan ägnas däråt, ej är så lång. Fria övningar vid sidan av den ordinarie undervisningstiden äro värdefulla.

Genom fritt skapande teckning och modellering efter naturstudier och eljest ökas förståelsen för att barnen på samma sätt få giva uttryck för sin inneboende lust att skapa. I denna undervisning bör också inläggas studier av barnteckningar och deras användande som psykologiskt tolkningsinstrument. Någon kännedom om särskilt den moderna konsten är härvid värdefull.

En kurs i teckning samt tillverkning av åskådningsmateriel bör också ingå samt enkla ritningar av inredningsdetaljer för olika slag av barnavårdsinstitutioner.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Naturstudier (39 t.)

Det dagliga livet på en barninstitution berikas, om växter och djur intaga en naturlig plats där. Tillgång till en trädgård framstår därför som ett önskemål för dem alla.

I förutbildningen har rekommenderats genomgång av bl. a. lanthushållsskola för att därigenom giva eleverna elementära kunskaper i trädgårdsskötsel och djurvård. Särskilt för dem, som vuxit upp i en stad, är detta viktigt.

Under seminarietiden repeteras vad som tidigare lärts om sådd, plantering och skötsel av sådana växter, som först och främst böra förekomma i barnens egna små trädgårdar. Lökdrivning och krukväxtodling inomhus kan förekomma överallt, och undervisningen häri kan kompletteras med ett stort sortiment, som kan handhavas av eleverna.

Studium av djur och fåglar bör ingå i kursen. Som hjälpmedel att göra stadsbarn förtrogna med djur användas bilder, ljusbilder och film.

Sång, musik, rytmik, lekar (78 t.)

I den undervisning, som tidigare givits, böra ha ingått de elementära grunderna i sångteknik och elementär musikleära. Undervisningen skall nu föras vidare med övning av småbarnssånger, visor och flerstämmiga sånger, vidare övningar med avseende på avspänning, allmän frigörelse samt utveckling av rytmkänslan genom studiet av sambandet mellan rörelse och musik. Rörelsens och de rytmiska övningarnas samband med barnens utveckling belyses. I samband härmed studeras rytmiska lekar med småbarn samt rytmiska sånglekar och hur de instrueras med småbarn, så att barnens spontanitet och inlevelse ej störes, likaså rytmorkester och dess användning.

Litteraturstudier (19,5 t.)

Under det förberedande året ha en del lektioner ägnats åt studier av litteratur för barn. Under seminarieåren beräknas ytterligare någon tid härför med genomgång av bilderböcker, rim och ramsor, sagor och berättelser för olika åldrar, även skolbarns- och ungdomslitteratur. Estetiska synpunkter på innehåll och

bilder diskuteras. Övningar i att bedöma och berätta sagor för barn i olika åldrar tagas med, om tiden tillåter. I detta sammanhang upptages också frågan om barn och film.

Arbetsteknik och arbetsorganisation (39 t.)

Ämnet bör bl. a. omfatta en allmän översikt över arbetsstudieteknik och praktiska övningar med olika arbeten och i fråga om utformning av redskap och arbetsplatser. I samband härmed studeras vidare i vad mån övriga faktorer påverka arbetet såsom arbetsställning, arbetspauser, belysning, klädedräkt, samarbete m. m.

Arbetsordningar genomgås för olika typer av barnavårdsinstitutioner: spädbarnshem, barnhem, daghem och barnträdgårdar samt barnkolonier.

Undervisningen kan i stor utsträckning bedrivas diskussionsvis. Samarbetet med barnens föräldrar bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna dra nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Övningar i att läsa prosa och poesi för både mindre och större barn äro för barnavårdslärarinnorna särskilt viktiga.

Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på området både för studietiden och för fortsatt bruk.

Assistenttjänstgöring på institutioner (702 t.)

Assistenttjänstgöringen är här upptagen bland de praktiska ämnena, enär arbetets art gör, att den närmast kan föras hit. I vissa fall kan denna tjänstgöring sammanfalla med övningsundervisningen eller följa omedelbart efter denna, eventuellt komma före. Tiden fördelas lika på olika barnåldrar.

Viktigt är att teoretiska och praktiska perioder väl avvägas inbördes i en årsklass och i förhållande till den andra årsklassen och så, att eleverna alternera med varandra på det sätt, som är det bästa möjliga för barnen.

Observationer inläggas i de teoretiska perioderna och varje elev gör därvid observationer på de barn, hon sedan skall handha under praktiktiden. På detta sätt lär hon känna barnen innan hon kommer till avdelningen.

Assistenttjänstgöringen bör med de förkunskaper som finnas i stor utsträckning kunna bli ett självständigt arbete under eget ansvar.

Sömnad (117 t.)

För varje barnavårdslärarinna är det viktigt att själv kunna bedöma barnkläders material och modeller och hur de lämpa sig för vardagsbruk. Sömnad av enkla barnkläder med konstruktion av mönster till olika slag av kläder ingår därför i kursen. Likaså bör en sängutrustning tillverkas. Virkning och stickning övas men företrädesvis som hemarbete. Råd och anvisningar om lappning och lagning bör ingå i kursen. I samband med det praktiska arbetet gives undervisning om olika material och redskap för sömnad och övriga här nämnda arbeten.

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinnorna kompetens att undervisa i detta ämne men är av största betydelse för deras kommande lärarverksamhet. Då många av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och social psykologi, varvid frågor som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör ingå.

Där förhållandena medgiva, böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets och olika idériktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning, genomgås. Vidare behandlas nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betygsättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (78 t.)

I ämnet bör beröras utvecklingen av undervisningen i hushållsgöromål och dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen i hushållsgöromål på olika åldersstadier och i olika skolor och kurser höra också hit. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera denna speciella undervisning i dess många olika former; inredning och anordning av olika slag av skolor med hushållsundervisning, undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna och den gemensamma kritiken av dessa kan i vissa fall genomgås under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hit hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande under-

visning i de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stödåtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familje-frågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsföreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirk-lar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna. Kvinnorna och samhället. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utveckling i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grund-frågor.

Hälsolära och barnavård (117 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och för-rättningar för att därefter gå in på personlig hygien, bostads-, arbets- och skol-hygien samt mental- och sexualhygien.

Ungefär en tredjedel av tiden ägnas speciellt åt barnavården, som bör omfatta barnets utveckling och uppfödning samt fysiska och psykiska vård. Undervis-ningen meddelas genom föreläsningar och demonstrationer. En redogörelse för samhällets barnavård lämnas och i samband därmed besökes barnavårdsinsti-tutioner.

Ekonomikunskap (156 t.)

Inledningsvis gives en översikt av den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sam-manhänger. Den offentliga hushållningen och hemhushållningen samt deras be-roende av varandra belyses. Allmänna synpunkter på inköp och varukunskap diskuteras i samband med utgiftsposterna och uppgörande av budgetförslag för olika inkomstklasser och olika typer av hushåll (producent- och konsumenthus-håll).

Kalkylering och bokföring är en del av detta ämne.

Ekonomiundervisningen rymmer stora möjligheter till utvecklande, självstän-digt arbete, både enskilt och i grupp och ägnar sig också i hög grad till diskus-sion under lärotimmarna.

Näringslära (195 + 39 t.)

I olika sammanhang ha eleverna under sin förutbildning fått undervisning i näringslära, tidigast i skolan, vidare i husmoders- eller lanthushållsskola och slut-

ligen i den förberedande lärarinnekursen. Denna undervisning har visserligen varit elementär, men det är dock viktigt att hänsyn toges därtill, så att den fortsatta undervisningen på ett intresseväckande sätt knytes till tidigare erfarenheter både från teoretisk undervisning och praktisk erfarenhet.

I seminariekursen bör förekomma en utförlig behandling av näringsämnenas uppgifter i organismen, deras förekomst och förändringar samt av andra beståndsdelar i födan. Ämnesomsättningen klagöres och näringsvärdeberäkningar utföras. Följande bör diskuteras: organismens behov av näring under olika förhållanden; vegetabilisk och blandad kost; den dagliga kostens sammansättning; näringsläran och ekonomin; näringens betydelse för folkhälsan, med särskild vikt lagd vid förhållandena i vårt land; mat för barn i olika åldrar samt socialpedagogiska åtgärder för höjande av kostens standard. Dietetiken bör ägnas avsevärd tid, såsom de vanligaste sjukdomsgruppernas dietiska behandling, sjukmatens sammansättning, tillagning och servering, matsedelsförslag för olika sjukdomar med pris- och näringsvärdesberäkningar.

Födoämneslära (39 + 39 t.)

Detta ämne har tillmätts ett jämförelsevis lågt timantal. I den förberedande seminariekursen däremot är det något högre än vad som är brukligt i sådana kurser. Det låga timantalet sammanhänger med att födoämneslära synes vara ett ämne, som relativt lätt bör av vuxna kunna läsas in utan direkt handledning. Ett villkor härför är dock, att goda läroböcker eller kompendier finnas. Utredningen förutsätter, att dylika i den mån så är behövligt komma att utarbetas i ämnet. Det här anslagna timantalet ägnas åt en redogörelse för nya bestämmelser beträffande livsmedelsproduktion, försäljning och dylikt och åt en näringsgeografisk överblick, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas Sveriges förutsättningar för livsmedelsproduktion.

Varukunskap beträffande livsmedel upptages i detta sammanhang och undervisningen kompletteras med undersökningar på varumarknaden, utförda av eleverna som enskilda arbetsuppgifter.

Kemi (195 + 78 t.)

Bland de teoretiska ämnena har kemin tilldelats det högsta antalet timmar i hushållningslärarinnornas utbildning för att därigenom giva eleverna den nödvändiga grunden för förståelsen av näringsläran, tvättundervisningen m. m. De flesta ha ej läst kemi sedan skoltiden och kursen i realexamen är endast elementär. I seminariekursen skall nu kemiundervisningen ställas in i sitt speciella sammanhang och en relativt utförlig behandling bör givas av de delar av den oorganiska och organiska kemin och biokemin, som ha betydelse för arbetet i hemmet och kostens sammansättning. Således bör exempelvis speciellt avseende fästas vid struktur och egenskaper hos de ämnen, vilka förekomma i födan eller ha betydelse för ämnesomsättningen, såsom fetter, kolhydrater, proteinämnen, vitaminer, enzymer, hormoner, och vid de förändringar livsmedlen undergå såväl vid matlagningen som av annan anledning. Andra partier av kemin, som böra ägnas särskild uppmärksamhet, äro de, som utgöra underlag för hemvårds- och tvättundervisningen. En ej oväsentlig del materiallära måste alltså medtagas. Laborationsövningar för eleverna, av exempelvis följande slag, äro lämpliga: beredning och analys av olika tvätt- och rengöringsmedel, analys av födoämnen rörande förekomst och mängd av vissa näringsämnen — t. ex. vitaminbestämningar — spjälkning av en del näringsämnen och konstaterande av sönderdelningsprodukter.

Om tiden tillåter, böra eleverna givas tillfälle till frivilliga laborationer.

Fysik (39 t.)

I fysiken genomgås en elementär kurs med föreläsningar och laborationsövningar. Endast de delar, som äro speciellt tillämpliga inom matlagningsteori, tvättlära och hemvård, kunna hinnas med t. ex. vissa delar av värmeläran och elektricitetsläran.

Bostads- och hemvårdslära (39 + 39 t.)

Inledningsvis bör givas en kort historik över bostadens utveckling och bostadsplanens förändringar och vidare bl. a. följande: moderna principer för bostadsplanering, bostadsutrymmenas uppdelning och inredning; sanitära krav på bostaden, dess uppvärmning, ventilation och belysning; förvaringsutrymmen.

Till undervisningen om vård av bostaden och dess inventarier knyts diskussioner om olika arbetsmetoder och olika slag av redskap, detsamma gäller undervisningen om hemmens utrustning med möbler och husgeråd samt deras vård.

Skyddsåtgärder mot råttor, mal och ohyra genomgås.

Som enskilt arbete i anslutning till detta ämne kunna eleverna göra våningsplaner, bosättningsförslag, driftkalkyler m. m.

Tvättlära och klädvård (39 t.)

Under förutbildningen i dess olika former ha eleverna fått tillfälle till en god träning i tvätt och därmed sammanhängande arbeten. Under lektionerna anknutes här till och undervisningen kan därför delvis bli en repetition men dessutom föra eleverna grundligare in i ämnet. Många frågor, som gälla tvättarbetet och tvättundervisningen, stå under debatt och eleverna böra få inblick häri. En genomgång av undervisningsstoffet bör behandla bl. a. följande: tvättlokalers inredning och utrustning, tvättmedel och tvättmetoder, mangling och strykning, stärkning, färgning och fläckurtagning samt linneförrådets vård och förvaring.

Klädvården bör omfatta det dagliga underhållet av kläder av olika slag samt skovård och vidare garderobsvård samt vinter- och sommarförvaring av olika klädesplagg.

Trädgårdslära (39 t.)

För undervisningen i trädgårdsskötsel i lanthushållsskolor och liknande, där detta ämne kan ha rätt stor omfattning, skall enligt förslaget utbildas den speciella kategorien lanthushållningslärarinnor. Hushållningslärarinnorna däremot behöva kunskaperna i trädgårdsskötsel för sitt dagliga arbete i matlagningsundervisningen och för näringsläran och ämnet gives därför den omfattning i förutbildningen, som förslaget visar.

De få timmar, som ingå i seminariekursens läroplan, skola huvudsakligen användas till repetition av vad som tidigare inhämtats och att genom demonstrationer och vissa övningar, även undervisningsövningar, i seminariets trädgård ytterligare befästa kunskaperna. En del av undervisningstiden ägnas åt blomsterodling i boningsrum.

Skolträdgårdsverksamhetens möjligheter och utveckling upptagas här till diskussion. Matlagningsundervisning och trädgårdsodling höra nära samman och detta understrykes genom att hushållningslärarinnorna engageras för bådadera, där så kan befinnas lämpligt.

Arbetsteknik och arbetsorganisation (39 + 39 t.)

Hemmens många arbeten fordra en god arbetsteknik och en noggrann organisation för att kunna utföras rätt och snabbt samt smidigt kunna gripa in i var-

andra. Studier på detta område äro därför väsentliga för de blivande hushållningslärarinnorna.

Ämnet bör bl. a. omfatta en allmän översikt över arbetsstudieteknik och praktiska övningar med olika hemarbeten och i fråga om utformning av redskap och arbetsplatser. Frågan om hushållstekniska hjälpmedel och kostnadskalkyler för dessa kan i detta sammanhang diskuteras.

Vidare studeras i vad mån övriga faktorer påverka arbetet såsom arbetsställning, arbetspauser, belysning, tillgång till tekniska hjälpmedel, klädedräkt, samarbete m. m.

Teckning (78 t.)

Undervisningen skall speciellt inriktas på tillverkning av åskådningsmaterial och kan därför ej läggas på ett tidigare stadium, vilket annars kunde vara motiverat. En kurs i textning bör också ingå samt enkla ritningar av inredningsdetaljer m. m. för kök och förvaringsutrymmen i hemmen.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna dra nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på området för studietiden och för fortsatt bruk.

Matlagning m. m. (507 + 39 t.)

Den praktiska undervisningen i matlagning m. m. bör på seminariet kunna bedrivas dels som demonstrationsundervisning, dels med praktiska övningar och prov, varigenom undervisningstiden bäst skall kunna utnyttjas.

Under demonstrationerna, som hållas av seminariets lärarinnor, böra olika metoder visas och undervisningen kombineras med diskussioner mellan lärarinna och elever om redskap, arbetsmetoder o. a.

Vid de praktiska övningarna lägges stor vikt vid utprövning av metoder och av olika varor och redskap samt vid tidsstudier.

Med beaktande av ovan nämnda principer bör undervisningen omfatta följande:

Matlagning: Inköp av matvaror. Tillagning av enklare och finare maträtter och hela måltider varvid hänsyn toges till

a) lämplig födoämneskombination, b) tillagningsmetodernas lämplighet ur näringsfysiologisk synpunkt, c) rationella arbetsmetoder, d) ekonomiska synpunkter.

Bakning av olika sorters bröd.

Konservering av animaliska och vegetabiliska födoämnen enligt olika metoder.

Slaktgöromål. Styckning och beredning av olika slag av charkuterivaror.

Barnmatlagning för olika åldrar.

Sjukmatlagning. Tillagning av typrätter och dagsmatsedlar för olika sjukdieter. För enskilda arbetsuppgifters fullgörande måste eleverna utom lektionstid ha tillgång till olika undervisningslokaler t. ex. laboratorium och kök samt bibliotek.

Hemvårdsarbete med tvätt (273 t.)

Under förutbildningen och särskilt under den förberedande lärarinnekursen förekomma hemvårdssysslor i stor utsträckning, som givit eleverna träning i dessa arbeten. Seminarieundervisningen kan därför i huvudsak koncentreras på demonstrationer och övningar förenade med utprovningar och prov beträffande olika städnings- och rengöringsarbeten, vård av möbler och övriga inventarier, reparationsarbeten, lämpliga att utföra i hemmen samt tvätt och alla de arbeten, som ha samband därmed.

Lanthushållningslärarinnor

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinborna kompetens att undervisa i detta ämne men är av största betydelse för deras kommande lärarverksamhet. Då de flesta av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör ingå.

Där förhållandena medgiva böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika ideriktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning genomgås. Vidare behandlas nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (78 t.)

I ämnet bör beröras utvecklingen av undervisningen i trädgårdsskötsel och djurvård och dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen på olika åldersstadier och i

olika skolor och kurser höra hit. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera denna speciella undervisning i dess olika former; skolträdgårdars planläggning och utformning; undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna, och den gemensamma kritiken av dessa kan i vissa fall genomgå under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stödåtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familje-frågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsföreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirklar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkkrörelserna. Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Hälsolära (39 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och förättningar för att därefter gå in på personlig hygien, bostads-, arbets- och skolhygien samt mental- och sexualhygien.

Ekonomikunskap (156 t.)

Inledningsvis gives en översikt av den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sammanhänger. Den offentliga hushållningen och lantushållningen samt deras beroende av varandra belyses. Vidare bör behandlas: jordbrukets nuvarande ställning och betydelse i samhället; det allmännas åtgärder för jordbruksnäringens befrämjande; handeln med jordbrukets produkter och förnödenheter samt jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelse.

Utgiftsposterna i ett hem diskuteras i samband med budgetförslag för olika inkomstklasser och olika typer av hushåll, särskilt producenthushåll.

Kalkylering och bokföring är en del av detta ämne.

Ekonomiundervisningen rymmer stora möjligheter till utvecklande självständigt arbete, både enskilt och i grupp och ägnar sig också i hög grad till diskussion under lärotimmarna.

Närings- och födoämneslära (39 + 39 t.)

Tidigare har framhållits, att matlagning och trädgårdsodling höra nära samman. För de blivande lanthushållningslärarinnorna, som i sin undervisning skola syssla med den viktiga produktionen av trädgårdsalster, fjäderfäprodukter och mjölk, äro kunskaper i närings-, födoämnes- och matlagningslära nödvändiga.

Före seminariekursen har dylik undervisning förekommit i olika sammanhang, och undervisningen skall nu föras vidare. I hushållningslärarinnornas utbildning ingår grundlig undervisning i närings- och födoämneslära. I avsnittet rörande hushållningslärarinnorna i denna bilaga återfinnas beskrivningar på dessa kursmoment. För lanthushållningslärarinnornas utbildning bör i huvudsak det samma genomgås i förkortad form men med tonvikt på de delar, som för dessa lärarinnor äro av speciellt intresse och som berika den praktiska undervisningens produktionsverksamhet.

Varukunskapen skall särskilt gälla de hemmaproducerade födoämnen samt lagrings- och förvaringsförhållanden.

Kemi (156 + 78 t.)

Kursen bör omfatta huvuddragen av den oorganiska och organiska kemien och biokemien och särskilt de delar, som ha betydelse för växtodlingen och utfodringen av djur samt för arbetet inom hemmet och kostens sammansättning.

För fördjupande av kunskaperna i fråga om trädgårdsodling studeras vidare jordavlagringarna, jordbearbetning, gödsel och jordförbättringsmedel samt deras användning och förvaring.

Andra partier av kemien, som böra ägnas särskild uppmärksamhet, äro de, som utgöra underlag för hemvårds- och tvättundervisningen.

Om tiden tillåter, böra eleverna givas tillfälle till frivilliga laborationer.

Fysik (78 t.)

Undervisningen i fysik bedrivs genom föreläsningar och laborationsövningar. Endast de delar, som äro speciellt tillämpliga inom lanthushållningen, i matlagningsteorin och tvättläran, kunna hinnas med.

Efter genomgång av grunderna av mekaniken ägnas tiden åt värmeläran, elektricitetsläran samt klimat- och väderleksläran.

Trädgårdslära och botanik (195 + 39 t.)

I den teoretiska undervisningen i trädgårdsskötsel beräknas även en kortare kurs i botanik. Därvid lämnas en översikt av växternas byggnad och livsyttningar, särskilt upptagande och tillgodogörande av näringsämnen. Även frökännedom bör ingå. Övningar i examination av vanligare vilda och odlade växter böra anordnas.

Ärftlighetslära i anslutning till trädgårdsodling bör ingå i kursen och likaså något om sortförädling.

De vanligaste växtsjukdomarna och skadedjuren jämte deras bekämpande, nytodjuren, parasiterna och svamparna avhandlas i den omfattning, som kan synas erforderlig.

Köksväxtodling, frukt- och bärodling samt blomsterodling kan i viss utsträckning behandlas genom repetitioner och diskussioner.

Husdjurslära (78 t.)

Undervisningen avser såväl nötkreatur, svin och får som fjäderfä. Den skall bygga vidare på vad som tidigare inhämtats under förutbildningen och i den förberedande kursen och kan i viss utsträckning få karaktär av repetition.

Följande behandlas: husdjurens anatomi och fysiologi; avel och raser; djurnärings allmänna grunder; olika fodermedel, deras sammansättning, värde och användning; husdjurens uppfödning och skötsel; hälso- och sjukvård samt hovvård; mjölkningsarbetet; kontrollbokföring; djurstallarnas renhållning.

Bakteriologi och mjölkhushållning (78 t.)

I bakteriologin ägnas undervisningen de delar, som ha betydelse för lanthushållningen och särskilt mjölkhushållningen.

Med anknytning till undervisningen i den förberedande kursen genomgås mjölkens sammansättning, egenskaper, behandling och användning; mjölkundersökningar; mjölkprodukter; mejerihanteringens utveckling och mjölkdistributionen.

Bostads- och hemvårdslära (39 + 39 t.)

Både i den förberedande kursen och i lärarinnekursen upptages undervisning om bostaden och dess vård samt tvätt och hithörande arbeten. Detta kan synas omotiverat med hänsyn till dessa lärarinnors övriga utbildningsområden, men är betingat av de speciella förhållandena vid lanthushållsskolorna, där dessa lärarinnor i första hand beräknas bli anställda. Om icke blott hushållningslärarinnorna utan även lanthushållningslärarinnorna äro utbildade för undervisning i hemvård och tvätt, kan en jämnare arbetsfördelning åstadkommas mellan lärarinnorna, särskilt under vinterhalvåret, när trädgårdsarbetet ligger nere.

Till undervisningen om vård av bostaden och dess inventarier knyts diskussioner om olika arbetsmetoder och olika slag av redskap, detsamma gäller undervisningen om hemmens utrustning med husgeråd och deras vård.

Skyddsåtgärder mot råttor, mal och ohyra genomgås.

Beträffande tvätt bör en genomgång av lärostoffet bl. a. behandla följande: tvättlokalers inredning och utrustning; tvättmedel och tvättmetoder; mangling och strykning, stärkning, färgning och fläckurtagning; linneförrådets vård och förvaring.

Klädvården bör omfatta det dagliga underhållet av kläder av olika slag samt skovård.

Arbets teknik och arbetsorganisation, verktygs- och materiallära (39 + 39 t.)

Lanthe mmens många arbeten fordra en god arbets teknik och en noggrann organisation för att kunna utföras rätt och snabbt samt smidigt kunna gripa in i varandra. Studier på detta område äro därför väsentliga för de blivande lanthushållningslärarinnorna.

Ämnet bör bl. a. omfatta en allmän översikt över arbetsstudieteknik och praktiska övningar med olika arbeten samt i fråga om utformning av redskap och arbetsplatser. I samband härmed studeras vidare i vad mån övriga faktorer påverka arbetet såsom arbetsställning, arbetspauser, belysning, tekniska hjälpmedel, klädedräkt, samarbete m. m.

Undervisningen bör även omfatta maskiner och redskap för trädgårdsodlingen och djurskötseln, deras konstruktion och användning, ävensom maskin- och motortlära.

Teckning (78 + 39 t.)

Ungefär halva undervisningstiden beräknas för planritning i anslutning till trädgårdsundervisningen.

Undervisningen skall dessutom inriktas på tillverkning av åskådningsmaterial. En kurs i textning bör också ingå samt enkla ritningar av inredningsdetaljer m. m. för djurstallar och höns hus.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna draga nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå.

Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktigt litteratur på området både för studietiden och för fortsatt bruk.

Trädgårdsskötsel (390 + 39 t.)

Med det mått av kunskaper i trädgårdsskötsel, som inhämtats före inträdet i seminariet, bör den praktiska undervisningen i seminariekursen kunna bedrivas dels som demonstrationsundervisning, dels med praktiska övningar och prov i särskilda övningsträdgårdar och i mindre mån genom direkt praktiskt arbete i seminariets trädgård.

Undervisningstiden kan på detta sätt bäst utnyttjas.

Den största uppmärksamheten bör ägnas kulturer på friland och vara mest inriktad på odling för husbehov.

Ehuru köksväxtodling är den ojämförligt viktigaste grenen, bör dock seminariets trädgård vara så utrustad, att den även giver möjligheter för praktiska övningar och undervisningsövningar i fruktträdgård, bärödling och blomsteranläggningar.

Konservering (195 t.)

Den praktiska undervisningen i konservering m. m. bör på seminariet kunna bedrivas dels som demonstrationsundervisning, dels med praktiska övningar och prov, varigenom undervisningstiden bäst utnyttjas.

Under demonstrationerna, som hållas av seminariets lärarinnor, böra olika metoder visas och undervisningen kombineras med diskussioner mellan lärarinna och elever om redskap, arbetsmetoder o. a.

Vid de praktiska övningarna lägges stor vikt vid utprovning av metoder och av olika varor och redskap samt vid tidsstudier.

Ehuru konserveringen skall ägnas den mesta tiden, bör även något enkel matlagning läggas in, särskilt med användning av vegetabilier och andra jordbrukets produkter.

För enskilda arbetsuppgifters fullgörande måste eleverna utom lektionstid ha tillgång till olika undervisningslokaler t. ex. laboratorium och kök samt bibliotek.

Husdjursskötsel (195 t.)

Med den relativt grundliga utbildning i praktisk husdjursskötsel, som eleverna fått före inträdet i seminariet, skall enligt utredningens mening ytterligare direkt praktiskt arbete ej vara erforderligt.

Den tid, som anslagits under praktiska ämnen, skulle därför närmast ha formen av hospitering och eventuellt assistenttjänstgöring och avläggande av vissa prov på de olika avdelningarna på Ultuna. För att eleverna skola få gott utbyte av denna tid, böra demonstrationer anordnas. Iakttagelser och erfarenheter kunna sedermera diskuteras i samband med den teoretiska undervisningen.

Sömnadslärarinnor

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att ge lärarinnorna kompetens att undervisa i detta ämne men är av största betydelse för deras kommande lärarverksamhet. Då de flesta av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör ingå.

Där förhållandena medgiva, böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika ideriktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning genomgås. Vidare behandlas nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betygssättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling, sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (39 t.)

Det antal timmar, som beräknats för speciell metodik på lärosalen, är relativt lågt. Huvuddelen av metodiken delgives i stället i samband med det praktiska arbetet i alla dess olika former och särskilt i det ämne, som på läroplanen uppförts under rubriken pedagogiskt arbete med metodik, till vilket anslagits ett jämförelsevis stort antal timmar.

De teoretiska lektionerna i speciell metodik gälla därför handarbetsundervisningen som sådan och dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen i handarbete på olika åldersstadier och i olika skolor och kurser höra också hit. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera denna speciella undervisning i dess många olika former; inredning och anordning av olika slag av salar för sömnadsundervisning, undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna. Den gemensamma kritiken av dessa genomgås i vissa fall under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hit-hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de flesta av de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stöd-åtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar; arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familjefrågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsförening, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirkelar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna. Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Hälsolära (39 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och förättningar för att därefter gå in på personlig hygien, närings-, bostads-, arbets- och skolhygien samt mental- och sexualhygien.

Ekonomikunskap (39 t.)

Detta ämne skall för lärarinnorna omfatta både en kort översikt över den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sammanhänger samt vidare hemekonomiska och

privatekonomiska frågor och uppgörande av budgetförslag.

Dessa böra i första hand gälla klädbudget och linneutstyrsel för familjer av olika storlek och inkomstklasser samt beräkning av utgifter för övriga textilier, som förekomma i ett hem.

Teckning (195 + 39 t.)

Bland de teoretiska ämnena upptar teckning för sömnadsläraryinnorna ett stort antal timmar trots att det förekommer i verkstadsskolan i relativt stor omfattning. Det är emellertid ett viktigt ämne, som kräver grundlig genomarbetning för att bli till nytta för dessa lärarinnor och verkligen ge möjligheter att uppodla sinnet för form och färg.

I kursen böra följande moment medhinnas: färgernas fysik; olika grupper av färgämnen, färgstudier och färgsammansättningar; textning, monogramkomposition, stiliseringsövningar, kostymteckning; ornamentkompositioner; kompositionsövningar för olika konstsömnadstekniker.

I teckningsundervisningen bör beaktas, att sömnadsläraryinnorna också skola ha viss utbildning för undervisning i enklare vävning. Mönsterkomposition och färgsammansättning för vävning måste därför också få utrymme här.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Undervisningen bör i stor utsträckning kombineras med museibesök och studier därstädes efter högrestånds- och allmogeförebilder och andra föremål. Ett intimt samarbete bör vid denna undervisning ske med undervisningen i konst-historia.

Mönsterkonstruktion och mönsterformning (117 + 39 t.)

Med den förutbildning, som verkstadsskolan givit i detta ämne, bör kunskheten på området efter seminarietiden vara god. Utöver den konstruktion eller formning, som löper parallellt med det praktiska arbetet i kläd- och llnesömnad, böra eleverna under dessa lektioner utföra olika modeller dels i konstruktion och dels med formning efter grundmönster. Härigenom uppnås träning för att på skolstadiet, där tiden oftast är mycket knapp, tillräckligt fort kunna övervaka all tillklippning för olika storlekar och ändra om grundmönstret till olika modeller.

Tygberäkning och kostnadsberäkning på enskilda föremål är också en viktig gren av denna undervisning. De i marknaden vanligast förekommande mönstren granskas därvid och jämföras med egna mönster för att ge eleverna blick för olika mönster och deras tillförlitlighet.

Vävteori (39 t.)

Den 15-veckors vävkurs, som ingår i förutbildningen, har en teoretisk undervisning, som omfattar sammanlagt 105 timmar. Seminariekursen skall bygga vidare på denna grund och därigenom kunna nå relativt långt även om timantalet är rätt lågt. Vissa moment måste repeteras, men ej i större utsträckning än vad som är nödvändigt för fortsatt studium. Materialbedömningen av garn och andra hithörande frågor tages upp i samband med den övriga materialläran och mönsterövningar och färgsammansättning i teckningsundervisningen.

Materiallära med textilkemi (117 + 39 t.)

I verkstadsskolan förekommer en ganska grundlig undervisning i materiallära. Denna skall nu ytterligare utbyggas och det teoretiska underlaget breddas,

vilket är mödvändigt för den kommande undervisningsverksamheten. Undervisningen skall bl. a. gälla de textila fibrerna, deras ursprung och bearbetning till garn och vävnader, varvid materialläran för vävning också skall beaktas. Sybehör och garneringsartiklar genomgås, likaså material för sängutrustning. Undervisningen bedrivs genom föreläsningar och med laborationer och andra övningar. I undervisningen måste därför ingå kemi i den utsträckning, som är nödvändig för dessa laborationer. Varukännedom måste också ingå i undervisningen och anvisningar för en god konsumentupplysning i hithörande frågor.

Bostadslära och heminredning (39 t.)

Inledningsvis bör givas en kort historik över bostadens utveckling och bostadsplanens förändringar och vidare bl. a. följande i kort sammandrag: moderna principer för bostadsutrymmenas uppdelning och inredning; sanitära krav på bostaden, dess uppvärmning, ventilation och belysning.

Heminredning i allmänhet och varumarknaden härför bör avhandlas, men huvudvikten skall läggas på det textila. Arbetsuppgifter i samband med undervisningen skola företrädesvis gälla hemmens textilier.

Tvättlära och klädvård (39 t.)

Den teoretiska delen av detta ämme bör giva en översikt över arbetsredskap för tvätt och tvättmedel samt en genomgång av de arbeten, som sedermera skola utföras i den praktiska undervisningen, så att den korta tid, som anslagits härför, kan effektivt utnyttjas.

Inredning och skötsel av garderober och andra förvaringsutrymmen för kläder och övriga textilier medtages.

Konsthistoria (1195 + 39 t.)

Undervisningen i konsthistoria är för de blivande sömnadslärarynnorna av största vikt både som direkt impulsgivande i deras arbete och som allmänt smak-
uppfostrande.

Undervisningen bör innefatta både en historisk översikt av stilar, epoker och individuella konstnärinsatser och en orientering i konstens gestaltungsproblem under äldre och nyare tid.

En väl tillrättalagd undervisning bör kunna föra eleverna fram till insikt om det arbetsstimulerande sambandet mellan konsthistoria och textil konsthistoria.

Ett intimt samarbete bör i denna undervisning äga rum med teckningsundervisningen.

Studiebesök på museer, utställningar och konsthantverkstäljées berika undervisningen.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner bör så möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna dra nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst bör ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på respektive områden både för studietiden och för fortsatt bruk.

Pedagogiskt arbete med metodik (312 + 78 t.)

En stor del av den anslagna undervisningstiden måste ägnas skolarbetet på lägre stadium. Efter det metodiska inlärandet utnyttjas sedan tiden i stor utsträckning till självständigt arbete. Eleverna böra utarbeta modeller för olika åldrar och själva demonstrera dessa i sin grupp. I samband härmed diskuteras modellerna, och deras lämplighet för olika skolformer och klasser fastställs. Genom att arbetet bedrivs på detta sätt, får läraren en god uppfattning om elevernas förmåga att arbeta självständigt och pedagogiskt inom detta viktiga område och möjlighet finnes också att härigenom få fram nyheter för barndomsstadiet.

Högre åldersstadiers sömnad tillgodoses i viss utsträckning genom ämnena linnesömnad och klädsömnad, men stor omsorg bör ägnas också detta område. Modeller och tygval diskuteras för olika åldersstadier.

Inom ramen för pedagogiskt arbete falla även småslöjd, virkning och stickning, likaså stoppning och lappning. Olika detaljarbeten utföras. Verktygslära behandlas i samband med de olika arbetena och arbetsböcker läggs upp av eleverna för olika genrar av arbetet.

Konstsömnad (312 + 78 t.)

Konstsömnad har ej ingått i den förberedande utbildningen, varför timantalet är relativt högt. Kursen bör omfatta fria och obundna tekniker såväl av svensk som av mer internationell karaktär. Endast mindre arbeten böra ifrågakomma, varigenom flera tekniker medhinnas. En del prover kunna utföras för att vinna tid. Montering för olika ändamål och i olika material bör utföras. Kompositioner, utförda under tekningslektionerna, omsätts praktiskt. Härigenom träna eleverna sin självständighet och giva prov på sin konstnärlighet. Överensstämmelse mellan teknik, material och föremål studeras ingående.

I kursen bör ingå olika korsstyg, allmogesömmar, vitbroderi, applikationer, nålsömmar, bottensömmar, tyllträdning, filét m. fl. tekniker.

Även knyppling bör ingå i denna kurs.

Klädsömnad (234 + 39 t.)

Eleverna böra ha tillägnat sig det praktiska kunnandet i den i förutbildningen ingående verkstadsskolan. Endast ett mindre antal plagg av barn- och damkläder hinnas med. Kursen är huvudsakligast avsedd för att låta eleverna visa sin färdighet på området. Under första årskursen bör sålunda eleven avlägga ett självständigt sömnadsprov, bestående av exempelvis en bomullsklänning, och under andra året av en ylleklänning.

Linnesömnad (117 + 39 t.)

Det anslagna timantalet är lågt, men med tanke på att i verkstadsskolan någon linnesömnad kommer in och att verklig linnesömnad numera ej förekommer i samma utsträckning som förr, torde dock timantalet täcka behovet. Kursen bör omfatta sömnad av flick- och damunderkläder, nattdräkter, skjortor och pyjamas.

Vidare bör beträffande hemmets linneförråd handdukar, servietter, lakan m. m. fällas och märkas. Örngott sys upp i flera olika modeller.

Madrasser och andra detaljer för sängutrustningen tillverkas.

Vävning och växtfärgning (156 + 39 t.)

Den grundkurs i vävning, som ingår i förutbildning, skall enligt förslaget vara ungefär densamma för alla eleverna, och seminariekursen kan därför bygga vi-

dare på denna. I huvudsak samma tekniker böra därvid komma till användning och nyttovävningen skall dominera. Var och en bör förfärdiga ett ylleytyg, som sedermera omsättes i plagg i klädsömnaden.

Av det föreslagna timantalet bör lämpligen omkring 40 timmar eller en vecka anslås till en växtfärgningskurs. Genom att förlägga den utanför det egentliga läsåret skulle man kunna vinna tid för mer praktisk vävning.

Vävbok lägges upp av varje elev.

Tvätt och klädvård (39 t.)

Den tid härför, som är anslagen under praktiska ämnen, kan synas kort, men om tiden delas upp på demonstrationer samt övningar och prov, som kunna variera för de olika eleverna, bör det nödvändiga lärostoffet kunna genomgås. Det väsentliga med denna undervisning är, att eleverna få en uppfattning av hur olika material förhålla sig vid olika tvättmetoder och tvättmedel. Olika slag av tvätt genomgås, men särskild vikt lägges vid s. k. fintvätt samt kemisk tvätt och fläckurtagning.

Även småreparationer och vården av skodon höra hit.

Yrkeslärarinnor i sömnad

Psykologi (117 t.)

Ehuru seminarietiden för yrkeslärarinnorna i sömnad ej är längre än ett år, har dock psykologikursen beräknats omfatta samma antal timmar som för de flesta övriga lärarinnekurser. Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinnorna kompetens att undervisa i detta ämne, men är av största betydelse för deras kommande lärarverksamhet. Då de flesta av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör ingå.

Av stor betydelse för denna speciella lärarkategori äro även frågor, som röra arbetspsykologi och förhållandet mellan arbetsledare och arbetare.

Där förhållandena medgiva, böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika idériktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning, genomgås. Nyare pedagogiska strömningar avhandlas likaledes. Pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området måste här särskilt ingående avhandlas.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och metoderna härför genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt är, om handledaren i den speciella metodiken undervisar även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunna sammanfogas och giva eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling, sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (39 t.)

Det praktiska arbetet i yrkeslärarinnornas seminarieutbildning omfattar endast utförande av ett sömnadsprov. Det finnes därför inte tillfälle att delgiva dem speciell metodik via praktiskt arbete. Undervisningen kommer att ske dels på lärosalen dels i samband med auskultering i olika skolformer. De blivande yrkeslärarinnorna ha utom verkstadsskolan en flerårig praktik ute i yrkeslivet bakom sig, varigenom de ha mycken kunskap att bygga på under sin seminarietid. Undervisningen i speciell metodik bör därför kunna bli givande och tillräcklig, även om relativt få timmar anslagits härför.

De metodiska anvisningarna skola först och främst gälla undervisningen i sömnad i lärlings-, yrkes- och verkstadsskolor och i eventuellt andra skolformer, där dessa lärarinnor kunna bli placerade. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera undervisning och anställning i dess många olika former; inredning och anordning av sömnadssalar med biutrymmen; undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna. Den gemensamma kritiken av dessa kan i vissa fall genomgås under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hitörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avvåga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de flesta av de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stödåtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmältider, barnkrubbor, daghem, leksskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning.)

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familje-frågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsföreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirklar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna. Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Hälsolära (78 t.)

Undervisningen bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och förrättningar för att därefter mera ingående gå in på personlig hygien, närings-, bostads- och skolhygien samt mental- och sexualhygien. För dessa lärarinnor är det vidare av värde att få särskilt grundlig undervisning om arbetshygien, yrkessjukdomar och arbetarskydd samt kännedom om lagstiftningen härför.

Ekonomikunskap (117 t.)

Detta ämne skall för yrkeslärarinnorna omfatta både en kort översikt över den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte samt vad därmed sammanhänger, vidare hemekonomiska och privatekonomiska frågor och uppgörande av budgetförslag.

De flesta av dessa lärarinnor komma emellertid att få sitt arbete i yrkesutbildningen och flerstädes med undervisning i yrkesekonomi. Därför måste jämförelsevis lång tid ägnas sådana speciella frågor som t. ex. arbetslöner, avtal och tidsstudier, affärs- och ateljéarbete med kalkylation. Även olika slag av affärstransaktioner samt bokföring måste ingå i kursen. Ämnet ägnar sig i hög grad för diskussioner och grupparbeten.

Fackteckning (195 + 39 t.)

Det högsta timantalet under seminariekursen är anslaget till fackteckning. Det är också ett ämne, som är av stor betydelse för att uppodla sinnet för form och färg.

I kursen bör följande ingå: färgernas fysik; olika grupper av färgämnen; färgstudier och färgsammansättningar; textning; ornamentkompositioner; övningar i dräktkomposition och modeteckning; kostymteckning; i samband med dräktkomposition är teckning efter naken modell önskvärd.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Undervisningen bör i stor utsträckning kombineras med museibesök och studier därstädes efter högrestånd- och allmogeförebilder och andra föremål. Ett intimt samarbete bör vid denna undervisning ske med undervisningen i allmän konsthistoria och kostymhistoria.

Mönsterkonstruktion och mönsterformning (39 + 39 t.)

Detta ämne hänföres till de teoretiska men är även i viss utsträckning praktiskt genom att praktiska arbeten skola utföras under lektionerna. Undervisningen skall omfatta konstruktion av grundmönster och modeller efter journal, vidare utarbetande av modeller efter grundmönster. Tygberäkning är en viktig del av denna undervisning.

Uppsättning (39 + 39 t.)

Denna gren av yrket fordrar mycket stor skicklighet och erfarenhet, enär modellerna formas i tyg direkt på en docka eller på levande modell. Därför fordras också ett relativt stort antal timmar härför. Under dessa lektioner få eleverna även viss övning i provning.

Textil materiallära (117 + 39 t.)

I verkstadsskolan förekommer en ganska grundlig undervisning i materiallära, och mycket kunskaper ha de blivande lärarinnorna kunnat inhämta under sin praktik. Dessa skola nu ytterligare utbyggas och det teoretiska underlaget breddas, vilket är nödvändigt för den kommande undervisningsverksamheten. Undervisningen skall bl. a. gälla de textila fibrerna, deras ursprung och bearbetning till garn och vävnader, varvid någon vävteori också här meddelas. Sybehör och garneringsartiklar genomgås. Undervisningen bedrivs genom föreläsningar och med laborationer och andra övningar. I undervisningen måste därför också ingå kemi i den utsträckning, som är nödvändig för dessa laborationer. Klädråd och varukännedom måste också ingå i undervisningen och anvisningar givas för en god konsumentupplysning i hithörande frågor. Under denna rubrik avhandlas också teoretiskt under några timmar vad som är erforderligt som stöd för den praktisk-teoretiska undervisningen i fintvätt och fläckurtagning.

Arbetsbok förfärdigas.

Yrkesteknik och verktyglära (117 t.)

Yrkestekniken är för yrkeslärarinnorna ett synnerligen omfattande och viktigt kapitel. Men de blivande lärarinnorna ha en grundlig utbildning från verkstadsskolan och praktiken att bygga sina fortsatta studier på. Med den omfattning som givits ämnet bör undervisningen kunna bli grundlig och givande.

Under lektionerna skola genomgås olika tekniker vid arbetsoperationer inom klänningssömnadens område samt vad organisation, arbetsplats, belysning och kroppsställning har för betydelse för ett effektivt arbete. Som komplement till lektionerna utföras vissa detaljarbeten och utarbetas arbetsböcker. Bland dessa detaljarbeten inräknas bl. a. provning, vari kräves stor träning, och som för de flesta ej har kunnat övas tillräckligt under förutbildningen. Ytterligare praktik i provning erhålles sedan under både den praktiska och teoretiska övningsundervisningen.

Den teoretiska undervisningen i verktyglära är närmast en kort repetition av olika verktyg för sömnad på maskin och för hand samt pressning och hur de skola handhavas och vårdas. Demonstrationer och vissa övningar kunna omväxla med lektionerna och likaså böra eleverna aktivt deltaga genom diskussioner med lärarinnan.

Allmän konsthistoria och kostymhistoria (117 t.)

Undervisningen i konsthistoria är för de blivande yrkeslärarinnorna i sömnad av största vikt både som direkt impulsgivande i deras arbete och som allmänt smakuppfostrande.

Undervisningen bör innefatta både en historisk översikt av stilar, epoker och individuella konstnärsinsatser och en orientering i konstens gestaltungsproblem under äldre och nyare tid.

Ett intimt samarbete bör i denna undervisning äga rum med teckningsundervisningen.

Studierna i allmän konsthistoria och kostymhistoria skola bedrivas parallellt, så att eleverna få en klar uppfattning om de olika epokenas stildrag i såväl bildande konst som konsthantverk och rumsinredning samt i dräkterna. Undervisningen i kostymhistoria bör ej bedrivas enbart stilhistoriskt utan även sociologiskt.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnkursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna draga nytta av de taltekniska öv-

ningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på området både för studietiden och för fortsatt bruk.

Klädvård (39 t.)

Den teoretiska delen av detta ämne är i timplanen sammanförd med materialläran och upptar där ett mindre antal timmar. Den tid, som är anslagen under praktiska ämnen, kan synas kort, men då tiden delats upp på demonstrationer samt övningar och prov, som kunna variera för de olika eleverna, bör det nödvändiga lärostoffet kunna genomgås. Vad som bör medhinnas är i första hand s. k. fintvätt av allehanda slag samt kemisk tvätt och fläckurtagning och övrigt, som gäller särskilt damgarderobens rätta vård och skötsel.

Praktiskt sömnadsprov (100 t.)

Detta prov bör utföras på lärosalen under en fortlöpande period och under observation. Avsikten härmed är att giva vederbörande en uppfattning om hur eleven utför ett praktiskt arbete: handlaget, beräkningsförmågan, organisationen av detaljarbetet, snabbheten i utförandet m. m. är allt sådant som är värdefullt att känna till, då en lärarinneelev skall bedömas.

Vävlärarinnor

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinnorna kompetens att undervisa i detta ämne, men är av stor betydelse för deras kommande lärarverksamhet och ämnet har givits samma omfattning som för de flesta övriga lärarinnekategorier. Eleverna ha visserligen i specialkursen i vävning fått någon undervisning i psykologi, men undervisningen omfattar här endast 20 timmar och skall företrädesvis hålla sig till ett begränsat avsnitt, lämpat för blivande arbetsledare. Liksom för övriga föreslås psykologikursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör ingå.

Där förhållandena medgiva böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika idériktningar som haft inflytande på uppfostran och undervisning genomgås. Vidare behandlas

nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och hibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (39 t.)

Det antal timmar som beräknats för speciell metodik på lärosalen är relativt lågt. Huvuddelen av metodiken delgives i stället i samband med det praktiska arbetet i alla dess olika former och i vissa andra teoretiska ämnen.

De teoretiska lektionerna i speciell metodik gälla därför vävundervisningen som sådan och dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen i vävning och hithörande arbeten i olika skolor och kurser höra också hit. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglerar denna speciella undervisning i dess många olika former, inredning och anordning av vävsalar med biutrymmen, undervisningsmateriel, läroböcker, film och uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna, och den gemensamma kritiken av dessa kan lämpligen genomgås under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hithörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinborna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de flesta av de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen som under kursen skola behandlas må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stödåtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familjefrågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsföreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirk-
lar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna.
Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer
och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Hälsolära (39 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och för-
rättningar för att därefter gå in på personlig hygien, närings-, bostads-, arbets-
och skolhygien samt mental- och sexualhygien.

Ekonomikunskap (117 t.)

Detta ämne skall för vävläraryrinnorna omfatta både en kort översikt över den
allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor som gälla produktion, konsum-
tion och varuutbyte och vad därmed sammanhänger samt vidare hemekonomiska
och privatekonomiska frågor och uppgörande av budgetförslag.

Många av dessa lärarinnor komma emellertid att få sitt arbete helt eller delvis
inom hemslöjden och därför måste jämförelsevis lång tid ägnas sådana speciella
frågor som affärs- och ateljéarbete med kalkylation samt arbetslöner, avtal och
tidsstudier. Även olika slag av affärstransaktioner samt bokföring måste ingå i
kursen.

Denna undervisning skall bygga på vad som tidigare inhämtats i vävkursen för
affärsanställda och specialkursen i vävning, där åtskilliga timmar ägnats häråt.
Ämnet ägnar sig i hög grad för diskussioner och grupparbeten.

Fackteckning med komposition (234 + 39 t.)

Bland de teoretiska ämnena upptar fackteckning för vävläraryrinnorna det största
antalet timmar. Det är ett viktigt ämne, som kräver grundlig genomarbetning för
att bli till nytta för dessa lärarinnor och verkligen giva möjligheter att uppodla
sinnet för form och färg och därmed främja vävundervisningen på bästa sätt.
Undervisningen bör drivas i intimt samarbete med undervisningen i konsthistoria
och heminredning.

I kursen böra följande moment medhinnas: färgernas fysik; olika grupper av
färgämnen, färgstudier och färgsammansättningar; stiliseringsövningar efter stu-
dium av levande växter, studier i teckning och färg efter äldre allmogeförebilder
och andra vävnader för tillämpning på den nutida produktionen.

I mönsterritningen, som bör omfatta färg- och proportionsövningar, kompo-
sitionsövningar och arbetsritningar, böra eleverna i så stor utsträckning som
möjligt själva rita mönster till de vävslag som skola utföras. Mönsterritningen
och den praktiska vävningen skola alltså intimt samarbeta och undervisningen
drivas jämsides.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid
deras kommande teoriundervisning.

Undervisningen kombineras med museibesök i så stor utsträckning som möjligt.

Syntetisk färgning och kemi (39 t.)

Avsikten med undervisningen i syntetisk färgning och kemi är att giva eleverna
elementära kunskaper om de färgämnen och färgningsmetoder, som användas
för olika textila material, alltså både teori och färgeriteknik. Undervisningen bör
exempelvis klarlägga vad färgning kostar och vilka ekonomiska konsekvenser
det har, om färgerierna måste hålla ett stort sortiment av färgade garner med

hänsyn till kundernas önskemål t. ex. skillnaden i kostnad för specialfärgning och standardfärgning. Den praktiska undervisningen kan endast omfatta färgning av prover.

Undervisningen i kemi anslutes till de textila materialen och färgningen.

Textil materiallära och spinning (78 + 39 t.)

Under de föregående avsnitten av utbildningen ha lärarinneeleverna både genom det praktiska arbetet och genom teoretisk undervisning fått en viss överblick av de material, som användas vid tillverkningen av textilier och i någon mån lärt sig bedöma dem. De ha även fått öva sig i att spinna ull och lin. I undervisningen vid seminariet bör liksom tidigare särskilt vikt läggas vid de material, som vävlärarynnorna mest ha att taga befattning med såväl i form av råvara som i form av garn och färdig produkt, nämligen svensk ull och svenskt lin.

Undervisningstiden fördelas förslagsvis enligt följande med beaktande av tidigare inhämtade kunskaper:

1) allmän översikt (delvis repetition) av de textila materialen, deras byggnad och egenskaper, samt olika spinningsmetoder.

2) analys, bedömning och mikroskopering av svensk ull.

3) analys, bedömning och mikroskopering av svenskt lin.

4) spinning av ull och lin.

I anslutning till materialläran gives någon undervisning i materialprovning, som avser att giva eleverna någon kunskap om effekten av den behandling, som textilier utsätts för under den dagliga användningen. Eleverna uppdelas härvid i små grupper.

Eleverna böra erhålla provsamlingar med analyser och beskrivningar av utländska och svenska material. Dessa äro avsedda att vara ett jämförelsematerial för vävlärarynnorna i deras framtida arbete, t. ex. vid ullköp, vid bedömning av material vid tävlingar etc.

Bostadslära och heminredning (78 t.)

En vävlärarynna ställes i sitt arbete, vare sig det gäller undervisning eller produktion, så gott som dagligen inför problem, som beröra heminredning och det är därför stor brist i de nuvarande lärarinnornas utbildning, att detta ämne nästan helt och hållet saknas. Även i detta förslag har endast ett mindre antal timmar kunnat upptagas, men hithörande frågor beröras också inom andra ämnen t. ex. samhälls- och familjekunskapen, fackteckningen och konsthistorien.

Bostadens planering och inredning höra intimt samman och undervisningen bör därför inledningsvis giva en kort historik över bostadens utveckling och bostadsplanens förändringar, moderna principer för bostadsutrymmenas uppdelning och inredning, sanitära krav på bostaden, dess uppvärmning, ventilation och belysning.

Möbler och andra inredningsföremål måste ägnas den jämförelsevis mesta tiden: nutida möbeltyper och möbelkonstruktioner, träslag och ytbehandlingar; moderna textiliers anpassning till äldre och nyare möbelstilar; tillvaratagande av äldre föremål och antikviteter i hemmen; textiliernas anpassning i miljön; prydnadsföremål av olika slag.

Undervisningen kombineras med praktiska övningar, varvid eleverna helst delas upp i grupper om 12. Rikligt med undervisningsmateriel och möjlighet att ordna större och mindre utställningar kräves för att göra denna undervisning effektiv och givande för eleverna.

Konsthistoria (78 + 39 t.)

Undervisningen i konsthistoria är för de blivande vävlärarynnorna av största vikt både som direkt impulsgivande i deras arbete och som allmänt smakuppfostande.

Undervisningen bör innefatta både en historisk översikt av stilar, epoker och individuella konstnärsinsatser och en orientering i konstens gestaltungsproblem under äldre och nyare tid.

En väl tillrättalagd undervisning bör kunna föra eleverna fram till insikt om det arbetsstimulerande sambandet mellan konsthistoria och textil konsthistoria.

Ett intimt samarbete bör i denna undervisning äga rum med teckningsundervisning och undervisningen i heminredning.

Studiebesök på museer, utställningar och konsthantverksateljéer berika undervisningen.

Vävteori (117 + 39 t.)

Planen för undervisningen i vävteori, som skall innehålla många olika avsnitt, måste noga genomarbetas för att på bästa sätt fullfölja och bygga vidare på de kunskaper eleverna inhämtat under sin förutbildning. Undervisningen skall omfatta vävredskapslära, garnberäkning och bindningslära samt mönster- och materialanalys. Vissa delar härav kunna tämligen kortfattat repeteras, andra däremot utvidgas och tillföras nya moment. Den teoretiska undervisningen måste vara nära ansluten till den praktiska vävningen och till metodiken.

Varje elev bör åt sig lägga upp en teoretisk vävbok med bl. a. garnberäkningssystem, bindningar och analyser.

Tygberedning (39 t.)

Någon undervisning i detta ämne förekommer ej för närvarande i vävlärarynnornas utbildning trots att tillverkningen av handvävda ylletyger till kläder samt filter blivit alltmer omfattande såväl inom undervisningen som inom husbehovs- och saluslöjden.

Avsikten med undervisningen, som är både teoretisk och praktisk är att giva en orientering över de olika beredningsmetoderna och deras syfte, till vilka typer av tyger och filter de företrädesvis användas, vilka metoder som särskilt lämpa sig för handvävda sådana, samt hur man själv kan utföra beredning. Undervisningen bör koncentreras på följande arbeten: noppning och lagning, tvätt, torkning, valkning, ruggning, överskärning och pressning.

Eleverna böra för att undervisningen skall bli effektiv delas i grupper om 12. Undervisningen beräknas förlagd till seminariets verkstad (Stockholm).

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna dra nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på respektive områden både för studietiden och för fortsatt bruk.

Vävning (1 053 + 117 t.)

I den praktiska vävundervisningen liksom i vävteorin är det av största vikt att läroplanen tar hänsyn till vad som övats redan under förutbildningen. Enligt förslaget böra eleverna vid inträdet i seminariet vara väl kunniga i praktisk vävning och därtill hörande förarbeten samt ha god kännedom om de flesta tekniker. Undervisningen kan därför i stor utsträckning drivas genom självständigt arbete.

Det självständiga arbetet i vävstolen förberedes under lektionerna i bindningslära och mönsterritning. Därför bör också samma lärarinna undervisa i vävning och bindningslära och lärarinnan i mönsterritning bör ha mycket nära kontakt med elevernas arbete i vävstolen.

Efter avslutad utbildning skall varje elev ha slutfört ett 60-tal tekniker.

Växtfärgning (78 t.)

Undervisningen i växtfärgning bör helst ordnas som en särskild kurs, vilken placeras t. ex. under de två veckor, som komma närmast före tredje terminens början, när färgningen kräver ständig passning och undervisningen måste pågå utan avbrott.

Eleverna ha redan under förutbildningen fått en kurs i detta ämne, varför de någorlunda behärska dess teknik. Vid seminariet kan undervisningen därför läggas mera självständigt med experiment och färgning efter prov. Var och en bör dessutom färga ett större parti garn och däribland något till ett bestämt föremål. Eftersom växtfärgningskurser utgöra en stor del av vävlärläroverksamhetens arbete, måste diskussioner om och anvisningar för planering och genomförande av dylika kurser ingå i undervisningen.

Varje elev bör lägga upp en provbok över de färger, som utförts, de växter som använts, kursplaner och vad som för övrigt kan vara av betydelse i sammanhang med ämnet.

Monteringsarbeten m. m. (39 t.)

Det timantal som beräknats för denna undervisning bygger på den förutsättningen, att i den föreslagna vävkursen för affärsanställda, som skulle vara början till vävlärläroverksamhetens utbildning, skulle inläggas viss undervisning i montering av vävnader samt stickning och virkning. Därvid skulle grunderna ha inlärts. Under den fortsatta förutbildningen kan likaledes ha givits tillfälle till förkovran i dessa arbeten. På seminariet skulle undervisningen omfatta märkning, fällning och andra avslutningsarbeten samt olika slag av landskapssömmar, vidare något stickning och virkning, som dock till största delen måste beräknas bli hemarbete.

Hushållnings-sömnadsläraryrket

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinnorna kompetens att undervisa i detta ämne, men är av största betydelse för deras kommande läraryrkesverksamhet. Då de flesta av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor som

gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysts. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör medtagas.

Där förhållandena medgiva böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets, och olika ideriktningar som haft inflytande på uppfostran och undervisning genomgås. Vidare behandlas nyare pedagogiska strömningar.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling, sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (78 t.)

I ämnet bör beröras utvecklingen av undervisningen i hushållsgöromål och sömnad samt dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen i dessa ämnen på olika åldersstadier och i olika skolor och kurser höra också hit. Metodiken för sömnadsundervisningen delgives i stor utsträckning i samband med det praktiska arbetet i alla dess olika former och särskilt i det ämne, som på läroplanen uppförts under rubriken pedagogiskt arbete med metodik. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera denna speciella undervisning i dess många olika former; inredning och anordning av olika slag av skolor med hushålls- och sömnadsundervisning, undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna och den gemensamma kritiken av dessa kan i vissa fall genomgås under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handhava motsvarande undervisning i de flesta av de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stöd-åtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familje-frågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostads-föreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirk-lar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkkrörelserna. Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

Hälsolära och barnavård (97,5 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och för-rättningar för att därefter gå in på personlig hygien, bostads-, arbets- och skol-hygien samt mental- och sexualhygien.

Ungefär en tredjedel av tiden ägnas speciellt åt barnavården, som bör omfatta barnets utveckling och uppfödning samt fysiska och psykiska vård. Undervis-ningen meddelas genom föreläsningar och demonstrationer. En redogörelse för samhällets barnavård lämnas och i samband därmed besökes barnavårdsinstitu-tioner.

Ekonomikunskap (117 t.)

Inledningsvis gives en översikt av den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sam-manhänger. Den offentliga hushållningen och hemhushållningen samt deras be-roende av varandra belyses. Allmänna synpunkter på inköp och varukunskap diskuteras i samband med utgiftsposterna och uppgörande av budgetförslag för olika inkomstklasser och olika typer av hushåll (producent- och konsumenthus-håll).

Kalkylering och bokföring är en del av detta ämne.

Ekonomiundervisningen rymmer stora möjligheter till utvecklande, självstän-digt arbete, både enskilt och i grupp och ägnar sig också i hög grad till diskus-sion under lärotimmarna.

Närings- och födoämneslära (117 + 39 t.)

I olika sammanhang ha eleverna under sin förutbildning fått undervisning i närings- och födoämneslära, tidigast i skolan, vidare i husmoders- eller lanthus-hållsskola och slutligen i den förberedande lärarinnekursen. Denna undervisning har visserligen varit elementär, men det är dock viktigt att hänsyn tages därtill, så att den fortsatta undervisningen på ett intresseväckande sätt knytes till tidi-gare erfarenheter både från teoretisk undervisning och praktisk erfarenhet.

I seminariekursen bör förekomma en utförlig behandling av näringsämnenas uppgifter i organismen, deras förekomst och förändringar samt av andra be-ståndsdelar i födan. Ämnesomsättningen klargöres och kalori- och näringsvärde-beräkningar utföras. Följande bör diskuteras: organismens behov av näring un-

der olika förhållanden; vegetabilisk och blandad kost; den dagliga kostens sammansättning; näringsläran och ekonomin; näringsens betydelse för folkhälsan, med särskild vikt lagd vid förhållandena i vårt land; mat för barn i olika åldrar samt socialpedagogiska åtgärder för höjande av kostens standard. Dietetiken bör ägnas en del av undervisningstiden.

Undervisningen i födoämneslära bör omfatta en redogörelse för nya bestämmelser beträffande livsmedelsproduktion, försäljning och dylikt och åt en näringsgeografisk överblick, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas Sveriges förutsättningar för livsmedelsproduktion.

Varukunskap beträffande livsmedel upptages i detta sammanhang och undervisningen kompletteras med undersökningar på varumarknaden, utförda av eleverna som enskilda arbetsuppgifter.

Vissa partier av födoämnesläran kunna relativt lätt läsas in utan direkt handledning under förutsättning att goda läroböcker och kompendier finnas tillgängliga.

Kemi (117 + 39 t.)

Bland de teoretiska ämnena har kemin tilldelats ett relativt stort antal timmar för att därigenom giva eleverna den nödvändiga grunden för förståelsen av näringsläran, tvättundervisningen m. m. De flesta ha ej läst kemi sedan skoltiden och kursen i realexamen är endast elementär. I seminariekursen skall nu kemiundervisningen ställas in i sitt speciella sammanhang. Särskild uppmärksamhet ägnas de delar av den oorganiska och organiska kemin och biokemin, som ha betydelse för arbetet i hemmet och kostens sammansättning. Speciellt avseende fästes vid struktur och egenskaper hos de ämnen, vilka förekomma i födan eller ha betydelse för ämnesomsättningen och vid de förändringar livsmedlen undergå såväl vid matlagning som av annan anledning. Andra viktiga partier av kemin äro de, som utgöra underlag för hemvårds- och tvättundervisningen. Materialläran måste alltså medtagas.

Om tiden tillåter, böra eleverna givas tillfälle till frivilliga laborationer utanför den ordinarie undervisningstiden.

Fysik (39 t.)

I fysiken genomgås en elementär kurs med föreläsningar och laborationsövningar. Endast de delar, som äro speciellt tillämpliga inom matlagningsteori, tvättlära och hemvård, kunna hinnas med t. ex. vissa delar av värmeläran och elektricitetsläran.

Teckning (156 t.)

De timmar, som kunna anslås till teckning, måste till största delen ägnas sömnadsundervisningen. Vad som tidigare sagts om detta ämnes innehåll för hushållningslärarinnor och sömnadslärarinnor gäller i den utsträckning, som kan medhinnas och vara till största gagn för den kommande undervisningen bland barnen.

Mönsterkonstruktion och mönsterformning (39 + 39 t.)

Utöver den konstruktion eller formning, som löper parallellt med det praktiska arbetet i kläd- och linnesömnad, böra eleverna under dessa lektioner utföra olika modeller dels i konstruktion och dels med formning efter grundmönster. Härigenom uppnås träning för att på skolstadiet, där tiden oftast är mycket knapp, tillräckligt fort kunna övervaka all tillklippning för olika storlekar och ändra om grundmönstret till olika modeller.

Tygberäkning och kostnadsberäkning på enskilda föremål är också en viktig gren av denna undervisning. De i marknaden vanligast förekommande mönstren granskas därvid och jämföras med egna för att giva eleverna blick för olika mönster och deras tillförlitlighet.

Textil materiallära (39 + 39 t.)

Undervisningen skall bl. a. gälla de textila fibrerna samt deras ursprung och bearbetning till garn och vävnader. Sybehör och garneringsartiklar genomgås, likaså material för sängutrustning. Undervisningen bedrivs genom föreläsningar och med laborationer och andra övningar. Varukännedom måste också ingå i undervisningen likaså anvisningar för en god konsumentupplysning i hithörande frågor.

Bostads- och hemvårdslära (58,5 t.)

Inledningsvis bör givas en kort historik över bostadens utveckling och bostadsplanens förändringar och vidare bl. a. följande: moderna principer för bostadens planering, bostadsutrymmenas uppdelning och inredning; sanitära krav på bostaden, dess uppvärmning, ventilation och belysning; förvaringsutrymmen.

Till undervisningen om vård av bostaden och dess inventarier knyts diskussioner om olika arbetsmetoder och olika slag av redskap, detsamma gäller undervisningen om hemmens utrustning med möbler och husgeråd och textilier samt deras vård.

Skyddsåtgärder mot råttor, mal och ohyra genomgås.

Som enskilt arbete i anslutning till detta ämne kunna eleverna göra våningsplaner, bosättningsförslag, driftkalkyler m. m.

Tvättlära och klädvård (39 t.)

Under förutbildningen i dess olika former ha eleverna fått tillfälle till en god träning i tvätt och därmed sammanhängande arbeten. Under lektionerna anknytes härtill och undervisningen kan därför delvis bli en repetition, men dessutom föra eleverna grundligare in i ämnet. Många frågor som gälla tvättarbetet och tvättundervisningen stå under debatt och eleverna böra få inblick häri. En genomgång av undervisningsstoffet bör behandla bl. a. följande: tvättlokalers inredning och utrustning, tvättmedel och tvättmetoder, mangling och strykning, stärkning, färgning och fläckurtagning samt linneförrådets vård och förvaring.

Klädvården bör omfatta det dagliga underhållet av kläder av olika slag samt skovård, vidare garderobsvård samt vinter- och sommarförvaring av olika klädesplagg.

Arbets teknik och arbetsorganisation (39 t.)

Hemmens många arbeten fordra en god arbetsteknik och en noggrann organisation för att kunna utföras rätt och snabbt samt smidigt kunna gripa in i varandra. Studier på detta område äro därför väsentliga för de blivande lärarinorna.

Ämnet bör bl. a. omfatta en allmän översikt över arbetsstudieteknik och praktiska övningar med olika hemarbeten och i fråga om utformning av redskap och arbetsplatser. I samband härmed studeras vidare i vad mån övriga faktorer påverka arbetet såsom arbetsställning, arbetspauser, belysning, tillgång till tekniska hjälpmedel, klädedräkt, samarbete m. m.

Konsthistoria (78 t.)

Undervisningen i konsthistoria är av största vikt både som direkt impulsgivande i arbetet och som allmänt smakuppfostrande.

Undervisningen bör innefatta både en historisk översikt av stilar, epoker och individuella konstnärsinsatser och en orientering i konstens gestaltungsproblem under äldre och nyare tid.

Ett intimt samarbete bör i denna undervisning äga rum med teckningsundervisningen.

Studiebesök på muséer, utställningar och konsthantverksateljéer berika undervisningen.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna dra nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på respektive områden både för studietiden och för fortsatt bruk.

Matlagning m. m. (234 + 39 t.)

Den praktiska undervisningen i matlagning m. m. bör på seminariet kunna bedrivas dels som demonstrationsundervisning, dels med praktiska övningar och prov, varigenom undervisningstiden bäst skall kunna utnyttjas.

Under demonstrationerna, som hållas av seminariets lärarinnor, böra olika metoder visas och undervisningen kombineras med diskussioner mellan lärarinnor och elever om redskap, arbetsmetoder o. a.

Vid de praktiska övningarna lägges stor vikt vid utprovning av metoder och av olika varor och redskap samt vid tidsstudier.

Med beaktande av ovan nämnda principer bör undervisningen omfatta följande:

Matlagning. Inköp av matvaror. Tillagning av enklare och finare maträtter och hela måltider varvid hänsyn tages till

a) lämplig födoämneskombination, b) tillagningsmetodernas lämplighet ur näringsfysiologisk synpunkt, c) rationella arbetsmetoder, d) ekonomiska synpunkter.

Bakning av olika sorters bröd.

Konservering av animaliska och vegetabiliska födoämnen enligt olika metoder.

Slaktgöromål. Styckning och beredning av olika slag av charkuterivaror.

Barnmatlagning för olika åldrar.

Sjukmatlagning. Tillagning av typrätter och dagsmatsedlar för olika sjukdieter.

För enskilda arbetsuppgifters fullgörande måste eleverna utom lektionstid ha tillgång till olika undervisningslokaler t. ex. laboratorium och kök samt bibliotek.

Hemvårdsarbeten med tvätt (117 + 39 t.)

Under förutbildningen och särskilt under den förberedande lärarinnekursen förekomma hemvårdssysslor i stor utsträckning, som givit eleverna träning i

dessa arbeten. Seminarieundervisningen kan därför i huvudsak koncentreras på demonstrationer och övningar förenade med utprovningar och prov beträffande olika städnings- och rengöringsarbeten, vård av möbler och övriga inventarier, reparationsarbeten, lämpliga att utföra i hemmen samt tvätt och alla de arbeten, som ha samband därmed.

Pedagogiskt arbete med metodik (156 + 39 t.)

En del av den anslagna undervisningstiden måste ägnas skolarbetet på lägre stadium. Efter det metodiska inlärandet utnyttjas tiden till självständigt arbete. Eleverna böra utarbeta modeller för olika åldrar och själva demonstrera dessa i sin grupp. I samband härmed diskuteras modellerna och deras lämplighet för olika skolformer och klasser fastställs. Genom att arbetet bedrivs på detta sätt, får läraren (handledaren) en god uppfattning om elevernas förmåga att arbeta självständigt och pedagogiskt.

Inom ramen för pedagogiskt arbete falla även småslöjd, virkning och stickning, likaså stoppning och lappning. Verktygslära behandlas i samband med de olika arbetena och arbetsböcker läggas upp av eleverna för olika grenar av arbetet.

Sömnad (312 + 78 t.)

Konstsömnad (117 + 39 t.) har ej ingått i den förberedande utbildningen. Då den tid, som kan anslås härför, är relativt kort kunna endast mindre arbeten medhinnas och vissa tekniker utföras endast i prover. Endast sådana tekniker som kunna få tillämpning i barndomsskolan upptagas.

Montering för olika ändamål och i olika material bör utföras. Kompositioner, utförda under teckningslektionerna, omsättas praktiskt så att eleverna därigenom träna sin självständighet. Överensstämmelse mellan teknik, material och föremål studeras.

Klädsömnad (117 + 39 t.) Eleverna böra ha tillägnat sig det praktiska kunnandet i den i förutbildningen ingående sömnadskursen. Endast ett mindre antal plagg av barn- och damkläder kunna på den korta tiden hinnas med. Kursen är huvudsakligen avsedd för att låta eleverna visa sin färdighet på området. Under första årskursen bör sålunda eleven avlägga ett självständigt sömnadsprov, bestående av t. ex. en enkel klänning.

Någon omsömnad samt lappning och lagning hör också hit.

Linnesömnad (78 t.) Det anslagna timantalet är lågt, men med tanke på att i förutbildningen någon linnesömnad kommer in och att verklig linnesömnad numera ej förekommer i samma utsträckning som förr, torde dock timantalet täcka behovet.

Kursen bör utgöra en fortsättning på vad som inlärts i sömnadskursen och den förberedande lärarinnekursen.

Slöjdlärarinnor

Psykologi (117 t.)

Undervisningen i psykologi är ej avsedd att giva lärarinorna kompetens att undervisa i detta ämne men är av största betydelse för deras kommande lärarverksamhet. Då de flesta av eleverna ej tidigare fått någon undervisning i psykologi, bör kursen inledningsvis börja med grunddragen av den allmänna psykologin och genomgång av nyare psykologiska strömningar.

Undervisningen bör sedan särskilt inriktas på pedagogisk psykologi, barn- och ungdomspsykologi samt personlighets- och socialpsykologi, varvid frågor, som gälla arv och miljö, samarbete och ledarskap, individen och arbetet särskilt belysas. Något om yrkesorientering samt om testning av barn och ungdom bör medtagas.

Där förhållandena medgiva, böra olika lärarinnekategorier kunna ha gemensam undervisning i psykologi, helt eller delvis.

Pedagogik och allmän metodik (78 t.)

Ämnet bör omfatta en kort framställning av uppfostrans historia, varvid utvecklingen i vårt land ses i samband med utlandets och olika ideriktningar, som haft inflytande på uppfostran och undervisning, genomgås. Vidare behandlas nyare pedagogiska strömningar samt pedagogiska frågor i anslutning till yrkesutbildning på området.

I den allmänna metodiken gives en översikt av läroformerna samt olika slag av arbetsmetoder. Samverkan mellan olika skolämnen och dessas metodik genomgås, likaså grupparbete och enskilt arbete samt disciplinfrågor och betyg-sättning.

Stort utrymme bör under dessa lektioner givas åt diskussioner och frågor i anslutning till erfarenheter från övningsundervisningen.

Värdefullt vore naturligtvis, om handledaren i den speciella metodiken undervisade även i den allmänna metodiken, så att föreläsningar, seminarieövningar och diskussioner kunde sammanfogas och bibringa eleverna en vidgad syn på undervisningen och ett intresse för ständigt fortsatt egen utveckling, sedan lärargärningen börjat.

Metodik, speciell (39 t.)

Det antal timmar, som beräknats för speciell metodik på lärosalen, är relativt lågt. Huvuddelen av metodiken delgives i stället i samband med det praktiska arbetet i alla dess olika former och i vissa andra teoretiska ämnen.

De teoretiska lektionerna i speciell metodik gälla därför sömnads- och vävundervisningen som sådan och dess betydelse som uppfostrings- och bildningsmedel. Riktiga arbetsmetoder och olika former för undervisningen på olika åldersstadier och i olika skolor och kurser höra också hit. Vidare böra följande frågor beröras: författningar och undervisningsplaner, som reglera denna speciella undervisning i dess många olika former; inredning och anordning av slöjdsalar med biutrymmen; undervisningsmateriel, läroböcker, film, uppläggning av arbetsböcker.

Instruktion skall också givas för övningslektionerna. Den gemensamma kritiken av dessa genomgås i vissa fall under metodiktimmarna.

Samhälls- och familjekunskap (78 t.)

Under skoltiden och i förskolorna ha eleverna tidigare fått undervisning i hit-hörande frågor under olika ämnesrubriker. I viss utsträckning kommer alltså undervisningen att gälla återblickar och repetitioner. En del avsnitt äro emellertid helt nya och det blir här undervisarens sak att avväga och tillrättalägga så, att de inhämtade kunskaperna bli till bästa nytta för de blivande lärarinnorna. Samtliga lärarinnekategorier beräknas kunna handha motsvarande undervisning i de flesta av de olika skolformer, där de komma att undervisa. I den mån det låter sig göra, kan därför undervisningen ske gemensamt och meddelas i föreläsningsform. Diskussioner och seminarieövningar böra kunna bli särskilt givande, när elever från olika intresseområden sammanföras.

Bland de många olika ämnen, som under kursen skola behandlas, må följande framhållas:

Sveriges stats- och kommunalförvaltning. Sociallagstiftning. Socialpolitiska stöd-åtgärder (husmoderssemester, sommarresor, skolmåltider, barnkrubbor, daghem, lekskolor, koloniverksamhet, mödra- och barnavårdscentraler, barnbidrag, ålderspension, social hemhjälp, hemgårdar, arbetsförmedling, yrkesvägledning, yrkeslagstiftning).

Utbyggnad av forskningen på det psykologiska, sociologiska, statistiska och hushållstekniska området. Förbättring av utbildningen för föräldraskap och hemarbete, ökad upplysningsverksamhet på områden, som gälla hem- och familjefrågor.

Bostadsfrågor: byggnads- och bosättningslån, bostadslagstiftning och bostadsföreningar, kollektiva anordningar till hemmens hjälp.

Föreningsverksamhet, särskilt kårorganisationerna. Organisation av studiecirklar, ungdomsarbete m. m.

Arbetsavtal, hantverksorganisationer, lärlingsutbildning.

Äktenskapslagstiftning. Befolkningsfrågan. Folkbildningsarbetet. Folkrörelserna. Kvinnorna och samhällslivet. Ungdoms- och kvinnoorganisationer. Politiska idéer och politiska partier. Utvecklingen i andra länder.

I samband med denna undervisning avhandlas också vissa etiska grundfrågor.

Hälsolära (78 + 39 t.)

Ämnet bör omfatta en kort repetition av människokroppens byggnad och förändringar för att därefter gå in på personlig hygien, närings-, bostads-, arbets- och skolhygien samt mental- och sexualhygien.

Ämnet har tilldelats ett förhållandevis högt timantal särskilt med tanke på att denna lärarinnekategori under tjänstgöring vid internatskola skall kunna undervisa i ämnet.

Ekonomikunskap (78 t.)

Detta ämne skall omfatta både en kort översikt över den allmänna ekonomiska utvecklingen och frågor, som gälla produktion, konsumtion och varuutbyte och vad därmed sammanhänger samt vidare hemekonomiska och privatekonomiska frågor och uppgörande av budgetförslag.

Dessa böra i första hand gälla klädbudget och linneutstyrsel för familjer av olika storlek och inkomstklasser samt beräkning av utgifter för övriga textilier, som förekomma i ett hem.

Teckning (156 + 78 t.)

Bland de teoretiska ämnena upptager teckning för slöjdlärarinnorna det största antalet timmar. Det är ett viktigt ämne som kräver grundlig genomarbetning för att bli till nytta för dessa lärarinnor och verkligen giva möjligheter att uppodla sinnet för form och färg.

I kursen böra följande moment medhinnas. Färgernas fysik; olika grupper av färgämnen, färgstudier och färgsammansättningar; textning, monogramkomposition, stiliseringsövningar; kostymteckning; ornammentkompositioner; kompositionsövningar för olika konstsömnadstekniker.

Mönsterritning för vävundervisningen bör omfatta färg- och proportionsövningar, kompositionsövningar och arbetsritningar, och eleverna böra därvid i så stor utsträckning som är möjligt själva rita mönster till de vävslag, som skola utföras. Undervisningen i mönsterritning och praktisk vävning skola drivas jämsides.

Viktigt är vidare att eleverna öva sig i teckning på svart tavla till hjälp vid deras kommande teoriundervisning.

Undervisningen bör i stor utsträckning kombineras med museibesök och studier därstädes efter högrestands- och allmogeförebilder och andra föremål. Ett intimt samarbete bör vid denna undervisning ske med undervisningen i konst-historia.

Mönsterkonstruktion och mönsterformning (78 t.)

Detta ämne hänföres till de teoretiska men är även i viss utsträckning praktiskt genom att praktiska arbeten skola utföras under lektionerna.

Utöver den konstruktion eller formning, som löper parallellt med det praktiska arbetet i kläd- och linnesömnad, böra eleverna under dessa lektioner utföra olika enkla modeller dels i konstruktion och dels med formning efter grundmönster.

Tygberäkning och kostnadsberäkning är också en viktig gren av denna undervisning. De i marknaden vanligast förekommande mönstren granskas därvid och jämföras med egna för att giva eleverna blick för olika mönster och deras tillförlitlighet.

Vävteori (78 t.)

Planen för undervisningen i vävteori, som skall innehålla många olika avsnitt, måste noga utarbetas för att på bästa sätt fullfölja och bygga vidare på de kunskaper eleverna inhämtat under sin förutbildning. Undervisningen skall omfatta vävredskapslära, garnberäkning, bindningslära samt mönster- och materialanalys. Vissa delar härav kunna tämligen kortfattat repeteras, andra däremot utvidgas och tillföras nya moment. Denna teoretiska undervisning måste vara nära ansluten till den praktiska vävningen och till metodiken.

Något om tygberedning bör behandlas här.

Varje elev bör åt sig lägga upp en teoretisk vävbok med bl. a. garnberäkningssystem, bindningar och analyser.

Textil materiallära (117 + 39 t.)

Vad som tidigare sagts om nödvändigheten av att väl utarbeta lärostoffet och avväga tiden med hänsyn till de båda arbetsområdena gäller inte minst i fråga om materialläran. Vissa delar därav äro gemensamma för bådadera, andra äro för vardera området speciella. Då inte allt kan genomgås, gäller det, att från vart och ett medtaga det, som är det väsentliga. I tillämpliga delar gäller alltså vad som tidigare sagts om textil materiallära för sömnadslärarynnorna och om textil materiallära och spinning för vävlärarynnorna.

Något om färgning bör i detta sammanhang medtagas.

Bostadslära och heminredning (78 t.)

Inledningsvis bör givas en kort historik över bostadens utveckling och bostadsplanens förändringar och vidare bl. a. följande i kort sammandrag: moderna principer för bostadens planering, bostadsutrymmenas uppdelning och inredning: sanitära krav på bostaden, dess uppvärmning, ventilation och belysning.

Heminredning i allmänhet och varumarknaden härför bör avhandlas, men huvudvikten skall läggas på det textila. Arbetsuppgifter i samband med undervisningen skola företrädesvis gälla hemmens textilier.

Tvättlära och klädvård (58,5 t.)

Den teoretiska delen av detta ämne bör giva en översikt över arbetsredskap för tvätt och tvättmedel samt en genomgång av de praktiska arbeten, som sedermera skola utföras, så att den korta tid, som anslagits härför, kan effektivt utnyttjas.

Inredning och skötsel av garderober och andra förvaringsutrymmen för kläder och övriga textilier medtagas.

Konsthistoria (78 + 39 t.)

Undervisningen i konsthistoria är för de blivande slöjdlärarynnorna av största vikt både som direkt impulsgivande i deras arbete och som allmänt smakuppfostrande.

Undervisningen bör innefatta både en historisk översikt av stilar, epoker och individuella konstnärsinsatser och en orientering i konstens gestaltungsproblem under äldre och nyare tid.

En väl tillrättalagd undervisning bör kunna föra eleverna fram till insikt om det arbetsstimulerande sambandet mellan konsthistoria och textil konsthistoria.

Ett intimt samarbete bör i denna undervisning äga rum med teckningsundervisningen och undervisningen i heminredning.

Studiebesök på museer, utställningar och konsthantverkets ateljéer berika undervisningen.

Tal- och röstvård (39 t.)

Dessa lektioner böra om möjligt förläggas till början av lärarinnekursen, så att eleverna redan i övningsundervisningen kunna draga nytta av de taltekniska övningarna, som skola ingå i kursen. Även anvisningar för muntlig framställningskonst böra ingå. Eleverna måste indelas i små grupper, så att undervisningen kan göras individuell och effektiv.

I samband med de teoretiska lektionerna lämnas översikter och anvisningar om viktig litteratur på området både för studietiden och för fortsatt bruk.

Pedagogiskt arbete med metodik (156 + 39 t.)

Ehuru dessa lärarinnor i första hand beräknas gå till internatskolorna och till yrkesskolväsendets kursverksamhet inom grenen husligt arbete, är det dock värdefullt, att de känna till slöjdundervisningen på lågstadiet och de metoder, efter vilka man arbetar med barn i olika åldrar och klasser.

Modellserier utarbetas och modeller och tygval diskuteras för olika åldersstadier.

Stickning, virkning och knyppling ingå också i undervisningen i detta sammanhang men måste till stor del beräknas bli hemarbete.

Sömnad (351 + 78 t.)

Konstsömnad. Denna har ej ingått i den förberedande utbildningen. Kursen bör omfatta fria och bundna tekniker av såväl svensk som av mer internationell karaktär. Endast mindre arbeten böra utföras, varigenom flera tekniker medhinna. En del prover kunna utföras för att vinna tid. Montering för olika ändamål och i olika material bör utföras. Kompositioner, utförda under teckningslektionerna, omsättas praktiskt. Härigenom tränas elevernas smak och självständighet. Överensstämmelse mellan teknik, material och föremål studeras.

I anslutning till vävundervisningen utföras monteringsarbeten på vävalster såsom märkning, fällning m. m.

Klädsömnad. Eleverna böra ha tillägnat sig det praktiska kunnandet i den i förutbildningen ingående sömnadskursen. Endast ett mindre antal plagg av barn- och damkläder kunna på den korta tiden hinnas med. Kursen är huvudsakligast avsedd för att låta eleverna visa sin färdighet på området. Under utbildningstiden bör sålunda eleven avlägga ett självständigt sömnadsprov, bestående av t. ex. en enkel klänning.

Något om sömnad samt lappning och lagning hör också hit.

Linnesömnad. Det anslagna timantalet är lågt, men med tanke på att i den tidigare sömnadskursen någon lannesömnad kommer in och att verklig linnesömnad numera ej förekommer i samma utsträckning som förr, torde dock timantalet täcka behovet. Kursen bör utgöra en fortsättning på vad som inlärts i den förberedande kursen. Stoppning och lappning av linne för hand och på maskin övas.

Madrasser och andra detaljer för sängutrustningen tillverkas.

Vävning (585 + 78 t.)

I den praktiska vävundervisningen liksom i vävteorin är det av största vikt, att läroplanen tager hänsyn till vad som övats redan under förutbildningen. Undervisningen bör nu i så stor utsträckning som möjligt drivas genom självständigt arbete.

Det självständiga arbetet i vävstolen förberedes under lektionerna i bindningslära och mönsterritning. Därför bör också samma lärarinna undervisa i vävning och bindningslära och lärarinnan i mönsterritning bör ha mycket nära kontakt med elevernas arbete i vävstolen.

Om tiden medgiver, är det önskvärt, att en kortare växtfärgningskurs inlägges på läroplanen.

Efter avslutad utbildning skall varje elev ha slutfört ett 40-tal tekniker.

Tvätt och klädvård (78 t.)

Den tid, som är anslagen härför, kan delas upp på demonstrationer samt övningar och prov, som kunna variera för de olika eleverna. Det väsentliga med denna undervisning är, att eleverna få en uppfattning av hur olika material förhålla sig vid användning av olika tvättmetoder och tvättmedel. Olika slag av tvätt genomgås, även s. k. fintvätt samt kemisk tvätt och fläckurtagning.

Även småreparationer samt vården av skodon höra hit.

I och för sig är det naturligt att vilja ha en tydlig och bestämd mening för alla ord som används i en text. Men det är också viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

Det är också viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

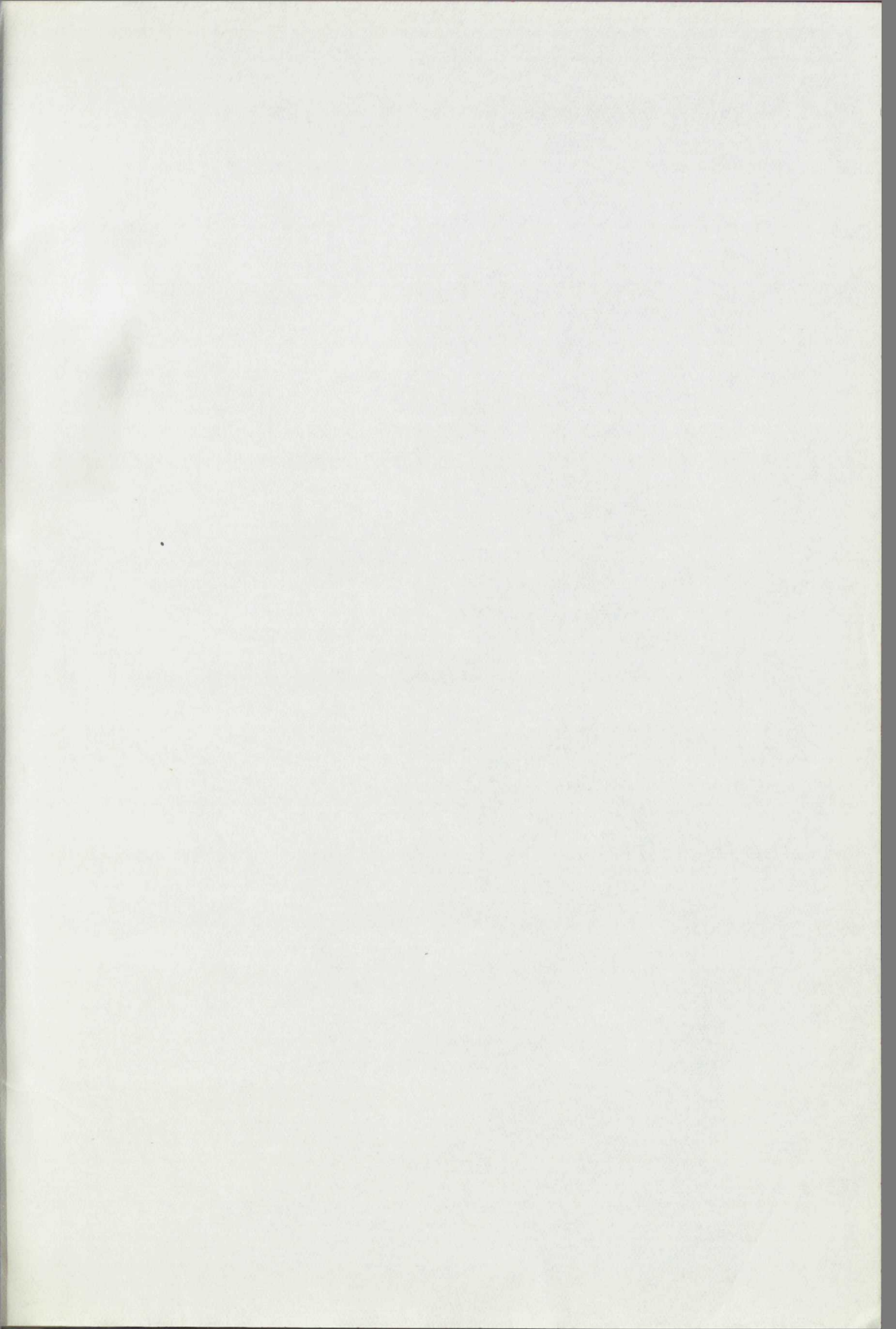
I den här delen av boken behandlas språket som ett verktyg som används för att kommunicera och som ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

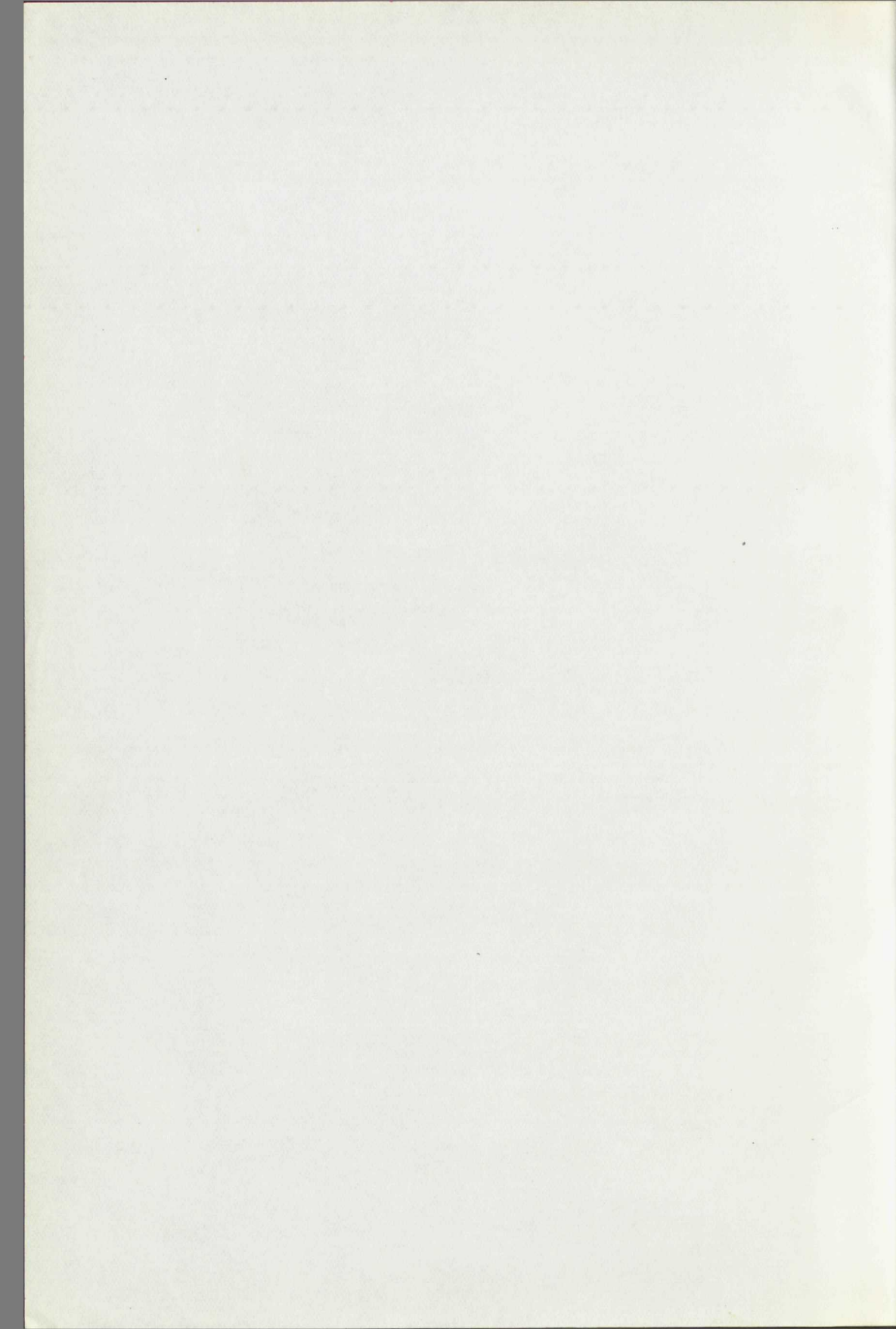
Den här delen av boken behandlar språket som ett verktyg som används för att kommunicera och som ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

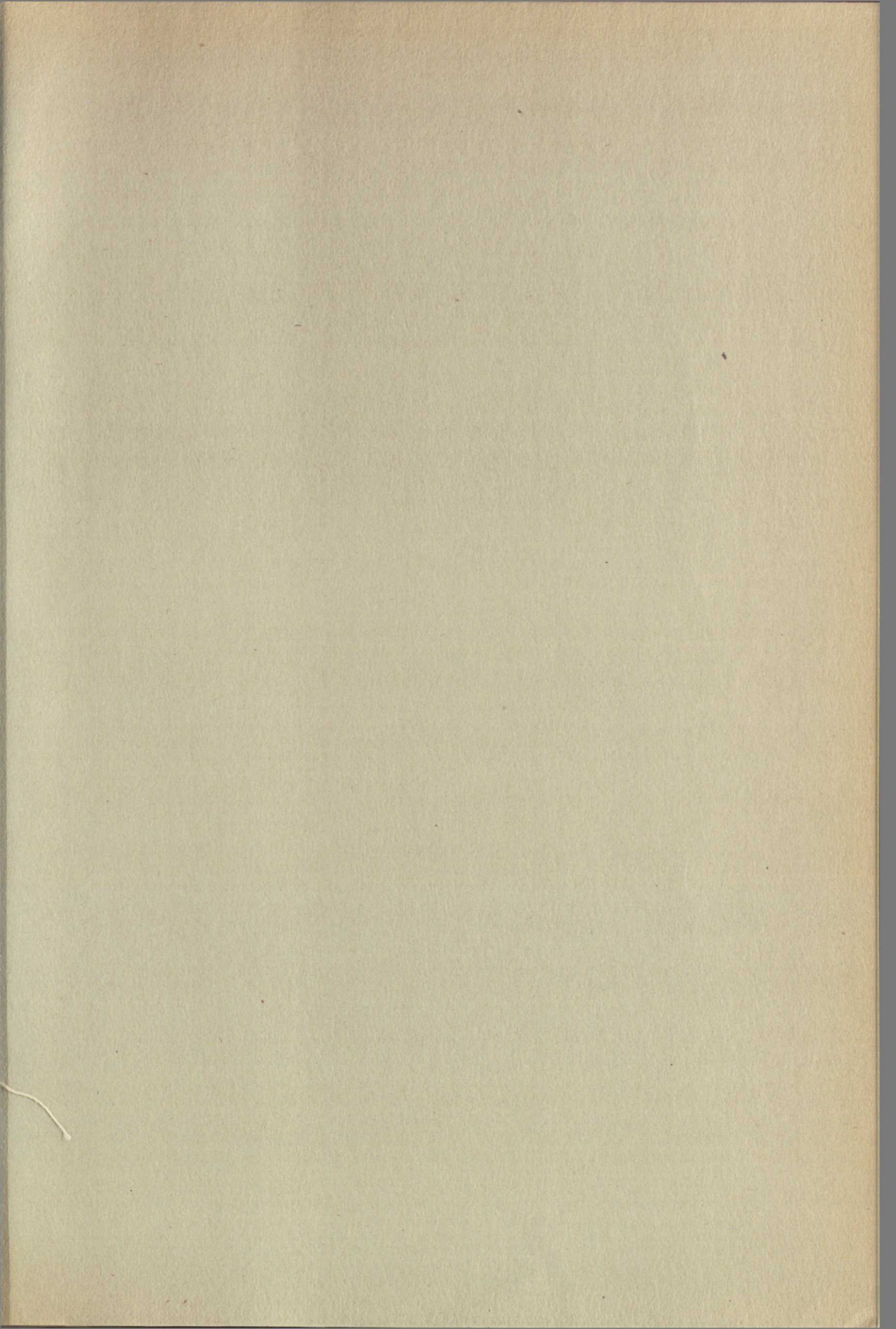
Den här delen av boken behandlar språket som ett verktyg som används för att kommunicera och som ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

Den här delen av boken behandlar språket som ett verktyg som används för att kommunicera och som ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

Den här delen av boken behandlar språket som ett verktyg som används för att kommunicera och som ett verktyg som används för att kommunicera. Detta innebär att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera och att det är viktigt att förstå att språket är ett verktyg som används för att kommunicera.

Statens offentliga utredningar 1950

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område. [16]
Förslag till ändrad lagstiftning om avbetalningsköp. [42]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Det statliga utredningstrycket. Trycksakskommitténs betänkande. [25]
Kommittésvenska. En undersökning och ett försök till riktlinjer. Bilaga till trycksakskommitténs betänkande. [26]
Betänkande angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. [8]

Kommunalförvaltning.

Planväsendets uppgifter och organisation. [45]

Statens och kommunernas finansväsen.

Ortsavdragskommittén. Betänkande med förslag till ändrade kommunala ortsavdrag m. m. [5]
1949 års uppbördsalkunniga. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. [7]
1944 års allmänna skattekommitté. 4. Betänkande med förslag angående ändrade bestämmelser för beskattning av periodiskt understöd, m. m. samt av utdelning av svenska aktier och andelar i vissa fall, m. m. [21]
Länstyrelsernas organisation och ställning inom länsförvaltningen. [28]
Undersökning av taxeringsutfallet beträffande jordbruksfastighet å landsbygden vid 1945 års allmänna fastighetstaxering. [34]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående avdrag vid taxering för utländska skatter. [35]
Betänkande angående vissa med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattefrågor. [41]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialvårdskommitténs betänkande. 17. Utredning och förslag angående lag om socialhjälp m. m. [11]
Statsbidrag för ålderdomshem. [22]
Partiorgan inom yrkesinspektionens distrikt. [30]
Arbetsutredningens betänkande. Del 4. Tre veckors semester. [32]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande med utredning och förslag angående fordringar på synförmågan för anställning i allmän och enskild tjänst m. m. [19]
Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 5 angående verksamheten vid sjukhusvätterier och möjligheterna att rationalisera densamma. [23]
Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. [24]

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 2:18. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Örebro län. [1] 2:19. Västmanlands län. [18]
Den svenska elbranschens kapacitet och konkurrensförhållanden. [10]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Undersökning rörande brukningskostnadernas samband med åkerfältens storlek, form och beskaffenhet. [20]
Betänkande angående arbets- och kapitalkostnaderna i jordbrukskalkylen. [29]
Maskinell täckdikning. [39]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande angående tyskgruvorna och centralorgan för gruvvärenden. [2]
Betänkande med förslag till ny lag om flottning i allmän flotted, m. m. [27]
Förslag till ändringar i jaktlagstiftningen. [40]

Industri.

1948 års järnbruksutredning. Betänkande angående järnbrukens arbetskraftsförsörjning och därmed sammanhängande problem. [15]

Handel och sjöfart.

Utredning angående de handelspolitiska arbetsformerna m. m. 2. Redogörelse för de olika avtalstyperna i det svenska avtalssystemet. [9]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 4. De smalspåriga västgötabanorna. [14]
Betänkande med förslag rörande decentralisering inom väg- och vattenbyggnadsverket m. m. [17]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Utredning angående överflyttning av viss del av riksbankens rörelse till en statlig affärsbank m. m. [6]

Försäkringsväsen.

Allmän pensionsförsäkring. Principbetänkande. [33]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel m. m. [3]
Skolöverstyrelsens utlåtande angående beskäring av timplanerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. [4]
Handelsutbildningskommitténs betänkande och förslag. 1. Handelsgymnasierna. [12]
Betänkande med förslag till lag om prästmöte och stiftsmöte, m. m. [31]
Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster, m. m. Del 2. [43]
Statsbidragsgrunder för det kommunala och enskilda yrkesskolväsendet. [44]
Utbildningen av lärarinnor inom det husliga området. [46]

Försvarsväsen.

Skyddsrum för civilbefolkningen. [18]
Förvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. [36]
Förvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning. Bildbilaga. [37]
Utredning rörande frivilligt försvarsarbete. [38]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.